

ELS NOMS COL·LECTIUS CATALANS DESCRIPCIÓ I RECONeixEMENT

Elisabet Solé Solé

2002

Dipòsit legal: B.42355-2002
ISBN: 84-688-0753-2

Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

Programa de doctorat: Lingüística Aplicada (Lèxic i Discurs)
Bienni 1994-1996
Tesi de doctorat

Direcció: M. Teresa Cabré Castellví

Per optar al títol de doctora per la Universitat Pompeu Fabra

AGRAÏMENTS

Tot i que l'elaboració d'una tesi doctoral és segurament el treball de recerca més complex i més individual que un investigador du a terme al llarg de la seva trajectòria, també és cert que sense la col·laboració i el suport d'altres persones, vinculades a l'entorn professional i investigador i, sobretot, a l'entorn personal un treball d'aquestes característiques no seria possible (o no ho seria de la mateixa manera).

Vull començar agraint al Dr. Joaquim Rafel la seva amabilitat per deixar-me consultar el *Corpus del català contemporani* de l'Institut d'Estudis Catalans, i extreure'n dades que han estat de gran valor per a l'elaboració d'aquesta tesi. I a Joan Soler i Lluís Sol, la paciència per guiar-me en l'obtenció de les dades.

El meu agraïment més sincer per a la Dra. Paz Battaner i la Dra. Janet DeCesaris, pels seus suggeriments bibliogràfics i comentaris al treball de recerca, embrió d'aquesta tesi, que m'han estat de molta utilitat per plantejar alguns dels punts del treball.

També vull agrair la col·laboració a tots aquells companys de l'IULA que en un moment o altre del procés d'elaboració de la tesi m'han donat el seu suport i m'han orientat per poder obtenir del *Corpus tècnic* de l'Institut les dades necessàries per a la meua recerca; a Jesús Carrasco he d'agrair-li la resolució dels problemes informàtics amb què he anat ensopegant. I a Carme Solé la col·laboració impagable en la revisió i l'edició final de la tesi.

No vull deixar d'esmentar els alumnes als quals vaig impartir durant el curs 1997-1998 el Seminari de llengua catalana II, sobre els noms col·lectius, en el marc dels estudis de Traducció i Interpretació de la UPF. Els seus comentaris i observacions em van ajudar a sistematitzar i ordenar algunes idees.

A la Dra. M. Teresa Cabré vull agrair-li, d'una banda, el regal que em va fer en oferir-me la idea de treballar sobre els noms col·lectius; i d'altra banda, la confiança que va dipositar en mi en acceptar de dirigir aquesta tesi. Confiança i estimació que m'ha demostrat en tants d'altres moments compartits (des de 1985 a la Universitat de Barcelona) al llarg de la meua vida universitària primer com a alumna, després com a tècnica lingüística i, des de fa uns anys, com a professora i investigadora.

Finalment, vull donar les gràcies a tots els meus amics i amigues, i molt especialment a la meua família. Sense l'estimació i el suport constant i continuat que m'han donat al llarg de tots aquests anys, amb moments força difícils, penso sincerament que aquest treball no hauria estat possible. A tots ells, moltes gràcies.

ÍNDIX DE CONTINGUTS

Capítol 1. Introducció

- 1.1 Delimitació del tema i antecedents
- 1.2 Supòsits de partida
- 1.3 Hipòtesis
- 1.4 Objectius
- 1.5 Corpus
- 1.6 Estructura

PART I: ELS NOMS COL·LECTIUS. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Capítol 2. Els noms col·lectius: primera aproximació

- 2.0 Introducció
- 2.1 La noció de nom col·lectiu en relació a les nocions de *pluralitat*, *comptabilitat*, *gènere* i *concreció*
  - 2.1.1 Els noms col·lectius i la noció de *pluralitat*
  - 2.1.2 Els noms col·lectius i la noció de *comptabilitat*
  - 2.1.3 Els noms col·lectius i la noció de *gènere*
  - 2.1.4 Els noms col·lectius i la noció de *concreció*
- 2.2 Conclusions i interrogants

Capítol 3. L'anàlisi dels noms col·lectius des de la morfologia lèxica

- 3.0 Introducció
- 3.1 La formació de noms col·lectius: els anomenats sufixos col·lectius en català
  - 3.1.1 El sufix *-aca*
  - 3.1.2 El sufix *-ada*
  - 3.1.3 El sufix *-al*
  - 3.1.4 El sufix *-alla*
  - 3.1.5 El sufix *-am*
  - 3.1.6 El sufix *-ar*
  - 3.1.7 El sufix *-ari*
  - 3.1.8 El sufix *-at*
  - 3.1.9 El sufix *-atge*

- 3.1.10 El sufix *-ea*
- 3.1.11 El sufix *-eda -et*
- 3.1.12 El sufix *-er -era*
- 3.1.13 El sufix *-eria*
- 3.1.14 El sufix *-ia*
- 3.1.15 El sufix *-im*
- 3.1.16 El sufix *-menta*
- 3.1.17 El sufix *-òria*
- 3.1.18 El sufix *-osa*
- 3.1.19 El sufix *-um*
- 3.1.20 El sufix *-úria*
- 3.2 Heterogeneïtat estructural dels noms col·lectius
  - 3.2.1 Radicals monomorfemàtics
  - 3.2.2 Noms complexos no construïts
  - 3.2.3 Noms formats per lexicalització
  - 3.2.4 Noms formats per derivació
  - 3.2.5 Noms formats per composició culta
  - 3.2.6 Altres: noms formats per conversió, sintagmació i processos semàntics, i manlleus.
- 3.3 Conclusions

Capítol 4. L'anàlisi dels noms col·lectius des de la sintaxi

- 4.0 Introducció
- 4.1 Els numerals col·lectius
- 4.2 Concordança del nom col·lectiu amb el verb
- 4.3 Altres estudis dels NC des d'un punt de vista sintàctic
- 4.4 Conclusions

Capítol 5. L'anàlisi dels noms col·lectius des de la semàntica

- 5.0 Introducció
- 5.1 Els noms col·lectius i les relacions semàntiques
  - 5.1.1 Lyons (1977)
  - 5.1.2 Cruse (1986)
  - 5.1.3 Winston et al. (1987)
  - 5.1.4 Atres aportacions

- 5.1.4.1 M. van Campenhoudt (1996)
- 5.1.4.2 M. Lecolle (1998)
- 5.1.4.3 M. Aurnague, M. Plénat (1996)
- 5.1.4.4 M. A. Iris, B. E. Litowitz, M. Evens (1988)
- 5.2 La categorització humana i la noció de nom col·lectiu
- 5.3 Conclusions

PART II: LA NOCIÓ DE NOM COL·LECTIU: DESCRIPCIÓ I TIPOLOGIA

Capítol 6. La noció de nom col·lectiu: paràmetres i trets

- 6.0 Introducció
- 6.1 Paràmetres que intervenen en la noció de nom col·lectiu: restriccions i redundàncies
  - 6.1.1 Paràmetres i trets que afecten el conjunt d'elements i la seva estructuració
    - 6.1.1.1 Segons el nombre d'elements que constitueixen el conjunt
    - 6.1.1.2 Segons l'especificació dels elements que constitueixen el conjunt
    - 6.1.1.3 Segons l'autonomia del conjunt o la seva dependència
    - 6.1.1.4 Segons l'origen natural o artificial del conjunt
    - 6.1.1.5 Segons la funció del conjunt
    - 6.1.1.6 Segons l'estructuració del conjunt
    - 6.1.1.7 Segons la individualitat i concreció del conjunt
    - 6.1.1.8 Segons la ubicació espacial del conjunt
    - 6.1.1.9 Segons la denotació temporal del conjunt
  - 6.1.2 Paràmetres i trets que afecten els elements que constitueixen el NC
    - 6.1.2.1 Segons la semblança dels elements
    - 6.1.2.2 Segons l'origen natural o artificial dels elements
    - 6.1.2.3 Segons la dependència o autonomia de l'element en relació al conjunt, i les fronteres que s'estableixen entre els diversos elements
    - 6.1.2.4 Segons el lligam que s'estableix entre els elements del conjunt
    - 6.1.2.5 Segons la funció de l'element
    - 6.1.2.6 Segons la coincidència en l'espai i el temps

- 6.1.2.7 Segons la individualitat i concreció de l'element
- 6.1.3 Paràmetres que afecten la relació semàntica que s'estableix entre el conjunt (NC) i els diferents elements que el constitueixen
  - 6.1.3.1 Segons la relació semàntica entre el NC i els elements
  - 6.1.3.2 Segons l'obligatorietat o opcionalitat de la relació
  - 6.1.3.3 Segons la relació semàntica entre els elements
- 6.1.4 Conclusions
- 6.2 Justificació de determinats trets a partir de criteris lingüístics
  - 6.2.1 Justificació del tret [+ nombre determinat]
  - 6.2.2 Justificació del tret [— nombre exacte]
  - 6.2.3 Justificació del tret [— elements especificats]
  - 6.2.4 Justificació del tret [— autonomia]
  - 6.2.5 Justificació del tret [+ acció múltiple]
  - 6.2.6 Justificació del tret [$\pm$ comptable], per al conjunt
  - 6.2.7 Justificació del tret [+ locatiu]
  - 6.2.8 Justificació del tret [+ contenidor]
  - 6.2.9 Justificació del tret [— homogeneïtat], per als elements
  - 6.2.10 Conclusions

Capítol 7. Tipologia semàntica dels noms col·lectius

- 7.0 Introducció
- 7.1 Aproximació a la tipologia semàntica dels NC
  - 7.1.1 Pluralitat d'elements que mantenen una relació d'inclusió de classe respecte al conjunt
  - 7.1.2 Pluralitat d'elements que mantenen una relació meronímica [ingredient : objecte manufacturat] respecte al conjunt
  - 7.1.3 Pluralitat d'elements que mantenen una relació meronímica [component : objecte integral] respecte al conjunt
  - 7.1.4 Pluralitat d'elements que mantenen una relació meronímica [element : conjunt] respecte al conjunt
    - 7.1.4.1 NC que no tenen els elements especificats
    - 7.1.4.2 NC que presenten el tret [+ acció múltiple]
    - 7.1.4.3 NC que presenten el tret [+ locatiu]
    - 7.1.4.4 NC que presenten com a tret rellevant [+ temps]
    - 7.1.4.5 NC que tenen els elements especificats

- i presenten com a tret rellevant [— autonomia]
- 7.1.4.6 NC que tenen els elements especificats i presenten com a tret rellevant [+ classificador]
- 7.1.4.7 NC que tenen els elements especificats i presenten com a tret rellevant [— homogeneïtat]
- 7.1.4.8 NC que tenen els elements especificats i homogenis, i presenten com a trets rellevants [+ humà] i [+ funció]
- 7.1.4.9 NC que tenen els elements especificats i homogenis, i presenten com a tret rellevant [— funció]
- 7.2 Conclusions

PART III: REONEIXEMENT DELS NOMS COL·LECTIUS DINS DELS TEXTOS

Capítol 8. Indicadors i patrons de reconeixement dels NC en els textos

- 8.0 Introducció
- 8.1 Criteris lexicosintàctics
  - 8.1.1 Indicador preposicional: *entre*
  - 8.1.2 Indicadors adverbials
    - 8.1.2.1 Indicador: *unànimement*
    - 8.1.2.2 Indicador: *unànime*
    - 8.1.2.3 Indicador: *en pes*
    - 8.1.2.4 Indicador: *en conjunt*
  - 8.1.3 Indicadors adjectivals
    - 8.1.3.1 Indicador: *nombrós -osa*
    - 8.1.3.2 Indicador: *abundant*
    - 8.1.3.3 Indicador: *abundós -osa*
    - 8.1.3.4 Indicador: *escàs -assa* i altres
  - 8.1.4 Indicadors verbals
    - 8.1.4.1 Indicador: *reunir*
    - 8.1.4.2 Indicador: *aplegar*
    - 8.1.4.3 Indicador: *agrupar*
    - 8.1.4.4 Indicador: *congregar*
    - 8.1.4.5 Indicador: *ajuntar*
    - 8.1.4.6 Indicador: *amuntegar*
    - 8.1.4.7 Indicador: *aglutinar*

8.1.4.8 Indicador: *dispersar*

8.1.4.9 Indicador: *dispers -a*

8.1.5 Indicadors meronímics: *format -ada, constituir t -ida, integrat -ada, compost -a*

8.2 Criteris morfològics

8.2.1 Indicador: sufix *-eda*

8.2.2 Indicador: sufix *-osa*

8.2.3 Indicador: sufix *-ar*

8.2.4 Indicador: sufix *-am*

8.2.5 Indicador: sufix *-alla*

8.2.6 Indicador: forma sufixada *-teca*

8.3 Criteris morfosintàctics

8.3.1 Discordança de nombre entre el subjecte i el verb

8.3.2 Discordança de nombre entre un substantiu i el participi que l'acompanya

8.3.3 Discordança de nombre entre un substantiu i el pronom feble coreferent

8.4 Conclusions

Capítol 9. Anàlisi dels noms col·lectius detectats

9.0 Introducció

9.1 Anàlisi dels NC detectats a partir de l'indicador *entre*

9.2 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors adverbials

9.2.1 NC detectats a partir d'*unànimemnt, unànime* i *en pes*

9.2.2 NC detectats a partir de la locució *en conjunt*

9.3 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors adjectivals

9.3.1 NC detectats a partir de *nombrós -osa*

9.3.2 NC detectats a partir d'*abundant* i *abundós -osa*

9.3.3 NC detectats a partir d'*escàs -assa*

9.4 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors verbals

9.5 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors meronímics

9.6 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors morfològics

9.6.1 NC detectats a partir d'*-eda, -osa* i *-ar*

9.6.2 NC detectats a partir d'*-am, -alla* i *-teca*

9.7 Conclusions

Capítol 10. Conclusions

10.1 Conclusions

10.2 Vies obertes i aplicacions

Bibliografia

Annexos

Annex 1. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *entre*

Annex 2. Noms col·lectius silenciats amb l'indicador *entre*

Annex 3. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *nombrós -osa*

Annex 4. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *abundant*

Annex 5. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *escàs -assa*

Annex 6. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *reunir*

Annex 7. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *reunir-se*

Annex 8. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *agrupar*

Annex 9. Noms col·lectius detectats mitjançant els indicadors meronímics
format -ada, constituï t -ida, integrat -ada, compost -a

Annex 10. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *-eda*

Annex 11. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *-ar*

Annex 12. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *-am*

Annex 13. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *-alla*

Annex 14. Noms col·lectius detectats mitjançant l'indicador *-teca*

Annex 15. Taula de NC silenciats en relació als indicadors
de reconeixement

Annex 16. Taula de NC detectats mitjançant els indicadors i
patrons de reconeixement

Annex 17. Taula de distribució dels NC per subcorpus temàtics

ÍNDIX DE QUADRES I GRÀFICS

Quadre 1. Oposició singularitat vs. pluralitat.

Quadre 2. El nombre gramatical en relació a la noció de pluralitat en els substantius.

Quadre 3. Oposició substantius comptables vs. substantius no comptables o de massa.

Quadre 4. Suffixos per formar noms col·lectius.

Quadre 5. Heterogeneïtat estructural dels noms col·lectius.

Quadre 6. Caracterització de les relacions meronímiques de Winston et al. (1987).

Quadre 7. Paràmetres i trets que intervenen en la noció de nom col·lectiu.

Quadre 8. Justificació lingüística d'alguns dels trets que intervenen en la noció de nom col·lectiu.

Quadre 9. Correlació entre el tipus de NC i els suffixos o formes suffixades més freqüents en la seva estructura morfològica.

Gràfic 1. NC detectats vs. falsos NC, en relació als indicadors.

Gràfic 2. Total d'ocurrències dels NC detectats mitjançant els indicadors.

Gràfic 3. NC diferents vs. nombre d'ocurrències, en relació als indicadors.

Gràfic 4. NC silenciats, en relació als indicadors.

ÍNDIX DE SIGLES UTILITZADES

- [CCC]: *Corpus del català contemporani* de l'Institut d'Estudis Catalans.
- [CT]: *Corpus tècnic* de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- [DCVB]: *Diccionari català-valencià-balear*. Veg. ALCOVER, A. M.; MOLL, F. DE B. (1985)
- [DECLC]: *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Veg. COROMINES, J. (1980-1991)
- [DGILE]: *Diccionario general ilustrado de la lengua española*. Veg. ÁLVAR EZQUERRA, M. (1987)
- [DGLC]: *Diccionari general de la llengua catalana*. Veg. FABRA, P. (1932)
- [DIEC]: *Diccionari de la llengua catalana*. Veg. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS [IEC]. (1995)
- [DLC3]: *Diccionari de la llengua catalana*. Veg. ENCICLOPÈDIA CATALANA. (1993)
- [DRAE]: *Diccionario de la lengua española*. Veg. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA [RAE]. (1992)
- [DUE]: *Diccionario de uso del español*. Veg. MOLINER, M. (1966)
- [FM]: *Diccionari manual de la llengua catalana*. Veg. FABRA, P. (1983)
- [GDLC]: *Gran diccionari de la llengua catalana*. Veg. ENCICLOPÈDIA CATALANA. (1998)
- [H]: *Hiperdiccionari català-castellà-anglès*. Veg. ENCICLOPÈDIA

CATALANA. (1993)

[NC]: nom col·lectiu

[NPR]: *Le Nouveau Petit Robert: Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française.* Veg. REY-DEBOVE, J.; REY, A. (1994)

[RM]: relacions meronímiques

1.1 Delimitació del tema i antecedents

Una primera aproximació als noms col·lectius catalans documentats en diccionaris de llengua general (Solé, 1996) va mostrar una varietat molt àmplia de candidats a noms col·lectius (NC), alguns dels quals anaven força més enllà de la descripció duta a terme en la bibliografia existent. Aquests resultats eren un primer reflex de la varietat de matisos que hi podia haver darrere la noció de nom col·lectiu i de la diversitat de la seva materialització formal o estructura morfològica.

De manera que semblava interessant, per tant, explorar la noció mateixa de nom col·lectiu en un primer moment al marge de llengües particulars —tot i que la llengua per il·lustrar i exemplificar les distintes afirmacions ha estat bàsicament el català—, per tal de poder caracteritzar els NC com una classe semàntica i establir-ne una tipologia semàntica, més o menys compartida per llengües diferents; tipologia a partir de la qual es pogués donar compte de les divergències a l'hora de definir els NC a la bibliografia, en relació a llengües diferents, i fins i tot en una mateixa llengua. La conseqüència directa de delimitar el tema a partir d'aquestes variables va fer que el marc teòric on s'insereix el treball, que en un primer plantejament semblava que havia de ser estrictament la morfologia lèxica, anés deixant pas a postulats de la lingüística cognitiva, d'una banda, i sobretot de la semàntica lèxica, de l'altra.

Així doncs, el tema d'estudi d'aquesta tesi és la descripció i l'anàlisi dels noms col·lectius en català, i el seu reconeixement dins dels textos, focalitzant l'interès en la noció de col·lectiu representada a través de la categoria nom, centrant-nos més en la seva semàntica que en la seva representació formal. I és per aquesta raó que utilitzarem denominacions diferents per al nostre objecte d'estudi segons si volem focalitzar l'interès en les unitats lingüístiques (aleshores parlarem de *noms col·lectius*) o bé focalitzar-lo en la semàntica o noció que hi ha al darrere d'aquestes unitats (aleshores parlarem de *noció de col·lectiu representada nominalment* o bé, per abreujar, de *noció de NC*).

Tot i que la delimitació del tema semblava clara calia plantejar-se encara algunes restriccions pel que fa a l'objecte d'estudi d'aquesta tesi:

- Una primera restricció és la materialització de la noció de col·lectiu representada nominalment **inserida en els textos**, i no representada a través d'una unitat lèxica descontextualitzada del seu discurs. En conseqüència hem treballat bàsicament amb els noms col·lectius (NC) documentats en corpus textuais (de llengua general però també de llenguatges d'especialitat), mentre que els NC documentats en corpus lexicogràfics només han servit com a punt de partida, a partir del resultat de recerques anteriors.
- Una segona restricció del treball és centrar l'estudi dels NC a una llengua determinada: el **català**. En el plantejament inicial de la tesi es pretenia incloure més d'una llengua romànica, tenint en compte que la noció de nom col·lectiu tenia un pes primordial fins i tot més que la seva materialització en una llengua concreta; però a mesura que avançava la recerca es va descartar aquesta possibilitat i es van limitar les llengües només a la catalana. Així doncs, la descripció i el reconeixement és dels NC catalans —tot i que pensem que molts dels elements que serveixen per descriure'ls i reconèixer-los també són pertinents per a d'altres llengües, sobretot llengües tipològicament properes.
- Una tercera restricció és centrar l'estudi en la **noció de col·lectiu representada nominalment** (és a dir, la noció de NC), ja que aquesta noció també pot ser representada per unitats lingüístiques pertanyents a altres categories gramaticals: adjectius (p. e. *nombrós -osa*), adverbis (p. e. *unànimement*) i verbs (p. e. *reuni*).
- Una quarta restricció duta a terme és la noció de col·lectiu representada nominalment només a través de **noms comuns**. Hem desestimat per tant els noms propis que també vehiculen aquesta noció (per exemple, qualsevol nom propi d'un grup musical, d'un organisme, etc.).

1.2 Supòsits de partida

Aquest treball d'investigació parteix de cinc supòsits previs:

- En primer lloc, la idea que la noció de nom col·lectiu és el resultat de la percepció d'una pluralitat d'elements entesa com una unitat.
- En segon lloc, la idea que aquesta capacitat de percebre una pluralitat d'elements com una unitat és comuna a tots els humans, és a dir que pot considerar-se un universal lingüístic; ja que totes les llengües tenen mecanismes per expressar processos de col·lectivització.
- En tercer lloc, la idea que els conjunts d'elements percebuts com una unitat són diferents i diversos en funció del coneixement del món que tenen els parlants de les llengües i de la segmentació cultural i lingüística que fan de la realitat.
- En quart lloc, el supòsit que l'expressió lingüística d'aquesta noció es pot materialitzar en estructures morfològiques diverses i generar-se a partir de mecanismes diversos (processos morfològics, semàntics, discursius, etc.), segons les característiques de cada llengua però també dins d'una mateixa llengua.
- I finalment, el supòsit que els noms col·lectius poden considerar-se una classe semàntica, i no només una subclasse gramatical (com per exemple els noms comptables i els noms de massa); és a dir, els NC formen una classe semàntica d'unitats lèxiques que poden materialitzar-se de distintes formes.

1.3 Hipòtesis

Aquest treball es proposa de demostrar les quatre hipòtesis següents:

La **primera hipòtesi** de treball és que la noció de nom col·lectiu i la seva tipologia pot establir-se sobre la base de la combinació d'una sèrie de paràmetres i trets a l'entorn dels quatre eixos següents:

- la relació que s'estableix entre els elements que constitueixen el conjunt i

aquest conjunt percebut com a unitat;

- la relació que s'estableix entre els elements;
- les característiques del conjunt;
- les característiques dels elements que integren el conjunt.

La nostra hipòtesi és que de la interrelació de tots aquests paràmetres i trets (que definirem més endavant) en surt una tipologia semàntica dels NC; aquesta tipologia explica les discrepàncies a l'hora de definir els NC a la bibliografia, ja sigui en gramàtiques de llengües diferents o fins i tot d'una mateixa llengua. Aquesta hipòtesi implica assumir com a punt de partida l'anàlisi de les característiques dels NC que no depenen de les llengües particulars. És a dir, de les diverses característiques dels NC (morfològiques, morfosintàctiques, semàntiques, pragmàtiques, referencials), seleccionem les característiques referencials o ontològiques per tal d'establir els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC.

Una **segona hipòtesi** és que la noció de nom col·lectiu es manifesta lingüísticament a través d'una gran diversitat d'estructures nominals en les llengües, i concretament en català: unitats morfològiques simples, unitats morfològiques complexes amb afixos que ja vehiculen una certa noció de col·lectiu —els anomenats tradicionalment sufixos col·lectius—, unitats morfològiques simples o complexes que generen la noció de col·lectiu per mecanismes semàntics de tipus divers, unitats monolexemàtiques i unitats polilexemàtiques (amb diferents graus de lexicalització), etc. I postulem que són justament els mecanismes menys tractats tradicionalment els que tenen actualment una major productivitat i freqüència en la generació de NC.

La **tercera hipòtesi** d'aquest treball és que la noció de col·lectiu representada nominalment, és a dir els noms col·lectius, poden detectar-se i identificar-se en els textos a partir de diversos criteris lexicosintàctics i morfològics, mitjançant mecanismes automàtics o semiautomàtics.

I, finalment, una **quarta hipòtesi** és que la noció de NC en l'àmbit general presenta divergències respecte a la noció de NC en àmbits especialitzats:

- quant a la freqüència: es tracta d'una noció molt freqüent en textos de llengua general, mentre que en els textos especialitzats intuïm que la freqüència és majoritàriament poc rellevant (tot i que té una certa rellevància en alguns àmbits, com ara la botànica, zoologia, etc.).

- quant a la distribució tipològica: la nostra hipòtesi és que hi ha diferències en la distribució de tipus concrets de NC, segons si es tracta de llengua general o de llenguatges d'especialitat, i entre diferents llenguatges d'especialitat.
- quant a la percepció: creiem que hi ha diferències de percepció d'un mateix (aparentment) NC en textos de l'àmbit general i en textos especialitzats.

1.4 Objectius

Per poder validar les quatre hipòtesis postulades, aquesta tesi es planteja bàsicament tres objectius:

(a) Descriure la noció de NC, en català. Per aconseguir aquest objectiu cal:

- En primer lloc, fer un estat de la qüestió sobre els estudis lingüístics de la noció de nom col·lectiu i dels NC en particular, especialment per al català, però sense excloure altres llengües romàniques.
- En segon lloc, establir i descriure quins són els paràmetres i els trets que permeten donar compte de la noció de nom col·lectiu; i demostrar com, a partir de la seva combinació, es pot establir una tipologia semàntica d'aquesta classe de noms.
- En tercer lloc, descriure com es representa lingüísticament la noció de col·lectiu en la categoria gramatical nom en català; i com s'interrelacionen les diverses representacions formals (o estructures morfològiques) amb la classificació semàntica.

(b) Reconèixer els noms col·lectius dins dels textos, sempre restringint-los al català. Per aconseguir aquest objectiu pensem que cal:

- D'una banda, establir una primera aproximació als criteris i patrons de

reconeixement semiautomàtic de la noció de col·lectiu representada nominalment en els textos, és a dir, dels NC.

- D'altra banda, validar aquests criteris i patrons de reconeixement mitjançant l'aplicació en un corpus textual per tal d'analitzar el soroll i el silenci que generen.

(c) Analitzar els noms col·lectius detectats a través de l'aplicació dels criteris i patrons de reconeixement en el corpus textual, per tal de:

- En primer lloc, validar la tipologia semàntica dels noms col·lectius; és a dir, comprovar que tots els NC detectats responen a algun tipus semàntic dels establerts i, si no és així, proposar els elements correctors necessaris.
- En segon lloc, analitzar la productivitat dels NC dins dels textos, entesa en termes de freqüència; i analitzar la distribució dels NC per àrees temàtiques o àmbits d'especialitat, segons si es tracta de textos de llengua general o de textos especialitzats (i en aquest segon grup, segons l'àmbit d'especialització), per tal de posar de manifest les coincidències i les divergències.

Es tracta, doncs, d'una tesi que pretén ser per damunt de tot descriptiva, ja que entenem que sense una descripció acurada d'aquesta classe de noms, tant pel que fa als seus elements constitutius pròpiament i a la noció mateixa de nom col·lectiu, com als mecanismes per poder-los reconèixer dins dels textos, no és possible plantejar-se de forma satisfactòria l'etiquetatge semàntic de substantius que vehiculin la noció de col·lectiu.

1.5 Corpus

Les dades lingüístiques utilitzades en aquesta tesi provenen de tres corpus: un de lexicogràfic i dos de textuais, que s'han emprat amb objectius diferents i en parts distintes de la recerca.

- *Diccionari de la llengua catalana* (DLC3), d'Enciclopèdia Catalana, en el

seu format electrònic (*Hiperdiccionari*). D'aquest diccionari s'ha extret una mostra de NC a partir de l'aplicació de criteris semanticoformals i morfològics aplicats a les definicions i a les entrades lexicogràfiques. Aquests criteris consisteixen en la detecció dels NC a partir de la presència d'elements que expressen *pluralitat* com a descriptor inicial de la definició, en la presència de definicions remissives que són NC i en la presència d'afixos col·lectius i de formants numerals en l'estructura morfològica de les entrades lexicogràfiques (per a més detalls vegeu Solé, 1996). Aquesta llista de NC ha estat el corpus de partida del qual s'han extret mostres per a la primera i la segona part d'aquesta tesi.

- *Corpus del català contemporani (CCC)*, de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). D'aquest corpus textual s'ha extret una mostra d'ocurrències de NC en context (documentats en textos literaris i no literaris), a partir de la llista de NC obtinguts en el corpus anterior, amb la finalitat de trobar elements contextuais que permetin destriar els criteris lingüístics que podrien justificar alguns dels trets de la noció de NC; a la vegada que l'anàlisi dels elements contextuais que acompanyen aquests NC han aportat claredat i han permès de fer propostes en l'establiment de patrons de reconeixement dels NC dins dels textos.
- *Corpus tècnic (CT)*, de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra. Aquest corpus textual ha servit per dur a terme l'aplicació dels criteris i patrons de reconeixement dels noms col·lectius en els textos (tercera part de la tesi). Com que aquest corpus consta de textos de llengua general (premsa) i textos de diversos àmbits d'especialitat (dret, economia, medi ambient, medicina i informàtica), ha permès també de contrastar les convergències i les divergències de la noció de NC en llengua general i en llenguatges d'especialitat, i entre àmbits d'especialitat diferents.

1.6 Estructura

A banda de la introducció (capítol 1), les conclusions (capítol 10) i la

bibliografia, aquesta tesi s'estructura en tres grans parts i una sèrie d'annexos.

A la primera part "**Els noms col·lectius. Estat de la qüestió**", es fa una primera aproximació a l'estudi dels NC, des de la bibliografia existent, posant en relació, en primer lloc, aquest tipus de substantius amb la noció de *pluralitat, comptabilitat, gènere i concreció* (capítol 2); i posteriorment, aproximant-se a l'estudi dels NC des de la morfologia lèxica (capítol 3), la sintaxi (capítol 4) i la semàntica lèxica, posant una atenció especial a les relacions semàntiques més lligades als NC, i en la manera com els NC intervenen en la categorització humana (capítol 5).

A la segona part "**La noció de nom col·lectiu: descripció i tipologia**", es fa una descripció dels diferents paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC (els que afecten el conjunt d'elements i la seva estructuració; els que afecten els elements que constitueixen el NC; els que afecten la relació semàntica que s'estableix entre el conjunt (NC) i els diferents elements que el constitueixen; i els que afecten la relació semàntica entre els elements), i es descriu com determinats trets poden justificar-se lingüísticament (capítol 6). I en el capítol 7, es proposa una tipologia semàntica dels NC a partir de la interrelació i combinació de trets, que permet donar compte de l'heterogeneïtat d'aquesta noció.

A la tercera part "**Reconeixement dels noms col·lectius dins dels textos**", es fa una primera proposta de criteris, indicadors i patrons de reconeixement dels NC en textos de llengua general i especialitzats, i s'apliquen i validen en un dels corpus de dades textuais —CT de l'IULA— (capítol 8). Finalment, en el capítol 9 es fa una breu anàlisi dels noms col·lectius detectats per tal de comprovar si hi ha alguna relació entre els indicadors i patrons, i el tipus semàntic de NC obtingut; i si hi ha diferències entre els NC detectats en els textos de premsa i els detectats en els textos d'especialitat, tant pel que fa a la freqüència d'aparició de la noció com al tipus de NC que hi apareixen.

En els **annexos** (1-14) s'inclouen els resultats de l'aplicació d'alguns dels patrons de reconeixement que fornien massa dades per inserir-les dins del

text; finalment, a l'annex 15 es recull en forma de taula el total de NC silenciats (és a dir, no detectats) en l'aplicació dels criteris i patrons de reconeixement; a l'annex 16, s'inclou el total de NC detectats mitjançant els diversos indicadors; i a l'annex 17, es mostren els NC detectats en els textos segons la seva distribució pels diferents subcorpus temàtics del corpus textual.

2.0 Introducció

Per tal de descriure el panorama o l'estat de la qüestió sobre què s'ha dit dels noms col·lectius, començarem amb una primera aproximació a les definicions que en donen alguns diccionaris (ja siguin de llengua general o de lingüística), gramàtiques i altres obres de referència, amb el propòsit d'observar quines són les coincidències més remarcables entre obres, autors i llengües diferents, però, sobretot, les divergències —que probablement seran encara més interessants perquè posaran de manifest les ombres i fronteres poc nítides que hi ha al voltant dels NC.

Trobem en primer lloc una sèrie de diccionaris que coincideixen a definir els NC a partir de la interrelació que hi ha entre la noció que vehiculen i l'expressió o forma que adopten les unitats lingüístiques que els denoten. Per exemple:

"Dit del nom que, estant en singular, representa una col·lecció o agregat d'individus; relatiu a aquesta classe de noms. *Un nom col·lectiu. Un sufix col·lectiu.*" (DGLC, FM, DIEC¹)

"Mot que, estant en singular, expressa una pluralitat o conjunt de persones o coses. Sufix col·lectiu: sufix que serveix per expressar pluralitat." (DCVB²)

"Dit d'un terme que, estant en singular, designa una pluralitat d'individus³. Relatiu o pertanyent a aquesta classe de noms. *Ramat és un nom col·lectiu.*" (DLC³⁴)

Dues constants es repeteixen en aquestes definicions, però també en la majoria de bibliografia sobre el tema: d'una banda, el concepte de **pluralitat, conjunt o col·lecció**, recurrent en totes, com a base de la noció de nom col·lectiu; i, de l'altra, la necessitat de recórrer a un aspecte de la morfologia flexiva, la categoria gramatical *nombre* en la forma [- plural] o **singular** per definir-lo.

Sobre aquesta mateixa noció, el DGILE⁵ afegeix que es tracta de "coses de

---

¹DGLC (*Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra), FM (*Diccionari manual de la llengua catalana*), DIEC (*Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC).

²*Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover i Moll.

³Definició molt semblant a la que dona el *Diccionari de lingüística* (1992) del Termcat: "Nom de nombre singular que designa una pluralitat d'individus".

⁴*Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana, 3a edició.

⁵*Diccionario general ilustrado de la lengua española*. Vegeu Álgar Ezquerria (1987).

la misma especie", per tant, sembla apuntar l'**homogeneïtat dels components** que integren el NC i la no-possibilitat d'elements que pertanyin a espècies diferents⁶:

"Nombre colectivo, el que en singular comprende un conjunto de cosas de la misma especie, como *docena, enjambre*." (DGILE)

Hem vist que algunes de les definicions de NC no expliciten que es tracti de conjunts d'elements de la mateixa espècie; tot i així, però, de forma més implícita algunes semblen indicar que pot haver-hi NC amb elements homogenis i NC amb elements heterogenis⁷.

I el NPR⁸ incorpora el fet que sigui un substantiu **concret**⁹, per tant no abstracte, en definir-lo de la manera següent:

"Se dit d'un terme singulier et concret représentant un ensemble d'individus. *Peuple, foule, ensemble, dizaine* sont des termes collectifs." (NPR)

Sense apartar-se de la noció de pluralitat, alguns diccionaris de lingüística introdueixen altres matisos interessants. Per exemple, a Lázaro Carreter (1990, 96) es remarca el caràcter de **pluralitat indeterminada** dels noms col·lectius¹⁰, i es distingeix entre substantius col·lectius i **numerals col·lectius** —distinció present també a la majoria de gramàtiques:

---

⁶Marcos Marín (1980, 189) parla de "un conjunto de seres semejantes o considerados semejantes, en singular, no organizado en una entidad superior o considerado como no organizado en una entidad superior. *Enjambre* es un colectivo, pero no lo es *colmena*, pues la *colmena* es una unidad de organización no un conjunto de seres semejantes". C. Michaux (1992, 102) també remarca el fet que es tracti d'entitats del mateix tipus: "It is essential that the entities be of the same type if one wants to make a distinction between a true collective and a non-collective expression used collectively."

⁷En seria un exemple el DGLC, el qual parla de "col·lecció o agregat d'individus", que en el mateix diccionari defineix com a "Arreplec de coses d'una classe determinada, esp. coses d'art...|| Per analogia. *En aquella casa hi havia una col·lecció de noies*." i "Conjunt o suma de diferents coses o persones", respectivament. De manera que es pot entendre que inclou la possibilitat de NC homogenis i NC heterogenis.

⁸*Le Nouveau Petit Robert*. Vegeu Rey-Debove i Rey (1994).

⁹A Lewandowski (1992) s'insisteix en el fet que "siendo substantivo singular, comprende una multitud de objetos concretos, p. ej. bosque, rebaño, sierra, equipo". En aquest cas no es tracta de la concreció del NC, sinó de les entitats que el constitueixen.

¹⁰Vegeu també l'*Esbozo* de la Real Academia Española (1973). Si això és cert, però, com s'hauria de considerar un NC com *matrimoni*, p. e., de pluralitat determinada sense ser un numeral col·lectiu? Fält (1972, 76), per tal de recollir aquesta objecció, reformula la definició de la manera següent: "el nombre colectivo es un sustantivo que en singular denota un número determinado o indeterminado de personas u objetos".

"1.— Sustantivo que en singular denota un número indeterminado de personas u objetos: *ejército, arboleda*, etc. 2.— Numerales colectivos. «Son sustantivos que representan como unidad un número determinado, v. gr.: *decena, docena, veintena, centenar, millar, millón*» (Bello). Obsérvese que varios de estos numerales aluden a un número aproximado: *Hay una veintena de personas.*"

A Dubois et al. (1992) es remarca el fet que es tracta d'un conjunt d'**entitats aï llables** concebudes però com una unitat específica —s'entén, per tant, que es tracta d'elements comptables¹¹; en conseqüència, segons aquest plantejament sembla desprendre's que no és possible de trobar conjunts d'entitats que no siguin comptables—. Aquests autors afegeixen també aspectes sobre les diferents **estructures morfològiques** que poden tenir els NC (simples o complexes —fruit de processos derivatius¹²—) i el fet que alguns dels sufixos que intervenen en la formació dels NC —en aquest cas exemplificat en castellà— puguin estar marcats pragmàticament amb un **valor pejoratiu**:

"Se llama *nombre colectivo* al nombre que designa un conjunto de entidades aislables, concebido como una entidad específica. Los nombres colectivos pueden derivarse de nombres contables por medio de afijos específicos, como *encinar* con relación a *encina*, por medio del sufijo *-ar*. Estos afijos pueden tener un valor peyorativo, como *-esca* en *soldadesca*. También pueden ser los nombres colectivos nombres-raíces, como la *gente*, o numerales derivados como *decena, docena*" (Dubois et al., 1992, 113).

Un aspecte interessant documentat a l'*Esbozo* de la Real Academia Española (1973, 187), quan defineix els col·lectius propis, és la distinció d'aquests substantius segons si tenen els elements que els constitueixen **especificats** o no¹³. Cal remarcar també els anomenats col·lectius

---

¹¹Trobem alguna referència als NC que sembla que només remetin a noms de massa; per exemple, a Cardona (1991) es diu: "En general, aplicado a los nombres que poseen un referente plural: un nombre c. no admite generalmente el plural: *aceite, arena, agua*, si le cambiamos el género [sic] es para indicar que existen varios tipos, y no que se trata de una mayor cantidad de arena, aceite o agua. En el caso que quisiéramos expresar una cantidad más pequeña o más grande de un colectivo tendríamos que recurrir al clasificador (ingl. *a bit, a piece*; it. *un po, una goccia*)."

¹²Sufixació o prefixació, segons les llengües. El primer procés, per exemple, per al català, castellà, francès, etc.; i el segon, per a l'alemany (veg. la citació de Mounin, 1982, 98). Per a processos de formació de NC no morfològics, veg. també M. Moliner (1966, s. v. *colectivo*), entre d'altres.

¹³Fernández Ramírez (1986b, 129) fa la mateixa distinció: "Algunos de los colectivos son **específicos**, es decir, consisten en palabras de las que se induce, fuera de usos metafóricos, la naturaleza de los objetos que componen el conjunto que designan: *ejército, muchedumbre, arboleda, la parroquia*. Otros son **no específicos** y consisten en sustantivos de naturaleza relativa agrupados normalmente con un complemento de contenido: *grupo, montón, conjunto, número, serie, par*. Con ellos figuran algunos numerales que funcionan como términos primarios." Rey-Debove (1999) fa aquesta mateixa distinció i els anomena «numériques» i «globaux», respectivament.

impropis; interessants bàsicament perquè la generació de la noció de col·lectiu té a veure amb processos metonímics diversos, mentre que la majoria d'obres destaquen la vehiculació de la noció de col·lectiu per via morfològica. Així doncs,

"Designan en singular un conjunto, en plural varios conjuntos (**colectivos propios**¹⁴) de personas o cosas, unas veces numéricamente determinadas: *matrimonio, trío*; otras veces indeterminadas: *asamblea, agrupación*. Unos son **específicos**, implican la índole de las personas o cosas que son unidades del conjunto: *cabildo, coro, arboleda*; otros no [**no específicos**]: *conjunto, serie, multitud*. (...) Una posición intermedia ocupan *gente* y *público*, que son nombres de sustancia: *mucha (poca...) gente, bastante (menos...) público*, y al mismo tiempo colectivos específicos, pero en plural, como los nombres de sustancia, designan la clase. En varios países americanos *gente* se ha desarrollado, además, como nombre numerable para designar el individuo: *una gente* (= una persona), *cien gentes*. (...) Una corta serie de nombres numerables y de sustancia que en las acepciones fundamentales y etimológicas se emplean en singular y en plural atendidos al sistema estudiado, pueden pasar metafóricamente a designar conjuntos, como colectivos específicos, pero sólo en singular (**colectivos impropios**) y para situaciones muy concretas: *la plata, la porcelana, la loza* (los objetos de plata, porcelana o loza que pertenecen a un ajuar); *la cuerda, la madera, el metal* (los instrumentos de cuerda, madera o metal que forman parte de la orquesta)." (Real Academia Española, 1973, 187)

Fält (1972, 76), en un treball sobre la concordança verbal dels NC —que descriurem més endavant (veg. l'apartat 4.2)—, introdueix una distinció entre **NC organitzats** (p. e. *gobierno, ejército, comisión*) i **NC no organitzats** (p. e. *gente, pueblo, multitud, docena*), que defineix de la manera següent:

"En el primer caso se trata de un conjunto organizado de individuos que cumplen una función determinada y que actúan, no individualmente, sino como partes de un todo. El segundo grupo consta de colectivos cuyos elementos componentes se caracterizan por un menor grado de organización, homogeneidad o dependencia del conjunto." (Fält, 1976, 85)

De fet, es tracta d'una distinció no gens nítida —com el mateix autor ja posa de manifest—; no ho és la frontera entre els uns i els altres, i hi ha graus diferents de NC no organitzats dins del segon grup. Per exemple:

"*gente* no implica generalmente ningún grado de organización ni encierra el mismo valor unitario que *gobierno*. Aún menos determinados son colectivos como *multitud, centenar, sinfin* que sólo denotan masa o cantidad sin indicar el tipo de los elementos componentes". (Fält, 1976, 83)

En canvi, el fet que els elements que constitueixen el conjunt estiguin

organitzats fa que autores com Cinha i Cintra (1984, 179) excloguin de la categoria de NC, per al portuguès, noms de corporacions socials, culturals i religioses (p. e. *assembleia, congresso, congregação, concilio, conclave i consistório*) perquè no es tracta de "simples agrupamentos de seres, antes representam instituições de natureza especial, organizadas en una entidade superior para determinado fim"¹⁵.

Una altra definició de NC semblant a la resta, però que aparentment no posa l'èmfasi en la noció de *pluralitat* o *conjunt de*, sinó en la de **quantitat**, és l'extreta de Mounin (1982), que reproduïm a continuació:

"Dícese de toda palabra en singular que designa muchas personas o muchos objetos, por ejemplo: *ejército, bosque*. Algunas palabras colectivas poseen una marca específica que expresa la colectividad. Ejemplos: 1) El prefijo *ge-* en alemán *Gefieder* 'plumaje', respecto de *Feder* 'pluma'. 2) El sufijo *-ío* en cast. *caserío*, etc. También se denominan colectivos a los nombres de números en singular que indican la suma de muchas unidades. Estos nombres de números se forman en castellano con el sufijo *-ena*, como en *centena*." (Mounin, 1982, 98)

Aquest autor destaca el fet que es tracta de paraules que designen *moltes* persones, coses o unitats, segons el tipus de col·lectiu de què es tracti. Però, què cal entendre per *moltes* persones o coses? Més d'una unitat (*parell*) no necessàriament són moltes unitats i pot denotar un nom col·lectiu. De fet, aquest autor en parlar de *quantitat* s'està referint a *pluralitat, conjunt de* —es tracti d'una quantitat gran o petita; no està introduint cap element nou, sinó que continua la noció de *pluralitat* com a base dels NC.

Certament, però, alguns autors —sobretot en descriure determinats sufixos que intervenen en la formació de NC— han introduït la noció de *quantitat* per donar compte de noms col·lectius com *boirada* («molta boira, boira d'una gran extensió»), *gentada* («molta gent»), *braçat* («quantitat de coses que cap dins dels braços»), *oliada* («abundància d'oli»), sovint lligada a la noció de nom de massa, tot i que no sempre

---

¹⁴La negreta és nostra.

¹⁵Com posa de manifest M. Correia (1999a), aquesta decisió entra en contradicció amb la consideració que reben substantius com *regimento, batalhão, companhia*, que les mateixes autores consideren NC perquè es refereixen a "uma parte organizada de um todo".

(Moll, 1968¹⁶; Cabré i Rigau, 1986; Ruaix, 1986).

Però no sempre els NC es relacionen exclusivament amb la noció de pluralitat, sinó que —de forma més explícita o més implícita— hi ha autors que els relacionen amb el concepte de **gènere**. Així, per exemple, Werner (1981) distingeix dues menes de noms col·lectius: els de grup (que designen una pluralitat d'individus) i els anomenats *col·lectius genèrics*, els quals "son palabras que en la forma singular están representando no un grupo de individuos, sino todo el género (i. e., toda la clase), p. ej. *caza* (...) El número puede extenderse teóricament desde un individuo a todos los existentes de hecho. Naturalmente no hay plural de este número en cierto modo «abierto»; si se quiere significar el singular o una cantidad determinada, entonces se ha de recurrir a especificaciones como *una pieza de* (...) etc." (Werner, 1981, 214). És a dir que el nom col·lectiu representa no un conjunt d'individus, sinó tots els individus d'un mateix gènere. Idea que també recull María Moliner (1966) en el DUE quan esmenta, dels diversos tipus de noms col·lectius que hi ha, els anomenats *genèrics* i els *representatius*. Curiosament, els NC genèrics d'aquesta autora són NC de massa¹⁷ i els NC representatius són, de fet, els que es corresponen als genèrics de Werner. Vegem-ho en paraules de la mateixa autora:

"También pueden clasificarse como colectivos o **colectivos genéricos**¹⁸ ciertos nombres que designan en singular todo un género de cosas discretas o numerables; como *leña, piedra, trigo*. Estos nombres se diferencian de los propiamente colectivos en que pueden ser usados partitivamente, cosa natural ya que no se diferencian de los nombres de sustancias o materiales continuos o medibles. (...) Para designar las unidades separadas del género de cosas designado por uno de estos nombres se emplean expresiones como «un grano de, un trozo de (...)»; en algunos casos el mismo nombre colectivo es aplicable a las unidades: «una carga de piedra, una piedra».

Per tant, no només relaciona la noció de nom col·lectiu amb el concepte de gènere, sinó que afegeix la idea que els NC també poden ser **noms de massa**, és a dir, no ser unitats comptables. Incorpora aspectes nacionals que van més enllà de la noció de pluralitat, però, també aspectes

---

¹⁶"Molts de sufixos serveixen per a formar noms col·lectius, o sigui, noms que, estant en singular, indiquen pluralitat o gran quantitat o conjunt de l'objecte significat pel primitiu." (Moll, 1968, 222)

¹⁷Bastardas (1994, 19) esmenta els «singulars genèrics» o «singulars col·lectius» per referir-se també a noms de massa del tipus *fonoll, menta*.

¹⁸La negreta és nostra.

estrictament sintàctics (determinació i quantificació, sobretot) coincidents o rellevants per als noms de massa en general. I en relació a casos com *caza*, diu el següent:

"Son semejantes a estos «colectivos genéricos» los nombres empleados en singular para designar todo el género a que pertenecen: «la caza del elefante»; pero se diferencian de ellos en que no pueden usarse partitivamente; no se dice «la caza de elefante» como se dice «la venta de trigo»; podrían llamarse **colectivos representativos**."

Un altre dels aspectes sintàctics, molt freqüent en les definicions dels NC, sobretot en la bibliografia per a l'anglès, és la possibilitat que tenen alguns dels NC de **concordar en singular o en plural amb el verb**. Segons Crystal (1992a, 61), per exemple,

"A term used in GRAMMATICAL DESCRIPTION to refer to a NOUN which denotes a group of entities, and which is FORMALLY differentiated from other nouns by a distinct pattern of NUMBER contrast (and, in some languages, MORPHOLOGICALLY). **Collective nouns** (e. g. *government, army, club, jury, public*) fall into several grammatical subclasses, but their distinctive characteristic is their ability to co-occur in the singular with either a singular or plural VERB, this correlating with a difference of interpretation —the noun being seen as a single collective entity, or as a collection of individuals entities (cf. *the committee is wrong v. the committee are wrong*)."

En resum, una breu síntesi de tots els aspectes recollits que intervenen (o poden intervenir) en l'explicitació del que són els NC permet de veure que hi ha un cert consens, d'una banda, però també aspectes prou diferents segons els autors (alguns de complementaris, però d'altres de contraposats). Des d'elements que afecten pròpiament la **noció** de NC —conceptes de pluralitat (determinada o indeterminada), de quantitat, de gènere; homogeneïtat dels components; especificació dels elements que constitueixen el NC—, fins als que afecten les característiques de les **unitats lingüístiques** que vehiculen aquesta noció: formals —flexió; estructura morfològica; mecanismes de formació—, sintàctiques —determinació, complementació, concordança amb el verb—, pragmàtiques —usos pejoratiu—; i la seva interrelació amb els substantius concrets, els substantius comptables i els substantius de massa.

Si aparentment, doncs, semblava que hi havia poques discrepàncies, i que la noció de NC era compartida i assumida majoritàriament i poc discutida, l'anàlisi detallada i la comparació de les diverses aportacions, però sobretot la identificació concreta d'unitats lingüístiques com a pertanyents o no a aquesta classe de substantius, posa de manifest que la noció de nom col·lectiu no és una noció ben dibuixada del tot, i que té

fronteres poc nítides en relació a altres nocions properes. Només un exemple de mostra del que Coseriu (1962) anomena falsos col·lectius, i que serveix per il·lustrar la no-coincidència entre autors diversos davant la casuística concreta:

"Mas no es un colectivo *duma*, que figura entre los ejemplos de Gardiner, porque designa una institución, y no significa simplemente «muchos diputados rusos»; y no lo son *Mafia* ni *Camorra*. Como colectivos pueden clasificarse, si se quiere, nombres como *arboleda*, *sauzal*, *encinar*, *soldadesca*; pero no son colectivos, ni formal ni semánticamente, los nombres como *bosque*, *ejército*, a pesar de muchas gramáticas escolares y de F. Lázaro Carreter, *Diccionario de términos filológicos*, Madrid, 1953, pág. 78¹⁹. De este paso deberían ser colectivos los nombres *casa* —porque el objeto «casa» contiene muchas piezas o muchos ladrillos— y *hombre*, porque el hombre se compone de muchas células..." (1962, 273)

2.1 Els noms col·lectius en relació a les nocions de *pluralitat*, *comptabilitat*, *gènere* i *concreció*

Més enllà de gramàtiques i diccionaris, i abans d'obrir-nos pas en els diversos estudis sobre els NC —més o menys sistemàtics—, duts a terme des de plantejaments i amb objectius prou diferents, volem analitzar com aquests substantius es relacionen amb una sèrie de conceptes que els són propers, però amb els quals no poden establir una relació d'identificació total. Si reprenem el fil del que hem tractat fins ara, hem vist com la noció de nom col·lectiu es presenta a l'entorn de la noció de *pluralitat*, de *quantitat* i, fins i tot, de *gènere*. I també com —en les diferents definicions resseguides— hi ha aspectes recurrents que val la pena de tenir en compte per poder anar caracteritzant aquesta classe de noms. En primer lloc, la majoria d'autors han destacat el fet que es tracta de substantius que, en singular, expressen pluralitat. Aquesta afirmació condueix a plantejar-se com es manifesta la pluralitat en els noms col·lectius, pel que fa a la *categoría gramatical nombre*. En segon lloc, s'ha esmentat explícitament en alguna referència que es tracta de noms concrets, i també ha estat recurrent la qüestió de si es tracta de noms

---

¹⁹En la 3a edició, Lázaro Carreter ja no recull *bosque*; Fàlt tampoc no considera com a NC *bosque* perquè designa "un terreno poblado de árboles y plantas" i no pas un conjunt d'arbres.

comptables o no. Per tant, això porta a plantejar la relació dels noms col·lectius amb la noció de *concreció* (en oposició a *abstracció*) i de *comptabilitat* (en oposició als *noms de massa*). Amb aquest objectiu, doncs, analitzarem la relació entre els NC i la noció de *pluralitat* (2.1.1), la noció de *comptabilitat* (2.1.2), la noció de *gènere* (2.1.3) i la noció de *concreció* (2.1.4).

2.1.1 Els noms col·lectius i la noció de *pluralitat*

Si la noció que és a la base dels NC és la de *pluralitat*, convé centrar-s'hi una mica i destriar-ne els aspectes que afecten més directament els substantius objecte d'estudi en aquest treball. Així doncs, què cal entendre per *pluralitat*²⁰? D'entrada la resposta sembla que hauria de ser *més d'un* i, per tant, oposar-se a *un*, a la *unitat*. Si aquest punt de partida és vàlid, es pot plantejar l'oposició *pluralitat* vs. *singularitat*. Però no totes les llengües responen a aquesta dicotomia, sinó que —més enllà de l'oposició *un* vs. *més d'un*— n'hi ha que oposen *dos* (noció de *dualitat*) i *més de dos* (noció de *pluralitat*) o bé *dos* (noció de *dualitat*), *tres* (noció de *trialitat*) i *més de tres* (noció de *pluralitat*)²¹ (Dubois, 1992, 430). Pel que fa al català, l'oposició bàsica és *un* (noció de *singularitat*) i *més d'un* (noció de *pluralitat*), i, per tant, ens limitarem a aquesta oposició. Malgrat això, Badia i Margarit (1994, 142), en descriure la categoria gramatical *nombre*, per al català, afirma el següent:

"Alguna vegada hom ha parlat del nombre dual, que s'aplicaria a aquells noms que només es refereixen a dos elements (*els reis*: el rei i la reina, *els ulls*, *les mans*), però això ha estat motivat per raons de significat i de comparació amb altres llengües, no per raons formals distintives en català, car el presumpte dual hi coincideix sempre amb el plural."²²

---

²⁰Només tractarem la noció *pluralitat* en relació als substantius —deixant de banda els noms propis—, perquè l'estudi el centrem en els NC i no en la noció de *col·lectiu* que afecta també d'altres categories gramaticals (veg. C. Michaux (1992), E. Solé (1996), S. Aliquot (1996) per a una aproximació a la noció de *col·lectiu*, en sentit més ampli).

²¹Jespersen (1924, 221) distingeix, des d'un punt de vista lògic, només «un» i «més d'un»; i des d'un punt de vista sintàctic, «singular, (dual), (trial), plural». Moreno Cabrera (1991, 181; 1997, 142-143), en descriure els diferents tipus de nombre gramatical, hi afegeix encara: "el cuadro es más raro aún que el trial e indica cuatro elementos. Se encuentra en los sistemas pronominales de algunas lenguas". Fixem-nos, doncs, que s'hi barreja el que seria la noció de *singularitat*, *dualitat*, *trialitat*, *pluralitat*, amb els diferents tipus de nombre, entès com a categoria gramatical.

---

²²Els mateixos exemples, els va exposar Roca Pons (1960, 172) per al castellà.

Seguint parcialment Dubois (1992), mostrem a continuació un quadre que il·lustra aquesta oposició per tal de poder destriar com es manifesta formalment.

Singularitat	Pluralitat
1. Un objecte individualitzat aï llat, determinat o indeterminat (<i>la cadira, una cadira</i>).	1. Més d'un objecte individualitzat, determinat o indeterminat (<i>les cadires, unes cadires</i>).
2. Un objecte individualitzat aï llat, determinat o indeterminat (<i>la cadira, alguna cadira</i>).	2. Enumeració, determinada o indeterminada, d'aquests objectes individualitzats (<i>tres cadires, moltes cadires</i>).
3. Un objecte individualitzat aï llat, determinat o indeterminat (<i>la cadira, una cadira</i>).	3. Reunió d'objectes individualitzats en un conjunt (<i>cadiram</i>).
4. Un objecte individualitzat aï llat, determinat o indeterminat (<i>l'home, la liliàcia</i>).	4. Gènere, classe (<i>l'home = espècie humana, les liliàcies</i>).

Quadre 1. Oposició *singularitat* vs. *pluralitat*.

La primera conclusió a què permet arribar la lectura d'aquest quadre és que l'oposició entre ambdues nocions majoritàriament es manifesta formalment, però no sempre (veg. *l'home* de la casella núm. 4). La segona és que quan presenta una manifestació formal aquesta pot ser de menes diverses. En català —i altres llengües tipològicament semblants— disposem bàsicament de tres possibilitats: mitjançant la morfologia flexiva, la determinació i quantificació, i l'afixació derivativa. Resseguim les quatre oposicions presentades:

(1) La primera es realitza mitjançant afixos flexius, desinències o variacions morfofonològiques del radical nominal, segons les llengües²³. Ex.: *casa / cases, journal / journaux, lupus / lupi*.

²³Vegeu Moreno Cabrera (1997, 77-87) per exemplificar la pluralització multiforme i irregular a partir de diversos mecanismes de formació de plural en llengües, com per exemple, l'irlandès i el gal·lès (llengües cèltiques) i l'àrab (llengua semítica).

(2) La segona normalment s'expressa per l'oposició entre el singular determinat o indeterminat, i el plural acompanyat de numerals o quantificadors. Ex.: *el nen, un nen vs. tres nens, molts nens*, etc. Hi ha llengües, però, que marquen l'oposició només amb els numerals i els quantitatius sense la necessitat de l'oposició singular / plural, pel que fa a la flexió²⁴.

(3) La tercera moltes vegades s'expressa mitjançant l'afixació derivativa nominal (ja sigui sufixació o prefixació). Ex.: *arbre / arbreda, árbol / arboleda, colonne / colonnade; Feder / Gefieder*.

(4) La quarta pot no diferenciar-se formalment. Ex.: *l'home* (un home) / *l'home* (l'espècie humana). O bé oposar-se per la presència del morfema de plural. Ex.: *liliàcia / liliàcies*.

Tenint en compte que la categoria gramatical *nombre* té un paper determinant en l'oposició *pluralitat vs. singularitat*, que les gramàtiques acostumen a donar compte dels NC en fer la descripció d'aquesta categoria, que tradicionalment els substantius es classifiquen en tipus diversos segons el seu comportament en relació al nombre (on s'inclouen els NC), és pertinent d'aturar-s'hi un moment. I així, en el quadre següent es mostra què pot denotar la categoria gramatical *nombre* materialitzada en la forma de *singular* i de *plural*, respectivament, amb la finalitat d'il·lustrar, d'una banda, que la dicotomia *pluralitat vs. singularitat* no pot identificar-se amb l'oposició *plural vs. singular*²⁵; i, de l'altra, de mostrar on s'ubiquen els NC en aquest tram de oposicions.

---

²⁴Vegeu Dubois (1992).

²⁵Vegeu Rey-Debove (1999) en relació al «déphasage entre le nombre réel et le nombre grammatical» on destaca els plurals lexicalitzats, els singulars col·lectius i els substantius compostos que presenten una -s en el singular (del tipus *un comptagotes*), per al francès.

El singular pot expressar	El plural pot expressar
1. Singularitat, determinada o indeterminada, per oposició al plural. Ex.: <i>taula</i> .	1. Pluralitat, determinada o indeterminada, per oposició al singular. Ex.: <i>taules</i> .
2. Absència d'oposició entre singularitat i pluralitat. Ex.: <i>oli, aigua, neu, gent</i> .	2. Diversitat, però no pluralitat. Ex.: <i>en aquesta zona hi ha molts olis</i> .
3. Pluralitat (<i>singularia tantum</i>). Ex.: <i>humanitat</i> .	3. Singularitat (<i>pluralia tantum</i>). Ex.: <i>les postres, els afores, les escombraries</i> .
4. Pluralitat genèrica: singulars i col·lectius genèrics. Ex.: <i>l'home és mortal, l'aimara²⁶</i> .	4. Pluralitat genèrica: plurals i col·lectius genèrics. Ex.: <i>els homes són mortals, les liliàcies</i> .
5. Pluralitat indeterminada: col·lectius. Ex.: <i>ramat, bosc, comissió, gentada, botonada</i> .	5. Pluralitat indeterminada. Ex.: <i>ramats, boscos, comissions, botonades</i> .
6. Pluralitat determinada: col·lectius, majoritàriament numerals. Ex.: <i>tercet, matrimoni, parella, dotzena</i> .	6. Pluralitat determinada: multiplicació per dos. Ex.: <i>tercets, matrimonis, parelles, dotzenes</i> .

Quadre 2. El nombre gramatical en relació a la noció de *pluralitat* en els substantius.

A les caselles (1), (5) i (6), hi trobem exemples del plural que Alcina i Bleuca (1988, 530) anomenen *plural informatiu*, el plural que denota quantitat:

"el número matiza el aumento en cantidad sobre la que aporta el lexema. Esta idea de aumento representa en los lexemas de significado seriable, más de uno [casella núm. 1], y en los colectivos, si son numerales, la multiplicación por dos [casella núm. 6] y, si no expresan cantidad determinada, más de uno [casella núm. 5]: *casa* (una), *casa-s* (más de una); *docena* (doce), *docena-s* (dos o más por doce); *caserío* (un conjunto de casas), *caserío-s* (dos o más conjuntos de casas)."

Però la diferència remarcable és que, així com el plural té un valor semblant²⁷, el singular denota coses diferents: a (1), singularitat; a (5) i (6), pluralitat, indeterminada i determinada respectivament.

²⁶«Familia de llengües indígenes de l'Amèrica del Sud parlades al territori de Bolívia i en algunes zones del Perú» (DLC3)

²⁷(1) i (5) serien exemples del «plural normal» de Jespersen (1924, 223); en canvi, (6) equivaldria al seu «plural elevado a la segunda potencia». E. Valor (1977, 89) especifica que en el plural de NC com els de (5) aquest "es refereix a més d'un conjunt, però no als individus que el formen".

En canvi, a la casella núm. 2 es mostra com el singular és el reflex de l'absència d'oposició entre *pluralitat* i *singularitat*; i si alguns dels substantius presenten forma de plural, aquest es correspon a l'anomenat *plural de classe*²⁸, i no al plural que denota estrictament quantitat:

"con los nombres de materia, sustancia, verbales de acción, estado psíquico, cualidad, etc., el plural toma valor clasificador en tipos o clases representativas de la materia, sustancia, cualidad, etc. que el singular evoca. Ej.: *los vinos andaluces*." (Alcina i Blecua, 1988, 530)

Alguns singulars denoten pluralitat i no es poden pluralitzar mai, excepte si es tracta d'usos metafòrics (els *singularia tantum* de la casella núm. 3); en aquest grup hi trobem els noms propis, i algun cas aïllat de nom comú (p. e. *la humanitat*, que en aquest cas també és un nom col·lectiu; en anglès, per exemple, *rye*, *furniture*, *crockery*). En canvi, alguns plurals denoten singularitat i no admeten forma de singular (els *pluralia tantum*); en anglès, per exemple, *oats*, *leftovers*; i en castellà, *añicos*, *viveres*, *entendederas* (Seco, 1989, 157)²⁹.

Finalment, a la casella núm. 4 podem veure com tant el singular com el plural poden vehicular la noció de pluralitat genèrica. En singular, els anomenats singulars genèrics i alguns col·lectius genèrics; en plural, els plurals que denoten gènere i alguns dels anomenats col·lectius genèrics (veg. l'apartat següent d'aquest mateix capítol)³⁰.

Podem concloure, doncs, que els NC són una classe de substantius que

²⁸A l'apartat 2.1.2 reprendrem aquesta qüestió, en establir la relació entre NC i la noció de *comptabilitat*.

²⁹Per a la distinció entre *singularia tantum* i *pluralia tantum* vegeu també Lacreu (1990, 84-85), per al català; Guillet (1978, 206) per al francès; i, per a un plantejament que va més enllà de les característiques estrictament gramaticals, vegeu sobretot Wierzbicka (1985, 270-285), per a l'anglès. Més endavant reprendrem aquesta distinció perquè, com es pot observar en alguns dels exemples, està directament relacionada amb els NC.

³⁰Per a altres tipus de plural, veg. Alcina i Blecua (1988, 534), per al plural no informatiu ("no añade información y deviene o una acuñación léxica o mero recurso estilístico, aunque no siempre sea fácil fijar el límite que los separa de los plurales de cantidad o de clase. Ej.: *la gente del pueblo* / *las gentes del pueblo*; *el agua del río* / *las aguas del río*."); per al plural que vehicula diferències de significat, és a dir, plurals lexicalitzats; per als plurals que no presenten oposició conceptual respecte al singular, sovint a mig camí del plural lexicalitzat (p. e. *pantalón* / *pantalones*, *tijera* / *tijeras*). Veg. també Jespersen (1924, 225) per al plural aproximatiu "en el que varios objetos o individuos van incluidos en una misma forma; a pesar de no pertenecer exactamente al mismo tipo" (p. e. *sixties*); Moreno Cabrera (1991, 182) per al plural paucal (petit), d'abundància (un gran nombre) i aproximatiu. I, per al francès, S. Aliquot (1996, 19-21), que a més inclou una extensa bibliografia sobre el tema.

denoten sempre *pluralitat*, i que aquesta pluralitat pot manifestar-se mitjançant la categoria gramatical *nombre*, tant en la seva forma *singular* com en la seva forma *plural*. De manera que tot i que la majoria de noms col·lectius expressen pluralitat en singular (p. e. *ramat*, *bosc*, *eixam*) i si pluralitzen no perden el valor col·lectiu —sinó que indiquen més d'un col·lectiu, una suma de conjunts, si es tracta de NC comptables— (p. e. *ramats*, *boscós*, *eixams*)³¹; també hi ha noms col·lectius que només expressen pluralitat en plural (p. e. *liliàcies*, *urocordats*) i que en singularitzar-se perden el valor de nom col·lectiu i denoten *singularitat*, designen un únic individu (p. e. *liliàcia*, *urocordat*, individu de la família de les *liliàcies*, de l'embranchement dels *urocordats*, respectivament); es tracta d'alguns NC genèrics. Per tant, sembla demostrable que un dels elements recurrents en la majoria de les definicions ("substantius que, en singular, expressen pluralitat") és una afirmació matisable: en primer lloc, perquè substantius en singular que denotin *pluralitat* n'hi ha d'altres, a banda dels NC; en segon lloc, perquè no tots els NC denoten *pluralitat* només en singular.

D'acord amb l'objectiu d'aquest treball, hem tractat la noció de pluralitat des d'un punt de vista sincrònic i no pas diacrònic; però endinsar-nos en aquesta via ens ha de permetre d'explicar com certs casos de substantius en la seva forma de singular denoten pluralitat. Es tracta de NC morfològicament simples, en què, per tant, la generació de la noció de col·lectiu no ve donada per cap procés de formació derivatiu, ni per cap procés metonímic, sinó que està relacionada —des d'un punt de vista diacrònic— amb la categoria gramatical *nombre* i, aparentement, amb la categoria gramatical *gènere* [+ femení]; p. e. els substantius *fruita*, *vestimenta*, *impedimenta*, *ferramenta*, *vela*, *llenya*, *vaixella*, *nòmina* en català denoten pluralitat; però també en castellà, *fruta*, *vela*, *leña*, *huerta*, *impedimenta*, *menestra*³².

---

³¹Certs NC, com esmenten Alcina i Blecua (1975, 532), "que aluden a conjuntos de personas sin cuantificación sémica aproximada, como *gentío*, *auditorio*, *público*, *gente*, *turba*, *muchedumbre*, *canalla*, (...) desconocen el plural como en *gentío* o *canalla* o toman un valor intermedio entre el plural no informativo y el plural de clase, tal como ocurre en *públicos*, *auditorios*, *gentes*. En *turbas*, *muchedumbres* parece haber un uso enfático. En algunos de ellos hay un sentido despectivo implícito que el plural subraya."

³²En menor nombre, alguns exemples per al francès, *feuille* ('feuillage'), *vaisselle*. Exemples citats a partir de S. Aliquot (1996, 20), que els recull de Baldinger (1950, 225) i altres. Vegeu

---

aquesta mateixa autora per a la bibliografia que afecta la desinència *-a* col·lectiva de l'indoeuropeu, vehiculada pel grec i el llatí en la forma de neutre plural, i com ha mantingut en diferents llengües un cert valor col·lectiu.

Es tracta de substantius femenins acabats en *-a* que procedeixen de formes de plural neutres llatines, que denoten per tant pluralitat, i vehiculen també la noció de col·lectiu³³. Així, Badia i Margarit (1981, 279) recull, per al català:

"Tots els neutres plurals conservats han passat a femenins, per la terminació *-A* que els caracteritzava, que s'interpretà com la *-A* pròpia de la primera declinació, sempre de noms femenins; (...). Sembla que per als femenins procedents d'antics neutres plurals ha d'atribuir-se, almenys originàriament, un valor plural o col·lectiu, que actuaria de pont cap al singular modern: VELA (pl. de VELUM) > fem. *vela* (és a dir «conjunt de velam de la nau»); VOTA (pl. de VOTUM) > *boda* o «vots matrimonials»; GESTA > *gesta* o «proeses d'un guerrer»; FESTA > *festa*; CILIA > *cella*; altres femenins deriven dels plurals neutres, com els noms de fruits: *mora, pera, poma*."

Segons Wartburg (citat a Alvar i Pottier, 1983, 54, nota 55), el procés de canvi de significat que sembla que haurien seguit aquest tipus de substantius, des d'un punt de vista diacrònic, seria el següent:

"el sentido colectivo de los neutros en *-a* perduraba en una etapa antigua (...); después, la idea de pluralidad se ha perdido y la extensión se concibe como un todo (...). Esta relación no hizo sólo aumentativo al femenino, sino que pudo hasta disminuir al masculino."

De manera que alguns d'aquests substantius continuen mantenint un cert significat col·lectiu, però la majoria o bé l'han perdut o bé queda com una reminiscència arcaica, i per denotar aquest significat recorren a altres unitats; per exemple, en català *vela* perd en l'ús la noció de pluralitat i recorre a *velam* («conjunt de veles d'una embarcació»); en castellà, el mateix referent passa d'expressar-se amb el substantiu *vela* a *velamen* o *velacho* (segons Alvar i Pottier, 1983, 53). I com deia Wartburg, en la majoria de casos es perd la noció de col·lectiu, però queda aquesta *-a* del plural llatí com una mena d'indici no de *pluralitat* sinó d'*augmentatiu*³⁴; i així parelles que provenen de la mateixa arrel, l'una masculina i l'altra

---

³³Per a aquesta qüestió vegeu també, entre d'altres, Jespersen (1924, 231); per al català, Moll (1952, 132), Ruaix (1986, 27), Coromines (1980-1991, s. v. *full*), Bastardas (1994, 16); per al castellà, Real Academia Española (1973, 179), Fernández Ramírez (1986, 111-112).

³⁴Vegeu Kahane i Kahane (1948-1949) per a un estudi comparatiu del comportament de diverses llengües romàniques (italià, francès, castellà, català, provençal, etc.) en relació a diferents parelles [-fem] vs. [+ fem] agrupades per diferents significats (p. e. parts del cos, eines, mitjans de comunicació, receptacles, etc.). Es conclou que aquest valor augmentatiu (provinent d'un valor originari col·lectiu en llatí, que després en el llatí vulgar tingué un reflex no de nombre, sinó de gènere —malgrat algunes reminiscències—) té repercussions diferents segons les llengües: p. e. en italià és una distinció molt productiva.

femenina, "designen objectes similars, el femení de mida més gran que el masculí: *sac-saca, plat-plata, cistell-cistella, gerro-gerra, ganivet-ganiveta, roc-roca, porró-porróna*." (Mascaró, 1985, 101).

2.1.2 Els noms col·lectius i la noció de **comptabilitat**

En aquest apartat volem centrar l'interès en la noció de *comptabilitat* i, per tant, també en la de *nom de massa*³⁵, bàsicament per tres raons: a) en algunes de les definicions i classificacions dels NC s'ha destacat com a element rellevant el fet que alguns dels NC específics són noms de massa (Real Academia Española, 1973, 187); b) en d'altres definicions s'ha remarcat que els NC són una pluralitat, un conjunt, d'individus aïllables; per tant, sembla desprendre's d'aquesta afirmació que els elements que constitueixen els NC són necessàriament noms comptables (Dubois et al., 1992, 113); c) finalment, algunes definicions presenten interferències entre alguns noms de massa, noms genèrics i noms col·lectius (Werner, 1981; Moliner, 1966).

Seguint T. Badia³⁶ (1994, cap. 2.2), i tenint en compte el referent, els substantius comptables denoten conjunts d'individus concrets, per tant, poden ser susceptibles de ser aïllats, comptats i reunits en grup; per exemple *cadira (tres cadires, les cadires, cadiram)*. En canvi, els substantius de massa denoten una entitat concreta contínua³⁷, que no té fronteres naturals, és una massa indivisible (p. e. *aigua, sorra*); per tant, no podem separar-ne individus, ni comptar-los, ni reunir-los en grup. Hi ha autors, com Werner (1981, 293), que en distingeixen dues menes, segons

---

³⁵Altrament anomenats *noms no numerables, noms continus, noms no comptables*; per als noms comptables també s'utilitzen les denominacions *noms discontinus* i *noms discrets*.

³⁶Per a aquest autor es tracta de substantius amb un comportament diferent en relació a les possibilitats de complementació i de determinació, bàsicament, que permeten d'explicar dues maneres d'estructurar el sintagma nominal, d'una banda, i de denotar els individus del món, de l'altra.

³⁷El que Jespersen (1924, 233) anomena "palabras no numerables materiales" que "denotan una substancia en sí misma independientemente de la forma que pueda adoptar." Aquest autor considera també com a noms no comptables d'altres substantius: "los inmateriales como *leisure* (...) y especialmente muchos sustantivos nexos como *satisfaction* (...), derivados de verbos (...), derivados de adjetivos". Planteja, doncs, interferències entre l'oposició *nom comptable* vs. *nom no comptable*, i *nom concret* vs. *nom abstracte* (vegeu també Bosque, 1985, 80-85; 1999).

les característiques de l'entitat que denoten: (1) Aquells noms que designen una massa que es desfà en parts macroscòpiques³⁸, és a dir, visibles a simple vista, p. e. *sorra, arròs, pols*, etc., però que a la pràctica només se'n pot utilitzar la massa i no les partícules aïllades "de aquí que las lenguas la mayoría de las veces ya no conocen ningún término simple para las partes aisladas, de modo que recurrimos a compuestos como *grano de arena, partícula de ceniza*, etc. o tenemos que dar a las partes el mismo nombre que damos a la masa (*arena*)." (2) Aquells substantius que representen *substàncies homogènies*, ja siguin cossos sòlids (*ferro, fusta, or*, etc.), líquids (*aigua, llet, oli, vi*, etc.) o gasosos (*aire, gas, vapor*, etc.); hi inclou també els diversos noms "para el aire en movimiento: *viento, tormenta, galerna, brisa, cierzo*".

En segon lloc, els substantius comptables denoten una entitat tipus (*cadira*) i els individus corresponents (*cadira₁, cadira₂... cadira_n*). I, en canvi, els substantius de massa denoten una entitat tipus (*aigua, sorra*) i concrecions espaciotemporals d'aquesta entitat (porcions de matèria, *una galleda d'aigua, un pilonet de sorra*), però no entitats individus³⁹.

Si ens plantegem la distinció, no des d'un punt de vista ontològic, sinó des d'un punt de vista gramatical, es poden establir una sèrie de conseqüències formals en aquesta oposició que afecten, bàsicament, la categoria gramatical nombre i els especificadors que els acompanyen (vegeu T. Badia, 1994; I. Bosque, 1985, 77-80; 1999, 8-13, per a una relació detallada d'aquesta qüestió).

- Pel que fa al nombre, els substantius comptables admeten el plural morfològic per significar pluralitat d'individus (*cadires*). I, en canvi, els substantius de massa no l'admeten, ja que no tenen entitats individus. És a dir, quan se'ls canvia el nombre no és per indicar que es tracta d'una pluralitat d'individus, sinó per distingir diversitat o varietats del

---

³⁸Es correspondrien amb els "names of substances with a minimal unit" de Wierzbicka (1988, 516-520; 556), per exemple, *rise, grass, sand*.

substantiu de massa (p. e. *les sorres* significa menes de sorra diversa).

---

³⁹Com planteja Bosque (1999, 7), la divisió entre substantius no comptables i comptables "constituye (...) un reflejo de otra más básica conceptualmente: la que se establece en la lengua entre las nociones de 'cantidad' y 'número'."

- Pel que fa als especificadors que els poden acompanyar, els substantius comptables tenen moltes més possibilitats de ser complementats i determinats de maneres diferents que els de massa. Poden ocórrer acompanyats de numerals (*tres cadires*), determinants (*les cadires, unes cadires*), quantificadors (*moltes, algunes cadires*). En canvi, els substantius de massa no poden anar acompanyats de numerals, ni d'un bon nombre d'especificadors nominals quantificadors, han de recórrer a construccions com: *tres tipus / classes de sorra*. Però, en canvi, poden ser porcionats i mesurats de manera diversa amb gran varietat de quantificadors complexos, ja siguin mesures de capacitat o bé qualsevol contenidor —cosa que, com veurem més endavant, té una relació clara amb alguns NC.

Vegem els trets més rellevants de l'oposició nom comptable vs. nom de massa resumits en el quadre següent:

Substantius comptables	Substantius no comptables
1. Denoten conjunts d'individus concrets.	1. Denoten una entitat concreta contínua, masses divisibles només mitjançant mesures o porcions.
2. Denoten una entitat tipus i els individus corresponents.	2. Denoten una entitat tipus i concrecions espaciotemporals d'aquesta entitat (porcions de matèria), però no entitats individus.
3. Admeten el plural morfològic per denotar pluralitat.	3. No admeten el plural morfològic per indicar que es tracta d'una pluralitat d'individus, perquè no tenen entitats individus. Si admeten plural, aleshores denoten diversitat.
4. Tenen moltes possibilitats de ser complementats i determinats de maneres diferents: numerals (cardinals i ordinals), indefinits, quantificadors en plural.	4. Tenen menys possibilitats de ser complementats i determinats: no admeten numerals, ni indefinits, absència de determinació, només admeten quantificadors simples en singular, i quantificadors complexos (noms de mesura, etc.).

Quadre 3. Oposició substantius comptables vs. substantius no comptables o de massa.

Aquesta oposició entre comptable i no comptable no és equivalent en totes les llengües. És a dir, substantius no comptables en una

determinada llengua poden ser comptables en una altra. Per exemple, en francès (*information*), en català (*informació*) i en castellà (*información*) són noms comptables; en francès, *fruit* és comptable, i *fruit* per a l'anglès, *fruta* per al castellà i *fruta* per al català no ho són. I en relació als NC, per a l'anglès *crockery*, *cutlery*, *kitchenware* són noms no comptables, mentre que els seus equivalents en català, castellà i francès, per exemple, són clarament comptables; en canvi, coincideixen en relació a *furniture*, no comptable per a les quatre llengües. Aquestes discrepàncies entre les llengües posen de manifest, com diu Bosque (1999, 14) que és "el léxico [quien] debe pues establecer tales distinciones porque forman parte de nuestro conocimiento del idioma, no de la realidad que con él designamos".

Però tampoc, en una mateixa llengua, la frontera entre noms comptables i de massa és nítida, i sovint presenta interferències. Els noms no comptables o de massa, com assenyala T. Badia (1994, 75), poden denotar:

"l'entitat massa corresponent [entitat tipus], porcions indeterminades d'aquesta massa [i continuen sent noms no comptables] i, en alguns casos, porcions amb criteris d'individuació [i en aquest cas esdevenen noms comptables]".

Per exemple el substantiu *aigua*⁴⁰, en català. En el sintagma *l'aigua* denota l'entitat tipus (nom de massa); a *tres litres d'aigua* denota una porció de matèria (continua sent un nom de massa, però); i a *tres aigües* (individu, ampolla d'aigua) denota un substantiu comptable. Per tant, ens podem trobar casos de noms que passen de noms de massa a noms comptables, i aleshores admeten plural, poden anar acompanyats de numerals, etc. Del resultat d'aquesta *recategorització*⁴¹, Bosque (1985, 78) en destaca tres

⁴⁰Exemple extret de T. Badia (1994, 57).

⁴¹Moreno Cabrera (1991, 214) també esmenta el procés de recategorització dels noms de massa a noms comptables i a l'inrevés, en termes molt semblants: "la *recategorización* es una operación mediante la cual el sustantivo que posee un uso primario como no contable o contable, pasa a adquirir la propiedad opuesta. Este uso secundario al ser marcado, presenta una variabilidad e inestabilidad mayores que el uso primario". Aquest mateix autor (1997, 150-152) torna a reprendre aquesta qüestió formulant la universalitat d'aquests dos processos (que en aquesta obra denomina «operación de empaquetado» i «operación de trituración», per designar el pas de [- comptable] a [+ comptable], i a l'inrevés respectivament). Vegeu també R. Saurí (1998) per a l'anàlisi d'un conjunt de substantius que presenten polisèmia per mitjà de l'alternança del tret de *comptabilitat*, especialment els noms relacionals d'individuació (NRI). Vegeu els matisos introduïts a Bosque (1999, 13-29), on aquest autor distingeix entre la

casos tenint en compte els canvis de significat que s'esdevenen:

---

recategorització motivada per mecanismes sintàctics i la recategorització estrictament léxica.

- Substantius que com a noms de massa designen matèria o substància, i que com a noms comptables designen un objecte. Ex.: *el pa és barat / compra dos pans*. I en el cas de noms "continuos que generalment designen líquids, passen a discontinuos y designen una mesura acotada convencionalment amb fines pràctics", per exemple, *una cervesa* de manera semblant al cas d'*aigua* esmentat abans. Es tracta realment d'un cas de recategorització de nom de massa a nom comptable. Equival al que Moreno Cabrera (1991, 211) anomena *operació associativa* i que consisteix a:

"asociar una materia continua con un recipiente o una forma determinada para así poder obtener una unidad discreta". Per exemple: «un vaso con vino, un vaso de vino, un vino»; es tracta d'un procés de més a menys explícit.

- Substantius de massa que exigeixen un nom de mesura per poder-se utilitzar com a discontinu. Ex.: *no tenim sucre / tres cullerades de sucre*. De fet, continua sent un nom de massa, i és el nom de mesura el que permet la presència del numeral; per tant, no el considerarem veritablement un cas de recategorització de nom de massa a nom comptable. Es correspon a l'*operació dissociativa* de Moreno Cabrera (1991, 211):

"establecemos una cantidad de elementos que individualizan ese material (...) se desgaja de la materia concebida como cualidad un trozo de materia que presenta esta cualidad ya sea en términos de una medida preestablecida («onza», «litro») [*construcción dissociativa mensurativa*] o de una clase que se especifica («tipo») [*construcción dissociativa tipificada*].

I justament en aquests processos de recategorització dissociatius tenen una funció rellevant alguns NC que denoten la unitat de mesura, la quantitat que permet de mesurar, comptabilitzar, els noms de massa; per exemple, *una cullerada de sucre, un manat d'api, un davantalat d'arròs, una botada de vi* (al costat d'una bóta de vi), *una tassionada de brou* (al costat d'un tassó de brou), etc.

- Substantius de massa que s'han de substituir per substantius comptables si parlem d'objectes i no de classe. Ex.: *dóna'm tabac / dóna'm tres cigars / *dóna'm tres tabacs*. Tampoc podem considerar

que hi hagi hagut cap procés de recategorització.

En algunes llengües alguns noms col·lectius que a la vegada són noms de massa, per individualitzar aquest continu disposen d'una forma flexiva anomenada *singulatif*⁴², per oposició a *col·lectiu*. Altra vegada veiem les interrelacions que s'estableixen entre la noció de pluralitat i la de no comptable; i com els mecanismes per individualitzar substantius que denoten una pluralitat són diversos segons les llengües, i no necessàriament passen pel morfema gramatical de nombre singular / plural. Només un exemple del bretó i de l'àrab, extret de Carvalho (1993, 97-98):

"[le breton] où la désignation de ce qui nous paraît être un être individuel — «une poisson», «une étoile», «un arbre», etc. — doit, en fait être extraite, par dérivation «singulative», d'une forme de base livrant la représentation d'un tout; *peskeden*, singulatif de *pesk* «poisson» (...); ou des langues sémitiques, à commencer par l'arabe, où les noms, parmi d'autres, de certaines espèces nominales, ou bien des «noms d'action», ont une forme fondamentale signifiant une totalité, dont se dégage, par dérivation utilisant un indice «particularisant», un singulatif."

Tancat aquest parèntesi, i un cop vistes les característiques bàsiques dels noms comptables i dels noms de massa, sembla que si els noms de massa —a diferència dels comptables— no permeten la individuació, ni per tant la idea de *col·lecció* o *conjunt de*, en definitiva la noció de pluralitat no serà acceptable en relació a aquesta classe de substantius (excepte que hagin passat per un procés de recategorització); de manera que no sembla que sigui possible de concebre NC que denotin conjunts d'entitats no comptables⁴³ —com destaquen la majoria de les definicions recollides—. Per exemple: *moscam* («conjunt de mosques»), *dentat* («conjunt de dents»), *ramat* («conjunt de bens, cabres, etc.»), *baralla* («conjunt, joc, de cartes»), *normativa* («conjunt de normes»), tots constituïts per entitats aïllables, denotades per noms comptables; però també, *fustam* («conjunt de trossos de fusta —fustes»), *ferregada* («conjunt de trossos de ferro —ferros— vells»), en què *fusta* i *ferro* ja no són noms de massa, sinó que mitjançant un procés de recategorització han esdevingut noms comptables. De manera semblant que *brossall*, *brossam* («gran quantitat

---

⁴²Vegeu S. Aliquot (1996, 21), que ho extreu de Damourette i Pichon (1970, 345).

⁴³ així ho pressuposa Rey-Debove (1999) quan afirma que «tous les collectifs peuvent être multiples et prendre le pluriel, à la différence des pluriels lexicaux : *des groupes, des feuillages* ;

de brossa»), *herbada* («gran quantitat d'herba»), que admeten un ús comptable de *brossa* i *herba*. En canvi, a *lleyada*, *lleyam* («gran quantitat de lleya») i *oliada* («abundància d'oli»), l'entitat que constitueix el NC és un nom de massa (*lleya*, *oli*, respectivament), ja que no ha sofert cap procés de recategorització. Així doncs, haurem de considerar que els NC denoten pluralitat d'entitats comptables, però també pluralitat —entesa com a quantitat— d'entitats no comptables o d'entitats comptables⁴⁴ fruit d'un procés de recategorització de noms de massa. Aquesta distinció ja va ser posada de manifest a Cabré i Rigau (1986, 75-76) en parafrasejar la noció de NC com a «conjunt de X» i «quantitat de X», respectivament.

2.1.3 Els noms col·lectius i la noció de *gènere*

En algunes de les definicions recollides de NC semblava que es posava en relació el concepte de nom col·lectiu amb el de *gènere*, *genericitat* (com s'ha comprovat, de fet, en aquells casos es barrejava aquesta noció amb la de nom de massa; tot i no ser habitual, no és estrany l'ús de l'adjectiu *genèric* com a sinònim de *nom de massa*). Si partim del supòsit que els NC denoten *pluralitat* —ja sigui com a conjunt d'entitats comptables o com a quantitat d'entitats de massa o contínues—, la noció de *genericitat* no hi està tan allunyada⁴⁵: la diferència bàsica entre totes dues és que aquesta, més que pluralitat, denota *totalitat*. És a dir, i en paraules de G. Kleiber i H. Lazzaro (1987, 76) —tot i referir-se no a substantius genèrics sinó a sintagmes genèrics és extrapolable:

"Pour qu'un SN soit générique, il faut (...) qu'il porte sur une totalité. Qu'on parle à ce niveau de classe, de genre, d'espèce ou encore d'ensemble importe peu. L'essentiel est que la généricité nominale implique le renvoi à un ensemble (classe, espèce, genre) tout entier et non seulement à des individus de cet ensemble (pour les noms comptables) ou à des sous-parties (pour les noms massifs)."

---

c'est ainsi que s'exprime sémantiquement le double pluriel».

⁴⁴Cal no confondre l'oposició nom comptable vs. nom de massa aplicada a les entitats que constitueixen el NC —que és el que s'ha descrit fins ara—, amb el fet que el substantiu que denota el NC sigui un nom comptable o un nom de massa —qüestió que ara no interessa i que veurem amb detall en altres parts d'aquest treball.

⁴⁵Com ha quedat il·lustrat en el quadre 1, en mostrar l'oposició entre singularitat i pluralitat.

Així doncs exemples com *l'home és mortal* —que presenta el que diversos autors anomenen el *singular genèric* (Fernández Ramírez, 1986b, 131)— o bé *els homes són mortals* denoten en tots dos casos la totalitat dels homes (*genericitat*), no només un conjunt (el que seria estrictament la noció de *pluralitat*). De la mateixa manera, NC com *les liliàcies*, *l'aimara*, *els urocordats* no només denoten un conjunt, sinó la totalitat d'entitats que constitueixen la família, l'embranchement, respectivament; es tracta d'unitats que hem anomenat *col·lectius genèrics*⁴⁶, i que distingim dels anteriors.

De moment, no anirem més enllà en la relació entre la noció de NC i la de gènere o genericitat; però creiem que s'han de poder trobar criteris per descriure determinats NC que, sense deixar de ser-ho, comparteixen característiques dels usos genèrics dels substantius que els diferencien de la resta.

2.1.4 Els noms col·lectius i la noció de **concreció**

L'objecte d'estudi d'aquest treball no és pas el concepte d'*abstracció* respecte al de *concreció*⁴⁷, però sí que —encara que sigui tangencialment— convé centrar-hi l'atenció amb un únic objectiu: constatar si s'han estudiat els NC en relació a aquesta oposició noms concrets vs. noms abstractes, sobretot tenint en compte que en cap de les definicions de NC se'ls posa en relació a la noció d'*abstracció*, però en canvi sí amb la de *concreció*. Abans, però, volem remarcar la dificultat d'establir, d'una banda, fronteres clares en l'oposició entre noms concrets i noms abstractes⁴⁸; i, d'establir, d'altra banda, criteris ontològics i

---

⁴⁶Dubois (1992, 450), en canvi, anomena *colectivo genérico* al singular que expressa pluralitat indeterminada com a «El hombre es mortal».

⁴⁷Per a una anàlisi detallada dels noms abstractes, veg. entre d'altres, I. Bosque (1985; 1999, 45-53), J. C. Moreno Cabrera (1991, 216-218), G. Kleiber (1994, 48-64) i N. Flaux et al. (1996) —especialment R. Martin (1996), B. Defrancq i D. Willes (1996), G. Kleiber i M. Galmiche (1996), N. Flaux (1996).

⁴⁸Moreno Cabrera (1991, 216) parla de divisió arbitrària, i prefereix explicar aquesta diferència per processos d'abstracció. R. Martin (1996, 49) seguint aquesta mateixa línia esmenta: "Un substantif —tout substantif— se situe sur une échelle d'abstraction aux multiples degrés, où les critères [matériel, représentable, comptable, catégorématique] que l'on vient d'évoquer font pencher plus au moins d'un côté ou d'autre dans une combinatoire complexe qu'il serait illusoire de vouloir discrétiser : on passe continûment du concret à l'abstrait ou de

formals per distingir-los entre si, però també en relació a d'altres classes de substantius (p. e. els noms de massa, els noms genèrics, etc.⁴⁹).

Segons Flaux (1996, 80), "la classe des Na [noms abstractes] est parfois rapprochée de ce que la tradition grammaticale appelle *les noms collectifs* (...), classe qui regroupe à la fois des termes qui fonctionnent (...) comme des déterminants (*une foule (de), un groupe (de), une tonne (de)*, etc.) et des termes qui, tels que *clientèle, fratrie, famille*, désignent des objets multiples dans leur structure ou leur composition (ils rassemblent plusieurs individus identiques sous un certain rapport) mais qui fonctionnent comme de vrais noms, en l'occurrence... *concrets*". Segons aquesta autora, dels dos tipus de NC que esmenta, els que assumeixen el paper de determinants per ells mateixos (*kilo* a *J'ai acheté un kilo de pommes*) o en sentit figurat (*cullier* a *J'ai bu un cullier de sirop*) no pertanyen ni a la categoria de noms abstractes ni a la dels NC: no tenen cap intenció referencial sinó que serveixen únicament per quantificar. Els que funcionen en un ús figurat com a determinants provenen originalment de la categoria de nom concret i tenen com a funció ser el nucli del SN (p. e. *J'ai acheté une cullier en argent*). En canvi, els noms que designen entitats col·lectives són —com a tals— noms concrets, encara que puguin tenir accepcions de tipus abstracte (p. e. *noblesse*).

"Enfin *fôret* ou *feuillage* appartiennent également à la classe des noms concrets. Ni *fôret* ni *feuillage* n'évoquent des entités dépendantes séparées de leur support, pas plus que *arbre* ni *feuille*. L'abstraction ne se confond pas avec l'indistinction."

En canvi, T. Badia (1994, 71), en parlar dels noms abstractes no predicatius, hi inclou el primer tipus de noms col·lectius que esmentava

---

l'abstract au concret", i es planteja si els noms abstractes no són altra cosa que fantasmes. G. Kleiber i M. Galmiche (1994, 1996) distingeixen entre el que anomenen la *référence a priori* del N i la *référence discursive nominale*, és a dir, la que té a veure amb l'ús del N en el discurs com a SN i no com a inherent al N (la primera). Consideren que la distinció entre concret i abstracte no és un continu; sinó que poden distingir-se tenint en compte, d'una banda, el que anomenen la *dimensió vertical*, en què el nom es veu com una categoria de referents, d'acord amb el lloc que ocupa en les jerarquies lèxiques de tipus hiperonímic / hiponímic; d'altra banda, la *dimensió horitzontal*, que permet la distinció entre concret i abstracte mitjançant uns criteris que no tenen res a veure amb l'anterior dimensió: la distinció entre un referent material o immaterial, i l'accessibilitat o inaccessibilitat al significat (partint de la base que qualsevol referent material és accessible al significat, i en canvi, un referent no material té totes dues possibilitats).

⁴⁹Veg. per als criteris ontològics Martin (1996); i per als criteris formals, també Martin (1996) però sobretot Bosque (1985) i Flaux (1996).

Flaux. Entre els noms abstractes, Badia diferencia entre els predicatius i els no predicatius. Els noms abstractes predicatius són aquells que, "almenys en alguna circumstància, tenen complements similars als que tenen els verbs i adjectius. En una gran majoria, els noms predicatius són morfològicament derivats, ja de verbs, ja d'adjectius" (1994, 63). I els noms abstractes no predicatius són els que inclouen noms relacionals (*pare, fill*), semiòtics i icònics (*llibre, quadre*), col·lectius (*part, conjunt*) i alguns noms generals (*cosa, fet*). Segons T. Badia, els noms abstractes no predicatius col·lectius

"no denoten individus concrets de E, sinó agrupacions (o particions) seves. Això fa que, moltes vegades, aquests noms siguin usats en el sistema de determinació i, per tant, no funcionin com a nuclis dels sintagmes. Si, en canvi, són el nucli del sintagma, han d'ésser considerats noms de segon ordre, per tal com les seves denotacions no són directament subconjunts de E." (1994, 74).

F. Marcos Marín (1980, 190-191), que els anomena *abstractes de quantitat*, al costat dels abstractes de qualitat (deadjektivals) i els abstractes de fenomen (deverbals), els subdivideix en dos subgrups:

"a) Numerales: más concretos: *par, docena*.
a') Indefinidos: Menos concretos: *montón, puñado*."

I molt semblantment, E. Valor (1977, 88) destaca, entre els diversos tipus de substantius⁵⁰, els anomenats *substantius abstractes de quantitat*, "que poden ser numerals, com *grossa, dotzena, miler* o *milena*, etc., o indefinits: *grapat, multitud, munt* o *montó*, etc."⁵¹

En tots els casos, ja siguin considerats noms abstractes o noms concrets, o cap de les dues categories, es tracta de NC que funcionen com a determinants nominals quantificadors⁵². Però les dades demostren que no

---

⁵⁰Que, classificats segons l'extensió del seu significat, poden ser: noms comuns i propis, noms abstractes i concrets, augmentatius i diminutius, despectius, noms individuals i noms col·lectius.

⁵¹Fabra (1956, 31) inclou aquests mateixos substantius dins dels adjectius indefinits que "serveixen per a fer indicacions sobre el nombre dels individus designats per un nom o sobre la quantitat d'una cosa no comptable designada per un nom, sense, però, precisar-los" i enumera els següents: "un bon nombre de conjunts com *un munt de, una pila de, una munió de, un grapat de, un ramat de, una colla de, un raig de, un reguitzell de*", que relaciona amb els numerals.

⁵²Segons la terminologia de Solà i Bonet (1988, 47), i com a substantius quantificadors de grup segons Bosque (1999, 18-26), per al castellà. Per a una classificació d'aquestes unitats per al francès, vegeu Buvet (1994).

tots els NC abstractes es corresponen a aquest tipus de quantificadors, i que n'hi ha de predicatius (d'acord amb la terminologia de Badia).

Fixem-nos en uns quants NC catalans⁵³: *grecitat* («conjunt de terres i d'homes grecs»), *intel·lectualitat* («conjunt d'intel·lectuals»), *mendicitat* («conjunt dels mendicants») són substantius deadjectivals; i *maquillatge* («conjunt de cosmètics utilitzats per a maquillar»), *tiratge* («nombre d'exemplars impresos, tirada»), *correspondència* («conjunt de cartes, d'impresos i d'altres trameses que circulen per mitjà del correu, incloses les comunicacions telegràfiques»), *acompanyament* («conjunt de persones que acompanyen algú»), *canalització* («conjunt de canals i d'instal·lacions accessòries d'un riu, d'una conca hidrogràfica»), *criadissa* són deverbals. En conseqüència, si tenim en compte criteris formals de tipus morfològic se'ls hauria de considerar aparentment abstractes.

Si reprenem els plantejaments de R. Martin (1996), en què estableix un continu entre l'abstracció i la concreció, les unitats lingüístiques passen bé per un procés d'abstracció (ja sigui hiperonímica, analògica o atributiva), bé per un procés de concreció (ja sigui actancial o objectual). Alguns substantius deverbals si:

"Au lieu de désigner le fait de, l'action de, l'état de,... le substantif s'applique à l'actant source ou agent (*l'ornement*, c'est qui orne; *le gouvernement*, ce sont les gens qui gouvernent), au résultat (*la construction*, c'est qui est construit), à l'actant objet (*la couture*, c'est l'objet que l'on coud ou recoud), à l'instrument (*l'emballage*, c'est ce avec quoi on embale), au lieu (*le garage* est le lieu où l'on se gare) ou au temps (*la moisson* est le temps où l'on moissonne)." (Martin, 1996, 50)

és a dir, passen per un procés de concreció actancial i s'ubiquen a la zona de la concreció. Ocorre el mateix per als deadjectivals, en què:

"La concrétisation objectale est celle qui conduit de la propriété à l'objet qui la possède : une *rondeur* est qqc. de rond ; des *douceurs*, qqc. de doux ; une *souttise*, un propos ou un comportement de sot." (Martin, 1996, 50)

i passen, per tant, per un procés de concreció objectual. La majoria dels NC esmentats sembla que serien casos assimilables als proposats per

---

⁵³Obtinguts a partir de proves semanticoformals de reconeixement de noms col·lectius en un diccionari de llengua general (el *Diccionari de la llengua catalana* [DLC3] en el seu format

aquest autor.

En relació al procés de concreció dels substantius deverbals, Defrancq i Willes (1996, 227) consideren que cal tenir en compte tant aspectes sintàctics⁵⁴, semàntics, com morfològics⁵⁵. Aquests autors posen de relleu que algunes de les concrecions dels deverbals contenen el tret col·lectiu, i això els fa incorporar l'oposició individual vs. col·lectiu com un aspecte semàntic pertinent en aquest procés de concreció, que s'ha d'interrelacionar amb els aspectes sintàctics enumerats anteriorment.

"Certaines concrétisations se caractérisent par le trait collectif : ainsi *représentation* se laisse définir par «ensemble des représentats», *dallage* par «ensemble de dalles». Le nom collectif étant souvent considéré comme une abstraction par rapport à l'individuel, ces concrétisations collectives occuperaient, sur l'échelle de la concrétisation, une position intermédiaire entre l'abstrait et le concret. La distinction collectif/individuel permet donc d'établir un continuum à quatre étapes et d'affiner encore notre typologie des déverbaux." (Defrancq i Willes, 1996, 227)

De manera que de la combinació del continu proposat d'acord amb criteris sintàctics i del continu establert amb criteris semàntics⁵⁶, en resulta el procés de concreció següent:

"(a) déverbal d'action (*élévation, la production par les Usines Renault*)
(b) déverbal d'action concrétisable (*la production des Usines Renault*)
(c) déverbal concretisé collectif (*la production de Fellini, la production automobile française*)
(d) déverbal concretisé individuel (*la tromperie de Jean*)
(e) déverbal concret (*édifice*)." (Defrancq i Willes, 1996, 228).

Com a conclusió a aquest apartat, veiem, en primer lloc, com els NC mantenen una certa relació amb la noció d'abstracció, ja sigui perquè es tracta de NC deverbals i deadjectivals; ja sigui perquè es tracta de NC quantificadors. De manera que no sembla que es pugui afirmar, sense matisar, que els NC són exclusivament noms concrets. En segon lloc, es pot plantejar l'interrogant de si al marge d'aquests tipus de NC, n'hi pot

---

electrònic), vegeu E. Solé (1996).

⁵⁴Estableixen el continu següent en el procés de concreció: 1. deverbal pur (sense homòleg concret) p. e. *financement*; 2. deverbal concret (amb una sintaxi alternativa facultativa), p. e. *paiement*; 3. deverbal concret (amb una sintaxi alternativa obligatòria), p. e. *soutien*; 4. derivat concret, p. e. *récompense*.

⁵⁵Afecta deverbals afixats i no afixats.

⁵⁶1. nominalització que no es pot concretar, p. e. *asphaltage*; 2. concreció col·lectiva, p. e. *dallage*; 3. concreció individual, p. e. *emballage*; 4. nom concret, p. e. *dalle*. (Defrancq i Willes,

haver d'altres propers a l'abstracció. I, en tercer lloc, queda palesa la dificultat d'establir la frontera entre nom abstracte i nom concret, i la possibilitat d'explicar en forma de continu i de processos, ja sigui d'abstracció, ja sigui de concreció, els diversos usos de les paraules.

2.2 Conclusions i interrogants

Volem cloure aquest capítol amb unes quantes conclusions a l'entorn dels NC i la noció de *pluralitat*, de *comptabilitat*, de *gènere* i de *concreció* després d'haver qüestionat algunes de les afirmacions fetes en relació als NC i un cop contrastades amb alguns estudis particulars. La reflexió sobre aquestes interrelacions creiem que possibilita, més que poder falsar algunes de les idees de base, detectar elements que permeten de matisar, relativitzar o replantejar-se algun dels aspectes citats a 2.0; però a la vegada també obre la porta a una noció de NC molt àmplia en què poden entrar en joc aspectes molt diferents i que no necessàriament han de ser presents en tots els NC.

- Una primera conclusió és que els NC són vehiculadors —no exclusius— de la noció de *pluralitat*, entesa en un sentit ampli, tant com a «conjunt de», com «quantitat de»; i, per tant, impliquen entitats que tant poden ser noms comptables com noms de massa.
- Partint de la conclusió que no es pot identificar la noció de *singularitat* amb la categoria gramatical *singular*, ni la noció de *pluralitat* amb la categoria gramatical *plural* —ja que totes dues formes poden expressar singularitat i pluralitat, o fins i tot absència d'oposició (com és el cas dels substantius no comptables)—, sembla que es poden plantejar una sèrie d'interrogants en relació als NC i la categoria gramatical *nombre*: a) els NC sempre denoten pluralitat en singular, o bé hi ha NC que només denoten pluralitat en plural i perden justament el seu valor col·lectiu en singularitzar-se? b) si això és així, quina mena de NC afecta? c) per a la resta de NC, quin tipus de categoria gramatical plural els afecta: el plural de quantitat, de classe, informatiu, etc.?
- En relació als NC i la noció de *gènere*, s'ha posat de manifest que certs NC denoten la «totalitat de» determinades entitats, de manera que sembla que és possible de considerar la possibilitat de col·lectius genèrics. Això planteja interrogar-se sobre quines són les seves característiques particulars, si les tenen; o bé constatar que no es pot

parlar de col·lectius genèrics, sinó d'usos genèrics dels NC, com ocorre amb la resta de substantius.

- Els NC no són sempre noms concrets, aparentment; s'ha vist que n'hi ha que s'acosten a les característiques dels noms abstractes. Potser poden explicar-se a partir de processos de concreció a partir d'unitats que són noms abstractes? o bé n'hi ha que queden al marge d'aquests processos de recategorització i necessàriament han de ser considerats abstractes?
- L'última de les conclusions que volem destacar és que els NC no són una classe de noms que s'oposen a altres classes de noms dits *noms comptables* o *noms de massa*; *noms concrets* o *noms abstractes*, sinó que són una classe de substantius que es relacionen amb una sèrie d'oposicions que no tan sols no els són incompatibles, sinó que els són necessàries. A mesura que avanci aquest treball veurem quina és la rellevància de tots aquests aspectes en la noció de nom col·lectiu.

3.0 Introducció

Si en el capítol anterior l'objectiu principal ha estat de centrar-se en una primera aproximació a la noció de NC, i això ens ha portat cap al concepte de *pluralitat* i altres nocions properes; en aquest capítol interessa d'explorar els estudis més rellevants dels NC fets des de la morfologia lèxica. Plantejat d'aquesta manera sembla com si la noció de nom col·lectiu quedés al marge —o no fos pertinent— en l'estudi d'aquestes unitats des d'una perspectiva morfològica, i evidentment això no és així: la noció de nom col·lectiu, la generació d'aquesta noció i l'estructura morfològica de les unitats lingüístiques que la vehiculen haurien de ser tres aspectes indissociables. Però són pocs els estudis sobre els NC que tinguin en compte els tres vessants. La majoria dels NC han estat descrits en relació als diferents mecanismes de formació de paraules i el seu estudi no va gaire més enllà de la llista (més o menys completa, més o menys justificada) dels diversos sufixos que poden formar NC. Aquesta afirmació és molt certa en relació a la llengua catalana —com veurem a l'apartat següent—; però, una mirada per les gramàtiques castellanes¹ justifica també aquesta afirmació, tot i que algunes fan referència a aquesta classe de substantius en tractar la categoria gramatical nombre, cosa que no ocorre en les gramàtiques catalanes. I S. Aliquot (1996) fa uns comentaris similars per al francès, en què s'inclouen també les aportacions de les obres lexicogràfiques —com per exemple el NPR—, que en la seva nomenclatura incorpora una breu descripció dels sufixos².

"Il est vrai que la notion de collectif est mentionnée dans de très nombreuses études morphologiques. Le problème est que ces études se contentent de mentionner, à l'intérieur d'une revue des différents procédés de formation et sous forme de catalogue, la valeur collective associée à certains affixes et la(les) référence(s) collective(s) de certains dérivés conjointement à leur(s) référence(s) non-collectives, d'une part sans préciser le contenu de la notion, d'autre part sans proposer une analyse morphologique qui permette de rendre compte du rôle exact joué par le procédé morphologique utilisé, le plus souvent la suffixation." (1996, 36-37)

---

¹Vegeu, per exemple, Alvar i Pottier (1983, 383-395), Fernández Ramírez (1986a), Lang (1992, 174-180), Santiago i Bustos (1999, 4505-4594); n'és una excepció Bosque i Demonte (1999).

²Per al català, el GDLC (1998) també incorpora els sufixos en la seva nomenclatura, però en relació als sufixos que formen NC no aporta gaires novetats en comparació a les gramàtiques.

Malgrat les mancances, però, sí que es poden destacar alguns estudis, encara que parcials. Així, per exemple, alguns estudis sistemàtics sobre els noms col·lectius vegetals o botànics (Tomassone i Combettes, 1970, per al francès; Combettes i Tomassone, 1971, per a l'occità³; i Bastardas, 1994, per al català), en què se'n descriu bàsicament la formació des d'un punt de vista diacrònic, "la distribució dels sufixos en el temps i en l'espai, i també sobre les possibilitats combinatòries dels sufixos respecte als noms de les plantes i arbres i entre ells"⁴, sense qüestionar-se ni descriure la noció de nom col·lectiu més enllà d'una breu definició similar a les vistes en el capítol 2. També hi ha estudis sobre sufixos puntuals, directament o indirectament relacionats amb alguns dels sufixos que formen NC⁵.

Amb plantejaments més generals, cal citar per al francès l'aportació de Baldinger (1950)⁶, malgrat que —segons S. Aliquot (1996, 38)— presenti buits importants, ja que ni defineix la noció mateixa de NC ni precisa el paper que hi té la sufixació en la generació de la noció. Tot i així —com reconeix la mateixa autora—, Baldinger destaca dos aspectes rellevants en relació a l'origen de la referència (en paraules d'Aliquot) col·lectiva. D'una banda, els NC formats a partir d'usos figurats d'altres noms que no tenen pas una referència col·lectiva (p. e. *rue*). D'altra banda, estableix una distinció entre la *col·lectivitat espontània o ocasional*,

"qui se manifeste dans des noms suffixés comme *gouvernement* ou *passage* (...) et qui trouve son origine, non pas dans le suffixe, mais dans l'idée verbale exprimée par la base des formations déverbales" (S. Aliquot, 1996, 39)

---

³Un aspecte interessant d'aquest article —i que Bastardas (1994) reprèn i desestima en relació als fitotopònims catalans— és l'intent de trobar criteris referencials que permetin d'explorar la distribució dels diferents afixos. Amb aquest objectiu, aquestes autores plantegen algunes de les característiques dels elements que pensen que poden intervenir en la tria del sufix per denotar el col·lectiu vegetal: d'una banda, la distinció entre arbres, arbustos i plantes; d'altra banda, la distinció entre col·lectius de plantes salvatges o conreades que tindria incidència en la configuració d'agrupaments desordenats —per als primers— i ordenats o desordenats —per als segons. Més endavant recuperarem com a tret rellevant en la noció de NC la possibilitat de l'origen natural o artificial del conjunt, pertinent per als NC vegetals.

⁴Bastardas (1994, 13).

⁵Vegeu, per exemple, per al francès C. Benninger (1993) per al sufix *-ée*, A. Berrendonner i V. Clavier (1997) per al sufix *-age*, D. Corbin i P. Corbin (1991) per al sufix *-ier(e)*, M. Temple (1991) per al sufix *-erie*; i totes les referències esmentades per a cadascun dels sufixos, en els apartats següents d'aquest capítol.

⁶Citem a partir de S. Aliquot (1996, 30-40).

i la *col·lectivitat funcional*,

"qui se manifeste dans des formations dénominales comme *feuillage* ou *denture*, où l'idée collective trouve sa source dans le suffixe et non dans la racine." (S. Aliquot, 1996, 39)

De manera que Baldinger organitza el seu treball en dos grans blocs: en el primer descriu els sufixos deverbals que presenten alguns NC en francès, i en el segon descriu els sufixos denominals que —segons ell— vehiculen la noció de col·lectiu.

Finalment, volem esmentar el treball de S. Aliquot (1996), un dels estudis més complets sobre els NC denominals sufixats, per al francès. Situada en el marc teòric del model de morfologia derivacional desenvolupat per D. Corbin (1987, 1991)⁷, Aliquot defensa que "le collectif est bien une catégorie de morphologie dérivationnelle en français puisqu'il existe un suffixe (un seul), le suffixe *-ail(le)*, qui construit des dérivés à sens collectif (d'un certain type)" (1996, 9). Un cop constatada l'heterogeneïtat estructural i semàntica dels noms construïts amb referència col·lectiva, se centra només en els NC sufixats denominals; l'anàlisi d'aquest subcorpus (extret d'obres lexicogràfiques) li permet d'arribar a la conclusió que, de les diverses unitats lèxiques construïdes des de nominals que tenen una referència col·lectiva —*-ade*, *-aie*, *-at*, *-ate*, *-ée* i *-ail(le)*—, només una petita part tenen un significat col·lectiu construït per la sufixació.

"Me semble-t-il, qu'il n'existe qu'un type de dérivés suffixés qui aient une référence collective imputable à un sens collectif construit par la suffixation, les noms dénominaux et les verbes déverbaux construits avec l'un des deux suffixes *-ail(le)* du français, celui qui construit des noms référant à des agglomérats, des ensembles massifs d'entités données à voir comme homéomères et massives. Le collectif est donc bien une catégorie dérivationnelle du français." (S. Aliquot, 1996, 292)

Deixem de moment l'estudi d'aquesta autora —al qual retornarem en múltiples ocasions al llarg d'aquest treball— i centrem-nos en l'apartat següent en l'anàlisi dels NC en català.

---

⁷Vegeu S. Aliquot (1996, 2-3) per a un resum dels punts principals d'aquest model. En aquest mateix marc, cal destacar també els treballs de M. Correia (1999a) per al portuguès.

3.1 La formació de noms col·lectius: els anomenats sufixos col·lectius⁸ en català

Si ens centrem en els NC catalans, una revisió exhaustiva de les gramàtiques catalanes més rellevants posa de manifest que els NC només es descriuen sistemàticament en relació a la formació de paraules; més esporàdica és la descripció dels NC en relació als numerals (els anomenats *numerals col·lectius*) i, sobretot, en aspectes de concordança amb el verb —que veurem en el capítol 4. Una síntesi dels NC vistos des de les gramàtiques catalanes, i completada posteriorment amb altres estudis parcials complementaris⁹, posarà de manifest altra vegada quins són els aspectes recurrents (per tant, assumits i consensuats) i quins els contradictoris, o no tant generalitzats entre els estudiosos¹⁰.

Si en algun apartat d'aquestes obres es parla profusament dels noms col·lectius no és en la descripció del substantiu¹¹, ni de la categoria gramatical nombre, sinó en l'apartat de formació de paraules: quan es descriu el procés derivatiu de la sufixació. Tots aquests autors remarquen la possibilitat de crear noms col·lectius en català a partir de l'adjunció de determinats sufixos a una base nominal. Així, per exemple, Fabra (1956, 119) afirma:

"Els noms d'un conjunt solen ésser derivats del nom amb què es designen els individus que formen aquest conjunt (Ex.: *pineda, vacada*, de *pi, vaca*)."

Aquest tractament dels NC sembla pressuposar que, a banda, dels NC formats per sufixació, en català no sigui possible la generació de NC a partir de cap altre mecanisme, cosa que demostrarem que no és així al llarg

---

⁸Utilitzem la denominació *sufixos col·lectius* per comoditat en el sentit de sufixos que intervenen en la formació de NC, i no pas en el sentit de sufixos que denoten col·lectivitat, ja que la generació de la noció de col·lectiu no va lligada necessàriament a aquests afixos.

⁹Les gramàtiques que serveixen de base per a la radiografia de les característiques morfològiques dels NC són les següents: Fabra (1912, 231-236; 1956, 108-122), Marvà (1932, 321-322; 338-341), Badia i Margarit (1962, 318-321; 352-357), Moll (1952, 181-197; 1968, 222-223) —hem tingut en compte la gramàtica històrica, perquè conté aspectes no documentats a la gramàtica de 1968—, Rúaix (1986, 27-30); hem incorporat, tot i no ser una gramàtica, Cabré (1994, vol. 2, 36; 103-105), com a manual de lexicologia catalana recent.

¹⁰I potser també mostri com sovint determinades afirmacions no es qüestionen, i diferents autors les van mantenint al llarg dels anys, avalades per les obres anteriors i per les definicions documentades a la majoria de diccionaris de llengua general.

¹¹Si exceptuem la breu al·lusió de Rúaix (1985, 26): "Recordem la divisió clàssica del nom en:

d'aquest treball (i que ja es va posar de manifest a E. Solé, 1996). Només Ruaix (1986, 27) esmenta explícitament altres NC que no són fruit d'un procés de derivació:

"A part els derivats, disposem de molts altres noms de sentit col·lectiu, com *colla*, *gent*, *grup*; *escamot*, *esquadra*, *estol*, *exèrcit*, *host*, *regiment*; *eixam*, *esbart*, *ramat*; *banc* (de peixos iguals), *mola* (de peixos diferents); *bosc*, *vaixella*".

Així doncs, aquestes obres presenten la descripció (o l'enumeració, segons les gramàtiques) dels sufixos que permeten la creació de NC, amb més o menys informació sobre les característiques de la base a la qual es pot adjuntar, la semàntica del resultat o del sufix, certes apreciacions pragmàtiques d'alguns sufixos, la sinonímia total o parcial entre diferents sufixos, les variants al·lomòrfiques en algun cas, etc.—, i normalment amb una important exemplificació (sovint força coincident entre elles). Tot i haver-hi molts punts comuns en aquestes obres, no sempre hi ha unanimitat total; i un dels aspectes principals en què el consens no és absolut, és que no tots els autors consideren els mateixos sufixos per formar noms col·lectius. La comparació de les diferents obres permet de concloure el següent¹²:

- Tots els autors remarquen el fet de poder formar noms col·lectius a partir d'una sèrie de sufixos adjuntats a un **radical nominal**; és a dir, en català els NC formats per sufixació són fruit de regles que operen sobre bases nominals.
- També sembla haver-hi unanimitat a considerar els sufixos que intervenen en la formació de NC com a no valoratius, no aspectius, **sufixos per tant que dominen semànticament la base**¹³.

(...) INDIVIDUAL (*arbre*, *teula*) i COL·LECTIU (*arbreda*, *teulada*). (1985, 26)

¹²Així com totes les gramàtiques presenten de forma molt explícita la descripció dels processos de formació de NC, cal tenir en compte les característiques de l'obra de Fabra (1956): l'apartat de derivació d'aquesta gramàtica dóna molta informació, però de manera tan concisa que sovint és poc explícita, i la interpretació de les dades queda en mans de qui en fa la lectura. És per això que ben poques vegades parla de noms o sufixos col·lectius, però en canvi a partir dels exemples de cadascun dels afixos que presenta en dóna mostres diverses.

¹³Justament perquè els NC denoten *pluralitat*, «conjunt de» o «quantitat de», podria considerar-se que els sufixos que entren en la seva formació són més propers als sufixos valoratius o aspectuals, que no als altres; i aquest és el plantejament de Cabré i Rigau (1986, 74) —abandonat posteriorment a Cabré (1994)—: "Dintre dels sufixos aspectius nominals haurem de distingir els valoratius (diminutius, augmentatius i despectius) i els quantitius (col·lectius, aproximatius,

- La llista de sufixos que permeten la formació de noms col·lectius no és idèntica entre les diferents obres. D'un total de 20 sufixos documentats com a col·lectius, només n'hi ha set (-ada, -alla, -am, -ar, -at, -atge, -eda) que són considerats per tots els autors com a sufixos que formen noms col·lectius en català. I entre aquests, el sufix -am és l'únic que només forma noms col·lectius. A continuació presentem un quadre comparatiu per tal de constatar-ne les coincidències (indicades amb el signe d'addició, +) i les divergències. Aquestes últimes les indicarem de la manera següent: (—) si el sufix no es descriu com a col·lectiu, però és considerat en algun altre apartat per formar paraules d'altres significats a partir de radicals nominals; o (*) si és a partir de radicals adjectivals o verbals; i si el sufix no apareix al llarg de tota l'obra hi constarà el símbol de conjunt buit (∅). Posteriorment, farem una breu síntesi de cadascun dels sufixos documentats.

---

intensius)." I potser tampoc no sigui casual que Moll (1968, 219-223) descriu els sufixos col·lectius en la mateixa lliçó on només inclou els sufixos diminutius, augmentatius i pejoratius. I que A. Moll (1957, 369-371) només esmenti sufixos valoratius quan se n'acumulen dos en una mateixa paraula, si "el primer sufijo tiene el mismo valor que el segundo, por lo que vienen a reforzarse mutuamente: a) Dobles diminutivos (...). b) Dobles aumentativos (...). c) Dobles colectivos: *al·loteralla*, *boixeralla*, *frarumer* (deriv. de *frare* 'clase de oruga'), *xerrumer* 'parloteo', *rajumer* 'chorro' (deriv. de *raig*), *teuleram*, *teulerada*, *teulerum* (los tres, 'conjunto de tejas'). *Vellerum*, en principio 'conjunto de viejos', se ha individualizado: *un vellerum* 'un viejo, un carcamal"'. En alguns casos, malgrat que la seqüència sigui de dos sufixos dels anomenats col·lectius, hi ha hagut processos de lexicalització i, per tant, de pèrdua de la noció de col·lectiu. Però en tot cas, són comportaments que aparentment semblen acostar els sufixos col·lectius als valoratius.

	FABRA ¹⁴ (1956)	MARVÀ (1932)	BADIA (1962)	MOLL (1968)	RUAIX (1986)	CABRÉ (1994)
-aca	Æ	Æ	Æ	+ 1952	Æ	Æ
-ada	+	+	+	+	+	+
-al	—	+	—	Æ	—	+
-alla	+	+	+	+ 1952	+	+
-am	+	+	+	+	+	+
-ar	+	+	+	+	+	+
-ari	+	Æ	—	Æ	—	+
-at	+	+	+	+	+	+
-atge	+	+	+	+	+	+
-ea	Æ	Æ	Æ	+	Æ	Æ
-eda	+	+	+	+	+	+
-et	+	—	+	—	+	—
-er(a)	—	—	—	+	+	—
-eria	+	—	+	+	+	+
-ia	+	—	—	+ 1952	—	Æ
-im	—	Æ	—	+	—	*
-menta	Æ	Æ	Æ	Æ	+	Æ
-òria	Æ	*	*	Æ	*	+
-osa	+	*	+	*	+	*
-um	Æ	Æ	Æ	+	+	Æ
-úria	—	Æ	—	+	—	Æ

Quadre 4. Sufixos per formar noms col·lectius: (+) documentat per formar noms col·lectius; (—) documentat per formar altres noms a partir d'un radical nominal; (*) documentat per formar altres noms a partir d'un radical adjectival o verbal; (**Æ**) no documentat.

¹⁴Tot i tenir en compte les gramàtiques de 1912 i 1956, en aquest quadre, només ressenyem la pòstuma ja que va molt més enllà que l'altra.

- Continuant amb algunes de les conclusions més generalitzables, alguns autors indiquen possibles interferències entre noms col·lectius i altres menes de noms, sobretot noms de lloc, en què intervenen alguns d'aquests sufixos, per exemple *-eda*, *-er -era*, *-ar* (veg. la descripció de cadascun dels sufixos a continuació).
- Malgrat que no totes les gramàtiques expliciten el significat dels noms col·lectius resultants del procés de derivació amb cadascun d'aquests sufixos, sobresurten algunes especificacions segons les característiques del conjunt, ja sigui perquè majoritàriament formen col·lectius de plantes (*-ar*, *-eda*, *-osa*), col·lectius de persones (*-ada*, *-alla*, *-am*), col·lectius de coses (*-ada*, *-am*, *-eria*), col·lectius de fenòmens atmosfèrics (*-ada*), col·lectius de menjar (*-ada*)¹⁵.
- Hi ha uns quants sufixos que adjuntats al mateix radical poden crear sèries sinonímiques (veg. les referències als sufixos *-eda*, *-ar*, *-osa*, i fins i tot alguns casos de *-al* i *-am*).

"Notem, l'un al costat de l'altre, amb la mateixa significació, *pinar* i *pinada*, *fonollar* i *fonollada*, *avellanar* i *avellanada*, *fageda* i *fajosa*; *avetar*, *avetosa* i *avetada*, etc." (Fabra, 1956, 120).

- Pel que fa a implicacions pragmàtiques, es remarquen alguns usos pejoratius, que semblen atribuir-se al valor del sufix (*-alla*, *-am*, *-um*); per exemple: *gentalla* (Fabra, 1956, 120), *pobretalla*, *donam*, *lladregam* (Badia i Margarit, 1962, 319), *carnum*, *pixum* (Ruix, 1986, 28).
- Alguns d'aquests sufixos coincideixen formalment, segons les gramàtiques tradicionals, amb d'altres sufixos catalans que no creen pas noms col·lectius. Per exemple, *-ada* a *bastonada* (nom de cop); *-at* a *bisbat* (nom de jurisdicció), etc.¹⁶

---

¹⁵En la descripció de cada sufix, un cop comparades les diverses gramàtiques ja es veurà el grau de coincidència en aquestes classificacions.

¹⁶No entrem a considerar si es tracta d'un mateix sufix o de sufixos diferents.

Per tal de tenir una visió global de cadascun dels sufixos documentats, en fem una breu síntesi a partir de les gramàtiques esmentades, completada, contrastada i matisada amb altres referències:

3.1.1 *El sufix -aca*: Només documentat a Moll (1952, §361) com a forma femenina de *-ac*¹⁷:

"La forma femenina *-aca* es troba en alguns mots, amb valor col·lectiu: *fullaca* o *fullaraca*".

3.1.2 *El sufix -ada*: Es tracta d'un dels sufixos col·lectius, per excel·lència, si tenim en compte la coincidència absoluta en totes les gramàtiques. Un dels sufixos més productius en català, i que adjuntat a bases nominals té significacions diverses, entre les quals tots els autors li reconeixen el valor col·lectiu¹⁸ (Fabra, 1912, 235-236; 1956, 121; Marvà, 1932; Badia i Margarit, 1962, 320; Moll, 1968, 222; Ruaix, 1986, 28; Cabré, 1994, 103). Però el consens ja no és tan clar, quan es destria en quina mena d'unitats es vehicula realment la noció de col·lectiu, o bé si s'hi barregen altres nocions properes com *quantitat*¹⁹, *intensitat* (Ruaix, 1986, 28) —que no sabem fins a quin punt considera sinònimes—, o simplement són significats que aparentment no hi tenen res a veure. Així, per exemple, Marvà (1932, 321) només esmenta *-ada* per formar "col·lectius de coses i de fenòmens atmosfèrics²⁰: *balustrada*, *costellada*; *boirada*, *ventada*." En canvi, Badia i Margarit (1962, 320) és més explícit i destaca que:

"forma colectivos generales (de personas y, sobre todo, de cosas) y de fenómenos meteorológicos: *fillada*, *estelada*, *boirada*, *calamarsada* (...); en unos casos concretos, como en varios nombres de comidas camperas, el sufijo es colectivo tanto por el conjunto de lo que se come, como por aludir a los múltiples participantes: *costellada* (...)."

---

¹⁷Aquesta mateixa descripció està documentada també a A. Moll (1957, 344), com a exemple d'un "sufix mort", al qual afegeix a més del valor col·lectiu, un sentit despectiu (l'exemple torna a ser *fullaca*). Per a aquesta autora els sufixos es poden considerar morts si "han perdido su valor como tales y son hoy completamente improductivos; en algunos casos resulta incluso difícil determinar el valor originario del sufijo" (1957, 342).

¹⁸Per a un intent d'explicar aquest sufix, vegeu entre d'altres Badia i Margarit (1991), per a la justificació dels noms d'acció que contenen aquest (aparentment) sufix *-ada*, però que són fruit d'un procés d'habilitació de participis (masculins i femenins); Bayà et al. (2000), per a una justificació de la sufijació nominal amb *-ada*, en què postulen dos sufixos homòfons que s'adjunten sempre a una base nominal, l'un expressant col·lectivitat, i l'altre significat acció perfectiva.

¹⁹A. Moll (1957, 366) li atorga també un valor augmentatiu.

²⁰El GDLC diferencia la formació de substantius que denoten fenòmens atmosfèrics de la formació de NC amb el sufix *-ada* (s. v. *-ada*).

Però deixa de banda NC com *cistellada*, *cullerada*, i *matinada*, *jornada* que considera "nombres de unidades, medidas, períodos de tiempo" (Badia i Margarit, 1962, 323); Cabré també els diferencia dels NC i els considera, d'una banda, "noms de contingut" (1994, 37; 103) i, de l'altra, "períodes de temps".

En canvi, Ruaix (1986, 28) els recull sota el mateix epígraf "col·lectivitat, quantitat, intensitat", seguint la descripció de Fabra (1956, 121) i a partir de la interpretació de la puntuació que utilitza per reunir els diversos exemples. I Moll (1952, 186) escriu:

"Té freqüentment sentit col·lectiu o intensiu, i significa: a) Conjunt o gran quantitat de la cosa indicada pel primitiu: *boirada*, *fillada*, *gentada*, *vacada*; b) Gran intensitat o volum: *balconada*, *clotada*, *hivernada*, *matinada*, *llevantada*, *reconada*; c) Plenitud d'ocupació d'una cosa en tota la seva capacitat: *caixada*, *barcada*, *faldada*, *forçada*; d) Quantitat de cosa continguda en un recipient o lloc: *bassada*, *ventrada*; e) Intensitat pejorativa: *paraulada*, *salivada*. En el seu sentit intensiu o col·lectiu, aquest sufix es reforça de vegades amb algun altre d'intercalat entre *-ada* i el radical, d'on resulten els sufixos reforçats *-erada* (*nierada*, *gitarada*), *-arrada* (*becarrada*), *-assada* (*eugassada*), *-etada* (*peixetada*, *carretada*)."

Per tant, malgrat l'aparent consens en les diverses obres, ja que tots consideren el sufix *-ada* com un dels sufixos que forma NC, no sempre es recullen sota la noció de col·lectiu els mateixos casos²¹.

3.1.3 El sufix *-al*: Sufix documentat per formar NC només a Marvà (1932, 338), que tan sols esmenta l'exemple *dineral*, i Cabré (1994, 103), en què hi afegeix *personal*²². La resta d'autors consideren que aquest sufix forma sobretot objectes (Fabra, 1912, 236²³; 1956, 120; Badia i Margarit, 1962, 316; Ruaix, 1986, 32), però també hi recullen un valor augmentatiu; i és amb aquest valor que Ruaix (i també Moll²⁴, 1952, 182) inclou com a exemple *dineral* al costat de *casal*.

---

²¹Cal afegir encara algun exemple de NC vegetal del tipus *pinada*, aportat per Bastardas (1994, 281) i documentat al DCVB com a «multitud de pins» i com a topònim.

²²Segons l'etimologia documentada en el DCVB, "pres del llatí *perso#nale*, mat. sing."

²³Sovint es tracta de sinònims del primitiu.

²⁴Inclou un valor locatiu "substantius indicadors del lloc on abunda o es troba l'objecte expressat pel primitiu: *arenal*, *figueral*, *mercadal*, *sorral*, *taronger*" que els altres no esmenten, excepte Ruaix (1986, 29, nota 9) que el destaca com a dialectal en l'exemple *figueral*. Bastardas (1994, 245-249) també el descriu com a sufix que forma NC vegetals, però amb molt poca presència. A. Moll (1957, 342) el considera un *sufix paralitzat*: "los que habiendo gozado de fuerte vitalidad hasta épocas tardías, son percibidos por el hablante como sufijos de un valor determinado, pero no tienen fuerza ya para nuevas formaciones, o la tienen muy escasa". Vegeu també Gulsoy (1995,

3.1.4 *El sufix -alla*: Altra vegada es tracta d'un sufix que documenten totes les gramàtiques²⁵ amb valor col·lectiu. Majoritàriament es considera un sufix que només forma NC de persones (Fabra, 1912, 235; Marvà, 1932, 321; Badia i Margarit, 1962, 320); en canvi Moll (1952, 182-183), Fabra (1956, 120), Ruaix²⁶ (1986, 27) i Cabré (1994, 103) hi inclouen NC no sempre referits a persones (p. e. *peixalla*, *faramalla*). Gairebé tots esmenten en alguns dels NC que tenen aquest sufix un cert valor pejoratiu; segons Moll (1952, 183): "té primàriament sentit col·lectiu: *fadrinalla*, *jovenalla*, *xicalla*. Del sentit col·lectiu ha passat a tenir un matís pejoratiu: *faramalla*, *gentalla*."

3.1.5 *El sufix -am*: Aquest sufix és l'únic, documentat a totes les obres, que té exclusivament un significat clarament col·lectiu²⁷ (Fabra, 1912, 235; 1956, 120; Marvà, 1932, 322; Badia i Margarit, 1962, 319-320; Moll, 1968, 222; Ruaix, 1986, 28; Cabré, 1994, 104). Tal com remarquen explícitament les gramàtiques (o mitjançant l'exemplificació) crea NC sense cap mena de restriccions, en alguns casos amb un cert matís pejoratiu:

"Tiene valor colectivo en general, y se aplica tanto a personas, y cualquier clase de seres vivos, como a cosas: a) referido a personas, no deja de acumular un ligero matiz despectivo: *donam*, *mossam*, *lladregam* (...); b) *bestiam*, *vigam* [sic], *fustam*." (Badia i Margarit, 1962, 319).

3.1.6 *El sufix -ar*: Totes les gramàtiques consideren aquest sufix per formar majoritàriament NC de plantes, en concurrència amb el significat de «lloc o camp plantat de», *alzinar*, *pinar*, *tarongerar* (Fabra, 1912, 234-235; 1956, 120; Marvà, 1932, 321; Badia i Margarit, 1962, 318-319; Moll, 1968, 222; Ruaix, 1986, 29; Cabré, 1994, 104); però a banda, d'aquest tipus de NC en destaquen d'altres (com per exemple, *bestiar* —esmentat a totes; *fossar*,

---

²⁵Moll només el recull a (1952, §366).

²⁶Ruaix (1986, 27, nota 6) esmenta que "amb un significat més difícil de classificar tenim el sufix *-all*: *plomall* (de ploma), *brancall*, *buscall*." Curiosament, Fabra l'inclou com a forma al costat d'*-alla* però no en recull cap exemple. Lüdtke (1983, 333) destaca que "les derivacions en *-all* poden designar, vagament, una pluralitat de subjectes que hi participen, i s'interfereixen, així, amb la funció col·lectiva." Dels exemples esmentats, només *escampall* («estesa, escampadissa»), de verbal, és un NC.

²⁷Com recull Moll (1952, 183) aquest sufix que "en llatí formava originàriament noms abstractes derivats de verbs (...) va passar a tenir valor col·lectiu quan s'aplicava a radicals nominals." De manera que en català tenim uns quants NC, que povenen ja del llatí (p. e. *eixam*, *lleyam*, *aviram*). Un altre aspecte destacable en relació a aquest sufix, i no documentat a cap de les gramàtiques esmentades és que "aplicado a nombres de plantas, indica multitud de ellas y, naturalmente, el lugar en que se encuentran: *figueram*, *estepam*, *romaninam*" (A. Moll, 1957, 361). Bastardas (1994, 282) també en recull *esbarzeram*.

colomar, *fangar* —també locatius, citats a Fabra [1956] i Ruaix). La interferència clara entre el valor col·lectiu, d'una banda, i el valor locatiu, de l'altra, es posa de manifest en totes aquestes obres²⁸. I, en relació als NC vegetals, algunes de les unitats formades a partir d'aquest sufix es relacionen sinonímicament amb les formades mitjançant el sufix *-eda* (*-et*) i *-osa*, com veurem a continuació.

3.1.7 El sufix *-ari*: Aquest sufix tan sols està documentat amb valor col·lectiu a Fabra (1956, 120) i a Cabré (1994, 36), que només el cita però no en dona cap exemple. De fet, Badia i Margarit (1962, 316) recull els mateixos exemples de Fabra però els assigna un significat d'objecte contenidor del que designa el primitiu (*mostrari*, *reliquiari*, *diccionari*); el mateix fa Ruaix (1986, 33), que els descriu com a continent d'objectes; i el GDLC (s. v. *-ari*), que el defineix com a sufix que "significa continent d'un conjunt de" amb els mateixos exemples.

3.1.8 El sufix *-at*²⁹: Totes les gramàtiques recullen aquest sufix *-at* com a sufix col·lectiu (molt semblant a les característiques de *-ada*) *cadirat*, *herbat*, *vei nat*, *dentat*, *aiguat* (Fabra, 1912, 235-236; 1956, 120; Marvà, 1932, 339; Badia i Margarit, 1962, 320-321; Moll³⁰, 1968, 222; Ruaix, 1986, 28; Cabré, 1994, 104). Ruaix, seguint Fabra, distingeix entre:

"valor col·lectiu: *cadirat*, *dentat*; *alumnat*, *professorat*; valor quantitatiu: *braçat*, *grapat*³¹. Altres valors: *reixat*, *cademat*; *aiguat*³².

I de forma similar, el GDLC distingeix entre el valor de «conjunt o gran quantitat de» (*dentat*, *vei nat*), «contingut o capacitat de» (*grapat*, *manat*, *braçat*) i «acció interna de» (*reixat*³³, *aiguat*).

²⁸Vegeu també Moll (1952, 183-184), A. Moll (1957, 362), Bastardas (1994, 235-244) i, sobretot, Saragossà (1991), i la descripció que en fa el GDLC (s. v. *-ar*). I com Badia i Margarit (1962, 316) l'inclou també a "nombres de lugares y objetos".

²⁹Segons Cabré (1994, 36, nota 8), "les formes + *ada* i + *at* es podrien explicar com a variants al·lomòrfiques del mateix morfema, condicionats [sic] pel gènere del nom que permeten construir". Per a la forma subjacent dels diversos sufixos derivatius en català, vegeu Mascaró (1985, 24-31).

³⁰Vegeu també Moll (1952, 187).

³¹Que Badia i Margarit (1962, 323) inclou amb les formes femenines similars a l'apartat de noms d'unitats, mesures i períodes de temps: *braçat*, *mocadorat*, etc.; i que Cabré (1994) també separa amb el significat de «relació-especificitat».

³²Moll, en canvi, l'inclou com a exemple de NC.

³³Força discutible com a acció.

3.1.9 *El sufix -atge*: Segons tots els autors³⁴, aquest és també per unanimitat un sufix que forma NC generals, p. e. *plomatge*, *brancatge*, *cadiratge*, *ombratge*, *cortinatge*, *equipatge*³⁵.

3.1.10 *El sufix -ea*: Documentat exclusivament a Moll (1968, 223) amb l'exemple *al·lotea*, sembla un sufix únicament present en el baleàric. És un dels sufixos que A. Moll (1957, 350) anomena *paralitzats* i que relaciona amb el sufix francès *-ée*.

3.1.11 *El sufix -eda (-et)*³⁶: Totes les gramàtiques consideren aquest sufix *-eda* per formar majoritàriament NC de plantes (Fabra, 1912, 235; 1956, 120; Marvà, 1932, 321; Badia i Margarit³⁷, 1962, 319; Moll, 1968, 223; Ruaix, 1986, 29; Cabré, 1994, 104), com hem esmentat en parlar del sufix *-ar*; Fabra (1956), Badia i Margarit, i Ruaix esmenten alguns NC que presenten la forma masculina en *-et*³⁸, per exemple: *vinyet*, *olivet*, *canyet*³⁹.

3.1.12 *El sufix -er (-era)*⁴⁰: Moll (1952, 184; 1968, 223) esmenta clarament el sufix *-er -era* —de fet els presenta com a sufixos diferents— per formar noms col·lectius (*herber*, *fumer*; *fumera*, *venteguera*). I Ruaix (1986, 29) els esmenta al costat de la resta de sufixos que adjuntats a "noms de vegetals, signifiquen generalment «lloc o camp plantat de», «conjunt o bosc de» i

---

³⁴Fabra (1912, 235-236; 1956, 121), Marvà (1932, 322), Badia i Margarit (1962, 320), Moll (1968, 222), Ruaix (1986, 27), Cabré (1994, 104).

³⁵Aquest últim exemple considerat gal·licisme per Moll (1952, 186).

³⁶Vegeu, també, Moll (1952, 188) i sobretot Bastardas (1994, 61) que, en el seu estudi sobre els col·lectius botànics, esmenta que aquest sufix prové del sufix llatí *-ETUM*, "és l'únic que presenta la particularitat de ser en llatí un sufix que forma substantius i precisament substantius que designen col·lectius, especialment col·lectius vegetals. Els altres sufixos, per bé que puguin convertir-se efectivament en sufixos col·lectius vegetals, no tenen aquesta característica —de tenir únicament aquesta funció i això des dels seus orígens— sinó que són sufixos que originàriament formen adjectius, que poden tenir significats diversos i que només en un moment determinat poden convertir-se en sufixos que formen col·lectius vegetals."

³⁷El torna a incloure, com fa amb *-ar*, també a l'apartat de "nombres de llocs".

³⁸Segons Bastardas (1994, 145) "molts pocs col·lectius en *-et* han aconseguit de sobreviure en la llengua comuna i la productivitat d'aquest sufix és actualment nul·la. Però també observem que les formes masculines procedents del neutre *-ETUM*, ara fòssils conservats per la toponímia, havien tingut una vitalitat en català en època preliterària."

³⁹El GDLC prioritza el valor locatiu en definir-los com a sufixos que signifiquen «terreny plantat de».

⁴⁰Vegeu també A. Moll (1957, 368), que el documenta amb valor col·lectiu i augmentatiu; i Bastardas (1994, 173-204), que el descriu en relació als fitotopònims catalans.

idees afins. Ex.: *jonquera*". A la resta de gramàtiques aquest sufix remet a noms de lloc⁴¹ i d'objecte, noms de vegetals, noms d'oficis, etc.

3.1.13 *El sufix -eria*: Excepte Marvà (1932), la resta d'autors recull aquest sufix per formar NC. Segons Badia i Margarit (1962, 320) forma noms col·lectius de coses (*cristeria, imatgeria, argenteria*), però vistos altres exemples (*al·loteria, infanteria*, aportats per Moll, 1952, 223) no sembla que hagi de ser així necessàriament⁴².

3.1.14 *El sufix -ia*: Únicament ha estat documentat com a sufix col·lectiu⁴³ a Fabra (1956, 120), que el relaciona amb la forma *-eria*; i a Moll (1968, 189), que en diu:

"D'origen llatí amb l'accentuació modificada per analogia del sufix grec d'igual forma, és molt usat per a formar derivats abstractes de qualitat sobre radicals nominals: *baronia, companyia*, etc. Forma també noms de territori: *pagania*. Té valor col·lectiu en *escolania, llibreria*. (...) S'uneix freqüentment al sufix *-er*, amb el qual forma el sufix reforçat *-eria*: *moreria, porquera, beneiteria, infanteria*."

3.1.15 *El sufix -im*: Moll (1952, 190; 1968, 223) és l'únic que recull el valor col·lectiu d'aquest sufix quan s'adjunta a bases nominals: *borrim, plugim, polsim, porquim, al·lotim, mosquim*⁴⁴. La resta d'autors considera que forma noms a partir de radicals verbals per indicar "noms d'acció i efecte amb un aspecte quantitatiu [+ reductiu]" (Cabre, 1994, 47)⁴⁵.

⁴¹Vegeu M. Grossmann (1998a) per a l'extensió semàntica col·lectiva d'aquest sufix a partir del significat locatiu: "Se la base si riferisce ad una classe di animali il derivato in -er o -era designa sia degli spazzi ad essi destinati (*paciver, coniller, galliner, truger; Cabrera, canera, leonera, ostrera, porcellera*), sia nidi, tane, etc., presentando a volte anche un'estensione semantica collettiva (*abeller, formiguer, termitter, vesper; corbera, grallera, talpera, teixonera*)". I Saragossà (1991), i Cabré i Solé (2001) per a la generació de la noció de col·lectiu a partir de passar de focalitzar el continent (el lloc) a focalitzar el contingut (el conjunt).

⁴²Vegeu també Fabra (1956, 121), Moll (1952, 189), Ruaix (1986, 27), Cabré (1994, 36). A. Moll (1957, 369) afirma que "aplicado a nombres, tiene valor colectivo: *caixoneria, cadireria, al·loteria*. Partiendo de este sentido colectivo, sirve para designar el local en que se vende o trabaja el objeto indicado por el primitivo: *fusteria*". En canvi, M. Grossmann (1998a) remarca el procés contrari: "Primariamente denominazioni di un'attivitã professionale connessa con la base, i derivati in *-eria* designano soprattutto dei luoghi istituzionali di produzione e/o di commercializzazione, talvolta anche l'insieme dei prodotti dell'attivitã in questione (*acereria, camiseria, cristeria, etc.*)"; argument defensat també a Cabré i Solé (2001).

⁴³Ruaix (1986, 33) l'esmenta per formar noms que designen "títol, càrrec, demarcació, institució i altres valors".

⁴⁴Fabra (1956, 117) i Ruaix (1986, 22) recullen aquests mateixos exemples, però no els consideren NC, sinó diminutius. Badia i Margarit (1962, 312) els tracta de manera semblant tot i que etiqueta el sufix de "diferencial". Meyer-Lübke (1925) ja subratlla que "el mallorquí prefereix *-im*" al sufix *-am* en la formació de NC.

⁴⁵Vegeu també Badia i Margarit (1962, 333), Ruaix (1986, 41) i Lüdtké (1983, 333).

3.1.16 *El sufix -menta*: L'únic autor que recull aquest sufix és Ruaiç (1986, 28), que l'exemplifica amb *ferramenta*, *vestimenta*⁴⁶, la resta de gramàtiques no el documenten ni amb aquest significat ni amb cap d'altre. Curiosament, només ha estat documentat com a sufix en descriure l'estructura morfològica d'algunes entrades del DCVB com *cornamenta* («derivat de *corn* amb el sufix *menta*, col·lectiu, que es troba en mots com *ferramenta*, *barramenta*, etc.»), *barramenta* («derivat de *barra* amb el sufix col·lectiu *-menta*») i *ossamenta* («derivat col·lectiu de *os*»); suposem que es tracta de NC formats per analogia a aquells altres, que són noms complexos però no construït⁴⁷.

3.1.17 *El sufix -òria*: Recollit com a sufix col·lectiu exclusivament a Cabré (1994, 105), que l'exemplifica amb *cridòria*. Marvà (1932, 329), Badia i Margarit (1962, 333) i Ruaiç (1986, 41) el documenten com a sufix que significa «acció i efecte múltiples» adjuntat a radicals verbals.

3.1.18 *El sufix -osa*: Es tracta d'un sufix només documentat a Fabra (1956, 120), Badia i Margarit (1962, 319) i Ruaiç (1986, 29) al costat de *-ar* i *-eda* (*-et*), amb el mateix valor de col·lectiu de plantes (i de locatiu, per tant)⁴⁸. La resta de gramàtiques només el recullen com a sufix adjectival.

3.1.19 *El sufix -um*: Es tracta d'un sufix documentat com a col·lectiu a Moll (1952, 196; 1968, 223) i a Ruaiç (1986, 28): *al·lotum*, *cabrum*, *patatum*, *vacum*, *femellum*, *masclum*, *greixum*, potser amb algun matis pejoratiu⁴⁹. La

---

⁴⁶Segons l'etimologia documentada al DCVB, es tracta de plurals neutres llatins, tal com ja hem recollit en altres apartats d'aquest treball.

⁴⁷S. Fernández (1986, 68) per al castellà destaca un comportament semblant: "Con la categoría de femeninos, a veces femeninos colectivos y femeninos de sustancia, han pasado al español plurales de nombres latinos en *-mentum*: *herramienta*, *impedimenta*, *pimienta*. Siguen este modelo formaciones españolas con el sufijo *-menta*: *cornamenta* 'cuernos de un animal', *osamenta* 'esqueleto'".

⁴⁸Segons el GDLC significa també «terreny plantat de». Segons Bastardas (1994, 206-208), "En el domini del català el sufix *-osa*, en la seva forma femenina, apareix no solament en la toponímia sinó que, en algunes zones dialectals, designa col·lectius vegetals en la llengua comuna. De totes maneres, no és que es tracti d'un ús gaire estès, sinó que sembla més aviat associat a certs noms d'arbre en particular (...). Val a dir que en alguns casos la preferència en l'ús de formes amb aquest sufix per sobre d'altres possibles sufixos pot venir afavorida per l'estructura fonètica del mateix fitònim; això pot haver influït en l'èxit d'*avetosa* davant d'*avededa." Així com en toponímia es troben fitotopònims que presenten tant la forma masculina com la femenina, només la forma femenina *-osa* té presència en els NC vegetals de la llengua comuna; i s'associa a diversos tipus d'arbres —és menys freqüent amb noms de plantes herbàcies o arbustos—, cosa que no ocorre en els fitotopònims, els quals s'associen indistintament a noms d'arbres, arbustos i herbes.

⁴⁹El GDLC també el defineix com a sufix "que significa «conjunt o gran quantitat de», amb un matis pejoratiu" i aporta exemples similars (*pixum*, *greixum*, *ferum*).

resta d'autors no l'esmenten ni amb valor col·lectiu ni amb cap altre significat.

3.1.20 *El sufix -úria*: Segons Moll (1968, 223) el sufix *-úria* (variant d'*-ura*⁵⁰) forma NC, tot i que l'únic exemple que presenta, *boscúria*, ja té una base que denota col·lectiu. Fabra (1956, 122), Badia i Margarit (1962, 328) i Ruaiç (1986, 34) recullen el mateix NC però dins dels exemples que esmenten per al sufix *-úria*, que forma noms abstractes com *blancúria*, *foscúria*.

Fins aquí hem vist, doncs, tots els sufixos que podem trobar en l'estructura morfològica dels NC en català —independentment de la unanimitat o no entre els diversos autors—. Però pensem que és justament la divergència la que ens permet d'extreure les conclusions més interessants. En alguns casos, el fet que determinats sufixos només surtin documentats en algun (o alguns) autor(s) pot ser el reflex de causes diverses:

- Que es tracti de sufixos no rellevants des d'un punt de vista sincrònic, és a dir, que siguin actualment sufixos improductius (*-aca*).
- Que es tracti de sufixos qüestionables com a tals, és a dir, que no es tracti realment d'un sufix, sinó d'una seqüència només formal (*-menta*), per analogia amb formes llatines.
- Que es tracti de sufixos que formen NC delimitats a una determinada àrea geogràfica i que, per tant, no són productius en el conjunt del territori lingüístic; de manera que només consten en gramàtiques (o estudis) que posen l'èmfasi en una determinada varietat dialectal geogràfica (*-ea*, i parcialment *-im* i *-um*, més propis del català de les Illes).
- I finalment —i aquest és l'aspecte més interessant—, que es tracti de sufixos que mostren la interferència de la noció de nom col·lectiu amb altres nocions properes (algunes ja esmentades en el capítol anterior). Per exemple, la noció de *pluralitat* i la noció de *quantitat*: això fa que alguns sufixos siguin considerats per alguns autors com a col·lectius, i per

---

⁵⁰Segons Moll (1958, 197), el sufix *-úria* de *boscúria*, *cantúria*, etc. "sembla venir de *-ura* amb influència de la terminació *-úria* de cultismes com *centúria*, *injúria*, *penúria*".

d'altres com a sufixos valoratius diminutius (veg. *-im*), sufixos intensius o augmentatius (veg. *-al*). O bé que es tracti de sufixos que al costat del tret col·lectiu en presenten un altre de forma que el substantiu resultant es pot abordar com a NC o com a nom d'una altra classe (p. e. *-eria*, *-ada*, etc.). I això podria explicar la interferència posada de manifest en les gramàtiques d'alguns dels sufixos col·lectius considerats locatius —només locatius o amb el doble valor de locatius i col·lectius— (veg. *-ar*, *-eda -et*, *-er -era*, *-osa*)⁵¹; o que designen contingut (veg. *-ada*, *-at*); o bé que designen períodes de temps (*-ada*). O fins i tot, que designen acció i efecte múltiples (veg. *-òria*) o acció i efecte reductiu (veg. *-im*), posant damunt la taula la possibilitat de tenir NC a partir de bases verbals (aspecte no qüestionat explícitament en cap de les gramàtiques).

3.2 Heterogeneïtat estructural dels noms col·lectius

La possibilitat de disposar —segons les dades que acabem d'analitzar— d'una vintena de sufixos que, en català, permeten la formació de noms col·lectius, sembla ser una raó suficient per parlar d'heterogeneïtat estructural dels NC, agafant el terme que S. Aliquot (1996, 49-80) emprà per als noms col·lectius en francès. Però aquesta autora quan atribueix als NC aquesta característica no es refereix únicament a la diversitat de sufixos que permeten de formar NC en francès mitjançant el procés de la sufixació, sinó a la gran varietat d'estructures morfològiques documentades per als NC en francès⁵².

En el cas dels NC catalans, l'experiència duta a terme a E. Solé (1996) de

---

⁵¹I res millor per il·lustrar aquesta interferència que el treball de Bastardas (1994) sobre els col·lectius botànics en la toponímia catalana.

⁵²En el seu treball, S. Aliquot (1996) fa una primera distinció entre NC no construïts —seguint la terminologia de D. Corbin (1987, 1991)— i NC construïts. En el primer grup hi inclou radicals monomorfemàtics, manlleus, noms complexos però no construïts en francès i noms que provenen d'un procés de recategorització de formes flexives (1996, 50). En el grup dels NC construïts distingeix entre els NC en què el significat col·lectiu correspon al significat composicional (i la referència col·lectiva bé es imputable a la base, nominal o verbal, o bé al sufix) [1996, 51-53] i quan el significat no és imputable al significat composicional, sinó a mecanismes diversos, segons si els NC estan formats per sufixació, per conversió o per composició (1996, 54-80).

reconeixement de NC en un diccionari de llengua general⁵³ va conduir a un nombre ingent de substantius que podien ser considerats NC —un total de 4800 unitats lingüístiques⁵⁴— i que presentaven també una gran varietat en relació a la seva estructura morfològica, molt similar a la presentada per S. Aliquot per al francès, i per M. Correia (1999a) per al portuguès.

Deixant de banda tots els sufixos que ja estan documentats en una o altra gramàtica, i que per tant ja s'han comentat en l'apartat anterior, volem recollir a continuació totes les altres estructures morfològiques obtingudes de l'anàlisi de les dades extretes d'aquella aplicació —il·lustrades amb alguns exemples—, independentment del nombre de NC en què es materialitzen. No plantegem ni la generació de la noció de NC⁵⁵, ni quins elements la vehiculen, sinó quines són les diferents estructures morfològiques dels NC en català, que hem agrupat de la manera següent:

3.2.1 Radicals monomorfemàtics⁵⁶: *conjunt, sèrie, bosc, gent, grup, exèrcit; cera, fusta, vent*.

3.2.2 Noms complexos però no construïts, que provenen directament del llatí, i que contenen determinats segments (o sufixos llatins), que en alguns casos han fet que puguin ser interpretats com a sufixos en català sobretot perquè s'han creat nous mots per analogia. Per exemple:

- NC acabats en **-ela**⁵⁷: *parentela, clientela*.
- NC acabats en **-menta**, que provenen directament de neutres plurals

⁵³Aquesta recerca va consistir a reconèixer tots els NC inclosos en el *Diccionari de la llengua catalana* (DLC3) en el seu format electrònic, mitjançant una sèrie de proves semanticoformals que afectaven tant l'entrada (presència de determinades formes afixals en la seva estructura morfològica) com la definició (presència de determinats descriptors i estructures sintàctiques com a elements definitoris) del candidat a NC. Per a més detalls, veg. E. Solé (1996, 117-148).

⁵⁴Estan comptabilitzades les accepcions diferents d'una mateixa forma.

⁵⁵Tot i que això no impedeix que en algun cas es facin comentaris en aquest sentit.

⁵⁶Independentment de quin sigui el mecanisme de generació de la noció de col·lectiu.

⁵⁷S. Aliquot (1996, 83), per al francès, també destaca aquests dos mateixos exemples més el neologisme *patientèle* («conjunt de pacients de l'École dentaire de Paris»). S. Fernández (1986, 35-36) esmenta que aquesta forma "se encuentra en algunos sustantivos heredados del latín. La voz latina tiene base derivativa verbal: *candela* (...), o nominal: *cautela, clientela, corruptela, parentela* (...). El sufijo *-ela* (...) es poco productivo en español: *alpistela* (de *alpiste*), *cidronela* (de *cidro*), *curatela* (según el modelo de *tutela*), *franchachela* (derivado, no bien explicado, de *franco*), *pelarela* (de *pelar*, acaso transformación de *peladera*)."

llatins: *ferramenta* («conjunt de les coses de ferro que entren en la confecció d'una cosa», «dentadura»)⁵⁸.

---

⁵⁸Que en tot cas cal distingir dels pocs casos de bases nominals més (el suposat) sufix *-menta* (*ossamenta*, *cornamenta*), tal com s'ha explicat anteriorment.

- NC acabats en **-ura**: *candidatura* («conjunt de candidats a elegir»), *magistratura* («conjunt dels magistrats»)⁵⁹.
- NC acabats en **-at**: *apostolat* («conjunt d'apòstols»)⁶⁰.
- NC acabats en **-ària**⁶¹: *indumentària* («peça o conjunt de peces que usen les persones per a cobrir-se o vestir-se»), *lluminària* («conjunt de llums, especialment els que es posen a les finestres, balcons, carrers, etc»).

3.2.3 Noms formats per un procés de **lexicalització** (o recategorització de formes flexives): ja siguin substantius que provenen de la lexicalització de la forma femenina d'adjectius derivats amb el sufix **-ic -ica**: *aforística* («col·lecció o aplec d'aforismes»), *analítica* («conjunt d'anàlisis sobre un fet, una malaltia, una situació, un error, etc.»), *temàtica* («conjunt de temes d'algun àmbit concret (científic, literari, etc.) tractat per una obra, un autor o un període determinat»); o amb el sufix **-esc -esca**⁶²: *soldadesca* («conjunt de soldats»), *verdesca* («enramada»)⁶³. O bé altres casos de lexicalitzacions de la forma femenina de determinats adjectius —no tan sistematitzables quant a la seva estructura morfològica—: *boscana* («bosc mancat d'estrat arbustiu»); o lexicalitzacions de les formes femenines d'alguns participis de passat: *estesa* («conjunt de coses esteses o escampades»), *remesa* («conjunt de lliços que comprenen la disposició completa de fils d'ordit degudament passats en funció del lligat que hom vol obtenir»).

⁵⁹Que no tenen res a veure amb el sufix de verbal *-(d)ura*.

⁶⁰Diferents dels NC que contenen el sufix denominat *-at*, que denota càrrec, dignitat, ofici.

⁶¹Ni Fabra (1956), ni Moll (1952), ni Ruaix (1986) recullen aquest sufix amb valor col·lectiu adjuntat a bases nominals; tan sols recullen la formació de noms a partir de bases adjectivals. Ruaix, però, també esmenta com a raresa aquest sufix adjuntat a una base verbal (*pregària*, segons DCVB, del baix llatí 'precaria' prec). Probablement no es tracti de cap sufix català productiu, sinó de formes que provenen directament del llatí, i que per analogia pot haver creat alguna nova forma, com p. e. *maquinària*. Coromines (1980-1991, s. v. *indument, llum, màquina*), tot i documentar alguns d'aquests NC, o bé els relaciona amb plurals neutres llatins (*lluminària*) o bé només els esmenta (*indumentària, maquinària*). Segons S. Fernández (1986, 49) "Sustantivos en **-aria**. Heredados del latín en su mayor parte: *candelaria, estatutaria, fumaría, luminaria* (plural del neutro latino *luminare*), *maquinaria (máquina)*, (...)".

⁶²S. Aliquot (1996, 71) destaca també per al francès el NC "*soldadesque* est le seul nom porteur du suffixe *-esque* à avoir une telle référence [col·lectiva]."

⁶³Entrarien dins d'aquest grup, també, els NC que provenen de la forma femenina d'adjectius numerals ordinals derivats amb el sufix *-e -ena*, que descriurem a l'apartat dels numerals col·lectius.

3.2.4 Noms formats per un procés de **sufixació** que no inclou cap dels sufixos considerats a les gramàtiques per a la formació de NC. Dins d'aquest grup distingirem sufixos que requereixen una base nominal, adjectival o verbal.

- Sufixos que requereixen una base nominal. En aquest grup hi trobem NC derivats que contenen el sufix aspectiu **-às -assa**⁶⁴ (majoritàriament en la seva forma femenina): *carnassa*, *paperassa*, *ramassa* («conjunt de branquillons amb llurs fulles»), *nevàs* («arreplec, munt, de neu»); el sufix **-ncia**⁶⁵: *ascendència* («conjunt de parents de la línia ascendent»), *assistència*, *militància*; el sufix **-isme**⁶⁶: *capitalisme* («conjunt, poder, influència, dels capitalistes»), *paganisme* («conjunt dels pagans, dels qui encara no han rebut la fe evangèlica»), *sismisme* («conjunt dels fenòmens sísmics»).
- Sufixos que requereixen una base adjectival. Pel que fa a aquests sufixos, s'ha de destacar la presència gairebé esporàdica d' *-esa* i d' *-itat*, aquest força més rellevant en el conjunt de les dades. Pel que fa al sufix **-esa**: *gentilesa* («conjunt de persones nobles»), *grandesa* («conjunt dels grans d'Espanya»), *noblesa* («el conjunt dels nobles»)⁶⁷. I en relació al sufix -

⁶⁴Moll (1952, 181) destaca que "originàriament, aquest sufix llatí indica pertinença o matèria; amb aquest significat ens ha estat transmès en algunes veus ja derivades en el llatí mateix (...). En romànic ha pres el valor d'augmentatiu (...) i s'usa força arreu del domini lingüístic català (...). De més a més, la forma femenina s'usa per formar derivats pejoratius de matèria: *aiguassa*, *carnassa*, *fumassa*, *oliassa*, *vinassa*". Fabra (1956, 118) inclou alguns exemples de paraules amb *-assa* que són lexicalitzacions (p. e. *cuirassa* de *cuïro*), i d'altres que són augmentatius entre els quals esmenta alguns dels noms que també recull Moll. S. Aliquot (1996, 52, nota 18) esmenta casos de noms col·lectius que contenen el sufix *-asse*, per al francès, com per exemple *rochasse*, *paperasse*. Segons aquesta autora la referència col·lectiva, en aquests exemples, és hereditària de la base ja que "le suffixe à sens dévaluatif *-asse* se construit avec un nom massif qu'on a un référence collective"; en canvi, en casos com *milliasse* com que la base és un numeral "permet de construire un sens évaluatif et non un sens collectif". Vegeu també G. Dal (1991) per a un estudi d'aquest sufix en francès, en què l'autora fa prevaldre el valor pejoratiu.

⁶⁵Segons Moll (1952, 183), el sufix *-nça* prové de *-ANTIA* i *-ENTIA*, és a dir, és un derivat en *-ia* del participi de present dels verbs de la 1a conjugació llatina, o bé de la 2a, 3a i 4a. Fabra (1956, 124) esmenta els casos de noms creats a partir de formes adjectives (provinents del verb) més aquest sufix; formes adjectives que han esdevingut substantius (per això hem considerat aquests NC dins del grup dels sufixos denominals).

⁶⁶Segons Moll (1952, 191), es tracta d'un sufix "d'origen grec, [que] s'usa en veus preses directament d'aquesta llengua (...) i per a formar derivats indicadors de doctrina, secta o partit (*cristianisme*, *barroquisme*, *paganisme*, *comunisme*); modernament significa també qualitat o possessió d'una determinada doctrina, idea o pràctica (*ascetisme*, *republicanisme*, etc.)." Aquest mateix significat és el documentat a la resta de gramàtiques. S. Aliquot (1996, 66) esmenta alguns exemples de NC construïts amb el sufix *isme*, per al francès (*astérisme* «constel·lació», «petit grup d'estels» i *organisme*), però de característiques diferents.

⁶⁷S. Aliquot (1996, 63) també documenta per al francès exemples de NC amb "le suffixe *-esse* [*jeunesse*, *noblesse* et *vieillesse*]. On constate que l'ensemble des unités lexicales construites avec le suffixe *-esse* issu du suffix latin *-itia* sont des noms de propriété(s) [...] et que seules certaines

itat: *gentilitat* («el conjunt dels gentils o pagans»), *grecitat* («conjunt de terres i d'homes grecs»), *humanitat* («els homes considerats col·lectivament»), *normativitat* («conjunt de normes»)⁶⁸. Segons S. Aliquot (1996, 63-64), la referència col·lectiva de NC d'aquesta mena va lligada a la naturalesa semàntica dels noms de propietat, deadjectivals, que contenen aquest sufix; però no és pas el sufix qui vehicula la noció de col·lectiu sinó que majoritàriament es genera per un procés metonímic del tipus «qualitat de X» esdevé «conjunt de X que té la propietat vehiculada pel nom deadjectival»⁶⁹.

- Sufixos que requereixen una base verbal. Dins del grup de sufixos deverbals documentats en l'estructura morfològica dels NC destaquen els següents:

-(d)issa, -(d)era, -ment (-menta), -ció, -atge, -(d)ura⁷⁰.

(a) NC derivats que contenen el sufix deverbal **-(d)issa**: *cantadissa* («conjunt de cants d'una munió d'ocells o d'un grup de cantaires»), *compradissa* («abundància de compres»), *cridadissa* («crits»), *dringadissa* («dring continuat»), *engrunadissa* («gran quantitat d'engrunes»). Malgrat que les gramàtiques catalanes no el consideren explícitament un sufix col·lectiu —entre d'altres raons perquè tradicionalment s'ha partit de la base que els NC formats per derivació en català exigeixen una base nominal, i no una base verbal—, l'anàlisi de les dades demostra que tots els noms formats amb aquest sufix són NC⁷¹. Però la descripció

---

entre elles ont une référence collective (elles renvoient à l'ensemble de toutes les occurrences d'une classe). C'est donc que le suffixe -esse ne construit pas spécifiquement du collectif."

⁶⁸ Dins dels NC amb aquesta mateixa estructura, n'hi ha d'altres (*col·lectivitat*, *generalitat*, *diversitat*, *infinitat*; *criminalitat*, *molaritat*, *pluviositat*).

⁶⁹ Es tracta de processos de recategorització de noms abstractes cap a noms concrets, tal com hem esmentat a l'apartat 2.1.4. Vegeu també M. Correia (1999a) per als NC deadjectivals en portuguès que contenen els sufixos *-(i)ade* i *-ismo*.

⁷⁰ Vegeu els sufixos *-ada* i *-at* de l'apartat anterior per a exemples de NC com els següents — aparentment combinats amb bases verbals: *acompanyada* («seguici, la gent, que acompanya algú»), *encoblada* («conjunt d'animals, d'objectes, encoblats»), *ensacada* («conjunt de sacs plens d'una mercaderia determinada»), *enllatat* («conjunt de les llates d'una coberta damunt les quals descansen les teules»), *enllosat* («conjunt de lloses que formen la coberta d'una casa»).

⁷¹ S. Aliquot (1996, 67) també en documenta per al francès i esmenta que els noms deverbals que denominen fonamentalment un procés poden tenir també una referència col·lectiva: "La référence collective n'est qu'une des références possibles de ces noms, (...): la référence collective est une des références que peuvent avoir les noms d'action, qui peuvent aussi référer au résultat de l'action, à son sujet, à son objet, son produit, au lieu ou au moment où elle s'exerce, etc." Vegeu

que fan d'aquest sufix l'acosta a la noció de col·lectiu, tot i no considerar-lo sufix pròpiament col·lectiu. Així, per exemple, Moll (1952, 189) esmenta:

"Aquesta terminació, adherida a un radical de participi de pretèrit, forma substantius que signifiquen acció col·lectiva intensa: *corredissa*, *cridadissa*, *demanadissa*, *escampadissa*, *mescladissa*, *trencadissa*, *xerradissa*."⁷²

I la resta de gramàtiques en defineixen el significat com a «acció i efecte múltiples» o similar (Fabra, 1956, 128; Marvà, 1932, 329; Badia i Margarit, 1962, 333; Ruaix, 1986, 41; Cabré, 1994, 104)⁷³. Curiosament, en parlar del sufix *-òria* hem detectat un cas similar, aleshores considerat com a sufix col·lectiu a Cabré (1994).

(b) NC derivats que contenen el sufix de verbal *-(d)era*: *dringadera* («dringadissa»), *roncadera* («roncadissa, esp. de les bèsties»), *xiuladera* («xiuladissa»). Ruaix (1986, 41) el destaca amb el mateix significat d'«acció i efecte múltiples» (els NC resultants, a més, funcionen com a sinònims dels seus homòlegs amb *-dissa*). Moll (1968, 233) descriu conjuntament *-dera* i *-dissa* per formar "noms que indiquen acció intensa o insistent"⁷⁴.

(c) NC derivats que contenen el sufix de verbal *-ment*: *acompanyament* («conjunt de veus o d'acords subordinats a la part melòdica vocal o instrumental», «conjunt de persones que acompanyen algú»), *assortiment* («conjunt de coses assortides, quantitat de coses que formen una sèrie més o menys completa»), *atrinxerament* («conjunt de trinxeres per a la defensa d'una posició»), *comandament* («conjunt dels òrgans de direcció de l'exèrcit»). El procés de generació de la noció de col·lectiu en aquests substantius en *-ment* que, segons les gramàtiques⁷⁵, haurien de designar «acció i efecte de» s'origina per vies diverses: en alguns casos, per exemple, la base verbal ja vehicula

---

també l'apartat 2.1.4 de la nostra tesi.

⁷²A. Moll (1957, 353) el considera, amb el mateix significat, un sufix *paralitzat* que ha estat substituït per *-ada*.

⁷³Vegeu també Lüdtke (1983, 333) i el GDLC (s. v. *-dissa*).

⁷⁴La resta de gramàtiques no recullen aquest significat.

⁷⁵Fabra (1956, 126), Marvà (1932, 328), Badia i Margarit (1962, 332), Moll (1952, 193;

la noció de col·lectiu (*ajuntament, associament, atropament*); en d'altres, es produeix un procés semàntic de metonímia (*campament, enterrament*); i finalment, es donen casos de concreció actancial (*acompanyament, aïllament, aprovisionament, assortiment*) — processos descrits anteriorment. Als NC que contenen aquest sufix, s'hi podrien afegir exemples com els següents: *enraonamenta* («enraonadissa»), *xerramenta* («xerradissa»), en què l'aparent sufix *-menta* podria ser una variant femenina del sufix *-ment*⁷⁶.

(d) NC derivats que contenen el sufix de verbal *-ció*⁷⁷: *aglomeració* («conjunt d'habitacles compacte i de qualsevol dimensió»), *canalització* («conjunt de canals i d'instal·lacions accessòries d'un riu, d'una conca hidrogràfica, etc.»), *documentació* («conjunt de documents aplegats o adduïts»), *venació* («les venes col·lectivament»), *votació* («conjunt dels vots emesos»). Els NC que contenen aquest sufix són similars als que hem vist amb *-ment*.

(e) NC derivats que contenen el sufix de verbal *-atge*⁷⁸: *maquillatge* («conjunt de cosmètics utilitzats per a maquillar»), *tiratge* («nombre d'exemplars impresos, tirada»); NC similars també als anteriors amb *-ció* i *-ment*.

1968, 233-234), Ruaix (1986, 39), Cabré (1994, 105).

⁷⁶Ruaix (1986, 41, nota 7) destaca que "El llenguatge col·loquial fa derivats en *-enta* que no són admesos literàriament: *embussamenta, esveramenta, explicamenta, remenamenta, acompanyamenta, carregamenta, picamenta, etc.*" Excepte *explicamenta*, la resta podrien considerar-se variants de la forma corresponent en *-ment*.

⁷⁷Per al castellà, S. Fernández (1986, 79) ja esmenta que "Junto al significado de acción algunos nombres en *-ción* adquieren un cierto valor colectivo: *señalización luminosa* 'conjunto de señales' o 'sistema de señales', de *señalizar*, frente a *señalación*, de *señalar*, que "no sería tan expresivo" con ese significado"; vegeu també Santiago i Bustos (1999, 4535). S. Aliquot (1996, 67) també recull aquesta possibilitat per al francès i M. Correia (1999a), per al portuguès. En canvi, per al català, no hi ha cap gramàtica que esmenti aquest significat, només documentem «acció i efecte» (Fabra, 1956, 127; Badia i Margarit, 1962, 328; Moll, 1968, 232-233; Marvà, 1932, 328; Ruaix, 1986, 40; Cabré, 1994, 104).

⁷⁸Hi ha un cert acord a la majoria de les gramàtiques catalanes de considerar que el sufix *-atge* adjuntat a radicals verbals forma majoritàriament substantius que denoten «operacions tècniques o jurídiques» (Fabra, 1956, 128-129; Marvà, 1932, 324; Badia i Margarit, 1962, 322-323; Moll, 1968, 232; Ruaix, 1986, 41; Cabré, 1994, 104).

(f) NC derivats que contenen el sufix deverbal **-(d)ura**⁷⁹: *arboradura* («en un veler, conjunt de peces de fusta i de ferro [pals, vergues, pics, botavares i antenes] destinades a suspendre les veles»), *botonadura* («botonada»), *dentadura* («conjunt de les dents, dentat»), *doladura* («conjunt dels trossos que es desprenen quan hom dola»).

3.2.5 Noms formats per un procés de **composició culta** en què intervenen la forma sufixada grega **-teca**: *biblioteca* («col·lecció de llibres»), *brioteca* («col·lecció de briòfits, determinats i ordenats»), *ficoteca* («herbari d'algues»), *filmoteca* («col·lecció de films»), *fitoteca* («herbari»)⁸⁰; la forma sufixada grega **-logia**: *antologia*, *fraseologia*, *genealogia*, *gnomologia* («col·lecció o tractat d'atorismes»), *tetralogia*⁸¹; la forma sufixada grega **-grafia**: *bibliografia*, *discografia*, *filmografia*, *himnografia*; la forma sufixada grega **-onímia**: *antroponímia* («conjunt d'antropònims»), *toponímia* («conjunt de topònims»); i la forma sufixada grega **-cràcia**: *aristocràcia*, *burocràcia* («conjunt del personal administratiu»). O bé,

⁷⁹Segons Moll (1952, 197), "En català s'adhereix al radical del participi de pretèrit (d'aquí les tres formes en *-adura*, *-idura*, *-edura*, segons que s'apliqui a verbs de la classe I, II o III) per a formar substantius indicadors de l'efecte de l'acció (*banyadura*, *feridura*...) i de vegades el mitjà o l'instrument d'aquesta acció (*ferradura*, *tancadura*, *vestidura*)." En els exemples documentats, tots els NC que contenen el sufix *-dura* s'han adjuntat a verbs de la 1a classe. La resta de gramàtiques catalanes en fan un tractament similar (Fabra, 1956, 144; Marvà, 1932, 328; Badia i Margarit, 1962, 328; Ruaix, 1986, 41; Cabré, 1994, 104). Vegeu també Lecomte (1997) que estudia el sufix *-ure* per al francès, adjuntat a bases nominals, verbals i adjectivals; segons aquesta autora la particularitat dels denominals en *-ure* amb valor col·lectiu (p. e. *dentadure*) és que "ces mots ne référent qu'à des assemblages, naturels ou non, d'entités concrètes et visibles a l'oeil nu. (...) Les tous dénommés sont constitués de parties (auxquelles référent les noms de base), maintenues concrètement ensemble : un ensemble de dents ne suffit pas à former une denture, il faut que ces dents soient implantées et qu'elles soient solidaires les unes des autres." (1997, 198).

⁸⁰La forma sufixada grega *-teca*, que significa «dipòsit» —segons el DIEC—, «armari» —segons Cabré (1997)—, posa en relació la noció de col·lectiu amb la de contenidor, des d'un punt de vista etimològic, i amb la noció de locatiu, des d'un punt de vista referencial. Una anàlisi de tots els substantius formats amb *-teca* en català demostra que n'hi ha de tres tipus —d'acord amb les definicions lexicogràfiques consultades: a) els que designen col·lecció i lloc, i fins i tot contenidor (p. e. *biblioteca*, *filmoteca*, *videoteca*); b) els que només designen col·lecció i no lloc (p. e. *brioteca*, *fitoteca*); c) i els que només designen lloc (p. e. *ludoteca*) i no col·lecció ni contenidor. L'explicació per al primer cas (a) és clara: es dona un procés de metonímia de la noció de col·lectiu a locatiu. En canvi, l'explicació per al segon cas (b) és que no disposem "realment" (però sí potencialment) de l'accepció locativa perquè el referent és inexistent. És a dir, algunes de les col·leccions —curiosament majoritàriament lligades a l'àmbit d'especialitat de la botànica— no disposen d'un espai propi, com en els altres casos. I el tercer cas (c), finalment, tot i estar només documentada l'accepció locativa, considerem que prové d'una primera accepció col·lectiva "conjunt ordenat de joguines i jocs" ubicats en un determinat espai, que en l'ús és el tret més rellevant, i això explica que només es documenti a la lexicografia aquesta segona accepció i no la de NC (veg. Cabré i Solé, 2001).

⁸¹Com es pot observar la noció de col·lectiu es genera per raons diverses: en aquest últim exemple, és el primer formant —que remet a un nombre— qui vehicula la noció (*trilogia* en seria una altra mostra); en d'altres casos sembla que pugui ser per un procés de metonímia de «ciència»

NC formats per composició culta en què intervenen formes prefixades que remeten a nombres; per exemple, **hepta-** i **hexa-** a *heptacord*, *hexacord* respectivament

—noms col·lectius considerats numeral (veg. l'apartat 4.1).

3.2.6 I finalment, substantius formats a partir d'altres processos (morfològics i semàntics) o bé incorporats a la llengua via manlleu. Per exemple:

---

a «conjunt de l'objecte d'estudi», és a dir, del significat de la forma prefixada.

- Alguns noms formats per una regla de **conversió** de verb a nom: *amàs* («conjunt de coses amassades»).
- Alguns noms formats per **sintagmació** que responen, majoritàriament, a l'estructura [N [de N]], en què el primer substantiu acostuma a ser ja un NC i el segon substantiu denota els elements que constitueixen el conjunt; per exemple: *joc de coberts, cúmul d'estels, tren d'ones, aliança de sòls, bateria d'acumuladors, població d'estels, sistema de forces*. O bé substantius que presenten l'estructura [N [A]], en què el substantiu també és un NC: *eixam meteorític, família nuclear, unitat veï na*⁸².
- Alguns **noms propis** que esdevenen comuns per un procés d'antonomàsia⁸³: *fauna, flora, parnàs* («conjunt de poetes d'un poble, d'un temps, determinat»).
- Uns pocs casos de **manlleus**: *fregitel·la* («conjunt de coses fredes»)⁸⁴.

3.3 Conclusions

Com s'ha pogut observar en aquest capítol l'estudi dels NC catalans s'ha centrat bàsicament en la descripció dels diferents sufixos —tradicionalment anomenats sufixos col·lectius— que intervenen en la formació d'aquesta classe de noms. Però més enllà d'aquests processos de sufixació, l'anàlisi de tots els substantius que presenten una accepció col·lectiva extrets del corpus lexicogràfic ha demostrat que els NC catalans presenten un grau d'heterogeneïtat estructural molt ampli, independentment de quin sigui el mecanisme que genera la noció de col·lectiu. Presentem breument en forma de quadre els diferents processos morfològics que han format l'estructura morfològica de tots els NC documentats.

---

⁸²La majoria pertanyen no a la llengua general, sinó al lèxic especialitzat.

⁸³Vegeu S. Aliquot (1996, 68) per al tractament que aquesta autora dona als equivalents francesos d'aquests NC: *faune, flore*, etc.

⁸⁴Sinònim i variant de *fritel·la* (probablement de l'italià), segons el DCVB.

Estructura morfològica dels NC	Sufixos, formes prefixades i formes sufixades
1. Radicals monomorfemàtics	
2. Noms complexos no construïts, que provenen directament del llatí acabats en:	<i>-ela, -menta, -ura, -at, -ària</i>
3. Noms formats per la lexicalització de la forma femenina d'alguns participis de passat o d'adjectius derivats amb el sufix:	<i>-ic -ica, -esc -esca, -è -ena</i>
4. Noms formats per derivació amb sufixos col·lectius:	vegeu el quadre 4
5. Noms formats per derivació amb altres sufixos:	denominals: <i>-às -assa, -ncia, -isme</i> deadjectivals: <i>-esa, -itat</i> deverbals: <i>-(d)issa, -(d)era, -ment(a), -ció, -atge, (d)ura</i>
6. Noms formats per composició culta amb els formants:	<i>hepta-, hexa-, etc.</i> <i>-teca, -logia, -grafia, -onímia, -cràcia</i>
7. Noms formats per altres processos formals (conversió sintàctica, sintagmació) o semàntics (processos d'antonomàsia), o incorporats via manlleu	

Quadre 5. Heterogeneïtat estructural dels noms col·lectius.

L'anàlisi detallada d'aquestes dades no descrites a les gramàtiques, a banda de demostrar aquesta heterogeneïtat estructural, aporta nous elements per explicar quins són els mecanismes lingüístics que permeten la generació de NC, més enllà dels processos de sufixació amb sufixos col·lectius descrits tradicionalment:

- Processos formals, en què intervé algun afix que comporta, per raons diverses, el tret [+ pluralitat]; així, per exemple, algunes formes prefixades que remeten a un numeral (*hepta-, hexa-, etc.*), la forma sufixada *-teca* i el sufix deverbal *-dissa*. De manera que s'hauria de poder donar compte de la formació de NC en català bàsicament a partir de la sufixació amb certs sufixos denominals, però també a partir d'alguns sufix deverbal i d'alguns processos de composició culta o híbrida.

- Processos semàntics (o sintacticosemàntics), de característiques diverses, que operen damunt de determinades unitats lingüístiques. Per exemple, processos de concreció actancial i objectual, que afecten NC deverbals i de adjectivals que provenen de noms d'acció i efecte, i noms de qualitat, respectivament; i processos metafòrics i metonímics que permeten la formació de NC a partir de noms locatius, de noms propis, etc.

I, finalment, la descripció d'aquesta heterogeneïtat estructural ha posat de manifest, d'una banda, la presència de sèries aparentment sinonímiques, en què una mateixa base admet més d'un sufix per donar com a resultat NC amb el mateix significat (més endavant veurem si es tracta realment de veritables sinònims); i, d'altra banda, aquesta descripció (sobretot allà on hi ha divergències entre els autors) també ha permès de mostrar les possibles interferències entre la noció de col·lectiu i les nocions de locatiu, continent o contingut, i de determinades unitats de mesura —aspectes que reforcen la necessitat d'explorar què hi ha darrere la noció de nom col·lectiu.

4.0 Introducció

L'anàlisi dels NC des de la sintaxi planteja una perspectiva diferent d'estudi en què el que és rellevant ja no és tant la forma del substantiu com el seu comportament sintàctic dins de text. És des d'aquest punt de vista que prenen importància bàsicament dos aspectes: d'una banda, la concordança del NC —subjecte— amb el verb corresponent en plural o en singular; d'altra banda, les diverses unitats lingüístiques que poden acompanyar aquests NC (especificadors, complementació, etc.). Hi ha una certa tradició d'estudis d'aquesta mena en llengües com l'anglès¹; i, en canvi, en llengües romàniques com el català, el castellà i el francès no n'hi ha tanta (o en el cas del català, és gairebé nul·la). A mig camí entre la perspectiva de la morfologia lèxica i la de la sintaxi, cal esmentar els anomenats *numerals col·lectius*, que remetent necessàriament a la noció de pluralitat, de quantitat.

4.1 Els numerals col·lectius

Un dels punts en què es torna a parlar dels noms col·lectius en les gramàtiques és en descriure els numerals². Dins la classificació d'aquestes unitats els diferents autors destaquen els anomenats *numerals col·lectius*: "que es refereixen a quantitats, més aviat aproximades, de persones o d'objectes, en forma d'unitats globals" (Badia i Margarit, 1994, 513). Seguint aquest autor, distingirem entre: (a) numerals col·lectius generals i (b) numerals col·lectius amb forma específica.

---

¹Alguns d'aquests estudis permeten la distinció (juntament amb aspectes que afecten la categoria gramatical del NC) entre el que Allan (1976, 100) anomena *collection nouns* (per exemple, *cattle*) —realment NC— i *collectivized nouns* (com per exemple, *giraffe* quan denota no un individu sinó una pluralitat) —que ens porta més que a la noció de NC, al comportament gramatical de determinades unitats que, sense presentar morfema de plural, segons les característiques dels determinants o especificadors que els acompanyen poden denotar un individu o més d'un individu (p. e. *three giraffe*)—. Aquest autor utilitza "the term *collective* then remains free to be used as the hiperonym for both collectivized and collection nouns." Vegeu també C. Michaux (1992, 101) en relació a aquest aspecte, recollint els plantejaments d'Allan (1976).

²Vegeu, per exemple, Alcina i Blecua (1975, 666-667) per al castellà; S. Aliquot (1996, 32-34) en relació als numerals col·lectius per al francès i, especialment, per a la bibliografia sobre el tema des d'un punt de vista diacrònic.

(a) Numerals col·lectius generals: corresponen a "les formes femenines dels ordinals o fraccionaris, que així originen els col·lectius corresponents, també del gènere femení". Ex.: *dotzena, vintena, seixantena*, etc. Aquests NC s'acosten, en relació a la seva estructura morfològica, als exemples de lexicalització de formes femenines d'adjectius derivats per sufixació amb els sufixos *-ic -ica*, i *-esc -esca*, que hem vist en pàgines anteriors.

(b) Els numerals col·lectius amb forma específica: entre els quals, *parell, centenar, miler, grossa, sextet, milió, bilió*, etc.³ Tot i que en definir-los Badia i Margarit es refereix a "quantitats més aviat aproximades", s'ha de destacar la pèrdua d'aquest caràcter aproximat en alguns casos, en què el numeral col·lectiu es converteix en un veritable substantiu que indica una quantitat exacta (p. e. *dotzena*, en *una dotzena d'ous*; *parell*, en *un parell de guants*) —aspecte ja recollit en algunes definicions de NC, com s'ha vist a l'apartat 2.0.

A Mestres et al. (1995, 365-370) s'hi afegixen com a numerals col·lectius específics *part, resta, munt, pila, munió, grapat, ramat, colla, raig, reguitzell, món*, etc. —com es pot comprovar la majoria dels NC que havíem documentat com a noms abstractes de quantitat (veg. l'apartat 2.1.4)—; més tot un seguit de substantius d'un àmbit determinat (i amb estructures morfològiques diverses⁴): per exemple, emprats en els estudis de poesia per designar agrupacions de versos (*tercet, octava*), en els estudis de gramàtica i de poesia per designar agrupacions de síl·labes (*hexasíl·lab*), emprats en geometria per indicar els angles (*pentàgon*) o les cares (*dodecaedre*) que té una figura, per designar períodes d'anys (*septenni*), etc.

Aquesta breu descripció permet de concloure que els numerals col·lectius tradicionalment considerats posen l'èmfasi en la noció de *quantitat*, però en un sentit diferent a com l'havíem descrit a 2.0, ja que de fet es tracta de *pluralitat* entesa com a «conjunt de X elements» en què X és un nombre determinat. Però també sembla —un cop vista la diversitat que presenten i la

---

³Per a una anàlisi molt més detallada dels numerals col·lectius en català, vegeu especialment Mestres et al. (1995, cap. 12). Les diverses gramàtiques catalanes no difereixen gaire en el tractament d'aquestes unitats del que s'ha exposat; vegeu també Fabra (1918, 64; 1956, 33), Marvà (1932, 172), Moll (1952, 135; 1968, 150), Ruaiç (1985, 49).

interferència amb altres NC— que allò que els feia constituir-se com un tipus especial de NC perquè a la base presenten un nombre, no és sempre així; i en realitat presenten característiques formals i sintàctiques que els assimila a altres NC, com s'anirà veient al llarg d'aquesta recerca⁵. Finalment, volem destacar que s'han tornat a posar de manifest les discrepàncies a l'hora de considerar determinats substantius com a NC: alguns dels numerals col·lectius esmentats com a tals es corresponen als indefinits que Fabra (1956, 31) relaciona amb els numerals, als determinants nominals de quantitat de Solà i Bonet (1986, 47) i als substantius quantificadors de grup de Bosque (1999, 23-26).

4.2 Concordança del nom col·lectiu amb el verb

Un dels aspectes citats de forma recurrent en relació als NC —que no necessàriament implica que s'hagi estudiat a fons— és la seva concordança pel que fa al nombre (quan és subjecte) en relació al verb; fins i tot, s'ha vist com en algunes de les definicions esmentades (veg. 2.0) és un dels trets rellevants que els caracteritza.

Lyons (1977, 297) distingeix entre els NC que "se construyen en plural [*cattle, clergy*], pero *furniture*, en singular" (cf. 'These cattle are' (...), frente a 'This furniture is' (...). Otros son singulares con respecto a la concordancia dentro de la frase nominal, pero (...) pueden construirse en singular o en plural en cuanto a la concordancia con el verbo o con la frase verbal de la oración (cf. 'this family': 'The family has decided' o bien 'The family have decided'). Lyons no només exposa la doble possibilitat de concordança dels NC amb el verb, sinó que també té en compte la determinació singular o plural del substantiu⁶. Jespersen (1924, 230) planteja també la qüestió de la

---

⁴Però on predominen formes prefixades d'origen culte.

⁵López del Castillo (1999, 204-205), per exemple, els agrupa tots en estudiar els numerals i així, al costat de les diverses «locucions que representen conjunts numerals», hi afegeix «certs mecanismes de derivació que, amb l'adjunció de sufixos, aporten d'una manera sintètica la determinació de col·lectiu a molts substantius: *fillada, cadiram, videoteca...*».

⁶En català i en castellà, això no és així: si la determinació és plural, el NC presenta morfema de plural; si la determinació és singular, el NC no presenta morfema de plural. Per tant, l'exemple de

concordança gramatical o *ad sensum* amb el verb quan el subjecte és un NC, per a l'anglès⁷, però només si denoten animats:

---

cattle no seria possible.

⁷Més endavant veurem com, fins i tot en tractar les diferents relacions semàntiques entre les paraules, en aquelles relacions en què intervenen NC la concordança gramatical amb el verb torna a ser un dels aspectes recurrents en la bibliografia sobre l'anglès.

"es interesante observar que encontramos la construcción plural solamente con colectivos como los que denotan seres vivos [*family* (familia), *police* (policia)] y nunca con otros como *library* (biblioteca) o *train* (tren) [...]"

Un estudi interessant de la concordança dels NC amb el verb és el de G. Fält (1972, 76-129), en què fa una anàlisi detallada dels diversos criteris que poden intervenir en la concordança gramatical o *ad sensum* amb el verb quan el subjecte és un NC, per al castellà⁸. Una de les conclusions a què arriba és que, per exemple, en relació a la distinció entre NC organitzats i NC no organitzats, pot haver-hi concordança en plural en tots dos casos, però és més freqüent quan el subjecte és no organitzat (p. e. *gente* respecte a *gobierno*); a més, molts dels NC no organitzats acostumen a anar acompanyats de complementació, on s'indica els individus que constitueixen el NC, que és un altre dels elements que pot afavorir la concordança en plural. Alguns dels exemples d'aquests NC no organitzats denoten «conjunt» o «quantitat» en general (*bandada, cantidad, conjunto, infinidad*), denoten «tipus» (*clase, especie, género, tipo*), són numerals col·lectius (*docena, veintena, centena, millar*), denoten successió (*serie, cadena, cola, fila, friso, hilera, línea*) i altres NC que, curiosament, van lligats a camps lèxics molt específics, accidents geogràfics i fenòmens atmosfèrics (*alud, avalancha, corriente, lluvia, mar, montaña, nube, ola, oleada, riada, río, torrente*)⁹.

Si revisem els estudis que s'han fet en català sobre aquesta qüestió, constatarem que no hi ha gran cosa si exceptuem alguna petita referència en

⁸Entre els diferents factors destaca: (1) La distinció entre NC organitzats i NC no organitzats. (2) Criteris sintàctics diversos: a) el subjecte i el verb són a la mateixa oració; b) el subjecte i el verb són en oracions diferents, coordinades per la conjunció *i*; c) el verb és en una oració de relatiu, introduïda per *que*, que funciona com a subjecte; d) altres combinacions possibles (qualsevol tipus de coordinació i subordinació no inclosa a b) i c) dins d'un mateix període; e) el subjecte i el verb són en oracions que no pertanyen al mateix període, però no estan separats per més d'un punt; f) el NC està modificat per un complement [+pl] precedit de la preposició *de*, que es refereix als components del NC; g) el NC està modificat per una expressió del tipus *compuesto por* seguit dels components del NC designats en singular o plural. (3) La distància existent entre el subjecte i el verb. (4) Presència de factors que marquen la unitat o pluralitat del subjecte: per exemple la concordança pronominal i una sèrie d'estructures sintàctiques. (5) Posició del verb (anteposat o postpositat) respecte del subjecte —en relació a aquest criteri, arriba a la conclusió que el nombre del verb en sing. o pl. no depèn de la seva posició respecte del NC. (6) Grau de determinació del subjecte (art. det. / art. indet. o sense), que només té implicacions en els casos de NC + SPrep introduït per *de* i el complement [+pl] dels integrants del NC. (7) Interpretació semàntica del subjecte, "la mayor o menor cohesión semántica del colectivo depende del carácter de sus elementos constituyentes." (pàg. 103); (8) Necessitat d'evitar ambigüitats.

⁹Fält també inclou un grup de partitius que hem desestimat perquè no considerem que siguin NC.

l'obra de Fabra (1983, núm. 251)¹⁰ i el tractament que en fa Badia i Margarit a la seva última gramàtica (1994, 188-190)¹¹. En destacar els casos possibles de discordança entre el subjecte i el verb, Badia i Margarit esmenta el cas en què el subjecte és un nom col·lectiu (singular per la forma, plural pel significat). De manera que hi ha una sèrie de "factors (intrínsecs o de significat i extrínsecs o formals) que favoreixen la construcció concordada (concordança gramatical) o la impedeixen (concordança *ad sensum*)"; i uns quants casos en què és més probable que en d'altres que no es faci la concordança, vegem-ne els més rellevants:

(a) Quan el col·lectiu és constituït per individus de característiques diverses, es prioritzen els individus —i no tant el conjunt unitari—, de forma que es tendeix a no fer la concordança amb el verb, és a dir, el subjecte en singular i el verb en plural. En canvi, si els individus són exactament iguals —són percebuts com a tals—, de manera que no se'n poden (o no se'n volen) discernir matisos, es tendeix a considerar-los un conjunt unitari, i hi ha concordança gramatical. Per exemple: *aquella colla ballen molt bé les sardanes, la família s'oposen al casament; però, el ramat està assedegat, la tropa és disciplinada*. Segons Badia i Margarit es tracta de factors intrínsecs que, tal com estan plantejats, semblen força subjectius.

I en relació als extrínsecs, destaca:

(b) Quan el col·lectiu va acompanyat de la preposició *de* més els individus que el componen, també és força probable que hi hagi concordança de significat, no gramatical. Per exemple: *conjunt d'objectes que es porten amb si en una expedició, un grup d'excursionistes hi han pujat*. En canvi, quan el col·lectiu va acompanyat d'un complement introduït per la preposició *de* seguit d'un altre col·lectiu acostuma a haver-hi concordança gramatical. Per exemple: *la majoria del professorat fa les classes en català*

---

¹⁰"Quan el subjecte del verb és un col·lectiu acompanyat d'un complement en plural, el verb concorda, segons els casos, amb el col·lectiu (singular) o amb el seu complement (plural)". Ho exemplifica amb la frase següent: *un gran nombre d'escriptors cometen aquesta falta*. Però també hi afegeix un cas amb una construcció diferent: "En català, *la gent*, un singular, però que desvetlla la idea de pluralitat, pot adjuntar-se a un verb en plural, i és perfectament lícit, no en dubteu, de dir: *La gent no sabien per on havien d'entrar*."

¹¹Vegeu també Badia i Margarit (1962, 197-200) i Jané (1973, 36-39).

(c) Quan el col·lectiu és força distant del verb, també acostuma a predominar la concordança *ad sensum* en lloc de la concordança gramatical. Per exemple: *es reuní una multitud fanàtica que, obeint les consignes rebudes, demanaven a cor que el condemnessin*. En canvi, *la multitud demanava que el condemnessin*.

Romero (1988, 118-119) afegeix el fet que l'element interposat pugui contribuir a la concordança o discordança amb el verb. Per exemple l'adjectivació afavoreix la concordança gramatical¹²: *la família, entristida i abatuda, va rebre la notícia*; al costat de, *la família, dona i fills, van rebre la notícia*, en què l'explicitació dels elements constitutius del NC, interposats, afavoreix la discordança gramatical.

(d) Quan el col·lectiu forma part d'una frase atributiva en què el predicat nominal és en plural, es prioritza també la discordança gramatical. Per exemple: *aquella gernació són els refugiats de les inundacions*. Però també en casos com el següent: *aquest grup són una colla de desgraciats*, en què el predicat nominal també és un NC, però amb complementació.

Com a conclusió voldríem destacar que en l'estudi de la concordança del NC amb el verb hi tenen a veure aspectes directament relacionats amb la mateixa noció de nom col·lectiu («factors intrínsecs»): «col·lectius d'éssers vius», «col·lectius amb elements diferenciats», «col·lectius organitzats i no organitzats» han estat alguns dels criteris esmentats, tot i que en algun cas es tracta de conceptes molt borrosos. Això planteja la necessitat de desglossar i desbrossar què hi ha en la noció de NC, quins són els trets que hi intervenen (o hi poden intervenir), i quina rellevància tenen en la concordança amb el verb en plural. Però també s'han indicat els «factors extrínsecs», apuntats parcialment per Badia i Margarit i força més detallats a Fält; i aquests criteris estrictament sintàctics (o funcionals) el que demanen és un estudi dels NC dins de text, dins del discurs, per tal de comprovar i matisar alguns dels criteris ja establerts, i detectar-ne de nous —si realment n'hi ha d'altres.

---

¹²Els exemples s'han traduït del castellà, perquè en català funcionen de la mateixa manera.

4.3 Altres estudis dels NC des d'un punt de vista sintàctic

Més enllà del que s'ha exposat, per al català, no hi ha cap altre esment dels NC analitzats des d'un punt de vista sintàctic. Ens referim a estudis que descriguin quin és el comportament funcional d'aquestes unitats dins de text, en una determinada seqüència discursiva; anàlisi, per tant, que permetin caracteritzar-los en relació a la determinació, a la quantificació, als especificadors que poden acompanyar-los, a la complementació, a la concordança amb el verb, etc.

Per al francès, C. Michaux (1992), en un dels treballs existents sobre els NC, aborda la descripció d'aquestes unitats amb una voluntat clara d'allunyar-se de plantejaments morfològics (morfologia derivacional, no flexiva) i acostar-s'hi per altres vies però amb l'objectiu de «mieux cerner le problème des collectifs de façon à en donner une meilleure représentation lexicale» (1992, 121). Així doncs, aquesta autora planteja una caracterització dels NC, com a resultat d'una sèrie de proves aplicades a un petit corpus tenint en compte, bàsicament, el seu comportament sintàctic¹³. Parteix d'una noció de NC no gens restrictiva:

"We will indeed consider as collectives not only the words that inherently evoke the idea of collectiveness (*groupe, horde*) but also those that only take a collective value in a particular syntactic context (*un immeuble entier de locataires grincheux* (Gross-M 1986: 59), *une rafale de vent*). There is yet a another notion intervening in the idea of collectiveness: the notion of measurement. (...) the collective can be used as a tool for quantifying mass terms. In this particular case however the collectives often take the meaning of measure (*poignée de sable, cuillerée de lait*)." (Michaux, 1992, 102)

Inclou, a més, NC que denoten «classe» i aquesta és una de les crítiques que li fa S. Aliquot (1996, 29-32), que considera que no es poden tractar com a noms col·lectius¹⁴. Més enllà de la caracterització sintàctica concreta, però, és rellevant la classificació que fa dels NC atenint-se a alguns dels resultats

---

¹³La determinació (quines unitats poden determinar-lo), la complementació del NC (si és necessària o no; i en cas de complementació, quines característiques té —possibilitats de pronominalització, i canvis d'ordre), la flexió de nombre, la interacció amb el verb (concordança gramatical o *ad sensum*), els modificadors del NC.

¹⁴Reprendrem aquesta discussió en altres punts del treball, en descriure els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC. S. Aliquot (1996, 29-32) també li critica que no tingui gens en compte els aspectes morfològics, de manera que agrupa unitats construïdes morfològicament amb sufixos diferents pel fet de compartir un mateix comportament sintàctic.

obtinguts: veritables NC (*true collectives*, p. e. *assemblée, comité*), NC que són assimilables als quantificadors (*tapée, chiée, flopée*), NC que poden ser veritables noms col·lectius i també quantificadors (p. e. *tas*), NC de mesura (*gorgée, lampée*)¹⁵.

I encara per al francès, cal esmentar el treball de Dubois i Dubois-Charlier (1996) sobre els NC d'éssers vius. Aquests autors fan una descripció de la sintaxi d'aquests noms tenint en compte que comparteixen aspectes de la sintaxi nominal dels substantius singulars i també dels plurals; i en relació a la sintaxi verbal, posen de relleu que comparteixen tant aspectes de la sintaxi verbal dels substantius singulars com dels plurals.

Amb un plantejament totalment diferent, perquè no es tracta d'un estudi sobre els NC, sinó sobre les diverses classes de noms comuns, és interessant de remarcar l'aportació de Bosque (1985, 86-87; i ampliada a 1999, 39-45), per al castellà, que estableix una sèrie de proves per diferenciar els NC, enfront d'altres classes de noms comuns (noms comptables i continus, noms concrets i abstractes). Bosque remarca set criteris que, llevat de l'últim —que és la presència d'un sufix col·lectiu—, més que criteris formals (com els anomena l'autor) considerem que són sintàctics. Són pocs els substantius que els admeten tots, però l'autor opina que no s'haurien de considerar NC aquells que no n'accepten cap. De fet, el que vol demostrar és que:

"Todo ello prueba que no existe un único criterio gramatical que sustituya la vaga definición semántica de «nombre colectivo», pero sugiere que profundizando en estas pruebas formales podemos identificar y clasificar los sustantivos que se comportan gramaticalmente de manera similar, aunque para ello hayamos de sustituir una definición supuestamente unificadora por un conjunto de pautas de ámbito mucho más restringido." (1985, 87)

¹⁵Com a exemple d'una de les proves, que permet de distingir entre els veritables NC i els NC quantificadors: "The first test consists in trying to remove the collective when it is used with a defining complement and coordinated to the same collective but having a different defining complement. This test reinforces our distinction between the true collectives and those that play the same role as a quantifier. With a true collective, the removal of the collectives does not imply a syntactic inadequacy but the obtained expression has lost its initial meaning." (1992, 114). Vegem-ho a partir de l'exemple que ens dona aquesta autora per al francès, i que funciona de manera semblant per al català i el castellà: *une assemblée de femmes et une assemblée d'hommes ≠ une assemblée de femmes et d'hommes; une gorgée d'eau et une gorgée de vin ≠ une gorgée d'eau et de vin*. En canvi, "when the collective can be assimilated to a quantifier, there is no semantic change". Per exemple: *un tas de Belges et un tas de Français vous diront qu'ils ne parlent pas la même langue = un tas de Belges et de Français vous diront qu'ils ne parlent pas la même langue*. La raó per la qual no són semànticament equivalents les frases del primer cas, i sí que ho són les del segon és, segons Michaux, perquè en el segon hi intervé un NC que és només un quantificador.

Vegem a continuació una breu síntesi dels criteris estrictament sintàctics, que aporten algun element nou al que s'ha dit fins ara¹⁶, que el mateix Bosque considera que «no son tan regulares como los que se aplican a los continuos, pero son más consistentes que los que identifican a los abstractos».

- "Si un sustantivo admite en singular el adjetivo *numeroso* será colectivo". Segons Bosque, es poden trobar contraexemples a aquesta prova, ja que substantius que es poden considerar NC, no l'admeten; p. e. *archipiélago, cordillera, pinada, bosque, empresa, orquesta*¹⁷, etc. I tampoc l'admeten alguns dels col·lectius quantificadors, com per exemple: *conjunto, montón, puñado*. Aquest criteri també és aplicable en català, com veurem en el capítol 8 en establir patrons de reconeixement.
- "Si un sustantivo de persona no coordinado aparece en singular como sujeto de un verbo activo al que modifica el adverbio *unánimemente*, será colectivo. (...) Por razones evidentes se excluyen todos los colectivos no animados, ya que *unánimemente* sólo modifica a verbos de decisión." Per exemple: *equipo, vecindario, batallón*. Altra vegada també és una prova que funciona per als NC catalans —com es tractarà en el capítol del reconeixement dels NC dins de corpus textuals.
- "Si un sustantivo no coordinado y en singular constituye el núcleo del término de la preposición *entre*, será colectivo: *Entre el público*." Aquesta prova rebutja segons l'autor "colectivos aparentes como *bosque, archipiélago, prójimo, ?matrimonio, enjambre*, y, sin embargo, acepta los continuos *fruta, gente, pelo*, etc." En relació a aquesta prova, creiem que tots els exemples esmentats poden admetre la preposició, a excepció dels que denoten lloc.

---

¹⁶Deixem de banda, doncs, la presència d'un sufix col·lectiu (criteri morfològic) —tot i que com es veurà en aquest treball, i ja es demostrà a E. Solé (1996), la presència d'un sufix dels anomenats col·lectius no implica necessàriament que el substantiu sigui un NC; i la concordança verbal, perquè recull bàsicament el treball de Fält, ja esmentat.

¹⁷No sembla clar que no es pugui documentar «una numerosa orquesta»; en català, també sembla una construcció gramatical «demà actua una nombrosa orquestra al Palau», tot i que l'adjectiu

- "Cuando un colectivo admite los adjetivos *grande*, *enorme* o *pequeño*, estos adjetivos no afectan al tamaño de cada miembro del conjunto, sino únicamente a su número: *un ejército grande* no es un ejército de gigantes, sino un ejército numeroso, pero una *ropa grande* no equivale a un gran vestuario", criteri que extreu de J. Ianucci (1952). Segons Bosque, més que un criteri per reconèixer NC és un criteri per excloure substantius que no són col·lectius¹⁸.
- "Los verbos que rigen objeto directo plural o singular coordinado (*reunir*, *juntar*, *agregar*, *disgregar*, *congregar*, *amontonar*, etc.) aceptan singulares no coordinados si son colectivos". Aquest criteri, però, no exclou alguns noms de massa que no són NC (p. e. *reunir dinero*)¹⁹.

4.4 Conclusions

L'anàlisi dels NC en català, des d'un punt de vista sintàctic, és encara un camp molt verge, motivat fins fa pocs anys —en gran part— per les mancances metodològiques. Actualment la possibilitat de treballar a partir de corpus textuais obre les portes a la investigació de l'ús real d'aquesta classe de substantius que són els NC. Recerca bàsicament en dos sentits: d'una banda, en la descripció i, d'altra banda, en el reconeixement dins de text. En relació al primer aspecte, l'anàlisi a partir de corpus no només permet la descripció de les característiques gramaticals dels NC (flexió quant al nombre, concordança amb el verb, determinació, quantificació, complementació, etc.), dades sobre les seves freqüències discursivofuncionals; sinó la possibilitat d'estudiar la noció mateixa de NC a partir d'alguns trets manifestats lingüísticament —com veurem en el capítol 6—. Pel que fa al segon aspecte, el reconeixement dels NC dins del discurs, l'estudi d'aquestes unitats a partir d'un corpus textual hauria de permetre de

---

habitual probablement seria *gran* («una gran orquestra»).

¹⁸Per a una anàlisi més detallada d'aquest criteri vegeu l'exemple desenvolupat i argumentat a Moreno Cabrera (1991, 72). No sembla, però, un criteri tan consistent com els anteriors.

¹⁹Vegeu Guillet (1978) per a una anàlisi, des de la gramàtica transformacional, dels tipus de verbs que requereixen plural dels actants i que, per tant, poden conduir cap a possibles NC. Tornarem sobre aquest tema en capítols posteriors.

fer una proposta dels diferents mecanismes que intervenen per reconèixer-los —com plantejarem en el capítol 8.

5.0 Introducció

Una tercera aproximació als NC és la que han dut a terme alguns autors que han abordat més o menys tangencialment l'estudi d'aquesta classe de substantius en relació a dos grans temes: les relacions semàntiques que s'estableixen entre les paraules, d'una banda, i les categories lingüístiques que resulten de la categorització humana, de l'altra.

En el primer apartat (5.1), fem una revisió de les aportacions més rellevants en l'anàlisi de les diverses relacions semàntiques que s'estableixen entre les paraules —situant-nos, per tant, en un eix paradigmàtic (i no sintagmàtic)—. Això permetrà d'acostar-nos als noms col·lectius des d'una perspectiva (aparentment¹) semàntica i no morfològica ni gramatical, tal com hem vist fins ara. I en el segon apartat (5.2), els plantejaments d'A. Wierzbicka ens acostaran als NC com a resultat de la categorització humana i indirectament plantejaran la possibilitat de relacionar aquestes unitats amb alguns dels primitius semàntics establerts per aquesta mateixa autora.

5.1 Els noms col·lectius i les relacions semàntiques

Partint del supòsit que els NC designen una *pluralitat (conjunt o quantitat d'elements concebuts com una unitat)*, diversos autors han establert quina relació semàntica (o quines relacions) s'estableix entre el NC com a conjunt i els elements que el componen —aspecte que considerem indispensable per esclarir la noció de nom col·lectiu².

Com es podrà comprovar, de les diferents relacions semàntiques es posarà una

---

¹Aparentment, perquè ja veurem que en alguns casos s'hi barregen aspectes sintàctics o gramaticals en el sentit més ampli (p. e. concordança en singular o en plural amb el verb, flexió del NC, construccions sintàctiques que poden materialitzar o vehicular determinades relacions semàntiques, etc.).

²La tipologia d'aquestes relacions semàntiques serà un dels paràmetres —combinat amb d'altres— a partir dels quals, més endavant, intentarem arribar a la noció de NC i a una classificació semàntica d'aquesta classe de noms.

atenció especial a les relacions de part-tot, és a dir, les anomenades relacions meronímiques, perquè és on tenen més presència els NC. Aquestes relacions han estat estudiades des de diverses disciplines (p. e. l'antropologia, la filosofia, la lingüística, la psicologia, el processament del llenguatge natural, etc.) i, per tant, des de diferents punts de vista³. Tenint en compte el nostre objectiu, farem una breu síntesi de les relacions semàntiques en què intervenen noms col·lectius, especialment les relacions de part-tot —però sense desestimar-ne d'altres, si cal—, resseguint els autors següents: Lyons (1977); Cruse (1986); Winston, Chaffin, Hermann (1987); Iris, Litowitz, Evens (1988); Aurnague, Plénat (1997); Van Campenhoudt (1996); i Lecolle (1998). En aquest apartat destacarem sobretot el que —de manera més o menys explícita— fa referència a relacions semàntiques i noms col·lectius; més endavant, en establir els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC, reprendrem altres relacions que considerem pertinents i rellevants, encara que els autors no les hagin relacionades directament amb els NC.

5.1.1 J. Lyons (1977)

Lyons centra l'atenció sobre quin lloc ocupen els noms col·lectius en l'estructura del vocabulari, quan desenvolupa les relacions d'hiponímia i les relacions de part-tot. Prèviament, però, destaca dos aspectes rellevants, i que reprendran posteriorment altres autors: d'una banda, les relacions lògiques que intervenen en aquestes relacions⁴, i, d'altra banda, la diferència entre les relacions d'hiponímia i les de part-tot⁵. Segons Lyons, aquesta frontera no sempre és clara: a) Ho és quan es tracta de noms que denoten objectes físics comptables (discrets), p. e. *braç / cos; roda / bicicleta*. b) Però en canvi, és poc clara quan es tracta de noms abstractes i de noms concrets

---

³Per a un breu resum d'alguns dels diferents estudis de les relacions part-tot, veg. Iris et al. (1988, 263-265).

⁴Pel que fa a les relacions lògiques que es troben en les relacions d'hiponímia i en les relacions de part-tot, Lyons destaca que en la primera (*hiponímia*) hi trobem una relació transitiva, mentre que en la segona (*part-tot*) s'hi dona una relació no transitiva, és a dir, ni totes les relacions de part-tot són transitives ni totes són intransitives. En relació a la propietat transitiva o intransitiva de les relacions part-tot —tema recurrent—, vegeu entre d'altres Cruse (1986); Winston, Chaffin, Herrmann (1987); Iris, Litowitz, Evens (1988); Otman (1996a, 1996b).

⁵Per a una breu descripció de la relació d'hiponímia, vegeu I. Tamba (1988, 86-92); i per a una anàlisi de les semblances i les divergències entre totes dues relacions (hiponímia / meronímia), vegeu, entre d'altres, I. Tamba (1988, 100; 1991, 45-47).

de massa, que tant poden considerar-se hipònims d'un hiperònim, com part d'un tot⁶. Tot i així, destaca que:

"La relación jerárquica entre lexemas distintos de los sustantivos cuantificables que denotan objetos discretos puede ser tratada por la lengua como hiponimia o como una relación parte-todo, o tal vez como una relación intermedia entre ambas, de las cuales comportará ciertas características." (Lyons, 1977, 297)

Centrant-nos ja en els noms col·lectius, que Lyons defineix com a "lexemas que denotan colecciones o grupos de personas, animales u objetos", aquest autor en distingeix dos grups (per a l'anglès⁷). En primer lloc, noms col·lectius del tipus *ganado*, *clero*, *mobiliario*, que actuen com a hiperònims per a un conjunt de quasipònims —i no cohipònims— (*vaca*, *toro*, *novillo*; *obispo*, *sacerdote*; *mesa*, *silla*).

"Hay muchos colectivos de esta clase (...) que aparecen como hiperónimos de conjuntos de lexemas en una *relación jerárquica ambivalente con respecto a la distinción entre hiponimia y relaciones parte-todo*⁸. Esta ambivalencia corre parejas [sic] con el hecho de que estos colectivos, tanto si son gramaticalmente singulares como plurales, guardan una gran analogía semántica con los nombres de masa"⁹ (1977, 298).

Ja hem esmentat abans que, segons aquest autor, la distinció entre la relació d'hiponímia i la de part-tot és confusa quan es tracta de noms de massa. Algunes de les estratègies per determinar si es tracta d'una relació d'hiponímia o de part-tot són, segons Lyons, les següents: *ganado* és hiperònim de *vaca*, *toro*, *novillo* perquè tenim expressions que ens permeten de dir: "vacas, toros y otro ganado". En canvi, per a les relacions de part-tot no es poden reescriure si no és afegint-hi unitats com *tipo*, *elemento*, *clase*, *parte*: "sacerdotes, obispos y otros miembros del clero" i "mesas, sillas y otros tipos/elementos de mobiliario".

El segon grup de noms col·lectius per a Lyons el conformarien unitats lèxiques com *rebaño*, *vacada*, *manada*, *biblioteca*, *bosque*, en què no hi ha cap relació d'hiponímia ni de part-tot, sinó que:

---

⁶Veurem també com aquesta mateixa idea es reprèn en autors com Cruse (1986), p. e.

⁷Citem per la traducció castellana de Cerdà (1989).

⁸La cursiva és nostra.

⁹Són, de fet, noms no comptables.

"Los colectivos como «rebaño» desempeñan la misma función individualizadora que palabras como «estanque» o «libra», en «dos estanques de agua» o bien en «tres libras de mantequilla». Hay, por supuesto, una diferencia, pues «agua» y «mantequilla» son nombres de masa, mientras que «oveja» es cuantificable. Toda oveja del rebaño es un individual. Lo que hace un colectivo como «rebaño» es individualizar un conjunto de individuales indiferenciados de la misma manera que «estanque» y «libra» individualiza una cierta cantidad de agua o de mantequilla. (...) «Rebaño, manada, bosque, biblioteca», etc. son como las palabras más generales «conjunto, grupo, juego, colección», etc., excepto que se encuentran sintagmáticamente restringidos (lo que es también característico de muchos clasificadores, pero no de todos, en diversas lenguas) (...) De ahí que puedan encapsular el sentido de los lexemas que denotan los miembros de aquellas colecciones. Las frases *una manada de ganado* y *un juego de mobiliario*, ilustran la diferencia entre los dos tipos de colectivos." (1977, 298-99).

Així doncs les característiques més rellevants de les relacions semàntiques en què intervenen els NC destacades per Lyons són:

- Els NC poden entrar en relacions d'hiponímia, en relacions de part-tot, i en cap d'aquestes. Per tant, no sembla que puguem limitar-nos a circumscriure els NC només a les relacions meronímiques.
- La distinció entre les relacions d'hiponímia i de part-tot són poc clares en el cas dels NC que són també noms de massa. Altra vegada es torna a posar de manifest la complexitat que genera l'estreta relació entre la noció de NC i la noció de nom de massa o nom no comptable, en alguns casos.
- Els NC que no entren en cap d'aquestes relacions (*rebaño, manada, bosque, biblioteca*), segons Lyons, actuen com a individualitzadors d'un conjunt d'individus indiferenciats¹⁰. L'única diferència dins d'aquest subgrup és que alguns d'aquests NC no estan restringits sintagmàticament (*conjunt, grup, joc, col·lecció*) i d'altres sí (els esmentats en primer lloc). S'hi barregen, per tant, característiques sintàctiques que afecten sobretot NC que, en d'altres parts d'aquesta tesi, han estat considerats NC abstractes, substantius quantificadors de grup, especificadors nominals quantificadors, etc.

---

¹⁰Entenem «individus indiferenciats» en el sentit d'individus no especificats.

5.1.2 D. A. Cruse (1986)

En estudiar els dos grans tipus de relacions lèxiques paradigmàtiques jeràrquiques arborescents, les taxonòmiques i les meronímiques, Cruse posa de relleu la presència dels noms col·lectius —en major o menor grau, i de forma més o menys explícita— en ambdós tipus de relacions. En descriure les relacions taxonòmiques¹¹, destaca que normalment hi trobem noms comptables en els nivells baixos; i noms de massa (que en anglès, concorden en singular amb el verb), o menys freqüentment noms col·lectius¹² (que en anglès, concorden en plural amb el verb), en els nivells alts. Com a exemples esmenta com a noms de massa *cutlery* (*knife, spoon, fork, etc.*), *crockery* (*plate, cup, saucer*)¹³; i com a NC *woodwind* (*bassoon, oboe, flute*), *brass* (*trumpet, tuba, horn*), *percussion* (*drum, triangle*)¹⁴.

Aquestes relacions taxonòmiques (o quasirelacions en algun cas, seguint la terminologia de Cruse), traslladades als NC en català plantegen algun problema. Pel que fa als primers exemples (*coberteria, vaixel·la, cristalleria, etc.*) —els noms de massa segons Cruse—, semblants als casos que Lyons destaca per l'ambivalència de la relació d'hiponímia i de la relació de part-tot, podrien considerar-se exemples de relacions meronímiques. És a dir, una *forquilla* no és un tipus de *coberteria*, sinó una part del tot *coberteria* juntament amb altres elements. En canvi, pel que fa als segons exemples —noms col·lectius segons Cruse—, si entenem *fusta* com un NC que inclou el conjunt de tots els instruments de fusta, ens trobem amb el mateix cas anterior; però si en lloc del NC com a superordinador hi tenim *instrument de*

¹¹Per a una distinció entre «jerarquies d'ordre taxonòmic», que reposen sobre la idea de subdivisió progressiva, i «jerarquies d'ordre social», que reposen sobre la idea de la subordinació (p. e. organitzacions militars o administratives), vegeu I. Tamba (1991, 44).

¹²Aquestes relacions jeràrquiques taxonòmiques en què en el nivell alt hi trobem un nom col·lectiu, és a dir, en què l'hiperònim és un NC, Moreno Cabrera (1994, 276-277) les anomena *relacions taxonòmiques tancades extensionals* ["el cuchillo es un elemento de la cuberteria", "la cuberteria es un elemento del menaje de cocina"], a diferència de les relacions en què "los hiperónimos no son nombres colectivos sino nombres que denotan uno de los rasgos característicos del hipónimo", que anomena *relacions taxonòmiques tancades intensionals* ["trompeta / instrumento de viento"].

¹³Casos considerats per Wierzbicka (1985, 271) com a *singularia tantum* dins de les supercategories col·lectives (i no pas taxonòmiques), com veurem més endavant.

¹⁴Suposem que els tracta els uns com a noms de massa i els altres com a NC pel seu comportament diferenciat (concordança en singular o plural) en relació al verb. Per al català, tots aquests exemples serien NC: *coberteria, vaixel·la; fusta, vent, percussió* (entesos com a «conjunt dels instruments de...»), independentment que es tracti de noms comptables, els primers, i noms de massa, els segons.

fusta, aleshores sí que ens trobem en una relació taxonòmica ja que l'*oboè*, p. e., sí que és un tipus d'instrument de fusta (superordinador) juntament amb la *flauta*, el *corn*, etc. (que serien entre si cotaxònims). És rellevant de destacar que en aquests casos som davant de NC heterogenis, és a dir, NC constituïts per elements diferents, pertanyents a entitats tipus diferents, malgrat compartir el mateix hiperònim (veg. més endavant el capítol 6).

Però on clarament i de forma més exhaustiva Cruse tracta els NC és en la descripció de les relacions meronímiques, de les relacions part-tot (1986, cap. 6), algunes de les quals impliquen clarament la noció de col·lectiu. De les diverses relacions part-tot que estableix Cruse (*membre : grup*, *membre : classe*, *membre : col·lecció*, *matèria : objecte* i *partícula : substància*¹⁵),

"Entities such as groups, classes and collections stand in relations which resemble meronymy with their constituent elements. These entities are essentially collectivities, in that their ultimate parts are elements which themselves, under another aspect, are independent wholes of the more basic sort." (1986, 175)

Ens centrarem, doncs, en les característiques més rellevants de les tres primeres relacions, que són les que —segons l'autor— impliquen clarament col·lectivitat. Dels diversos aspectes destacats per Cruse n'hi ha que afecten clarament la noció de NC, i que poden per tant generalitzar-se¹⁶; d'altres queden restringits aparentment al comportament gramatical de les unitats implicades, en anglès.

(a) **Relació membre : grup** (p. e. *tribesmann : tribe*, *juryman /juror : jury*, *senator : senate*)

- Els grups estan restringits a associacions d'humans [+ humà].
- La majoria dels grups no tenen un ítem lèxic per designar el membre que els constitueix (*covert categories*)¹⁷.

---

¹⁵De les unitats de mesura, no en parla en termes de relació part-tot (a diferència del que fan altres autors, com veurem més endavant), sinó que les tracta com a relacions paradigmàtiques no arborescents (veg. Cruse, 1986, cap. 8).

¹⁶No hem recollit el compliment o l'incompliment de les diverses propietats lògiques atribuïdes a les parts en les relacions de meronímia. Per a aquesta qüestió, vegeu Cruse (1986, 160).

¹⁷Això vol dir que aleshores l'ítem lèxic per designar el membre és un genèric del tipus *persona* caracteritzat de tal manera que es distingeixi de la resta; aquesta característica és més evident amb els NC equivalents en català encara. Aquest fet té implicacions, p. e., en la tria del descriptor inicial

- Els membres del grup comparteixen una funció o finalitat, és a dir, no estan associats només perquè comparteixin uns atributs, sinó bàsicament per la funció que desenvolupen.
- Els noms de grup, en anglès, normalment poden concordar en plural o en singular amb el verb. I en relació a la flexió, normalment apareixen en plural.

(b) **Relació membre : classe** (p. e. *worker : proletariat, bishop : clergy, duke : aristocracy*)

- La classe entesa com a conjunt d'humans [+ humà] que posseeixen uns atributs comuns, és a dir, membres agrupats per la semblança no tant per tenir una finalitat comuna. La classe orgànicament és més cohesionada que el grup.
- Els noms de classe, en anglès, prefereixen la concordança en plural amb el verb. I en relació amb la flexió, no poden ocórrer en plural.

(c) **Relació membre : col·lecció** (p. e. *tree : forest, boock : library, stone : heap*)

- Les col·leccions són típicament d'inanimats [— animat]¹⁸.
- Els membres de les col·leccions normalment no es distingeixen lèxicament¹⁹.
- La relació del membre amb la col·lecció és opcional; i la relació contrària (de la col·lecció amb el membre) és sovint obligatòria (p. e. *tree : forest*), tot i que n'hi ha de bilateralment facultatives (p. e. *stone : heap*)²⁰.

---

¹⁸Les unitats lèxiques que es refereixen a grups d'animals "seem to be poised between group and collection." (Cruse, 1986, 177)

¹⁹No és clar si vol dir que sempre són conjunts d'un mateix element, és a dir, que es tracta de NC homogenis; o bé que hi ha *covert categories*, tal com hem vist per a la relació grup-membre.

²⁰Ocorre el mateix amb els NC catalans (*arbre : bosc, pedra : pila*). Més endavant veurem com l'obligatorietat o opcionalitat de la relació serà un dels paràmetres per establir la noció de NC.

- Els noms de col·lecció, en anglès, poden ocórrer fàcilment en plural, però quan van en singular no poden concordar en plural amb el verb.

A més d'aquestes tres relacions de part-tot que impliquen clarament NC, Cruse n'estableix dues més: en primer lloc, la **relació matèria : objecte**, en què el tot és un nom comptable i la part és un nom de massa que designa la matèria de què està constituït el tot (p. e. *vidre : got*) —que distingeix dels ingredients i constituents—; en segon lloc, la **relació partícula : substància**, en què el tot és un nom de massa que afecta substàncies que poden examinar-se en partícules i la part és un nom comptable²¹ (p. e. *sorra : gra*), i en què una de les característiques més rellevants d'aquesta relació és que podem dir de la part que és el tot (és a dir, d'un *gra de sorra* podem afirmar que és *sorra*).

Finalment, un últim aspecte rellevant de l'aportació de Cruse a les relacions semàntiques —i que Lyons ja havia posat de manifest— són les semblances i divergències entre les relacions jeràrquiques taxonòmiques i les relacions jeràrquiques meronímiques (Cruse, 1986, 178-179). Entre d'altres aspectes destaca, d'una banda, que totes dues jerarquies denoten classes d'entitats, però:

"The difference between the two types of hierarchy can be expressed by saying that corresponding to a taxonomic hierarchy there is a hierarchy of classes, whereas corresponding to a part-whole hierarchy there is a class of hierarchies." (1986, 178)

I d'altra banda, que algunes relacions taxonòmiques poden entendre's també com una relació de part-tot, en què la classe es converteix en el tot i les subclasses, en les parts (això seria així, p. e., en alguns casos de NC taxonòmics com *cordats : urocordats*, *artròpodes : aràcnids*).

Resumim, doncs, els aspectes més rellevants de l'aportació de Cruse en relació als NC:

- en primer lloc, considera els NC tant en les relacions taxonòmiques com en les relacions meronímiques;

---

²¹Que funciona com un especificador nominal quantificador.

- en segon lloc, caracteritza les diferents relacions part-tot en què intervenen els NC a partir de criteris gramaticals (concordança amb el verb i flexió), del compliment o incompliment de determinades propietats lògiques —que no hem explicitat—, de l'opcionalitat o obligatorietat de la relació, i de criteris semàntics —o més aviat referencials—: la distinció entre si es tracta de membres [+ humà] o [— humà], i en el cas de ser [+ humà] segons si comparteixen o no una mateixa funció [± funció], o només es configuren com a tot perquè comparteixen una similitud.

5.1.3 M. E. Winston, R. Chaffin, D. Herrmann (1987)

Una altra aproximació indirecta a les relacions semàntiques que afecten els NC són els treballs d'aquests autors, que tracten la relació de part-tot amb un plantejament no tan restrictiu com el de Cruse, i des d'un punt de vista psicològic; parteixen del fet que el coneixement de les relacions semàntiques s'emmagatzema en una memòria semàntica estructurada i interrelacionada de forma diversa²². Els objectius bàsics d'aquests autors en plantejar les relacions de part-tot són: en primer lloc, descriure criteris per distingir diferents tipus de relacions semàntiques i aplicar-los a les relacions meronímiques (RM). En segon lloc, establir diferències lingüístiques i lògiques entre els diferents tipus de RM; i en tercer lloc, emmarcar la tipologia establerta de RM en una teoria general de les relacions semàntiques, de les relacions entre els elements, i quina conseqüència té en les teories de la memòria semàntica i en l'estructuració del lèxicó.

Amb aquest propòsit, doncs, aquests autors estableixen el que anomenen *common argument*²³, que els permet de distingir, d'una banda, relacions meronímiques diferents i, d'altra banda, distingir aquestes relacions de la resta de relacions semàntiques (bàsicament, relacions d'inclusió, relacions

---

²²La conceptualització d'aquesta estructura es manifesta en forma de prototip, de xarxa o de *frames*, segons les diverses teories.

²³"One way to determine that two semantic relations are different is to find a case in which both apply to the same subject, but answer different questions about it. For example, an oriole is a type of bird (class inclusion), has wings (meronymy), and is brightly colored (attribution). When predicates of different types can all apply to a single subject we say that there is a 'common

d'atribució i relacions de possessió). Presenten la seva tipologia meronímica, a partir de la relació que s'estableix entre els elements caracteritzada pels trets següents: a) si la relació de la part en relació al tot és *funcional* o no, i si les parts funcionals estan restringides, per la seva funció, a una localització espacial o temporal; b) si les parts són *homeomèriques* o no, és a dir, si són del mateix tipus del tot o diferents; c) si les parts són *separables* del tot o no, és a dir, si les parts es poden separar físicament del tot a què estan connectades.

El resultat d'aquesta tipologia són els sis tipus de relacions meronímiques següents:

Relació meronímica	Funcional	Homeomèric	Separable
Component : objecte integral (<i>handle : cup, punchline : joke</i>)	+	—	+
Membre : col·lecció (<i>tree : forest, card : deck</i>)	—	—	+
Porció : massa (<i>slice : pie, grain : salt</i>)	—	+	+
Matèria : objecte (<i>gin : martini, steel : bike</i>)	—	—	—
Fase : activitat (<i>paying : shopping, dating : adolescence</i>)	+	—	—
Lloc : zona (<i>Everglades : Florida, oasis : desert</i>)	—	+	—

Quadre 6. Caracterització de les relacions meronímiques de Winston et al. (1987, 421)

Com es pot comprovar només destaquen de forma explícita una relació en què el tot és un NC: la **relació membre : col·lecció** (X is part of Y, ≠ X is Y), que de fet es correspondria a les relacions «membre : grup» i «membre : col·lecció» de Cruse. Segons Winston et al., aquesta relació es caracteritza, en primer lloc, perquè és [— funcional]²⁴, és a dir, el membre de la col·lecció no necessita tenir una funció determinada ni una estructura determinada en

argument". (Winston et al., 1988, 420).

²⁴Tot i seguir aquests autors, Otman (1996a, 85; 1996b, 48-50) els contradia en afirmar que "chaque membre d'un ensemble a une fonction spécifique dans cet ensemble", com a caracteristic d'aquest tipus de relació meronímica. Potser es tracta d'un error, ja que en un quadre posterior hi fa constar el tret [— funcional].

relació amb els altres membres i el seu tot²⁵. En segon lloc, per ser [—homeomèric], és a dir, els membres de la col·lecció no estan determinats per la similitud²⁶ sinó per la proximitat espacial (que caracteritzen com a propietats intrínseques)²⁷ i la connexió social (propietats extrínseques); en aquest últim cas —quan hi ha una connexió social— a la col·lecció l'anomenen grup. I finalment, aquesta relació es caracteritza per ser [+separable]²⁸. En treballs posteriors (Chaffin, Herrmann, 1988a) reprenen aquesta tipologia, la modifiquen parcialment²⁹ i, sobretot, la detallen amb més precisió. Així doncs, la relació membre : col·lecció queda reestructurada en tres subtipus: **unit : organization** (p. e. *delegation : UN, battalion : army, registry : college*); **member : collection** (p. e. *tree : forest, ship : fleet, book : library*); **member : group** (p. e. *brother : fraternity, cow : herd, don : mafia*). De fet, retornen parcialment a alguns dels tipus descrits per Cruse, tal com hem vist.

Com a resum de les aportacions d'aquests autors que considerem més rellevants en relació al nostre tema d'estudi, volem destacar:

- En primer lloc, estableixen una tipologia més àmplia de les relacions meronímiques, però l'única aportació nova que afecta explícitament els NC és la relació *unitat : organització*, dins de la relació *membre : col·lecció*.
- En segon lloc, i a diferència de Cruse, no consideren dins de les relacions

---

²⁵Aquest tret la diferencia de la relació *component : objecte integral*, en què la part sí que té una funció específica en relació al tot.

²⁶És justament aquesta característica que els distingeix dels membres d'una classe, que segons aquests autors entrarien en un altre tipus de relació semàntica: la relació d'inclusió de classe, que diferencien de les relacions meronímiques. Tot i així aquests autors posen de manifest les interrelacions o interferències entre aquestes relacions, d'altra banda explicables pel fet que les relacions meronímiques són relacions d'inclusió, juntament amb la relació d'inclusió de classe i d'inclusió espacial (per al conjunt dels diferents tipus de relacions semàntiques, veg. Winston et al. 1987, 429).

²⁷Així, per exemple, i com recull Otman (1996b, 48) "Deux conifères très semblables ne font pas partie de l'ensemble *fôret* s'ils ne se trouvent pas dans le même lieu géographique désigné par un nom de *fôret*. En revanche, deux végétaux très dissemblables (par exemple *chêne/fougère*) peuvent faire partie du même ensemble *fôret*."

²⁸Tret que diferencia aquesta relació de la de *porció : massa*, en què les parts no són separables mitjançant fronteres naturals.

²⁹Dins de la relació part-tot, apareix una nova relació *object : topological part* (1988, 298), del tipus *room : corner, box : side, mountain : foot*; i desapareix com a relació part-tot *stuff : object*, que consideren un nou tipus de relació (subclassificada en *mass : stuff, object : stuff*) al costat de les relacions part-tot, les relacions d'inclusió de classe, les relacions de representació, d'estats, i d'atributs.

meronímiques la relació *membre : classe*, que inclouen en les relacions d'inclusió de classe.

- En tercer lloc, estableixen una sèrie de trets per tal de caracteritzar, i distingir entre si, les diferents relacions meronímiques: [$\pm$ funcional], [$\pm$ homeomèric], [$\pm$ separable]³⁰; deixen de banda, doncs, aspectes més gramaticals, d'acord amb el plantejament cognitivista de què parteixen.

5.1.4 Altres aportacions

A continuació exposem les aportacions d'altres autors³¹, que beuen bàsicament en els tres plantejaments exposats anteriorment; les seves són complecions, adaptacions d'acord amb els objectius perseguits en cada estudi, crítiques, etc. a les obres anteriors però que han afegit algun aspecte explícit (o a vegades, més aviat implícit) que considerem que pot ser rellevant per a l'establiment dels paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC. Així doncs, destaquem breument la reformulació de les diverses relacions meronímiques dutes a terme per Van Campenhoudt (1996), Lecolle (1998), Aurnague i Plénat (1996) i Iris, Litowitz, Evens (1988)³².

5.1.4.1 M. van Campenhoudt (1996)

Aquest autor analitza les relacions meronímiques amb l'objectiu de formular propostes vàlides per establir xarxes nocional per a l'elaboració de bases de coneixements terminològics. Parteix principalment de la classificació duta a

³⁰Aquests trets, però, també poden aplicar-se a altres tipus de relacions, a banda de les relacions meronímiques, com remarca Otman (1996a, 87).

³¹Encara per a les relacions de part-tot, vegeu també G. Otman (1996a; 1996b) —del qual ja hem recollit algunes remarques— i A. Jackiewicz (1996) —que retrobarem més endavant en establir els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC—. I pel que fa a les interferències entre diversos tipus de RM, vegeu Vandeloise (1996), per a les interferències entre les relacions meronímiques i les no meronímiques de Winston et al. (1987), especialment per a les relacions d'inclusió de classe i d'inclusió topològica, i sobretot entre les RM i les relacions de possessió «aliénables» (del tipus *diners : milionari*, p. e.) i «inaliénables» (del tipus *mà : cos*, parts del cos, bàsicament) —per a una descripció d'aquestes últimes, vegeu també Herslund (1996)—; Desclès (1996) planteja les interferències entre les relacions de part-tot (*d'ingrédiance* com les anomena ell) i les relacions de possessió i localització. Per als diferents tipus de relacions de possessió, vegeu Heine (1996, 15). I per a una visió múltiple, tant pel que fa a plantejaments com a materialitzacions en llengües diferents, vegeu el monogràfic de *Faits de langue* (1996, núm. 7) dedicat íntegrament a "La relation d'appartenance".

³²No mantenim l'ordre cronològic, sinó els plantejaments més acostats o menys respecte a les referències anteriors.

terme per Winston et al. (1987) i Chaffin et al. (1988b). Només són destacables dues diferències respecte a la classificació d'aquests autors vista anteriorment (veg. el quadre 6):

- Recull la relació meronímica [característica : activitat] (p. e. *virer* : *louvoyer*), caracteritzada amb els trets [+ funcional], [— homeomèric], [— separable]; i la relació meronímica [fase : procés] (p. e. *marée haute* : *marée*), caracteritzada [+ funcional], [— homeomèric], [+ separable].
- Afegeix el tret [$\pm$ simultani]; segons aquest autor, totes les relacions meronímiques es caracteritzen per tenir un element [+ simultani] en relació al tot, a excepció de les esmentades en el paràgraf anterior, en què l'element i el tot no són simultanis en el temps.

Amb tot, considera insuficients la classificació de les relacions meronímiques i posa de relleu —com ja han fet altres autors— les interrelacions entre les RM i les relacions d'hiponímia. I és en aquest sentit que volem destacar —com un aspecte rellevant per al nostre objecte d'estudi, els noms col·lectius— l'anàlisi que fa de la relació [membre : col·lecció (MC)]. Van Campenhoudt (1996, 65) remarca que alguns holònims³³ de la relació MC tenen com a mèronim³⁴ cohipònims que fan de supermerònims canònics de la relació. És a dir, les diferents parts (p. e. *porte-avions*, *frégate*, *cuirassé...*) que constitueixen una col·lecció (p. e. *escadre*) —que són entre si, per tant, comerònims— són a la vegada hipònims d'un mateix hiperònim (*navire de guerre*), que fa de supermerònim —per tant, els diferents membres de la col·lecció també són a la vegada cohipònims entre si. Seguint amb aquests plantejaments, l'autor defensa que sembla que els comerònims que també són cohipònims entre si es distingeixen sovint perquè tenen funcions diferents en relació al tot; p. e. el *portaavions* en relació a l'*esquadra*, un *defensa* en relació a un *equip de futbol*, tenen una funció diferent de la resta de membres. Això fa que, entre les possibles relacions [membre : col·lecció] distingeixi aquelles que són a la vegada una unitat funcional (MC-UF). Per exemple, [*mariner* : *tripulació*] es caracteritza per una relació [membre : col·lecció]; [*timoner* : *mariner*], per una relació d'hiponímia; [*timoner* :

---

³³Terme que designa el tot d'una relació meronímica.

³⁴Terme que designa cadascuna de les parts d'una relació meronímica.

tripulació], per una relació MC-UF.

Més enllà de les relacions [membre : col·lecció], quan descriu la relació [porció : massa (PM)] destaca la peculiaritat de les relacions meronímiques que afecten unitats de mesura, i les tracta separatament com a PM-UM (on UM = unitat de mesura). I és en aquest tipus de relació on inclou també les unitats de mesura temporals, tot i que pugui semblar paradoxal que no formin part de les anomenades relacions meronímiques temporals, que anomena TT. Però aquestes es caracteritzen "plutôt par les liens de succession temporelle qui unissent les co-méronymes dans un ordre déterminé"³⁵ (1996, 74).

Com a conclusió, Van Campenhoudt posa de manifest la insuficiència de la classificació de Winston et al. i de l'assignació de trets per a aquells casos en què les relacions meronímiques i d'hiponímia s'imbrinquen; fa una proposta per a aquells casos de relacions meronímiques [membre : col·lecció] interrelacionades amb relacions hiponímiques; i planteja dins d'una mateixa RM la possibilitat de distingir entre la relació que és a la vegada una unitat estructural, i la relació que és una unitat funcional³⁶. En el capítol següent veurem com l'aportació d'aquest autor queda reflectida en alguns dels trets proposats per a la descripció de la noció de NC.

5.1.4.2 M. Lecolle (1998)

Els plantejaments d'aquesta autora són molt interessants per al nostre propòsit, ja que es tracta d'una reflexió explícita sobre la relació meronímica i els NC, per al francès. Lecolle parteix també de la tipologia de RM establerta per Winston et al., i considera que la representació canònica de la noció de nom col·lectiu és la relació [membre : col·lecció], tot i no ser-ne l'exclusiva. Amb aquest supòsit, doncs, analitza els NC que considera que es reflecteixen en aquesta relació, els caracteritza des d'un punt de vista

---

³⁵Característica que més endavant definirem com el tret [+ ordenat temporalment] i que pot afectar els elements que constitueixen un NC.

³⁶Distinció pertinent tant per a les RM [membre : col·lecció] com per a [component : objecte integral].

ontològic i lingüístic, per acabar proposant que «la relation d'un "membre" à un "tout" collectif est une relation de type "ensembliste" (relation d'appartenance d'un élément à un ensemble) et qu'elle diffère d'un point de vue ontologique, et souvent d'un point de vue linguistique, des autres méronymies. En effet, il s'agit, dans le cas qui nous occupe, du rapport de quelque chose qui est déjà un **tout** (l'élément) à quelque chose (un ensemble) qui est une construction conceptuelle d'une part, et linguistique d'autre part» (Lecolle, 1998, 46-47). Aquest plantejament li permet de distingir, per exemple, la RM establerta entre les parts del cos (elements) i el cos (tot), de la relació entre una persona (element que és un tot) i el NC *família* (tot). Altres característiques que destaca d'aquest tipus de NC, és que la col·lecció es constitueix per un lligam que es fonamenta per l'agrupació dels seus referents a partir de punts de vista diversos —sigui la pertinença a una mateixa categoria, sigui perquè els elements estan lligats per circumstàncies espaciotemporals, per contigüitat espacial, per finalitats comunes d'ordre sociocultural, per qualitats intrínseques comunes, etc.—, que difereixen de la resta de RM.

I tot plegat fa que l'orientació de la relació es faci de la part al tot, a diferència d'altres relacions meronímiques (i en conseqüència, també d'altres NC que no responen a aquesta relació «ensembliste»). Aquesta orientació es demostra perquè l'element, sempre lexicalitzat, es pot donar independentment de l'entitat que és la col·lecció. En canvi, altres NC no representatius d'aquesta relació [membre : col·lecció] "ensembliste" es poden descriure com una entitat, una totalitat predefinida en què l'element s'ateny per partició; per exemple, quan l'element té un nom derivat morfològicament del nom de la col·lecció (*cor/corista, milícia/milicià*); o bé quan l'element no té un nom específic (i s'utilitzen genèrics del tipus *membre, element*), justament perquè el NC es construeix sobre la negació de la individuació dels elements (1998, 50).

Un altre element que reforça els arguments d'aquesta autora per distingir entre els NC [membre : col·lecció] dels altres NC és que els primers, situats en el discurs, permeten definicions extensionals (p. e. *l'équipe de Bordeaux se compose de : joueur1, joueur2, joueur3,...*); i a la vegada, definicions

intensionals (en termes de propietats definitòries), ja que fixa en un sol mot el tipus d'elements, el mode d'agrupar-los i, en alguns casos, fins i tot el nombre d'elements i com s'organitzen internament.

Finalment, volem esmentar una última idea: segons Lecolle, quan un element té una funció específica dins de la col·lecció, la relació meronímica establerta esdevé [part funcional : objecte] —el que hem anomenat [component : objecte integral] en la classificació de Winston et al.—, i no [membre : col·lecció]. Tot i que no compartim el fet que aquest tipus de relació deixi de ser [membre : col·lecció] és rellevant l'intent de voler distingir NC que contenen elements sense cap funció específica dins del conjunt, de NC formats per elements que tenen una funció determinada en relació al tot —ja s'ha vist com M. van Campenhoudt plantejava aquesta mateixa qüestió, però amb solució diferent.

5.1.4.3 M. Aurnague, M. Plénat (1997)

Aquests autors presenten una tipologia de sis classes de les diverses relacions de part-tot, inspirada parcialment en Winston et al. (1987), i exposen els criteris sobre què es fonamenta. Postulen una classificació, exemplificada per al francès, en què de fet l'única novetat és la relació [subcol·lecció : col·lecció].

"composant-assemblage" (la rose de la voiture, le clavier de l'ordinateur), "morceau-tout" (un fragment de la tasse, le haut de la montagne), "portion-tout" (une tranche de gâteau, un verre du vin), "substance-tout" (le rhum de ce punch, le sable de ce ciment, le beurre de ce gâteau), "élément-collection" (une brebis du troupeau, une carte de jeu des cartes), "sous-collection/collection" (les états du Benelux font partie de la C.E.E)" (1997, 19).

I en relació als criteris, n'estableixen sis, alguns dels quals remetent als tres trets utilitzats per Winston et al. (1987) per caracteritzar la seva tipologia.

- El primer criteri és si la part està distribuïda de manera homogènia en el tot (substàncies) o si, per contra, hi ocupa una zona específica. Es tracta, formulat d'aquesta manera, d'un nou tret que afectaria la relació

meronímica [substància : tot] o la que en altres apartats d'aquesta tesi anomenem [+ relació d'ingredient : objecte manufacturat]³⁷; tret que es podria formalitzar de la manera següent [$\pm$ distribució homogènia].

- El segon estableix si existeix o no una mateixa substància constituent l'entitat-tot (porcions o substàncies); indirectament remet al tret de l'homogeneïtat o heterogeneïtat dels elements que constitueixen el tot, i a la seva possible homeomericitat.
- El tercer criteri considera quina és la funció de la part en relació al tot (components o elements); remet al tret de Winston et al. [$\pm$ funcional]³⁸.
- El quart, si les parts són necessàriament similars (porcions o elements); introdueix un altre dels trets d'aquests autors ([$\pm$ homeomèric]), que més endavant ja matisarem.
- Com a cinquè criteri, la relació entre la complementarietat d'una part o "la resta" i el tot ha de ser de la mateixa naturalesa que la relació entre la part i el tot (porcions). Aspecte nou en relació al que s'ha tractat fins ara, però que d'altra banda no aporta gaire informació sobre què cal entendre per la "mateixa naturalesa".
- Finalment, l'últim criteri planteja si les parts constitueixen o no entitats connexes (trossos, porcions, substàncies). Sembla remetre indirectament al tret [$\pm$ separable] i al fet que les parts no tinguin fronteres naturals entre si³⁹.

Així doncs, tot i reprendre classificacions i criteris anteriors incorporen la relació [subcol·lecció : col·lecció], rellevant per als NC, i plantegen com a criteris la distribució homogènia o no de la part en relació al tot [$\pm$ distribució homogènia]; i la similitud de relació entre una part i el tot, i la resta també amb el tot. En el capítol 6 avaluarem si poden ser pertinents com a possibles trets que intervenen en la noció de NC.

---

³⁷Es correspon a la relació [stuff : object] de Winston et al. (1987).

³⁸No queda gens clar si consideren la relació [element : col·lecció] [+ funcional] o [— funcional].

5.1.4.4 M. A. Iris, B. E. Litowitz, M. Evens (1988)

Aquestes autores analitzen aquest tipus de relacions semàntiques a partir de les definicions de determinats diccionaris⁴⁰, i estableixen una classificació de les relacions part-tot no gaire allunyada de Winston et al. (1987) i Chaffin et al. (1988a), tot i la crítica que en fan⁴¹, posant l'èmfasi en dues qüestions: d'una banda, la transitivitat o no d'aquestes relacions i, d'altra banda, si la relació part-tot pot tractar-se com un primitiu semàntic. Parteixen del supòsit inicial que no es pot parlar únicament de la relació part-tot, sinó d'un conjunt, d'una família, de relacions part-tot, que classifiquen en quatre subtipus (*component funcional : tot*, *segment dividit : tot*, *membre : col·lecció*, *subconjunt : conjunt*)⁴² segons la seva diversa caracterització, en què les dues últimes afecten explícitament els NC:

(a) **Component funcional : tot** (p. e. *manillar : bicicleta*)

- La part és una unitat que té una determinada funció en el tot; contribueix al tot no com una unitat merament estructural, sinó com una unitat essencial per al bon funcionament del tot⁴³.
- Les parts poden existir abans de la seva inclusió en el tot; p. e. les diferents parts d'una bicicleta.
- No s'estableix mai una relació de transitivitat entre el component i el tot. Per exemple: "A és un component de B, B és un component major de C, per tant, A no és un component de C".

---

³⁹Reprendrem aquesta qüestió més endavant; vegeu, però, Jackiewicz (1996).

⁴⁰Vegeu-ne un plantejament similar a Battaner (1994), per al castellà a partir de les definicions del *Diccionario de Uso Español* [DUE].

⁴¹Vegeu especialment les pàgines 281-284. Pel que fa a la comparació de la tipologia de relacions part-tot de Chaffin et al. (1988) amb aquesta, i com les mateixes autores ja esmenten: "our first three schemata are similar to Chaffin's integral object, collection-member, and mass-portion relations, respectively; these relations can be expressed by possession". (Iris et al., 1988, 284).

⁴²Vegeu-ne la il·lustració gràfica a Iris et al. (1988, 272-275).

⁴³Distinció que també té en compte M. van Campenhoudt (1996) quan parla d'unitats estructurals vs. unitats funcionals dins de les relacions [component : objecte] però també en relació a [membre : col·lecció].

(b) **Segment dividit : tot** (*gra de sorra : sorra, dia : temps, litre d'oli : oli*)

- La part normalment no pot existir abans del tot, sinó que el tot precedeix la part⁴⁴.
- Aquesta relació tant es pot aplicar a un tot continu com discontinu.
- En el cas de noms de massa, els NC generals *pile of sand*, i els noms de mesura *pail of sand*, serveixen per establir parts d'aquests tots amorfs.
- En aquest tipus de relació part-tot, s'estableix sempre una relació de transitivitat entre el component i el tot.

(c) **Membre : col·lecció**

- Relació que s'estableix entre un membre de la col·lecció o un element del conjunt i el tot. Denota una col·lecció física o un agregat d'objectes que formen part sempre d'un espai tancat, però que no tenen una organització estructural particular. Per exemple, *pride of lions, flock of sheep*.
- A vegades, els membres d'una col·lecció tenen denominació, però no sempre.
- Pel que fa a la relació de transitivitat, no es dóna necessàriament.

(d) **Subconjunt : conjunt**

- El conjunt de A és un subconjunt de B si, i només si, cada membre de A és també membre de B.

---

⁴⁴Tot i que fins ara no havia estat esmentat com a criteri rellevant en cap de les relacions meronímiques el fet de la preexistència o no de la part en relació al tot, no sembla pertinent per als NC, ja que necessàriament la part —en aquest cas l'element que constitueix el NC— ha de precedir el tot; això ha de ser així, si entenem que el NC és la percepció com un tot de diferents elements

- Pel que fa a la relació de transitivitat, es compleix sempre.
- Aquest tipus de relació part-tot és una jerarquia potencial i també pot interpretar-se en termes d'inclusió de classe (*fruit* : *food*): "the set-subset model, carries the notion of class-inclusion and hierarchy". (Iris et al., 1988, 276)

Resumint el plantejament d'aquestes autores, i tal com s'ha pogut comprovar, de les quatre relacions part-tot que tracten, intervenen necessàriament NC a (c) i a (d); a mesura que avancem en l'estudi de la noció de nom col·lectiu veurem si les relacions (a) i (b) també poden implicar aquesta classe de noms. Com a aportació interessant en relació al nostre objecte d'estudi, volem remarcar bàsicament la incorporació de la relació meronímica "subconjunt : conjunt"⁴⁵.

5.2 La categorització humana i la noció de nom col·lectiu

Deixant de banda les relacions semàntiques, una de les aportacions més interessants a l'estudi dels NC és la feta per Wierzbicka (1985, 256-328) quan es planteja la categorització humana; aquesta autora parteix del supòsit que la categorització taxonòmica té un paper important en el pensament humà, tal com es reflecteix en el llenguatge natural, però que hi ha altres principis classificadors que hi tenen també un paper rellevant⁴⁶. D'aquí en resulten cinc categories:

"the *bird* class [taxonomic supercategories], the *fruit* class [collective supercategories: singularia tantum], the *vegetables* class [heterogeneous class of stuff], the *groceries* class [collective supercategories: pluralia tantum], and the *toy* class [purely funcional concepts]. The explications of these 'class meanings' account, I believe, for the grammatical properties of each class, such as the countability of the bird class, the non-countability and the singularity of the fruit class, the non-countability and the plurality of the groceries class, or the pseudo-countability of the vegetables class." (1985, 296)

(independentment de la relació que s'estableixi).

⁴⁵Que també esmenten M. Aurnague i M. Plénat (1997), com hem vist.

⁴⁶Vegeu B. Tversky (1990) per a la distinció entre «meronímies» i «taxonomies» com a reflex de dues maneres d'organitzar el coneixement.

Tot i que ens interessa de centrar-nos en les supercategories col·lectives, descriurem breument les altres perquè algunes fins i tot presenten interferències (aparents) entre si⁴⁷:

(a) *Taxonomic supercategories* (*bird, flower, tree*)

Segons Wierzbicka, aquestes supercategories —que són per elles mateixes *kinds of things* (classes de coses)— constitueixen el denominador semàntic comú de les categories d'un nivell inferior; de manera que aquestes inclouen totes les característiques de la supercategoria⁴⁸. El tret més rellevant que les caracteritza és la **similitud** entre els diversos referents.

"taxonomic concepts, which stand for specific kinds of things, (...). Concepts which stand for a kind of things are based primarily on similarity between the referents." (1985, 269)

(b) *Purely functional concepts* (*toy, vehicle, tool*)

Tractats normalment com a supercategories taxonòmiques com les anteriors a la bibliografia, Wierzbicka les considera com una categoria diferenciada que no designa *kind of things* sinó *kinds of function*. De manera que:

"Functional concepts do not imply any similarity between the referents, being based exclusively on the identity of function."⁴⁹ (1985, 270)

(c) *Collective supercategories*⁵⁰

Segons aquesta autora, el que és rellevant en aquesta categoria no és la similitud, ni la funció, sinó la **contigüïtat** dels referents⁵¹. Es tracta d'una

---

⁴⁷Així per exemple, Wierzbicka (1988, 555) esmenta: "Concepts such as *furniture, groceries or vegetables* do not stand each for one kind of entities, they stand each for a collection of different kinds." Tot i representar categories diferents, classes de significats diferents, semblen tenir algun tipus de relació amb la noció de *pluralitat*.

⁴⁸"A concept which identifies a *kind of things* stands for something which has certain perceptual characteristics, and can therefore be imagined, or drawn. Thus, one can draw not only a parrot but also an unspecified bird, not only a rose but also a flower, not only an oak tree but a tree in general [...]" (1985, 262). Es corresponen als *basic concepts* d'E. Rosch (1978).

⁴⁹Això fa que, a diferència de les supercategories taxonòmiques, si els volem representar no ho podem fer de forma inespecificada o general (com fem, p. e., amb un arbre).

⁵⁰Vegeu-ne la representació semàntica a Wierzbicka (1985, 297-298).

⁵¹"A type of concept which is based neither on similarity nor on function, but on contiguity."

supercategoria similar a les meronímies (*paronomies* —systems of parts—, segons aquesta autora), però que a nivell de supercategories majoritàriament ha estat tractada com una taxonomia (veg. Lyons i Cruse). En distingeix dues menes, els *singularia tantum* i els *pluralia tantum*⁵².

(c1) *Singularia tantum* (*furniture, cutlery, crockery, clothing or fruit*)

"*Furniture* is a collective concept, whereas *table, chair* or *bed* are taxonomic concepts, which stand for *kinds of things*, not for collections of things. A collective concept cannot be included in, and constitute the common denominator of, a set of taxonomic concepts. It is not an accident that the noun *table* is countable (a table vs. tables) whereas *furniture* is uncountable (and a *singularia tantum*). Tables are conceived of as things, whereas furniture is conceived of as collection of things." (1985, 271)⁵³

Les característiques més rellevants d'aquests *singularia tantum*, segons Wierzbicka, són:

- Es tracta d'una supercategoria heterogènia, és a dir, designa coses de diferents tipus (*things of different kinds*). I això fa que, en alguns casos com p. e. *furniture* —i a diferència de la supercategoria taxonòmica— "one cannot draw a line between kinds of things which are included in this supercategory and things which are not" (1990, 355).
- Aquests diferents tipus de coses "which can jointly be called *furniture* (or *cutlery*) must have something in common if they can be combined under the **same lexical label**." (1985, 272)
- La contigüitat dels referents implica unitat de lloc, i en alguns casos unitat temporal⁵⁴; però també unitat o similitud en la funció.

(1985, 270)

⁵²I com veurem va força més enllà del plantejament estrictament flexiu esmentat en tractar la relació dels NC amb la noció de pluralitat i la seva representació pel que fa al nombre gramatical.

⁵³Vegeu també Wierzbicka (1996, 155-156) per a la caracterització d'aquest NC *furniture*, fruit d'una conceptualització diferent d'unitats taxonòmiques com *bird*.

⁵⁴"The collective concepts embodied in *singularia tantum* such *crockery* or *furniture* imply more than a unity or similarity of function. I would argue that they also imply a **unity of place**. [...] The crucial importance of place as a unifying principle on which these categories are based is sometimes quite transparent. For example, *kitchenware* includes things of different kinds used jointly in the kitchen [...]. Some concepts of this kind presuppose a **unity of time** in addition to the unity of place. For example, *nightwear* includes things of different kinds worn jointly at night (to

- Els objectes que constitueixen una supercategoria col·lectiva del tipus *singularia tantum* són sempre comptables, discrets; però no es poden comptabilitzar junts perquè són de tipus diferents. En canvi, la supercategoria és no comptable i es materialitza en la forma de singular, cosa que per l'autora no és accidental.

Si considerem els equivalents en català dels exemples aportats per Wierzbicka o similars (p. e. *coberteria*, *cristeria*, *bateria*, etc.), la categorització és exactament la mateixa, però en canvi no té el reflex lingüístic que té en anglès en relació al tret [— comptable] (si exceptuem algun exemple escadusser, p. e. *fruita*)⁵⁵.

(c2) ***Pluralia tantum*** (*leftovers*, *contents*)

- Es caracteritzen per la contigüitat dels referents però sense cap referència a la funció, a diferència dels *singularia tantum*, sinó que:

"All the members of the class in question designate heterogeneous collections of things, things which at some time are all in one place **for the same reason**. Occasionally, this special reason may consist in a special purpose (as in the case of *refreshments*), but usually it is not functional." (1985, 275)

- Els elements que constitueixen els *pluralia tantum* no són necessàriament comptables o discrets, és a dir, que poden ser no comptables, no percebre's com a separables. Però la supercategoria sempre és no comptable i es materialitza en la forma de plural⁵⁶. Així doncs aquesta autora justifica la distinció entre els dos subtipus de conceptes col·lectius a partir de criteris gramaticals (dels objectes que agrupa la supercategoria col·lectiva) i semàntics, i posant en relació les discrepàncies amb els *stuffs*.

"What I am suggesting then, is that the grammatical property *plurale tantum* (combined with grammatical uncountability) suggests that the referent is limited in quantity, 'bounded' in place, and not fully countable because the parts may not be

---

bed) [...]" (1985, 273)

⁵⁵Vista la caracterització que aquesta autora fa dels *singularia tantum*, es pot comprovar com aquelles unitats que en català s'han considerat tradicionalment *singularia tantum* (p. e. *humanitat*) no responen a aquesta categorització, sinó que només coincideixen amb els aspectes que afecten la morfologia flexiva.

⁵⁶No sembla que els plantejaments de Wierzbicka en relació als *pluralia tantum* siguin aplicables a algunes de les unitats que, tradicionalment, s'han considerat així en català estrictament només a partir de la flexió (p. e. *els afores*, *les postres*, *les escombraries* —només aquesta última podria considerar-se com una «pluralitat d'elements percebuda com un tot»).

truly separate; the grammatical property *singulare tantum* suggests that the referent is not limited in quantity or 'bounded' in place, and that its parts are fully transferable (movable and removable)." (1985, 282-283)

(d) **Heterogeneous classes of 'stuffs' and choppable things** (*vegetables, drugs, medicines, herbs*)

Aquesta categoria es defineix en termes de funció i en termes d'origen, però no en termes de qualitat perceptual; agrupa classes de coses diferents. Són «pseudocomptables», és a dir, tenen alternança de singular / plural i poden anar acompanyats de numerals, de manera similar al que ocorre amb els noms de massa, que quan ocorren en plural aquest no significa *pluralitat de*, sinó *diversitat de* —el que hem anomenat plural de classe—. Per tant, es tracta de conceptes classificadors que cal no confondre amb els col·lectius, segons aquesta autora.

"...concepts such as *vegetables* or *tranquilizers* are classificatory but are not collective, in the way *furniture* or *leftovers* are. *Tranquilizers* are not used in groups (several different *tranquilizers* at a time), and neither are other medicines, or narcotics. A *stuff* —word such as *tranquilizers* or *narcotics* stands for a class of substances of different kinds, not for a collection of substances of different kinds. As pointed out earlier, *pluralia tantum* such as *leftovers* stand for groups (or collections) of things, and *singularia tantum* such as *furniture* stand for classes of things of different kinds which are used in groups of different kinds." (1985, 291-292)

No volem tancar aquest apartat sobre la categorització humana sense referir-nos, des d'un enfocament universalista, a la incidència dels universals lingüístics que afecten el lèxic —i que, per tant, poden ser pertinents també per als noms col·lectius— i els primitius semàntics en relació a la classe de substantius que són objecte d'estudi en aquest treball. Seguint Moreno Cabrera (1997), i pel que fa a les diverses possibilitats d'estructurar el lèxic que tenen les llengües, sembla que es poden assumir com a universals⁵⁷ els següents:

"1. El léxico de las lenguas humanas se estructura parcialmente en taxonomías y meronomías. (...) 2. Toda lengua tiene mecanismos de creación de meronomías homogéneas." (1997, 148, 150)

Tot i que de forma explícita esmenta que "en general, los nombres colectivos

---

⁵⁷Wierzbicka (1996) recull *part* i *kind* com a primitius semàntics, ja des de les primeres classificacions.

denotan meronomías homogéneas" (1997, 149) en distingir entre la *meronímia heterogènia* i la *meronímia homogènia*, exemplifica ambdós tipus amb exemples que són NC. Allò que les diferencia és que en les primeres (heterogènies) cada element del tot manté una relació peculiar i individual amb el tot i amb la resta d'elements (p. e. *tripulación* "denota una meronomía heterogénea compuesta por individuos con funciones diferentes: piloto, copiloto, sobrecargo, azafata" [pàg, 149]). En canvi, en les homogènies cada element manté una mateixa relació amb el tot i amb la resta d'elements (p. e. *jurado* "puede designar la totalidad de una serie de individuos llamados *jurados* que lo componen y que mantienen exactamente la misma relación con el todo: la de ser miembros del jurado" [pàg. 149]). Com es pot comprovar mitjançant els exemples, en tots dos casos hi poden intervenir NC, no només en les homogènies. I, en realitat, el que les diferencia no és tant la relació que s'estableix entre la part i el tot — bàsicament aquest era el punt de vista en la diversitat de RM descrites a l'apartat anterior—, sinó la diferència de funció dels elements que constitueixen el tot respecte a aquest, és a dir, dels diversos elements entre si —el que Van Campenhoudt (1996) anomena unitats funcionals.

Més enllà dels tipus de meronímies possibles, el que és rellevant és assumir l'universal que totes les llengües disposen de mecanismes per crear aquest tipus de relacions, i que aquests mecanismes poden ser diferents. Així, Moreno Cabrera esmenta, d'una banda, mecanismes de col·lectivització el resultat dels quals —si ens centrem en els substantius— seran NC; i d'altra banda, mecanismes de pluralització (entès en el sentit flexiu, *casa*, *casas*). En relació als primers, els processos de col·lectivització —tal com els anomena aquest autor— són fruit de mecanismes de naturalesa sintàctica i morfològica (flexió i derivació). Així per exemple, per al castellà *un rebaño de ovejas*; per a l'àrab, el gènere femení pot expressar també la noció de col·lectiu; per a les llengües indoeuropees, el gènere neutre⁵⁸; el vietnamita a partir de construccions sintàctiques (*Bô bài* «baralla de cartes», que literalment significa «paquet carta»); i el gal·lès mitjançant la flexió (*esgid* «sabata»

---

⁵⁸Reminiscències d'aquest fet ja han estat esmentades en tractar de la vehiculació de la noció de NC a partir de plurals de neutres llatins (vegeu l'apartat 2.1.1).

esgidiau «sabates» *esgideuau* «parellas de sabates»)⁵⁹.

Quant als primitius semàntics postulats per Wierzbicka al llarg de diversos treballs (1994, 1996⁶⁰), ja hem esmentat la presència de *part* i *kind* com a primitius que permeten d'expressar les relacions de meronímia i taxonomia, respectivament, en qualsevol llengua. Però curiosament en relació als primitius substantius, n'hi ha un que, tot i no estar marcat mitjançant la flexió, denota pluralitat: PEOPLE, un nom col·lectiu, que segons aquesta autora també es materialitza en altres llengües i que reflecteix:

"If we think of universal semantic primitives as innate concepts, the idea that a social category of PEOPLE may be innate is unexpected, and it certainly gives food for thought. If we are 'rational animals' (with the notions of THINK and KNOW being part of our genetic endowment), we are also 'social animals', so much so that the idea of PEOPLE as a social category is also a part of this endowment. In fact (...), we are not 'animals' at all: we are PEOPLE, every single one of whom is also SOMEONE and I —all irreducible and apparently universal human concepts." (Wierzbicka, 1994, 454)

5.3 Conclusions

Com a síntesi de l'anàlisi dels NC des de la semàntica, tenint en compte que s'ha posat l'èmfasi en les relacions semàntiques, d'una banda, i en la categorització, de l'altra, volem destacar el següent:

- Els NC poden intervenir en **diversitat de relacions semàntiques**: d'una banda, en relacions d'hiponímia (segons Lyons), taxonòmiques (segons Cruse) i d'inclusió de classe (segons Winston et al.); d'altra banda, i majoritàriament, en relacions de meronímia (Lyons, 1977; Cruse, 1986; Winston et al. 1987; Iris et al., 1988; Aurnague i Plénat, 1997; Van Campenhoudt, 1996; Lecolle, 1998); i, fins i tot, Lyons remarca la possibilitat que no intervinguin en cap d'aquestes relacions (NC que funcionen com a veritables classificadors, o el que en altres apartats d'aquest treball s'han anomenat especificadors nominals quantitius).
- La literatura existent sobre els NC i les diverses relacions semàntiques en

⁵⁹Exemples extrets de Moreno Cabrera (1997, 149-150).

⁶⁰Vegeu especialment Goddard i Wierzbicka (1994) per a una comparació dels primitius semàntics en llengües tipològicament força diferents; concretament per al francès, vegeu Peeters (1994), el qual postula «on» i «les gens», que destaquen pel seu paral·lelisme amb el català «hom» i «gent».

què intervenen presenta **coincidències** —en les classificacions, en les característiques sintàctiques de les unitats lingüístiques que intervenen, en els trets referencials o ontològics que vehiculen, en les propietats lògiques que se'ls atribueixen, etc.), però també força **discrepàncies**, tal com ha quedat exposat en aquest capítol.

- La percepció d'un conjunt d'elements com una unitat és una de les diverses vies de **categorització humana**, com s'ha vist a partir dels plantejaments de Wierzbicka.
- La capacitat d'expressar les relacions entre una totalitat d'elements i les seves parts constituents, és a dir, d'expressar **processos de col·lectivització** sembla possible per a qualsevol llengua; pot considerar-se doncs un **universal lingüístic**. I els mecanismes que materialitzen aquest procés són de naturalesa diversa segons les llengües particulars.
- L'estudi de les relacions semàntiques (en les que intervenen els NC, naturalment, però potser també en aquelles en què aparentment no hi tenen res a veure —i això caldrà comprovar-ho en el capítol següent) i l'estudi de la tipologia de categories establertes per Wierzbicka aporten una sèrie de **trets rellevants per a la noció de NC**, al costat de **característiques bàsicament morfosintàctiques o gramaticals** (flexió quant al nombre, concordança amb el verb, p. e.) més lligades, per tant, a llengües particulars.

- En relació als diversos **aspectes que afecten la noció mateixa de NC**, han sobresortit, per exemple: l'*homeomericitat* o *anomeomericitat* de les parts que constitueixen un tot, la *funcionalitat* d'aquestes parts en relació al tot —i entre si—, la *separabilitat* de la part respecte al tot, la *simultaneïtat* de la part i el tot, la *preexistència de la part* en relació al tot, la *distribució homogènia de la part* en el tot, la distinció entre tots segons si les parts són *persones* o *coses*. I pel que fa a algunes característiques referencials o ontològiques dels elements que faciliten la seva percepció en un tot, considerat una unitat, s'ha de destacar: la *similitud dels elements* (o de les parts) —p. e. els atributs comuns de Cruse que li permeten d'establir les RM [membre : grup] i [membre : col·lecció]; o a Wierzbicka les [taxonòmic supercategories]—, la *funció dels elements* —que a Cruse, p. e., li permet d'establir la RM [membre : classe]; o a Wierzbicka els «purely functional concepts»—, la *contigüïtat dels elements* —que a Wierzbicka li permet d'establir les supercategories col·lectives, p. e.

En el capítol següent reprendrem tots aquests punts amb l'objectiu d'intentar establir quins són els paràmetres i trets que poden intervenir en la noció de NC.

6.0 Introducció

Majoritàriament les definicions de nom col·lectiu recollides a la bibliografia barregen —tal com hem vist en pàgines anteriors— característiques que afecten pròpiament la noció de NC amb característiques estrictament morfològiques, sintàctiques, i fins i tot pragmàtiques, de manera que sovint la definició de NC va lligada a les llengües particulars. En aquest treball partim del supòsit que es pot descriure la noció de NC independentment de les llengües concretes i deixant de banda la divergència de definicions documentades a la bibliografia per a llengües diferents, però també en gramàtiques diferents d'una mateixa llengua. Ens situem, doncs, en un vessant més cognitiu i al marge de llengües particulars per tal d'intentar establir la **noció de NC**, encara que els exemples sempre siguin de la llengua catalana (i que potser l'observació de dades de llengües tipològicament diferents ens permetria trobar altres característiques). Això implica assumir els supòsits inicials esmentats a la introducció (veg. 1.2):

- La noció de nom col·lectiu va lligada a la **capacitat (innata)** dels parlants de percebre i d'expressar una pluralitat d'elements com una unitat. El fet que aquesta capacitat sigui comuna a tots els humans ens permet de considerar-la un universal lingüístic: totes les llengües tenen mecanismes per expressar processos de col·lectivització.
- Els conjunts d'elements percebuts com una unitat són **diferents i diversos** en funció del coneixement del món que tinguin els parlants de les llengües i de la segmentació cultural i lingüística que facin de la realitat.

Aquests supòsits impliquen que per poder validar la nostra hipòtesi de treball, si volem descriure la noció de NC al marge de les unitats lingüístiques de les llengües particulars, de les diverses característiques que tenen els NC, hem de seleccionar les **referencials o ontològiques** i deixar de banda les característiques morfològiques, morfosintàctiques, semàntiques, i fins i tot pragmàtiques, vinculades als NC de les llengües particulars.

Les característiques referencials o ontològiques dels NC s'agrupen a l'entorn de **quatre eixos**, que permeten donar compte de la percepció d'una pluralitat

d'elements com una unitat:

- la relació que s'estableix entre els elements que constitueixen el conjunt i aquest conjunt percebut com a unitat;
- la relació que s'estableix entre els elements;
- les característiques del conjunt;
- les característiques dels elements.

Cadascun d'aquests eixos es materialitza en una sèrie de **paràmetres**, descrits amb un o més **trets**, que són els que permeten donar compte de la noció de NC. Entenem per *paràmetre* cadascuna de les possibilitats de caracterització dels

NC; p. e. pel que fa a les característiques del conjunt, el nombre d'elements que constitueixen el conjunt, l'especificació dels elements que el configuren, l'autonomia o la dependència del conjunt, l'origen natural o artificial del conjunt, etc. I considerem un *tret* cadascun dels valors que pot tenir un paràmetre; p. e. [$\pm$ totes les ocurrències], [$\pm$ nombre tancat], [$\pm$ nombre determinat], [$\pm$ nombre exacte], per al paràmetre nombre d'elements que constitueixen el conjunt.

Hem optat per utilitzar com a representació dels diversos valors que integren els paràmetres el sistema de trets perquè ens ha semblat metodològicament útil; això no treu que un sistema de representació en forma de condicions, valors o d'altres, no pugui donar compte de la noció de NC. És, doncs, una tria estrictament metodològica que, a més, en el nostre treball no presenta inconvenients perquè no hi ha casos de gradualitat, sinó que sempre podem parlar de presència o absència.

Com a conseqüència de tot el que hem exposat fins ara, la hipòtesi de treball que validarem en aquesta segona part és la següent:

La noció de NC pot establir-se a partir de la combinació d'una sèrie de paràmetres i trets a l'entorn de quatre eixos:

- la relació que s'estableix entre els elements que constitueixen el conjunt i aquest conjunt percebut com a unitat;

- la relació que s'estableix entre els elements;
- les característiques del conjunt;
- les característiques dels elements.

I de la interrelació d'aquests paràmetres i trets en surt una tipologia semàntica dels NC, que caldrà validar per a cada llengua particular, ja que llengües diferents no han d'admetre necessàriament tots els tipus possibles.

Abans de continuar, destacarem breument un primer intent sistemàtic d'establir els diversos criteris que intervenen en la caracterització dels NC: la proposta que S. Aliquot (1996, 94-126) fa per distingir els NC sufixats amb referència col·lectiva de la resta d'unitats, per al francès. Dels diferents criteris que aquesta autora esmenta (referencials, morfològics, sintàctics, enunciatius, categorials i geogràfics) ara només ens interessen els seus criteris referencials (que nosaltres hem anomenat referencials o ontològics). S. Aliquot restringeix la seva anàlisi als NC denominals derivats per sufixació i que, a més, responen a uns determinats tipus de relacions meronímiques (membre : col·lecció, i porció : massa)¹; aquesta autora estableix els diferents criteris referencials tenint en compte "les différentes types de parties, puis les différents types de tous et leurs principes de structuration" (1996, 95).

En síntesi, S. Aliquot estableix, d'una banda, la naturalesa del tot i el seu principi d'estructuració a partir dels criteris següents: a) "ensemble de toutes les occurrences et/ou ensemble particulier de n occurrences"; b) "tout massif et/ou tout discret"; c) "tout dépendant d'un tout organique et/ou tout autonome". I, d'altra banda, pel que fa als criteris a partir dels quals estableix la naturalesa de les parts destaca: a) "parties de la même espèce et/ou parties d'espèces différentes"; b) "parties homéomères et/ou anhoméomères"; c) "parties d'origine naturelle et/ou artefacts"; d) "constituants aux frontières naturelles qui gardent leurs propriétés fonctionnelles intrinsèques et/ou morceaux aux frontières arbitraires"; e) dins del primer subgrup, distingeix entre "parties dépendantes et/ou parties indépendantes"; f) les parts dependents, les desglossa en: "unités de mesure et/ou parties atomiques et/ou parties structurellement complexes et/ou motifs"; g) les parts independents, les subdivideix en "parties animées (parties humaines et/ou parties animales) et/ou parties inanimées".

---

¹D'acord amb la tipologia de Winston, Chaffin, Herrmann (1987), revisada anteriorment.

Tenint en compte, doncs, aquest precedent, per tal d'arribar a establir els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC, partirem, d'una banda, del corpus de 4.800 NC catalans obtingut mitjançant l'aplicació de criteris de reconeixement semanticoformals a un corpus lexicogràfic² (E. Solé, 1996), que utilitzarem com a instrument per tal que l'anàlisi detallada de les definicions d'aquestes unitats ens permeti trobar els trets que sembla que intervenen o poden intervenir en la noció de NC. Aquesta anàlisi aconseguirà sobretot als diversos paràmetres i trets que afecten els elements que constitueixen el NC, i al conjunt com a unitat.

D'altra banda, i a partir de totes les característiques detectades a la bibliografia existent sobre els noms col·lectius (veg. els capítols anteriors) i bàsicament sobre les diverses relacions semàntiques que es poden establir entre les paraules, completarem la primera aproximació amb altres criteris que també intervenen o poden intervenir en la noció de nom col·lectiu. I aquesta anàlisi aconseguirà sobretot als diversos paràmetres i trets que afecten les relacions semàntiques entre l'element que constitueix el NC i la pluralitat d'elements percebuda com una unitat.

Finalment, l'anàlisi de concordances d'una mostra³ de NC, extretes del corpus textual del català contemporani de l'IEC, permetrà de matisar i justificar mitjançant criteris lingüístics alguns dels trets proposats en el primer apartat d'aquest capítol.

Des d'un punt de vista metodològic, el salt del corpus lexicogràfic al corpus textual sovint implica restriccions, però també ampliacions. Així alguns dels NC que provenen del corpus lexicogràfic no estan documentats en el CCC; o bé ni tan sols s'hi troba el lema, o bé —si hi és— correspon a una accepció que no té res a veure amb la noció de NC, i per tant no interessa i es desestima. En d'altres casos, però, alguns dels NC de la mostra inicialment proposada estan documentats amb altres accepcions també col·lectives: així,

---

²El *Diccionari de la llengua catalana* (DLC3) d'Enciclopèdia Catalana, en el seu format electrònic.

³L'única condició d'aquesta mostra era que recollís tota l'heterogeneïtat dels NC sorgida a partir de la descripció de la bibliografia de referència i les dades lexicogràfiques obtingudes; de manera que fos representativa i donés compte, per extensió, de les característiques de NC que responen al mateix tipus i als mateixos patrons estructurals i sintàctics tot i no analitzar-ne les concordances (p. e. si a la mostra analitzada hi tenim *pinar*, *avellanar*, *fageda*, *salzeda*, *salzereda*, *avellanosa*, *avetosa*, *fajosa* considerem que la caracterització que es desprengui de la seva anàlisi és extensible

per exemple, s'han documentat casos amb una accepció col·lectiva diferent a la recollida en el DLC3 (p. e. *cadiratge* «conjunt de cadires» equivalent de *cadiram*); o bé casos en què a més de

l'accepció prevista, se'n documenta una altra de nova també col·lectiva (p. e. *cristalleria*² com a «conjunt de finestres d'una casa, d'un edifici, etc.», *anecdolari*² com a «conjunt d'anècdotes», *herbari*² com a «conjunt d'herbes»). O bé, buscant algun NC concret, se'n documenten d'altres que no formaven part del corpus lexicogràfic de partida, i que també s'incorporen (p. e. *coperia*, *tasseria*). I, finalment, per a alguns NC les úniques ocurrences documentades en el corpus textual (CCC) queden reduïdes a textos metalingüístics —com per exemple la gramàtica de Fabra (1956)—, de manera que les concordances que ens proporciona el corpus no són veritables contextos d'ús, i es desestimen.

6.1 Paràmetres que intervenen en la noció de nom col·lectiu: restriccions i redundàncies

Com ja hem esmentat anteriorment, en aquest apartat intentarem d'establir i descriure quins són els paràmetres i trets que intervenen, d'una banda, en les possibles característiques del conjunt —entès com a unitat— i com s'estructura com a conjunt —si és que s'estructura d'alguna manera— (apartat 6.1.1); d'altra banda, presentarem els paràmetres que caracteritzen els elements que constitueixen els NC (apartat 6.1.2); i finalment analitzarem quines són les possibles relacions semàntiques que poden donar-se entre el conjunt d'elements com a unitat i cadascun dels elements que conforma el NC, plantejarem l'obligatorietat o opcionalitat d'aquesta relació, i quina relació semàntica s'estableix entre els elements que constitueixen el NC (apartat 6.1.3). En darrer lloc presentarem un quadre resum amb tots els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC (quadre 7, apartat 6.1.4).

Tal com demostrarem a continuació, els paràmetres que intervenen en la noció de NC —que no s'han de confondre amb les característiques

---

a altres NC que denoten «bosc de», i que tenen estructures morfològiques similars).

lingüístiques dels NC— són referencials, i només esporàdicament en destriarem de semàntics⁴. En un primer moment, es va partir de la hipòtesi que tots els NC —o gairebé tots, i si això era així aleshores calia veure quins casos en quedarien exclosos— s'havien de poder caracteritzar tenint en compte tots i cadascun dels paràmetres establerts. Però a mesura que ha anat avançant la recerca s'ha vist com això no era així necessàriament, i que depenia de certes combinacions de trets (les excepcions i els comentaris pertinents es faran en l'epígraf corresponent).

Un cop establerts els diferents paràmetres, s'han formalitzat amb un o diversos trets, segons els casos, que s'han representat de la manera següent:

a) D'una banda, hi ha trets concebuts en forma de **dicotomies** [$\pm$] perquè, necessàriament, permeten la caracterització de qualsevol conjunt o element en [$+$] o en [$-$]. En conseqüència, qualsevol NC s'ha de poder caracteritzar en relació a aquests trets. Per exemple, el tret [$\pm$ totes les ocurrències] es pot aplicar a tots els NC, perquè qualsevol conjunt conté necessàriament o bé [$+$ totes les ocurrències] possibles o bé només una part [$-$ totes les ocurrències].

b) D'altra banda, hi ha trets que es presenten només en la seva forma positiva [$+$], perquè només n'és pertinent la presència, però en canvi l'absència no ho és; en aquests casos només s'apliquen als NC en què és pertinent. Per exemple, [$+$ humà] —aplicat tant com a tret que afecta el conjunt com l'element— només és rellevant per als NC que siguin [$+$ animat], no pas [$-$ animat].

Ara bé, aquest plantejament no exclou que —en la caracterització de NC concrets— la presència d'un tret necessàriament en comporti un altre (ja sigui en forma positiva o en forma negativa), és a dir, que aquest segon tret sigui redundant, i no calgui per tant explicitar-lo. Així doncs, el fet de no fer

---

⁴Per tal de fer l'exposició més clara, però, els presentarem conjuntament i no pas separadament, i en farem esment en cada cas. Després d'una primera inclusió d'un paràmetre pragmàtic sobre la percepció pejorativa del conjunt (que permetia distingir entre, p. e., *capellanum* i *capellaneria*), en la redacció definitiva de la tesi es va optar per suprimir-lo ja que, per plantejar un paràmetre pragmàtic consistent, hauriem hagut de tenir en compte diversos aspectes de forma sistemàtica (per exemple, l'atribució de valor pejoratiu, l'atribució de valor especialitzat, etc.); aspectes que deixem per a treballs posteriors.

explícit un determinat tret no s'ha d'interpretar necessàriament com a no pertinent. Finalment, un altre aspecte a tenir en compte és que determinats trets del conjunt, dels elements o de la relació són incompatibles els uns amb els altres; en aquests casos el tret no es pot aplicar. N'és un exemple el tret $[\pm \text{ espai}]$ —coincidència en l'espai dels elements que constitueixen el NC— en relació als NC que denoten períodes temporals (p. e. *setmana, any*).

6.1.1 Paràmetres i trets que afecten el conjunt d'elements i la seva estructuració⁵

En relació als paràmetres que afecten el conjunt d'elements i la seva estructuració, creiem que cal tenir-ne en compte bàsicament deu (formalitzats mitjançant 20 trets): el nombre d'elements que constitueix el conjunt (1-4), l'especificació dels elements que configuren el conjunt (5), l'autonomia del conjunt o la seva dependència a un altre tot (6), l'origen natural o artificial del conjunt (7-11), la funció del conjunt (12), l'estructuració del conjunt (13-15), la ubicació espacial del conjunt (16-17), la denotació temporal del conjunt (18) i, finalment, la individualitat i concreció del conjunt (19-20). En alguns casos és difícil establir si es tracta d'un paràmetre que afecta l'element o bé el conjunt d'aquests elements entès com a unitat —i, per tant, s'hauria d'analitzar en l'apartat següent—. Hem optat, però, per incloure els casos discutibles en un dels apartats i exposar quines objeccions trobem en cada cas. Es tracta en tots els casos de paràmetres i trets referencials, a excepció del paràmetre relatiu a l'especificació dels elements (paràmetre semàntic) i del tret que afecta la individualitat del conjunt (tret semàntic⁶).

Abans d'entrar en la descripció dels diferents paràmetres que ens permeten de caracteritzar el conjunt com a unitat, creiem que cal establir un criteri previ si es parteix del supòsit inicial que el NC és un conjunt d'elements percebut com una unitat. Així doncs, sembla que la noció de pluralitat hauria

---

⁵Alguns d'aquests trets coincideixen amb els criteris que S. Aliquot (1996) estableix en tractar la *nature des tous et leur principe de structuration*; s'hi farà referència explícita en descriure cadascun dels trets.

⁶Entenem que es tracta d'un tret semàntic i no referencial perquè —com veurem amb detall més endavant— l'atribució del tret la fem a partir no del referent sinó de la unitat lingüística que el designa.

de ser imprescindible; és a dir, la noció de NC sempre implicarà el tret [+ pluralitat], entès bé com a *pluralitat d'elements* bé com a *increment de la quantitat d'un element*⁷. Qualsevol unitat que no es pugui caracteritzar amb aquest tret, ja no és susceptible de ser considerada NC; es tracta doncs d'un tret necessari i comú a qualsevol nom col·lectiu⁸. Per tal de distingir, però, els NC que denoten *pluralitat d'elements* dels NC que denoten *increment de la quantitat d'un element*, utilitzarem el tret [+ pluralitat] acompanyat d'un subíndex (*p*) per al primer cas —[+ pluralitat_p]— i d'un subíndex (*q*) per al segon —[+ pluralitat_q]—; així per exemple, els NC *fageda*, *dentadura*, *cantadissa*, *brancam* es caracteritzen per [+ pluralitat_p], i els NC *oliada*, *ombrada*, per [+ pluralitat_q].

Més enllà de la percepció intuïtiva dels diferents NC com a conjunt o com a quantitat, com es pot justificar la distribució d'aquest tret; què permet de caracteritzar un NC com a [+ pluralitat_p] o [+ pluralitat_q]? Sembla una bona via tenir en compte quina correlació s'estableix amb un parell de paràmetres dels elements —la semblança entre ells, formalitzada amb els trets [± homogeneïtat], [± homeomèric]; i la frontera que s'estableix entre els elements, indicada per [± frontera natural]— i un dels paràmetres que intervé en la caracterització del conjunt —la ubicació espacial, materialitzada amb els trets [+ locatiu], [+ contenidor].

Sembla que només es pot atribuir el tret [+ pluralitat_q] a NC que necessàriament han de ser [+ homogeneïtat], [+ homeomèric], [— frontera natural] (p. e. *oliada*, *brossam*, *caliuada*, *herbada*, *lleyada*, *merderada*). O bé, [+ homogeneïtat], [— homeomèric], [— frontera natural] i [+ locatiu] (p. e. *fangar*). En el cas del català, per exemple, dins del total de NC es tracta d'un percentatge no gaire elevat.

⁷En aquest sentit sempre afecta elements que per denotar [+ pluralitat] necessàriament han de fer referència a un increment quantitatiu de l'element (p. e. *oliada*); tot i que sembli que només pot afectar elements [— comptable], ja veurem més endavant com això no és així.

⁸Això fa que, per exemple, substantius catalans considerats tradicionalment NC per alguns gramàtics (Badia i Margarit, 1962, 320) com *arrossada*, *costellada*, etc. no semblin clars, ja que no compleixen aquesta condició *sine qua non* de [+ pluralitat]. No són cap "quantitat d'arròs" ni cap "conjunt de costelles", sinó una "menjada col·lectiva" —això sí— de costelles i d'arròs, en què hi ha col·lectivitat d'agents realitzant l'acció de menjar i abundància dels elements que es mengen; però el resultat no és pas un NC, a diferència dels NC que compleixen el tret [+ acció múltiple], com veurem més endavant.

6.1.1.1 Segons el nombre d'elements que constitueixen el conjunt

(1) conjunt de **totes les ocurrències** vs. conjunt particular de **n ocurrències**⁹
[± totes les ocurrències]

El conjunt d'elements pot fer referència a "toutes les occurrences d'une classe et/ou un ensemble particulier de *n* occurrences d'une classe" (S. Aliquot, 1996, 110). Per exemple, *aristocràcia, noblesa, pagesia, capellaneria, braquiòpodes, pirròfits, cefalocordats*, caracteritzats [+ totes les ocurrències], respecte a *fageda, donam, pagesalla, capellanada, bigam, articulat, cridadissa, bellugadissa*, caracteritzats [— totes les ocurrències]. El tret [+ totes les ocurrències] només pot ser possible si el conjunt és d'elements homogenis. Tots els NC necessàriament han de poder-se caracteritzar mitjançant aquest tret, ja sigui en forma positiva o negativa.

(2) **nombre obert** d'elements vs. **nombre tancat** d'elements [± nombre tancat]

El conjunt d'elements que constitueix un NC pot ser un conjunt amb un nombre obert d'elements (*avetosa, exèrcit, moscam, cridòria, bledar*) o un nombre tancat (*baralla, botonada, cortinatge, cristalleria, coble, milionada, tercina, ramatge, parell*). Aquest tret no implica necessàriament la dicotomia "nombre indeterminat vs. nombre determinat", respectivament. Tots els NC constituïts per un nombre determinat d'elements són necessàriament conjunts tancats; però, en canvi, no tots els NC que són un conjunt tancat d'elements remetent a un nombre determinat, sinó que aquest depèn dels diferents referents variables (p. e. *botonada, cortinatge, cordam, velam*).

(3) **nombre determinat** vs. **nombre indeterminat** d'elements [± nombre

---

⁹Criteri de l'*extension des tous* de S. Aliquot (1996, 110-111). El fet que es tracti d'un conjunt de tots els elements (i no de *n* elements) sembla que hauria de bloquejar tots els paràmetres que fan referència a un nombre tancat d'elements: [± nombre tancat], [± nombre determinat], [± nombre exacte].

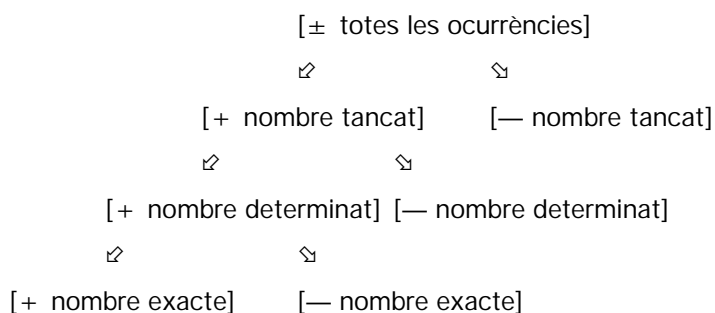
determinat]¹⁰

Quan el NC és un conjunt tancat, pot estar constituït per un nombre determinat d'elements (*matrimoni, dotzena, dentadura, trio, cornamenta, vintena*) —i com es dedueix dels exemples no necessàriament han de ser numerals col·lectius— o bé per un nombre indeterminat (*botonada, velam, cortinatge, cristalleria*). Es tracta d'un tret que només és pertinent per a NC [+ nombre tancat].

(4) **nombre exacte** vs. **nombre aproximat** d'elements [$\pm$ nombre exacte]

El conjunt d'elements que constitueix un NC pot ser un nombre exacte (*parell, trio, matrimoni, troca, espatllam*) o bé un nombre aproximat (*vintena, trentena, miler*). Aquest tret implica necessàriament un NC que contingui [+ nombre determinat], de manera que la presència del tret [— nombre determinat] bloqueja la possibilitat del tret [$\pm$ nombre exacte].

Reproduïm a continuació, en forma d'esquema, com s'interrelacionen els diversos trets d'aquest paràmetre referencial que afecta el conjunt, rellevant en la caracterització de qualsevol NC:

6.1.1.2 Segons l'especificació dels elements que constitueixen el conjunt

(5) conjunt d'elements **especificats** vs. conjunt d'elements **no especificats** [$\pm$ elements especificats]

¹⁰Aquest tret ja ha estat posat de manifest en el capítol anterior, com una de les característiques

Aquest és un dels paràmetres que considerem conflictius, ja que s'hi barregen aspectes d'índole molt diferent. Creiem que afecta el conjunt d'elements entès com a unitat, no pas les característiques de cadascun dels elements, tot i que indirectament s'hi refereix. És rellevant de tenir en compte que, en l'ús, qualsevol dels NC amb el tret negatiu queda especificat; és a dir que la percepció d'un conjunt d'elements com a unitat sempre serà especificada. Una altra qüestió és que aquesta especificació es faci lingüísticament a partir d'uns determinats mecanismes diferents al que ocorre en la resta de NC: cal la complementació d'aquestes unitats per tal que quedin especificades, ja que es tracta d'unitats sincategoremàtiques. És per això que en la majoria de casos aquest tret afecta NC que en realitat són quantificadors complexos, especificadors nominals quantificadors (ENQ). Per exemple, *arbre*, *cadira* són elements especificats que constitueixen respectivament els conjunts *bosc*, *cadiratge*; en canvi, per al conjunt *aplec*, *pilot*, *dotzena*, *vintena*, *cullerada*, *filera*, *eixam*, *tartanada*, *bocinalla*, *multitud*, *col·lecció* —o el mateix *conjunt*— no hi ha cap especificació que indiqui quins són els elements que constitueixen el conjunt: fins que no es concreta en l'ús no podem establir l'especificació i les característiques dels elements d'aquest NC¹¹. Es tracta d'un paràmetre semàntic, doncs, i no referencial.

6.1.1.3 Segons l'autonomia del conjunt o la seva dependència

(6) conjunt **autònom** vs. conjunt **dependent** [$\pm$ autonomia]¹²

El conjunt d'elements pot ser autònom, és a dir, no dependre de cap tot més ampli (*fageda*, *ramat*, *xicalla*). O bé dependre i formar part d'un conjunt més ampli compost d'altres elements (*botonada*, *cornamenta*, *dentadura*, *brancatge*, *venació*, *costellam*, *muralla*); de manera que, si hi falta, el tot de

---

atribuïbles als NC, segons la bibliografia.

¹¹A l'apartat 6.2.3 d'aquest mateix capítol, presentarem alguns aspectes contextuais —extrets de l'anàlisi de les concordances d'una mostra de NC del corpus textual del català contemporani (CCC) de l'IEC— que permeten de justificar l'atribució d'aquest tret mitjançant criteris sintàctics.

¹²Segons S. Aliquot (1996, 112), "de la même manière que les parties d'un ensemble peuvent être autonomes ou dépendantes, un ensemble peut en effet lui aussi être autonome ou dépendre

què depèn o no pot existir com a tal o és incomplet. Aquest paràmetre referencial —i concretament el tret [— autonomia]— sembla que té una correlació molt clara amb un dels tipus de relació semàntica meronímica: la relació [+ component : objecte integral]. És a dir, el conjunt que presenta el tret [— autonomia] necessàriament ha de ser el component d'un objecte integral, que no és NC (p. e. *botonada* : *camisa*, *cornamenta* : *cèrvol*, *dentadura* : *boca*, *costellam₂* : *nau*). A més, la relació entre tots dos (conjunt/ component i tot/objecte integral) és obligatòria en totes dues direccions: la *botonada* necessàriament ha de formar part de la *camisa*, i la *camisa* necessàriament implica *botonada*. Per tant, el fet que la *xicalla* en determinats contextos pugui formar part d'un tot més ampli *família* o que la *fageda* s'ubiqui en un espai més ampli no és suficient per tal de caracteritzar aquests conjunts [— autonomia], ja que el NC no és el component de cap objecte integral; ni la presència de *xicalla* implica una *família*, ni una *família* implica necessàriament *xicalla*, la relació és optativa en totes dues direccions¹³.

---

d'un ensemble composite".

¹³Tal com hem comentat en relació al paràmetre que afecta l'especificació dels elements, el paràmetre de l'autonomia del conjunt també té un clar reflex en alguns aspectes sintàctics quan s'analitzen aquests NC dins de corpus textuais; ho veurem a l'apartat 6.2.4 d'aquest mateix capítol.

6.1.1.4 Segons l'origen natural o artificial del conjunt

(7) conjunt d'**origen natural** vs. conjunt d'**origen artificial** [$\pm$ origen natural]

El conjunt d'elements pot ser un conjunt d'origen natural (*ventada, pineda, ossamenta, tronadissa, venació*) o bé un conjunt d'origen artificial (*herbari, comitè, aristocràcia, braquiòpodes, sillicats, discoteca, setmana, orquestra, cristalleria, dotzena, cistellada, cridòria*). Entenem per [+ origen natural] un tot constituït naturalment, sense ser fruit de l'acció humana; per tant, no format com a tot amb voluntat d'agrupar, sistematitzar, manipular, modificar, etc. els elements que el componen. Tot i que, d'entrada, pot semblar que si es tracta de NC que tenen els elements no especificats no és possible de caracteritzar l'origen del conjunt, pensem que dins d'aquest paràmetre sí que se li pot atribuir el tret [— origen natural]; per exemple, *dotzena, cistellada, miler, vintena, cordada, aixafadissa, barrejadissa*, en què la reunió dels elements no és natural. Per tant, es tracta d'un tret necessari (ja sigui en positiu o en negatiu) per a la caracterització de qualsevol NC, a diferència de la resta de trets que constitueixen aquest paràmetre.

En el cas d'un conjunt [+ origen natural], els elements també han de ser [+ origen natural]; en canvi, quan es tracta d'un conjunt [— origen natural], els elements tant poden ser [+ origen natural] com [— origen natural], tal com es pot observar en els exemples anteriors.

(8) conjunt **animat** vs. conjunt **inanimat** [$\pm$ animat]

En un primer moment, va semblar que caracteritzar els conjunts d'elements entesos com una unitat segons si eren [$\pm$ animat], [$\pm$ humà], [+ vegetal] — com sí que es fa per als elements— no era pertinent perquè es partia del supòsit que el conjunt hereta les característiques dels elements que el constitueixen. Ara bé, dues raons de mena diversa porta a abandonar aquella primera intenció: en primer lloc, això és així en la majoria de casos, però n'hi ha uns quants en què els elements són [+ heterogenis] i, per tant, poden ser de característiques diferents (per exemple, *all, oli*, etc. a *allada*)¹⁴. En segon

---

¹⁴En què *all* és [+ origen natural], [+ vegetal], mentre que *oli* i *allada* són [— origen natural]. Probablement això es

lloc, perquè es pugui complir el supòsit anterior els elements han de ser necessàriament [+ específicats]; per tant, per a aquells casos en què els elements no estan específicats també podria ser pertinent de tenir en compte aquests trets en el cas que presentin algun tipus de restricció (per exemple, si no es tenen en compte possibles usos figurats, *eixam*₁ hauria de contenir el tret [+ animat] i *manat*, [— animat]).

Així doncs, no qualsevol conjunt d'elements però sí la majoria s'han de poder caracteritzar bé de [+ animat] (*ramat*, *gentada*, *moscam*, *vacada*), bé de [— animat] (*pinada*, *ferramenta*, *cartoteca*, *ventada*, *ossamenta*). En serien excepció alguns NC [— elements específicats] sense restriccions pel que fa a aquest tret, com per exemple *aixafadissa*, *cordada*, que tenen la possibilitat d'admetre'ls tots i no es poden caracteritzar sense que estiguin concretats en l'ús. Un cas diferent és el d'alguns NC que presenten el tret [— autonomia] i que són parts d'un tot més ampli que sovint es correspon a parts del cos, p. e. *costellada*₁, *cornamenta*, *espatllam*, *dentadura*, *plomatge*; aquests NC no es poden caracteritzar de [+ animat], malgrat pertànyer a un tot [+ animat]. Així doncs, seran considerats com a conjunts [— animat]. En canvi, a altres NC que també presenten el tret [— autonomia], però que es corresponen a parts de tots vegetals, sí que se'ls pot atribuir el tret [+ vegetal] (per exemple, *brancatge*).

(9) conjunt **humà** vs. conjunt **no humà** [± humà]

Continuant amb el plantejament anterior, i dins dels conjunts [+ animat], és pertinent de distingir entre els conjunts que són [+ humà] (*gentada*, *comitè*, *professorat*) o bé [— humà] (*ramat*₁, *mosquer*₁, *eixam*₁, *vacada*). Així doncs, aquest és un tret que queda bloquejat si el conjunt d'elements és [— animat]. Necessàriament, si el conjunt és [+ humà] els elements que el constitueixen també han de presentar el tret [+ animat].

(10) conjunt **vegetal** [+ vegetal]

---

doni en casos restringits només a la relació semàntica [+ ingredient : objecte manufacturat].

Dins dels conjunts [— animat] sembla pertinent de distingir aquells que presenten el tret [+ vegetal] (*pinada, matollar, salzeda, canyar, arbreda, arrossar*) de la resta de NC; per tant, aquest tret queda bloquejat en el cas que el conjunt sigui [+ animat]. A diferència de molts altres, aquest tret no es proposa com una dicotomia sinó com a tret únic per al qual només és pertinent la presència, no pas l'absència.

(11) conjunt **resultant d'una acció repetida o múltiple** [+ acció múltiple]

El conjunt d'elements pot ser el resultat directa de la reiteració d'una acció. En aquests casos, la repetició de l'acció pot venir donada per diferents elements, i són aquests justament els que són pertinents per a la noció de col·lectiu. L'acció repetida pot provenir de la multiplicitat d'agents de l'acció o de la reiteració de la mateixa acció per part d'un únic agent (*bellugadissa, bordadissa, cantadissa, piuladissa*), de la multiplicitat d'objectes (*aixafadissa, barrejadissa, trencadissa*) o dels diferents elements que en resulten (*dringadissa, llampegadissa, cantadissa*)¹⁵. Sembla que els conjunts [+ acció múltiple], s'haurien de correspondre sempre amb els conjunts [— origen natural], excepte quan denoten fenòmens atmosfèrics (*llampeguera, llampegadissa, tronadissa*), en què no intervé la mà humana.

6.1.1.5 Segons la funció del conjunt

(12) conjunt amb una **funció específica** vs. conjunt sense cap **funció específica** [± funció]

El conjunt d'elements percebut com una unitat pot tenir una funció específica com a conjunt (*govern, exèrcit, comissió, ossamenta, dentadura, venació, orquestra, bledar, vaixella, columnata*) o bé no tenir-ne cap (*donam, capellanum, ossam, fageda*). Es tracta d'un paràmetre referencial que sembla

---

¹⁵Com es pot observar, alguns d'aquests NC presenten tant multiplicitat d'agents com d'objectes.

només rellevant de tenir en compte si el conjunt té els elements especificats; i dins d'aquests, els conjunts que tenen el tret [— autonomia] impliquen necessàriament [+ funció]; i en canvi, els conjunts [+ autonomia] tant poden ser [+ funció] com [— funció].

6.1.1.6 Segons l'estructuració del conjunt

(13) conjunt **ordenat en l'espai** [+ ordenat espacialment]

El conjunt d'elements entès com una unitat pot ser un conjunt ordenat en l'espai (*bigam, columnata, filera, dentadura*) o bé no respondre a cap ordenació física dels elements (*quetim, gentada, dineral, paperassa*). Dins dels conjunts ordenats, tot i que hi ha diferències segons la disposició física dels elements, proposem un únic tret [+ ordenat espacialment] malgrat la diversitat que presenten. Vegem-ne alguns exemples:

- elements ordenats en línia recta (*rastell, vorada*)
- elements ordenats l'un rere l'altre (*índex, menú, articulats, botonadura, temari*)
- elements ordenats l'un damunt de l'altre (*tarter, pila, pilot*)
- elements ordenats l'un al costat de l'altre, és a dir, contigus (*dentadura, costellada¹, bigam, columnata, graderia, balustrada, cordada, taulada*)
- elements ordenats d'alguna manera encara que aquesta no sigui única, ni excessivament fixada; és a dir, hi ha una mínima distribució dels elements en l'espai (*menjador, escolania, orquestra, estelada*).

(14) conjunt **ordenat en el temps** [+ ordenat temporalment]

Alguns NC tenen els elements ordenats en el temps, és a dir, impliquen successió temporal; però aquest tret no necessàriament afecta només NC que denoten segmentacions temporals (com *setmana, període, lustre, any*), sinó també conjunts com *genealogia, família*, en què els elements, sense denotar temps, estan ordenats en l'eix temporal. Els elements que contenen aquest tret, i que també són [— origen natural] i presenten una relació [+ espiral], necessàriament constitueixen un conjunt que denota temps (*lustre, mes*), si es compleixen les condicions anteriors.

(15) conjunt d'elements agrupat amb una **voluntat ordenadora, classificadora** [+ classificador]

El conjunt d'elements que constitueix el NC, d'una banda, pot haver estat agrupat amb una voluntat ordenadora —en el sentit de classificadora, sistematitzadora—, encara que els elements no estiguin ordenats físicament d'una determinada manera, ni tan sols cal que els elements siguin coincidents en l'espai (*herbari, biblioteca, discoteca, col·lecció, miscel·lània, braquiòpodes, sillicats, setmana*). D'altra banda, el conjunt pot haver estat agrupat però sense cap voluntat d'ordenar o classificar els elements sinó, per exemple, amb finalitats funcionals (*comitè, orquestra, equipatge, arrossar, allada, aiguada*). De manera que els NC que tenen com a paràmetre [+ classificador] necessàriament han de complir el tret [— origen natural]; així doncs, es tracta d'un tret només rellevant per a un subgrup de NC.

Com a recapitulació a aquest paràmetre referencial que afecta l'estructuració del conjunt, volem destacar principalment que es tracta d'un paràmetre en què només és rellevant la presència dels trets, és per aquesta raó que hem proposat en tots tres casos només el tret en la seva forma positiva. Conseqüentment no és un paràmetre que pugui caracteritzar tots els NC —a diferència d'altres que ja hem descrit—, sinó només alguns¹⁶.

6.1.1.7 Segons la ubicació espacial del conjunt

(16) conjunt que denota **lloc** [+ locatiu]

Hi ha conjunts d'elements que a la vegada que denoten [+ pluralitat] fan referència necessàriament al lloc on s'ubiquen els diversos individus que constitueixen el NC (*alzinar, bledar, bosc, fangar, arbreda, arrossar*), mentre que n'hi ha d'altres que —encara que els elements que constitueixen el conjunt s'ubiquen també en un espai— no denoten pas lloc (*dentadura, ramat, gentada, columnata, discoteca*¹⁷). La presència d'aquest tret

---

¹⁶En el capítol següent veurem quins tipus de NC afecta.

¹⁷Cal no confondre NC que tenen més d'una accepció (com és el cas de *discoteca, biblioteca*,

referencial en alguns NC ha generat una certa discussió en la literatura sobre el tema, ja que hi ha autors justament que defensen que es tracta de locatius, i no pas de col·lectius. Com que només és rellevant la presència del tret es formalitza en positiu i, òbviament, només es pot atribuir si els elements són coincidents en l'espai.

(17) conjunt que denota **contenedor** [+ contenedor]

De forma semblant al que ocorre amb els NC [+ locatiu], també hi ha conjunts que denoten necessàriament una unitat de mesura corresponent al contenedor on s'ubiquen els diversos individus que constitueixen el conjunt (*cullerada, platerada, tartanada, fogonada, grapada, braçat, manat, cordada*¹⁸). Tots els NC als quals se'ls pot atribuir aquest tret referencial han d'estar formats per elements no especificats i ser coincidents en l'espai.

6.1.1.8 Segons la denotació temporal del conjunt

(18) conjunt que denota **temps** [+ temps]

De la mateixa manera que alguns NC, segons la ubicació espacial del tot, poden ser [+ locatiu] o [+ contenedor], alguns conjunts d'elements denoten, a més de pluralitat, un període temporal (*setmana, any, lustre, segle*); es tracta d'un tret referencial que només pot afectar els conjunts d'elements [+ ordenat temporalment] i [— concret].

6.1.1.9 Segons la individualitat i concreció del conjunt

(19) conjunt **comptable** vs. conjunt **no comptable** [± comptable]

El conjunt dels elements percebut com a unitat, pot materialitzar-se en una

---

videoteca, etc.), en què cal diferenciar l'accepció col·lectiva que denota [+ pluralitat_P], i l'accepció locativa (veg. el que s'ha dit en relació a *-teca*).

¹⁸En el sentit de "conjunt de coses penjades o subjectades amb una corda".

unitat lingüística comptable (*trio, pineda, comitè, baralla, orquestra*) o bé no comptable (*moscam, professorat, aristocràcia, gent, oliada*); és a dir, el conjunt s'expressa lingüísticament en un nom comptable o en un nom de massa, respectivament. Així doncs, es tracta d'un paràmetre semàntic no pas referencial, la qual cosa s'il·lustra de manera clara quan es compara la denominació del mateix referent en distintes llengües (per exemple, *cutlery*, d'una banda, seria [— comptable]; i *cristalleria, cristalería, cristallerie*, de l'altra, serien [+ comptable]). A l'apartat 6.2.6 d'aquest mateix capítol, veurem quins són els criteris morfosintàctics que ens permeten, en analitzar els NC dins de text, de justificar la presència o l'absència d'aquest tret.

La caracterització com a [+ comptable] o [— comptable] que afecta el conjunt no s'ha de correspondre necessàriament amb el fet que els elements que el conformen siguin comptables o de massa, respectivament, tal com es pot observar en els exemples anteriors (llevat d'*oliada*), que esdevenen un conjunt no comptable i, en canvi, els elements que el conformen (*mosca, professor, persona*) són comptables.

(20) conjunt **concret** vs. conjunt **abstracte** [$\pm$ concret]

De manera semblant al que ocorre amb el tret anterior, el conjunt d'elements pot ser concret (*bigam, gent, avetosa, conjunt, grup, sèrie*) o abstracte (*setmana, lustre, segle*). Considerem que qualsevol conjunt d'elements percebut com una unitat necessàriament és concret —des d'un punt de vista del referent—, excepte les unitats que serveixen per mesurar el temps; és a dir, aquells NC que també presenten el tret [+ temps]. Una altra qüestió és que aquesta concreció es pugui expressar lingüísticament mitjançant un nom concret¹⁹ o bé un nom abstracte acompanyat d'altres elements que en permeten la concreció (*col·lecció, conjunt, sèrie, filera*, la majoria dels NC que són especificadors nominals quantitius). Per tant, a diferència del tret anterior, som davant d'un tret referencial, no semàntic.

---

¹⁹Ja sigui un nom concret *per se* o hagi passat per un procés de concreció (veg. 2.1.4).

6.1.2 Paràmetres i trets que afecten els elements que constitueixen el NC

Els paràmetres que afecten els diferents elements que constitueixen el NC també són múltiples i diversos, tot i que menys nombrosos que els que afecten el conjunt. De la mateixa manera que hem comentat a l'apartat anterior, en alguns casos es fa difícil establir si es tracta d'un paràmetre (o d'un tret) que afecta l'element o bé el conjunt d'aquests elements entès com a unitat. Però aquesta no és l'única dificultat, ja que a vegades costa centrar-se només en les característiques dels elements com a referents sense que hi intervinguin les característiques de les unitats lingüístiques amb què els denominem. Tot i així, els setze trets que intervenen en la caracterització dels elements es poden agrupar a l'entorn dels set paràmetres següents: la semblança o dissemblança dels elements (1-2), l'origen natural o artificial dels elements (3-6), l'autonomia o dependència dels elements en relació al conjunt, i les fronteres que s'estableixen entre ells (7-9), el lligam que s'estableix entre els elements del conjunt (10), la funció dels elements dins del tot (11-12), la coincidència en l'espai i en el temps dels elements (13-14) i, finalment, la individualitat i concreció dels elements que constitueixen el conjunt (15-16). A excepció del tret [$\pm$ comptable] d'aquest últim (tret semàntic), la resta són paràmetres i trets referencials.

Abans de centrar-nos en la descripció de tots els paràmetres i trets que afecten els elements d'un NC cal tenir en compte un aspecte previ. Com s'ha dit anteriorment, un dels paràmetres del conjunt és l'especificació dels seus elements; en els casos de [— elements especificats], doncs, no sembla possible de poder-los caracteritzar ni atribuir-los cap tret. Tot i que això és així en alguns casos, intentarem de mostrar que, en d'altres, possibles restriccions dels elements en relació a determinats NC permeten l'atribució, si no de tots els trets possibles, de la majoria. Per exemple, el col·lectiu *ramat*₂ té atribuït el tret [— elements especificats] però, malgrat això, els seus elements han de ser necessàriament [+ animat]; i en canvi no es pot caracteritzar de [— humà] —tot i que seria el tret més prototípic— perquè n'hem documentat contraexemples del tipus "un *ramat* de nois". En canvi, el NC *manat*, que també té [— elements especificats], sembla que se'l podria

caracteritzar de [+ vegetal] —probablement seria el tret més prototípic—, però exemples com els següents: "un *manat* de xemeneies", "un *manat* de ràvecs llargaruts", "un *manat* d'al·lots", no permetrien de caracteritzar-lo de cap manera en relació al paràmetre que estableix l'origen natural o artificial dels elements. I com aquest, hi ha també altres paràmetres que queden afectats, o condicionats, pel tret [— elements especificats] que caracteritza alguns NC. Només l'aplicació sistemàtica dels trets a una mostra representativa permetrà d'observar què ocorre en aquests casos. Comencem, de moment, amb la descripció dels diversos trets que es poden atribuir als elements i com s'interrelacionen els que formalitzen un mateix paràmetre.

6.1.2.1 Segons la semblança dels elements

(1) elements homogenis vs. elements heterogenis [$\pm$ homogeneïtat]

Els elements que constitueixen un nom col·lectiu poden ser individus d'un mateix tipus (per exemple els elements que constitueixen els conjunts *pineda*, *vacada*, *cadiram*, *oliada*) o bé de tipus diferents (per exemple els elements que constitueixen els NC *menjador*, *corda*²⁰, *cistellada*, *cordada*, *ramat*, *coberteria*). Entenem per pertànyer al mateix tipus, aquells elements que comparteixen el que T. Badia (1994, 52) anomena *entitat tipus*, independentment que tinguin un nivell inferior (*entitat individu*, pròpia dels referents comptables) o no el tinguin (referents no comptables). Així doncs, un *menjador* seria un conjunt d'elements pertanyents a entitats tipus diferents: *taula*, *cadira*, *vitrina*, *bufet*, *mirall*, per exemple²¹; mentre que un *cadiram* seria un conjunt d'elements (entitats individus) pertanyents a l'entitat tipus *cadira*, i *oliada* seria una determinada quantitat de l'element tipus *oli*.

S. Aliquot (1996, 96) fa una distinció en elements de la **mateixa espècie** vs. elements d'**espècies diferents**, distinció que es correspon amb el tret

---

²⁰«Conjunt dels instruments de corda».

²¹Són justament casos com aquests que poden conduir a interferències entre el referent i l'expressió lingüística d'aquest: podem definir *menjador* com un conjunt de mobles (l'hiperònim comú), però això seria un nivell superior a l'entitat tipus, tal com ha estat tractada per T. Badia.

[± homogeneïtat] tal com l'hem establert. De fet, aquesta autora considera un primer criteri distintiu el fet de pertànyer al mateix gènere o a gèneres diferents; i dins d'un mateix gènere, pertànyer a una mateixa espècie o a espècies diferents²². No hem pres en consideració una distinció d'aquest tipus per caracteritzar els elements que constitueixen un conjunt perquè per distingir unitats com *menjador*, *corda*, *coberteria* de, per exemple, *cos* (que també és un conjunt d'elements heterogenis percebut com un tot, però que no considerariem NC), disposem d'altres paràmetres i trets que, un cop combinats, els distingiran (ja siguin paràmetres que afecten el conjunt, els elements, o les relacions entre el conjunt i els seus elements).

Un aspecte rellevant de remarcar en relació a aquest tret és que els NC que tenen els elements [— homogeneïtat] presenten una certa diversitat: d'una banda, hi ha NC els elements dels quals són entitats tipus diferents que comparteixen o tenen un nivell superior comú (és a dir, un hiperònim comú; són cohipònims entre si); p. e. *menjador* (*taula*, *cadira*, *bufet* 'moble'), *herbari* ('planta'), *arbrada* ('arbre'), *coberteria* (*ganivet*, *forquilla*, *cullera* 'cobert'). D'altra banda, hi ha casos en què els elements que constitueixen el NC són entitats tipus diferents, que no comparteixen però cap nivell superior comú; p. e. *allada* (*all*, *oli*, *sal*), *equipatge*²³.

Quan els elements [— homogeneïtat] són d'aquest segon tipus, plantegen un problema en relació a la seva caracterització. És fàcil que no siguin coincidents en totes les seves característiques de manera que, o bé queden al marge de l'atribució de determinats trets —com ja hem esmentat en relació a alguns casos de [— elements especificats]— o bé es tria, dels diferents elements, el que es considera més rellevant —si això és possible—. Si tornem als exemples esmentats, en el primer cas es podria considerar *all* com l'element més rellevant, justificant la selecció a partir de criteris estrictament morfològics (no pas referencials): es tracta d'un NC

²²No veiem clara la distinció que fa aquesta autora entre gènere i espècie per poder distingir entre afixos que només poden adjuntar-se a elements de la mateixa espècie (p. e. *colonnade*) o a espècies diferents quan afirma: "On peut ainsi expliquer pourquoi ils sont pas attestés de noms comme *chevalade ou *organade avec la référence respective de *chevelure* ou *organisme*: les cheveux d'un personne, les organes qu'on trouve dans un corps ne sont pas tous identiques." (S. Aliquot, 1996, 96).

²³Tot i que semblava que es podia tractar només de NC que responguessin a la relació semàntica: [+ ingredient : objecte manufacturat], hi ha exemples com *equipatge* que responen al tipus de

morfològicament complex en què la base és un dels elements. En canvi, en el segon cas difícilment podríem establir un element rellevant per damunt d'un altre justament perquè no disposem de cap criteri morfològic, objectivable, que ho permeti.

Pel que fa als elements [+ homogeneï tat], convé destacar aquells que pertanyen a la mateixa entitat tipus, però que tenen nivells inferiors i —el que és més destacable— sovint amb denominació pròpia; p. e. les diferents copes de la *cristeria*, els diferents ossos de l'*ossamenta*, les diferents peces dentals de *dentadura*. De fet, es tracta d'elements homogenis (o en tot cas són a mig camí entre els elements homogenis i els elements heterogenis) semblants a les diverses entitats individuals que configurarien el NC *cadiram*, en què l'entitat tipus és *cadira*, i cada entitat individual té les seves característiques (en aquest cas, però, normalment no es diferencien amb una denominació pròpia). Aquests casos, majoritàriament de taxonomies que afecten parts del cos, seran considerades [+ homogeneï tat].

Encara en relació a aquest tret [+ homogeneï tat], volem esmentar alguns casos de NC que denoten també [+ locatiu] i que, probablement perquè es tracta de substantius que denoten lloc, és possible que, a banda dels elements homogenis, s'hi incloquin altres elements del món vegetal; com que entenem que és el conjunt d'elements homogenis el que genera la noció de col·lectivitat, i no pas la presència dels possibles elements heterogenis, seran considerats també [+ homogeneï tat]²⁴. A més, això ens permet de diferenciar-los de NC [+ locatiu] en què els elements són clarament [— homogeneï tat], com per exemple *bosc* i *arbreda*.

(2) elements **homeomèrics**²⁵ vs. elements **anomomèrics** [± homeomèric]

Els elements que constitueixen un NC poden ser idèntics els uns als altres —necessàriament, doncs, han de ser elements homogenis—, i "identiques à l'ensemble qu'elles constituent" (S. Aliquot, 1996, 97); per exemple, *oli*, *aigua*, *boira* en relació a *oliada*, *aiguada*, *boirada*, respectivament. O bé no ser elements idèntics (encara que siguin homogenis) i, per tant, aleshores no

²⁴L'estructura morfològica que presenten avala aquesta atribució: són derivats nominals en què la base és un substantiu que denota un determinat tipus d'arbre, arbust, etc.— com, per exemple, *faig* per a *fageda*, *avet* per a *avetosa*, i *salze* per a *salzeda*. Per a més detalls, vegeu en pàgines posteriors alguns dels exemples extrets de les concordances de *fageda*, *avetosa*.

²⁵Distinció que ja ve d'Aristòtil, i que S. Aliquot (1996) utilitza per caracteritzar les parts que conformen un tot: *homeomèric* (part semblant) en oposició a *anomomèric* (part irregular). Aquest tret serveix també a Winston et al. (1987) per diferenciar els diferents tipus de relacions part-tot, i a Bordron (1991) per diferenciar, des d'un punt de vista ontològic, les relacions de dependència

poden ser idèntics al conjunt que constitueixen (*cadira, arbre, persona* en relació a *cadiram, arbreda, gent*). Si això és així, els elements [+ homeomèric] necessàriament només poden ser entitats [— comptable]. Tanmateix, no sembla clar que aquesta dicotomia sigui coincident amb la dicotomia element comptable vs. element no comptable. Els elements *runa* del conjunt *runam*, i *blat, arròs* i *fang* del conjunt *bladar, arrossar* i *fangar*, són elements homeomèrics? No és cert que tots els elements siguin "idèntics" entre ells. Més aviat, cal interpretar aquesta característica de la manera següent: que l'element sigui idèntic al conjunt, és a dir, que *runam* continua sent *runa*, però en canvi un *bladar* no és *blat*, ni un *arrossar* és *arròs*, ni un *fangar* és *fang*. Dit en paraules d'Otman (1996b, 49), i tenint en compte que aquest autor està caracteritzant les relacions meronímiques a partir de les propietats establertes per Winston et al. (1987), "ce qualificatif indique que le méronyme est de même nature que l'holonyme, qu'il possède les mêmes propriétés et les mêmes attributs, et donc que la partie peut jouer dans certains contextes le même rôle que le tout". Així, doncs, sembla que aquest tret [+ homeomèric] hauria de quedar reduït a alguns NC [+ pluralitat] que tinguin els elements especificats.

En altres apartats d'aquest treball ja hem vist com aquest tret [± homeomèric] servia per caracteritzar i distingir diverses relacions semàntiques. A Winston et al. (1987) els serveix per caracteritzar amb [+ homeomèric] les relacions *portion : masse* i *place : area*, aquesta última discutida posteriorment per Otman (1996b). I segons S. Aliquot (1996, 97) "seules les parties qui entrent dans la relation *portion / masse* satisfont à la condition d'homéomerie, à l'exclusion des parties qui entrent dans le cadre de la relation *membre / collection*". En el capítol següent, comprovarem en quin tipus de relació es dona aquest tret.

6.1.2.2 Segons l'origen natural o artificial dels elements

(3) elements d'**origen natural** vs. elements d'**origen no natural** [± origen

natural]²⁶

Un altre tret que permet de caracteritzar els elements d'un NC és si tenen un origen natural (*jonc, truja, silicat, herba, boira, all, vena* en relació a *jonquera, trujada, silicats, herbari, boirada, allada, venació*) o bé un origen no natural (artificial), entenent per origen no natural qualsevol element manufacturat, elaborat per la mà humana (*llibre, forquilla, runa, oli*, en relació a *biblioteca, coberteria, runam, oliada*) o resultat de l'acció humana²⁷ o animal (*crit, bram, xueta, professor, dia* a *criadissa, bramam, xuetim, professorat, setmana*). Com s'observa en alguns dels exemples —i com ja havíem apuntat abans— el fet que l'element tingui el tret [+ origen natural] no implica que el conjunt també el comparteixi.

(4) elements **animats** vs. elements **inanimats** [± animat]

De manera semblant a com hem vist en la caracterització del conjunt, els elements que el constitueixen també poden ser animats (*persona, professor, escolà, noble, soldat, vaca, mosca* en relació a *multitud, professorat, escolania, noblesa, tropa, vacada, moscam*) o inanimats (*mapa, bleda, vent, ferro* en relació a *cartoteca, bledar, ventada, ferralla*). Si els elements són [— origen natural], sembla que necessàriament haurien de ser [— animat], però això no sempre és així; per exemple, *noble, professor, escolàes* caracteritzen per ser [+ humà] però, en canvi, són [— origen natural], perquè són fruit de l'activitat humana (professional, cultural, etc.).

(5) elements **humans** vs. elements **no humans** [± humà]

Dins dels elements [+ animat], se'n poden distingir d'humans (*menestral, aristòcrata, dona* en relació a *menestralia, aristocràcia, donam*) i d'altres que no ho són (*porc, abella, formiga, cordat* en relació a *porcada, eixam*,

²⁶ Criteri extret de S. Aliquot (1996, 97) que, al seu torn, el recull de Wierzbicka (1985), que l'utilitza per distingir dos referents que tenen propietats terapèutiques, l'un d'origen natural (herbes) i l'altre no (medicines).

²⁷ Incloem en aquest punt tot el que afecta les activitats humanes (professionals, culturals i religioses, etc.).

formiguer, cordats). Aquesta dicotomia és pertinent per distingir només els elements [+ animat] entre ells; de manera que si l'element és [— animat], ja no és pertinent i queda bloquejada.

(6) elements **vegetals** [+ vegetal]

Un altre tret necessari per caracteritzar els elements —i en aquest cas per distingir, dins dels elements d'origen natural, alguns dels que són [— animat]—, és [+ vegetal]. Aquest tret pot atribuir-se a elements com *arròs, herba, planta, avet, fanerògama* en relació a *arrossar, herbatge, herbari, avetosa, fanerògames*, és a dir, elements [+ origen natural] i [— animat].

6.1.2.3 Segons la dependència o l'autonomia dels elements en relació al conjunt, i les fronteres que s'estableixen entre els diversos elements

(7) elements **autònoms** vs. elements **dependents** [$\pm$ dependent]

Els elements (o alguns dels elements) que constitueixen el NC depenen d'aquest de manera que, si hi falten, el tot o bé deixa de ser o bé és incomplet. Per exemple, serien elements [+ dependents] *vena, os, dent, carta, taula, persona, tema* en relació a *venació, ossamenta, dentadura, baralla, menjador, parella, temari*, respectivament; en canvi, serien [— dependents] *os, taula, pi, llibre* en relació a *ossam*²⁸, *taulam, pineda, biblioteca*, respectivament. Aquest tret es correspon amb el criteri de l'autonomia de les parts de S. Aliquot (1996)²⁹.

(8) elements **separables** vs. elements no **separables**³⁰ [$\pm$ separable]

Un altre tret que intervé en la caracterització dels elements és si poden separar-se físicament del tot a què estan vinculats —siguin [+ dependents] o [— dependents]— (*carta, dona, columna, llibre, persona, dia* en relació a

²⁸Entès com a «conjunt d'ossos», i no pas com a sinònim d'*ossamenta*.

²⁹Dins dels elements dependents, aquesta autora distingeix entre: parts atòmiques (que representen la mínima existència del tot —que sempre és un nom de massa—, i es corresponen al que Cruse anomena *discrete particles*), parts concebudes com a motius en un suport, parts que són unitats de mesura i parts estructuralment complexes. Com també esmenta aquesta autora, la distinció element (o part) dependent i element (o part) independent no és la mateixa que estableix Bordron (1991) quan parla de *parts dependents i independents*.

³⁰Tret establert a partir de Winston et al. (1987), que el postulen per diferenciar diversos tipus

baralla, donam, columnata, biblioteca, matrimoni, setmana) o si no se'n poden separar (*al*³¹, *boira* en relació a *allada, boirada*). Naturalment, els elements que són [— dependents] són necessàriament [+ separable]; però, en canvi, els elements [+ dependents] poden ser [± separable].

(9) elements amb **fronteres naturals** vs. elements amb **fronteres arbitràries** [± frontera natural]

Els elements d'un NC poden presentar una frontera natural entre ells (*llibre, persona, arbre, cortina, forquilla, carta, jonc, dent, os, vena, branca* en relació a *biblioteca, gent, arbreda, cortinatge, coberteria, baralla, jonquera, dentadura, dentam, ossamenta, ossam, venació, brancatge*) o bé necessitar, per tal d'individualitzar-los dins del conjunt, una frontera arbitrària (o artificial) entre ells (*herba, oli, sorra, temps, fang, aigua* en relació a *herbatge, oliada, sorral, any, fangar, aiguada*); necessàriament es tracta sempre d'elements [+ separables].

Aquest tret es correspon amb el criteri de la integritat ontològica de les parts establert per S. Aliquot (1996, 98). Aquesta autora (seguint Jackiewicz, 1996) distingeix entre *constituents* i *fragments* "les «constituants» (possédant des frontières naturelles) ce que Cruse (1986: 157) appelle «parts», et les «fragments» (possédant des frontières arbitraires)» [...] ce que Cruse appelle «pieces»". Cruse distingeix entre *parts* i *pieces*³² per tractar la relació de meronímia que, segons ell, només afectaria les parts; i com a trets més rellevants de les parts en relació al tot que les diferencia dels *fragments* esmenta:

---

de relacions meronímiques.

³¹Es tracta d'un cas d'*ingredient*, tal com l'entén Cruse [1896, 177] (veg. la distinció entre *ingredients* i *constituents* que fa aquest autor; cal remarcar que els *constituents* de Cruse no tenen res a veure amb els constituents tal com els hem definit nosaltres —que simplement es corresponen a les *parts* de Cruse—).

³²L'exemple utilitzat per Cruse (1986, 157-158) per il·lustrar què entén per fragment (*piece*) és: "Suppose someone were to take a hacksaw and cut, say, a typewriter into a number of arbitrary portions. While these portions could properly be referred to as *pieces* of the typewriter, they would not normally be said to be *parts* of the typewriter; reducing a complex artefact to its parts (confusingly called 'taking it to pieces') normally requires the undoing of screws and other means of attachment." Per tant, no és exactament el mateix que nosaltres entenem per fragment en aquesta caracterització dels elements que constitueixen un NC.

"Turning now to differences, it seems that a typical part is distinguished from a piece by three main characteristics: autonomy, non-arbitrary boundaries and determinate function with respect to the whole." (Cruse, 1986, 158-159)

Així doncs, no sembla que la correspondència establerta per S. Aliquot entre *constituent/part* i *fragment/piece* sigui exacta. En canvi, sí que creiem útil la distinció de Jackiewicz (1996) que permet de diferenciar entre els elements [+ frontera natural], que serien els que es caracteritzen bàsicament perquè són distingibles del tot i s'individualitzen per una designació pròpia (*constituents*), i els elements [— frontera natural], que es correspondrien amb els *fragments*³³. Aquests fragments —i continuem amb Jackiewicz (1996, 61-62)— poden referir-se a:

- un tot anomomèric "dont ils désignent une partie cassée ou découpé", és a dir, es correspon als *pieces* de Cruse (1986), que no semblen pertinents de tenir en compte en relació als elements que constitueixen un NC.
- un tot homeomèric "qui, comme le temps ou l'étendue, est decoupé de façon conventionnelle et dont les parties (résultat du découpage) sont nommées dans la langue"; és a dir, es tracta d'unitats de mesura establertes convencionalment per tal de dividir l'espai i el temps.
- un tot homeomèric "pouvant être découpé *librement* : ce découpage est assumé par un *classificateur*", és a dir, tots homeomèrics que poden dividir-se a partir d'especificadors nominals quantificadors.

6.1.2.4 Segons el lligam que s'estableix entre els elements del conjunt

(10) elements que mantenen un **l·ligam** entre ells vs. elements que **no** mantenen cap **l·ligam** [$\pm$ l·ligam entre els elements]

---

³³Aquesta autora, a banda dels fragments, hi afegeix «les fases successives d'un fenomen en evolució», que deixem de banda perquè no té incidència en la caracterització de la noció de col·lectiu.

Un altre criteri que pot ser pertinent per caracteritzar els elements que constitueixen un NC és si s'estableix algun tipus de lligam físic entre els diferents elements que el constitueixen. Entenem per lligam el fet que entre un element i un altre hi pugui haver una part comuna. Aquest paràmetre es correspon amb el que Jackiewicz (1996, 58) en diu *liaison entre les parties* — que a la vegada recull d'una classificació de J. F. Bordron (1991) sobre els *types de recouvrement de leurs parties*³⁴—. Aquesta autora estableix quatre casos:

- *rapprochement*: "aucune partie n'a de partie commune avec une autre : il s'agit donc de parties disjointes", i justament posa com a exemple un NC (*orquestra*).
- *jonction*: "toute partie a une partie commune avec au moins une autre : ce sont des parties jointes au sein d'une architecture".
- *réunion compacte (à l'aide d'un liant)*: "une partie et une seule a une partie commune avec toutes les autres : il s'agirait en théorie des parties agglomérées en une masse compacte à l'aide d'un liant"
- *fusions*: "exprime une liaison forte (transformationnelle) entre les parties. (...) Dans une fusion, les parties sont séparables seulement par abstraction"

Pel que afecta al nostre objecte d'estudi, els NC, sembla suficient de distingir entre els elements que mantenen un lligam [+ lligam entre els elements] (*dentadura, graderia, pila, allada, ossamenta, runam, aglomerat*) i els elements que no en mantenen cap [— lligam entre els elements] (*orquestra, pineda, donam, cosinalla, belitralla, vaixella, botonada*), sense precisar de quin tipus de lligam es tracta, ja que disposem d'altres paràmetres que ens permeten de caracteritzar els elements.

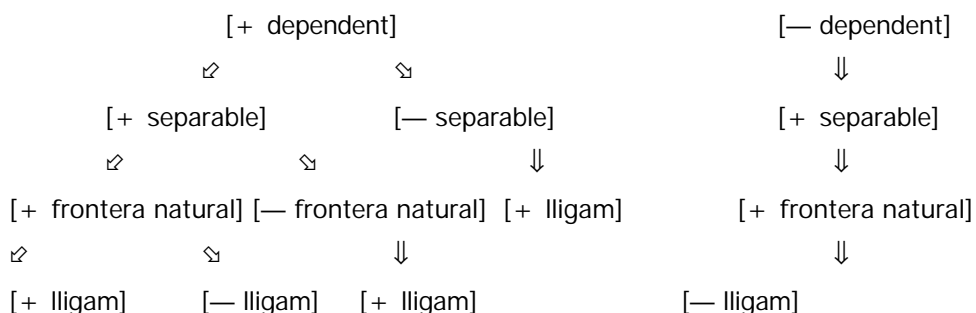
³⁴Bordron (1991, 55) estableix una sèrie de criteris per elaborar, des d'un punt de vista ontològic, una classificació dels tipus d'objectes constituïts per parts (composicions, configuracions, architectures, aglomeracions, cadenes, fusions, etc.); i el recobriment de les parts (que engloba sis possibilitats diferents) n'és un. Recollim la simplificació feta per Jackiewicz

Ateses les característiques dels dos últims paràmetres descrits, com que sembla que es pot establir una certa correlació entre els trets d'ambdós, presentem a continuació un esquema per tal de poder observar com s'interrelacionen entre ells³⁵.

(1996) perquè és suficient per als nostres interessos.

³⁵La doble fletxa indica que necessàriament un tret porta cap a l'altre; no hi ha possibilitat de tria.

6.1.2.5 Segons la funció dels elements

(11) elements que **tenen una funció** dins del conjunt vs. elements que **no tenen cap funció** dins del conjunt [$\pm$ funcional]³⁶

Els elements que constitueixen un NC poden tenir una funció específica dins del conjunt, independentment que aquesta es correspongui amb la funció que ja els és pròpia com a elements aïllats, al marge del conjunt; en aquests casos parlarem d'element [+ funcional] (per exemple, *música, dent, ganivet, taula, os* en relació a *orquestra, dentadura, dentat, coberteria, menjador, ossamenta, ossada*). En canvi, quan els elements no tinguin cap funció específica dins del conjunt —cosa que no vol dir que no mantinguin la funció que els és pròpia com a elements— els atribuirem el tret [— funcional] (*noble, dona, dent, os* en relació a *noblesa, donam, dentam, ossam*³⁷).

(12) elements que **mantenen la seva funcionalitat** vs. elements que **perden o modifiquen la seva funcionalitat** en formar part del conjunt [$\pm$ pèrdua de funció]

Independentment que tinguin o no una funció específica dins del conjunt,

³⁶Aquest criteri ha estat utilitzat —de forma més o menys explícita— per diferents autors per distingir diverses menes de relacions meronímiques, com hem vist en el capítol anterior. Destaquem, entre d'altres, Winston et al. (1987), que l'estableixen com un dels trets per elaborar la seva tipologia de relacions part-tot; entre aquestes, la relació [membre : col·lecció] és l'única que afecta clarament els NC i, segons ells, els elements que hi intervenen són [— funcional] en relació al tot. S. Aliquot (1996, 98-102), que critica parcialment el plantejament d'aquests autors, també estableix el tret [+ funció] per caracteritzar les parts que constitueixen els NC. I ja hem vist també la crítica i l'aportació d'aquest tret per a les relacions [membre : col·lecció] de Van Compenhoudt (1996) i de Lecolle (1998).

³⁷Entesos com a «conjunt de dents» i «conjunt d'ossos», respectivament.

quan en formen part, els elements poden mantenir la funció que els és pròpia com a element aïllat [— pèrdua de funció] (*professor, núvol, pi, os, branca* en relació a *professorat, nuvolada, pineda, ossamenta, brancatge*) o bé perdre-la (o modificar-la) [+ pèrdua de funció] (*dent, os, branca, herba* en relació a *dentam, ossam, brancam, herbada*). Aquest tret permet de destriar, conjuntament amb d'altres trets, NC aparentment sinònims: per exemple, un dels trets que distingeix l'element *dent, os* de *dentadura, ossamenta* respecte de *dentam, ossam* és la pèrdua de funció de l'element en els segons NC.

6.1.2.6 Segons la coincidència en l'espai i el temps

(13) elements **coincidents en l'espai** vs. elements **no coincidents en l'espai**
[± espai]

Els elements que constitueixen un NC poden ser coincidents en l'espai (*dona, salze, oli, bocí* en relació a *donam, salzeda, oliada, bocinalla*, respectivament) o poden no ser-ho (*cosí, pagès, fanerògama* en relació a *cosinalla, pagesia, fanerògames*, respectivament). Naturalment, aquest tret no és rellevant, queda bloquejat, quan els elements són unitats temporals; és a dir, quan constitueixen un conjunt [+ temps] (p. e. *dia, mes* en relació a *setmana, any*, respectivament). És probable que hi hagi una certa correlació entre aquest tret [— espai] i [+ totes les ocurrències], i, per tant, indirectament amb els NC que responen a la relació [+ inclusió de classe], com es veurà més endavant.

(14) elements **coincidents en el temps** vs. elements **no coincidents en el temps**
[± temps]

De manera semblant al tret anterior, els elements d'un conjunt poden ser coincidents en el temps (*brossa, persona, fang, crit, escolà, banya* en relació a *brossam, enterrament, fangar, cridòria, escolania, banyam*, respectivament)

o no ser-ho (*cosí, dia, llibre* en relació a *cosinalla, setmana, trilogia*, respectivament). Els NC que denoten [+ temps] no poden coincidir en l'eix temporal, perquè justament són una successió d'elements en aquest eix.

6.1.2.7 Segons la individualitat i concreció dels elements

(15) elements **concrets** vs. elements **abstractes** [$\pm$ concret]

Els elements que constitueixen un NC poden ser concrets (*trinxera, tema, arròs, assistent* en relació a *atrinxerament, temari, arrossar, assistència*, respectivament) o abstractes (*dia, any* en relació a *setmana, mes, segle, lustre*, respectivament). Excepte els NC que impliquen segmentació del temps (necessàriament abstractes), la resta d'elements que poden constituir un NC són concrets, malgrat que puguin reflectir-se lingüísticament en noms aparentment abstractes; però que, en realitat, no ho són, sinó que han passat per un procés de concreció. Per tant, com ja hem vist per al conjunt, es tracta d'un tret referencial, no pas semàntic.

(16) elements **comptables** vs. elements **no comptables** [$\pm$ comptable]

Els elements d'un conjunt poden ser elements comptables (*pi, persona, carta, crit, mosca, núvol* en relació a *pinada, gent, baralla, cridòria, moscam, nuvolada*, respectivament) o elements no comptables (*runa, oli, aigua, líquid, fusta, boira* en relació a *runam, oliada, aiguada, bassada, botada, fustam, boirada*, respectivament). Pel que fa als elements no comptables (denotats per noms de massa), cal tenir en compte que hi ha noms de massa que poden funcionar també com a noms comptables en la mesura que designen una porció establerta (i, per tant, concretada) de l'entitat tipus que denoten (p. e. *fusta* com a matèria, i *fusta* entesa com a tros de fusta)³⁸. Es tracta d'un dels trets més complexos de destriar perquè costa molt distingir les característiques del referent (l'element) de la seva expressió lingüística (el nom que vehicula la denotació) sense poder accedir a criteris objectivables, com sí que ho permet aquesta mateixa distinció però aplicada al conjunt, al NC. Malgrat les dificultats el tractarem com un tret semàntic, per coherència amb el tractament atorgat al mateix tret referit al conjunt.

---

³⁸Per a la distinció entre noms comptables i noms de massa, i el pas dels noms de massa cap a noms comptables, vegeu l'apartat 2.1.2.

6.1.3 Paràmetres que afecten la relació semàntica que s'estableix entre el conjunt (NC) i els diferents elements que el constitueixen

En aquest apartat descriurem tres paràmetres que considerem imprescindibles per a la noció de NC: en primer lloc, el paràmetre dels diferents tipus de relació semàntica que es poden establir entre el conjunt d'elements percebut com una unitat (NC) i els diferents elements que el constitueixen (6.1.3.1); en segon lloc, el de l'opcionalitat o l'obligatorietat d'aquesta relació (6.1.3.2)³⁹; i, en tercer lloc, la relació semàntica que es pot establir entre els diversos elements que constitueixen el NC (6.1.3.3).

6.1.3.1 Segons la relació semàntica entre el NC i els elements

Un cop analitzats els diferents paràmetres i trets que caracteritzen tant el conjunt com els mateixos elements, sembla pertinent d'intentar destriar totes les possibles relacions semàntiques que s'estableixen entre ells. Amb aquest objectiu, doncs, destacarem aquelles relacions semàntiques que creiem que queden reflectides entre el NC i els seus components —tant si es tracta de relacions molt freqüents i majoritàries, com de relacions molt poc freqüents i esporàdiques. Així com ha passat en la caracterització del conjunt, d'una banda, i dels elements, de l'altra, algunes d'aquestes relacions no són excloents; d'altres necessàriament n'impliquen una segona (o tercera); o bé alguna, fins i tot, barra el pas a altres relacions.

(1) [+ relació d'inclusió de classe]

Es tracta d'una relació jeràrquica en què l'element pertany a la classe denotada pel NC (p. e. *gasteròpode* : *gasteròpodes*, *noble* : *noblesa*, *urocordats* : *cordats*, *pebrer* : *piperàcies*). Aquesta relació podria explicitar-se per "X pertany a la classe Y", en què X és l'element i Y, el NC. Com veurem

---

³⁹Tot i que en principi vam partir del supòsit inicial que la caracterització de la relació semàntica entre els elements i el conjunt no es podia aplicar quan els NC tenen els elements no especificats, i que per tant tampoc no era possible plantejar-se l'opcionalitat o obligatorietat de la relació, més endavant vam arribar a la conclusió que sempre —en tots els NC— s'estableix una relació semàntica entre el conjunt i els elements.

més endavant, aquesta relació pot no ser excloent amb la relació meronímica.

(2) [+ relació d'hiponímia]

Aquesta relació es dóna quan el NC és l'hiperònim de cadascun dels elements que el constitueixen, i l'element n'és l'hipònim⁴⁰. Aquesta relació podria explicitar-se per "X és un tipus de Y", en què X és l'element i Y, el NC.

	Alguns	exemples	de
[+ relació d'hiponímia]		són	<i>urocordats : cordats, atlanta : prosobranquis.</i>

Només pot donar-se aquesta relació —d'altra banda, pensem que molt poc freqüent en relació als NC— si prèviament es compleix [+ relació d'inclusió de classe], però no a l'inrevés. És probable que alguns dels NC que responen a aquesta relació també ho facin a [subconjunt : conjunt], ja que moltes de les taxonomies animals, vegetals i minerals s'agrupen en subconjunts dins d'un mateix conjunt (és a dir, en gèneres, classes, ordres, famílies, etc.).

(3) [+ relació meronímica]

Aquesta relació es caracteritza pel fet que el conjunt (NC) és el tot, i cadascun dels elements és una de les parts que el conformen, de manera que podríem reescriure la relació de la manera següent: "X és una part de Y", en què X és un element i Y, el NC. En són uns quants exemples, *dona : donam, salze : salzeda, crit: cridòria, pagès : pagesia, duc : aristocràcia*. Com s'ha pogut observar, es tracta d'una relació que no necessàriament exclou l'anterior [+ inclusió de classe], ja que entre un mateix NC i els seus elements es poden donar les dues relacions: una relació d'inclusió també pot explicar-se en termes de relació meronímica (com ja hem vist en pàgines anteriors).

Dins de les relacions meronímiques, es poden fer diverses subclassificacions; però, com també hem pogut observar, no hi ha consens a considerar de la mateixa manera determinades relacions. Així doncs, per tal de poder afinar més les diferents relacions entre el NC i els seus elements, en plantejarem

---

⁴⁰La relació de quasihiponímia entre el conjunt i els seus elements, en què el conjunt és el quasihiperònim dels elements, i els diferents elements són entre si quasihipònims, considerem que —a diferència d'alguns autors com Cruse (1986), Moreno Cabrera (1994, 276-277)— és una

diverses

—meronímiques o no segons la bibliografia—, algunes de les quals remetent clarament a relacions meronímiques i d'altres potser no admeten aquesta possibilitat. Per tant, ens allunyem volgudament d'algunes de les tipologies de les relacions meronímiques que hem resseguit en altres punts d'aquest treball, perquè els criteris que hi entren en joc són característiques dels elements o del conjunt —que ja hem establert com a paràmetres o trets— i no relacions semàntiques diferents entre el tot i la part. És per aquesta raó que les presentem independentment les unes de les altres.

(4) [+ relació element : conjunt]

Es tracta necessàriament d'una relació meronímica en què la part és un element i el tot és un conjunt d'aquests elements. De fet, aquesta relació meronímica inclouria les relacions de [membre : col·lecció], [membre : grup], i [membre : classe] de Cruse (1986), i les relacions [membre : col·lecció], [membre : grup] de Chaffin et al. (1988a). Qualsevol dels exemples citats a (3) mantenen aquesta relació.

(5) [+ relació subconjunt : conjunt]

Altra vegada som davant d'una relació meronímica en què la part és un conjunt d'elements que com a part és un subconjunt del tot, que és un conjunt format per aquest subconjunt i altres parts (normalment altres subconjunts)⁴¹. Aquesta relació es correspondria amb la relació [subconjunt : conjunt] establerta per Iris et al. (1988); també inclouria la relació meronímica de Winston et al. (1987) [unitat : organització]⁴². Alguns exemples de NC que responen a aquesta relació poden ser: *companyia* : *batalló*, *aràcnids* : *artròpodes*.

---

relació meronímica, i com a tal la tractarem.

⁴¹En alguns casos no és exclouent amb la relació d'inclusió de classe.

⁴²Probablement algunes de les jerarquies socials d'I. Tamba (1991, 44) també s'hi podrien incloure.

(6) [+ relació component : objecte integral]

Aquesta relació, també necessàriament meronímica, es caracteritza pel fet que la part és un component d'un NC, que denota un objecte integral (*columna : columnata, grada : graderia, mur : muralla, teula : teulada*). Cal no confondre aquests casos amb NC que aparentment també semblen exponents d'aquesta relació, però que presenten una diferència important: NC com *dentadura, cornamenta, brancatge* responen, en realitat, a una relació [+ element : conjunt], però amb la particularitat que el conjunt es correspon a un component d'un objecte integral més ampli (*dent : dentadura : boca, banya : cornamenta : animal, branca : brancatge : arbre*).

(7) [+ relació ingredient : objecte manufacturat]⁴³

Es tracta d'una relació meronímica —tot i que en aquest cas no hi ha consens a considerar-la només meronímica o bé com una relació a banda—, en què el tot és un objecte (o una matèria) manufacturat i constituït per un (o diversos) ingredients, que en serien les diferents parts. Respondrien a aquesta relació NC com *taronja : taronjada, llimona : llimonada, all : allada, llebra : llebrada, pebre : pebrada*.

(8) [+ relació lineal]

Entenem per relació lineal aquella que s'estableix entre una sèrie ordenada d'elements amb un element superior i un altre d'inferior, i una sèrie d'elements intermedis (Moreno Cabrera, 1994, 279-281); de fet, el NC és el conjunt d'una relació lineal, seqüencial, entre els elements⁴⁴. Es tracta de relacions jeràrquiques, però no arborescents. Per exemple, alguns casos de relació lineal serien: *dilluns/dimarts/dimecres... : setmana*; alguns NC que reflecteixen taxonomies formades només per un element (p. e. *cicadàcies : cicadòpsids, anterocetals : antocerotòpsids*). Sembla que totes les relacions

---

⁴³Es correspon a la relació *stuff-object* de Winston et al. (1987), o més exactament a la relació establerta per Chaffin et al. (1988) en què aquesta relació es desdobra en *stuff-mass* i *stuff-object*.

⁴⁴Cal no confondre la relació lineal entre el conjunt i els elements que el constitueixen, amb el fet que el conjunt sigui [+ ordenat espacialment].

lineals o bé s'han de poder caracteritzar necessàriament com a [+ relació meronímica], [+ relació espiral] o bé [+ relació meronímica], [+ relació d'inclusió de classe].

(9) [+ relació espiral]

Dins de les relacions lineals, és rellevant de destacar —vistes algunes dades— el fet que la relació lineal pugui ser una relació d'espiral⁴⁵. La majoria dels NC que impliquen elements que tenen a veure amb segmentació temporal (*dilluns/dimarts/dimecres... : setmana; gener, febrer... : any*) responen a [+ relació espiral]. Es dona aquest tipus de relació quan no hi ha —com diu Leech (1977), en caracteritzar la *jerarquia cíclica*— un primer i un últim element, sinó que l'aparent últim element torna a connectar amb el següent (aparentment el primer) i torna a començar cíclicament la relació.

6.1.3.2 Segons l'obligatorietat o opcionalitat de la relació⁴⁶

A banda dels diferents tipus de relació semàntica que es poden establir entre el conjunt i cadascun dels elements que el constitueixen, un altre paràmetre que pot ser pertinent per caracteritzar i establir la noció de NC és l'obligatorietat o opcionalitat d'aquesta relació. Així doncs, a continuació presentem una adaptació de les quatre possibilitats que recull Cruse (1986, 162). Com ja hem apuntat, aquest autor només en parla en les relacions meronímiques; caldrà veure si és possible aplicar aquest paràmetre a qualsevol tipus de relació semàntica, o si bé queda bloquejat —segons el tipus de relació—. Vegem a continuació com es manifesten les diferents possibilitats en els NC:

(10) [NC canònic : element canònic]

---

⁴⁵Per a aquest tipus de relació vegeu Moreno Cabrera (1994, 291), Cruse (1986, 190), i la jerarquia cíclica de Leech (1977, 147).

⁴⁶Paràmetre establert a partir de la classificació que Cruse (1986, 162) fa de la relació de les parts amb el tot, en les relacions jeràrquiques arborescents meronímiques, tenint en compte l'opcionalitat o obligatorietat de la relació.

La relació de l'element amb el conjunt és necessària, i la relació del conjunt amb l'element també ho és; p. e. *noble* : *noblesa*, *pagès* : *pagesia*, *soldat* : *exèrcit*, *fanerògama* : *fanerògames*, *braquiòpode* : *braquiòpodes*, *carta* : *baralla*, *capellà* : *capellaneria*, *fill* : *genealogia*. Es correspon parcialment als casos que Cruse anomena *canonical meronym* : *canonical holonym*, i que il·lustra amb *finger* : *hand*.

(11) [NC facultatiu : element canònic]

La relació de l'element amb el conjunt és necessària, i la relació del conjunt amb l'element és optativa; p. e. *bufet* : *menjador*, *tocador* : *dormitori*. Es correspon parcialment als casos que Cruse anomena *canonical meronym* : *facultative holonym*, i que il·lustra amb *fungus* : *lichen*.

(12) [NC canònic : element facultatiu]

La relació de l'element amb el conjunt és optativa, i la relació del conjunt amb l'element és necessària; p. e. *dona* : *donam*, *pi* : *pineda*, *ganivet* : *coberteria*, *os* : *ossamenta*, *botó* : *botonada*, *capellà* : *capellanada*, *pagès* : *pagesalla*, *taula* : *menjador*, *persona* : *gent*, *all* : *allada*, *oli* : *oliada*. Es correspon parcialment als casos que Cruse anomena *facultative meronym* : *canonical holonym*, i que il·lustra amb *leader* : *newspaper*.

(13) [NC facultatiu : element facultatiu]

La relació de l'element amb el conjunt és optativa, i la relació del conjunt amb l'element també ho és; p. e. *salsera* : *vaixella*, *ravenera* : *vaixella*, *calaixera* : *dormitori*, *llibre* : *equipatge*, *arròs* : *grapat*, *ou* : *dotzena*. Es correspon parcialment als casos que Cruse anomena *facultative meronym* : *facultative holonym*, i que il·lustra amb *museum* : *university*.

Com es pot observar a partir dels exemples que il·lustren cadascuna de les possibilitats, sembla que les relacions de (11) i (13) —que són quantitativament menys importants respecte a les altres dues possibilitats—

remeten sempre a NC en què els elements tenen com a tret característic [— homogeneïtat], mentre que (10) i (12) sembla que admeten tant [+ homogeneïtat] com [— homogeneïtat] —sobretot (12). Un altre aspecte interessant de remarcar és que un mateix element pot relacionar-se aparentment amb un mateix conjunt (p. e. *pagès* : *pagesia* / *pagesalla*, *capellà* : *capellaneria* / *capellanada*), quan, de fet, es tracta de relacions semàntiques diferents i de comportaments també diferents en relació a l'obligatorietat o opcionalitat de la relació⁴⁷. Finalment, volem remarcar que tots els conjunts que es caracteritzen [+ totes les ocurrències] necessàriament comporten l'obligatorietat de la relació en totes dues direccions (10): del NC a l'element, i de l'element al NC.

6.1.3.3 Segons la relació semàntica entre els elements

Tot i ser un paràmetre que, d'entrada, no semblava interessant —si l'objectiu és la descripció i l'anàlisi dels diferents trets que poden intervenir en la noció de NC—, d'una banda, les interrelacions constants a la bibliografia entre les relacions meronímiques i les relacions hiponímiques i, d'altra banda, l'anàlisi de les dades, ens han aconduït a establir aquest paràmetre materialitzat només en dos trets:

(14) [+ elements comerònims]

Qualsevol de les diverses relacions meronímiques entre el tot (NC) i els elements que el constitueixen fa que els diversos elements siguin entre si comerònims. Per exemple, [*dona*₁, *dona*₂,... *dona*_n : *donam*], [*taronja*₁, *taronja*₂,... , *sucre* : *taronjada*], [*cullera*, *forquilla*, *ganivet*, *cullerot*,... : *coberteria*].

(15) [+ elements cohipònims]

De la diversitat de relacions semàntiques entre el conjunt (NC) i els elements, és obvi que si es tracta d'una relació d'hiponímia els diferents elements que

---

⁴⁷Normalment això ocorre amb NC morfològicament complexos que comparteixen la mateixa base, tot i que no sempre; vegeu, com a contraexemples, els NC vegetals *pinada*, *pinar*, *pinosa*; *avetosa*, *avetar* que mantenen la mateixa relació.

constitueixen el NC són entre si cohipònims, perquè comparteixen un mateix hiperònim. Però el que no és tan obvi és que alguns NC en què la relació entre el tot i els elements és meronímica —sigui del tipus que sigui—, els elements a banda de ser comerònims, puguin ser també cohipònims; és a dir, que comparteixin un mateix hiperònim —el que Van Campenhoudt anomena *supermerònim*.

Per exemple, els elements *violí, viola, contrabaix, violoncel* són tots ells comerònims respecte al NC *fusta*, però a la vegada també són entre si cohipònims, ja que comparteixen l'hiperònim *instrument de fusta*; o bé, els elements *duc, comte, marquès*, comerònims respecte a *aristocràcia* —tot i que també mantenen una relació d'inclusió de classe—, i a la vegada cohipònims respecte a l'hiperònim *aristòcrata*; o bé, *fèmur, tíbia, peroné*, etc., comerònims d'*ossamenta* i cohipònims respecte a *os*; o bé, *taula, cadira, bufet, vitrina*, que són comerònims respecte a *menjador* i cohipònims respecte a *moble*.

6.1.4 Conclusions

Per tal de cloure aquest apartat, i com a síntesi, presentem un quadre resum amb els diferents paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC. En el capítol següent ja veurem quins són realment rellevants i pertinents per a una tipologia semàntica dels NC, i quins són simplement complementaris o útils per a la caracterització exhaustiva de NC particulars.

I. Paràmetres i trets que afecten el conjunt d'elements i la seva estructuració
0. [+ pluralitat _p]
0. [+ pluralitat _q]
<i>Segons el nombre d'elements que constitueixen el conjunt</i>
1. [± totes les ocurrències]
2. [± nombre tancat]
3. [± nombre determinat]
4. [± nombre exacte]
<i>Segons l'especificació dels elements que configuren el conjunt</i>
5. [± elements especificats]
<i>Segons l'autonomia del conjunt o la seva dependència</i>
6. [± autonomia]
<i>Segons l'origen natural o artificial del conjunt</i>
7. [± origen natural]
8. [± animat]

9. [$\pm$ humana]
10. [+ vegetal]
11. [+ acció múltiple]
<i>Segons la funció del conjunt</i>
12. [$\pm$ funció]
<i>Segons l'estructuració del conjunt</i>
13. [+ ordenat espacialment]
14. [+ ordenat temporalment]
15. [+ classificador]
<i>Segons la ubicació espacial del conjunt</i>
16. [+ locatiu]
17. [+ contenidor]
<i>Segons la denotació temporal del conjunt</i>
18. [+ temps]
<i>Segons la individualitat i concreció del conjunt</i>
19. [$\pm$ comptable]
20. [$\pm$ concret]
II. Paràmetres i trets que afecten els elements que constitueixen el NC
<i>Segons la semblança dels elements</i>
1. [$\pm$ homogeneïtat]
2. [$\pm$ homeomèric]
<i>Segons l'origen natural o artificial dels elements</i>
3. [$\pm$ origen natural]
4. [$\pm$ animat]
5. [$\pm$ humana]
6. [+ vegetal]
<i>Segons la dependència o l'autonomia dels elements en relació al conjunt, i les fronteres que s'estableixen entre els diversos elements</i>
7. [$\pm$ dependent]
8. [$\pm$ separable]
9. [$\pm$ frontera natural]
<i>Segons el lligam que s'estableix entre els elements del conjunt</i>
10. [$\pm$ lligam entre els elements]
<i>Segons la funció dels elements</i>
11. [$\pm$ funcional]
12. [$\pm$ pèrdua de funció]
<i>Segons la coincidència en l'espai i en el temps</i>
13. [$\pm$ espai]
14. [$\pm$ temps]
<i>Segons la individualitat i concreció dels elements</i>
15. [$\pm$ concret]
16. [$\pm$ comptable]
III. Paràmetres que afecten la relació semàntica que s'estableix entre el conjunt (NC) i els diferents elements que el constitueixen
<i>Segons la relació semàntica entre el NC i els elements</i>
1. [+ relació d'inclusió de classe]

2. [+ relació d'hiponímia]
3. [+ relació meronímica]
4. [+ relació element : conjunt]
5. [+ relació subconjunt : conjunt]
6. [+ relació component : objecte integral]
7. [+ relació ingredient : objecte manufacturat]
8. [+ relació lineal]
9. [+ relació espiral]
<i>Segons l'obligatorietat o opcionalitat de la relació</i>
10. [NC canònic : element canònic]
11. [NC facultatiu : element canònic]
12. [NC canònic : element facultatiu]
13. [NC facultatiu : element facultatiu]
<i>Segons la relació semàntica entre els elements</i>
14. [+ elements comerònims]
15. [+ elements cohipònims]

Quadre 7. Paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC.

6.2 Justificació de determinats trets a partir de criteris lingüístics

En l'apartat anterior hem intentat destriar tots els paràmetres i trets que poden intervenir en la noció de nom col·lectiu; ara, justificarem alguns d'aquests trets descrits partint de la base que —com que majoritàriament es tracta de trets referencials— convé trobar criteris més enllà de la percepció del referent. Per tal de dur a terme aquest objectiu disposem de tres possibilitats, que sovint es complementen:

a) En primer lloc, el que es podria considerar la **justificació interna dels diversos paràmetres i trets**. Amb això ens referim a les interrelacions que s'estableixen entre ells —i que en alguns casos, en fer-ne la descripció a l'apartat anterior, ja hem posat de manifest—, de manera que determinats trets aconduïxen forçosament cap a d'altres (que es converteixen en necessaris i obligatoris) i, contràriament, en barren el pas a d'altres. Es tracta, doncs, d'una primera justificació interna dels mateixos trets que configuren la noció de NC, i que en principi haurien de ser independents de les llengües particulars.

b) En segon lloc, la justificació d'algun dels trets pot anar lligada a alguna **característica morfològica del NC**, necessàriament relacionada amb una unitat lingüística concreta i, per tant, amb una llengua particular. Això no implica, però, que aquests criteris també puguin ser vàlids i generalitzables per a diferents llengües, en major o menor mesura.

c) En tercer i últim lloc, alguns dels trets són justificables a partir de **criteris sintàctics i morfològics que afecten els NC**; només observables si s'analitza el comportament d'aquests substantius dins de textos.

De manera que l'atribució dels diversos trets als anomenats noms col·lectius feta des d'un punt de vista estrictament ontològic (lligat al referent, però també a la percepció que en tenen els parlants d'una llengua) hauria de ser corroborada pels diversos criteris lingüístics que proporciona cada llengua. Amb aquest objectiu presentem a continuació algunes justificacions lingüístiques per a certs trets establerts. Per arribar a postular la majoria

d'aquests criteris ens hem basat en l'anàlisi de les concordances d'un corpus reduït de NC per al català, extret del corpus textual del català contemporani (CCC) de l'Institut d'Estudis Catalans⁴⁸, amb la intenció que un cop establerts aquests criteris puguin ser comprovats i verificats per a d'altres llengües; ja que pensem que sobretot en el cas de llengües tipològicament properes (en aquest cas, romàniques) també haurien de ser vàlids, sempre que la percepció de la realitat sigui semblant.

Pel que fa a l'exposició, presentarem la justificació lingüística dels trets seguint l'ordre amb què s'han descrit a l'apartat anterior. Com es podrà comprovar, la majoria dels trets que es poden justificar mitjançant criteris morfològics i sintàctics són els que afecten el conjunt i no pas l'element; ja que és la unitat lingüística que vehicula la noció de NC la que s'analitza i no la unitat lingüística que denota els elements que integren el NC.

6.2.1 Justificació del tret [+ nombre determinat]

Per a aquest tipus de tret, disposem d'un criteri formal, morfològic: la **presència d'un numeral en l'estructura morfològica del NC** implica necessàriament el tret [+ nombre determinat] —en la majoria dels casos també, [+ nombre exacte] tot i que no sempre—; però no a l'inrevés: és a dir, no tots els NC que tenen aquest tret presenten un numeral (p. e. *matrimoni*, *cornamenta*). Parlem d'estructura morfològica sense fer esment de cap procés de formació de paraules concret perquè, com es pot observar en els exemples, en trobem de menes diverses (des d'estructures morfològicament simples des d'un punt de vista sincrònic fins a estructures complexes fruit de processos de sufixació, de composició culta, etc.). En serien uns quants exemples: *septet*, *sextet*, *trio*, *trilogia*, *dotzena*, *miler*, *milionada*, *vintena*.

6.2.2 Justificació del tret [— nombre exacte]

---

⁴⁸ Es respecta en tots els casos l'ortografia original documentada en el corpus (cal tenir present que alguns dels textos són anteriors a la normativa fabriana).

Com ja hem descrit en el primer apartat, els NC que tenen el tret [+ nombre determinat] s'han de poder caracteritzar respecte a [$\pm$ nombre exacte]. Considerem que certs criteris sintàctics poden justificar l'atribució del tret [— nombre exacte] a alguns d'aquests NC. Per exemple, si el NC que respon al criteri formal anterior, es caracteritza també per [— elements especificats] i va acompanyat dins de text de l'adjectiu *bo bona, llarg -a* precedint-lo o seguint-lo, s'ha de poder caracteritzar com a [— nombre exacte]. En serien una mostra:

"Un bon <i>miler</i> d'estudiants fent irrupció a la via pública exclamava"
"Més greu és que la policia carregués contra un <i>miler</i> llarg de manifestants pacífics i indefensos."
"Confesso sense vergonya d'haver-ne menjat una bona <i>vintena</i> a l'ombra dels pins de la platja d'Argelers."
"Passa una llarga <i>vintena</i> d'anys."
"n'hi ha registrades a la comarca del Vinalopó una <i>vintena</i> llarga de marquistes de vins i licors"
"té un valor l'intent de concreció dut a terme per una <i>vintena</i> llarga de mestres al llarg de bastants mesos"

De manera semblant si aquest NC [+ nombre determinat] va precedit de la locució prepositiva *prop de*, aleshores també se li pot atribuir el tret [— nombre exacte], com ocorre en els exemples següents⁴⁹:

"la incondicional ajuda dels nostres associats, prop d'un <i>miler</i> , fet que ens converteix en una de les entitats esportives"
"successió d'accions tècniques preparatòries, prop d'una <i>vintena</i> , dirigides per la noció abstracta de l'ascla levallois"
"de Déu al món com a home, ocorregut a Betlem, prop d'una <i>vintena</i> de segles enrera."

6.2.3 Justificació del tret [— elements especificats]

En descriure aquest tret, ja hem esmentat que els conjunts que tenen els elements no especificats, en l'ús real, és a dir dins dels textos, sí que els especifiquen. Des d'un punt de vista lingüístic, aquests NC són unitats sincategoremàtiques que necessiten sempre complementació (ja sigui explícita o anafòrica) per tenir significat complet.

⁴⁹Com es pot observar, en alguns dels exemples el NC no va acompanyat explícitament per la complementació que li és obligatòria, per raons anafòriques.

Així doncs, s'ha considerat que tots els NC que necessiten obligatòriament un **sintagma preposicional que els complementi** i que expliciti els elements que el constitueixen tenen atribuït el tret [— elements especificats]. Ara bé, que tots els NC que tenen aquest tret portin necessàriament complementació no implica que sempre que hi hagi complementació es compleixi el tret; per tant, cal establir mecanismes per validar aquest criteri sintàctic com a justificació del tret [— elements especificats], i no com una simple ocurrència de complementació d'un NC amb els elements especificats. Abans de centrar-nos en els mecanismes de validació, però, descriurem com es materialitza habitualment aquest complement.

L'estructura sintàctica de complementació del NC acostuma a respondre a l'esquema següent:

NC de (det.) N_[±pl] (A)
---

en què la preposició que introdueix el sintagma és la preposició *de* i el N que n'és el nucli denota els elements que integren el NC; el substantiu és en plural o en singular segons si es tracta d'un substantiu comptable o de massa, respectivament. En alguns casos, les característiques del NC no admeten la possibilitat que vagi acompanyat de noms de massa i, per tant, sempre va seguit de substantius en plural (veg. els exemples corresponents a *vintena*, *miler*, per exemple, NC [+ nombre determinat] que tenen elements necessàriament [+ comptable]).

Com es pot observar en els exemples no acostuma a haver-hi cap determinant entre la preposició i el N, tot i que hi ha algun cas excepcional que presenta determinació (article, demostratiu, etc.); i el substantiu que complementa el NC pot estar qualificat. Vegem els exemples següents que ho il·lustren:

"l'obscuritat produïda per l'aglomeració d'idees heterogènies que s'han d'aplegar"
"l'aglomeració d'arbres, el bosc"
"l'espai deixat per l'aglomeració de badocs que tot seguit produeix la seva presència"
"una carretada de trastos"

"la bonhomiosa <i>cistellada</i> de contes"
"Reposem llargament en un prat, davant la <i>columnata</i> de pollancre"
"Sec a l'herba de vora Vilarmau, davant una <i>columnata</i> gris-rosa de pollancre"
"per llà esbeltes <i>columnates</i> agrisades de hermós liquen, ses ombres somnioses"
"aquella <i>cordada</i> de jocsfloralistes"
"la primera <i>cullerada</i> de sopa de formatge"
"els van passant la <i>cullerada</i> de líquid"
"tres <i>cullerades</i> d'aquest calmant"
"mitja <i>dotzena</i> de paraules"
"una <i>dotzena</i> de cases grises"
"una <i>dotzena</i> de subordinats"
"potser dues <i>dotzenes</i> de dutxes"
"un <i>eixam</i> de monyicots"
"però no ho és menys que aquest <i>eixam</i> d'almogàvers marítims, com els anomena En Nicolau d'Olwer"
"Sortien per damunt de l' <i>eixam</i> d'homes encorbatats, dels que es fan el nus gros"
"un <i>eixam</i> d'idees li vénen al pensament"
"Un <i>eixam</i> d'avions acaba de sortir en direcció al Canal."
"contemplant la <i>filera</i> de llums del funicular"
"les cendres de l'última <i>fogonada</i> de carbó"
"una <i>garbera</i> de blat, granada i daurada ⁵⁰ "
"una <i>garbera</i> de dones"
"un <i>manat</i> de ràvecs llargaruts"
"un <i>manat</i> de xemeneies"
"un <i>manat</i> d'al·lots"
"un <i>manat</i> de fanals encesos"
"ell aplegà a la seva presència un <i>miler</i> d'amics sans i de cor alegre"
"veuen passar en el conjunt de les seves aules un <i>miler</i> d'alumnes"
"lleva hom del seu fruit un <i>miler</i> d'argents"
"Vam ballar tres o quatre balls seguits, malgrat el <i>mosquer</i> d'enredacredos que ensumaven la duquessa amb l'intent d'arrabassar-me-la"
"hom hi ha trobat restes d'un poblat ibèric i un abundant <i>mostrari</i> de monedes romanes"
"on dugué un <i>mostrari</i> de botons"
"Els quadrilàters irregulars dels prats feien pensar en un <i>mostrari</i> de catifes."
"de la girada del riu sota Sant Celoni vers Llevant, i el <i>murallam</i> de muntanyes que l'emmarquen"
"al mig-jorn, y la del Llobregat a l'oest, ab el gegantí <i>murallam</i> de serres que paralelament a les de Montgrony s'extenen"
"Tanca l'horitzó un verdader <i>murallam</i> de roques quasi tallades a pich"
"li envia una <i>platerada</i> de pastissets de bledes"
"una <i>taulada</i> de nens i nenes ⁵¹ "
"hi ha Jerusalem i Atenes, i hi ha Roma, triomfadora <i>trilogia</i> de les ciutats glorioses"
"Y aixís recularen y tornaren á raure en l'amohinós <i>vesper</i> de jugadors."
"s'aixamaven sens voler ab lo <i>vesper</i> negrós de curiosos que s'havia format devant"
"eren, em penso, fills de tots dos, d'una <i>vintena</i> d'anys quan jo els recordo"
"Allí cuinaven, menjaven i dormien una <i>vintena</i> d'homes, la majoria d'ells italians gesticuladors"
"haurien d'haver existit com a mínim una <i>vintena</i> d'espècies de bestiar boví salvatge"

Una estructura molt similar a l'anterior, però amb una petita diferència, és quan en lloc de presentar un únic substantiu el sintagma preposicional està

⁵⁰En aquest cas, la qualificació és del conjunt no únicament dels elements.

⁵¹Tot i que pugui semblar una estructura diferent, el fet que es tracti de la coordinació de dues formes d'un mateix lema fa que la incloquem com un exemple d'aquest tipus de complementació.

constituït per una coordinació de noms: si denoten elements pertanyents a diferents entitats tipus, indirectament avalen el tret [— homogeneïtat] dels elements, a diferència dels anteriors exemples. Vegem una petita mostra de l'estructura:

NC de $N_{[\pm p/NC]}$ i $N_{[\pm p]}$

" <i>Aglomeració</i> d'habitants i de jardins, compacitat de boscos"
"no havia acabat d'amarrar, que ja el moll era ple d'un <i>eixam</i> d'indis i de mestiços sumàriament vestits"
"Els pagesos anaven arribant i Sa Porta era un <i>vesper</i> de gent i carros."

En d'altres casos, el substantiu que denota els elements es materialitza en un altre nom col·lectiu, de manera que l'estructura és la següent:

NC de $N_{[+NC]} (A)$

Tot i que els exemples documentats contenen sempre el tret [+humà], no sembla que sempre hagi de ser així, depèn de les característiques de cadascun dels NC.

"siga perquè en lo temple hi havia tanta <i>aglomeració</i> de gent que fins produïa, en moments donats, <i>cérta</i> "
"el que és fals és la consideració que massa vulgui dir <i>aglomeració</i> de públic en un mateix local"
"La premsa suïssa parla de l' <i>aglomeració</i> de contingents austríacs no interrompuda"
"arriba notícia de què tornen a formar-se grans <i>aglomeracions</i> de gent cridanera"
"una <i>tartanada</i> de gent"
"la sucreria havia estat un <i>vesper</i> de gent que entrava i sortia sense parar"

Com ja ha quedat exposat, la sola presència d'aquests complements no justifica el tret en la seva forma negativa. Altres NC que tenen els elements especificats també presenten un sintagma preposicional introduït per la preposició *de* i seguit d'un substantiu (en plural o en singular, o col·lectiu; o fins i tot una enumeració de substantius) que denota els elements que integren el NC. Per exemple:

"obre el primer pis una galeria d'arcs amb <i>balustrada</i> de columnetes tornejades, ornamentades amb motlures."
"Tota aquella <i>bretolalla</i> de cadells ⁵² , els gossos de presa de la capellanada, no són dignes de

⁵²Ús figurat.

cordar-li les espartenyas."
"una <i>comissió</i> de persones civils"
"per on circulaven <i>comitives</i> de pagesos i pageses"
"les <i>comitives</i> d'acompanyants"
"amb grans <i>comitives</i> de plagues disfressats..."
"un rusc amb l'entrada i la sortida ininterrompuda d'un <i>eixam</i> d'abelles."
"l' <i>equipatge</i> de roba, llibres i sabates"
"confús <i>herbari</i> de la més heterogènia flora artística"
"un <i>matollar</i> de ribers negres sempre més m'ha recordat"
"aquests joves presenten un ample <i>temari</i> de reivindicacions"

Des del punt de vista de l'estructura sintàctica, la complementació d'aquests NC presenta les mateixes característiques independentment que tingui els elements especificats o no. Per tal de validar, doncs, el criteri sintàctic com a justificant del tret [— elements especificats] ens servirem d'una prova que C. Michaux (1992, 117) utilitza per tal de distingir "between true collectives and collectives-quantifiers". Segons aquesta autora, determinats NC amb complementació (sintagma preposicional introduït per *de* seguit dels elements de què està constituït el NC) poden invertir l'ordre dels elements i el resultat continua sent gramatical (*true collectives*), i d'altres donen com a resultat una estructura agramatical (*collective-quantifiers*). Cita com a exemples: *un comité d'étudiants* → *les étudiants du comité*; *un tas de feuilles* → *les feuilles du tas*; *un tas de gens* → *les gens du tas; *une tapée de flics* → **les flics de la tapée*; *une gorgée d'eau* → *l'eau de la gorgée*.

Es tracta d'una prova interessant —que per als NC en català i en castellà també és possible— i que es pot correlacionar amb el tret que considerem. Si el canvi d'ordre és possible el nom col·lectiu té el tret [+ elements especificats]; però **si s'inverteix l'ordre i el resultat és agramatical**, el tret és [— elements especificats]. Una aproximació ràpida a algunes dades apunta que l'aplicació de la prova i el resultat que genera no és tan clar com pot semblar a primera vista: presenta NC clarament amb [+ elements especificats], NC amb [— elements especificats] també de forma taxativa, però deixa un seguit d'unitats en una frontera ambigua pel que fa a aquest tret. Vegem a continuació les diverses conclusions a què podem arribar després de l'aplicació d'aquesta prova:

a) Hi ha NC que no permeten el canvi d'ordre sota cap condició; se'ls pot atribuir, per tant, el tret [— elements especificats] (i a més també són [+ nombre determinat]).

"mitja <i>dotzena</i> de paraules" → "*les paraules de la <i>dotzena</i> "
"una <i>dotzena</i> de cases grises" → "*les cases grises de la <i>dotzena</i> "
"una <i>vintena</i> d'anys" → "*els anys de la <i>vintena</i> "
"un <i>miler</i> d'amics sans i de cor alegre" → "*els amics sans i de cor alegre del <i>miler</i> "

b) Certs NC no admeten el canvi d'ordre si no és que s'opera una certa modificació en el NC; això ocorre amb els NC que a més de ser [— elements

especificats] presenten el tret [+ contenidor], i es comporten de la manera següent:

"una <i>taulada</i> de nens i nenes" → "*els nens i nenes de la <i>taulada</i> ", però "els nens i nenes de la taula"
"una <i>carretada</i> de trastos" → "*els trastos de la <i>carretada</i> ", però "els trastos de la carreta"
"la bonhomiosa <i>cistellada</i> de contes" → "*els contes de la <i>cistellada</i> ", però "els contes de la cistella"
"la primera <i>cullerada</i> de sopa de formatge" → "*la sopa de formatge de la <i>cullerada</i> ", però "la sopa de formatge de la cullera"
"li envià una <i>platerada</i> de pastissets de bledes" → "*els pastissets de la <i>platerada</i> ", però "els pastissets de la plàtera"

De fet, a banda de confirmar el tret [— elements especificats], perquè el resultat del canvi és agramatical, la transformació del NC en el substantiu que denota la unitat contenidora serà una justificació per al tret [+ contenidor] (veg. l'apartat 6.2.8).

c) Un altre subgrup de NC tampoc admet majoritàriament el canvi d'ordre, tot i que n'hi ha algun que presenta un comportament curiós: en certs contextos admet el canvi d'ordre i en d'altres, no. Per exemple:

"un <i>manat</i> de ràvecs llargaruts" → "els ràvecs llargaruts del <i>manat</i> "
"un <i>manat</i> de xemeneies" → "*les xemeneies del <i>manat</i> "
"una <i>garbera</i> de blat, granada i daurada" → "?el blat de la <i>garbera</i> "
"una <i>garbera</i> de dones" → "*les dones de la <i>garbera</i> "
"aquella <i>cordada</i> de jocfloralistes" → "?els jocfloralistes de la <i>cordada</i> "
"un <i>eixam</i> de monyicots" → "*els monyicots de l' <i>eixam</i> "
"un <i>eixam</i> d'abelles" → "les abelles de l' <i>eixam</i> "
"el <i>mosquer</i> d'enredacredos" → "*els enredacredos del <i>mosquer</i> "
"l' <i>amohinós vesper</i> de jugadors" → "*els jugadors de l' <i>amohinós vesper</i> "
"l' <i>aglomeració</i> d'arbres" → "*els arbres de l' <i>aglomeració</i> "
"l' <i>aglomeració</i> de badocs" → "?els badocs de l' <i>aglomeració</i> "
"hi havia tanta <i>aglomeració</i> de gent" → "la gent de l' <i>aglomeració</i> "
"el <i>murallam</i> de muntanyes" → "*les muntanyes del <i>murallam</i> "
"el gegantí <i>murallam</i> de serres" → "*les serres del gegantí <i>murallam</i> "

Si ens fixem en les ocurrències d'*eixam*, el resultat de la prova ens podria portar a destriar dues accepcions: *eixam*₁ [+ elements especificats] «conjunt d'abelles», on és possible el canvi d'ordre, i *eixam*₂ [— elements especificats]. Si això és cert, sembla que hauríem de poder documentar en el corpus algun context de la primera accepció sense complementació (no pronominalitzada, és clar), que justificués els elements especificats. Així és,

per exemple, a:

"l'entorn de flors ocultes s'exaspera l'eixam brunzent."
"L'eixam brunzina de valent."
"Torna a repetir l'operació fins a acabar amb l'eixam"

En els casos de *manat*, *aglomeració*, *garbera*, etc. sembla que en alguns casos és possible el canvi d'ordre —o en tot cas és discutible que el resultat sigui agramatical—, però en canvi no sembla que puguin ocórrer en contextos sense complementació. Què pot justificar, doncs, la possibilitat del canvi d'ordre? Pensem que probablement això pugui ocórrer amb aquells elements que són més prototípics, i en canvi clarament no sigui possible el canvi amb els no prototípics (amb usos figurats, per exemple).

d) Finalment als NC que permeten clarament el canvi d'ordre, se'ls atribuirà el tret [+ elements especificats]; només uns quants exemples:

"una galeria d'arcs amb <i>balustrada</i> de columnetes tornejades" → "les columnetes tornejades de la <i>balustrada</i> "
"una <i>comissió</i> de persones civils" → "les persones civils de la <i>comissió</i> "
" <i>comitives</i> de pagesos i pageses" → "els pagesos i pageses de les <i>comitives</i> "
"l' <i>equipatge</i> de roba, llibres i sabates" → "la roba, llibres i sabates de l' <i>equipatge</i> "
"el <i>matollar</i> de riberes negres" → "els riberes negres del <i>matollar</i> "
"un <i>mostrari</i> de botons" → "els botons del <i>mostrari</i> "
"un <i>mostrari</i> de catifes" → "les catifes del <i>mostrari</i> "
"trionfadora <i>trilogia</i> de les ciutats glorioses" → "les ciutats glorioses de la <i>trilogia</i> "

6.2.4 Justificació del tret [— autonomia]

Un altre tret que es pot justificar a partir de criteris gramaticals, extrets de l'anàlisi de concordances d'una mostra de NC, és la manca d'autonomia del conjunt o, dit d'una altra manera, la dependència del conjunt a un tot més ampli. La nostra hipòtesi és que aquesta dependència referencial pot traduir-se també en una dependència lingüística entre el substantiu que denota el NC i el nom que denota el tot del qual depèn. Probablement no tots els NC [— autonomia] poden justificar-se amb els criteris que descriurem —i, per tant, caldrà tenir-ne en compte d'altres de complementaris— però, a diferència del criteri anterior, tots els que responguin a aquest criteri seran necessàriament [— autonomia].

Com veurem, la dependència lingüística entre les dues unitats no és sempre del NC respecte al tot, sinó que també pot ser a la inversa, i es materialitza en estructures sintàctiques diverses. En primer lloc, la **presència d'un sintagma preposicional complementant el NC** pot ser un criteri per a la justificació del tret [— autonomia] si respon a l'estructura següent i compleix una sèrie de restriccions semàntiques:

NC (A) de det. N_[±pl]
---

en què el N denota el tot de què forma part el NC —i no l'element que el constitueix com havíem vist abans—⁵³; el N acostuma a anar precedit de determinació (articles, possessius, quantitius) i —en alguns casos— seguit d'un adjectiu qualificatiu, que només qualifica el tot. Vistes les concordançes obtingudes, el NC pot anar seguit d'un adjectiu qualificatiu, però no és el més habitual (veg. l'exemple de *plomatge*).

"està espargit entre l' <i>articulat</i> d'aquells Reglaments i Instrucció."
"amb els ulls fets en l' <i>articulat</i> d'un contracte jurídicament i tècnicament perfecte"
"I el Quimet assegut a una cadira sota la <i>balustrada</i> de la balconada"
"sobre el fanal per tal d'aferrar-se amb les mans a la <i>balustrada</i> de la terrassa"
"parteratge en la corol·la i el tro davalla amb remor de <i>banyam</i> de cèrvoles en zel?"
"acaronar el <i>banyam</i> dels bous a l'arada"
"no tenen pis a dalt, i el <i>bigam</i> de l'envelat queda al descobert"
"I ella dalt del <i>bigam</i> de la sala pel fum ennegrida va posar-se d'un vol"
"la <i>botonadura</i> de la meva camisa"
"la remor del vent entre el <i>brancatge</i> d'aquells roures"
"els dossers del <i>cadiram</i> del chor de la Seu de Mallorca"
"l'estil egipci de la <i>columnata</i> del temple de Lugsor ó del indiá de Ellora,"
"d'aquesta, constituïnt el macís hont debia apoyarse la <i>columnata</i> del pórtich"
"on els nervis tibaven com el <i>cordam</i> d'una barca"
"com el <i>cordatge</i> d'una lira de mil cordes que polsàs el vent"
"amb les cordes de les lleis que els estraven com el <i>cordatge</i> d'un vaixell"
"una ungla terrible, gruixuda com la <i>cornamenta</i> d'un brau"
"(la corona característica del cèrvol roig no hi és, en la <i>cornamenta</i> d'aquest cèrvol)"
"Un pop monstruós provava de sotraguejar pel ventre la <i>costellada</i> de la nau."
"Una vegada varen trobar el niu d'una puput dintre la <i>costellada</i> d'un home mort"
"anava armant les quadernes, que són les que formen el <i>costellam</i> de l'embarcació i determinen la forma del buc."
"Enfonsa la mà seca per l'àrit <i>costellam</i> del gos d'atura."
"llum mística d'un sol que tal vegada ha passat per la <i>cristalleria</i> dels finestrals"
"calia desacostar, amb força, el <i>fullam</i> de molts milers d'arbres salvatges"
"no distingia quasibé res, llevat del <i>fullam</i> assolellat i marcit de l'arbreda."

⁵³Cal anar alerta i no confondre el tot de què depèn el NC amb substantius que no mantenen una relació meronímica (de part-tot) amb el NC, sinó una relació de possessió o de localització; per exemple: "el *rocam* de l'escullera barra el pas a les gents", "L'*alumnat* de les escoles públiques i privades subvencionades", "Una gran quantitat de menjar (...) fou repartida després entre tota la *pobrissalla* de Santa Maria, que (...) esperaven a la porta llançant víctors i fent-se'ls la boca aigua".

"la <i>fullareda</i> dels arbres"
"el <i>plomatge</i> nupcial de molts ocells"
"dins el fosc <i>ramatge</i> del vell olivà"
"hem fet l'amor sota els <i>ramatges</i> d'un garrover"

Una estructura sintàctica aparentement molt diferent, però que de fet respon a la que acabem de descriure, és quan ens trobem el NC dins d'una **frase de relatiu en què l'antecedent és el complement del NC** i denota el tot del qual forma part. En són alguns exemples, gairebé anecdòtics dins del conjunt de les dades de què disposem:

"havent-hi trobat dos esquelets dels que reconegueren tota l' <i>ossamenta</i> "
"Albireu un palau, rera la <i>cristeria</i> del qual endevineu riqueses i confort i benestar"

Si fins ara el tot del qual forma part el NC depenia lingüísticament d'aquest, ara és el NC que depèn del substantiu que denota el tot. Les estructures sintàctiques que sembla que poden avalar el tret [— autonomia] del conjunt són dues:

En primer lloc, la **presència del NC dins d'un sintagma preposicional** introdueix *per de* com a complement nominal d'un altre substantiu, el qual denota el tot de què forma part el NC. L'estructura es pot representar de la manera següent:

N <i>de</i> (A) NC (A) (Sprep)

En aquest cas no acostuma a haver-hi determinants precedint el NC, però sí que s'hi poden trobar adjectius qualificatius, ja sigui precedint-lo com seguint-lo (com pot observar-se en alguns exemples); naturalment, el NC també pot anar complementat per un sintagma preposicional.

"Les carretes, tirades per bous de <i>banyam</i> enorme, carregades fins a gran alçada."
"les armilles de seda (...) i <i>botonadura</i> d'argent"
"I uns barcos en miniatura, plens de veles i <i>cordam</i> "
"en una cadira baixa de <i>cordatge</i> d'espert, rústega, comodíssima"
"davant de la porta de casa, sota unes branques de <i>fullam</i> espès"
"els arbres de tendre <i>fullatge</i> "
"Faigs tendres, d'espès <i>fullatge</i> "
"uns ocells de <i>plomatge</i> de seda i tots els colors de l'arc de sant Martí"

Però aquesta no és l'estructura més freqüent, sinó quan el NC es troba

també dins d'un sintagma preposicional com a complement nominal d'un altre substantiu, que denota el tot, però aquesta vegada introduït per la preposició *amb* (o *sense* segons els casos):

N (A) *amb/sense* (det.) NC (A) (Sprep)

A diferència de l'anterior, el N que denota el tot acostuma a anar qualificat, i el NC sol anar precedit d'algun tipus de determinant. Vegem-ne uns quants exemples il·lustratius:

"va construir una petita pol·lacra (...) amb tota la seva <i>arboradura</i> , <i>velam</i> i ormeig complet"
"Damunt el portal d'entrada muntaren un cadafal amb <i>balustrada</i> , sostingut amb peanyes i capitells, per als músics."
"desmuntable, precedit d'un vestibul amb escalinata i <i>balustrada</i> "
"obre al primer pis una galeria d'arcs amb una <i>balustrada</i> de columnetes tornejades, ornamentades amb motlures."
"així, va existir una vegada una família de cèrvids amb el <i>banyam</i> en un sol costat"
"Arles té bous marins amb un <i>banyam</i> remès"
"una quadra espaiosa com una boal, alta de sòtil, amb el <i>bigam</i> a la vista"
"gipó negre ab <i>botonada</i> de coral"
"l'armilla celest amb <i>botonada</i> daurada"
"fet una soca sense <i>brancam</i> "
"Som com la fruita madura d'un arbre sense <i>brancatge</i> "
"El primer contenia un cobert amb una <i>columnata</i> , de mida aproximada a la pista de l'estadi"
"o es combina el pòrtic amb la <i>columnata</i> com en la plaça de la Catedral de Salzburg"
"pronunciava el color d'un vaixell amb el <i>cordam</i> , que se n'anava"

6.2.5 Justificació del tret [+ acció múltiple]

En descriure aquest tret a l'apartat 6.1.1.4, d'aquest mateix capítol, hem dit que el conjunt d'elements pot ser el resultat directa de la reiteració d'una acció; reiteració que pot venir donada per la multiplicitat d'agents duent a terme simultàniament la mateixa acció (o per la reiteració d'un únic agent), per la multiplicitat d'objectes de l'acció o dels diferents elements que en resulten. De manera que per poder atribuir aquest tret a un NC, cal justificar, d'una banda, l'acció i de l'altra la multiplicitat.

Per al primer cas, trobem la justificació en un criteri formal: el NC ha de ser una **unitat deverbal**, per tal que pugui remetre a una acció. Així per exemple, *llampegadera*, *escampadissa*, *bordadissa*, *trencadissa*, *cridadissa* i *cridòria* compleixen aquest criteri. Això no implica que qualsevol NC deverbal sigui [+ acció múltiple], sinó que per atribuir aquest tret a un NC necessàriament ha de ser un substantiu deverbal.

Per al segon cas, podem trobar criteris sintàctics que refermen encara més la presència d'aquest tret. Si el NC va complementat amb un sintagma preposicional introduït per *perde*, aquest té l'estructura següent i compleix les

restriccions semàntiques que s'exposen a continuació:

NC de (det.) N_[+pl]

en què el N és el subjecte de l'acció verbal, que pot anar precedit de determinants, tot i que no necessàriament. Per exemple:

"Estols de núvols, albas y celístias, <i>bellugadissa</i> d'astres flamejants"
"imaginació desperta ha trobat un dolç entreteniment en la <i>bellugadissa</i> de núvols que hi ha gairebé a ran de les arbredes."
"I ara veurieu una bella <i>bellugadissa</i> de cambriers duent safates amb bols de cafè"
"les fulles volanderes, la <i>brunidissa</i> empipadora de milers d'insectes"
"Hi ha en els arbres una constant <i>cantadissa</i> d'ocells."
"amb una xiroia <i>cantadissa</i> de galls que trenca el silenci del panorama"
"i, en redreçar-se, senti tot d'una la <i>cantadissa</i> dels grills i un so llunyà d'esquelles"
"els rostos dels turonells, xiulen amb una gèlida <i>cridadissa</i> de serpents enravinats"
"ajocat l'aviram en jaçes de palla, entre l'eixordadora <i>cridadissa</i> de les venedores"
"la <i>cridòria</i> d'uns personatges"
"lenta <i>dringadissa</i> d'esquelles"
"quin amuntegament, quina amplia <i>escampadissa</i> de teulades grogues!"
"una bella <i>escampadissa</i> de cabres orades"
"una gran <i>lladradissa</i> de gossos dins de la casa"
" <i>lladradisses</i> de gossos enfollits per la presència d'un captaire"
"una <i>mescladissa</i> de discordances harmòniques, ab remor d'exam humà"
"aquest moment la <i>piuladissa</i> dels ocells que poblaven les arbredes del passeig de ronda que circumdaven les muralles"

Una petita variació respecte de l'estructura anterior és que, en lloc d'haver-hi un nom en plural, hi hagi un segon NC:

NC de (det.) N_[+NC]

Alguns exemples:

"La sorollosa <i>bellugadiça</i> de la maynada traheix un desinterès general."
"i tot era <i>bellugadissa</i> de gent que enraonava en alta veu"
"esforçant-se molt, va arribar a descobrir-los per la <i>bellugadissa</i> dels herbatges."
"com ho és sempre el darrer gall que, a la nit, clou la <i>cantadissa</i> importuna de tot el gallam d'un barri"
"I pujava la <i>cridadissa</i> de la gent, els xiscles de nens i dones"
"remors confoses d'altres cases, aixetes i ràdios, <i>cridadissa</i> de canalla"
"alterat a penes, però sense desentonar, per la <i>cridadissa</i> de la mainada"
"confonense ab la folla <i>cridadissa</i> de la gorrionada urbana"
"la <i>cridòria</i> de la quitxalla"
"l'ampla <i>cridòria</i> de la multitud"

Una altra possible variant, amb un matis diferent, és la següent:

NC de (det.) N_[-pl]

en què el N continua sent el subjecte de l'acció verbal, però a diferència dels exemples anteriors no hi ha una multiplicitat d'agents (el substantiu en plural o col·lectiu), sinó que la noció de col·lectiu ve donada pel fet que un únic agent realitza l'acció de forma continuada. Per exemple:

"corejat per la *lladradissa* d'en Tro, davant les veremadores"
 "Va despertar-lo la *lladradissa* del gos"

Si el NC denota el conjunt d'objectes, tindrem aquestes estructures sintàctiques:

NC de N_[+pl] o NC de N_[+NC]

en què el N denota l'objecte de l'acció verbal. Per exemple:

"tuf d'*aixafadissa* d'escorpins"
 "escampadissa de rodets, topades i *trencadissa* de vaixella"

Aparentment uns quants contraexemples: l'anàlisi de les dades presenta uns quants casos de NC deverbals complementats amb un sintagma preposicional introduït per la preposició *de* que precedeix un substantiu que sembla denotar un locatiu:

"Hi ha poca *bellugadissa* d'escenari, gairebé nul·la."
 "Refilaven de valent, dominant tota la *bellugadissa* de la plaça."

Probablement no siguin veritables contraexemples i es puguin explicar per un procés metonímic del locatiu que passa a designar el conjunt d'agents de l'acció verbal que són en el lloc (*escenari* i *plaça*, respectivament).

Com a conclusió, si la unitat lingüística que denota el NC és deverbal (criteri formal) i, dins de text, va acompanyat d'un complement amb les característiques esmentades, aleshores necessàriament té el tret [+ acció múltiple].

6.2.6 Justificació del tret [$\pm$ comptable], per al conjunt

El tret [$\pm$ comptable] —només el que afecta el conjunt, no pas l'element— ja hem dit que no era referencial, sinó semàntic i, per tant, necessàriament s'ha de poder justificar des d'un punt de vista lingüístic. Dos són els criteris que permeten d'avaluar-ne el tret positiu o negatiu en relació a qualsevol NC, un cop analitzat dins dels textos: el primer és un criteri morfològic i el segon, sintàctic.

La possibilitat de **flexió de nombre en singular o en plural dels NC** ens permet la justificació d'aquest tret. Si un NC presenta la forma flexiva de plural i denota realment «més d'un conjunt», necessàriament aquest substantiu és [+ comptable]; però, en canvi, si no presenta mai la forma de plural o bé quan la presenta denota diversitat —característica pròpia dels noms de massa—, aleshores el NC ha de tenir el tret [— comptable]. Abans de presentar alguns exemples dels dos casos, volem remarcar un aspecte metodològic, fruit de l'anàlisi de les dades.

El criteri com a tal no sembla objectable, però, en canvi, sí que ho és la seva validació. Per tal d'aplicar aquest criteri cal documentar els NC en corpus textuais i comprovar-ne les concordances. Qualsevol corpus, per definició, és sempre parcial i no pot presentar totes les ocurrències d'una paraula d'una llengua; això no és possible. Per tant, l'anàlisi en alguns casos pot ser relativa. Per exemple, que el NC *septet*, *sextet* no presenti cap ocurrència en plural no implica necessàriament que sigui [— comptable], sinó simplement que no n'hi ha cap en el corpus consultat. I, d'altra banda, com cal interpretar que un determinat NC amb un índex força alt d'ocurrències presenti un únic cas (o un percentatge mínim) de forma flexiva plural amb el valor de «més d'un conjunt»? És raó suficient per atribuir-li el tret [+ comptable]? Un exemple aparentment molt clar per al català, el NC *gent* —tradicionalment considerat nom de massa— documentat en el corpus textual amb un total molt elevat d'ocurrències, presenta només uns pocs casos residuals en [+ plural]⁵⁴:

---

⁵⁴Flexió estranya per a un parlant actual competent en la seva llengua.

"el rocam de l'escullera barra el pas a les <i>gents</i> "
--

"lluny d'aquella cridadissa de les <i>gents</i> "

Feta aquesta remarca, vegem, ara sí, uns quants exemples que justifiquen el tret [+ comptable]:

"a Sueca, 3.665 fanecades d' <i>arrossars</i> , 320 d'horta i 115 d'hort de tarongers"
"les obres del Passeig de Colom, col·locant grups de <i>balustrades</i> , pedestals, gerros"
"tota la sèrie d'animals monstruosos dels <i>bestiaris</i> romànics, amb les bèsties alades"
"un concert de matisos, de <i>cantadisses</i> d'ocells, de murmuris de fulletes noves"
"Brillaven els esclats prismàtics de les <i>cristalleries</i> "

i [— comptable]:

"i entre la majoria de l' <i>alumnat</i> del col·legi"
"Entre el <i>cordam</i> , mira la mar"
"mitja tona d' <i>herbatge</i> farmacèutic (...), tal com el poncem, l'agraella, el cardamom"
"la part millor de la <i>pagesia</i> no cercà una solució revolucionària"
"Un feix de <i>paperam</i> "
"un grup compacte de <i>pobrissalla</i> de diferents edat i sexe"
"les dues llenques de <i>rocam</i> que tancaven la badia"
"grans bocins de <i>rocam</i> s'estimbaven penyes avall, esmicolant-se"

Un altre criteri, en aquest cas sintàctic, que permet de validar el tret [+ comptable], i que s'hauria de complementar amb l'anterior —vistos els possibles problemes metodològics que en genera la validació en corpus textuais— és la **quantificació** que admet el NC. Partim del supòsit que si el NC va precedit de numerals cardinals necessàriament és [+ comptable].

"Quatre <i>columnates</i> sense basa y ab un senzillíssim capitell de forma"
"tres <i>cullerades</i> d'aquest calmant"
"potser dues <i>dotzenes</i> de duxes"
"Dues <i>fagedes</i> , igualment obscures, esdevenen poruques y aclarides"
"Enmig de les dues <i>files</i> d'homes devots"
"D'un terreny abans soliu (un prat i quatre <i>jonqueres</i>) vui s'esbranquen les pomeres de fruita"
"La perdua d'Eschyl significa la perdua de catorze <i>trilogies</i> , donant un total de cinquanta sis peces"
"Eren dues <i>vaixelles</i> de 'pisa de pipa', és a dir de ceràmica fina de pasta"
"grandiloqüentment enumeren dues <i>vintenes</i> de principats i reialmes"

6.2.7 Justificació del tret [+ locatiu]

Per tal de justificar l'atribució del tret [+ locatiu] disposem de diversos criteris sintàctics, que sovint es complementen. En primer lloc, si un NC funciona com a **complement d'un verb de moviment** (locatiu o directe, segons si es tracta de verbs intransitius o transitius, respectivament),

necessàriament se li ha d'atribuir aquest tret. Vegem a continuació alguns exemples d'aquests NC acompanyant alguns dels verbs documentats en el corpus textual, entre d'altres: *arribar*, *anar*, *atravessar*, *travessar*, *passar*, *sortir*, *córrer*, *transitar*, *creuar*, *internar-se*, *endinsar-se*, *ficar-se*.

"Travessem antics terrenys de marjal, <i>arrossars</i> en altre temps i a hores d'ara transformats en horts"
"Patraix, aquell trenet alegre que creuava xiulant uns <i>arrossars</i> atònits."
"Anem cap a l' <i>avetosa</i> de Matagalls."
"Per aquest camí es travessen unes petites <i>avetoses</i> . La resta són <i>fagedes</i> ."
"Cal que sortim tot seguit de l' <i>avetosa</i> -digué vivament en Boi."
"i el tren que travessava els <i>bladars</i> i els camperols antics que s'alçaven i cridaven"
"regalima, la masovera surt i crida l'aviram, mentre al <i>bladar</i> transita la recol·lectora"
"Avui, a la tarda, anem al <i>Bosc</i> (no pas la <i>fageda</i>) de Vilarmau."
"vaig a Borderiol i arribem fins al començament de la <i>fageda</i> "
"Hem anat fins al cor de la <i>fageda</i> , hem anat <i>bosc</i> endins i t'he trobat"
"Hem anat, a la tarda, a la <i>fageda</i> de Vilarmau"
"En Roc es va endinsar en la <i>fageda</i> ."
"el ca y gesticula a mida qu'el seu remat s'interna a la <i>fageda</i> "
"Passà la <i>fageda</i> coneguda, vorejà els prats"
"i, després d'atravessar una grandiosa <i>fageda</i> , tota grisa perquè encara no hi apuntaven les fulles"
"Es travessen <i>fagedes</i> , extenses plantacions de castanyers"
"l'ajudà a sortir del <i>fangar</i> . Després del fet estigueren alguns dies sense veure's."
"Va córrer cap al mig del <i>fangar</i> , espantant els ànecs mentre passava"
"Estic ficat en un <i>fangar</i> profund, i no tinc on posar el peu"
"Se'n va a les <i>salzeredes</i> , on hi ha els nans que vigilen les trampes"
"Però al bon temps, passant per la <i>salzereda</i> , les falgueres arriben fins al genoll"
"s'alçava decidit, travessava la <i>salzereda</i> , s'abeurava a la riera"

Amb tot, l'anàlisi de les concordances d'altres NC permet de constatar que es tracta d'un criteri lingüístic que presenta uns quants contraexemples ja que hi ha NC que no són [+ locatiu] que també poden anar acompanyats de verbs de moviment. Per exemple:

"s'endinsa pels <i>brancatges</i> ; guspireja en les clarianes com un gran foc"
"S'endevinen parelles silencioses passant sota el <i>brancam</i> ."

Es tracta en tots dos exemples de NC [— autonomia], i aquest tret hauria de ser una restricció prèvia si es manté el criteri esmentat com a justificació de [+ locatiu].

En segon lloc, si el NC complementa un substantiu genèric que denota lloc i respon a l'estructura sintàctica següent:

N_[+ locatiu] (participi) de (det.) NC

en què el substantiu (per exemple, *zona*, *camí*, *vessant*, *terra*, *camp*, *extensió*) pot anar acompanyat de certs participis verbals (del tipus *rodejat*, *cobert*) i la preposició que introdueix el sintagma preposicional del qual forma part el NC és *de*, també implica que se li pot atribuir el tret [+ locatiu]. Alguns exemples:

"serveixen per a la classificació de les terres d' <i>arrossar</i> i horts de taronges"
"acarradats sobre terra roja i extensos camps d' <i>arrossars</i> perennement anegats."
"cap a Suècia, travessarem les zones següents: zona de la <i>fageda</i> , zona de la <i>roureda</i> amb coníferes, zona del <i>bosc</i> de"
"i emprenent la direcció N. per un camí rodejat de <i>fagedes</i> que baixa un xic de primer per pujar poc després"
"un viarany que serpenteja pel vessant cobert de jove <i>fageda</i> , en cosa de tres quarts es davalla sobtadament"
"i remuntaven zones de <i>fangar</i> , la correntia del riu, regalaven d'aigua com fonts"
"arriba al límit del bosc, que apareix com una zona de <i>matollar</i> ."
"La zona de <i>matollar</i> que limita el bosc és estreta"
"hi ha grans extensions cobertes de <i>matollar</i> de proteïcies de 0,5-1 m d'alçada"
"en pinedes cremades i extensions d'ermes i <i>matollars</i> baixos"

Altra vegada hi ha interferències amb alguns NC [— autonomia], i sobretot amb els NC que responen a la relació [+ component : objecte integral]. Per exemple:

"un gran finestral, que dóna al terradet envoltat per una <i>balustrada</i> , amb testos de flors"
"tristor solitària, per aquests caminols vorejats d'espès <i>brancam</i> , tot evocant aquells filòsofs o ermitans a l'estil de"
"d'un gran temple que estava voltat d'una altíssima <i>columnata</i> , de la qual ne restan dos fragments"
"una grandiosa fortalesa rodejada de ciclopich <i>murallam</i> "

Finalment, disposem d'un últim criteri aparentment fiable, però que —un cop analitzades les concordances de la mostra— presenta uns quants contraexemples. D'entrada sembla que una estructura com la següent també hauria de ser un criteri sintàctic per justificar la presència del tret [+ locatiu], ja que el substantiu que complementa el NC és un topònim (és indiferent que es tracti de toponímia major o menor):

NC de (art) N_[+ topònim]

La majoria de les dades que ens proporciona el corpus textual així ho confirma. Entre d'altres:

"Després tocava el torn als <i>arrossars</i> de Burmah."
"els nostres dies, tant a les garrigues com als regadius i <i>arrossars</i> de Tortosa"
"molts de trets comuns amb els paisatges pantanosos i els <i>arrossars</i> de l'Albufera de València"
"estima que cap el 1942-43 a les zones dedicades a l' <i>arrossar</i> d'Alfagar, Benetússer, Catarroja, Massanassa, Sedavi"
"de la immensa <i>fageda</i> de Puigçacalm, que els volta en amfiteatre"
"la <i>Fageda</i> d'En Jordà"
"La <i>fageda</i> de Vilarmau"
"La <i>fageda</i> del Matagalls"
"dels crits dels carreters que s'encallaven al <i>fangar</i> de la Rambla"
" <i>matollar</i> d'Humiria i <i>bosc</i> d'Eperua"
"l'ombra de las <i>salzaredas</i> del Ter"
"ens havíem volgut aconsolar amb una berenada a la <i>salzereda</i> de can Juncosa"

Però, en canvi, alguns NC presenten aquesta mateixa estructura i és obvi que no se'ls pot assignar el tret [+ locatiu]. Per exemple:

"els coberts d'argent fi i la <i>vaixel·la</i> de porcellana i la <i>cristeria</i> de Bohèmia"
"Jocs de <i>cristeria</i> de Baccarat i del País en llis gravat, tallat"
"ja no tinc gairebé res empenyorat, la <i>cristeria</i> de Sèvres, la <i>vaixel·la</i> de Llimotges"
"hi havia copó i hòsties (una copa de vidre tallat, de la <i>cristeria</i> de can Martirià"
"El vell Martin va servir plats digníssims, en autèntica <i>vaixel·la</i> de Limoges"
"tragueren per a tal avinentesa la coberteria d'or, la <i>vaixel·la</i> de Castel Durante i les belles copes de Murano"
"algunes de noms ressonants com Massip i Fortuny, a <i>vaixel·les</i> de Saxònia"

Com s'ha pogut observar, es tracta de NC que responen a la mateixa estructura sintàctica i que, de fet, denoten la denominació d'origen o la procedència del NC. Així doncs, allò que semblava un criteri sintàctic òptim per justificar aquest tret o bé s'invalida —vistos els contraexemples— o bé només es pot considerar complementari un cop confirmats els criteris descrits en primer lloc.

6.2.8 Justificació del tret [+ contenidor]

En relació als criteris que permeten la justificació d'aquest tret [+ contenidor] cal fer esment, en primer lloc, al que hem anomenat la justificació interna dels paràmetres i trets. Aquest és un cas de justificació entre trets: si un NC és [+ elements especificats] no pot tenir el tret [+ contenidor], només és possible d'assignar-lo a un nom col·lectiu que sigui [— elements especificats]. Partint, doncs, d'aquesta restricció, els criteris

que permeten de justificar l'atribució de [+ contenidor] a alguns NC són dos.

El primer criteri és formal: si un NC conté en la seva estructura morfològica la unitat lingüística que denota el recipient o contenidor⁵⁵, que agrupa o reuneix els elements que el constitueixen, necessàriament se li ha d'atribuir el tret [+ contenidor]; normalment, es tracta d'unitats lingüístiques formades mitjançant un procés de derivació (en el cas del català, amb els sufixos *-at*, *-ada*; en castellà *-ado*, *-ada*; en el cas del francès *-ée*). Per exemple: *armariat*, *cabassada*, *butxacada*, *davantallada*, *cassolada*, *platerada*, *balconada*, *forcada*, *fornada*; *puñado*, *cucharada*, *hornada*; *cuillereé*.

El segon criteri és sintàctic i ja ha estat descrit a l'apartat 6.2.3. Si un NC necessita obligatòriament la complementació d'un sintagma preposicional introduït per *de* el substantiu del qual denota l'element (o elements) de què està constituït el NC, i en fer la prova del canvi d'ordre del complement el resultat és agramatical excepte si en lloc del NC hi col·loquem la unitat lingüística que denota el recipient (el contenidor) que agrupa els diferents elements, aleshores podem atribuir a aquest substantiu el tret [+ contenidor].

6.2.9 Justificació del tret [— homogeneïtat] per als elements

Només un tret dels atribuïts als elements⁵⁶ es pot justificar mitjançant un criteri sintàctic, un cop analitzats els NC dins de text. Si el NC porta la complementació d'un sintagma preposicional introduït per *de* seguit d'una sèrie de substantius que denoten els elements de què està constituït, i cadascun d'aquests substantius denomina una entitat tipus diferent, aleshores podem atribuir a aquest NC el tret [— homogeneïtat]. Per exemple:

---

⁵⁵Entenem contenidor en un sentit molt ampli; per exemple, llocs tancats com *església*, *celler*, poden generar NC com *esglesiadada*, *cellerada*, per denotar el conjunt d'elements reunits, continguts, agrupats allí. De la mateixa manera determinades parts del cos (*mà*, *braç*, *grapa*) generen també NC similars com *manat*, *braçat*, *grapat*.

⁵⁶Però com ja s'ha esmentat en l'apartat corresponent, de manera semblant al tret [± elements especificats], trobaríem arguments per atribuir-lo tant al conjunt com a l'element.

"l' <i>equipatge</i> de roba, llibres i sabates"
"a les eres s'hi fa tot un <i>herbassar</i> de goixos de blat, ordi, civada i fins i tot herbes danyoses com cugula"

6.2.10 Conclusions

Amb l'objectiu de presentar una síntesi dels diferents trets que intervenen en la noció de NC —tant si afecten el conjunt com els elements que el constitueixen— que poden justificar-se mitjançant criteris lingüístics (morfològics i sintàctics) obtinguts majoritàriament a partir de l'anàlisi d'uns quants NC en un corpus textual, més enllà de la percepció (més o menys subjectiva) d'un conjunt d'elements com a unitat, vegeu el quadre següent:

TRET	JUSTIFICACIÓ LINGÜÍSTICA
[+ nombre determinat]	Presència d'un numeral en l'estructura morfològica del NC.
[— nombre exacte]	Presència de l'adjectiu <i>bon -a</i> , <i>llarg -a</i> precedint o seguint el NC. Presència de la locució <i>prop de</i> precedint el NC.
[— elements especificats]	Presència d'un Sprep complementant el NC, que explicita els elements que el constitueixen, i si s'inverteix l'ordre de l'estructura sintàctica el resultat esdevé agramatical: — NC <i>de</i> (det.) N _[± pl] (A) — NC <i>de</i> N _[+ NC] (A) — NC <i>de</i> N _[± pl/+ NC] i N _[± pl]
[+ elements especificats]	Presència d'un Sprep complementant el NC, que explicita els elements que el constitueixen, i si s'inverteix l'ordre de l'estructura sintàctica el resultat continua sent gramatical: — NC <i>de</i> (det.) N _[± pl] (A) — NC <i>de</i> N _[+ NC] (A) — NC <i>de</i> N _[± pl/+ NC] i N _[± pl]
[— autonomia]	Presència d'un SPrep complementant el NC, en què el N del SPrep denota el «tot» de què depèn: — NC (A) <i>de</i> (det.) N _[± pl] Presència d'una frase de relatiu en què l'antecedent és el complement del NC i denota el «tot» del qual forma part. Presència del NC dins d'un SPrep com a complement d'un N que denota el «tot» de què forma part el NC: — N <i>de</i> (A) NC (A)(SPrep)

	— N (A) <i>amb/sense</i> (det.) NC (A) (SPrep)
[+ acció múltiple]	<p>Presència d'una unitat verbal en l'estructura morfològica del NC.</p> <p>Presència d'un SPrep complementant el NC que denota el conjunt d'agents (o l'agent) de l'acció verbal: — NC <i>de</i> (det.) N_[+pl] — NC <i>de</i> (det.) N_[+NC] — NC <i>de</i> (det.) N_[-pl]</p> <p>Presència d'un SPrep complementant el NC que denota el conjunt d'objectes de l'acció verbal: — NC <i>de</i> N_[+pl] — NC <i>de</i> N_[+NC]</p>
[+ comptable]	<p>Flexió de plural del NC denotant «més d'un conjunt».</p> <p>Presència de numerals cardinals precedint el NC.</p>
[– comptable]	<p>Absència de flexió del NC quant al nombre.</p> <p>Flexió de plural del NC denotant «diversitat».</p>
[+ locatiu]	<p>Presència del NC com a complement d'un verb de moviment.</p> <p>Presència del NC com a complement d'un substantiu genèric que denota lloc: — N_[+ locatiu] (participi) <i>de</i> (det.) NC</p> <p>Presència d'un SPrep complementant el NC, en què el substantiu és un topònim: — NC <i>de</i> (det.) N_[+ topònim]</p>
[+ contenidor]	<p>Presència en l'estructura morfològica del NC d'una unitat que denota «contenidor o recipient».</p> <p>Presència d'un SPrep complementant el NC, que explicita els elements que el constitueixen, i si s'inverteix l'ordre de l'estructura sintàctica el resultat esdevé agramatical excepte si se substitueix el NC pel nom del contenidor o recipient que és a la seva estructura morfològica.</p>
[– homogeneïtat]	<p>Presència d'un SPrep complementant el NC, que explicita els elements de què està constituït i cadascun d'aquests pertany a entitats tipus diferents: — NC <i>de</i> N_[±pl], N_[±pl] i N_[±pl]</p>

Quadre 8. Justificació lingüística d'alguns dels trets que intervenen en la noció de NC.

7.0 Introducció

Si partim de la base que els NC són unitats a la vegada morfològiques (tenen una determinada estructura morfològica), semàntiques (vehiculen la noció de nom col·lectiu), morfosintàctiques (es comporten dins del discurs de determinada forma quant a la flexió en relació al nombre; quant a la concordança amb el verb —en el cas que en siguin el subjecte—; presenten restriccions quant als especificadors, els quantitius, els complements, etc. que els poden acompanyar) i pragmàtiques (poden vehicular usos connotats —valors pejoratius—, usos temàtics —valors especialitzats o no), és clar que es poden establir tipologies de NC de diverses menes segons quines siguin les característiques que es prioritzen com a criteri classificador. Al llarg dels capítols precedents, s'han anat resseguint explícitament o implícitament algunes de les classificacions dels NC establertes a la bibliografia, sempre parcials però.

Si es prioritza el **criteri morfològic**, tradicionalment els NC en català, per exemple, han estat subdividits de forma poc satisfactòria en tres grans blocs —com també ocorre per a altres llengües romàniques com el castellà, el francès i el portuguès—: els NC morfològicament simples, els NC formats per derivació mitjançant una sèrie de sufixos dits col·lectius i els anomenats numerals col·lectius. Es prioritza el criteri morfològic, però —com es pot constatar— s'hi interrelacionen criteris sintàctics. En el capítol 3 d'aquesta tesi, hem establert una tipologia dels NC a partir de l'heterogeneïtat estructural que presenten, força més exhaustiva i completa, a partir de l'anàlisi de les dades obtingudes a E. Solé (1996).

Si es prioritza el **criteri semanticosintàctic**, es tornen a dividir els NC segons la seva capacitat (total, parcial o nul·la) per actuar com a quantificadors i noms de mesura. Aquí, per exemple, hi entrarien els plantejaments de C. Michaux (1992) per al francès, extrapolables tant al català com al castellà¹.

Una altra possibilitat és establir com a criteri classificador prioritari el **morfosintàctic**, de manera que els NC es podrien dividir segons si presenten concordança en singular o en plural amb el verb, quan fan de subjecte. O bé

---

¹Vegeu el que hem exposat en el capítol 4.

classificar-los segons si vehiculen la noció de col·lectiu en la forma de [— plural], o bé en la forma de [+ plural], i què ocorre quan es modifica aquesta flexió (si en presentar la forma [+ plural] mantenen o perden la noció de nom col·lectiu, i si en la forma de [— plural] continuen mantenint aquesta noció). Com s'ha pogut comprovar en els capítols precedents aquests han estat criteris primordials i repetits a la bibliografia per descriure i definir els NC, i des de punts de vista força distants a vegades; tot i així, però, mai aquests criteris han estat suficients i únics per establir tipus de NC, sinó que necessàriament s'han hagut de servir d'altres criteris (referencials, sobretot).

Si es prioritza el **criteri semàntic**, la tipologia de NC més freqüent és la que s'estableix a partir de les relacions entre el conjunt i els elements que el constitueixen; així, es podria classificar els NC en taxonòmics i meronímics, per exemple (o partir de qualsevol de les classificacions que s'han anat resseguint en el capítol 5).

Finalment, si es prioritza el **criteri referencial o ontològic**, es poden constatar diferents classificacions dels NC que normalment s'estableixen a partir de la presència o absència d'una característica o tret; així hem destacat NC organitzats i no organitzats, NC específics i no específics —que es correspondria al tret [$\pm$ elements especificats]—, NC homogenis i NC heterogenis, NC homeomèrics i NC anomeomèrics, etc.

Sembla que podem concloure, però, que malgrat la diversitat de classificacions, normalment no abasten la totalitat de NC, d'una banda; ni tenen en compte el NC com una unitat global (morfològica, semàntica, sintàctica i pragmàtica, alhora), malgrat prioritzar un criteri classificador. Es tracta de la conseqüència directa de la manca d'estudis més o menys globalitzadors d'aquesta classe de substantius anomenats col·lectius.

Tenint en compte, doncs, els precedents (encerts i mancances detectats a la bibliografia sobre els NC), l'objectiu d'aquest capítol és establir una **proposta de tipologia semàntica dels noms col·lectius** a partir de la noció mateixa de NC: és a dir, a partir de la combinació de paràmetres i trets. Metodològicament aquesta classificació ha de ser el resultat de l'**aplicació**

dels paràmetres i trets descrits en el capítol anterior a una mostra de NC. La combinació i interrelació de tots aquests trets permetrà de posar de manifest: (a) D'una banda, la distinció entre descriure exhaustivament els NC —això és amb tots els trets que afecten el conjunt, els elements i la relació semàntica entre ambdós, i entre els elements— i establir una tipologia semàntica dels NC.

(b) D'altra banda, la constatació que en la combinació de tots els paràmetres i trets, n'hi ha que són veritablement rellevants per tal de caracteritzar tipus diferents de NC, i n'hi ha que simplement caracteritzen NC determinats, però no aporten diferències rellevants si l'objectiu és fer una proposta de tipologia o classificació semàntica.

Aquesta primera proposta de tipologia semàntica de NC es farà a partir de dades del català i caldrà validar-la amb un nombre major —en treballs posteriors—, superant la mostra establerta en aquesta tesi. Però, a la vegada, també pretén ser una tipologia vàlida per a d'altres llengües —i que naturalment caldrà validar per a cadascuna en particular—. Aquesta pretensió se sustenta en el fet que s'ha optat per classificar els NC segons la tria i interrelació dels trets possibles en la noció de NC, deixant de banda en la mesura del possible trets semàntics més lligats a les llengües particulars. De fet, es pretén de retornar al supòsit exposat en altres pàgines d'aquesta tesi que la percepció d'un conjunt d'elements com a unitat és comuna als humans, independentment de la llengua; i que, com més coincident sigui la percepció i segmentació que es fa de la realitat, més coincidències hi pot haver en la tipologia semàntica dels NC, és a dir, de les unitats lingüístiques que vehiculen aquesta percepció.

Pel que fa a l'**aplicació dels trets** que intervenen en la noció de NC, en establir tots els paràmetres s'ha intentat de donar compte de forma molt exhaustiva i detallada dels diversos trets en què es materialitzen. L'aplicació de tots i cadascun d'aquests trets (d'acord amb les justificacions internes i externes exposades) posa de manifest que, tot i ser trets vàlids per descriure la noció de NC, poden ser prescindibles per establir la tipologia semàntica dels NC, ja sigui perquè són redundants amb d'altres trets, ja sigui perquè no

aporten cap distinció rellevant. Caldrà avaluar doncs, si és el cas, la pertinença d'alguns dels trets (però sense perdre de vista que es du a terme l'aplicació a unes dades concretes de la llengua catalana, i que potser per a unes altres dades —o per a una llengua diferent— podrien ser pertinents).

La hipòtesi de partida és que, malgrat la prolixitat de paràmetres i trets establerts, són pocs els que intervenen en l'establiment d'una tipologia semàntica dels noms col·lectius. Algunes de les distincions rellevants per caracteritzar els NC (p. e. [+ pluralitat_p] o [+ pluralitat_q]) no necessàriament han d'aconduir a dos tipus de noms col·lectius diferents, malgrat la no-coincidència absoluta en tots els trets. Partim, a més, del supòsit que, de tots els paràmetres establerts en el capítol anterior, la relació semàntica entre el conjunt i els elements que el constitueixen és el paràmetre vertebrador de la tipologia semàntica, en combinació amb altres paràmetres i trets que afecten el conjunt i els elements. Vegem, doncs, en l'apartat següent, una aproximació a la tipologia semàntica dels noms col·lectius a partir del resultat de l'aplicació i combinació d'aquests paràmetres i trets a una mostra de substantius col·lectius, provinents tant del corpus lexicogràfic procedent de Solé (1996) com del corpus textual (CCC) de l'IEC.

7.1 Aproximació a la tipologia semàntica dels NC

Començarem presentant l'aplicació dels paràmetres i trets a una mostra de NC a partir de la diversitat de relacions que s'estableixen entre el tot i els elements que el constitueixen, seguint aproximadament l'ordre amb què s'han presentat en el capítol anterior, però deixant la relació meronímica [+ element : conjunt] en darrer terme, ja que es tracta de la més freqüent i, per tant, més prototípica, però també de la més complexa. Així doncs, començarem amb la caracterització de la noció de NC quan, en primer lloc, la pluralitat d'elements manté una relació d'inclusió de classe respecte al conjunt (7.1.1); en segon lloc, quan manté una relació meronímica del tipus [+ ingredient : objecte manufacturat] (7.1.2); en tercer lloc, una relació meronímica del tipus [+ component : objecte integral] (7.1.3); i, en quart lloc, una relació meronímica del tipus [+ element : conjunt], amb tota la diversitat i complexitat que aquesta relació implica (7.1.4). Pel que fa als

diferents paràmetres i trets, hem deixat de banda el de la individualitat del conjunt, i dels elements, perquè en ser un tret semàntic i no referencial té a veure amb les característiques de les unitats lingüístiques particulars que vehiculen la noció de nom col·lectiu i no amb la noció mateixa. Finalment, volem destacar la dificultat d'assignar els trets corresponents als elements que constitueixen el conjunt, en alguns casos; és per aquesta raó que només es destaquen els imprescindibles per a la caracterització dels diferents tipus de NC que es presenten.

7.1.1 Pluralitat d'elements que mantenen una relació d'inclusió de classe respecte al conjunt

Com ja hem apuntat en altres parts d'aquest treball, hi ha NC en què l'element manté una relació d'inclusió de classe respecte al conjunt; per tant, són NC que mantenen una relació obligatòria bidireccional [NC canònic : element canònic]. Partint de l'assumpció d'aquests dos trets, quins altres caracteritzen els NC que s'agrupen a l'entorn d'aquesta relació semàntica? Com a síntesi dels paràmetres i trets que són realment rellevants per a la mostra estudiada, podem establir la caracterització següent per a aquest primer tipus de NC:

Trets que afecten la relació semàntica	
[+ relació d'inclusió de classe]	[+ relació d'inclusió de classe]
	[+ relació d'hiponímia]
	[+ relació subconjunt : conjunt]
	([+ relació lineal])
[NC canònic : element canònic]	[NC canònic : element canònic]
[± elements cohipònims]	[+ elements cohipònims]
[+ elements comerònims]	
Trets que afecten el conjunt	
[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _p]
[+ totes les ocurrències]	[+ totes les ocurrències]
[− nombre tanca _t]	[+ nombre tanca _t]
[+ elements especificats]	[+ elements especificats]
[+ autonomia]	[+ autonomia]
[− origen natural]	[− origen natural]
[− funció]	[− funció]
[+ classificador]	[+ classificador]
Trets que afecten els elements	
[+ homogeneïtat]	[− homogeneïtat]
[− dependent]	[− dependent]
[− lligam]	[− lligam]

[— funcional]	[— funcional]
[— espai]	[— espai]
[— temps]	[— temps]

Alguns dels NC que responen a aquest tipus i que presenten, per tant, aquests trets són:

a) NC corresponents a la 1a caracterització: *aristocràcia, clerecia, clergat, clericat, clero, humanitat, mendicitat, menestralalla, menestralia, noblesa, pagesia, pleballa, plebs, proletariat*; [*braquiòpode : braquiòpodes*], [*cefalocordat : cefalocordats*], [*anàtid : anàtids*]; [*conífera : coníferes*], [*briòfit : briòfits*], [*pirròfit : pirròfits*].

b) NC corresponents a la 2a caracterització: [*anàtids : oques, ànecs, cignes*]; [*coníferes : pinnals, taxals*], [*pirròfits : desmofícies, dinofícies*]; [*cicadòpsids : cicadàcies*], [*antocerotòpsids : anterocetals*]; [*tupí-guaraní : tupí, guaraní*].

D'acord amb la caracterització precedent es pot observar, d'una banda, coincidències remarcables entre tots aquests NC —cosa que permet d'agrupar-los—, però, d'altra banda, també alguna divergència. El tret que permet de tractar-los conjuntament és que tots responen a la relació [+ inclusió de classe] i en conseqüència es dona també l'obligatorietat de la relació entre l'element i la classe (NC), i aquesta i l'element. Però més enllà d'aquesta relació d'inclusió de classe, hi ha alguns NC que materialitzen també altres relacions. Per exemple, el NC *anàtids* el trobem en relacions diferents: d'una banda, [*anàtid : anàtids*] és un bon exemple només de [+ relació d'inclusió de classe]; d'altra banda, els elements *ànecs, oques, cignes* a més de respondre a aquesta relació vers *anàtids*, mantenen cadascun una relació d'hiponímia respecte al conjunt (p. e. els *ànecs* són un tipus d'*anàtids*, etc.), i a la vegada també són el reflex d'una relació de [+ subconjunt : conjunt] (ja que els *ànecs* són un subconjunt d'elements dins d'un conjunt més ampli, els *anàtids*). Fins i tot, hi ha alguns casos en què la relació que s'estableix entre el conjunt i l'element és [+ relació lineal], perquè el NC està constituït únicament per un subconjunt; per exemple, *cicadòpsids : cicadàcies*, i *anterocetals : antocerotòpsids*. Així doncs, i com a síntesi del paràmetre de la relació semàntica, podem distingir entre els NC que només es caracteritzen per la relació [+ inclusió de classe] i els NC que, a més, també mantenen [+ relació d'hiponímia], i majoritàriament —tot i que no sempre— [+ subconjunt : conjunt] i, en un nombre de casos gairebé testimonial, [+

relació lineal]. I és en els NC que responen a una relació hiponímica² que els elements que els constitueixen són entre si cohipònims. En canvi, en la resta de NC de la relació inclusió de classe que no s'expliquen per una relació d'hiponímia, els elements poden ser entre si cohipònims (p. e. *duc, comte, marquès... : aristocràcia*, on tots els elements comparteixen l'hiperònim *aristòcrata*) o bé no ser-ho (p. e. els diferents menestrals que componen el col·lectiu *menestralia*); tant en un cas com en l'altre, són comerònims entre si.

En relació al paràmetre que afecta el nombre d'elements que constitueixen el conjunt, el tret rellevant és [+ totes les ocurrences], ja que el conjunt està constituït per tots els elements possibles; pel que fa al tret [$\pm$ nombre tancat], els NC que presenten exclusivament la relació [+ inclusió de classe] són un conjunt [— nombre tancat], a diferència de la resta, que són [+ nombre tancat]. Per exemple, *menestral : menestralia, anàtid : anàtids* són [— nombre tancat]; en canvi a *ànecs, oques, cignes : anàtids; desmofícies, dinofícies : pirròfits; pinnals, taxals : coníferes; tupí, guaraní : tupí-guaraní* el nombre d'elements que constitueixen el NC és [+ nombre tancat], ja que es tracta de taxonomies.

Altres trets que caracteritzen el conjunt d'elements que responen a aquesta relació [+ inclusió de classe] són [+ elements especificats], pel que fa al paràmetre de l'especificació dels elements; [— origen natural], pel que fa al paràmetre natural o artificial del conjunt; [— funció], en relació al paràmetre de la funció del conjunt. Finalment, i en relació al tret que representa si el conjunt s'estableix amb una voluntat explícita classificadora o no, pensem que en tots els conjunts el tret pertinent és [+ classificador]. En el cas de NC que són taxonomies animals ([+ animat] [— humà]), vegetals ([— animat] [+ vegetal]) o minerals ([— animat]), i les diverses famílies lingüístiques (també [— animat]), la presència dels trets no sembla plantejar problemes; però en el cas de conjunts humans que es corresponen a estaments i classes socials, l'assignació del tret —en un primer moment— no va semblar tan clara. De fet, implícitament qualsevol tipologia de classes socials té una voluntat ordenadora i classificadora, tot i així, però, es tracta de casos

---

²A excepció dels que responen a una relació lineal.

diferents respecte a les taxonomies que també comparteixen la relació [+ inclusió de classe], ja que les diferències entre els elements no són morfològiques sinó funcionals —sovint la frontera entre les característiques entre un conjunt humà (NC) que denota una classe social i un NC que denota un NC gremial, o un NC de determinats professionals, per exemple, no és clara—. Tot i les diferències, però, hem atribuït el tret [+ classificador] a tots els conjunts humans que responen a la relació [+ inclusió de classe].

En relació als paràmetres i trets que afecten els elements, cal destacar la semblança o no dels elements del conjunt: els NC com *aristocràcia*, *clerecia*, *pagesia*, *braquiòpode*, *anàtid*, *conífera*, etc. —els corresponents només a [+ inclusió de classe]— presenten el tret [+ homogeneïtat] a diferència de la resta —els NC que mantenen també una relació d'hiponímia—, que són elements heterogenis, tot i estar inclosos en una mateixa classe —no entesa en un sentit recte, des d'un punt de vista taxonòmic—; per exemple, *cefalocordats*, *urocordats* : *procordats*. Tot i aquesta distinció aparentment nítida, en relació al tret de l'homogeneïtat dels elements, trobem possibles contraexemples si analitzem NC com el següent: si en comptes de considerar l'element *aristòcrata*, tenim en compte els elements *duc*, *arxiduc*, *comte*, etc. en relació al NC *aristocràcia*, què ocorre? Quina aplicació del tret és l'adequada? La complexitat creiem que la genera el fet que les diferències entre els elements (des d'un punt de vista referencial) no són pas morfològiques —ja que aleshores ens remetria clarament cap al tret [— homogeneïtat]—, sinó funcionals³.

El paràmetre de l'origen natural o artificial dels elements no és rellevant per a la caracterització d'aquest tipus de NC (d'acord amb cadascun dels NC seran pertinents uns trets o altres). En relació a la dependència o autonomia, al lligam que s'estableix entre els elements i a la funció de l'element en relació al conjunt, tot i no ser paràmetres especialment rellevants, tots els NC que pertanyen a aquest tipus coincideixen en els trets [— dependent], [— lligam] i [— funcional].

---

³S'ha considerat, doncs, que diferències morfològiques en el referent impliquen [— homogeneïtat], però diferències només funcionals impliquen el tret en positiu.

En canvi, el paràmetre de la coincidència dels elements en l'espai i el temps és veritablement rellevant per als NC que responen a la relació [+ inclusió de classe]; els elements del conjunt no han de ser coincidents en l'espai ni el temps perquè siguin percebuts com una unitat, a diferència de la majoria de NC.

Finalment, i a banda de la seva caracterització semàntica, podem observar a partir d'aquesta mostra de NC algunes constants remarcables, que sintetitzem a continuació:

- La majoria dels NC que, en català, presenten aquests trets sembla que pertanyen majoritàriament a llenguatges d'especialitat, i no a la llengua general.
- Pel que fa a les característiques de les unitats lingüístiques que vehiculen aquesta relació, es pot observar l'heterogeneïtat estructural múltiple i variada que presenten. I només alguns dels NC que remetent a conjunts d'humans presenten alguns sufixos derivatius dels anomenats tradicionalment (amb més o menys consens) sufixos col·lectius (-at, -ia), i com es pot observar per les dades són NC que no responen a una relació d'hiponímia. Curiosament els dos únics casos (*pleballa*, *menestralalla*) en què apareix el sufix -alla (no gens prototípic en aquest tipus de NC) és per aportar un matís pejoratiu que no té o bé la base col·lectiva (*plebs*) o bé el NC amb -ia (*menestralia*).
- Però el que és realment interessant és el comportament d'aquests NC quant a la flexió de nombre:
  - denoten col·lectiu en singular i el plural denota diversitat, ja que es tracta de noms no comptables (*aristocràcia*, *noblesa*, *pagesia*), aspecte que retrobarem en qualsevol NC que sigui [— comptable];
  - denoten col·lectiu en singular i el plural és inexistent (*indoeuropeu*, *tupí-guaraní*);
  - denoten col·lectiu en plural i el singular, si existeix, denota l'element (*braquìpodes*, *anàtids*), aspecte rellevant ja que contradiu el

comportament flexiu dels NC tal com s'ha documentat a la bibliografia sobre el tema.

7.1.2 Pluralitat d'elements que mantenen una relació meronímica [ingredient : objecte manufacturat] respecte al conjunt

Del total de NC en català obtinguts a partir del corpus lexicogràfic, només 10 responen a la relació meronímica [+ ingredient : objecte manufacturat] entre l'element i el tot: *allada, llebrada, llimonada, mantegada, nogada, pebrada, pinyonada, porrada, taronjada, vinagrada*⁴. En conseqüència l'obligatorietat de la relació és asimètrica [NC canònic : element facultatiu]: mentre que el NC implica necessàriament l'element, aquest no implica necessàriament el conjunt. Si tenim en compte el nombre de NC d'aquest tipus veiem que es tracta d'una relació molt poc freqüent entre els substantius que vehiculen la noció de NC en català. Els paràmetres i trets que en permeten la caracterització, tant del conjunt com dels elements, és comuna a tots ells — excepte petites diferències gens rellevants⁵—. A continuació presentem, de forma esquemàtica, els trets que afecten el conjunt i els elements, imprescindibles per caracteritzar aquest tipus de NC⁶:

Trets que afecten la relació semàntica
[+ relació d'ingredient : objecte manufacturat]
[NC canònic : element facultatiu]
[+ elements comerònims]
Trets que afecten el conjunt
[+ pluralitat _{pl}]
[— totes les ocurrències]
[+ nombre tancat]
[+ elements especificats]
[+ autonomia]
[— origen natural]
[+ funció]

⁴Segons el DCVB, tots aquests NC tenen també el significat de «conjunt de», a excepció de *porrada* i *vinagrada*; és a dir, NC que responen a la relació meronímica [+ element : conjunt]. D'altres, com *pinyonada* i *mantegada* també denoten «menjada de».

⁵Per exemple, *llebrada* difereix de la resta en la caracterització d'alguns dels trets que afecten la dependència i el lligam entre els elements ([+ separable]).

⁶Com que es tracta d'elements heterogenis que pertanyen a entitats tipus diferents és difícil de caracteritzar els elements; per aquesta raó alguns dels trets apareixen amb el signe ± precedint el tret, cosa que significa que segons l'element de què es tracti podria tenir un tret o altre.

<i>Trets que afecten els elements</i>
[— homogeneïtat]
[+ dependent]
[± separable]
[— frontera natural]
[+ lligam]
[+ funcional]
[+ espai]
[+ temps]

Com s'ha pogut observar, el conjunt es caracteritza pel fet de tenir un nombre tancat d'elements especificats i heterogenis; el seu origen és necessàriament no natural, ja que es tracta d'un objecte manufacturat i té per tant una determinada funció com a tot. Com que els elements que constitueixen el conjunt són heterogenis, el paràmetre sobre l'origen natural o no de cadascun dels elements no és rellevant; a més, presenta una dificultat pràctica de caracterització, ja que sovint els elements pertanyen a entitats tipus diferents que no comparteixen els mateixos trets. En canvi, el paràmetre de la dependència dels elements en relació al tot, i el lligam que s'estableix entre els diferents elements és pertinent per a aquest tipus de NC: es tracta de conjunts en què els elements tenen un lligam físic entre ells, i que majoritàriament no es poden separar del conjunt perquè no presenten una frontera natural, ja que es tracta d'ingredients manipulats per aconseguir un objecte manufacturat. En conseqüència, això implica necessàriament la coincidència dels elements en l'espai i el temps. Finalment, cal destacar que cadascun dels elements que constitueixen el conjunt hi té una funció específica.

Deixant de banda els aspectes ontològics i centrant-nos en algunes de les característiques formals dels substantius que vehiculen aquesta noció de nom col·lectiu, constatem que en tots els casos comparteixen la mateixa estructura morfològica: es tracta sempre de noms denominals sufixats amb el sufix *-ada*, en què la base denota un dels ingredients —el primordial— que constitueix el tot o NC manufacturat⁷. D'altra banda, però, es tracta de NC gens prototípics, que fins i tot ni tan sols han estat considerats com a tals en les diverses gramàtiques i obres de referència (en el cas de la llengua

⁷Segons el DCVB, en són una excepció *allada* i *nogada*, ja que provenen directament del llatí.

catalana), on no s'esmenten⁸.

7.1.3 Pluralitat d'elements que mantenen una relació meronímica [component : objecte integral] respecte al conjunt

Una altra de les relacions meronímiques que s'estableixen entre el conjunt com a unitat, i els elements que el constitueixen —altra vegada numèricament poc importants— és la relació [+ component : objecte integral], en què la presència de l'element no remet obligatòriament al conjunt, però sí que el conjunt remet obligatòriament a la presència de l'element. A continuació descriurem alguns dels casos documentats primer en el corpus lexicogràfic i, després, en el textual: *balustrada*, *columnata*₁, *graderia*, *murallam*₁, *teulada*. Els trets imprescindibles per caracteritzar el conjunt i els elements que intervenen en aquesta relació són els següents:

<i>Trets que afecten la relació semàntica</i>
[+ relació component : objecte integral]
[NC canònic : element facultatiu]
[+ elements meronímics]
<i>Trets que afecten el conjunt</i>
[+ pluralitat _p]
[— totes les ocurrències]
[+ nombre tancat]
[+ elements especificats]
[— autonomia]
[— origen natural]
[+ funció]
[+ ordenat espacialment]
<i>Trets que afecten els elements</i>
[+ homogeneïtat]
[— origen natural]
[+ dependent]
[+ separable]
[+ frontera natural]
[+ lligam]
[+ funcional]
[+ espai]
[+ temps]

De la caracterització anterior es desprèn que es tracta de NC que presenten

⁸Malgrat tot els hem considerat NC perquè, d'una banda, responen al tret [+ pluralitat] i, d'altra banda, van ser reconeguts com a tals en el reconeixement de NC en el *Diccionari de la llengua catalana* (DLC3) mitjançant l'aplicació de criteris semanticoformals (E. Solé, 1996).

un nombre tancat d'elements especificats i homogenis; que com a conjunt no tenen un origen natural, ja que es tracta d'objectes fruit de la mà humana; que normalment tenen una funció específica com a tot, i que sovint es presenten ordenats espacialment —seguint un determinat ordre espacial—. Ara bé, de tots els paràmetres i trets que afecten el conjunt, el que és veritablement rellevant en aquest tipus de NC és [— autonomia]. Aquest tret fa que s'acostin força a tot un altre conjunt de NC amb els quals comparteixen també aquest tret, però que responen a la relació [+ element : conjunt], i en què el conjunt és un dels components d'un objecte integral més ampli (p. e. *dentadura* : boca, *brancatge* : arbre, *botonadura* : armilla; veg. 7.1.4.5). En canvi, en el cas que ens ocupa l'element és un dels components —el més rellevant, probablement, però no l'únic— d'un conjunt que per ell mateix és un objecte integral⁹. I aquesta és la raó per la qual, sovint, en aquests casos la percepció d'aquestes unitats com a NC no és ni generalitzada ni consensuada (per exemple, *teulada* en el sentit de «coberta d'un edifici o d'una altra construcció feta de teules»¹⁰, *balustrada* «barana el passamà de la qual descansa sobre balustres») ¹¹.

En relació als trets que afecten els elements que constitueixen conjunts que responen a aquesta relació semàntica, volem destacar altra vegada el fet que es tracti d'elements homogenis, que depenen del conjunt i que presenten un cert lligam físic entre ells —tot i que normalment es poden separar del conjunt mitjançant fronteres naturals—; que tenen com a elements una determinada funció en relació al conjunt (o en tot cas si hi falten deixen el conjunt incomplet); i finalment, i com a conseqüència de tot el que s'ha dit fins ara, es tracta d'elements que necessàriament han de coincidir en l'espai i en el temps.

---

⁹Això no treu, però, que el conjunt com a tal no formi part, normalment, d'un tot més ampli del qual n'és també un component; per exemple, *teulada* : casa, *graderia* : estadi.

¹⁰Aquest NC té una altra accepció "conjunt de teules", que respon a la relació [+ element : conjunt].

¹¹Alguns dels NC documentats a E. Solé (1996), reconeguts com a tals a partir de determinades proves semàntiques però que tenien una definició que anomenàvem *expressivament defectuosa* —per exemple *plomall* «feix de plomes lligades a l'extrem d'un mànec per treure la pols dels mobles, etc.» en contraposició a *pinzell* «estri format per un feix de pèls...»—, respondrien clarament a aquesta relació [+ component : objecte integral]. En aquell treball van ser considerats noms morfològicament col·lectius (per la presència d'un dels sufixos que formen tradicionalment aquesta classe de substantius), però semànticament no col·lectius.

Pel que fa a la forma de les unitats lingüístiques que vehiculen aquesta noció de NC, veiem que tenen estructures morfològiques diferents: algun NC prové directament del llatí (p. e. *columnata*), i d'altres s'han format per derivació mitjançant diversos sufixos dels anomenats tradicionalment col·lectius (-*am*, -*ada*, -*eria*).

7.1.4 Pluralitat d'elements que mantenen una relació meronímica [element : conjunt] respecte al conjunt

Dels diversos tipus de relacions meronímiques que es poden establir entre un conjunt d'elements percebut com un tot i cadascun dels elements, la relació [element : conjunt] és la més representativa per donar compte de la noció de col·lectiu representada nominalment. Segons la interrelació dels diversos trets que afecten el conjunt i els elements, en què normalment un d'aquests és el rellevant, es dibuixen diversos subgrups dins d'aquesta relació tan àmplia. Presentem a continuació uns quants subgrups segons si es tracta de NC que no tenen els elements especificats (7.1.4.1); NC que presenten el tret [+ acció múltiple] (7.1.4.2); el tret [+ locatiu] (7.1.4.3); el tret [+ temps] (7.1.4.4); NC que tenen els elements especificats i presenten com a tret rellevant [— autonomia] (7.1.4.5); NC que tenen els elements especificats i tenen com a tret rellevant [+ classificador] (7.1.4.6); NC que tenen els elements especificats i presenten el tret [— homogeneïtat] (7.1.4.7); NC que tenen els elements especificats i homogenis, i presenten com a trets rellevants [+ funció] i [+ humà] (7.1.4.8); NC que tenen els elements especificats i homogenis, i presenten com a tret rellevant [— funció] (7.1.4.9).

7.1.4.1 NC que no tenen els elements especificats: [— elements especificats]

Dins dels NC que mantenen una relació de [element : conjunt]¹², cal destacar

---

¹²Encara que els elements no estiguin especificats fins que no es concreten en l'ús, la relació establerta és de [+ element : conjunt]. I pel que fa a l'obligatorietat o opcionalitat de la relació, es tracta necessàriament d'una relació [NC facultatiu : element facultatiu]. Per exemple, en el cas d'una *dotzena d'alumnes*: una *dotzena* no està pas formada d' *alumnes* de forma obligatòria, ni un *alumne*

aquells NC que en el paràmetre de l'especificitat dels elements presenten el tret [— elements especificats]¹³. No es tracta de NC que presentin sempre les mateixes característiques, sinó que hi ha una certa diversitat que permet diferenciar-los entre ells i relacionar-los amb algunes de les classificacions tradicionals de NC (per exemple, els numerals col·lectius). Però, pel fet que es tracta de NC que no tenen els elements especificats, només podem caracteritzar-los de forma general segons alguns paràmetres; ja que l'aplicació completa només es pot fer quan el NC es concreta, un cop materialitzats els elements dins de text.

Així doncs, el paràmetre que afecta l'origen dels elements no es pot caracteritzar (i es precedeix del signe $\pm$); en relació al paràmetre que afecta la funció dels elements, no es pot establir si l'element té una funció determinada sense saber de quin element es tracta —tot i així, en el cas que en tingui una d'específica, no la perd pas en formar part del conjunt—. S'ha considerat també que el NC que no té els elements especificats no té una funció establerta com a conjunt; per aquesta raó de forma sistemàtica se li ha atribuït el tret [— funció].

---

ha de formar part necessàriament d'una *dotzena*.

¹³Alguns dels NC que contenen el tret [+ acció múltiple] (p. e. *aixafadissa*, *trencadissa*) també tenen els elements sense especificar, però en aquest cas no es tracta del tret més rellevant, que és [+ acció múltiple]; per tant, els analitzarem en l'apartat següent.

En relació al paràmetre que afecta l'estructuració del conjunt, les dades obtingudes no semblen indicar que majoritàriament el NC estigui estructurat de cap manera (ni temporalment, ni espacialment), per tant, els trets corresponents a aquest paràmetre no són rellevants —amb l'excepció només d'alguns NC que estan distribuïts espacialment: per exemple, *cordada* —un element rere l'altre— i *taulada* —un element al costat de l'altre i al voltant d'una taula—. Vegem-ne la síntesi dels trets més rellevants, i alguns exemples il·lustratius:

Trets que afecten la relació semàntica ¹⁴		
[+ relació element : conjunt]		
[NC facultatiu : element facultatiu]		
[+ elements comerònims]		
Trets que afecten el conjunt		
[+ pluralitat _{p/q}]	[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _p]
[− totes les ocurrències]	[− totes les ocurrències]	[− totes ocurrències]
[+ nombre tancat]	[+ nombre tancat]	[− nombre tancat]
[− nombre determinat]	[+ nombre determinat]	
	[± nombre exacte]	
[− elements especificats]	[− elements especificats]	[− element especificat]
[+ autonomia]	[+ autonomia]	[+ autonomia]
[− origen natural]	[− origen natural]	[− origen natural]
[− funció]	[− funció]	[− funció]
[+ contenidor]		
Trets que afecten els elements		
[+ homogeneïtat]		
[± origen natural]		
[+ dependent]		
[+ lligam]		
[+ espai]		
[+ temps]		

Alguns exemples il·lustratius de NC que pertanyen a aquest tipus semàntic:

a) NC corresponents a la 1a caracterització del conjunt: *cistellada*, *cullerada*, *fogonada*, *platerada*; *carretada*, *cotxada*, *tartanada*; *balconada*, *bancada*, *cordada*, *taulada*; *casada*, *esgleslada*, *establada*; *becada*, *braçat*, *grapat*, *manat*, *sarpat*.

b) NC corresponents a la 2a caracterització del conjunt: *dotzena*, *trio*₁; *miler*, *milionada*, *vintena*.

¹⁴Per tal de facilitar la lectura, quan una caracterització és vàlida per a tots els subtipus, només s'indica una vegada.

c) NC corresponents a la 3a caracterització del conjunt: *aglomeració*¹, *eixam*², *formiguer*², *mosquer*², *vesper*²; *col·lecció*.

Com es pot comprovar a partir de la caracterització precedent, som davant d'un grup de NC que, a banda de compartir la relació meronímica [element : conjunt] —en què el lligam que s'estableix entre el tot i l'element (i l'element i el tot) és facultatiu—, comparteixen el fet de no tenir els elements especificats fins que no es concreten en l'ús. Es tracta de NC que comparteixen la majoria de trets, però que també presenten uns pocs aspectes diferenciadors, que comentarem tot seguit. El perfil comú d'aquests NC és: conjunts d'elements no especificats —majoritàriament homogenis, tot i que potser es podrien trobar exemples de NC amb els elements heterogenis—, autònoms com a tot, que no tenen un origen natural com a conjunt des del moment que es corresponen a "unitats de mesura"¹⁵ de menes diverses i que no tenen tampoc cap funció específica —des del punt de vista del referent, no el de la unitat lingüística que vehicula aquesta noció de nom col·lectiu—. I en relació als elements, cal destacar que l'origen dels elements és totalment irrellevant, però en canvi sí que és pertinent la dependència de l'element respecte al tot i el lligam entre els diversos elements; i altra vegada, la necessitat de coincidència dels elements en l'espai i el temps.

Ara bé, dins d'aquest marc comú volem destacar algunes diferències que afecten el paràmetre del nombre d'elements que constitueix el conjunt, i la ubicació espacial del conjunt. Malgrat que es tracta sempre de NC que no presenten totes les ocurrencies possibles dels elements que el poden constituir, cal distingir entre els conjunts que tenen un nombre obert d'elements i els que en tenen un nombre tancat. Dins d'aquest segon subgrup hi trobem, d'una banda, els NC que comparteixen el tret [+contenedor] —i per tant, el nombre d'elements és tancat però no determinat, ja que depèn només dels que pot contenir el 'recipient contenidor'—; d'altra banda, NC que tenen un nombre determinat d'elements (sigui exacte o

---

¹⁵S'acosten a les unitats lingüístiques que alguns autors analitzen dins les relacions meronímiques [porció : unitat de mesura] (Winston et al., 1987; Chaffin et al., 1988a, 1988b; Van Campenhout, 1996, entre d'altres).

inexacte).

Curiosament, les característiques formals dels uns i dels altres són força diferents en el sentit que, per als NC que tenen [— nombre tancat], l'heterogeneïtat de l'estructura morfològica és molt àmplia, mentre que, per als que tenen [+ nombre tancat], és molt més sistematitzable. Així, els NC que denoten [+ contenidor] responen a estructures morfològiques derivades mitjançant —gairebé exclusivament— els sufixos *-ada* i *-at*, i on la base denota el recipient o el contenidor on s'acumulen els elements que constitueixen el tot. En canvi, els NC que denoten [+ nombre determinat], que coincideixen amb els anomenats tradicionalment *numerals col·lectius*, tenen necessàriament en la seva estructura morfològica —independentment del procés de formació— un nombre.

Un aspecte remarcable en relació als NC que tenen el nombre d'elements obert és que alguns provenen de la gramaticalització¹⁶ de NC amb els elements especificats. Per exemple, *eixam*₂, *formiguer*₂, *mosquer*₂, *vesper*₂ esdevenen NC [— elements especificats] a partir de l'ús figurat d'*eixam*₁ «conjunt d'abelles», de *mosquer*₁ «conjunt de mosques», etc., i passen a denotar una munió de X elements (normalment elements en moviment, però que no necessàriament s'han de correspondre amb el tret [+ animat], com per exemple a "l'eixam d'homes encorbatats", "un eixam d'avions", "un eixam d'idees li vénen al cap", "el mosquer d'enredacredos", "un vesper de gent").

7.1.4.2 NC que presenten el tret [+ acció múltiple]¹⁷

Un altre tipus de materialització de la noció de NC, i que respon també a la relació meronímica [element : conjunt], és aquella que té com a tret rellevant

---

¹⁶El que M. Josep Cuenca (1996, 156) anomena "locucions quantitatives [que] s'obtenen a partir de sintagmes nominals, com una gran part de la resta de locucions (preposicionals o conjuntives). Sovint, pel fet que el canvi diacrònic no s'ha completat encara, trobem casos en que és difícil dir si el nucli és el nom que indica quantitat o el quantificat."

¹⁷En un primer moment, substantius tradicionalment considerats NC com *arrossada*, *costellada*, etc. van ser tractats com a unitats rellevants en relació al tret [+ acció múltiple], ja que com deien algunes gramàtiques no només eren col·lectius per la quantitat de coses menjades, sinó per la quantitat de gent que se les menjava. Amb tot, però, no veiem clar que es tracti de NC; no sembla que es puguin caracteritzar a partir del tret [+ pluralitat], condició *sine qua non* per tal de poder etiquetar un nom com a col·lectiu. Malgrat vehicular d'alguna manera la noció de col·lectiu, no són cap 'conjunt de costelles' ni cap 'quantitat d'arròs', sinó una 'menjada col·lectiva de costelles, arròs', respectivament, de manera que han estat desestimats com a NC amb aquesta accepció.

del conjunt [+ acció múltiple]; és a dir, el conjunt d'elements percebuts com un tot és fruit de l'acció múltiple duta a terme per un conjunt d'agents o de l'acció reiterada d'un únic agent, o bé és el conjunt d'objectes sobre els quals recau l'acció. Per tal de caracteritzar aquest tipus de NC, hem analitzat gairebé tots els NC que ens ha fornint el corpus lexicogràfic, tot i que no s'han pogut documentar tots en el corpus textual¹⁸. Vegem-ne a continuació la caracterització mitjançant els trets rellevants per tal de posar de manifest les coincidències, però també les divergències entre ells, sempre d'acord amb les dades que ens forneix el nostre corpus textual.

Trets que afecten la relació semàntica		
[+ element : conjunt]	[+ element : conjunt]	[+ element : conjunt]
[NC can. : elem. facult.]	[NC facult. : elem. facult.]	[NC can. : elem. facult.]
[+ elements comèrònims]	[+ elements comerònims]	[+ elem. comerònims]
Trets que afecten el conjunt		
[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _p]
[− totes les ocurrències]	[− totes les ocurrències]	[− totes ocurrències]
[− nombre tancat]	[− nombre tancat]	[− nombre tancat]
[+ elements especificats]	[− elements especificats]	[+ elements especific.]
[+ autonomia]	[+ autonomia]	[+ autonomia]
[± origen natural]	[− origen natural]	[− origen natural]
[− funció]	[− funció]	[+ funció]
[+ acció múltiple]	[+ acció múltiple]	[+ acció múltiple]
Trets que afecten els elements		
[+ homogeneïtat]	[± homogeneïtat]	[± homogeneïtat]
[− dependent]	[− dependent]	[− dependent]
[+ lligam]	[+ lligam]	[− lligam]
[− funcional]	[− funcional]	[± funcional]
[+ espai]	[+ espai]	[+ espai]
[+ temps]	[+ temps]	[+ temps]

Alguns exemples il·lustratius:

(a) NC corresponents a la 1a caracterització: *brunidissa, brunzidissa, cantadissa, cridadissa, lladradissa, piuladissa; cridòria; llampegadissa, llampegadera, llampeguera, tronada, tronadissa.*

(b) NC corresponents a la 2a caracterització: *aixafadissa, barrejadissa, bellugadissa, dringadissa, escampadissa, mescladissa, trencadissa; assortiment.*

(c) NC corresponents a la 3a caracterització: *acompanyament,*

¹⁸Per exemple, *compradissa, arrossegadissa, bordadissa, bramam.*

comandament; documentació.

Una primera distinció rellevant és que no tots els NC que presenten el tret [+ acció múltiple] tenen els elements especificats; i això fa que, malgrat que la relació sempre és [+ element : conjunt], l'obligatorietat de la relació entre el tot i els elements no és la mateixa. Quan el NC té els elements especificats, el conjunt remet obligatòriament als elements, mentre que l'element no remet necessàriament al conjunt. Però quan el conjunt no té els elements especificats, la relació és optativa (o facultativa) en totes dues direccions. En tots els casos, però, els elements que constitueixen els NC són comenonims entre si.

A banda de compartir el tret [+ acció múltiple], tots aquests NC denoten conjunts d'elements oberts no ordenats de cap manera en l'espai, i que com a conjunt són autònoms i majoritàriament no tenen cap funció especial, excepte el grup (c). Per als NC que hem agrupat a (a) i (b), l'única distinció és si tenen els elements especificats o no. De manera que en els NC [+ elements especificats], l'acció múltiple ve donada per la multiplicitat d'agents de l'acció o bé per la reiteració de la mateixa acció per part d'un únic agent¹⁹. I en canvi, els NC [— elements especificats] es corresponen a casos en què l'acció múltiple ve donada per la multiplicitat d'agents o d'objectes —i es correspon a NC deverbals en què el verb és majoritàriament transitiu.

Pel que fa a la caracterització dels elements, sobresurt l'homogeneïtat dels elements que estan especificats, i la possibilitat de [$\pm$ homogeneïtat] quan els elements no ho estan. Però tret d'aquesta petita diferència, en tots els casos els elements del conjunt presenten un lligam entre ells i són coincidents en l'espai i el temps.

En relació a les característiques de les unitats lingüístiques que vehiculen aquesta noció, cal destacar que es tracta de substantius morfològicament complexos que presenten una base verbal més un sufix nominalitzador, entre

---

¹⁹Es correspon a NC deverbals que, majoritàriament, tenen a la base un verb intransitiu.

els quals destaca *-dissa*, i amb una freqüència molt menor i amb determinades restriccions de la base, *-òria*, *-era* i *-ada*.

En canvi, els pocs exemples de (c) permeten de veure com, a banda del tret [+ acció múltiple], és rellevant que es tracta de conjunts que tenen una funció com a tals, independentment que el conjunt sigui el fruit de la multiplicitat d'agents o d'objectes. Curiosament, aquesta distribució nocional té un reflex en les característiques morfològiques de les unitats que la vehiculen: són normalment NC que presenten algun sufix de verbal que no vehicula la noció de col·lectiu (*-ció*, *-ment*), sinó que la generació de la noció de nom col·lectiu s'obté per processos semàntics, i no pas derivatius.

7.1.4.3 NC que presenten el tret [+ locatiu]

Com en els casos anteriors es tracta de NC que mantenen una relació meronímica [element : conjunt], en què la relació és obligatòria per al NC però no per a l'element, i en què el tret que permet d'agrupar-los és [+ locatiu]. Presentem

a continuació els trets que considerem rellevants per a aquest tipus de NC:

Trets que afecten la relació semàntica ²⁰		
[+ relació element : conjunt]		
[NC canònic : element facultatiu]		
[+ elements comerònims]		
([+ elements cohipònims]) ²¹		
Trets que afecten el conjunt		
[+ pluralitat _{p/q}]	[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _p]
[− totes les ocurrències]	[− totes les ocurrències]	[− totes les ocurrències]
[− nombre tancat]	[− nombre tancat]	[− nombre tancat]
[+ elements especificats]	[+ elements especificats]	[+ elements específic.]
[+ autonomia]	[+ autonomia]	[+ autonomia]
[+ origen natural]	[− origen natural]	[± origen natural]
[− animat] ²²	[+ vegetal]	[− animat]
[− funció]	[+ funció]	[± funció]

²⁰Per tal de facilitar la lectura, quan una caracterització és vàlida per a tots els subtipus, només s'indica una vegada.

²¹Només per als que presenten el tret [− homogeneïtat]

²²Majoritàriament també són [+ vegetal], però hi ha alguna excepció com per exemple *arenal*, *sorral* i *fangar*, i *pedregar*, *roquetar*.

[+ locatiu]	[+ locatiu]	[+ locatiu]
Trets que afecten els elements		
[± homogeneï tat]	[+ homogeneï tat]	[+ homogeneï tat]
[+ origen natural]	[+ origen natural]	[± origen natural] ²³
[+ espai]	[+ espai]	[+ espai]
[+ temps]	[+ temps]	[+ temps]

Alguns dels NC que responen a aquesta combinació de trets són:

- a) NC corresponents a la 1a caracterització: *alguer, avellanosa, avetosa, cadequer, canyet, esbarzeram, fageda, fajosa, figueral, jonquera, jonquerar, salzeda, salzereda, vinyer, vinyet; arbreda, bosc, boscam, herbassar, matollar; codolar, pedregar, roquerar, roquetar, roquissar, rostollada; arenal, fangar, sorral.*
- b) NC corresponents a la 2a caracterització: *arrossar, bladard, farraginal, farraginat.*
- c) NC corresponents a la 3a caracterització: *eral, marginal; carenada, cimalada, comalada, muntanyam, penyalar, pujolar, serralada.*

Com s'ha pogut observar, es tracta sempre de NC amb un nombre obert d'elements especificats, el conjunt dels quals té autonomia. Entre ells, però, se'n distingeixen dos subgrups, segons si els elements són [+ homogeneï tat], la majoria; o bé [— homogeneï tat], uns pocs casos en què els elements no són necessàriament la mateixa entitat tipus, tot i que han de compartir un mateix hiperònim del tipus *arbre, herba, matoll*, respectivament (p. e. *arbreda, bosc, herbassar, matollar*); per tant, NC en què els elements, a banda de ser comerònims, són també cohipònims. Aquesta distinció i caracterització no treu, però, que en els NC locatius descrits com a [+ homogeneï tat] no hi pugui haver elements que pertanyin a altres entitats tipus, però —com ja s'ha dit en una altra part d'aquesta tesi— el que permet la percepció del conjunt com a tot és, en aquest cas, el nombre de diferents elements d'una mateixa entitat tipus.

²³Curiosament els elements que constitueixen aquests NC compartien també el tret [+ locatiu], que no ha estat previst en la definició dels paràmetres i trets que afecten els elements d'un conjunt percebut com un tot. És també per aquesta raó que els hem agrupat a banda de la resta de NC locatius. Vegeu Cabré i Solé (2001).

Un altre aspecte rellevant entre els NC locatius homogenis, és que hi ha diferències en l'origen natural o no d'alguns d'aquests conjunts. Tot i que pot ser discutible la distinció duta a terme —ja que la mà de les persones es deixa sentir per tot—, s'ha considerat que només eren [— origen natural] els NC locatius que denoten clarament la intervenció humana, és a dir, els diversos NC que denoten camps de conreu (p. e. *arrossar*, *bladar*, *farraginar*) o similars (p. e. *eral*, *margenal*). Conseqüentment, aquests NC s'han caracteritzat com a [+ funció], a diferència de la resta de NC que denoten lloc.

Finalment, volem destacar una altra diferència en el cas d'uns pocs locatius: en algun cas la pluralitat d'elements remet a «quantitat de» i no pas a «conjunt de», ja que l'element és una unitat no comptable; i així doncs ha estat representada per [+ pluralitat] (*sorral*, *fangar*, p. e.) —en conseqüència, els elements que constitueixen aquest tot són [— frontera natural] i [+ lligam]—. En relació al paràmetre de la coincidència espacial i temporal, els elements dels NC que denoten lloc necessàriament han de ser coincidents en l'espai i el temps per tal de ser percebuts com un tot.

Si ens fixem, altra vegada, en les característiques formals de les unitats lingüístiques que vehiculen aquesta noció de col·lectiu, cal destacar d'una banda l'homogeneïtat del procés de formació d'aquests substantius: excepte algun cas puntual (p. e. *bosc*), la majoria són noms denominals formats per sufixació; d'altra banda, però, és interessant de veure d'una banda la multiplicitat de sufixos que hi intervenen, tot i que de productivitat diferent (la majoria descrits en major o menor mesura a la bibliografia de referència, i en capítols anteriors d'aquest treball): *-ada*, *-al*, *-ar*, *-eda et*, *-er era*, *-osa*. I, d'altra banda, com es distribueixen segons les característiques del NC que denoten: així els NC corresponents a elements que ja denoten lloc (tipus c) es reparteixen els sufixos *-ada* i *-al* (només un únic exemple amb *-am*, *muntanyam*), i sembla que amb restriccions d'acord amb les característiques semàntiques de la base²⁴; els NC corresponents a camps de conreu (tipus b) prefereixen el sufix *-ar* —malgrat alguna excepció

²⁴D'acord amb les dades analitzades sembla que els NC que tenen un origen natural i es corresponen a accidents geogràfics prefereixen *-ada*, i els altres prefereixen *-al*.

escadussera amb *-al* i *-at*—; i la resta de NC locatius (tipus a) —de fet la majoria— presenta més diversitat en la selecció del sufix que els permet de crear el substantiu col·lectiu, i fins i tot es formen —en alguns casos— sèries sinonímiques a partir de la mateixa base, tot i que de productivitat diferent i justificades diacrònicament.

7.1.4.4 NC que presenten com a tret rellevant [+ temps]

Del conjunt de NC que responen a una relació meronímica [element : conjunt], una petita part poden agrupar-se perquè comparteixen, entre d'altres, el tret [+ temps]; és a dir, a la vegada que denoten la noció de col·lectiu, denoten també temps. Es diferencien clarament de la resta de NC per una sèrie de trets que afecten tant la relació entre el tot i els elements, com les característiques del conjunt, que els són gairebé exclusives. Així, són NC que responen a una relació semàntica del tipus [+ lineal] i dins d'aquestes [+ espiral]; en què l'obligatorietat de la relació es dóna en totes dues direccions, del tot cap a l'element i d'aquest cap al tot (p. e. *any*, *setmana*); o bé només del tot cap a l'element (p. e. *bienni*, *lustre*). Vegem a continuació com es caracteritzen els NC corresponents a la primera caracterització: (a) *any*, *setmana*; *albada*, *matinada*, *vesprada*. I a la segona caracterització: (b) *bienni*, *lustre*, *mes*, *quadrimestre*, *segle*, *trimestre*.

Trets que afecten la relació semàntica	
[+ relació element : conjunt]	[+ relació element : conjunt]
[+ relació lineal]	[+ relació lineal]
[+ relació espiral]	
[NC canònic : element canònic]	[NC canònic : element facultatiu]
[+ elements comerònims]	
Trets que afecten el conjunt²⁵	
[+ pluralitat _p]	
[— totes les ocurrències]	
[+ nombre tancat]	
[+ nombre determinat] ²⁶	
[+ elements especificats]	
[+ autonomia]	

²⁵Per tal de facilitar la lectura, quan una caracterització és vàlida per a tots els subtipus, només s'indica una vegada.

²⁶La majoria també amb un nombre exacte d'elements [+ nombre exacte], tot i que es poden trobar alguns exemples de [— nombre exacte]; per exemple, *matinada*, *vesprada*, en què el període que abracen pot canviar lleugerament.

[— origen natural]
[+ funció]
[+ ordenat temporalment]
[+ classificador]
[+ temps]
Trets que afecten els elements
[+ homogeneïtat]
[— origen natural]
[+ dependent]
[+ separable]
[— frontera natural]
[+ lligam]
[+ funcional]
[— espai]
[— temps]

Aquesta caracterització permet de comprovar que es tracta dels únics NC que, en relació al paràmetre de l'estructuració del conjunt, presenten els trets [+ ordenat temporalment] i [+ classificador], ja que es tracta en el fons d'unitats per mesurar el temps; com ja s'ha recollit a la bibliografia (veg. Van Campenhoudt, 1996) i en altres parts d'aquest treball. També és rellevant el fet que són els únics NC [— concret], conseqüència directa de ser substantius que, a banda de la noció de col·lectiu, denoten també [+ temps]. Això implica que els elements que constitueixen aquests tots són els únics —de tota la resta de NC— que no coincideixen ni en l'espai ni, naturalment, en el temps ([— espai] [— temps]). Es tracta de NC no gens consensuats per les gramàtiques com a NC: la majoria d'autors els considera períodes de temps equivalents a altres noms de mesura (p. e. Badia i Margarit, 1962, 323; Cabré, 1994, 37); però hi ha autors que els relacionen directament amb els NC sobretot per algunes de les característiques formals dels substantius que els vehiculen: ja sigui perquè alguns són noms morfològicament complexos construïts amb el sufix-*ada*²⁷, que entre d'altres forma NC (Ruaix, 1986, 28), ja sigui perquè en la seva estructura morfològica s'hi reconeix algun formant culte que denota nombre, i això els relaciona amb altres numerals col·lectius (Mestres et al., 1995, 368).

²⁷NC que responen a les mateixes característiques: períodes de temps corresponents a parts del dia.

7.1.4.5 NC que tenen els elements especificats i presenten com a tret rellevant

[— autonomia]

Dins de les relacions meronímiques del tipus [element : conjunt], volem destacar aquells NC que tenen els elements especificats i es caracteritzen per compartir el tret [— autonomia]. De fet, es tracta de conjunts similars als que hem vist en les relacions semàntiques de [component : objecte integral] —i establir les diferències sovint és complex—. De fet, ambdues relacions estan íntimament relacionades en els NC que descriurem tot seguit, ja que cada NC és a la vegada un component d'un objecte integral superior; és per això que el NC necessàriament és [— autonomia]. Respon a aquesta caracterització la mostra de NC següent: *barram, costellada₁, costellam₁, dentadura, dentat, ossam₁, ossamenta; banyam, budellam, cornamenta, espatllam, mamellam; plomatge; brancam₁, brancatge₁, fullam₁, fullatge, fullareda, ramatge₁; articulad, baranam, bigam, botonada, botonadura, cordam₁, cordatge₁, costellada₂, costellam₂, cristalleria₂, finestram, portam, velam, voltam*.

<i>Trets que afecten la relació semàntica</i>
[+ relació element : conjunt]
[NC canònic : element facultatiu]
[+ elements comeròrims]
[(+ elements cohipònims)] ²⁸
<i>Trets que afecten el conjunt</i>
[+ pluralitat _p]
[— totes les ocurrencies]
[+ nombre tancat]
[± nombre determinat]
[+ elements especificats]
[— autonomia]
[± origen natural]
[+ funció]
<i>Trets que afecten els elements</i>
[+ homogeneïtat]
[± origen natural]
[+ dependent]
[+ separable]

²⁸En alguns d'aquests NC els elements, a més de ser comeròrims, són també cohipònims entre si. Normalment es tracta de NC que poden considerar-se des del punt de vista de la llengua general (p. e. *vela* : *velam*, *dent* : *dentadura*) o bé des del punt de vista de la llengua especialitzada corresponent (p. e. [*floc, major, baló* : *velam*], [*incisiva interna, incisiva externa, ullal, primera premolar...* : *dentadura*]).

[+ frontera natural]
[+ lligam]
[+ funcional]
[+ espai]
[+ temps]

D'entrada l'aspecte més destacable d'aquest grup de NC és que són conjunts d'elements especificats i homogenis²⁹ que depenen d'un tot més ampli i que presenten, per tant, el tret [— autonomia]. En relació al paràmetre del nombre d'elements, tots tenen [+ nombre tancat]: els uns amb [+ nombre determinat] —i fins i tot uns pocs [+ nombre exacte], generalment, NC compostos de dos elements, per exemple *cornamenta*, *espatllam*—; i més altres, la majoria, amb un nombre indeterminat.

Quant a l'origen, es pot distingir entre els que com a conjunt tenen [+ origen natural]³⁰ i els que responen al tret [— origen natural]. Però pel fet que, com a NC, són un component d'un objecte integral superior, majoritàriament no podem caracteritzar els conjunts [+ origen natural] amb cap dels altres trets d'aquest paràmetre (per exemple, *dentadura*, *costellam*, *espatllam*); de la mateixa manera, quan volem caracteritzar els elements que constitueixen aquests conjunts, tampoc no ho podem fer i tan sols els atribuir el tret [+ origen natural] —excepte quan es tracta de NC que denoten parts d'arbres [+ vegetal]—. Finalment, volem destacar que tots els NC que comparteixen el tret [— autonomia], necessàriament tenen una funció com a conjunt, justament perquè aquest és, a la vegada, un component d'un objecte integral.

Al marge de la noció, un aspecte destacable de tots aquests NC agrupats a l'entorn del tret [— autonomia] és que presenten similituds importants en relació a l'estructura morfològica: amb alguna petita excepció —fins i tot discutible segons algunes gramàtiques³¹—, tots aquests NC són substantius morfològicament complexos formats per derivació amb algun dels sufixos anomenats tradicionalment col·lectius, on sobresurten *-am*, *-ada*, *-at-*, *-atge*.

²⁹Tal com s'ha esmentat en descriure el tret [$\pm$ homogeneïtat], en el capítol anterior, NC com *dentadura*, *ossamenta* en què els elements de nivell inferior a l'entitat tipus tenen una denominació pròpia es consideren també [+ homogeneïtat].

³⁰No tenim en compte el fet que alguns d'aquests NC poden ser artificials (p. e. *dentadura*, *dentat*) i que, per tant, tindrien una caracterització diferent: doble possibilitat d'atribució del tret [$\pm$ origen natural], i fins i tot, podria qüestionar-se l'atribució del tret [— autonomia].

I també és rellevant de destacar com apareixen parelles (o trios) sinonímiques —que comparteixen la mateixa base nominal³²— en què es donen els mateixos trets i paràmetres i, el que és més destacable, en una mateixa relació entre els elements i el tot (vegeu, per exemple, *costellada*₁ / *costellam*₁; *botonadura* / *botonada*; *brancam*₁ / *brancatge*₁; *fullam*₁ / *fullatge* / *fullareda*; *ossam*₁ / *ossamenta*; *cordam*₁ / *cordatge*₁)³³.

7.1.4.6 NC que tenen els elements especificats i presenten com a tret rellevant

[+ classificador]

Encara dins de les relacions meronímiques del tipus [element : conjunt], cal distingir un altre grup de NC que tenen els elements especificats i es caracteritzen per compartir el tret [+ classificador]; és a dir, l'agrupació dels elements que constitueixen el tot s'ha fet amb voluntat classificadora.

Trets que afecten la relació semàntica	
[+ relació element : conjunt]	[+ relació element : conjunt]
[NC canònic : element facultatiu]	[NC canònic : element facultatiu]
[+ elements comerònims]	[+ elements comerònims]
	[+ <i>elements cohipònims</i>]
Trets que afecten el conjunt ³⁴	
[+ pluralitat _p]	
[— totes les ocurrències]	
[± nombre tancat]	
[+ elements especificats]	
[+ autonomia]	
[— origen natural]	
[+ funció]	
[+ ordenat espacialment]	
[+ classificador]	
Trets que afecten els elements	
[+ <i>homogeneïtat</i>]	[— <i>homogeneïtat</i>]
[± dependent]	[± dependent]

³¹Per exemple, *cornamenta*, *ossamenta*; com ja s'ha vist en el capítol 3 d'aquesta tesi.

³²També sobresurten altres sèries sinonímiques tot i no compartir la base nominal de l'estructura morfològica: *brancatge*, *ramatge*, ja que les bases a les quals s'adjunta el mateix sufix són semànticament sinònimes entre si (que no vol dir que ho siguin pragmàticament, però, ja que *branca* i *rama* són variants dialectals).

³³Algunes d'aquestes parelles sinonímiques ja detectades en el corpus lexicogràfic; d'altres, però, documentades a partir del corpus textual: *cordam*₁ i *cordatge*₁ —només documentat en el DLC3 com a «conjunt de cordes de certs instruments» i no com a «conjunt de caps o cordes d'una nau»; *ossam*₁ i *ossamenta* —aquest últim ni tan sols documentat en el corpus lexicogràfic i el primer, únicament com a «conjunt d'ossos» i no amb el significat d'*ossada*.

³⁴Per tal de facilitar la lectura, quan una caracterització és vàlida per a tots els subtipus, només s'indica una vegada.

[+ separable]	[+ separable]
[+ frontera natural]	[+ frontera natural]
[— lligam]	[— lligam]
[± funcional]	[± funcional]
	[+ pèrdua de funció]
[± espai]	[+ espai]
[+ temps]	[+ temps]

Alguns exemples, extrets de la mostra, corresponents a la 1a caracterització: *biblioteca, discoteca, videoteca*³⁵; *anecdotari*₁, *bestiari*₁, *receptari, temari; fraseologia, bibliografia; toponímia*; i corresponents a la 2a caracterització: *herbari*.

Com es pot observar a partir de la caracterització anterior, tots aquests NC estan formats per un nombre obert o tancat d'elements especificats homogenis (a excepció d'*herbari*, en què els elements són heterogenis, però comparteixen un mateix hiperònim *herba*). Pel fet que són conjunts constituïts amb una voluntat ordenadora i classificadora, presenten també necessàriament el tret [— origen natural], i probablement també el tret [+ ordenat espacialment]. En relació als elements, cal destacar altra vegada que han de ser coincidents en el temps per tal de ser percebuts com un tot, i majoritàriament també en l'espai³⁶.

Des d'un punt de vista formal, es pot comprovar com tots els NC que tenen aquesta combinació de trets responen a una estructura morfològica força sistematitzable: noms morfològicament complexos formats bé per sufixació a partir del sufix *-ari*, bé per composició culta amb la forma sufixada *-teca*, i alguns pocs NC amb les formes *-logia, -onímia*.

7.1.4.7 NC que tenen els elements especificats i presenten com a tret rellevant

[— homogeneïtat]⁷

³⁵Cal no confondre aquests NC amb la possibilitat d'una accepció locativa de la mateixa unitat lingüística.

³⁶Espai físic o virtual, i és per aquesta raó que li atribueïm [+ espai].

³⁷Cal no confondre aquest subconjunt de NC amb altres NC que mantenen també aquest tipus de relació semàntica, però en què el tret rellevant és un altre: per exemple, [+ locatiu] (*bosc, arbreda, herbassar, matollar*) o [+ classificador] (*herbari*). I tampoc confondre'ls amb altres NC que tenen els elements heterogenis, però que responen a la relació semàntica [ingredient : objecte manufacturat].

Dins del subgrup de NC que tenen una relació meronímica del tipus [element : conjunt] i els elements especificats, n'hi ha uns quants que comparteixen el tret

[— homogeneïtat]; és a dir, són conjunts d'elements que pertanyen a entitats tipus diferents. Vegem quins altres trets tenen en comú —a banda d'aquest i la relació semàntica— però també què els diferencia entre ells, a partir d'una petita mostra formada per: (a) *menjador; coberteria, cristalleria¹, vaixel·la; corda, fusta, metall*; (b) *equipatge*.

Trets que afecten la relació semàntica	
[+ relació element : conjunt]	[+ relació element : conjunt]
[NC canònic : element facultatiu]	[NC canònic : element facultatiu]
	[NC facultatiu : element facultatiu]
[+ elements comerònims]	[+ elements comerònims]
[+ <i>elements cohipònims</i>]	
Trets que afecten el conjunt³⁸	
[+ pluralitat _p]	
[— totes les ocurrencies]	
[+ nombre tancat]	
[+ elements especificats]	
[± <i>autonomia</i>]	[+ <i>autonomia</i>]
[— origen natural]	
[+ funció]	
[± ordenat espacialment]	
Trets que afecten els elements	
[— homogeneïtat]	
[± dependent]	
[+ separable]	
[+ frontera natural]	
[— lligam]	
[+ funcional]	
[+ espai]	
[+ temps]	

Com es pot observar en la caracterització anterior, tots aquests NC comparteixen el fet que es tracta de conjunts amb un nombre tancat³⁹ d'elements especificats, tot i que indeterminat; tenen una determinada funció com a conjunt, independentment que es tracti de tots autònoms o no. Però el tret rellevant que permet d'agrupar-los és que els elements que constitueixen el tot són heterogenis; tot i així un aspecte destacable —i que ja s'ha posat de manifest en altres apartats d'aquesta tesi— és que malgrat

³⁸Per tal de facilitar la lectura, quan una caracterització és vàlida per a tots els subtipus, només s'indica una vegada.

³⁹Fins i tot *equipatge* té un nombre tancat d'elements, malgrat que pugui ser un nombre molt

que el tret [— homogeneïtat] és comú per a tots aquests NC, hi ha un factor rellevant que els diferencia entre si: la majoria d'aquests NC estan constituïts per elements que, malgrat ser entitats tipus diferents, comparteixen el mateix hiperònim (són entre si cohipònims); però n'hi ha alguns (p. e. *equipatge*) en què els elements poden ser múltiples i diversos, i no compartir cap hiperònim (p. e. un *despertador*, una *camisa* i un *llibre* poden ser elements del NC *equipatge*). I sobretot per a aquests noms, això també té implicacions per a l'obligatorietat o no de la relació entre el conjunt i els elements; ja que per a alguns NC no és clar quins elements són necessaris per constituir-lo (p. e. peces diverses de roba per al NC *equipatge*) —elements prototípics— i quins són possibles però menys prototípics (p. e. *llibre*, *despertador*⁴⁰).

Pel que fa a l'estructura morfològica de les diferents unitats lingüístiques, s'observa que és múltiple i variada; només sobresurten amb una certa sistematicitat dos aspectes:

- d'una banda, alguns casos de NC formats per sufixació mitjançant el sufix denominatiu *-eria* amb bases [— animat];
- d'altra banda, NC amb estructures morfològiques diverses (NC simples i NC morfològicament complexos) en què la generació de la noció de nom col·lectiu s'ha fet a partir de processos metonímics de menes diverses, p. e. *menjador*, *metall*.

---

elevat o molt reduït.

⁴⁰Aquests elements tindrien una representació del tipus [NC facultatiu : element facultatiu].

7.1.4.8 NC que tenen els elements especificats i homogenis, i presenten com a trets rellevants [+ humà] i [+ funció]

Un altre subgrup dins de les relacions meronímiques del tipus [element : conjunt] que sembla pertinent de distingir, és aquell que té com a trets més pertinents del conjunt [+ humà] i [+ funció]; es tracta de conjunts d'elements especificats humans que s'agrupen per formar un tot amb un objectiu funcional clar. Vegem-ne la caracterització a continuació:

Trets que afecten la relació semàntica ⁴¹	
[+ relació element : conjunt]	[+ relació element : conjunt]
	[+ relació subconjunt : conjunt]
[NC canònic : element facultatiu]	[NC canònic : element canònic]
[+ elements comerònims] ⁴²	[+ elements comerònims]
Trets que afecten el conjunt	
[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _p]
[− totes les ocurrències]	[− totes les ocurrències]
[+ nombre tancat]	[− nombre tancat]
[± nombre determinat]	
[± nombre exacte]	
[+ elements especificats]	[+ elements especificats]
[+ autonomia]	[+ autonomia]
[− origen natural]	[− origen natural]
[+ humà]	[+ humà]
[+ funció]	[+ funció]
Trets que afecten els elements	
[+ homogeneïtat]	
[− dependent]	
[+ funcional]	
[± espai]	
[+ temps]	

Alguns exemples:

(a) NC que responen a la 1a caracterització: *comissió, comitiva, consell, direcció, directiva, escolania, govern, oposició, orquestra, tribunal, tripulació; duo, quintet, sextet₂, septet₂, trio₂*.

(b) NC que responen a la 2a caracterització: *batalló, infanteria*.

Com s'ha pogut observar a través de la caracterització precedent, es tracta

⁴¹Per tal de facilitar la lectura, quan una caracterització és vàlida per a tots els subtipus, només s'indica una vegada.

⁴²Només en alguns NC els elements, a més de ser comerònims entre si, són també cohipònims; p. e. [*violinista, viola, clarinetista, trompetista...*: *orquestra*], que comparteixen l'hiperònim

sempre d'una relació meronímica del tipus [element : conjunt] que en alguns casos, però, també pot vehicular la relació [subconjunt : conjunt]; és a dir, en alguns NC d'aquest grup l'element és a la vegada també un NC. I en relació a l'obligatorietat o no de la relació, per al primer subgrup sembla clara l'obligatorietat del NC vers l'element i l'opcionalitat de l'element vers el NC. En canvi, quan l'element és a la vegada també un conjunt, sembla que l'obligatorietat ha d'anar en totes dues direccions.

Si tenim en compte tots els trets rellevants per a aquest tipus de NC, veiem que es tracta de NC que responen a una caracterització molt similar: conjunts d'elements especificats humans que presenten autonomia i que han estat constituïts com a tot —per tant origen no natural— per acomplir una determinada funció; això fa que cada element tingui una funció dins del conjunt, que els elements hagin de ser coincidents en el temps i, majoritàriament —tot i que no necessàriament, en alguns casos— en l'espai. Només en el paràmetre del nombre d'elements hi ha petites diferències, ja que aquests NC —normalment amb un nombre tancat d'elements— poden estar formats per un nombre determinat o indeterminat, o fins i tot exacte (p. e. *quartet*, *duo*). En canvi, per als NC del grup (b) sembla que el nombre d'elements que els constitueix és un nombre obert.

Formalment, els substantius que vehiculen aquesta noció de col·lectiu presenten una heterogeneïtat estructural força destacable. D'una banda, els NC que tenen el tret [+ nombre determinat] i [+ exacte] responen a una regularitat: contenen un nombre en la seva estructura morfològica independentment del procés de formació; d'altra banda, i per a la resta, es pot observar com no hi ha aparentment cap regularitat morfològica: o potser sí, majoritàriament són NC que no presenten cap dels anomenats sufixos col·lectius (a excepció d'*escolania*).

7.1.4.9 NC que tenen els elements especificats i homogenis, i presenten com a tret rellevant [– funció]

Probablement, el major nombre de substantius que vehiculen la noció de nom col·lectiu entren en aquest apartat: es tracta de conjunts d'elements especificats que responen a la relació meronímica [element : conjunt] i que es perceben com un tot, però sense que tinguin cap tret rellevant (a diferència del que hem vist fins ara). Aquest fet és el que —creiem— els fa els NC més prototípics. Majoritàriament es poden caracteritzar a partir de les combinacions de trets següents:

Trets que afecten la relació semàntica		
[+ relació element : conjunt]		
[NC canònic : element facultatiu]		
Trets que afecten el conjunt		
[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _p]	[+ pluralitat _q]
[− totes les ocurrències]	[− totes les ocurrències]	[− totes ocurrències]
[± nombre tancat]	[− nombre tancat]	
[+ elements especificats]	[+ elements especificats]	[+ elements específic.]
[+ autonomia]	[+ autonomia]	[+ autonomia]
[± origen natural]	[± origen natural]	[± origen natural]
[+ animat]	[± animat]	[− animat]
[+ humà]		
[− funció]	[− funció]	[− funció]
Trets que afecten els elements		
[+ homogeneïtat]	[+ homogeneïtat]	[+ homogeneïtat]
		[+ homeomèric]
[− dependent]	[− dependent]	[+ dependent]
		[+ lligam]
[± funcional]	[− funcional] ⁴³	[− funcional]
[± espai]	[+ espai]	[+ espai]
[+ temps]	[+ temps]	[+ temps]

Una mostra d'aquests NC d'acord amb la combinació de trets exposats són:

a) NC corresponents a la 1a caracterització: *accionariat*, *alumnat*, *capellanada*, *capellanum*, *clientela*, *electorat*, *fadrinalla*, *feligresia*, *forasteralla*, *forasteram*, *gentada*, *gentussa*, *gernació*, *jovenalla*, *marineria*, *moreria*, *pagesalla*, *parentela*, *personal*, *pobrissalla*, *soldadesca*.

b) NC corresponents a la 2a caracterització: *bestiari*₂, *eixam*₁, *feram*, *mosquer*₁, *peixada*, *peixalla*, *vesper*₁, *trujada*, *vacada*; *anecdolari*₂, *cadiram*, *casuística*, *cordam*₂, *cordatge*₂, *dinerat*, *estelada*, *fullam*₂, *fullaraca*, *herbam*, *herbatge*, *moblam*, *moblatge*, *nuvolada*, *ossam*₂, *pedram*, *rocam*.

c) NC corresponents a la 3a caracterització: *boirada*, *boiram*, *brossam*,

⁴³Alguns, fins i tot, perden la funció que els és pròpia; p. e. *fullam*₂, *ossam*₂.

cendrada, feinada, ferralla, greixum, llenyam, oliada, paperam, ventada, venteguera.

Si ens centrem en aquest últim subgrup (c), podem observar que la peculiaritat d'aquests NC respecte a la resta rau en el fet que es tracta d'elements homogenis i homeomèrics que, per tant, constitueixen noms col·lectius del tipus [+ pluralitat_q]; conjunts en què els elements —que coincideixen òbviament en l'espai i el temps— són dependents respecte al tot i presenten un lligam entre ells. Ara bé, que siguin NC de pluralitat_q no implica necessàriament —com demostren els exemples— que l'element hagi de ser [— comptable].

Respecte al subgrup (b), es pot observar que es tracta d'un tipus de NC molt similar —a excepció del tret [+ pluralitat_p] i [+ homeomèric], que se'n deriva: són conjunts amb un nombre obert d'elements especificats homogenis que coincideixen en l'espai i el temps; tant poden ser animats com inanimats; i, com a conjunts, no tenen cap funció específica. En canvi, el subgrup (a) sempre és un conjunt d'elements humans, que han de coincidir en el temps, però no necessàriament en l'espai, per tal de poder ser percebuts com un tot; i que tant poden ser un nombre obert o tancat.

Pel que fa a l'estructura morfològica d'aquests substantius, és destacable que tots són morfològicament complexos, i que han estat formats per derivació mitjançant algun dels sufixos tradicionalment considerats com a col·lectius, amb més o menys consens a la bibliografia (p. e. *-ada*, *-am*, *-era*, *-um*). Tot i així, sembla que les possibilitats combinatòries d'aquests sufixos d'acord amb la noció de nom col·lectiu que vehiculen es distribueix de la manera següent: El grup (a) tendeix a utilitzar *-at*, *-alla* i en menor grau *-ada*, *-um*, *-ia*; i també trobem alguns casos de NC constituïts amb el segment *-ela*⁴⁴. El grup (b) presenta *-ada*, *-am*, *-atge* i amb una productivitat menor *-er*, *-ari*, *-al*, *-aca*, etc. I finalment, a (c) es destaca la presència principal d'*-ada* — i en alguns casos d'*-am*, *-era*, *-um*.

⁴⁴Vegeu el capítol d'aquesta tesi que exposa els estudis dels NC des de la morfologia lèxica.

7.2 Conclusions

A partir de l'aplicació dels diversos paràmetres i trets que intervenen en la noció de nom col·lectiu, a un conjunt de dades extretes d'un corpus lexicogràfic (DLC3) i d'un corpus textual (CCC) per al català, podem concloure els punts següents:

(a) Aquesta tipologia semàntica dels NC s'ha establert en el nostre cas per a la llengua catalana per raons metodològiques, però s'hauria de poder validar per a d'altres llengües, sobretot per a aquelles que vehiculen una percepció del món semblant o no gaire allunyada.

(b) De tots els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC, el paràmetre rellevant i vertebrador que permet establir la tipologia semàntica dels NC és el de la relació que s'estableix entre el conjunt (NC) i els elements que el constitueixen.

(c) De manera que la tipologia semàntica dels NC s'estableix a partir del tipus de relació entre el conjunt i els elements que el constitueixen, d'una banda, i de la interrelació dels paràmetres i trets rellevants dins de cada relació, de l'altra.

(d) Deixant de banda els matisos ja explicitats en la descripció de cada tipus, la tipologia semàntica dels NC pot sistematitzar-se de la manera següent:

NC que mantenen una relació d'inclusió de classe
NC que mantenen una relació meronímica del tipus [ingredient : objecte manufacturat]
NC que mantenen una relació meronímica del tipus [component : objecte integral]
NC que mantenen una relació meronímica del tipus [element : conjunt] i presenten:
— el tret [+ acció múltiple]
— el tret [+ locatiu]
— el tret [+ temps]
— el tret [— elements especificats]

— els trets [+ elements especificats] i [— autonomia]
— el tret [+ elements especificats] i [+ classificador]
— els trets [+ elements especificats] i [— homogeneïtat]
— els trets [+ elements especificats], [+ homogeneïtat], [+ humà] i [+ funció]
— els trets [+ elements especificats], [+ homogeneïtat] i [— funció]

(e) Dels diversos tipus de NC proposats, n'hi ha alguns que poden ser discutibles perquè inclouen, dins la classe dels NC, substantius que s'allunyen força dels paràmetres i trets més característics d'aquesta noció: p. e. els NC que denoten temps, dins la relació [+ element : conjunt], que són els únics que presenten el tret [— concret]; i els NC que responen a les relacions [+ ingredient : objecte manufacturat] i [+ component : objecte integral]. Però de fet això és la conseqüència directa i volguda d'haver inclòs en l'anàlisi totes aquelles unitats que —encara que sense gaire consens i de forma més o menys esporàdica— han estat considerades en algun moment i per algun autor possibles NC. I probablement, si no fos per la interferència d'algunes unitats lingüístiques que responen a aquests tipus i que presenten en l'estructura morfològica algun dels sufixos considerats tradicionalment com a col·lectius (bàsicament *-ada*), no s'haurien considerat dins d'una tipologia semàntica de NC. Cal establir, doncs, mecanismes per poder validar aquesta classificació dels noms col·lectius. Pensem que aquests mecanismes poden ser de menes i nivells molt diferents, entre d'altres:

- L'anàlisi de les unitats lingüístiques que vehiculen aquesta noció per a cadascun dels tipus semàntics permetrà establir característiques morfològiques (bàsicament les diverses estructures morfològiques implicades) i sintàctiques (en relació a la flexió, a la concordança gramatical o *ad sensum* amb el verb, amb la necessitat o no de complementació, etc.), de manera que el grau de coincidència o de divergència entre els diversos tipus pot servir com a element de validació per distingir-los.
- En un altre nivell, i un cop explorades les vies de reconeixement de la noció de NC dins de textos —objectiu de la tercera part d'aquesta tesi—, podem trobar mecanismes de validació per a la tipologia semàntica

proposada. És a dir, si cap dels criteris i indicadors establerts per al reconeixement de NC ens porta cap a un tipus semàntic dels proposats, això ens pot fer replantejar la classificació semàntica establerta.

- Finalment, i ja en un altre nivell, si hem definit constantment el NC com la percepció que tenen els parlants d'un conjunt d'elements com un tot, esbrinar quina és aquesta percepció podria ser una altra via de validació. No és pas aquest l'objectiu d'aquest treball, sinó que es planteja com una possible via d'estudi que ni tan sols encetarem ja que s'allunya dels nostres interessos.

(f) Al llarg d'aquest capítol també hem pogut comprovar com hi ha trets que són interessants per caracteritzar i descriure els NC, però que no tenen un paper rellevant en l'establiment de la tipologia semàntica. Així, per exemple, del conjunt de paràmetres i trets que afecten els elements la majoria serveixen per caracteritzar cadascun dels NC però no poden considerar-se veritablement pertinents en l'establiment de tipus diferents, excepte el tret [$\pm$ homogeneïtat], en combinació amb d'altres, i [$\pm$ espai] i [$\pm$ temps]. En canvi, els paràmetres que afecten el conjunt hem vist que majoritàriament són rellevants ja sigui per a un tipus o altre de NC. L'única excepció és la distinció entre els diversos tipus de pluralitat; la presència d'aquest tret és condició *sine qua non* perquè hi hagi la noció de nom col·lectiu, però la distinció entre una pluralitat comptable (pluralitat_p) i una altra de no comptable (pluralitat_a) no és imprescindible —com s'ha demostrat— per a la caracterització de tipus de NC semànticament diferents.

(g) Finalment, també hem pogut observar a partir de les unitats lingüístiques que vehiculen cadascun dels tipus semàntics establerts, com a vegades la relació entre l'estructura morfològica dels NC i el tipus semàntic a què pertanyen és molt lliure, però, a vegades, aquesta relació és força estreta i restrictiva. Situats, per tant, en l'estudi sistemàtic de cadascun dels anomenats tradicionalment sufixos col·lectius es podria arribar a una descripció —en el cas del català— força detallada de les restriccions semàntiques, si n'hi ha, que imposa el sufix a la seva base, d'una banda, i de les restriccions semàntiques del NC resultant, lligades a la tipologia

corresponent. En el quadre següent es pot observar, a partir de la mostra analitzada, com els sufixos tradicionalment anomenats col·lectius es relacionen amb els diferents tipus de NC establerts i indiquen tendències.

8.0 Introducció

Al llarg de les pàgines precedents hem presentat l'estat de la qüestió sobre els noms col·lectius, descrits i analitzats des de diversos punts de vista (part I); aquesta mirada recopilatòria inicial ha permès d'estudiar la noció de col·lectiu representada nominalment, en la segona part d'aquesta tesi. Així, en els dos capítols anteriors, hem postulat una sèrie de paràmetres i trets — alguns de justificats lingüísticament— que poden intervenir en la noció de nom col·lectiu. La interrelació de tots ells ha possibilitat d'establir una proposta de classificació semàntica dels NC molt àmplia, que, d'una banda, acull i dona compte de totes les unitats lèxiques que han estat considerades per una o altra gramàtica com a noms col·lectius, de forma més o menys consensuada; però que, d'altra banda, també pot donar compte de moltes unitats lèxiques que —malgrat no tenir l'aparença formal prototípica dels NC en català— també són NC (ja sigui exclusivament o bé només en alguna de les seves accepcions) i que majoritàriament provenen del reconeixement en obres lexicogràfiques fruit d'estudis anteriors (E. Solé, 1996).

Fins ara, l'anàlisi d'alguns NC inserits dins dels textos —i amb aquest objectiu hem recorregut al CCC— ha permès de descriure'n alguns aspectes lingüístics contextuals que han ajudat a avalar alguns dels trets i paràmetres postulats per a la noció de nom col·lectiu. Tot i que s'ha tractat d'una mirada breu i aleatòria per només una petita mostra de NC, del conjunt de dades de què disposàvem a E. Solé (1996), sembla apuntar-se una hipòtesi: molts dels NC obtinguts a partir del corpus lexicogràfic no tenen representació en un corpus textual real —en aquest cas el CCC—. De manera que l'estudi dels NC apareguts realment en els corpus textuais sembla que pot portar-nos cap a la identificació de possibles NC no documentats a les obres lexicogràfiques de referència. Però aquest no és pas l'objectiu que es vol aconseguir en aquesta tercera part del treball, tot i que sí que en pot ser un aspecte complementari, segons quins siguin els resultats.

L'objectiu principal d'aquesta tercera part és establir les estratègies necessàries per reconèixer la noció de col·lectiu representada nominalment dins dels textos, és a dir els NC, tenint en compte que només ens interessen

els NC comuns i no els propis; això implicarà, en conseqüència, desestimar totes les unitats lèxiques col·lectives vehiculades mitjançant un nom propi¹ (ja sigui desenvolupat o en forma de sigla), que en textos generals provinents de la premsa, per exemple, són molt abundants. Una segona restricció a aquest objectiu és que no es pretén el reconeixement total de tots els NC inclosos en un text, sinó de fer una primera aproximació al reconeixement d'aquesta classe de noms —i al llarg del capítol ja veurem quin grau d'exhaustivitat s'aconsegueix.

Per què l'interès a establir criteris de reconeixement dels NC dins dels textos?

a) Una primera raó és estrictament metodològica i lligada a les característiques d'una tesi en lingüística aplicada; plantejar aquest objectiu de treball és una primera aproximació per a la consecució d'una aplicació: en aquest cas, un etiquetador dels NC apareguts en els textos per a un diccionari màquina. Si l'interès central de la nostra recerca ha estat la noció de nom col·lectiu, pensem que és pertinent de plantejar-se —encara que sigui una primera proposta, i per tant, parcial i superable en molts aspectes— de fer un petit pas endavant cap a l'etiquetatge semàntic de les unitats lèxiques que vehiculen aquesta noció.

b) Indirectament, establir criteris de reconeixement dels NC dins dels textos implica també avançar en l'estudi de les característiques morfològiques, però sobretot morfosintàctiques dels NC en el seu àmbit natural, els textos, i deixar d'estudiar-los en les gramàtiques i en els diccionaris de llengua, és a dir, de forma descontextualitzada².

c) Tenint en compte que la majoria de NC estan íntimament lligats a les relacions meronímiques de diversos tipus, reconèixer-los dins dels textos ens

---

¹Per exemple: «(g00090 S) **Hadrien** agrupa, a part de Barcelona Tecnologia, Sevilla Seed Capital Fund, Invespaigne i Samenar de França, Hellenic Ventures de Grècia i Seed Invest Sardegna i Venturi Liguria d'Itàlia.». Malgrat aquesta restricció inicial, s'ha optat per recollir aquells casos de noms propis formats per un NC inicial que en altres contextos pot funcionar com a nom comú (per exemple, *associació, agrupació, federació*, etc.).

²I és per aquesta raó que, a partir d'ara, tractarem com a ocurrences de NC diferents unitats com les següents: *pineda, pineda de pinassa*, o bé *consell de ministres* i *consell general*, o bé *classe capitalista* i *classe obrera*.

pot acostar també al reconeixement de determinades relacions de part-tot, ja sigui a partir de les mateixes estratègies o d'altres de semblants. Aspectes aquests que ja s'han començat a treballar sobretot en textos d'especialitat (vegeu entre d'altres, Otman 1996a; 1996b; i Feliu et al. [en premsa]).

d) L'estudi de l'aplicació de les diverses estratègies de reconeixement en els corpus textuais permet, naturalment, l'anàlisi dels resultats obtinguts des de múltiples punts de vista, que obren diferents línies de treball, algunes de les quals només esbossarem i d'altres que aprofundirem una mica més en aquesta tesi. Una primera possibilitat d'anàlisi és veure si es donen determinades correlacions entre les diverses estratègies de reconeixement i la tipologia semàntica de NC establerta en les pàgines precedents:

- Els NC que reconeixem com a tals a partir dels diversos indicadors i patrons, a quin tipus de la classificació semàntica establerta pertanyen?
- Hi ha indicadors i patrons de reconeixement exclusius només d'algun tipus de NC?
- Hi ha tipus de NC que no es poden reconèixer dins de text?
- Hi ha candidats a NC que no s'haurien de considerar com a tals, perquè en realitat no són veritables accepcions lèxiques, sinó mers usos col·lectius esporàdics?

Una altra via d'anàlisi dels resultats és valorar la freqüència d'aquests substantius en els corpus, i quines són les coincidències i les divergències segons el tipus de corpus de què es tracti. Per exemple:

- NC obtinguts a partir de corpus lexicogràfics vs. NC obtinguts a partir de corpus textuais actuals de llengua general (premsa) i de llenguatges d'especialitat diversos.
- Dins de cadascun dels àmbits del corpus especialitzat, preferències per algun (o alguns) tipus de NC.

Finalment, un altre aspecte interessant per estudiar a partir dels resultats és analitzar quins són els processos que generen la noció de col·lectiu representada nominalment: la nostra hipòtesi de partida és que actualment la llengua catalana prioritza la generació d'aquesta noció per procediments semàntics (a partir de recursos metafòrics i metonímics, de modificacions de significat de paraules ja existents) per davant dels processos morfològics

tradicionals a partir dels diversos sufixos, formes sufixades i prefixades que poden aportar aquesta noció.

Centrant-nos ja en l'objectiu que ens ocupa en aquesta part, tot i que no hi ha estudis sobre el reconeixement de NC dins dels textos, en l'elaboració d'aquesta proposta hem tingut en compte especialment algunes referències bibliogràfiques que aborden aquest aspecte (tot i que en alguns casos tangencialment) amb objectius diversos —referències a les quals al llarg d'aquest treball ja s'ha fet esment—. En primer lloc, destaquem dos treballs directament relacionats amb les característiques morfològiques i sintàctiques dels noms col·lectius:

- Bosque (1985, 1999), que planteja un seguit de proves que permeten distingir els NC, per al castellà, de la resta de noms comuns —referència a la qual ja hem al·ludit en tractar els NC des de la sintaxi—, ha estat un dels punts de partida més sòlids per plantejar els diversos indicadors i patrons que permeten el reconeixement de NC.
- J. Dubois i F. Dubois-Charlier (1996), que plantegen una anàlisi sintàctica dels noms col·lectius d'éssers vius (humans i animals) per al francès tenint en compte que, pel que fa a la sintaxi del grup nominal, alguns dels aspectes que afecten aquests NC tenen a veure amb la sintaxi nominal dels plurals, i en d'altres els col·lectius d'éssers vius tenen la sintaxi dels noms singulars; i, pel que fa a la sintaxi verbal, tenen en determinats punts la sintaxi dels noms en plural³. Es tracta d'una referència que no pretén diferenciar els NC de la resta de noms, sinó de descriure'n la seva sintaxi; recull bona part dels aspectes presentats per Bosque per al castellà, però en aquest cas per al francès.

I, en segon lloc, també tenim en compte dues referències que posen de manifest alguns dels indicadors lingüístics (en diuen marcadors) dins dels textos que assenyalen determinades relacions meronímiques:

- Jackiewicz (1996), que presenta un estudi sobre alguns dels marcadors

---

³Per tal d'agilitar l'exposició, no presentem quins són aquests aspectes de la sintaxi nominal i verbal que caracteritzen els NC d'éssers vius i només reprendrem els aspectes rellevants per al reconeixement dels noms col·lectius dins dels textos, lligats a cadascun dels indicadors proposats, a mesura que avanci l'exposició.

lingüístics (verbs i noms) acompanyats dels seus indicis contextuals de la relació meronímica de part-tot més enllà de l'estructura "és una part de", recull elements directament pertinents per als NC.

- Lecolle (1998), que presenta marcadors lingüístics i metalingüístics de les meronímies en general i de la relació [membre : col·lecció] en particular, que afecta directament els NC⁴.

Finalment, i a banda de qualsevol element documentat a la bibliografia consultada, per tal de materialitzar la proposta de criteris i estratègies per al reconeixement de NC dins dels textos, s'han tingut en compte unitats suggerides a partir de les dades contextuals dels NC documentats en el CCC. Sovint la reiteració de determinades construccions sintàctiques o determinats elements lèxics acompanyant de forma sovintejada alguns dels substantius analitzats han donat pistes per explorar vies que podien donar resultats positius en el reconeixement.

En aquest capítol, doncs, abordem el tema del reconeixement dels NC, és a dir, de la noció de col·lectiu representada nominalment, partint del supòsit que disposem de diversos criteris (morfològics, lèxics o sintàctics) i que, en els textos, hi ha elements que poden ser un indicatiu⁵ de la presència de NC. Així doncs, postularem una sèrie de **criteris de reconeixement** —lexicosintàctics, morfològics i morfosintàctics— que permetran acostar-nos al reconeixement i detecció d'aquesta classe de noms. Però l'element clau per al nostre objectiu serà el que anomenem **indicadors de la noció de nom col·lectiu**, és a dir, unitats lèxiques o afixos que, de forma independent o combinats amb altres elements contextuals —la combinació dels quals anomenem **patró de reconeixement**—, permeten reconèixer i detectar en un text substantius que poden ser candidats a NC. Per tant, per a cada criteri de reconeixement, establirem quins són els indicadors, amb els seus patrons de reconeixement corresponents, i els aplicarem a un corpus textual determinat —el corpus tècnic de l'IULA— per

---

⁴Altres referències són Guillet (1978), que tracta alguns elements que vehiculen la noció de pluralitat; Otman (1996a, 1996b), que analitza el tractament de la relació meronímica o de part-tot en terminologia.

⁵La metodologia utilitzada s'ha inspirat parcialment en el treball de D. Garcia (1998) per al reconeixement de les relacions causals.

tal d'avaluar-ne els resultats; és a dir, valorar el soroll i el silenci que generen, en definitiva, el grau de fiabilitat de cadascun d'ells.

Abans de centrar-nos en quina serà l'estructura de presentació de cadascun dels indicadors i patrons en el capítol, volem aturar-nos breument en les característiques del corpus que hem escollit per dur a terme l'aplicació, per tal de justificar la tria feta. Són diverses les raons per les quals s'ha optat per seleccionar el corpus tècnic de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la UPF:

a) L'anomenat corpus tècnic (CT) de l'IULA conté textos de cinc àmbits d'especialiat diferents —dret (d⁶), economia (e), informàtica (i), medicina (m) i medi ambient (a)—, però també textos generals (g) provinents de la premsa d'àmplia difusió. Aquesta tria permet analitzar la noció de nom col·lectiu en la llengua general, però també en determinats llenguatges d'especialitat. En principi, tots els indicadors i patrons de reconeixement s'han aplicat al conjunt del corpus, si no s'especifica el contrari.

b) El CT conté textos actuals, cosa que permet de detectar quin és l'estat de la qüestió dels NC que es troben actualment en els textos en català; i aquests resultats es poden contrastar, d'una banda, amb les dades obtingudes en els diccionaris de llengua general, que contenen molta nomenclatura de NC però alguns amb una presència nul·la o poc rellevant en els textos escrits reals; i, d'altra banda, amb dades obtingudes en altres corpus de característiques diferents, p. e. el CCC de l'IEC.

c) Un altre avantatge del CT és que com que es tracta d'un corpus amb marcatge morfològic, permet de fer cerques molt més afinades⁷, respecte d'altres corpus als quals també podíem accedir (per exemple, el CCC de l'Institut d'Estudis Catalans).

L'explotació del corpus per aconseguir el nostre objectiu s'ha fet de la manera següent: en primer lloc, una primera exploració de totes les

---

⁶Aquesta lletra és el codi que permet d'identificar, en les ocurrències detectades, l'àmbit a què pertany la font textual.

⁷Malgrat tot, però, en l'aplicació dels diversos patrons de reconeixement s'ha generat soroll motivat per alguns errors de marcatge.

ocurrències dels indicadors que s'han considerat indicis de la presència de NC ha permès l'anàlisi del soroll i del silenci que provoquen, per anar perfilant els filtres necessaris per obtenir millors resultats, és a dir, els patrons de reconeixement on s'insereixen aquests indicadors amb un grau de fiabilitat més alt. En segon lloc, la validació dels patrons permet de destriar també quin soroll es manté (si se'n manté) i quin silenci provoca. Aquesta segona fase no s'ha pogut fer majoritàriament de forma automàtica —com es veurà— perquè el corpus no té com a marcatge morfològic l'estructura morfològica de les unitats lèxiques, ni té marcatge sintàctic, ni té marcatge semàntic (elements que intervenen en alguns dels patrons de reconeixement, com tractarem en pàgines posteriors). De manera que per a cadascun dels patrons s'indicarà quines possibilitats hi ha actualment per aconseguir el reconeixement dels NC de forma automàtica, semiautomàtica o manual.

Per a cadascun dels indicadors s'ha establert l'esquema següent:

- *Explicitació de l'indicador.*
- *Antecedents:* és a dir, si es tracta d'un indicador recollit a la bibliografia —i si és així, com ha estat tractat i per a quines llengües— i si algunes de les dades documentades en el CCC semblen avalar-lo.
- *Patrons de reconeixement i aplicació:* descripció dels diversos patrons de reconeixement en què intervé l'indicador, a partir de l'anàlisi de les dades proporcionades pel CT de l'IULA, i presentació de totes les ocurrències que responen a cadascun dels patrons que permeten realment el reconeixement de NC —presentades a continuació o en forma d'annex, segons el nombre de dades.
- *Valoració del reconeixement: soroll i silenci.* Anàlisi del soroll que provoca cadascun dels patrons, i anàlisi del silenci que genera l'indicador analitzat.
- *Síntesi.* Resum que conté l'indicador analitzat; els diversos patrons ordenats jeràrquicament tenint en compte, com a variables, el seu grau de fiabilitat —en funció del soroll i el silenci que generen— i el grau de productivitat —és a dir, si detecta un nombre rellevant de NC o és molt esporàdic—; el total de NC diferents detectats amb la indicació de la seva freqüència.

El capítol està estructurat —a més de la introducció i les conclusions— en tres grans apartats corresponents als tres grups de criteris que hem establert: en primer lloc, els **criteris lexicosintàctics** (8.1), en què, d'una banda, intervenen indicadors que vehiculen la noció de pluralitat explícitament en alguns dels seus trets semàntics, o bé de forma més o menys implícita; i, d'altra banda, indicadors que vehiculen la relació meronímica de part-tot. En segon lloc, els **criteris morfològics** (8.2), en què els indicadors són sufixos, formes sufixades o formes prefixades que vehiculen únicament la noció de col·lectiu; o bé —tot i no vehicular exclusivament aquesta noció— són usuals en l'estructura morfològica dels NC en català. I finalment, i en tercer lloc, **criteris morfosintàctics** (8.3), en què determinades condicions sintàctiques i flexives aconduïxen cap a possibles candidats a NC.

8.1 Criteris lexicosintàctics

Agrupem sota l'epígraf de criteris lexicosintàctics tots els indicadors que són unitats lèxiques, de categories gramaticals diverses, però que sense la seva inserció en determinats patrons sintàctics, per elles mateixes, no ens permeten la detecció dels noms col·lectius dins dels textos; és per aquesta raó que els considerem *criteris lexicosintàctics*. Com es veurà en les pàgines següents, els indicadors que hi trobarem són ben diversos: elements preposicionals (8.1.1), adverbials (8.1.2), adjectivals (8.1.3), verbals (8.1.4) i meronímics (8.1.5) que de forma explícita o implícita —i ja es veurà en cada cas com es manifesta— vehiculen una noció de pluralitat que, mitjançant la combinació de l'indicador amb altres elements i complint una sèrie de restriccions, condicions o filtres, ens porta cap a la detecció de la noció de col·lectiu representada nominalment.

8.1.1 Indicador preposicional: entre

Antecedents

Segons Bosque (1985, 86)⁸ —i com hem esmentat en capítols precedents—, "si un sustantivo no coordinado y en singular constituye el núcleo del término de la preposición *entre*, será colectivo: *Entre el público*". A Bosque (1999, 39-43), on en fa una anàlisi més detallada, caracteritza quins tipus de NC admeten aquesta preposició: (a) substantius col·lectius de persona, *entre el vecindario, entre la marabunta*; (b) substantius col·lectius duals, *entre el matrimonio, entre la pareja*; (c) algunes unitats lèxiques compostes que s'interpreten com a substantius col·lectius de persona, *entre la tercera edad, entre la opinión pública*; (d) col·lectius determinats que no designen grups de persona, *entre el material, entre el mobiliario*; (e) substantius de resultat que passen a col·lectius, *entre la producción, entre la programación*; (f) substantius col·lectius indeterminats (els considerats noms quantitius de grup), *entre el grupo de ciudadanos, entre la mayoría de votantes*; (g) alguns substantius que sense ser noms quantitius de grup passen a ser-ho, *entre el bosque de brazos, entre un alud de memeces*⁹.

En l'exploració dels NC duta a terme en el CCC, també s'han documentat alguns exemples per al català de NC que presenten aquestes característiques contextuals:

- "el julivert li creixia *entre l'herbam* del corral"
- "i *entre la majoria de l'alumnat* del col·legi"
- "*Entre la gentada* es produeix una mena de remolí que obliga tothom a canviar de posicions"
- "Una gran quantitat de menjar (...) fou repartida després *entre tota la pobrissalla* de Santa Maria, que (...) esperaven a la porta llançant víctors i fent-se'ls la boca aigua"
- "Hi havia, *entre la concurrència*, Reina, una noia joveníssima, amb el cabell de platí"
- "*Entre la concurrència* hi havia molts obrers del barri que prenién cafè"

Patrons de reconeixement i aplicació

La presència de la preposició *entre* —com a indicador— precedint un sintagma nominal constituït per un determinant i un substantiu singular no coordinat pot ser un indicatiu que aquest substantiu és un NC, ja que aquesta preposició davant d'un substantiu en singular pressuposa que aquest està

---

⁸Dubois i Dubois-Charlier (1996, 127) també destaquen la preposició *parmi* en la caracterització del grup nominal on es poden inserir NC d'éssers vius, per al francès.

⁹En el capítol següent, veurem com els resultats per al català no difereixen gaire de la tipologia establerta per a aquest autor en relació a la llengua castellana.

constituït per més d'un element.

L'aplicació en el CT d'aquest indicador¹⁰ inserit en el patró de reconeixement següent:

$entre + article^{11} + N[-plural] + (...)^{12} + \neq i^{13}$

---

¹⁰La cerca automàtica en el CT ha estat *entre + determinant + N[-plural]*, que ha donat un total de 2395 ocurrences, que s'han analitzat i destriat per tal d'establir el patró final.

¹¹Tenint en compte el gran volum d'ocurrences que genera aquest patró i que en el CCC s'havien documentat els NC precedits d'article, per tal d'agilitar la cerca en el CT en una primera aplicació només s'ha considerat la presència d'aquest determinant i no d'altres; una exploració posterior amb indefinits ha donat com a resultat 0 ocurrences.

¹²Normalment o bé un adjectiu qualificatiu, o bé un sintagma preposicional introduït per la preposició *de* amb l'explicitació dels elements de què està constituït el NC.

¹³La negació de la presència de la conjunció copulativa *i* és necessària per evitar que reconegui, com a possibles candidats a NC, substantius en singular coordinats amb altres substantius (singulars o plurals).

ha permès el reconeixement d'un nombre important d'ocurrències de veritables NC —un total de 128 (77 NC diferent), que es correspon al 92.08 % del total—, que presentem a l'annex 1. Vegeu-ne una mostra a continuació:

- (g00038 S) A més del periodista Andreu Buenafuente, **entre l'accionariat** hi ha el director i presentador del Telenotícies vespre de TV3, Carles Francino, i el director de Ràdio Barcelona, Josep Maria Martí, a més d'altres persones relacionades amb el món de la comunicació o amb el disseny.
- (g00027 S) L'emplaçament es va decidir en un barri de nova construcció al nord-est de Milà, una zona que s'està rehabilitant anomenada Bicocca perquè al segle XV hi havia una mansió molt popular **entre l'aristocràcia** per a excursions al camp i de caça.
- (m00032 S) Aleshores hi afegiren una història adequada i van prescriure un tractament que els assegurés llur posició, receptant purificacions i eixarms i aconsellant abstenir-se de banys i d'aliments inadequats als malalts: [...] d'**entre l'aviram**, del gall, del colomí i de l'ostarda, i, en general, de tota mena d'ocells indigestos.
- (e00039 S) El Banc d'Espanya establí, com a nous instruments de control dels actius líquids del sistema, els crèdits de regulació monetària i l'emissió de Bons del Tresor, a tipus d'interès fixats, en ambdós casos, pel mercat, mitjançant la fórmula de subhasta **entre la banca privada**, ja que les caixes no hi podran accedir, a aquest mercat, fins a l'any 1977.
- (g00032 S) El debat l'ha generat el catedràtic de psicologia de la Complutense Guillermo Quintana, que inclou **entre la bibliografia** recomanada als alumnes de psicopedagogia el seu manual La psicología de la personalidad y sus transtornos.
- (g00052 S) Segons Chaves, **entre el cens** de 1988 —que té com a referència l'Estat— fins a l'últim, la població d'Andalusia ha crescut en mig milió d'habitants, que si no són tinguts en compte suposaran una pèrdua per a Andalusia de 260.000 milions.
- (g00026 S) Hi ha patriotes de conveniència, no únicament **entre l'anomenada classe política**¹⁴, la més vigilada i sotmesa a la crítica sistemàtica perquè, en democràcia, el polític s'ha d'explicar i justificar davant l'electorat, a diferència dels patriotes que es proclamen apolítics.
- (a00010 S) L'escalfament del planeta és un fenomen que cada vegada causa més preocupació **entre la comunitat internacional**.
- (a00227 S) En particular, cal assenyalar la correlació observada **entre la concentració de molts dels metalls** acumulats a l'os i al múscul (cadmi, coure, manganès, zinc, sofre i ferro).
- (i00006 S) D'aquesta manera és possible disposar de noves formes per moure's **entre el conjunt de registres** (navegació, és un dels noms emprats per designar aquest tipus de consulta), a més de les formes determinades per l'àlgebra de Boole.
- (g00025 S) El resultat és contradictori: xifres espectaculars de creixement, renda molt mal repartida **entre la població**¹⁵, i democràcia quasi inexistent.

---

¹⁴Si pretenem que el patró s'apliqui absolutament de forma automàtica, cal preveure la possibilitat de complementació entre l'article i el candidat a NC, en aquest cas motivada per raons anafòriques, tot i que és molt poc freqüent en el nostre corpus (vegeu "entre la gran quantitat" a l'annex 1).

¹⁵De cara a la cerca automàtica, la puntuació pot ser un possible filtre que deixi passar candidats a NC encara que després els segueixi una conjunció *i*, si entremig hi ha puntuació, tant si és feble

Abans d'analitzar el soroll i el silenci provocat per l'aplicació d'aquest patró de reconeixement, volem recollir un altre possible patró de reconeixement de NC amb l'indicador *entre* postulat a partir d'algunes de les dades documentades en el CCC; per exemple:

- "es congregava encara una gran **gentada, entre la qual** es veien moltes dones amb els fillets al braç"

És a dir, la presència en frases de relatiu d'un pronom relatiu compost *el / la qual* precedit de la preposició *entre* en què el substantiu no coordinat i en singular que n'és l'antecedent pot ser un NC.

N[- plural] + *entre* + pronom relatiu *el / la qual*

Tot i que l'aplicació d'aquest patró en el corpus de l'IULA ha donat un resultat de 0 ocurrències i, per tant, no s'ha pogut avaluar, considerem que també pot ser un patró vàlid a tenir en compte.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

En relació al soroll, un primer aspecte que cal destacar és que, quan el substantiu està coordinat amb un altre element nominal però la conjunció coordinant no és *propera*, pot ser que es considerin falsament algunes ocurrències com a no coordinades, si l'aplicació és automàtica. Per exemple:

- (d00017 S) En relació al consentiment, s'ha de distingir **entre la capacitat** per assumir obligacions contractuals, les normes relatives al poder de disposició i les prohibicions de contractar.

Cal la verificació manual, doncs, per afinar els resultats obtinguts i evitar que determinats substantius coordinats es presentin com a falsos candidats a NC. Dit això, centrem-nos en els casos clarament sorollosos (només 11 casos, un 7.92 %) que, excepte el primer, semblen difícils de sistematitzar, i que necessàriament s'han de filtrar manualment.

a) L'indicador *entre* presenta com a candidats a NC algunes ocurrències de

---

(comes, per exemple) o més forta (punt i coma, punt).

noms no comptables, com per exemple *gespa*, que no vehiculen la noció de col·lectiu però que admeten la preposició *perquè*, de fet, vehicula una relació de [porció : massa] del tipus [bri de gespa : gespa].

- (g00035 S) A dos pams, hom podia contemplar una merla que cantava i picotejava **entre la gespa**.

b) Tot i que l'element més prototípic per a la coordinació d'elements és la conjunció *i* —i per aquesta raó s'introdueix com a filtre en el patró de reconeixement—, s'han detectat algunes ocurrencies que es poden considerar soroll perquè la coordinació amb un segon element nominal —o fins i tot la comparació— es fa mitjançant elements diferents a la conjunció *i*; per exemple, *respecte de*, *fins a*.

- (e00103 S) No obstant això, s'aprecien diferències significatives **entre la dimensió de les empreses** sota control familiar respecte de les no familiars, com més endavant veurem.
- (m00054 S) Val la pena remarcar que l'acció sobre el fetus té unes repercussions que poden oscil·lar **entre l'absència d'anomalies** fins a la presència de malformacions incompatibles amb la vida, o bé la mort fetal in utero.
- (m00077 ITEM) 1894 Starling, Orlov i Hamburger estudien la relació de l'osmolaritat **entre el líquid perfós** a l'abdomen respecte al balanç de líquids extrets (urea, creatinina, iodur potàssic).

Tenint en compte que, del total d'ocurrencies detectades, només tres presenten aquest cas (és a dir, es tracta d'una freqüència molt menor) no sembla que calgui afegir més filtres al patró de reconeixement, i que aquests pocs casos es poden desestimar de forma manual.

c) Algunes ocurrencies de substantius deverbals com a candidats a NC són clarament soroll perquè, en realitat, fan referència a moments diferents en la fase de l'acció verbal denotada pel substantiu i no tenen res a veure amb la noció de nom col·lectiu. Així, per exemple, els dos casos següents:

- (i00073 S) Aquí, **entre la transmissió de dos caràcters** hi pot haver un període de durada variable d'inactivitat en la línia *i*, per tant, el bit de començament servirà per sincronitzar el rellotge del receptor amb el de l'emissor, ja que no es transmet el senyal de rellotge.
- (m00055 S) A l'esòfag, **entre la inserció d'ambdós fulls**, es podria formar l'esfínter cardial, de dubtosa existència, però acceptat com una realitat indiscutible pels autors citats més amunt.

en tots dos casos els falsos candidats a NC són noms deverbals seguits d'un

complement preposicional introduït per la preposició *de* en què el substantiu que inclou és un argument intern del verb plural (CD).

d) Una altra ocurrència que presenta un suposat NC, és un substantiu abstracte acompanyat de complement nominal en plural, en què —en realitat— la preposició va lligada al substantiu plural i no al substantiu en singular que el segueix directament.

- (e00084 S) Es faci o no la distinció, hi ha una diferència real **entre la naturalesa de les compensacions** que el terratinent rep per aquests diferents conceptes; i és ben cert que un impost sobre la renda real de la terra recau del tot sobre el terratinent, però que un impost sobre la remuneració que rep per la utilització del capital invertit a la masia recau, en un país avançat, sobre el consumidor del producte del sol.

e) Altres casos esporàdics que, fins i tot, poden atribuir-se a construccions gramaticalment qüestionables:

- (d00002 S) L'article inclou **entre la llibertat religiosa genèrica** l'elecció lliure positiva o negativa davant la fe religiosa, i que aquesta sigui qualsevulla de les existents.

O bé atribuir-se a soroll provocat pel verb que regeix el complement (en aquest cas *dividir*¹⁶):

- (a00033 S) Multiplicant aquests valors per les 24 h del dia i dividint-ho tot **entre la superfície d'aigua**: xxx.
- (a00033 S) Dividint tots els termes **entre la superfície de la piscina**, es té: xxx.

Com s'ha pogut observar es tracta de casos menors, poc freqüents i que —a excepció del nom de massa *gespa*—, s'han detectat en textos dels àmbits d'especialitat del CT.

En relació al silenci és rellevant de destacar que sovint es troben NC en alguns dels substantius singulars coordinats precedits de la preposició *entre*, per exemple:

- (d00149 S) ...entre la *mà d'obra* masculina i la *mà d'obra* femenina.
- (g00031 S) ...entre la *direcció* de RTVE i les comunitats autònomes.
- (m00075 ITEM) ...entre el *personal* sanitari i els tècnics municipals.

---

¹⁶Curiosament una altra accepció que també presentava aquest verb sí que anava acompanyat d'un veritable NC: «es divideix entre el nombre d'anys».

- (a00038 S) ...entre la *fracció* parlamentària i el *comitè* executiu.
- (g00022 S) ...entre el senador i la *màfia* policial de Saragossa.
- (g00102 S) ...entre la *selecció* catalana i la internacional.

alguns ja documentats, però molts d'altres no recollits mitjançant el patró establert. Enumerem a continuació tots els NC (213 ocurrences, corresponents a 125 NC diferents) que representen silenci, en relació a aquest indicador (per als contextos complets, vegeu l'annex 2): *acumulació de capital, ajuntament, audiència, banca (2), bus de dades, cens, classe ciutat, clergat, coalició, colla de contradiccions, col·lecció (2), comando (3), comitè, comitè executiu, companyia (2), comunitat, comunitat científica, comunitat internacional, conjunt dels ports catalans, consistori, cúpula, davantera, defensa, direcció (3), dogmàtica, efectiu de personal, empresa (4), equip (2), equip perinatal, espècie, espècie humana, esquerra, executiu (2), exèrcit (2), família natural, flora diànica, fracció parlamentària, generació, gent, gent gran, govern (38), grup (2), grup control (12), grup de cirrosi hepàtica, grup de lladres, grup de tractament (2), grup experimental (2), grup placebo (2), guerrilla (2), humanitat, indústria, informació, legislació, legislació ambiental, legislatiu, llegat, màfia, majoria parlamentària, material, militància, món acadèmic, món empresarial, món laboral, món medieval, natura morta, natura viva, nombre de graduats, nombre d'individus, nombre d'ocells, nombre de municipis, nombre de molècules (2), nombre de quilòmetres, nombre dels escollits, oposició, ordenament estatal, ordenament general, parc d'automòbils, part de l'afició, patrimoni cultural, patrimoni natural, patronal (2), personal, personal de servei, personal sanitari, plataforma digital, població (9), poble, poder executiu, poder legislatiu, policia (9), política, producció literària, públic (3), quantitat de fangs, quantitat de recursos, quantitat de demanda (3), quantitat de treball (2), quantitat de diner (3), quantitat de capital, regulació autonòmica, resta de la família, resta de representants, resta dels éssers vius, sector industrial, sector sanitari, sector privat (3), sector científic, sector agrícola, sector exterior, sector de serveis, sector majoritari, sector públic (2), sèrie (2), sèrie de símptomes, sindicat, sistema educatiu, sistema sanitari assistencial, societat (2), subsector comercial, terminologia informàtica, terminologia mèdica,*

totalitat de la població, tripulació.

Naturalment també són silenci els possibles NC en plural precedits de la preposició *entre* —que ni s'han detectat ni analitzat—, però aquest és un tipus de silenci que serà sempre present en qualsevol dels indicadors i patrons que s'estableixin per al reconeixement de NC dins de textos, excepte aquells que siguin estrictament morfològics.

Síntesi

Indicador: <i>entre</i>
Patró: <i>entre + article + N[[- plural]] + (...) + ≠ i</i>
Total d'ocurrències: 139; total de NC: 128 (92.08 %); total de soroll: 11 (7.92 %); NC diferents: 77; silenci: 213 NC.
NC detectats: <i>accionariat, aristocràcia, aviram, banca privada, bibliografia, canalla, cens, classe política, classe treballadora, comunitat internacional, concentració de metalls, conjunt de registres, cúmul de processos, doctrina (2), doctrina processalista, documentació (2), electorat, espècie humana, esquerra, família, fauna, fauna no voladora, gent (7), gent gran, gentada, grup de centres, grup de parents, grup de risc, informació, jovent, jurisprudència, literatura processalista, llista de favorites, llista de les competències, llista de paraules, mà d'obra, majoria dels periodistes, majoria parlamentària, material, menú de documents, militància (2), multiplicitat dels dubtes, munt de coses, musculatura, natura no orgànica, noblesa feudal, nombre d'anys, opinió pública, part d'aquestes estimacions, part dels assistents, peix de mar, període, personal (5), personal sanitari (2), plantilla (3), pluralitat de persones, població (24), població civil (2), població dels animals, població dels joves, població gran, poble (2), professorat, públic (6), quantitat₁, regulació, resta, resta d'afectats, resta dels consells comarcals, sector crític, sector turístic, societat, teranyina, tirallonga de testimonis, total de la població, total de nombres (2), tripulació, turisme, ventall de recursos.</i>

8.1.2 Indicadors adverbials

8.1.2.1 Indicador: *unànimement*

Antecedents

Segons Bosque (1985, 86), "Si un sustantivo de persona no coordinado aparece en singular como sujeto de un verbo activo al que modifica el adverbio *unánimemente*, será colectivo. Este criterio selecciona sustantivos como *equipo, vecindario, batallón*, etc., e incluso *aldea, orquesta, gobierno, diputación, organismo*, en las acepciones respectivas de «grupo de personas». Por razones evidentes se excluyen todos los colectivos no animados, ya que *unánimemente* sólo modifica a verbos de decisión." A Bosque (1999, 44), destaca també les locucions adverbials *por unanimidad, por mayoría* que

"modifican a predicados de decisión o de expresión de sentimiento. El sujeto de tales verbos, o el complemento agente correspondiente en las construcciones pasivas, habrá de ser un sintagma plural o coordinado. Resulta, pues, interesante que se acepten con naturalidad los sustantivos colectivos en singular."

I així ho semblen avalar també per al català els pocs casos documentats en el CCC amb l'adverbi *unànimement*, com per exemple:

- "Finalment el tren es posa en marxa, i com que la **gent**, cosa rara, ha acceptat **unànimement** l'obertura de les finestres, passa un aire agradabilíssim."
- "La **Minoría** formada per tots els diputats catalans, **unànimement**, sense distinció de Partits —apoiada per la Minoría dels diputats bascos— s'hi va..."
- "La **crítica** s'ha posat **unànimement** al seu servei"

Es tracta sempre de NC [+ humà], però les dades demostren que no necessàriament és el subjecte de verbs de decisió, ja que apareix algun exemple de verb atributiu:

- "La **població** vençuda era **unànimement** musulmana"

Patrons de reconeixement i aplicació

La cerca en el CT de totes les ocurrències de l'adverbi *unànimement* (un total

de 33 ocurrencies) permet de postular diversos patrons de reconeixement de NC que contenen aquest adverbi com a indicador; patrons que un cop validats ens han aconduït a reconèixer un total de 10 NC. En primer lloc —i d'acord amb el supòsit de Bosque— un substantiu no coordinat i en singular com a subjecte d'un verb actiu no atributiu al qual modifica l'adverbi *unànimement* és un indicatiu que aquest substantiu és un NC:

$N[-\text{plural}; +\text{subjecte}] + V[+\text{actiu}] + \textit{unànimement}$

El resultat d'aplicar aquest patró permet d'obtenir els quatre NC següents: *doctrina*, *consell de seguretat*, *classe política*, *comissió executiva*.

- (d00010 S) "És" dubtós, i la **doctrina**¹⁷ no ho admet **unànimement**, que la regulació de la institució pressupostària estigui afectada per la CE 157.
- (g00134 S) El **Consell de Seguretat de les Nacions Unides** va aprovar **unànimement** ahir a la matinada una resolució que estableix la creació d'un tribunal internacional que haurà de jutjar els responsables de crims contra la humanitat comesos al territori de l'ex-Iugoslàvia des de l'1 de gener de 1991.
- (g00110 S) La **classe política** en general va lloar **unànimement** Bérégoovoy com un home sensible, fidel i honest, però els seus propers van criticar la campanya de difamació contra Bérégoovoy, acusat de corrupció.
- (g00096 S) La **comissió executiva** regional del Partit Socialista de la Regió de Múrcia (PSRM-PSOE) va decidir ahir **unànimement** demanar la dimissió del president de la comunitat, el seu coreligionari Carlos Collado, el qual van emplaçar a formalitzar el seu cessament de forma immediata.

Però aquest no és l'únic patró que conté l'indicador *unànimement*, ja que la presència d'un substantiu no coordinat i en singular com a subjecte pacient d'un verb passiu al qual modifica aquest adverbi també és un indicatiu que aquest substantiu és un NC. Així a partir de l'aplicació del patró següent:

$V[+\text{passiva}]^{18} + \textit{unànimement} + \textit{per article} N[-\text{plural}; +\text{subjecte pacient}]$
---

s'ha obtingut el NC *premsa*:

- (g00135 S) La primera Copa d'Europa conquerida per un club francès és **unànimement** lloada per la **premsa** francesa.

¹⁷Es tracta de l'únic cas de NC detectat que no és [+humà], cosa que contradiu l'afirmació de Bosque citada anteriorment.

¹⁸De fet, en l'única ocurrencia detectada l'auxiliar i el participi porten inserit l'indicador.

Una variant del patró anterior és la mateixa estructura però, en lloc de la presència del verb passiu, només amb la forma de participi:

V[+ participi] + *unànimement* + *per* article N[- plural; + subjecte pacient]

I en són exemples els NC *consell*, *sector* i *societat*:

- (a00068 S) Es tracta d'un nou organisme consultiu creat pel TUE, compost també per 189 membres escollits **unànimement** pel **Consell**, entre representants dels ens regionals i locals.
- (e00049 S) Aquesta mesura, criticada **unànimement** pel **sector**, pel seu caràcter possiblement de caire polític, representa una limitació important a la capacitat exportadora de la indústria càrnica catalana, que està patint, a l'ensem les conseqüències d'una progressiva entrada dels competidors comunitaris.
- (d00095 S) Però els postulats polítics del liberalisme no són acceptats **unànimement** per la **societat** espanyola del segle passat, i això influirà en el procés de la unitat legislativa espanyola.

Finalment, i tal com apuntàvem anteriorment, també pot ser un indicatiu de la presència d'un NC el fet que trobem un substantiu no coordinat en singular, com a subjecte d'un verb atributiu modificat per l'adverbi *unànimement*.

N[- plural; + subjecte] + *ésser* + *unànimement*

Vegem-ne l'exemple següent:

- (g00077 S) La **immensíssima majoria dels equips** són **unànimement** castellanoparlants: l'entrenador fa servir el castellà, els jugadors es parlen entre ells en castellà i fins i tot s'enfronten al contrari —inclòs el catalanoparlant— amb els típics exercicis d'esgrima verbal en castellà.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

La cerca de l'adverbi *unànimement* en un corpus textual com a indicador de la noció de NC i si es compleixen les restriccions imposades en els diversos patrons¹⁹ —que segons quines siguin les característiques de marcatge del

---

¹⁹Es desestimen, per tant, ocurrences de l'adverbi *unànimement* si el subjecte és plural (ja sigui d'un verb actiu o d'un verb en passiva), si el subjecte és singular però coordinat, i si el subjecte pacient no és explícit.

corpus només poden destriar-se parcialment de forma automàtica²⁰— no sembla provocar gaire soroll. Únicament una ocurrència de l'últim patró que reconeix com a NC el substantiu *valoració* del context següent:

- (g00023 S) Josep Julià, president de la comissió de comerç interior i serveis de la Cambra de Comerç de Terrassa, afirma que en conjunt, i després de fer una anàlisi exhaustiva del pla territorial sectorial d'equipaments comercials, la **valoració** és **unànimement** positiva, ja que el document reflecteix les recomanacions que les Cambres van fer arribar a l'Administració autonòmica el setembre del 1995.

ocurrència en la qual, en realitat, hi ha un NC sobreentès: «la valoració de la comissió».

En canvi, en relació al silenci volem destacar dos aspectes, i fer un comentari addicional:

a) L'aplicació d'aquests patrons no reconeix NC que formen part de subjectes coordinats, com per exemple:

- (g00076 S) L'actuació va ser considerada **unànimement** excepcional, tant per la **crítica** com per un **públic** que va disfrutar de música de luxe.
- (d00010 S) Així es desprèn del RD 2543/77, 3.1 i així ho han afirmat **unànimement** la **doctrina** i el **Tribunal Constitucional**.

b) Queda silenciada l'ocurrència següent:

- (g00134 S) L'actitud de la **comunitat internacional**, **unànimement** contrària al cop, haurien de fer reflexionar el president, que potser pensa que, com en el cas peruà, les actituds s'aniran suavitzant.

que, de fet, podria considerar-se que és una variant del patró amb el verb *ésser* (omès en aquest cas) i en què el subjecte porta un sintagma preposicional que conté el NC (cas similar al descrit en relació al fals candidat *valoració*).

Finalment, volem destacar un cas força interessant que, en realitat, no es pot considerar silenci, perquè no es tracta d'un candidat a NC, però que avalaria la vehiculació de la noció de col·lectiu mitjançant el pronom *hom* —com

---

²⁰Actualment el marcatge del corpus amb què treballem només és morfològic, i no permet destriar funcions sintàctiques del tipus [+ subjecte].

apuntàvem en pàgines anteriors—; la qual cosa estableix punts en comú amb alguns dels aspectes tractats en relació als primitius semàntics de Wierzbicka:

- (m00032 S) Però, examinem allò que **hom, unànimement**, té per Art mèdica, descoberta per al tractament dels malalts; Art que té un nom i uns professionals, i vegem si es proposa els mateixos fins i en quina època s'ha originat.

Síntesi

Abans de presentar la síntesi de l'indicador *unànimement* amb els seus patrons, volem esmentar un aspecte que creiem que és pertinent de cara a l'aplicació d'aquestes estratègies per al reconeixement de NC en els textos. Vistos els resultats, no sembla que tots els patrons descrits tinguin la mateixa productivitat; així doncs, l'ordenació que presentem a continuació no és arbitrària, sinó que respon a un índex de major a menor en l'obtenció dels resultats²¹.

Indicador: <i>unànimement</i>
Patró 1: N[- plural; + subjecte] + V[+ actiu] + <i>unànimement</i>
Patró 2: participi + <i>unànimement</i> + <i>per</i> article N[- plural; + subjecte pacient]
Patró 3: V[+ passiva] + <i>unànimement</i> + <i>per</i> article N[- plural; + subjecte pacient]
Patró 4: N[- plural; + subjecte] + <i>ésser</i> + <i>unànimement</i>
Total d'ocurrències: 11; total de NC: 10 (90.9 %); soroll: 1 (9.1 %); NC diferents: 10; silenci: 4 casos.
NC detectats: <i>classe política, comissió executiva, comunitat internacional, consell, consell de seguretat, doctrina, majoria dels equips, premsa, sector, societat.</i>

²¹Els patrons 3 i 4 presenten una única ocurrència; caldria comprovar en altres corpus si continua sent vàlida aquesta ordenació.

8.1.2.2 Indicador: *unànime*²²

Antecedents

A diferència de l'indicador anterior, a la bibliografia consultada Bosque no en diu res de l'adjectiu *unànime* en relació als NC, però en canvi Dubois i Dubois-Charlier (1996, 126) sí que el recullen quan esmenten que els NC d'éssers vius "ils peuvent être accompagnés d'adjectifs ou de locutions qualifiant habituellement les pluriels (...) *L'assemblée unanime a voté la loi* = *Les députés de l'assemblée, unanimes, ont voté la loi*". Si a més tenim en compte la definició d'aquest adjectiu en el DIEC ("dit de les persones que convenen en un mateix parer; (...) *Aquest fou el parer unànime de l'assemblea*") i algunes de les ocurrències de NC documentades en el CCC,

- "i encoratjaments d'altres pàssos, s'és produïda una *acridadissa unànime* d'indignada protesta, de condemnaçió furiient."

hem plantejat la possibilitat d'explorar com a indicador de la noció de nom col·lectiu la presència dins de text de la unitat lèxica *unànime*.

Patrons de reconeixement i aplicació

L'anàlisi del total de 87 ocurrències de l'adjectiu *unànime* (en la seva forma singular) documentades en el corpus permet de concloure i establir els patrons de reconeixement següents, que tenen punts en comú amb l'indicador adverbial descrit en l'epígraf anterior. Aquest adjectiu permet el reconeixement de NC quan és utilitzat com a adverbi; és a dir, quan seria intercanviable amb l'adverbi *unànimement*. Es correspon, per tant, al patró següent:

$N[-\text{plural}; +\text{subjecte}] + V[+\text{actiu}] + \textit{unànime}$

I en seria un exemple, *palau* malgrat formar part d'un nom propi:

²²Tot i tractar-se d'un adjectiu i no d'un adverbi, ens permetem d'incloure'l en aquest epígraf per la semblança que presenta amb els patrons que contenen l'indicador *unànimement*.

- (g00101 HEAD) El **Palau Sant Jordi** canta **unànime** "Al vent".

Molt proper a aquest patró, perquè l'adjectiu forma part de la locució adverbial *de forma unànime, de manera unànime*, trobem:

- (g00082 S) Aquesta decisió s'ha pres després que el **ple de l'Ajuntament** va rebutjar ahir a la tarda i **d'una manera** pràcticament **unànime** el projecte de llei de pressupostos per aquest any que va presentar l'alcalde, Pau Alduy (UDF).
- (g00034 S) Pepe Carcelén ja no es entrenador del primer equip de l'Espanyol, després que així ho va decidir ahir **de forma unànime** el **consell d'Administració** del club que presideix Francesc Perelló²³.

Per tant, sembla que podríem refer el patró de la manera següent:

N[- plural; + subjecte] + V[+ actiu] + {*de forma / de manera*} *unànime*

Semblantment al patró 4 establert per a l'indicador *unànimement*, l'adjectiu també és un bon element lèxic per reconèixer NC quan respon al patró següent:

N[- plural; + subjecte] + *ésser* + *unànime*

La presència d'aquest patró en el corpus dona com a resultat la detecció dels següents NC (*doctrina civil, opinió general, premsa, terminologia, crítica literària*):

- (d00095 S) Però tampoc la **doctrina civil** no és **unànime** a l'hora d'interpretar aquestes disposicions i, molt especialment, la CE 149. 1.8.
- (g00099 S) L'**opinió general** no va ser **unànime** amb el veredict, encara que sí que es coincidia en la frase "s'ha fet justícia parcial".
- (g00108 S) La **premsa** va ser **unànime** en la condemna de la decisió parlamentària.
- (d00071 S) La **terminologia** per a designar les diferents classes de competències no és **unànime** en la doctrina ni en la legislació; al contrari, els termes resulten extraordinàriament confosos i a vegades, gairebé, pintorescos.
- (g00080 S) Amb Llorenç Villalonga, com passa també amb Mercè Rodoreda i Salvador Espriu, la **crítica literària** ha estat **unànime** i a hores d'ara ningú pot negar el seu lloc predominant a les lletres catalanes.

---

²³En aquesta ocurrència cal tenir en compte, a més, el canvi d'ordre dels elements; aspecte

---

rellevant si plantegem el reconeixement automàtic del patró en un corpus.

Però el patró més productiu d'aquest indicador per reconèixer NC és quan l'adjectiu qualifica un substantiu deverbal singular, el qual porta com a complement un sintagma preposicional —introduït normalment per *de*, però també per *per part de* (tot i que és una estructura molt esporàdica segons les nostres dades)— amb un substantiu singular no coordinat, agent de l'acció verbal expressada pel substantiu deverbal: el substantiu d'aquest sintagma preposicional és un candidat a NC. Així, el patró següent:

$N[-\text{plural}; +\text{deverbal}] + \textit{unànime} + \textit{de} N[-\text{plural}; +\text{agent}]$
---

permet de detectar com a NC: *afició, consell, crítica, dreta, executiu, oposició, parlament, posteritat, formació, partit, camp de futbol*.

- (g00134 S) I encara resulta més curiós que la mateixa directiva espanyolista demani el suport **unànime** de **l'afició** en aquest difícil final de Lliga, i en canvi des de dins es fomenta el desànim i s'actua amb poca coherència.
- (a00068 S) Els membres són anomenats per acord **unànime** del **Consell**, fins a un total de 189.
- (g00130 S) Malgrat l'aclamació **unànime** de la **crítica** i una promoció a gran escala, els índexs d'audiència han estat més aviat modestos.
- (g00035 S) Així i tot, el clamor **unànime** de la **dreta** contra l'extensió de la jubilació als cinquanta-cinc anys, per justificada que pugui ser, prova que el poder no és l'únic sospitós de preferir el rebuig pur i simple del canvi al risc d'una discussió de la qual no està segur de dominar-ne el resultat.
- (g00042 S) Però si la negativa va ser la resposta **unànime** de **l'executiu**, els retrets més grans els va originar el fet que González es referís a dues entitats bancàries com a beneficiàries del suposat frau.
- (g00037 S) Tot i l'agitat debat parlamentari, Netanyahu va estar durant tot el dia tranquil perquè comptava amb el suport **unànime** de **l'oposició** d'esquerres encapçalada pel Partit Laborista, el qual veia en l'acord subscrit la confirmació per part de l'oficialisme actual de la raó de la política portada a terme per l'assassinat Yitzhak Rabin i pel seu soci i successor, Shimon Peres.
- (g00106S) Perquè si alguna cosa s'ha distingit aquest nacionalisme català ha estat en els seus esforços per assegurar la governabilitat de l'Estat, sovint sense les contrapartides exigibles, com ho prova que la petició pràcticament **unànime** del **Parlament de Catalunya** demanant la cessió de la gestió del 15 % de l'IRPF a Catalunya no ha estat atesa malgrat els acords pactats amb el govern central.
- (g00073S) Sun és l'únic home polític xinès del segle XX que ha aconseguit suscitar el respecte **unànime** de la **posteritat**.
- (g00103 S) El president d'IC, Rafael Ribó, que haurà de deixar el seu escó al Parlament de Catalunya, no va aconseguir el suport **unànime** de la seva **formació** per encapçalat la llista per Barcelona, de la qual el fins ara diputat Francesc Baltasar, i alcalde de Sant Feliu de Llobregat, ha quedat exclòs per motius personals.

- (g00028 S) Un total de 216 congressistes, tots republicans, van votar per Gingrich, i 205, tots demòcrates, ho van fer pel candidat del seu partit, Dick Gephardt, que, si no va guanyar per ser el representant de la minoria, almenys va tenir el suport **unànim**e del seu **partit**.
- (g00090 S) Quants decibels té el clam **unànim**e d'un **camp de futbol** ple?²⁴

Com es pot observar en les diverses ocurrencies entre tots els substantius deverbals documentats sobresurten per la seva freqüència *suport* i *acord*, al costat de formes més esporàdiques com *clam*, *clamor*, *aclamació* —aquestes tres amb una mateixa base lèxica—, *resposta*, *respecte*.

Pel que fa a la variant d'aquest patró amb *per part de*, ens aconduïx a un únic NC en el nostre corpus: *públic*.

N[- plural; + deverb] + *unànim*e + *per part de* N[- plural; + agent]

- (g00102 S) Ovació **unànim**e **per part del públic** .

També sembla que l'adjectiu *unànim*e continua sent un indicador de la noció de nom col·lectiu en casos en què es troba com a atribut de verbs copulatius en què el subjecte conté un substantiu agent de l'acció verbal expressada pel substantiu deverb al qual complementa; el candidat a NC és el substantiu agent.

N[- plural; + deverb] + *de* (article) N[- plural; + agent] + *ésser* + *unànim*e

Per exemple,

- (g00032 S) La condemna del **món universitari i social** ha estat **unànim**e .

O bé quan respon al patró següent:

N[- plural; + subjecte] + V[+ actiu] + N[+ deverb] + *unànim*e

l'única mostra del qual és:

²⁴Casos com aquest fan que ens haguem de plantejar la distinció entre veritables NC i usos col·lectius esporàdics de determinats noms per mecanismes metonímics, sobretot.

- (d00150 S) Respecte de la primera de les qüestions plantejades, la **doctrina** no té una opinió **unànime**.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

En relació al soroll que provoca aquest indicador per reconèixer NC en un corpus textual, semblantment a l'indicador *unànimement*, no sembla que n'hi hagi, si el reconeixement és semiautomàtic; és a dir, si del total d'ocurrències de l'indicador en singular es destrien manualment aquells casos que no responen a alguns dels filtres establerts en els patrons i que el CT, ara per ara, no pot destriar per manca de marcatge sintàctic.

En canvi, en relació al silenci que genera cal destacar algun cas. Així, per exemple, a l'ocurrència següent com que el substantiu *solidaritat* no és pas deverbal, condició establerta en el patró, queda silenciada el NC *òrgan de govern*:

- (g00052 S) Paral·lelament, van rebre la solidaritat **unànime** del màxim **òrgan de govern** de la magistratura.

O bé en la següent, l'omissió del verb ésser tampoc no permet el reconeixement de *premsa* a partir del patró establert:

- (g00035 S) Acabada la sessió, els jugadors van poder fullejar la **premsa** catalana, ahir **unànime** en les seves crítiques al conjunt blaugrana.

I, finalment, el fet que la preposició no sigui *de* directament, sinó *en* no permet de detectar el NC *consell de ministres* a partir del patró tal com s'ha establert:

- (e00049 S) Recordem que anteriorment qualsevol iniciativa en el tema de la recerca necessitava l'acord **unànime** en el si del **Consell de Ministres**.

Síntesi

Deixant de banda el soroll i el silenci que genera aquest indicador i centrant-nos ja en la productivitat dels diversos patrons, es pot constatar que és força desigual; de fet, només dos dels patrons semblen clarament rellevants

respecte dels altres; i així ho reflectim en l'ordenació que en fem en aquesta síntesi²⁵.

Indicador: <i>unànime</i>
Patró 1: N[- plural; + deverbals] + <i>unànime</i> + { <i>de / per part de</i> } N[- plural; + agent]
Patró 2: N[- plural; + subjecte] + <i>ésser</i> + <i>unànime</i>
Patró 3: N[- plural; + subjecte] + V[+ actiu] + { <i>de forma / de manera</i> } <i>unànime</i>
Patró 4: N[- plural; + deverbals] + <i>de</i> (article) N[- plural; + agent] + <i>ésser</i> + <i>unànime</i>
Patró 5: N[- plural; + subjecte] + V + N[+ deverbals] + <i>unànime</i>
Total d'ocurrències: 21; total de NC: 21 (100 %); soroll: 0 %; silenci: 3 casos.
NC detectats: <i>afició, camp de futbol, consell, consell d'administració, crítica, crítica literària, doctrina, doctrina civil, dreta, executiu, formació, món universitari, opinió general, oposició, palau, parlament, partit, ple, posteritat, premsa, públic, terminologia.</i>

8.1.2.3 Indicador: *en pes*

Antecedents

Algun exemple detectat en el CCC sembla avalar aquesta locució adverbial com a indicador per al reconeixement de NC:

- "resulta solemníssima i animada, puix que hi assistí la **feligresia en pes**, com sol dir-se, i bastants dels pobles veïns"

Patrons de reconeixement i aplicació

Partint del supòsit que la locució adverbial *en pes* qualificant un substantiu singular no coordinat també és un bon indicador per al reconeixement de

²⁵Un cop vistos tots els indicadors i patrons que permeten el reconeixement dels NC dins dels textos, és probable que alguns dels patrons menys productius es puguin desestimar, si podem assegurar que els NC que detecten són fàcilment reconeguts mitjançant algun altre indicador i/o

NC, hem aplicat en el CT²⁶ el patró següent:

N[- plural] + (...) + <i>en pes</i> [+ locució]
---

que ha donat com a resultat únicament tres NC: *govern*, *executiva* i *cúpula*. Com es pot observar en els contextos tots els substantius van precedits d'article i del quantificador *tot tota*.

- (d00105 S) En la majoria dels casos, aquestes regles les adopten un o diversos ministeris centrals o autonòmics d'un país, o fins i tot el **Govern en pes**, i s'adrecen als encarregats de redactar textos normatius.
- (g00089 S) La seva esposa, Carmen Herмосín, no només és consellera del govern andalús i dirigent del PSOE adscrita al clan «guerrista», sinó que ara, a més, s'ha posat guerrera i proposa que tota l'**executiva socialista** dimiteixi **en pes**.
- (g00077 S) Farreres va dir que tota la **cúpula democristiana en pes** havia escoltat un enregistrament de les declaracions de Duran on se situa l'origen d'aquesta polèmica, i que els havia quedat claríssimament diàfan que en cap moment no s'ha qüestionat la política del govern.

Aquest indicador no ha provocat ni soroll²⁷ ni silenci en el CT; amb tot, un aparent contraexemple extret del CCC:

- "part de claus —els petits i els mitjans— eren venuts per milers, tenint el seu *equivalent en pes*"

ens fa afegir que en altres possibles cerques a corpus diferents és probable que —si es fa una detecció automàtica— calgui destriar casos similars manualment, que no tenen res a veure amb la locució adverbial de l'indicador.

Síntesi

Indicador: <i>en pes</i>
Patró: N[- plural] + (...) + <i>en pes</i> [+ locució]
Total d'ocurrències: 3; total de NC: 3 (100 %); soroll: 0; silenci: 0.

---

patró.

²⁶S'han documentat un total de 13 ocurrències de la locució *en pes*.

²⁷Naturalment no comptem com a soroll les ocurrències de la seqüència "en pes" però que no són locucions, perquè no compleixen les restriccions del patró.

NC detectats: *cúpula, executiva, govern.*

8.1.2.4 Indicador: *en conjunt*

Antecedents

Tot i que no s'ha documentat la locució *en conjunt* en cap de les referències consultades, considerem que complementant un substantiu en singular podria ser un bon indicador per a la identificació de possibles NC. De fet, algunes ocurrencies del CCC així ho semblen demostrar:

- "arbustos i lianes caducifolis, anomenat ***en conjunt bosc de ribera***. El bosc de ribera més interessant i estès és la verneda"
- "***El bosc en conjunt*** actua com una esponja que després, a poc a poc,"

Partint, doncs, d'aquest supòsit, hem explorat la locució *en conjunt* com a indicador per al reconeixement de NC dins dels textos.

Patrons de reconeixement i aplicació

Un substantiu singular no coordinat seguit o precedit de la locució adverbial *en conjunt* —com a indicador—, que el complementa²⁸, pot ser un candidat a NC, ja que aquesta locució denota que el substantiu està constituït per més d'un element. De manera que es pot materialitzar el patró de la manera següent:

N[- plural] + *en conjunt* + ≠ *i*

O bé, amb el canvi d'ordre:

en conjunt + determinant + N[- plural] + ≠ *i*

Així com amb altres indicadors i patrons la puntuació que pugui aparèixer entre alguns dels elements que constitueixen el patró descrit actua normalment de frontera *i*, per tant, no es pot dir que el patró compleixi les

---

²⁸Necessàriament ha de complementar el substantiu, si no ja no és un indicador pertinent per al

seves condicions si hi ha algun signe de puntuació; en el cas que ens ocupa —la locució *en conjunt*—, aquesta acostuma a anar entre comes, tot i que no sempre. Per tant, si pensem en l'aplicació automàtica d'aquest indicador cal preveure la possibilitat de comes entre el substantiu i la locució, sense que això impedeixi la detecció de candidats a NC.

L'aplicació en el CT dóna força bons resultats en la detecció de NC; del total de 189 ocurrencies d'aquesta locució en el corpus, un subtotal de 59 es corresponen a ocurrencies que tenen algun dels dos patrons establerts, i —com veurem en analitzar el soroll— té un índex elevat d'encerts (només 15 casos poden considerar-se soroll). Vegem a continuació les 32 ocurrencies detectades a partir del primer patró, és a dir, quan l'indicador segueix el candidat a NC: *biblioteca*, *ciència*, *classe capitalista*, *comunitat*¹ (3), *demanda*, *indústria* (4), *nombre de calories*, *ocupació* (2), *producció* (3), *resta de dones*, *sector*, *sistema*, *sistema econòmic* (2), *sistema financer* (2), *sistema universitari*, *societat* (2), *volum del dividend*, *volum de l'ocupació*, *xarxa vascular*.

- (g00032 S) La **biblioteca en conjunt** té evidentment un gran valor històric però també una gran importància científica, ja que permet estudiar l'evolució dels coneixements tant en el camp de la botànica com de la medicina o la biologia i veure de quina manera moltes idees renovadores van entrar en el país.
- (m00012 S) Ahora, però, hem de tenir confiança en el fet que la **ciència, en conjunt**, va progressant.
- (e00056 S) I aquesta mateixa tendència constituïria també, per al capitalista individual, una altra raó per a sentir-se obligat a acumular, tot i que això només produiria l'empitjorament de la situació de la **classe capitalista en conjunt**.
- (e00052 S) A desgrat d'això, les decisions d'invertir en negocis provats del vell estil eren força irrevocables, no només per a la **comunitat en conjunt**, sinó també per a l'individu.
- (e00052 S) Oblida que la liquidesa d'inversió no existeix per a la **comunitat en conjunt**.
- (e00052 S) Evidentment que també és igual d'impossible per a la **comunitat en conjunt** d'estalviar una quantitat inferior a la de la inversió corrent, ja que l'intent de fer-ho faria pujar necessàriament els ingressos fins a un nivell al qual les sumes que els individus decideixen estalviar representen una xifra exactament igual a l'import de la inversió.
- (e00052 S) És pel costat de la demanda per on hem d'introduir idees ben noves quan tractem de la **demanda en conjunt**, i no només de la demanda d'un producte en concret, pres de forma aïllada, i suposant invariable la demanda global.
- (e00052 S) No és vàlid, per tant, transferir l'argument a la **indústria en conjunt**, fora que també hi transferim el nostre supòsit que la demanda efectiva global és fixa.

---

reconeixement de NC.

- (e00052 S) Aquest concepte és transferit aleshores, sense modificació substancial, a la **indústria en conjunt**.
- (e00052 S) Però si hom no permet a la teoria clàssica estendre per analogia les seves conclusions pel que fa a una indústria en particular a la **indústria en conjunt**, és totalment incapaç de contestar a la pregunta de quin efecte tindrà sobre l'ocupació una reducció dels salaris monetaris.
- (e00052 S) No hi ha cap motiu per a modificar aquesta conclusió quan passem a la **indústria en conjunt**.
- (m00072 S) Així, si l'exercici és molt intens, el múscul haurà d'utilitzar, de manera preferent, glucogen muscular en condicions de manca d'oxigen, motiu pel qual la durada de l'esforç haurà de ser molt breu, el **nombre de calories consumides petit, en conjunt**, i el temps de recuperació desproporcionadament prolongat.
- (e00052 S) Si, sense variar cap d'aquests factors, els empresaris incrementessin l'**ocupació en conjunt**, llurs entrades estarien necessàriament per dessota de llur preu d'oferta.
- (e00052 S) El fet d'ignorar aquestes complicacions fóra, com ja he dit, poc realista; però no ens cal contemplar-les quan considerem l'**ocupació en conjunt**, sempre que suposem que un determinat volum de demanda efectiva es distribueix d'una forma concreta entre els diferents productes i que hi està unívocament associada.
- (e00052 S) Si això fos veritat, la competència entre empresaris conduiria sempre a una expansió de l'ocupació fins al punt on l'oferta de la **producció en conjunt** deixés d'ésser elàstica, és a dir, quan un nou augment del valor de la demanda efectiva ja no anés acompanyat d'un creixement de la producció.
- (e00052 S) Hom arriba a alguns «colls d'ampolla», però la **producció en conjunt** encara era capaç d'experimentar noves expansions.
- (e00052 S) Així, la llei de Say segons la qual el preu de la demanda agregada de la **producció en conjunt** és igual que el seu preu d'oferta agregada per a tots els volums de producció, és equivalent a la proposició que no hi ha obstacles per a la plena ocupació.
- (m00089 S) La incidència en l'adolescència de preeclàmpsia, anèmia ferropàtica, prematuritat i complicacions puerperals és més gran que al de la **resta de dones considerades en conjunt**.
- (e00038 S) I també un increment en la quantitat de recursos empleats per una empresa en un sector pot donar lloc a economies externes en el **sector en conjunt** i, així, disminuir els costos reals lligats a la producció d'un output donat en altres empreses.
- (i00073 S) En aquest context podríem distingir entre les xarxes d'àmbit extens, on es permet la comunicació entre usuaris molt allunyats físicament, per tal de compartir recursos molt específics i escassos, amb la qual cosa s'aconsegueix una major fiabilitat del **sistema en conjunt**.
- (e00052 S) En primer lloc, l'elecció de les unitats quantitatives apropiades als problemes del **sistema econòmic en conjunt**; en segon lloc, el paper jugat per les expectatives a l'anàlisi econòmica; i, en tercer lloc, la definició d'ingressos.
- (e00052 S) La meua opinió és que molta confusió innecessària pot ésser evitada si ens limitem estrictament a les dues unitats, diner i treball, quan estudiem el comportament del **sistema econòmic en conjunt**, i reservem l'ús de les unitats de produccions i equipaments particulars per a les ocasions en les quals analitzem la producció de firmes o indústries concretes de forma aïllada.

- (e00035 S) Per això, la part més important dels moviments de capital financer pot ésser fàcilment examinada analitzant les entrades i sortides del **sistema financer en conjunt** (caixes d'estalvis, bancs, mercats de valors, banc central, etc.).
- (e00035 S) Prenent, doncs, el **sistema financer en conjunt**, es pot examinar la circulació financera d'una economia durant un període determinat o, almenys, els moviments financers més significatius canalitzats a través d'ell.
- (g00126 S) La distribució dels 10.033 milions de pessetes per a inversions en infraestructures entre les set Universitats públiques catalanes s'ha realitzat "segons les necessitats de cada centre i les prioritats del **sistema universitari català en conjunt**", va advertir el comissionat Laporte.
- (m00048 S) Però si hem dit que un nen subnormal haurà de fer un esforç per a adaptar-se a la societat, no és menys cert que la **societat, en conjunt**, haurà de fer un esforç per a possibilitar a aquests nens una adaptació més bona.
- (m00083 S) Constitueix responsabilitat dels científics, individualment o com a col·lectiu, garantir que els governs, els organismes subvencionadors de la recerca i la **societat en conjunt**, siguin conscients de les possibilitats que ofereix la prevenció.
- (e00052 S) Així, mentre Ricardo rebutjà explícitament qualsevol intent de tractar del **volum del dividend nacional en conjunt**, el professor Pigou, en un llibre que està dirigit específicament vers el problema del dividend nacional, manté que la mateixa teoria és vàlida, tant quan hi ha desocupació involuntària com en cas de plena ocupació.
- (e00052 S) Em sembla que la Theory of Unemployment del professor Pigou treu de la teoria clàssica tot el que hom en pot treure, amb el resultat que el llibre esdevé una demostració colpidora que aquesta teoria no té res per a oferir quan hom l'aplica al problema de què determina el **volum de l'ocupació real en conjunt**.
- (m00072 S) Aquesta petita bomba impulsa, així, uns 10.000 litres de sang cada dia a través d'una **xarxa vascular d'uns 150.000 quilòmetres d'extensió, en conjunt**, de tal manera que cada 1-2 minuts realitza un cicle complet.

L'aplicació del segon patró en el CT:

en conjunt + determinant + N[- plural] + ≠ i

dóna com a resultat un nombre menor de casos (15 NC), resultat raonable perquè quan la locució precedeix el sintagma nominal sovint complementa tota l'oració i no únicament el sintagma nominal —cosa que dificulta destriar els candidats que responen estrictament al patró—. Presentem a continuació les ocurrències dels candidats considerats NC: *aportació global, companyia, dia, estació, hivern, material genètic, nombre de pessetes, nombre d'errors, obra, peix de platja, periodisme, sector, suma de valors, total d'aquesta despesa, tramut d'idees*.

- (e00090 S) **En conjunt, l'aportació global**²⁹ del sector primari al creixement anual del PIB es va situar entorn del mig punt percentual.
- (g00122 S) **En conjunt, la companyia** dedica 13.000 treballadors a R+D, dels quals 11.000 s'encarreguen concretament d'efectuar investigacions sobre electrònica, altres 1.200 sobre enginyeria i els 800 restants sobre aspectes relacionats amb el sector químic.
- (g00070 S) Però, **en conjunt, el dia** serà ben especial i harmoniós.
- (m00032 S) Així fou, **en conjunt, l'estació**: però els freds no foren pas massa intempestius.
- (m00032 S) **En conjunt, l'hivern** fou molt semblant a la primavera.
- (m00048 S) Per tant, **en conjunt, el material genètic** determina totes les característiques d'una persona.
- (e00044 S) **En conjunt, el nombre total de pessetes** cobrades seria de 17,4, i això gràcies a haver aconseguit 34,8 fletxes.
- (e00056 S) Hi trobem tots els elements que han estat considerats en qualsevol anàlisi seriosa dels cicles econòmics, i **en conjunt el nombre d'errors** és baix.
- (e00037 S) **En conjunt, l'obra** de Ricardo és tan contradictòria com la d'Adam Smith perquè, d'una banda, no es qüestiona la distribució de la riquesa i el poder, i defensa el lliure mercat com a mecanisme que maximitza el benestar dels participants.
- (a00019 S) Es tracta, **en conjunt, de l'anomenat peix de platja**, potser el més apreciat de tots.
- (g00071 S) **En conjunt, el periodisme** ha servit com un sistema de renovació de la prosa, mentre que la traducció literària ha estat un sistema de perpetuació del model noucentista.
- (e00052 S) L'efecte de la transferència dels empresaris als rendistes ofereix més dubtes, però si els rendistes representen **en conjunt el sector** més ric de la comunitat i aquells el nivell de vida dels quals és menys flexible, aleshores l'efecte també en serà desfavorable.
- (g00061 S) Una empresa aconsegueix **en conjunt la suma de valors** individuals que hi aporten cada un dels seus treballadors.
- (m00143 S) **En conjunt, del total d'aquesta despesa**, el 40 % prové avui de transferències del govern federal, el 14,8 % de primes i taxes, i el 45 % restant del fons de recursos generals de què disposen les províncies.
- (e00062 S) **En conjunt, aquest tram de idees** d'actuació es configura en: Sis estratègies. Vint-i-set objectius. Cent trenta-sis subobjectius.

Com es pot observar en el conjunt d'ocurrències presentades, en alguns casos d'ambdós patrons s'hi pot trobar inserit entre el substantiu i la locució algun element: per exemple, un participi (*considerades* a "la resta de dones

---

²⁹La presència de l'adjectiu *global* reforça encara més la noció de NC que ja té *aportació*.

considerades en conjunt"; *anomenat* a "en conjunt, de l'anomenat peix de platja").

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

Pel que fa al soroll, s'han reconegut com a candidats a NC un total de 15 ocurrencies que no ho són; a continuació presentem una sistematització — en la mesura del possible— d'aquests casos.

a) Substantius que, tot i que no són pas NC, tenen alguna proximitat amb la idea de mesura (sigui perquè es tracta de noms que poden mesurar-se d'alguna manera, sigui perquè són ells mateixos noms de mesura); així per exemple:

- (g00123 S) **En conjunt, la borsa** va passar del principi anodí a la realització de beneficis d'última hora.
- (g00134 S) **En conjunt, la mitjana** és d'uns 7,5 milions.
- (e00052 S) Les noves inversions durant els previs cinc anys havien estat realitzades certament en **una escala en conjunt** tan enorme, que el rendiment probable de les noves addicions, considerat fredament, estava caient amb rapidesa.
- (e00090 S) Malgrat tot, **la formació bruta de capital en conjunt** va augmentar un 1,0 % el 1996, clarament per sota del nivell de l'any precedent (un 8,2%).
- (e00069 S) El creixement del tràfic pròpiament barceloní, i el de l'activitat dels ports de Llevant és, en efecte, com sabem, molt més marcat durant aquest període que **el creixement del comerç en conjunt**.
- (e00052 S) És fàcil demostrar que les condicions d'oferta, tal com s'expressen habitualment mitjançant llur corba corresponent, i l'elasticitat de l'oferta en relació amb el preu del producte, poden ésser manejades en termes de les dues unitats escollides per nosaltres, mitjançant la funció de l'oferta agregada, tant si es tracta d'una firma o indústria en concret com de l'**activitat econòmica en conjunt**, perquè la funció de l'oferta agregada per a una empresa determinada (i de forma semblant per a una indústria concreta o per a la indústria en conjunt) és donada per xxx on Zr és el resultat (un cop deduïts els costos d'usuari) l'expectativa del qual induirà un nivell d'ocupació Nre.
- (e00073 S) Per això, de primer antuvi, ens interessa més l'**extensió dels conreus en conjunt**, durant el segle XVIII català, que no en detall.

b) Substantius que no són NC però que vehiculen una relació meronímica del tipus [+ component : objecte integral], en què el tot està format per diverses parts; per exemple: *mosaic, organisme, persona*.

- (g00127 S) Tots i cada un dels elements del paisatge poden ésser objecte d'estudis

parcials, però un aspecte diferent és l'estructura i funcionament de tot **el mosaic en conjunt**.

- (m00034 S) Per això, es suprimeix un òrgan en l'ésser viu, per secció o ablació, i es jutja, de la pertorbació produïda en l'**organisme en conjunt**, o en una funció especial, la importància i actuació de l'òrgan suprimit.
- (m00072 S) A causa de les característiques químiques i fisico-químiques dels àcids grassos i dels seus derivats, el greix, l'organisme pot emmagatzemar una quantitat d'energia molt més gran en aquesta forma que en forma de glucogen, mentre que, **en conjunt, una persona** normal no pot emmagatzemar més enllà de 400g de glucosa, en forma de glucogen, la qual cosa representa una reserva només de 1.600 Kcal.

c) Substantius que no són NC però que també vehiculen una relació meronímica, en aquest cas del tipus [+ àrea : zona], segons la terminologia de Winston et al. (1987); per exemple: *província, regió*.

- (e00062 S) **La província, en el seu conjunt**, és una important productora d'energia elèctrica i la dotació energètica de la ciutat resulta en conjunt satisfactòria, encara que susceptible de millora.
- (a00074 S) Aquests arguments impliquen aproximadament el triple de productes químics i de mecanització a **la regió en conjunt**, especialment als països del sud, i el doble de terra irrigada, que requeriria inversions d'uns 70 mil milions de dòlars per als països del nord i 140 mil milions de dòlars per al sud i l'est.

d) Substantius acompanyats d'adjectius que remetent indirectament a la noció de col·lectiu (p. e. *mundial*) i que, per tant, fan que tot i no ser NC el sintagma nominal admeti la locució:

- (e00101 S) Es tracta d'un problema que afecta **l'economia mundial en conjunt**, i que només pot ser afrontat amb un esforç coordinat dels països subdesenvolupats i dels països desenvolupats.

e) Altres casos no sistematitzables

- (g00080 S) Però, **en conjunt, el regust amarg** predomina sobre les llamineries perquè Altman no únicament parla d'un ofici que estima sinó d'aquells que l'han convertit en una mercaderia on la creativitat, des del punt de vista dels nous amos de Hollywood, ja no és essencial sinó un tràmit que comporta més problemes que satisfaccions.
- (m00032 S) Tots dos tingueren una recaiguda al mateix temps, amb un interval de cinc dies, i, després de la recidiva, tots dos feren, ensems, **crisi en conjunt** al cap de disset dies.

Una última apreciació abans de deixar el soroll per analitzar el silenci: el patró en què l'indicador segueix el substantiu candidat a NC presenta un índex de soroll més elevat (11 casos), que no pas l'altre, amb només 4 ocurrències sorolloses. Aquest fet és explicable perquè la majoria d'ocurrències en què l'indicador precedeix el candidat no esdevenen soroll ja que es desestimen perquè no compleixen les restriccions establertes: la locució no complementa únicament el candidat sinó tota la proposició.

En relació al silenci que provoca aquest indicador —que majoritàriament té a veure amb el primer patró— hem de fer les remarques següents:

a) En algunes ocurrències que quedarien filtrades, ja que presenten una conjunció copulativa *i* després (o abans) del substantiu singular³⁰, aquest nom és un veritable NC. Per exemple: *vegetació de ribera*, *representació*, *societat*, *producció*.

- (a00019 S) **En conjunt**, la **vegetació de ribera** i el marc general en què es troben fan d'aquests estanys uns elements paisatgístics prou més amables que els bellíssims, però esquerps, estanys glacials de l'alta muntanya.
- (g00034 S) La tercera resolució aprovada pel Parlament de les Illes indica que el Patronat de l'Arxiu ha d'estar format per **una representació paritària** d'Aragó, Illes Balears, Catalunya i comunitat valenciana que, **en conjunt**, ha de ser preminent sobre la representació que hi tingui el ministeri d'Educació i Cultura.
- (m00083 S) Per al seu desenvolupament com a persones, per a la subsistència i l'educació, els nens depenen de llurs famílies, comunitats i de **la societat, en conjunt**.
- (g00129 S) Utilitzar, doncs, un tema tan decisiu per a l'economia del 2000 com a llançadora política és negatiu per a tota **la societat en conjunt** i es converteix en un bumerang per a qui practica aquesta tàctica.
- (e00052 S) És, doncs, el supòsit d'igualtat entre el preu de demanda de **la producció en conjunt** i el seu preu d'oferta el que cal contemplar com «l'axioma de les paral·leles» de la teoria clàssica.

b) Altres ocurrències de NC que han quedat silenciades presenten una estructura sintàctica que no es correspon amb el patró; no creiem que els patrons de reconeixement amb aquest indicador es puguin ampliar —malgrat que els casos que presentarem a continuació es poden sistematitzar, i fins i tot presenten una certa similitud—, perquè una exploració pel conjunt de les dades ens ha proporcionat més soroll que altra cosa. Així doncs, preferim un

---

³⁰En alguns casos es tracta de substantius coordinats, però en d'altres (les dues últimes

marge petit de silenci, que no pas un índex de soroll proporcionalment més elevat.

- (m00072 S) Com que la quantitat de glucosa emmagatzemada en forma de glucogen muscular és petita, les reserves s'exhaureixen ràpidament i el **nombre de calories** consumides no deixa de ser, **en conjunt**, relativament modest.
- (e00052 S) El fet de suposar que una política salarial flexible és un auxiliar correcte i apropiat d'un **sistema** que, **en conjunt**, és de laissez-faire, és el contrari de la veritat.
- (g00129 S) Trobo que la paraula vocació no s'usa tant com abans i potser es deu a la nostra **època**, que, mirada **en conjunt**, té aquest estil de tirar pel dret, de campí qui pugui.
- (g00093 S) La **sobreproducció** és **en conjunt** de l'ordre de 700.000 barrils per dia, segons diferents fonts.

Síntesi

<i>Indicador: en conjunt</i>
<i>Patró 1a: N[- plural] + en conjunt + ≠ i</i>
<i>Patró 1b: en conjunt + determinant + N[- plural] + ≠ i</i>
Total d'ocurrències: 74; total de NC: 59 (79.72 %); soroll: 15 (20.27 %); NC diferents: 33 NC; silenci: 9 casos.
<i>NC detectats: aportació global, biblioteca, ciència, classe capitalista, companyia, comunitat (3), demanda, dia, estació, hivern, indústria (4), material genètic, nombre d'errors, nombre de calories, nombre de pessetes, obra, ocupació (2), peix de platja, periodisme, producció (3), resta de dones, sector (2), sistema, sistema econòmic (2), sistema financer (2), sistema universitari, societat (2), suma de valors, total d'aquesta despesa, tramet d'idees, volum de l'ocupació real, volum del dividend, xarxa vascular.</i>

ocurrències) la conjunció no té a veure amb la coordinació del sintagma nominal.

8.1.3 Indicadors adjectivals

8.1.3.1 Indicador: *nombrós -osa*

Antecedents

Altra vegada seguint Bosque (1985, 86), "Si un sustantivo admite en singular el adjetivo *numeroso* será colectivo". Tenint en compte, doncs, la hipòtesi d'aquest autor per al castellà, d'una banda, i el fet que en les concordances documentades en el CCC s'han pogut extreure força exemples de NC acompanyats d'aquest adjectiu, de l'altra, pensem que l'adjectiu *nombrós -osa* pot ser també un indicador de la noció de col·lectiu. Vegem-ne algunes ocurrències extretes del corpus de l'IEC:

- "la ***nombrosa comitiva***"
- "Nicolau i la seva ***família***, ben ***nombrosa*** per cert, tot un aixam de nois i noies, tots menuts"
- "davant la molsuda catifa de Prat Cabrera, vorejada de boscos d'avets que s'avancen dins del glexer. Un ***ramat nombrós***"
- "mirar aquella immensa mar d'aigua dolça, voltada de boscúries ufanoses, estremida per la ***nombrosa voladúria***"
- "comptaren diversos, que els anys quaranta acolliren una ***clientela nombrosa***, introvertida, inclinada a l'ociositat"
- "enjoïllat d'estels en flor i poncelles, quin ***nombrós eixam d'abelles*** en tes branques s'és penjat!"
- "quan veié sortir d'un forat de la caixa un ***nombrós eixam de mosques*** de tots colors que emprengueren la direcció del"
- "cap a la plaça, i amb ells va seguir la gentada, per milers. I sortí un ***jovent nombrós***, del més noble."
- "pels seus altars, donava la sensació de comptar amb una ***feligresia*** molt més ***nombrosa*** que la que tenia."

Patrons de reconeixement i aplicació

L'exploració d'aquest adjectiu en el CT confirma que la presència de *nombrós -osa* qualificant un substantiu singular —en el si d'un sintagma nominal— és un indicador de la noció de nom col·lectiu amb un grau de fiabilitat molt alt³¹. Les conclusions més rellevants que es poden extreure de l'anàlisi de les dades són, en primer lloc, que en la majoria de casos,

---

³¹Del total de 103 ocurrències de la forma singular d'aquest indicador en el corpus gairebé totes permeten el reconeixement de NC; tan sols 3 ocurrències esdevenen soroll i 2, silenci.

L'adjectiu forma part d'un sintagma nominal introduït per un determinant (article determinat o indeterminat) i tant pot seguir com precedir el substantiu que qualifica. De manera que podem establir els patrons de reconeixement següents:

N[- plural] + <i>nombrós -osa</i>	<i>nombrós -osa</i> + N[- plural]
-----------------------------------	-----------------------------------

El conjunt d'ocurrències de NC detectats a partir d'aquests dos patrons són 87 casos, corresponents a 51 NC diferents (vegeu-ne tots els contextos a l'annex 3): *afluència d'esquiadors, biblioteca, cambra autonòmica, classe de desgraciats, classe obrera, clientela* (3), *col·lectiu* (2), *colònia guiri, colònia de cria de gavià argentat, colònia de falcó de la reina, comitè* (2), *companyia de menestrals, component, comunitat, concurrència, contingent, cos normatiu administratiu, defensa, delegació, documentació, família* (8), *flota, força, formació, fornada de jugadors de golf, grup* (5), *grup d'actors, grup d'agents de trànsit, grup d'equívocs, grup d'homes, grup de periodistes, grup de persones, grup de professors, grup de proveïdors, grup de regions, manifestació, marxa, massacre, minoria, música, obra, part de la població, participació, personal* (2), *plantilla, població* (7), *poesia, públic* (17), *representació, sector, sèrie de vaixells*.

Com es pot observar a l'annex 3, quan l'adjectiu segueix el substantiu acostuma a anar precedit per formes adverbials quantitatives del tipus *més / menys; molt / poc / gaire*; o del quantitatiu *tan*³². I en pocs casos el sintagma nominal en què es troba el NC i l'adjectiu que el complementa, no va precedit de determinant (sigui determinat o no); per exemple:

- (m00022 ITEM) En creixement molt lent, **població poc nombrosa** de localització intracel·lular el creixement de la qual és inhibit pel medi ambient àcid de l'interior del macròfag o paret cavitària.

En alguns dels casos de NC [— elements especificats] que en el text es fan explícits, hi ha ocurrències en què l'adjectiu *nombrós* s'insereix entre el NC i

³²En algunes ocurrències hi ha inserits altres elements entre el substantiu i l'adjectiu que el qualifica: per exemple, altres adjectius coordinats (vegeu *família* a e00084S). La puntuació feble (comes, guions) no presenta frontera si l'adjectiu qualifica el substantiu; per exemple, *grup* a (g00106S).

els elements; vegeu, per exemple, *grup de proveïdors*, *sèrie de vaixells*.

- (i00101 S) El procés d'aprovisionament s'orienta de dues formes diferents, depenent de si l'equipament que es busca és molt específic, o bé és un equipament molt genèric, disponible a través d'un **grup nombrós de proveïdors**
- (e00059 S) A Espanya, igual que a Alemanya, les regions que envolten les grans metròpolis, Madrid i Barcelona, no figuren al capdavant, i hi ha un **grup nombrós de regions** que tenen el seu mateix nivell de renda.
- (e00088 S) Andreu Mestres m'ensenya una **sèrie nombrosa de vaixells**, grossos i miniatures, tancats dintre d'ampolles que conserva a la torre de la Garriga, on viu retirat des que tancà el famós i històric establiment.

Un altre patró amb l'indicador *nombrós -osa*, que també permet de reconèixer NC —tot i que molt menys productiu (només 10 ocurrencies)— és el que presenta frases atributives en què el subjecte és un substantiu singular (el candidat a NC) i l'atribut, l'adjectiu indicador *nombrós*. És a dir:

N[- plural; + subjecte] + V copulatiu + (adverbi) <i>nombrós -osa</i> [+ atribut]

En són exemples detectats en el corpus, amb una certa variació de l'estructura presentada en el patró en alguns casos, els NC següents: *armada*, *cos de professors*, *fauna*, *grup*, *manifestació*, *obra*, *participació* (2), *població*, *relació de favorits*.

- (g00131 S) L'«*armada*» espanyola tornarà a ser **nombrosa**, però aquest cop arriba una mica devaluada pels resultats de la temporada.
- (g00109 S) El **cos de nous professors tècnics** de formació professional no és tan **nombrós**: són tres places per a persones disminuïdes i 136 places del torn lliure, en total 139.
- (a00103 S) L'existència d'una gran diversitat d'ambients, juntament amb l'elevada productivitat d'aquest tipus de medi, afavoreix que la **fauna** sigui molt **nombrosa**.
- (e00044 S) De tornada a la tribu, cal saber les habilitats i aptituds de cada individu i les relacions tècniques entre animals i fletxes, cosa que certament no és fàcil per poc **nombrós** que sigui el **grup**.
- (g00021 S) Tot i que la **manifestació** va ser menys **nombrosa** del que està sent habitual aquests dies (només unes 10.000 persones la van secundar), els líders opositors Zoran Djindjic i Vuk Draskovic es mostraven exultants davant la trobada prevista per a aquesta mitjanit.
- (g00078 S) La seva **obra** va ser **nombrosa**, amb composicions com *Les ombres perennes*, i amb música simfònica com *Concert ibèric* i *Rapsòdia catalana*, amb la qual va obtenir el premi Ciutat de Barcelona el 1966.
- (g00043 S) D'altra banda, la **participació** catalana en el certamen torna a ser molt **nombrosa**, com ja és habitual a la fira madrilenya.
- (g00024 S) La **participació** ha estat tan **nombrosa** —2.024 treballs provinents de 40

països de 4 continents— que van decidir editar un llibre i oferir-lo al polític cubà en el transcurs d'un acte.

- (e00065 S) Suposant que la **població** és prou **nombrosa** per a l'aplicació de la llei dels grans números, se segueix que al principi del període 2 una fracció xxx de la població necessitarà atencions mèdiques.
- (g00080 S) L'etapa, considerada reina pels organitzadors, va ser menys decisiva del que s'esperava, i els alts de l'Oronet, l'Eslida i el desert de Las Palmas no van aclarir gairebé res a la general, ja que la **relació de favorits** per al triomf final segueix sent molt **nombrosa** per les curtes diferències i les bones maneres de tots ells en la lluita contra el rellotge.

Tot i que en el CCC s'ha documentat alguna forma de l'adjectiu en superlatiu que també acompanya el NC, com per exemple:

- "L'organització familiar de les grans famílies, amb **clientela nombrosíssima** lligada per un paternalisme benevolent"

L'aplicació del patró amb superlatiu en el CT no ha donat cap resultat. Això no treu, però, que en un altre tipus de corpus pugui ser un patró pertinent per al reconeixement de NC.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

Pel que fa al soroll que presenta aquest indicador, uns pocs casos no ens porten cap al reconeixement de NC. Si ens centrem en les dues ocurrències següents (*col·laboració* i *incorporació*), ens adonem que es tracta de noms deverbals que implícitament ja denoten una certa noció, com a mínim, de pluralitat; el verb *col·laborar* demana un subjecte plural, i el verb *incorporar* denota la noció d'addició. Així doncs, es tracta d'un soroll que, malgrat no identificar correctament el substantiu que acompanya l'indicador com a NC, no s'allunya excessivament de la noció de col·lectiu (l'agent de *col·laborar* és *famílies*) o més ben dit de la noció de pluralitat en sentit ampli (l'ús genèric del substantiu *dona*).

- (g00096 S) Depèn també de la **col·laboració**, cada vegada més **nombrosa**, de famílies catalanes que troben dintre la seva llar un racó de generositat i d'amor que volen compartir amb aquests infants.
- (m00100 S) Fets com la mobilitat de la població per raons professionals, que allunya els pares dels fills, la **incorporació**, cada vegada més **nombrosa** de la dona en el món del treball, provocada, en la majoria dels casos, per poder assolir els nivells i la qualitat de vida estàndard, determinen que la població gran cada vegada pugui confiar menys i rebre

menys atencions de la seva pròpia família.

Un últim cas, aquest de característiques ben diferents, que no es correspon a un nom col·lectiu, però que també es relaciona amb la noció de pluralitat, més exactament amb la noció de gènere —que ja hem vist al llarg d'aquest treball que està íntimament relacionada amb la noció que ens ocupa—. Vegem-lo:

- (a00050 S) El 1898 la **papallona fosca** era enormement més **nombrosa** que la clara tradicional, en una relació de 99 a 1.

Es tracta d'un substantiu singular (*papallona fosca*) que respon a un dels patrons establerts per al reconeixement de NC, però que és en realitat un singular genèric; en conseqüència, com que denota pluralitat admet també la presència d'un adjectiu del tipus *nombrós*, que denota quantitat. Curiosament en el nostre corpus ha estat l'únic exemple detectat, però podria ser que en d'altres corpus sigui una font de soroll més rellevant.

Pel que fa al silenci, només dues ocurrències no han estat detectades perquè, per raons discursives, el nom col·lectiu ha estat elidit, ja que s'ha explicitat anteriorment; es tracta per tant d'un silenci molt poc important³³.

- (g00080 S) En aquests moments, la colònia catalana de Mèxic es convertí, en un parell d'anys, en la **[colònia catalana]**³⁴ més **nombrosa** del món, llevat tal vegada de la de França, on quedaven encara molts refugiats.
- (g00077 S) Immens territori que representa la sisena part de la Xina i bona part dels seus recursos naturals, el Xinjiang està poblat per 17 milions d'habitants de més de 30 ètnies, de les quals la **[ètnia]** més **nombrosa** és la uigur, amb 7 milions, que compta amb presència a les veïnes Repúbliques centreasiàtiques fins al 1991 integrades a la Unió Soviètica.

Síntesi

Pel que fa a la jerarquitització dels diversos patrons que presenta l'indicador *nombrós -osa*, els prioritzem tenint en compte la productivitat en el reconeixement, ja que el grau de fiabilitat com a estratègia per reconèixer NC

---

³³Naturalment també queden silenciats tots els possibles NC que apareguin en plural acompanyats per l'indicador també en plural.

³⁴L'estructura entre claudàtors és afegida nostra.

(relació soroll i silenci) ha quedat demostrat que és similar. Així, presentem en primer lloc el patró 1a —que ha detectat un total de 56 ocurrències—; en segon lloc, el patró 1b —32 ocurrències—; i finalment, el patró 2 —amb un total de 10 ocurrències.

Indicador: <i>nombrós -osa</i>
Patró 1a: N[- plural] + ({ <i>més, menys; molt, poc, gaire</i> }) <i>nombrós -osa</i>
Patró 1b: <i>nombrós -osa</i> + N[- plural]
Patró 2: N[- plural; + subjecte] + V copulatiu + (adverbi) <i>nombrós -osa</i> [+ atribut]
Total d'ocurrències: 101; total de NC: 98 (95.14 %); soroll: 3 (4.85 %); NC diferents: 55; silenci: 2.
NC detectats: <i>aflluència d'esquiadors, armada, biblioteca, cambra autonòmica, classe de desgraciats, classe obrera, clientela (3), col·lectiu (2), colònia de cria de gavià argentat, colònia de falcó de la reina, colònia guiri, comitè (2), companyia de menestrals, component, comunitat, concurrència, contingent, cos de professors tècnics, cos normatiu administratiu, defensa, delegació, documentació, família (8), fauna, flota, força, formació, fornada de jugadors de golf, grup (6), grup d'actors, grup d'agents de trànsit, grup d'equívocs, grup d'homes, grup de periodistes, grup de persones, grup de professors, grup de proveïdors, grup de regions, manifestació (2), marxa, massacre, minoria, música, obra (2), part de la població¹, participació (3), personal (2), plantilla, població¹ (8), poesia, públic (17), relació de favorits, representació, sector, sèrie de vaixells.</i>

8.1.3.2 Indicador: *abundant*

Antecedents

En la bibliografia consultada es parla d'adjectius que denoten pluralitat i que, per tant, acostumen a complementar substantius plurals de manera que, quan aquests noms són singulars, sembla que poden ser candidats a NC. A la pràctica, sempre s'esmenta el cas clar de *nombrós -osa*, que hem vist en

l'apartat anterior; però d'adjectius que vehiculin la noció de pluralitat d'elements n'hi ha d'altres: per exemple, *abundant*, *abundós -osa*, *nodrit -ida*. I així ho han demostrat també algunes de les ocurrences de NC³⁵ documentades en el CCC. Però ara es tracta de veure si són realment rellevants per al reconeixement de la noció de NC, quin grau de soroll comporten i, per tant, quina fiabilitat mostren. Començarem amb l'anàlisi de l'indicador *abundant*, i a l'apartat següent veurem l'indicador *abundós -osa*³⁶. Alguns exemples documentats en el CCC:

- "Hom hi ha trobat restes d'un poblat ibèric i un ***abundant mostrari*** de monedes romanes"
- "indret que el singularitzi dels altres jardins similars: ***arbrada abundant***, flors, cafè, taules de refresc, un envelat"
- "Posseï a una***clientela abundant***. Fou aquesta abundància el que alarmà Balmes."

Patrons de reconeixement i aplicació

De manera semblant a com s'ha comprovat per l'adjectiu *nombrós*, quan un substantiu singular va complementat per l'adjectiu *abundant* —ja sigui precedint-lo com seguint-lo, aquest nom pot ser un candidat a NC. Podem establir, doncs, el doble patró següent:

N[- plural] + <i>abundant</i>	<i>abundant</i> + N[- plural]
-------------------------------	-------------------------------

L'aplicació d'aquest patró en el CT³⁷ permet de concloure que reconeix possibles NC, però que, a diferència de l'indicador anterior, el grau de soroll és força rellevant i —com es veurà en el capítol següent— alguns d'aquests noms tenen unes característiques diferents a les dels NC més prototípics. Un parell de consideracions sobre els patrons, abans d'enumerar els 78 NC detectats (vegeu l'annex 4 per al conjunt de les ocurrences). En primer lloc, de les dues variants del patró predomina l'estructura en què l'adjectiu és posterior al candidat a NC (del total de 78 ocurrences documentades, 52 corresponen a [N[A]] i 26, a [[A]N])³⁸. En segon lloc, tot i que no és habitual,

³⁵Que sovint presentaven ocurrences d'un mateix NC amb els tres adjectius.

³⁶Malgrat que en el CCC també s'han documentat ocurrences de NC qualificats amb *nodrit -ida* (p. e. *nodrida comparseria*, *nodrida població*, *nodrida clientela*), la cerca d'aquest possible indicador en el CT ha donat un resultat de 0 ocurrences.

³⁷El nombre total d'ocurrences en el CT de l'adjectiu *abundant* en la seva forma singular és de 207.

³⁸En el cas de l'indicador anterior també era així; raonable, d'altra banda, perquè és l'ordre no

en alguns casos s'insereix un adverbi de quantitat —*més, massa, suficientment*— entre el substantiu i l'adjectiu; aspecte que cal tenir en compte si es pretén un reconeixement automàtic, perquè si no aquests casos poden esdevenir silenci. Vegem a continuació els diversos NC reconeguts mitjançant aquest doble patró: *alimentació, àpat (4), aportació, avifauna, bibliografia (3), caça, cinematografia, citoplasma, cobertura arbustiva, condimentació, correspondència, deposició (3), deposició d'ous, dinar, documentació (3), epistaxi, epistaxi nasal (2), evacuació, fauna (2), feina, font, informació (2), jurisprudència (3), legislació, leucorrea, literatura, mà d'obra (2), matèria orgànica, material, material logístic, menjar, menstruació, metralla, munició, nebulositat (3), nombre de plànols, nuvolositat (8), obra, obra poètica, oferta (3), producció, quantitat d'incidentes, rinorrea, roba, sotabosc arbustiu, vegetació (4), vòmit (2).*

- (m00063 S) Però una quantitat significativament superior, i pensem que això depèn de la resposta de cada individu, pot arribar a desencadenar un còlic biliar, sobretot si s'acompanya d'un **àpat massa abundant**.
- (a00103 S) L'**avifauna més abundant** als conreus tradicionals és constituït da pels alaudids cogullada fosca i la terrerola vulgar, amb els fringíl·lids més corrents (verdum, cadenera, passerell).
- (e00065 S) Malgrat l'**abundant bibliografia** sobre la llei de Wagner, els actuals estudis empírics no són concloents; n'hi ha que opinen que la llei original no compta amb massa suport i que està «sense demostrar» (Gemmell, 1993).
- (e00073 S) Altres detalls indiquen com són utilitzades totes les ocasions de vendre lluny: aquest país de **caça abundant** ven a Barcelona el producte de la seva caça.
- (g00062 S) Durant cinquanta anys una **abundant cinematografia** i literatura antinazi ha ficat a la mateixa olla sense gaire contemplacions la condemna de la barbàrie nazi i la condició alemanya.
- (g00089 S) Els autors de l'informe de la Fundació Carles Pi i Sunyer sobre comunitats autònomes del 1991 atribueixen el descens de la conflictivitat entre autonomies i Administració central, registrat en els últims anys, a la "**abundant jurisprudència**", que ha anat dictant el Tribunal Constitucional (TC).
- (g00089 HEAD) La ja **abundant jurisprudència** frena també la conflictivitat.
- (d00017 S) Segons l'article 609-1 C.c., la propietat s'adquireix per l'ocupació, precepte que desenvolupen els articles 610 i seg. del mateix Codi, completats per una **abundant legislació** especial, d'entre la qual cal esmentar la Llei de costes de 28 de juliol de 1988, la Llei del Patrimoni de l'Estat de 15 d'abril de 1964, la Llei de caça de 4 d'abril de 1970 i la Llei de pesca fluvial de 20 de febrer de 1942.
- (g00127 S) Una victòria del no hauria proporcionat **abundant munició**, i no sense raons, als abonats al catastrofisme.

- (g00005 S) **Nebulositat abundant** a Girona amb tendència a millorar.
- (m00026 S) Afecta persones que penetren en zones de **vegetació abundant**.

- (m00032 S) Al cap de dotze dies, **vòmit abundant**, negre, pudent; fort sanglot; set fatigant.

Un altre patró pot aconduir-nos cap a candidats de NC: quan un substantiu en singular és el subjecte d'un verb atributiu que té com a atribut l'adjectiu *abundant*, aquest nom pot ser un NC. Vegem a continuació la representació del patró i les 31 ocurrencies obtingudes, corresponents als 17 NC següents: *aliment*, *alimentació*, *dieta*¹, *doctrina*, *fluid*, *flux* (2), *informació* (2), *matèria orgànica*, *material de reserva*, *nebulositat* (3), *normativa*, *nuvolositat* (11), *orina*, *patologia experimental*, *pluviometria*, *secreció*, *sector*.

N[- plural; + subjecte] + ésser + <i>abundant</i>

- (a00086 S) El veritable creixement, l'explotació alimentària, es fa a la fase larvària, d'ací ve que en part l'èxit dels insectes hagi estat de colonitzar un ambient en que l'**aliment** és **abundant**.
- (m00047 S) Ara bé, si l'**alimentació** és **abundant** en sucres, els gèrmens són capaços d'elaborar, a partir justament d'aquests sucres, substàncies àcides que deterioraran la superfície dental.
- (m00116 S) L'Enquesta de Salut realitzada a l'Hospitalet de Llobregat l'any 1990 per a la població d'entre 35 i 65 anys, conclou que la **dieta** era **abundant** en àcids grassos monoinsaturats, però també en greixos saturats i colesterol que, com ja se sap, estan relacionats amb el desenvolupament de la malaltia coronària.
- (d00042 S) La **doctrina** sobre el tema és **abundant**.
- (m00032 S) Per això, si el **fluï** d[*sic*] és **abundant** i flueix a l'hivern, causa la mort, puix que obtura l'aire i coagula la sang si el flux es dirigeix a les dues parts del cos.
- (m00032 S) La majoria d'infants afectats per aquest mal mor si el **flux** és **abundant** i buf el xaloc.
- (m00032 S) Tots aquests fenòmens s'originen quan la flema freda va a parar a la sang calenta, car aleshores la sang es refreda i es para, i, si el **flux** és **abundant** i dens, causa la mort instantàniament, perquè amb el seu fred domina la sang i fa que es prengui.
- (i00089 S) Analitzant el domini de treball, trobem que la **informació** temporal de caràcter puntual és **abundant** i això fa que en el nostre cas el punt tingui entitat pròpia, facilitant-ne el tractament.
- (e00056 S) Tot això equival a dir que, sense la iniciativa creada per la responsabilitat directa, la ignorància política persistirà, encara que la **informació** sigui **abundant**, completa i correcta.
- (a00092 S) També cal saber que si la **matèria orgànica** del sòl és **abundant** el plaguicida hi queda més retingut, però si en falta o hi és en molt poca quantitat el plaguicida passa ràpidament a les capes més internes del sòl i podria fàcilment arribar als aqüífers.
- (a00071 S) Durant anys, la millora genètica ha estat sovint dirigida a aconseguir que aquest **material de reserva** sigui el **més abundant** possible i que tingui una composició adequada.

- (g00120 S) La **nebulositat** va ser **abundant**, amb ruixats arreu i sovint amb calamarsades, xàfeces i tempestes.
- (g00089 S) La **nebulositat** serà **abundant** al Pirineu, sobretot al vessant nord, i variable a la resta, amb ambient sec, assolellat i càlid.
- (g00095 S) La **nebulositat** va ser **abundant** o va deixar anar ruixats dispersos.
- (d00099 S) La **normativa** referent als dies de festa ha estat relativament **abundant**, però sense que hagi existit fins a la data una regulació sistematitzada de la matèria.
- (g00036 S) Per als pròxims dies, la **nuvolositat** serà **abundant**, amb clarianes, més freqüents al Pirineu i comarques de ponent.
- (g00027 S) La **nuvolositat** va ser **abundant**, amb nevades per sobre els 200 metres al País Valencià, els 300 a Tarragona i els 600 a Barcelona.
- (g00044 S) Amb aquest vent humit, la **nuvolositat** serà **abundant**, amb pluges febles i disperses, moderades al Pirineu.
- (g00048 S) La **nuvolositat** va ser **abundant**, amb precipitacions molt febles i molt disperses.
- (g00042 S) La **nuvolositat** serà **abundant**, amb ruixats i pluges, més freqüents i intenses a les comarques costaneres i del Pirineu.
- (g00075 S) La **nuvolositat** va ser **abundant**, la temperatura va pujar dos graus i la diürna va baixar una mica.
- (g00024 S) Amb aquest vent continental, ja de procedència polar, la **nuvolositat** serà **abundant** a la cara nord del Pirineu, amb nevades a cotes baixes, i a l'Alguer i Maó, amb ruixats dispersos.
- (g00025 S) La **nuvolositat** serà **abundant** a les comarques del Pirineu i a la serra de Tramuntana de Mallorca, on nevarà per sobre els 500 metres.
- (g00045 S) La **nuvolositat** va ser **abundant** amb precipitacions moderades i en alguns indrets fortes, de fins a 70 litres a Sant Pau de Segúries.
- (g00023 S) La **nuvolositat** serà **abundant** amb ruixats pertot, nevades per sobre els 800 metres, tot i que a molts indrets pot nevar per sota aquesta cota.
- (g00027 S) La **nuvolositat** serà **abundant** cap a l'Alguer i Maó, i variable, amb clarianes, al Principat, el País Valencià i el Rosselló.
- (m00008 S) Quan bevem molt l'**orina** és **abundant** i clara perquè conté molta aigua.
- (a00091 S) De qualsevol manera la **patologia experimental per intoxicació crònica** és **prou abundant** i al marge de la discussió al voltant de la dificultat de les extrapolacions, cal considerar-la seriosament.
- (a00072 S) La **pluviometria** a l'Amazònia és **abundant**, de 3000 mm. a 5000 mm.
- (m00046 S) A voltes, aquesta **secreció** és contínua i **abundant**; altres vegades es tracta només d'uniques gotes que, normalment, apareixen al matí, a la primera micció.
- (e00045 S) La caiguda del retorn net del capital fa baixar la producció en el sector oligopolístic i això redueix relativament la demanda del factor en què aquest **sector** és **abundant**.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

A diferència de l'indicador anterior (*nombrós -osa*), sembla que aquest presenta un grau de soroll força elevat (44 ocurrències). Si ens aturem en el soroll provocat pel primer patró, amb la doble possibilitat d'ordenació dels elements³⁹ ([N[A]], [[A]N]), podem sistematitzar alguns dels 36 casos detectats i que cal desestimar:

a) Noms de massa que no són NC, sinó que denoten líquids, elements químics, entre d'altres. Si pensem en un reconeixement automàtic de NC, ara per ara, aquest soroll no sembla que es pugui evitar, si no es destria manualment. Per exemple: *quil, aigua, nitrogen, oxigen, sang, petroli, calci*, etc.

- (m00034 S) En efecte, vaig trobar tots els fenòmens d'una bona digestió en les reaccions intestinals, i vaig comprovar que tots els vasos quilífers eren plens d'un **quil molt abundant**, blanc, lletós, com en els carnívors.
- (m00094 S) Si la substància és líquida, renteu-li l'ull ràpidament, amb **aigua abundant**, i durant força estona.
- (a00049 S) L'Estació Agrometeorològica de Veciana disposa actualment d'un sistema de bombament d'aigua i d'acumulació interestacional que li permet tenir **aigua abundant** durant els mesos que cal regar.
- (m00001 S) Cal rentar-los sovint amb **aigua abundant** i sabó.
- (a00086 S) Aquests cursos d'aigua són rieres de poc flux, amb l'aigua circulant sobre lloses de pedra i sense pedres soltes; l'aigua hi és molt eutròfica, amb fòsfor i **nitrogen abundant**, però sempre conté oxigen dissolt.
- (a00086 S) Així, els plecòpters en general, s'associaven als cursos alts d'aigües fredes, amb fort corrent (fort pendent), poca mineralització, pocs nutrients i sempre amb **oxigen abundant**.
- (m00094 S) Si hi ha **sang abundant** a la femta.
- (m00094 S) Un cop realitzats els procediments anteriors caldrà comprovar si l'afectat té una sortida de **sang** (hemorràgia) **abundant** i imparable a través d'una ferida o un trauc.
- (m00066 S) Si la persona té **temps abundant** a la seva disposició encara podria procedir d'una altra manera.
- (a00005 S) Actualment es veu que el creixement aconseguit no pot dissociar-se de la disponibilitat de **petroli abundant** i barat, importat principalment de l'Orient Mitjà.
- (a00033 S) A la base d'aquest creixement es troba en primer pla, entre d'altres factors, la disponibilitat d'una font d'**energia abundant** i barata: el petroli.

³⁹Sis casos de soroll [[A]N]; la resta (30), [N[A]].

- (a00049 S) A Catalunya, l'assolellament, o sigui, l'energia solar en forma de radiació, és l'**energia renovable més abundant** i ben distribuïda.
- (a00049 S) Les zones on es troben aquestes cases tenen unes característiques similars: zones muntanyoses, mal comunicades, amb **sol abundant** i cases força allunyades entre si.
- (a00086 S) Els Gammarus requereixen aigües amb forta oxigenació, **calci abundant** i flux moderat.
- (m00052 S) En conservar els aliments amb **sucre abundant** s'evita la multiplicació dels microorganismes.

b) De bona part dels falsos NC detectats, és possible reduir el soroll a partir d'una sèrie de restriccions: si el substantiu susceptible de ser el NC és en singular i és un deverbal, i va acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per *de* més un substantiu que és o bé l'agent del verb que és a la base del substantiu deverbal (*existència abundant d'aigua*, *creixement abundant del meningococ*) o bé l'argument intern (*ús abundant del pot*, *ingesta abundant de sals protèsiques*), el substantiu qualificat per *abundant* no és un NC.

N[- plural; + deverbal] + *abundant* + *de* + N[+ subjecte]

N[- plural; + deverbal] + *abundant* + *de* + N[+ CD]

Així, responen a aquestes característiques els substantius següents, considerats com a soroll de l'aplicació del patró: *creixement*, *existència*, *ingestió*, *ingesta*, *desenvolupament*, *ús*, *subministrament*, *eliminació*, i el cas una mica diferent de *presència*.

- (a00086 S) A més del Potamogeton, sota les pedres hi ha un **abundant creixement**, tant de les algues filamentosos (especialment la *Cladophora*) com de les capes fines de les algues microscòpiques.
- (a00001 S) L'**existència abundant** d'aigua diferencia la Terra dels altres planetes del sistema solar, i resulta crítica per al manteniment de la vida.
- (m00008 S) S'ha demostrat que la **ingestió abundant** d'aigua produeix una relaxació de les fibres musculars de l'urèter.
- (a00086 S) I tanmateix, la presència dels efimeròpters va lligada amb la **presència abundant** d'oxigen a l'aigua, que per tant, té una qualitat relativament bona, o sia que la presència dels núvols que arriben a formar encara és una indicació de la vitalitat del riu.
- (a00086 S) Aquests rius de la capçalera de l'Anoia, amb poc flux, gran quantitat de calci, corrent moderes i un **desenvolupament abundant** de cobertura vegetal (algues

incrustants i també *Cladophora*) semblen els ideals per al seu creixement.

- (a00103 S) La comunitat de roca mesolitoral es troba ben desenvolupada, amb la **presència abundant** del cirripedes *Euraphia depressa* i de la pagellida *Patella aspera*, junt amb els rodòfits *Porphyra leucosticta* i *Nemalion helminthoides*, i la feofita *Scytosiphon lomentaria*.
- (m00057 S) Particularment útils per al cultiu són l'agar sang i l'agar xocolata, que permeten un **creixement abundant** del meningococ.
- (g00097 S) La comissió del Patrimoni de la SCA adverteix en el projecte de llei "una perillosa tendència a l'ambigüitat", que es concreta en un **ús abundant** del «pot», que segons els arqueòlegs catalans hauria de substituir-se per l'imperatiu «ha de».
- (a00086 S) Els valors alts es correlacionen amb concentracions d'oxigen elevades en valors intermedis amb la **presència abundant** de nitrats.
- (g00038 S) Totes tres ciutats tenen en comú un mateix passat romà i també similars problemes urbanístics derivats de l'**abundant presència** de restes arqueològiques.
- (m00051 S) Les crisis paralítiques apareixen després d'un fort exercici muscular seguit d'un breu descans, i són facilitades pel fred, el dejuni, processos infecciosos, l'anestèsia general, i l'**ingesta abundant** de sals potàssiques.
- (a00090 S) Aquesta riquesa —la riquesa viva de la Terra— proporciona un **subministrament abundant** i essencial de béns i serveis indispensables.
- (m00026 S) En aquests pacients, l'afectació rectal és gairebé constant, de manera que solen referir tenesme i espoderaments, i les matèries fecals van acompanyades de l'**eliminació de moc abundant**, sovint barrejat amb sang.

c) Un cas diferent de soroll és el provocat per substantius singulars genèrics, com per exemple *corb*, que també admetten la qualificació de l'indicador sense ser NC; es tracta d'una noció —la de *gènere*— relacionada amb la de *pluralitat* —com s'ha reiterat diverses vegades al llarg d'aquesta tesi.

- (a00103 S) D'altra banda s'hi pot veure l'avifauna no aquàtica, pròpia de les terres de pastura, ullastrars i altres biòtops: rapinyaires com el milà reial, l'àguila calçada, l'aufrany o el falcó pelegrí; ocells variats de mida menor com l'abellerol, la cogullada fosca o la tallareta cuallarga (que ha substituït recentment la tallareta sarda, possiblement a tota l'illa); i el **molt abundant corb**.

d) Alguns noms de qualitat, deadjectivals o no, provoquen soroll en l'aplicació d'aquest patró, ja que es mostren com a candidats de NC quan en realitat no vehiculen pas aquesta noció; en són una mostra *virtut* i *activitat*.

- (g00120 S) Que no hauria de ser-ho, car l'experiència ens diu que la previsió no és pas una **virtut abundant** entre ministres, homes de negocis, sindicats i camperols.
- (m00001 S) Sembla que la causa dels cruiximents està en l'acumulació d'àcid làctic als músculs, àcid que constitueix un residu de l' **activitat muscular abundant** quan aquesta és massa exigent.

e) Altres casos

- (g00039 S) En el cas dels estrògens, el seu enorme increment al llarg de la gestació engega un procés que desencadena l'elevació en la circulació materna dels triglicèrids, el **tipus més abundant** de lípid.
- (a00049 S) Aquesta ràpida expansió de la tecnologia fotovoltaica és el resultat d'un seguit d'avantatges: utilitza un **recurs renovable molt abundant** i regular (a la majoria de les regions més habitades del món), a diferència d'altres energies renovables (el vent molt sovint és força irregular, la presència d'aigües corrents aprofitables està poc estesa, etc.).
- (g00005 S) La modèstia dels efectes especials queda compensada per una notable dosificació de la intriga i també per una **abundant imaginació**.
- (m00056 S) En tal cas cal fer immediatament un **abundant rentat** amb aigua clara i, si és possible, aplicar una gota de làtex d'una alba planta que sovint creix a prop de les eufòrbies, anomenada *Aenium lindlay*.
- (m00026 S) La majoria de les úlceres guareixen sense cicatriu, però en algunes es forma un **abundant teixit** de granulació esclerós capaç de produir estenosi, que alternen amb protuberàncies de característiques inflamatòries.

Pel que fa al silenci, pràcticament no n'hi ha. Només uns pocs casos en què el substantiu està separat de l'adjectiu per puntuació feble (generalment una coma), ja sigui perquè l'adjectivació és en un incís, bé perquè l'adjectivació és múltiple i l'indicador *abundant* no és just després del substantiu —en alguns casos va precedit d'una conjunció copulativa—. No sembla gaire rellevant si tenim en compte que només n'hem detectat cinc casos.

- (d00024 S) Però no obstant aquesta **regulació legal**, en certa manera copiosa i **abundant**, és un fet evident que el nostre dret de la navegació marítima, d'origen essencialment consuetudinari, ha viscut i viu encara en bona part al marge de la llei escrita, raó per la qual l'ús hi desenvolupa una funció especialment important, i és expressió d'un dret viu al costat de la lletra morta de moltes lleis.
- (m00026 S) La dada més característica és la **leucorrea líquida, abundant** i escumosa, acompanyada d'intens envermelliment de la paret vaginal, en la qual s'observa a vegades un puntejat hemorràgic característic i, de manera excepcional, fins i tot erupció ampul·lar.

- (a00019 S) La **fauna mòbil**, també **molt abundant**, és constituïda sobretot per peixos i crustacis.
- (m00032 S) De ventre va fer una **deposició** humida i **abundant**.
- (g00050 S) Una masturbació perllongada i faraònica, una **ejaculació** irisada i **abundant**, un curtíssim instant de plaer per un autor que necessitava sentir-lo amb urgència i un llarguíssim instant de plaer que pot fer perillar la paciència d'un lector desprevingut.

Si analitzem el soroll que ens ha provocat l'aplicació del segon patró (8 casos), veiem que tornem a trobar casos de noms de massa que no són NC: *palla, sol i neu*.

- (g00078 S) Ja no pot ser més exacte ni concís un escriptor que confessava que la **palla** decorativa era **abundant**, al costat de l'emoció lírica, en les seves obres.
- (a00049 S) Hi sovintegen els torrents d'aigua, el vent hi pot ser bastant intens i regular, i, sobretot, el **sol** és **molt abundant**.
- (g00083 S) A canvi, la **neu** és **abundant** i de gran qualitat, les instal·lacions són còmodes i modernes i existeixen prou atractius per convertir l'estada en una experiència inoblidable.

I també alguns noms singulars genèrics, per exemple:

- (a00103 S) El **senglar** és **abundant** i caçat intensament cada any.
- (a00103 S) La **terrerola comuna** és **molt abundant**, i la rogenca, encara que rara, ha pogut colonitzar algunes timonedes.
- (a00086 S) A l'eix principal del Llobregat també algunes espècies hi tenen el seu límit de distribució, que arriba a Balsareny, com el *Synorthocladus semivirens*, la *Tvetenia calvescens*, mentre que el **Cardiocladius fuscus** és **molt abundant** a les estacions immediates a l'augment salí, i el *Cricotopus gr. sylvestris* només s'ha trobat en estacions de la part baixa.
- (a00103 S) El **ciclamen balearic** (*Cyclamen balearicum*) és **relativament abundant** a les serres de Sant Joan, mentre que la lletiera salvatge o violeta de penyal (*Hippocrepis balearica*) es troba molt localitzada a les penyes de Santa Agnès i Sant Mateu.

I altres com:

- (m00088 ITEM) Assegurar una bona relació del nen amb el medi, on la **interacció** sigui **abundant**, complaent i diversa, especialment amb pares, germans, educadors i companys.

Pel que fa al silenci, només un únic cas, motivat per la presència de puntuació:

- (g00058 S) També el **menjar** és excel·lent, **abundant**, net i ben fet.

Síntesi

Indicador: <i>abundant</i>
Patró 1a: N _[- plural] + ({ <i>més, massa, suficientment</i> })+ <i>abundant</i>
Patró 1b: <i>abundant</i> + N _[- plural]
Patró 2: N _[- plural; + subjecte] + <i>ésser</i> + <i>abundant</i> _[+ atribut]
Total d'ocurrències: 151; total de NC: 107 (70.86 %); soroll: 44 (29.14 %); NC diferents: 61; silenci: 6.
NC detectats: <i>aliment, alimentació (2), àpat (4), aportació, avifauna, bibliografia (3), caça, cinematografia, citoplasma, cobertura arbustiva, condimentació, correspondència, deposició (3), deposició d'ous, dieta₁, dinar, doctrina, documentació (3), epistaxi, epistaxi nasal (2), evacuació, fauna (2), feina, fluid, flux (2), font, informació (4), jurisprudència (3), legislació, leucorrea, literatura, mà d'obra (2), matèria orgànica (2), material, material de reserva, material logístic, menjar, menstruació, metralla, munició, nebulositat (6), nombre de plànols, normativa, nuvolositat (19), obra, obra poètica, oferta (3), orina, patologia experimental, pluviometria, producció, quantitat d'incidents, rinorrea, roba, secreció, sector, sotabosc arbustiu, vegetació (4), vòmit (2).</i>

8.1.3.3 Indicador: *abundós -osa*

Antecedents

De manera semblant a l'indicador anterior, el seu sinònim *abundós -osa* tampoc es recull a la bibliografia consultada, però també té una presència rellevant en el CCC acompanyant diversos NC, alguns dels quals presenten l'alternança dels tres adjectius. Uns exemples extrets d'aquest corpus:

- "Feu-li contemplar diàriament l'**abundosa comparseria** que forneixen dones i homes de tot

- arreu"
- "mà esquerra el Caro amb els seus 1447 metres, **d'abundosa arbreda.**"
  - "y humit s'hi establí una **abundosa vegetació**, verdaders boscos de grans y elegants falgueres per demunt de les quals"
  - "Rulla, una taverna prop de la via del tren, d'**abundosa clientela**, on ell dinava molts dies."
  - "cortinetes i tapetets de randa, vaixella i **cristeria abundosa** i selecta, qualque quadre ressortint dels"
  - "un pam i mig de gruix, els seus còmodes seients i la seva **vaixella** fina i **abundosa**, era en extrem simpàtica i confortable."

Patrons de reconeixement i aplicació

La cerca d'aquest indicador en el CT permet de comprovar que aquest adjectiu s'insereix en els mateixos patrons de reconeixement que hem establert per al seu sinònim *abundant*. Així trobem uns quants candidats a NC —en nombre molt menor, perquè es tracta d'un indicador molt menys productiu— que són fruit dels patrons següents:

N[- plural] + <i>abundós -osa</i>	<i>abundós -osa</i> + N[- plural]
-----------------------------------	-----------------------------------

Tan sols 6 ocurrencies, que presenten NC també documentats a partir de l'indicador anterior (*bibliografia*, *correspondència*, *dinar*, *documentació*, *literatura*), a excepció de *llegat*.

- (m00032 S) Un resum de la qüestió, amb **abundosa bibliografia** que no val la pena de repetir, es troba en xxx.
- e00037 S) Aquest any s'inicià l'amistat amb James Mill, autor de la Història de l'Índia Britànica i amb Malthus, amb qui creuarà una **abundosa correspondència**, el contingut de la qual ja hem comentat.
- (m00018 S) Un **dinar** suficient (no massa **abundós**⁴⁰), si no impedeix o dificulta l'activitat de primera hora de la tarda.
- (g00030 S) Tot i que ell mai no va escriure la seva autobiografia ni un dietari ni unes memòries, la idea és confegir el llibre a partir de l'**abundosa documentació** personal que contenen els seus sermons, discursos i cartes.
- (e00045 S) La **literatura** sobre la mida informacional de l'espai de missatges és tan tècnica com **abundosa**.
- (g00086 S) Uli Maerkle, a més de vetllar perquè no s'oblidi la figura de Karajan també és l'administrador del seu **abundós llegat econòmic**.

Només un únic NC —i gens prototípic— detectat a partir del patró següent:

⁴⁰L'aplicació automàtica del patró pot convertir aquest candidat a NC en silenci, perquè l'adjectiu va després de puntuació, en aquest cas un parèntesi.

N[- plural; + subjecte] (...) + *ésser* + *abundós* -osa[+ atribut]

- (m00032 S) Però si el **fluix** que procedeix de tot el cervell és excessivament **abundós** i s'origina una excessiva delinqüescència, aleshores l'individu, en créixer, tindrà un cap malalt i ple de sorolls i no resistirà ni el sol ni el fred.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci⁴¹

Si tenim en compte els casos de veritables NC (7) i els casos que provoquen soroll (10), és superior el soroll que les unitats reconegudes amb encert. Les causes del soroll són les mateixes que hem establert per a l'indicador *abundant*:

a) Noms de massa que no són NC: *sang* i *diner*.

- (m00032 S) En canvi, si hi va a parar en menor quantitat, de moment la domina, en obstruir la respiració; però, després, un cop s'ha diluït per les venes i s'ha barrejat amb la **sang abundosa** i calenta que hi ha allí si arriba a estar dominada, les venes reben l'aire i retornen el coneixement.
- (g00086 S) Algú ha dit que en els anys vuitanta i una part dels setanta hi hagué una exasperació financera: el **diner abundós** cercava capdavanters que oferissin negocis rendibles.

b) Substantius deverbals acompanyats d'un sintagma preposicional introduït per *de* més un substantiu que és o bé l'agent del verb que és a la base del substantiu verbal (*infiltració abundosa d'aigües*) o bé l'argument intern (*abundós rentat dels ulls*)⁴².

- (a00021 S) Per l'altre cantó, la **infiltració abundosa** i profunda d'aigües meteòriques pot produir una refrigeració general del sistema i donar lloc a gradients geotèrmics fins i tot inferiors a la mitjana.
- (m00056 S) En els accidents amb àcids, així com amb les bases, convé decididament de fer un **abundós rentat** dels ulls, obrint bé les parpelles, fins i tot fent-los fer eversió.
- (a00074 S) La investigació i la planificació a llarg termini de les activitats de la indústria turística, concebuda no com l'intercanvi de béns materials sinó de valors socioculturals, podrien modificar significativament la imatge de l'Estat espanyol com un país l'oferta més substancial del qual per al futur d'Europa sigui la d'un exèrcit de cambrers emparats per la fortuna geogràfica d'un **abundós subministrament** de raigs solars.
- (m00056 S) Després es pot fer un **rentat abundós** amb aigua boratada al 3 %.
- (m00056 S) Està molt bé de fer un bon rentat neutralitzador, però com que rarament es

---

⁴¹Aquest indicador no ha generat silenci.

⁴²I un parell de casos d'argument intern introduït per la preposició *amb*, en lloc de *de*.

té a l'abast un líquid apropiat, cal decidir-se pel **rentat abundós** amb aigua corrent, instil·lant abans unes gotes d'anestèsic a l'ull perquè el lesionat pugui vèncer l'irreprimible reflex defensor que és l'oclusió ocular.

c) Altres casos

- (g00134 S) Som creients agraïts/agraïdes, i respectem i apreciem el valuós servei que feu al poble de Déu, com a pastors abnegats i vigilants, a fi que la **vida cristiana** en les vostres respectives esglésies sigui **abundosa** i autèntica.
- (m00056 S) Alhora, pot sorgir un glaucoma secundari amb **pigment abundós** a l'angle de la cambra anterior.
- (g00057 S) El difícil equilibri entre literatura i política (1927-1939) i, sobretot, l'**abundós testimoni** d'Adi Enberg, la dona més important en la vida sentimental de l'escriptor.

Síntesi

Indicador: <i>abundós -osa</i>
Patró 1a: N[- plural] + <i>abundós -osa</i>
Patró 1b: <i>abundós -osa</i> + N[- plural]
Patró 2: N[- plural; + subjecte] (...) + ésser + <i>abundós -osa</i> [+ atribut]
Total d'ocurrències: 17; total de NC: 7 (41.17 %); soroll: 10 (51.83 %); silenci: 0.
NC detectats: <i>bibliografia, correspondència, dinar, documentació, flux, literatura, llegat.</i>

8.1.3.4 Indicador: *escàs -assa* i altres

Antecedents

Si fins ara s'han explorat i postulat com a possibles indicadors per a la detecció de NC en els textos adjectius que denoten pluralitat o quantitat del substantiu que complementen en sentit positiu —és a dir, «molts» o «molta quantitat de»—, què ocorre amb adjectius que denoten «pocs» o «poca quantitat de». Adjectius com per exemple *innombrable*, *innumerable*, *incomptable*, *escàs -assa*. Algunes ocurrències d'aquests adjectius acompanyant NC en el CCC, han donat la pista per explorar què ocorre amb

aquestes unitats en el CT. El supòsit de partida és que quan acompanyen substantius en singular, aquests haurien de ser candidats a NC. Vegem-ne alguns dels exemples del CCC:

- "El seu *nombre* és *incomptable*: n'hi ha milers i milers, de totes formes i de totes dimensions"
- "formen un *poble innombrable*, àvid i atrafegat, que ixen a milers a les hores assoleiades"
- "i amb una *vintena escassa* d'espècies, com, per exemple, les anguiles"
- "en el curs del *miler d'anys escàs* que la història ens proporciona documents"
- "amb una *concurrència* més aviat *escassa*"

Patrons de reconeixement i aplicació

L'anàlisi d'aquests indicadors en el CT ha donat resultats molt desiguals: en primer lloc, cal destacar que no s'ha trobat cap ocurrència de l'adjectiu *incomptable*, per tant, no el podem validar com a indicador rellevant. En segon lloc, el resultat de la cerca dels indicadors *innombrable* i *innumerable* inserits en el patró següent (o amb l'ordre invers):

N[- plural] + { <i>innumerable, innombrable</i> }
---

proporciona únicament quatre ocurrències (tres per al primer indicador i una per al segon), en què els NC reconeguts són dos noms col·lectius amb els elements no especificats, dels anomenats quantificadors: *quantitat*, *reguitzell*.

- (m00021 S) El cas més típic de les absències típiques és el de la dita picnolèpsia: es tracta d'un nen que entre cinc i deu anys comença a presentar una **quantitat innombrable d'absències** durant el dia, que és intel·ligent, no té cap altre trastorn i, si es diagnostica precoçment i es tracta correctament, arriba a un guariment complet.
- (m00021 S) Insisteixo en aquest punt, car és **innombrable la quantitat de malalts** sotmesos a un tractament d'aquest tipus sense justificació i de vegades durant molts anys.
- (g00088 S) Un dels grups de l'Estat que s'han guanyat el públic a pols gràcies a la seva **innombrable quantitat de directes** és Los Suaves, entre el «hard-rock» i el «heavy metal», sorgits d'Orense.
- (g00074 S) Sense els grinyols de les frontisses de les portes, els copets dels gots contra les taules i dels coberts contra els plats i un **innumerable reguitzell d'altres elements sonors** més, imprescindibles en la creació d'un ambient amb possibilitats d'esdevenir creïble, una banda sonora seria realment pobre.

Com es pot observar en els contextos anteriors, en tots els casos els elements que constitueixen el NC apareixen materialitzats en un sintagma

preposicional introduït per *de*. I, d'altra banda, en relació a l'ordre de l'indicador respecte al candidat a NC preval el patró en què primer hi ha l'indicador i després el substantiu singular. Vistos els resultats, es tracta d'un patró molt poc productiu⁴³, malgrat que no genera ni soroll ni silenci, segons les dades de què disposem.

Un cas diferent a causa de la seva complexitat és el de l'indicador *escàs -assa*⁴⁴, que tractem a continuació. El supòsit de què hem partit per als indicadors anteriors sembla ser adequat si plantegem que la presència de l'adjectiu *escàs -assa* complementant un substantiu singular el presenta com un bon candidat a NC:

N[- plural] + <i>escàs -assa</i>	<i>escàs -assa</i> + N[- plural]
----------------------------------	----------------------------------

L'aplicació en el CT⁴⁵ de les dues variants d'aquest patró proporciona un nombre elevat de NC (70), que es corresponen al total de 43 NC diferents següents: *afluència de públic*, *afluència sanguínia* (2), *ajuda*, *alimentació* (2), *assistència*, *bibliografia*, *concurrència*, *demanda* (2), *deposició* (2), *epistaxi*, *epistaxi nasal* (2), *equip d'ajudants*, *finançament* (2), *flux* (2), *informació* (2), *infraestructura* (2), *innervació*, *irrigació*, *mà d'obra*, *majoria* (2), *mig any*, *nebulositat* (3), *nombre* (3), *nombre de bancs emissors*, *nombre de països*, *nombre d'instal·lacions*, *nombre de fibres*, *nombre de lleis* (2), *nombre de persones*, *nebulositat* (10), *obra* (2), *participació*, *població*¹, *població*², *poblament*, *poesia*, *pòsit* (2), *públic*, *quantitat*, *quantitat de neu*, *secreció uretral*, *varietat d'idees*, *vigilància*, *vòmit*.

Com es pot observar, la majoria dels NC detectats també han estat reconeguts amb l'indicador *abundant* i *abundós -osa*, i només uns pocs casos han estat detectats amb l'indicador *nombrós -osa* (per exemple, *concurrència*, *obra*, *participació*, *població*, *poesia*, *públic*). Això fa que el comportament d'*escàs* en el CT sigui similar als patrons establerts sobretot per a *abundant*, i que el soroll provocat respongui gairebé a les mateixes

⁴³I és per aquesta raó que ni tan sols els hem recollit en el quadre de síntesi de tots els NC detectats.

⁴⁴Segons el DIEC, «Que no arriba a la mida o a la quantitat requerida; en quantitat insuficient, curt.»

⁴⁵EL CT conté un total de 383 ocurrences de l'adjectiu *escàs -assa* en singular.

causes i esdevingui —com veurem— molt freqüent i amb un índex elevat d'aparició, aspectes tots ells que s'hauran de tenir en compte a l'hora de valorar els diversos graus de fiabilitat. Pel que fa a la freqüència, predomina altra vegada l'estructura en què l'adjectiu va darrere del substantiu (42 ocurrences enfront de les 28 d'[[A[N]] —esperable altra vegada, perquè, de fet, és aquest l'ordre no marcat en català—. I també hi poden haver adverbis quantitatius complementant l'indicador, del tipus *més*, *molt*, *tan*. Vegeu-ne una mostra a continuació i, l'annex 5 per al total d'ocurrences:

- (g00095 S) Després de la poc gratificant experiència que va representar l'**escassa aflluència de públic** en l'eliminària de Copa Davis Espanya-Holanda a la Vall d'Hebron, ara hi ha la lògica incertesa de cara als Internacionals femenins, que es disputaran al mateix escenari (19 a 25 d'abril).
- (m00084 S) La impotència és la incapacitat d'excitar-se sexualment des d'un punt de vista fisiològic: En les dones es caracteritza per una sequedat accentuada de la vagina i una **escassa aflluència sanguínia** al clitoris i als llavis de la vulva; En els homes, per una **escassa aflluència sanguínia** al penis.
- (g00070 S) Tots dos s'han quedat sense l'**escassa ajuda** que la Generalitat Valenciana els concedia perquè Zaplana ho confon tot i pensa que castigant un editor només ell en rep els efectes.
- (m00016 S) Els trets demacrats ho són tant per l'expressió dels sentiments obscurs del malalt, com pel ressentiment orgànic de l' **alimentació escassa** .
- (g00031 S) A la preocupació de la Conferència Episcopal per l'**escassa assistència de joves** als oficis religiosos, s'hi afegeix la creixent secularització de la societat espanyola i l'alarmant creixement de l'absència de formació religiosa dels espanyols.
- (g00057 S) L'**escassa bibliografia** que existeix sobre l'obra de Pla acaba de rebre una nova aportació.
- (g00135 S) Era el crepuscle i, per sort, la **concurrència escassa** .
- (g00079 S) Respecte a les causes econòmiques que van motivar les suspensions de pagaments, 18 empreses van al·legar falta de liquiditat, 9 **escassa demanda**, una un descens de la productivitat, i la resta, altres motius.
- (m00032 S) El segon dia, **escassa epistaxi nasal** de sang pura, pel forat esquerre.
- (g00024 S) En fer-ne l'obituari tothom ha destacat la seva singular capacitat de treball, com si ningú no acabés d'entendre que un home sol, envoltat d'un **equip d'ajudants ben escàs** , hagi estat capaç d'elaborar una obra com la seva.
- (g00023 S) En segon lloc, la sanitat té el repte de trobar l'adequada resposta al seu **escàs finançament** , que té de fet un pecat original en el moment de les transferències i que fins avui s'ha compensat per l'existència d'un sector proper al 20 % de doble cobertura que sembla que ara trontolli.
- (m00032 S) **Fluix escàs** , tènue, àcid.
- (e00045 S) La selecció adoptada per cada autor està condicionada, freqüentment, per l'**escassa informació** estadística i econòmica disponible.

- (g00089 S) Però l'**escassa infraestructura** de les Nacions Unides a la ciutat —només disposa de sis observadors— i els constants bloquejos serbis a les operacions humanitàries han minat els esforços dels Cascos Blaus.
- (m00051 S) Els primers seran els músculs densament innervats, adequats per a realitzar moviments fins, que requereixen poca força i els segons, amb **innervació més escassa**, presenten una anatomia idònia per a la realització de moviments més simples però de gran potència.
- (m00026 S) Aquesta espècie ocasiona una lesió única que guareix espontàniament; això no obstant si aquesta es localitza al pavelló auricular, causa la pèrdua del cartílag, atesa la **irrigació escassa** ("úlceres dels chicleros").
- (e00037 S) La Pesta Negra del segle XIV, en reduir dràsticament la població, va millorar les condicions de l'**escassa mà d'obra** que quedava.
- (g00118 S) Si els sis diputats del Shass abandonessin la coalició, deixarien els laboristes de Rabin amb una **majoria molt escassa de 61 diputats** en una Cambra de 120 escons.
- (g00090 S) A Sevilla s'ha trencat l'encant en **mig any escàs** .
- (g00136 S) La **nebulositat escassa** permetrà una radiació màxima.
- (m00026 S) Els quists es troben en **nombre escàs** i sense despertar reacció inflamatòria al parènquima pulmonar.
- (g00029 S) Si es considera que aquesta situació afecta un **escàs nombre de persones** molt grans, que no poden exercir cap pressió política ni social, s'explica per què ningú ha fet res per solucionar aquest problema.
- (g00061 S) **Nuvolositat escassa** amb moltes hores de sol quan s'aixequi la boira de la matinada.
- (g00134 S) En realitat, únicament el vaig conèixer sota l'aspecte d'historiador d'**obra escassa**, però incisiva i segura.
- (g00050 S) Berlusconi, que té una **participació escassa** en la televisió digital italiana a través del canal Telepiù, no es manifesta sobre la conveniència que un govern pugui reglamentar o no la utilització de descodificadors en detriment d'una iniciativa privada, però assenyala que la seva experiència personal en relació a la intromissió governamental en el sector privat és molt negativa.
- (g00126 S) L'**escassa població** dels municipis rurals provoca en un altre maleït cercle viciós que els poders públics demostrin escàs interès per millorar les seves condicions de vida.
- (a00075 S) Per tal de comprovar si el silenci dimanava de la inexistència efectiva de destrosses en aquestes contrades o era imputable, en canvi, a algun tret característic, com ara un **poblament escàs** o un baix valor estratègic, es va decidir reiniciar la tasca arxivística en uns altres àmbits.
- (g00036 S) És el Damià Hugué que va saber escriure Ofici de sords, corol·lari exacte de la Poesia rasa de Brossa i part de l'**escassa poesia** veritable que va sorgir de la febrada textualista i experimental de mitjans dels setanta.
- (m00032 S) Orins, o bé tènues, incolor, sense cocció i escassos, o bé densos i amb un **pòsit escàs**, i encara el sediment no presentava signes favorables, sinó que feia un pòsit cru i inoportú.
- (g00029 S) Van ser Luis Cembranos, el millor home sobre el camp, i el francès Ouédéc

els que van tornar a superar a Liaño enmig de l'eufòria de l'**escàs públic** que ahir es va donar cita a la graderia de Sarrià.

- (m00032 S) Cap dels casos que presentava aquest quadre simptomatològic no va tenir cap hemorràgia nasal, si no fou en **escassa quantitat**.
- (m00073 S) Clínicament es caracteritza a l'home per una **secreció uretral escassa** i d'aspecte mucoide, que apareix als 7-15 dies del contacte sexual.
- (g00119 S) I jo em resisteixo a creure que davant d'una proposta que se sotmet a discussió del Congrés o del Parlament hi hagi una **varietat d'idees** o de criteris **tan escassa**.
- (g00134 S) Només cal llegir les cartes dels lectors de diaris per adonar-se que, tot i les millores introduïdes, el metro de Barcelona continua presentant serioses deficiències: aglomeracions en hores punta, limitació del servei fins a les onze de la nit, generalització d'accessos tancats, **vigilància escassa**, etc.
- (m00032 S) **Vòmit escàs** de substàncies bilioses, grogues.

L'indicador *escàs* intervé també en una altra estructura sintàctica que permet la identificació de NC; quan un substantiu en singular és subjecte d'un verb copulatiu —majoritàriament *ésser*, tot i que s'ha documentat una ocurrència amb el verb *resultar* (vegeu *fluid ejaculatori*)— que té com a atribut l'indicador *escàs -assa*, aquest nom és un bon candidat a NC. Altra vegada es repeteixen els mateixos patrons per a indicadors diferents.

N[- plural; + subjecte] (...) + ésser + (...) ⁴⁶ + *escàs -assa*[+ atribut]

La recerca d'aquest patró en el CT permet reconèixer els 21 NC següents: *alimentació, avifauna, capital, competitivitat, despesa, dotació d'ertzaines, equipament, fluid ejaculatori, flux, informació, nebulositat (2), nombre de cursos, nuvolositat (5), productivitat, quantitat d'orina, secreció*.

- (m00048 S) Això vol dir que, per desconeixement o algun altre motiu, l'**alimentació** no és **escassa**, però sí desequilibrada.
- (a00103 S) L'**avifauna** reproductora és **escassa** (ànec coll-verd, fotja, polla d'aigua o gallineta, algun cames-llargues), però en migració, o a l'hivern, s'hi poden veure espècies ben interessants i prou diverses, especialment entre les limicoles, així com alguns ardèids i anàtides.

---

⁴⁶Formes adverbials del tipus *relativament, més aviat, molt*, etc.

- (e00052 S) El posseïdor de capital pot obtenir interès perquè el **capital** és **escàs**, de la mateixa manera que el propietari de terres pot obtenir-ne renda perquè n'hi ha poques, però, mentre que pot haver-hi raons intrínseques per a l'escassetat de la terra, no n'hi ha per a la de capital.
- (g00133 HEAD) El president de Repsol considera que la qualitat dels actius del sector públic és força baixa a l'Estat i que la **competitivitat** és **escassa**.
- (m00047 S) I si es té en compte que la **despesa** d'aquest procediment és relativament **escassa**, es pot deduir que la fluoració és una mesura preventiva idònia per a combatre la càries.
- (g00036 S) Ardanza va anunciar que s'incrementarà la **dotació d'ertzaines** perquè és **escassa**.
- (e00062 S) L'**equipament** esportiu públic existent és **escàs**, està irregularment distribuït i es concreta en un tipus d'oferta específica, que és necessari completar amb altres possibilitats.
- (m00084 S) Les dues fases de l'orgasme canvien; l'ejaculació es pot donar immediatament després de l'emissió, o bé la fase d'emissió s'allarga i el **fluid ejaculatori** resulta molt **escàs**.
- (m00032 S) Però si el **flux** és **escàs** i aflueix cap a les dues venes, o a una sola part del cos, l'infant sobreviu, per bé que resta marcat.
- (m00082 S) La **informació** recollida als ajuntaments ha estat **molt escassa**.
- (g00087 S) La **nebulositat** va ser **escassa** al matí i variable a la tarda.
- (g00098 S) La **nebulositat** serà **escassa**, variable al Pirineu, les Illes i l'Alguer.
- (a00035 S) Fins ara, el **nombre de cursos de formació** formalment organitzats ha estat lamentablement **escàs**.
- (g00060 S) La **nuvolositat** va ser **escassa**, amb un ambient força sec i assolellat.
- (g00064 S) La **nuvolositat** va ser **escassa**; l'ambient, primaveral.
- (g00032 S) Dins un camp d'altres pressions que afecta tot Europa, la **nuvolositat** serà **escassa** als Països Catalans, amb intervals de núvols cap a l'Alguer.
- (g00062 S) La **nuvolositat** serà **escassa** i l'ambient diürn, sec i assolellat.
- (g00067 S) La **nuvolositat** va ser **escassa** i l'ambient força sec i assolellat.
- (g00096 S) I això s'aprecia perfectament fent el seguiment de les accions que protagonitza al llarg de qualsevol dels últims partits, en què la seva actitud és predominantment absent i negativa, en què no dóna cap sensació de perill i la seva **productivitat** és francament **escassa**.
- (m00050 S) Però, si bé s'orina moltes vegades al dia, la **quantitat d'orina** emesa a cada micció és **escassa**, ja que la bufeta mai no es pot buidar del tot.
- (m00056 S) Objectivament sol observar-se un discret aspecte fol·licular de la conjuntiva amb hiperèmia i augment de volum de la plica semilunaris, amb la característica que la **secreció** és més aviat **escassa**.

Avaluació del reconeixement: soroll i silenci

Si bé és cert que aquest indicador reconeix un nombre important de NC, no deixa de ser cert també que genera molt soroll. Del total d'ocurrències documentades d'*escàs -assa*, 89 són veritables NC, però una quantitat molt superior (un total de 296 és soroll⁴⁷). A continuació comentarem les característiques d'aquests falsos NC amb alguns dels exemples detectats.

Com també s'ha expressat en el soroll provocat pels indicadors *abundant* i *abundós -osa*, algunes de les ocurrències d'aquests falsos candidats a NC són noms de massa no col·lectius, que, per tant, també admeten aquest adjectiu. Per exemple: *aigua*, *vent*.

- (a00087 S) En aquest punt, com hem comentat abans, l'**aigua** és molt **escassa** a l'estiu pel fet que és agafada pel Canal Industrial de Berga.
- (g00096 S) Si bé en els últims dos anys no van ser necessàries les restriccions perquè es van registrar uns elevats nivells de pluges, Platja d'Aro i Calonge han viscut sempre una situació d'intranquil·litat, ja que els resultava **escassa l'aigua** dels pous o bé de la conca del riu Ridaura.
- (m00032 S) A l'hivern, preponderantment, vents de migjorn; **escàs el vent** del nord; secada.

Un altre grup de substantius detectats i que provoquen soroll són alguns exemples de noms singulars genèrics, com per exemple *isard*, *gat salvatge*:

- (a00103 S) L'**isard**, però, és **escàs**, possiblement pel fet que la zona no és classificada com a Reserva Nacional de Caça destacable.
- (a00103 S) Entre els mamífers destaca el **gat salvatge** —molt **escàs** a jutjar per les poques dades de què es disposa— i altres carnívors, com els nombrosos gat mesquer i fagina o gorjablanc.

Però el conjunt dels substantius «sorollosos» són majoritàriament noms deverbals que poden mesurar-se d'alguna manera i, per tant, poden anar qualificats per *escàs -assa*. Per exemple: *seguiment*, *implantació*, *creixement*, *coordinació*, *circulació*, etc.

- (g00128 HEAD) **Escàs seguiment** de la vaga de Solidaritat a Varsòvia.

---

⁴⁷No presentem en forma d'annex totes les ocurrències d'aquest soroll, per no excedir-nos excessivament en la llargada d'aquesta tesi, i tenint en compte que sempre responen a les característiques descrites a continuació.

- (g00077 S) La seva **implantació** és **escassa** al Xinjiang, la part meridional de la qual està poblada sobretot per musulmans, amb Kashgar com a ciutat principal.
- (g00039 S) Durant els dos primers terços de la gestació, quan el **creixement** del fetus és encara **escàs**, la mare augmenta la ingesta diària i fa servir aquest increment de nutrient per a la síntesi de lípids, els quals acumula en forma de greixos de reserva en els seus propis teixits.
- (e00052 S) Però, fins i tot així, encara fóra possible de mantenir l'estalvi col·lectiu, mitjançant la intervenció de l'Estat, a un nivell que permetés el **creixement** del capital fins al moment que deixés d'ésser **escàs**.
- (m00079 S) La problemàtica principal per a la realització d'assaigs clínics es troba en la excessiva pressió assistencial, l'**escassa coordinació** investigador - hospital, el desconeixement de les seves obligacions i els compromisos legals de les parts implicades, l'escassa o tímida transparència econòmica en el finançament, etc.
- (g00129 S) En uns temps marcats per la desqualificació i la mesquinesa intel·lectual, la serenitat és un bé d'**escassa circulació**.

I sobretot noms de qualitat deadjectivals amb un nombre d'ocurrències força rellevant dins del total de soroll. En són alguns exemples: *rendibilitat, dificultat, operativitat, velocitat, viabilitat, efectivitat, activitat, moralitat, densitat*, etc.

- (m00026 S) El diagnòstic d'infecció per E. chaffeensis es pot basar en l'examen directe microscòpic de sang perifèrica (o LCR) a la recerca d'inclusions (**rendibilitat escassa**), el cultiu de sang (només disponible en laboratoris de cultius cel·lulars específics), la detecció de seqüències genètiques pròpies de l'espècie (en fase d'investigació) i la detecció d'anticossos específics (mètode de preferència clínica).
- (m00100 S) Es va realitzar una diferenciació entre el que es va denominar **dificultat escassa**, dificultat moderada, i dificultat alta.
- (m00100 S) Les activitats per a les quals existia menys o **escassa dificultat** eren: moure's dins de casa, anar-se'n a dormir/llevar/-/se, mantenir-se dret, utilitzar el WC, rentar-se, cuinar, preparar una beguda calenta.
- (e00044 S) Però aquesta és una solució d'**operativitat molt escassa**, ja que, com és ben sabut, una petita fracció de les accions pot atorgar el poder quan la resta dels títols està molt escampada.
- (e00042 S) El camí és llarg i la **velocitat escassa**, per això, no hi ha res millor que anar a parar a les estadístiques.
- (g00057 S) La **viabilitat** de la setmana 4 x 8 és certament **escassa**, però la idea té un punt interessant.
- (e00093 S) Com ja s'ha assenyalat moltes vegades, l'**efectivitat** de la Llei de Bases fou **escassa**.
- (g00132 S) La rebaixa dels tipus d'interès van ser ahir l'únic incentiu dels mercats de valors, que van obrir la setmana amb una **escassa activitat** a l'espera de la possibilitat que avui el Banc d'Espanya redueixi el preu oficial del diner.
- (a00028 S) El principal punt negatiu actual és l'**escassa activitat** de les administracions locals per corregir els abocaments fora dels límits de la seva xarxa de clavegueram.

- (g00027 S) Hi havia massa lladres i tenien enorme influència en aquell sistema de moltes clavegueres i **moralitat pública escassa**.

Pel que fa al silenci, del total d'ocurrències d'aquest indicador en el CT, un percentatge molt baix (només 13 casos) esdevenen silenci perquè —de manera semblant al que s'ha dit en parlar de l'indicador *abundant*— la puntuació inserida entre el substantiu i l'adjectiu, sigui perquè es tracta d'un incís o d'una enumeració de complements, no en permet el reconeixement d'acord amb el patró establert⁴⁸ (per exemple, *deposició, inversió pública, leucorrea, nombre d'impugnacions, nuvolositat, pluviositat, pòsit*).

- (m00032 S) El vuitè, **deposició** negra, **escassa**, compacta.
- (a00035 S) S'ha de fer front a l'endeutament, uns preus i uns acords institucionals inadequats i la dificultat de dirigir l'**escassa** (i cada vegada més) **inversió pública** cap a les iniciatives ambientals.
- (m00026 S) A més, hi sol haver **leucorrea** espessa, que a vegades és **escassa**, i és composta d'acumulacions d'hifes, pseudohifes i cèl·lules epitelials.
- (d00097 S) L'establiment d'aquesta normativa i l'actuació de la Comissió en relació als contractes amb finançament comunitari ha fet que el compliment del requisit de publicació d'anuncis des de 1986 hagi augmentat i que també es detecti un **major nombre, molt escàs** encara, **d'impugnacions** per empreses perjudicades per presumptes infraccions dels poders adjudicadors.
- (g00030 S) La **nuvolositat** va estar força variable, **escassa** a la matinada al Principat i abundant al País Valencià amb precipitacions febles.
- (g00024 S) Per als pròxims dies, la **nuvolositat** serà variable, **escassa** el cap de setmana i Reis, amb ambient assolat i fred.
- (a00103 S) La **pluviositat, escassa** (300-400 mm. anuals) i molt irregular interanualment, la d'aquesta àrea una de les més àrides d'Europa.
- (m00032 S) El vuitè, féu uns orins de millor color, que deixaven un **pòsit blanc, escàs**.

O bé el substantiu no apareix explícitament davant o darrere de l'indicador, per raons anafòriques; en són exemples les ocurrències de *nebulositat* i *nuvolositat* següents:

---

⁴⁸Si el reconeixement és manual no hi ha problemes per identificar-los, i deixen de ser silenci per incrementar el nombre d'ocurrències de NC detectats mitjançant aquest indicador.

- (g00005 S) **Nebulositat** abundant al nord del Principat i **escassa** a la resta dels Països Catalans.
- (g00089 S) La **nebulositat** va ser variable al Pirineu i **escassa** a la resta, amb bancs de núvols a la tarda a la costa.
- (g00064 S) Amb aquest vent més aviat sec, la **nuvolositat** serà variable a les comarques del Pirineu i **escassa** a la resta, amb predomini de l'ambient sec i assolellat.
- (g00070 S) La **nuvolositat** serà variable a les comarques del Pirineu i **escassa** a la resta, ambient sec i assolellat.
- (g00076 S) Sota la influència del vent sec de ponent, **nuvolositat** variable a les comarques del Pirineu i **escassa** a la resta, on l'ambient serà molt sec, assolellat i càlid al migdia.

Síntesi

Indicador: <i>escàs -assa</i>
Patró 1a: $N_{[-\text{plural}]} + (\{\text{més, molt, tan...}\}) + \text{escàs -assa}$
Patró 1b: $\text{escàs -assa} + N_{[-\text{plural}]}$
Patró 2: $N_{[-\text{plural}; +\text{ subjecte}]} (\dots) + \text{ésser} + \text{escàs -assa}_{[+\text{ atribut}]}$
Total d'ocurrències: 383; total de NC: 89 (23.23 %); soroll: 294 (76.77 %); NC diferents: 54; silenci: 13 casos.
NC detectats: <i>afluència de públic, afluència sanguínia, ajuda, alimentació (2), assistència, avifauna, bibliografia, capital, competitivitat, concurrència, demanda (2), deposició (2), despesa, dotació d'ertzaines, epistaxi, epistaxi nasal (2), equip d'ajudants, equipament, finançament (2), fluid ejaculatori, flux (3), informació (3), infraestructura (2), innervació, irrigació, mà d'obra, majoria (2), mig any, nebulositat (5), nombre (3), nombre de bancs emissors, nombre de cursos, nombre de fibres, nombre de lleis (2), nombre de països, nombre de persones, nombre de textos, nombre d'instal·lacions, nuvolositat (15), obra (2), participació, població (2), poblament, poesia, pòsit (2), productivitat, públic, quantitat₁, quantitat de neu, quantitat d'orina, secreció, secreció uretral, varietat d'idees, vigilància, vòmit.</i>

8.1.4 Indicadors verbals

Antecedents

Segons Bosque (1985), "los verbos que rigen objeto directo plural o singular coordinado (*reunir, juntar, agregar, disgregar, congregar, amontonar, etc.*) aceptan singulares no coordinados si son colectivos". Aquest criteri, però, no exclou alguns noms de massa que no són NC, com indica el mateix autor (p. e. *reunir dinero*)⁴⁹. Dubois i Dubois-Charlier (1996, 130) també esmenten aquesta característica per als NC d'éssers vius per al francès:

"Ces collectifs peuvent entrer dans la syntaxe des verbes qui admettent habituellement des objets pluriels ou duels, tels les verbes de:
* dispersion ou distribution : *disperser, disséminer, égayer, éparpiller, aligner, ranger, départager, désacorder, canaliser vers*;
* groupement ou dégroupement : *attrouper, confédérer, ameuter, fédérer, rafler, regrouper, unir, désunir*;
* locatifs de sortie de lieu : *évacuer* (les gens / la foule de la place);
* groupement ou dégroupement de duels : *apparier, accoupler, désapparier, déparier, désaccoupler*."

Però, més enllà dels acusatius que regeixen aquests verbs, Dubois et al. també esmenten els verbs —alguns són coincidents amb els anteriors— que es construeixen normalment amb subjectes plurals, com alguns verbs pronominals o intransitius dels que anomenen de «mouvement d'ensemble vers ou dans un lieu (*confluir*), groupement (*se concentrer*), réunion, dégroupement (*se grouper*)».

Així doncs, explorar aquesta via que presenten Bosque i Dubois et al., permet anar força enllà i postular com a possibles indicadors de la noció de NC alguns d'aquests verbs combinats amb altres elements que porten cap a determinats patrons de reconeixement d'aquesta noció. Aquesta via, a més, queda avalada d'entrada per alguns dels NC documentats en el CCC que mostren en els seus contextos la presència d'algun d'aquests verbs; per exemple:

- "s'ha lograt *reunir* en algunas de las nostras comarcas la **aglomeració d'elements** industrials de que hem parlat en un dels"
- "la seva ràpida difusió per Europa, la gran **clientela** que *va reunir* a Espanya"

---

⁴⁹Vegeu també Bosque (1999, 43-44); i per al francès, Guillet (1978), que fa una anàlisi, des de la gramàtica transformacional, dels tipus de verbs que requereixen plural dels actants i que, per tant, poden conduir cap a possibles NC.

- "dirigi la paraula á aquell *aixám de gent* allá *reunida*"
- "pensava en la miserosa *col·lectivitat* humana que, milers d'anys enrera, anava a *reunir-se* en aquelles coves"
- "s'anaven prodigant, fins que *es reuniren* a la platja una *vintena de caps de bestiar*"
- "Si vosaltres no podeu pas *reunir* una *vintena de sometents*, no d'aquests de toch de campana que surten"
- "L'*articulat* d'aquest projecte de llei *s'agrupa* en set títols"
- "petit poblet a 960 metres alt. amb una *vintena* de cases *agrupades* a l'entorn de l'església parroquial"

Com que es tracta d'indicadors diferents que tenen, per tant, patrons una mica diferents perquè les condicions varien de l'un a l'altre, els presentem separatament: *reunir* (8.1.4.1), *aplegar* (8.1.4.2), *agrupar* (8.1.4.3), *congregar* (8.1.4.4), *ajuntar* (8.1.4.5), *amuntegar* (8.1.4.6), *aglutinar* (8.1.4.7), *dispersar* (8.1.4.8).

8.1.4.1 Indicador: *reunir*

L'indicador *reunir* és un dels elements lèxics més productius per a la detecció de NC dins dels textos, i a la vegada també es presenta en patrons de reconeixement diversos que permeten obtenir resultats quantitativament desiguals. L'anàlisi del total d'ocurrències d'aquest verb en el CT (1178) permet de proposar diversos patrons amb els filtres i les condicions corresponents per aconseguir uns resultats òptims en la detecció de candidats a NC, que presentem a continuació.

a) Quan un substantiu singular no coordinat és el complement directe del verb *reunir*, i no va acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per la preposició *amb* seguit d'un (o més) substantius, aquest nom és un bon candidat a NC. Responen al patró següent:

<i>reunir</i> + (...) + N[-plural; + CD] + ≠ <i>amb</i>
---

les 63 ocurrències corresponents als NC següents: *assemblea*, *capital*, *comissió de garants*, *congrés*, *conjunt*, *conjunt de béns*, *conjunt de peces*, *consell*, *consell d'administració*, *consell escolar*, *consell nacional*, *consens*, *crème de la crème*, *estat major*, *exmatrimoni*, *família*, *fons d'obres*, *fòrum d'estudiosos* (2), *gent*, *grapat de periodistes*, *grup de personatges*, *grup de*

persones (2), grup de tècnics, infinitat de mostres, informació (4), jurat, legislació administrativa, llegat, majoria d'entitats, majoria de vots, majoria parlamentària, material, mesa (3), nombre d'exemples, nombre de concerts, nombre de personalitats, obra (2), palmarès, parlament, part dels pronòstics, plana major (2), plantilla, plenari, públic, quantitat₂, quantitat de factors, secció, suma (2), tot tipus de naus, trentena d'intel·lectuals, trobada d'humanistes, xifra (2).

Sovint entre l'indicador verbal i el candidat a NC hi apareix un determinant i prou —precedit de *tot tota* en alguns casos (vegeu p. e. *família, plantilla*)—, però hi ha alguns casos en què hi trobem un qualificatiu del tipus *bon*, que denota pluralitat. En algunes ocurrències en què el candidat és [—comptable] no hi ha determinant (p. e. *informació, capital*) o bé s'insereix algun quantitatiu adverbial o adjectival (*prou, més, major, etc.*). Vegem-ne una mostra a continuació, i el total de les ocurrències a l'annex 6:

- (e00088 S) Així que **va haver reunit prou capital**, va resoldre venir a Barcelona i establir-s'hi per compte propi.
- (g00076 S) Tot i ser aviat per aventurar candidats a substituir Jiménez de Laiglesia, s'apunta el president de la Cambra de Comerç, Arturo Virosoque, com la persona que arribaria a **reunir major consens**.
- (g00060 S) L'estrena del programa, concebut per **reunir tota la família** al voltant de la televisió, compta amb la presència de l'actor nord-americà Bob Hoskins, del cantant de Sabadell Sergio Dalma i del grup Texas.
- (g00125 S) Ha pogut **reunir un grapat de periodistes** estrangers al restaurant del Parlament danès, possiblement uns quants menys dels que hi hauria si els sondejos no fossin tan contundents a favor del «sí» a Maastricht i si els arguments d'aquesta agrupació heterogènia no sonessin tan extemporanis i sospitosos de contradiccions internes.
- (e00044 S) La funció de coordinació consisteix a **reunir informació** de l'exterior i de l'interior de l'empresa i, sobre aquesta, decidir el pla d'actuació i les tasques concretes que cada participant, dintre de la seva especialitat o del que s'ha explicitat al seu contracte, ha de dur a terme.
- (g00135 S) L'acte, presidit pel rector de la Universitat, Ramon Lapiedra, el president de la Generalitat Valenciana, Joan Lerma, l'alcalde de la ciutat, Rita Barberà, el conseller de Cultura, Andreu López, i la viuda del poeta, Isabel Lorente, **va reunir un bon nombre de personalitats** de tots els àmbits de la vida valenciana.
- (g00093 S) Des de llavors **ha reunit un bon palmarès**, coronat amb les seves dues últimes victòries a la prestigiosa Paris-Roubaix, considerada com la clàssica més dura.
- (g00105 S) El tècnic **va reunir tota la plantilla** en el vestidor i va preguntar a tots els seus jugadors si ajudaven i de quina manera ho feien la penya radical.

Una variant del patró anterior és quan un substantiu singular no coordinat és l'antecedent d'un pronom relatiu que fa de complement directe de l'indicador *i*, altra vegada, no hi ha un sintagma preposicional introduït per *amb*. En l'aplicació en el CT únicament un candidat a NC (*quantitat d'informacions*) respon a aquest patró:

N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu [+ CD] + *reunir* + ≠
amb

- (e00101 S) En efecte, quan expressem el valor de tots els béns en termes d'un sol d'ells (l'escollit precisament com a moneda), reduïm dràsticament **la quantitat d'informacions que compradors i venedors han de reunir**, per jutjar la conveniència o no d'efectuar una determinada acció de venda o d'adquisició sota certes condicions.

b) Quan un substantiu singular no coordinat —que no sigui un individu animat— és el subjecte de l'indicador *reunir*, que té com a complement directe un substantiu plural⁵⁰, el primer nom és candidat a NC. La cerca del patró

N[- plural; + subjecte] + *reunir* + N[+ plural; + CD]

en el corpus ha donat com a resultat un total de 23 ocurrences que es corresponen als NC següents: *acadèmia*, *capital fix*, *col·lecció*, *comissió*, *congrés*, *consell*, *equip*, *exposició* (5), *fira* (2), *grup*, *grup de treball*, *manifestació*, *oferta*, *reunió*, *sèrie*, *servei* (2), *simposi*.

- (g00123 S) **L'Acadèmia Musical de Barcelona**, segons els responsables, neix amb la intenció de **reunir** "instrumentistes dedicats a la interpretació simfònica per oferir-los l'oportunitat d'interpretar peces antigues amb instruments originals, sota la direcció d'una batuta jove, però consolidada".
- (e00101 S) **El capital fix reuneix** tots els mitjans de producció que poden ser utilitzats en diversos cicles productius: maquinària, instal·lacions i eines de treball, com la nau on hi ha la fàbrica de mobles, o el martell utilitzat pel fuster.
- (g00077 S) **La col·lecció**, una iniciativa de la Fundació Música Contemporània i la Societat General d'Autors i Editors, **vol reunir** orquestres de tot Espanya, perquè cadascuna interpreti els compositors autòctons de cada lloc, segons explicava el director de la Fundació, Albert Sardà.
- (d00008 S) **La Comissió pot reunir** els representants dels centres de recerca públics i privats així com tota mena d'experts que efectuen recerques en els mateixos àmbits o en àmbits connexos per procedir a consultes recíproques i a bescanvis d'informacions.

⁵⁰Que ha de correspondre's amb els elements que constitueixen el conjunt que denota el candidat a NC.

- (g00069 S) **El congrés ha reunit** representants d'una quarantena de petites i mitjanes empreses i institucions del sector turístic, amb l'objectiu de donar respostes als canvis i la competència creixent que els suposen les ofertes de grans grups verticals que rebenten preus.
- (a00070 S) L'únic sector on existeix una experiència de regulació concertada a casa nostra és el de l'agricultura ecològica, que mitjançant **el Consell** Regulador de l'Agricultura Ecològica (CRAE) en procés de transformació **reuneix** unes sis-centes finques i una seixantena de centres d'elaboració.
- (g00132 S) Floro va comentar que està a favor que Clemente convoqui "molts" jugadors del seu equip, que l'argentí Eduardo Esnaider serà el quart estranger la pròxima temporada i que per guanyar la Copa d'Europa el seu **equip** està obligat a **reunir** "els 15 millors jugadors espanyols i tres o quatre estrangers de l'èlite mundial".
- (g00090 S) Peter Moore va destacar la triple importància de **l'exposició** perquè **reuneix** tres creadors excepcionals: "Disney, Dante i Dalí, són les tres D de tres genis".
- (g00135 S) **L'exposició** ha estat visitada per 11.800 persones des de la seva inauguració el 30 de març, i té un caràcter antològic, ja que **reuneix** quinze peces representatives de la trajectòria creativa de Merz.
- (g00103 HEAD) Una **exposició reuneix** a Barcelona 33 dels vehicles més famosos del cinema.
- (g00044 S) **Una exposició reunirà** els millors treballs dels 215 concursants.
- (g00093 S) **Una exposició reunirà** les joies bibliogràfiques espanyoles del XVIII.
- (g00025 S) **La Fira** del Disc i Cinema de Col·leccionista, organitzada per les empreses Barsa Promociones S.A. i Guitar-T Producciones, **reunirà** uns 40 expositors, que exhibiran tant discs com tota mena d'objectes relacionats amb el cinema.
- (g00081 S) La 5a **Fira** del Disc de Col·leccionista de Girona, que se celebra avui al Palau de Fires de la Devesa, **reunirà** 120 expositors de 12 països diferents que posen a la venda 500.000 articles, entre discos, compactes, vídeos, còmics i samarretes.
- (g00107 S) **El grup reuneix** avui per a aquesta ocasió tots els membres que han format part de l'orquestra i convidats com músics de Sau, Umpah-pah, Karda Fàstik, Huapachá Combo, Los Sirex i Los Salvajes.
- (e00048 S) La primera d'elles, anomenada «**grup de treball** regional», **reuneix** representants de l'administració de l'estat (Ministeri de Treball) i de l'administració local, organismes socials (empreses i sindicats), així com organismes tècnics consultius (ISFOL).
- (g00086 S) A Londres, **la manifestació** pacifista celebrada a Hyde Park **va reunir** unes 1.500 persones, segons la policia.
- (g00105 S) Per aconseguir aquests objectius, una de les línies d'actuació de l'Ajuntament consisteix a homologar **l'oferta** ciutadana perquè **reuneixi** unes determinades condicions de qualitat pedagògica, preu i integració social.
- (e00099 S) **La reunió** es va fer en el Centre Cívic de la vila de Toyota, i **va reunir** més de 100 persones.
- (m00055 S) **La sèrie reuneix** 21 casos.
- (g00034 S) En el temps que porta funcionant, **el servei ha reunit** 4.000 títols de continguts educatius, ha realitzat més de dos milions de préstecs de material audiovisual

i 120.000 d'equips d'edició, ha format 26.000 professors i ha fet 130.000 còpies de vídeos per a centres docents i videoteques dels centres de recursos pedagògics (CRP).

- (g00034 S) **El servei ha reunit** 4.000 títols per prestar als docents.
- (g00026 S) **Un simposi reunirà** també pròximament musicòlegs d'arreu del món per estudiar la seva obra i al setembre una exposició mostrarà documents, partitures i objectes procedents de diferents arxius europeus.

De manera semblant al patró anterior, aquest també té com a variant el candidat a NC com a antecedent d'una frase de relatiu; així en el corpus trobem un cert nombre de candidats a NC que responen al patró:

<p>N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>reunir</i></p>

En total són 21 ocurrències —una quantitat molt similar a la seva variant— que tenen aquest patró estructural amb l'indicador *reunir*: *agrupament*, *col·lecció*, *concentració*, *conferència*, *consell assessor*, *encontre*, *entitat*, *festival*, *institució*, *manifestació*, *oficina*, *organisme*, *organització*, *plataforma*, *quadre*, *repertori*, *simposi*.

- (g00029 S) Aquesta és una proposta formulada per **l'Agrupament** de Botiguers i Comerciants de Catalunya (ABC), **que reuneix** nombroses associacions de botiguers de tot el Principat.
- (g00029 S) Primer títol de **la col·lecció** Polissons per a lectors amb esperit jove **que reunirà** tant autors catalans com traduccions.
- (g00038 S) El lehendakari Ardanza i els líders sindicals van ser a la **concentració** de Burgos, **que va reunir** 15.000 persones.
- (g00132 S) Aquesta serà la idea que centrarà **la conferència** afro-americana que tindrà lloc a la capital del Gabon, Libreville, i **que reunirà** més de mil empresaris africans i nord-americans.
- (g00029 S) El calendari final proposat per la Generalitat no variarà substancialment del que Angerri va presentar **al Consell Assessor** de Comerç —**que reuneix** representants de les associacions de comerciants i de les grans superfícies— el 5 de desembre passat, i concentrarà sis dels vuit festius entre desembre i gener, per afavorir les compres de la temporada nadalenca i les rebaixes d'hivern.
- (g00093 S) El pensador Raimon Panikkar va pronunciar ahir la conferència inaugural del «Simposi Internacional de Filosofia de l'Edat Mitjana», **encontre que reuneix** durant aquesta setmana a la capital de l'Osona destacats filòsofs medievalistes com ara Charles Lohr, Anthony Bonner, Alfons Maierú, Albert Zimmermann i Tulio Gregory, entre d'altres.
- (g00034 S) Aquests dies es discuteix el Programa Metropolità de Gestió de Residus Municipals (PMGRM) promogut per **l'Entitat Metropolitana**, **que reuneix** 33 municipis de l'àrea de Barcelona, on hi viuen més de 3 milions de persones.

- (g00005 S) **Festival** Internacional de Poesia de la Fira del Llibre, **que reunirà** poetes de tot el món, entre els quals hi haurà Fanny Rubio, David Jou, Blai Bonet i José Hierro.
- (g00048 S) La comissió aconsella de crear **una nova institució**, dotada d'estructures i de mitjans adequats, **que reuneixi** les col·leccions del Museu de l'Home (Trocadero) —un dels museus d'antropologia més grans del món, creat el 1937— i les del Museu Nacional de les Arts d'Àfrica i d'Oceania, situat a l'antic Palau de la França d'Ultramar, construït per a l'Exposició Colonial del 1931 a la Porte Dorée de París.
- (g00005 S) L'Onze de Setembre del 1981 la Crida va convocar **una manifestació que va reunir** unes 100.000 persones a Barcelona, i que va ser el prolegomen d'un acte similar el 14 de març de l'any següent contra la LOAPA.
- (g00101 S) El consolat nord-americà n'ha organitzat una **oficina que reuneix** 38 centres superiors.
- (g00037 S) Aquesta és la feina de Task Force 2000, **un organisme** creat el 1990 **que reuneix** diversos grups en un fòrum a fi d'intercanviar punts de vista sobre com es pot promoure i millorar el nostre esport: jugadors, entrenadors, àrbitres, directius, metges, tots els que tenen un enllaç professional i pràctic amb el futbol.
- (g00076 S) Silla ha posat com a condició que **l'organització que reuneix** les petites i mitjanes empreses, L'Empresarial, s'integri en la CEV.
- (g00024 S) Manel Garcia, de CCOO, va fer pública la denúncia ahir en nom de la **plataforma que reuneix** les set centrals sindicals: UGT, CSP-CSIF, UGT, Catac, Cemsatse, USO, CCOO i SAC.
- (g00087 S) Ho faran amb més esperances que no pas realitats davant **del quadre** més fort **que** una competició de golf **pot reunir** i en unes condicions de joc que, en principi, no els concedeixen massa possibilitats.
- (g00060 S) És l'argument de *Zurüstungen für die Unsterblichkeit* (Preparatius per a la immortalitat), l'última obra de teatre de l'escriptor austríac Peter Handke, estrenada ahir a la nit al Burgtheater de Viena, sota la direcció del prestigiós alemany Claus Peymann i amb un **repertori que reuneix** alguns dels actors de més anomenada de parla germànica: Anne Bennent, Gert Boss i Ursula Höpfner.
- (g00135 S) L'auditori de la Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca acull des d'ahir **el I Simposi** Internacional sobre Joan Miró, **que reuneix** els principals especialistes mundials de l'obra mironiana amb l'objectiu de presentar els resultats de les seves investigacions més recents i mantenir un canvi d'impressions entre especialistes.

c) Quan el verb es presenta en la seva forma pronominal, si el substantiu que n'és el subjecte va en singular i no es coordina amb cap altre nom, i el verb no porta cap complement introduït per la preposició *amb*, aquest substantiu vehicula la noció de nom col·lectiu. Així la cerca del patró

N[- plural; + subjecte] + <i>reunir-se</i> + ≠ <i>amb</i>
---

en el CT té una productivitat molt alta, ja que permet la detecció de les 126 ocurrences dels NC següents: *assemblea*, *assemblea ordinària*, *associació*, *cenacle d'artistes*, *centenar de radioaficionats*, *coalició*, *comissió* (7),

comissió de parlamentaris, comissió mixta (2), comissió parlamentària, comissió permanent (3), comitè (8), comitè central, comitè d'apel·lació, comitè d'experts, comitè de vigilància, comitè directiu, comitè executiu, comitè general, conferència, congrés (2), consell (2), consell d'administració (5), consell de ministres (2), consell de seguretat (6), consell directiu (2), consell general (2), cúpula, direcció (3), equip transdisciplinar, executiu (2), executiva, família, familiada, gent (2), govern (3), grup (3), grup d'artistes, grup d'estudiants, grup parlamentari (2), junta de seguretat (3), jurat, macroparlament, mena de penyes, mesa (6), miler de persones, millor de la ciutat, multitud d'escriptors, oposició, organisme (2), organització, parlament (11), patronal (2), penya, personal, plana major, plantilla, ple, ponència (2), presidència, sala contenciosa administrativa, secretariat, senat, soviet suprem (2), subcomissió, successió de referències⁵¹. Vegem-ne a continuació uns quants exemples, i per al total d'ocurrències vegeu l'annex 7:

- (g00061 S) La seva casa era un món, ja que la seva muller donava lliçons de cant, i allí **s'hi reunia un cenacle d'artistes** diversos, envoltats per les col·leccions de rajoles que l'artista anà adquirint amb els anys.
- (g00026 S) A banda d'aquestes dues manifestacions, **un centenar de radioaficionats es van reunir** ahir a Jaén i van formar una caravana de vehicles per demanar l'alliberament de Cosme Delclaux i José Antonio Ortega Lara.
- (g00109 S) **El consell de seguretat** nacional es va reunir sota la presidència del primer ministre, Dingiri Banda Wijetunga, que va prestar jurament com a cap d'Estat.
- (e00088 S) Allí es reunia, en fi, **el millor de la ciutat** a la sortida dels teatres i dels cines.
- (m00078 S) A continuació **es reuneix l'equip transdisciplinar**, per tal d'enregistrar sistemàticament tota la informació i projectar objectius a llarg termini.
- (g00021 S) Una **família** mafiosa es reuneix per assistir al funeral del germà petit.
- (g00061 S) És bo que la **gent es reuneixi**, demostra la vitalitat del nostre espai, va dir per situar aquesta dada com un dels indicadors del bon estat intern del partit.
- (g00100 HEAD) **El govern** brasiler es reuneix per replantejar la seva política econòmica després del plebiscit.
- (g00031 S) **El nou grup**, integrat per col·laboradors aliens a la institució monàrquica, es va reunir per primera vegada dimecres passat i va fer un pla de treball a cinc anys vista per preparar l'hereu de la corona per al tron i fer que guanyi el respecte que susciten alguns membres de la monarquia, com ara la mateixa reina Elisabet II.
- (g00105 S) En concret, a la recepció oferta en el seu honor a Boston, un **grup d'estudiants espanyols d'aquesta ciutat es van reunir** a la porta de l'hotel on es feia la recepció per donar als monarques la benvinguda.

⁵¹Curiosament es tracta de l'únic NC que no remet a conjunt d'humans.

- (g00078 S) És impossible saber de què es va parlar en l'habitació tancada on **es reuneix el jurat**.
- (e00088 S) Allí **es va reunir la penya** dels Benguerel, Riquer, Agustí, Juan Arbó, Grau Sala, Vinyoli.
- (g00060 S) La **plana major** del cinema francès **es va reunir** ahir al vespre per atorgar, en una solemne cerimònia, els premis César.
- (g00100 S) Potser per aquest motiu, **la plantilla** va desmentir ahir que **es pensi reunir** pròximament per donar la seva versió de la multa que es va imposar dilluns passat a quatre companys (Kornèiev, Mokh, Lluís i Àngel Luis), amb motiu d'una sortida nocturna per celebrar l'aniversari de la dona del primer.
- (g00076 S) El secretari general de CETM, Javier de Mauricio, va anunciar que aquesta tarda **es reunirà el ple** del Comitè Nacional del Transport de Mercaderies, òrgan assessor del ministeri de Foment en el qual estan integrades pràcticament totes les associacions, per revisar el que ha passat durant tots aquests dies de vaga i estudiar els acords firmats.
- (g00077 S) La tensió amb el PP resultava evident fins i tot als passadissos, quan el president del grup, Josep Curto, va insistir de nou que **la ponència no es pot reunir** mentre no se superi la crispació, discrepàncies, enfrontaments i baralles cada vegada més greus entre Convergència i Unió.
- (g00136 S) **La presidència** de la coalició té previst **reunir-se** aquest matí.
- (g00043 S) La amante de Wittgenstein (Destino) és una novel·la estranya i d'una rara bellesa: es tracta del monòleg d'una dona convençuda que ella és l'única persona viva en el món, un monòleg fet de breus paràgrafs frase, on **es reuneixen una successió de referències** vitals i culturals trenades amb una lògica inèdita i d'una aparent transparència.

Aquest patró també té la seva variant corresponent amb una frase de relatiu, tot i que quantitativament en el CT té una representació menor. Així, presenten el patró:

N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>reunir-se</i> + ≠ <i>amb</i>
---

només un total de 28 ocurrències, la majoria coincidents amb els candidats detectats amb la variant anterior: *agrupació, assemblea, assemblea general, club, comissió (3), comissió executiva, comitè, comitè de competició, comitè d'enllaç, congrés, consell, consell d'administració, consell de ministres, consell general, equip, grup d'artistes, grup de palestins, mesa, òrgan, parlament, partit, penya, presidència, representació, secretariat, taula*.

- (g00087 S) El Reial Cercle Artístic de Barcelona el va fundar el 1881 **l'Agrupació d'Aquarel·listes, que es reunia** a l'antic cafè Novetats.

- (g00083 S) Karadzic va advertir que **'l'Assemblea** del poble serbi, **que s'ha de reunir** avui, podria prendre fàcilment la decisió de rebutjar tota col·laboració amb els que es comporten de forma parcial en aquest conflicte i duen a terme obertament una política antisèrbia".
- (g00089 S) La decisió final correspon a **'l'Assemblea General**, **que** podria **reunir-se** avui per pronunciar-se definitivament sobre l'adhesió, reunió a la qual podria assistir el president macedoni, Kiro Gligorov.
- (g00084 S) Forma part del **club** de «mamuts» de l'RPR **que** cada setmana **es reuneix** al voltant de Jacques Chirac.
- (g00077 S) Per aquesta raó, el debat es va tornar a encendre quan es va proposar que **la comissió de cultura que es reunirà** demà introdueixi aquest punt en l'ordre del dia i nomeni els ponents.
- (g00091 S) Andreotti assegura que es defensarà, i podria aparèixer dimecres davant **una comissió** «ad hoc» del Senat **que es reunirà** per discutir l'eventual aixecament de la seva immunitat parlamentària.
- (g00077 S) Els portaveus dels grups parlamentaris Socialista, d'IU-IC i del PNB a la **comissió de sanitat, que es va reunir** ahir, van censurar amb contundència els fets.
- (g00084 S) El govern central confia que **la comissió executiva** del PSOE, **que es reunirà** demà passat a Madrid, resolgui la crisi oberta a les files socialistes a causa del «cas Filesa».
- (g00038 S) La data l'ha de fixar el **comitè federal, que es reunirà** al febrer, amb quatre mesos d'antelació, de manera que amb tota probabilitat el congrés es farà la segona quinzena de juny.
- (g00108 S) En aquest comunicat **del Comitè de Competició** de la Federació, **que es va haver de reunir** de forma urgent, el positiu es considera anul·lat perquè va prendre la substància mitjançant un esprai, cosa que permet el reglament.
- (g00021 S) La llei de ports, el traspàs del trànsit als Mossos, el finançament de la sanitat i la cessió de les polítiques passives de l'Inem seran les principals qüestions que tractaran avui els membres del **comitè d'enllaç** de CiU, **que es reunirà** a la seu d'Unió.
- (g00005 S) Els resultats de la consulta a les bases de l'SPD no són vinculants per **al congrés del partit, que es reunirà** el 25 de juny per escollir el substitut de Björn Engholm, que va dimitir a començaments de maig.
- (a00068 S) Quan agrupa els Caps d'Estat o de Govern se li dona el nom de **Consell Europeu que**, amb l'objectiu d'impulsar la Unió Europea, **es reuneix** almenys dos cops l'any.
- (g00127 S) El **consell d'administració** de l'Espanyol, **que es va reunir** ahir a la nit a Sarrià, ha iniciat contactes amb diferents entrenadors per substituir José Manuel Díaz Novoa a la banqueta de l'equip blanc-i-blau a partir de la pròxima temporada.
- (g00024 S) El nou **consell de ministres, que es va reunir** ahir mateix al vespre per designar la delegació que anirà a la pròxima Conferència Internacional de Donants prevista per als dies 9 i 10 a Brussel·les, té una composició multiètnica.
- (g00042 S) Els treballs **del Consell General** de la IS —**que es reuneix** dues vegades a l'any però que aquest cop té especial importància perquè debat la reforma de l'organització— van començar a primera hora del matí.
- (g00088 S) La selecció té el problema que és **un equip que es reuneix** i es desfà en una setmana.

- (g00050 S) Al seu dia vaig veure el quadre i el meu amic Lluís Monreal em va dir que Picasso va conèixer els germans Fernández de Soto, Àngel i Mateu, a Barcelona l'any 1899, quan va començar la seva amistat amb **el grup d'artistes i escriptors que solien reunir-se** al cafè d'Els Quatre Gats.
- (g00123 S) Ahir, els militars israelians van decidir obrir foc contra un **grup de palestins que s'havien reunit** al domicili de la víctima.
- (g00034 S) **La mesa, que es reuneix** el dia 21, i la junta de portaveus, que ho farà el 28, han de fixar la data del debat.
- (g00042 S) Aquest **òrgan, que es va reunir** ahir per primera vegada, va decidir també la composició de la seva comissió permanent, que, a més del mateix Defensor del Contribuent, quedarà formada per José Aurelio García Martín, Íñigo Dago Elorza, Soledad Plaza i Andrés Sánchez Pedroche.
- (g00127 S) No obstant, el fet més insòlit, i si es vol suïcida, el va protagonitzar **el partit de govern, Acció Democràtica (AD), que ahir es va reunir** en una cimera extraordinària per fer una purga als que han sortit de la línia oficial, com és el cas del president d'AD, Humberto Celli.
- (g00005 S) Owen i Stoltenberg també van participar, encara que només momentàniament, en les discussions de **la presidència col·legiada** de Bòsnia, **que ahir va reunir-se**, després de més d'un any de no fer-ho, a Ginebra.
- (g00076 S) L'argentí Diego Armando Maradona va encapçalat ahir la multitudinària **representació** del sindicat internacional de futbolistes professionals, **que es va reunir** a Barcelona per tractar diferents temes i presentar l'homenatge al jugador belga Jean-Marc Bosman del pròxim dia 27 d'abril a l'Estadi Olímpic de Montjuïc.
- (g00073 S) Comissions Obreres i UGT de Catalunya van anunciar ahir que els secretaris generals de tots dos sindicats demanaran una entrevista urgent al president de la Generalitat per demanar-li que reactivi **la taula** sobre l'ocupació, que va ser creada per impulsar el diàleg social, però **que no es reuneix** des del passat mes d'octubre, a pesar que el traspàs de les competències de l'Inem a la Generalitat es produirà d'aquí a poques setmanes.

d) Quan l'indicador en la seva forma pronominal té un substantiu plural que li és el subjecte i un complement preposicional introduït per *en* —que no sigui locatiu—, seguit d'un substantiu singular no coordinat, aquest nom és susceptible de ser un NC. En el corpus hem trobat uns pocs exemples que responen a aquest patró

$$N[+ \text{ plural}; + \text{ subjecte}] + \textit{reunir-se} + \textit{en} N[- \text{ plural}; \neq \text{ locatiu}]$$

i que permeten la detecció dels NC següents: *assemblea general*, *cimera*, *consell ordinari*, *exposició (2)*, *manifestació*.

- (g00083 S) Els afectats pel trencament de la presa de Tous **es van reunir** ahir **en assemblea general** per decidir si acceptaven o no les indemnitzacions anunciades en

l'últim consell de ministres.

- (g00084 HEAD) Bill Clinton i Boris Ieltsin **es reuneixen** avui a Vancouver **en la seva primera cimera** oficial.
- (g00079 S) Els torrefactors de Barcelona **es van reunir** ahir **en un consell ordinari** per discutir problemes interns i, també, comentar la situació del mercat del cafè verd, però en cap moment per plantejar cap política de preus unitària.
- (g00131 S) Els sis quadres de Salvador Dalí que tenen com a tema central el pa **es reuneixen** per primer cop **en una exposició** al Teatre Museu Dalí de Figueres.
- (g00037 S) Les 97 maquetes exposades procedeixen d'institucions tan importants com el Metropolitan Museum de Nova York, el British Museum de Londres o el museu del Louvre de París, i no sols no **s'havien reunit mai en una exposició** conjunta sinó que algunes no havien estat mai ni exposades al públic.
- (g00083 S) Centenars de persones **es van reunir** ahir a Warrington **en una manifestació** en favor de la pau, amb motiu dels funerals de Tim Parry, de 12 anys, assassinat en un atemptat de l'IRA el dia 20 de març passat en aquesta localitat del centre d'Anglaterra.

e) Quan l'indicador *reunir* en la seva forma de participi va acompanyat d'un substantiu no coordinat i en singular, que és o bé el subjecte lògic del participi (33 casos) o bé el complement acusatiu (4 casos), és un bon candidat a NC. Així responen al patró

N[- plural; + subjecte] + <i>reunir</i> ⁵² [+ participi; - plural]
---

un total de 33 ocurrencies, que es corresponen als NC següents: *assemblea* (3), *cambra alta*, *comissió electoral*, *comitè de disciplina*, *conferència* (5), *consell* (4), *consell de ministres*, *consell directiu*, *cúpula*, *dieta*₂, *direcció*, *directiva*, *gabinet*, *gernació*, *junta de fiscals*, *òrgan*, *organització*, *parlament* (3), *ple*, *premsa*, *sala segona*.

- (d00016 S) Així, el juny de 1978, l'**Assemblea** dels Diputats i Senadors Catalans a Corts, **reunida** informalment a Madrid, va decidir iniciar l'elaboració del Projecte d'estatut i es va nomenar a l'efecte una comissió de vint parlamentaris, que durant l'estiu d'aquest any redactà un avantprojecte en sessions que tingueren lloc principalment al parador de Sau.
- (g00095 S) L'abril de l'any passat, l'**Assemblea del PEN Club reunida** a Barcelona va aprovar la celebració del "59è Congrés del PEN" a la ciutat de Dubrovnik, a Croàcia, previst per la quarta setmana d'aquest mes d'abril.
- (g00122 S) Amb el boicot dels radicals de Vojislav Seselj, que van abandonar la sessió en senyal de protesta per l'absència dels líders serbis bosnians, l'«**Assemblea**» **pansèrbia, reunida** ahir a Belgrad, va aprovar el projecte Vance-Owen com "l'única solució oferta" per a la fi de la guerra.

⁵²Algunes ocurrencies presenten el participi precedit de l'auxiliar *estar*; per exemple: «(g00133 S) El **gabinet de ministres estava reunit** a Ankara per aprovar una amnistia limitada per als rebels quan van arribar les primeres informacions sobre l'incident.» Vegeu també *dieta*₂ i *direcció*.

- (g00120 S) Giulio Andreotti, senador vitalici demòcratacristià i set vegades primer ministre italià, compareix avui davant **la Cambra Alta, que, reunida** en sessió plenària, ha de decidir si li aixeca o no la immunitat parlamentària perquè sigui jutjat per la magistratura de Palerm per presumpta relació amb la Màfia.
- (g00104 S) La **comissió electoral d'ERC, reunida** ahir per primer cop, no va prendre cap decisió sobre la possible incorporació de l'ex-senador Francesc Ferrer com a candidat republicà al Senat en la llista gironina.
- (g00092 S) El **comitè de disciplina** de l'Organització de Països Productors de Petrol (OPEP), **reunit** a Doha, va afirmar ahir que el passat mes de març es va produir un descens de la producció de cru.
- (a00035 S) **La Conferència** de les parts contractants de la Convenció de Ramsar **reunida** a Montreux, Suïssa, durant 1990, ha sol·licitat als governs responsables que prenguin mesures ràpides i eficaces per impedir o remeiar els canvis ecològics.
- (d00149 S) **La Conferència** General de l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura, **reunida** a París del 17 d'octubre al 23 de novembre del 1974, en la 18a. reunió.
- (d00149 S) **La Conferència** General de l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura, **reunida** a París del 14 de novembre al 15 de desembre de 1960, en la seva onzena sessió.
- (d00024 S) La unificació del dret regulador de la lletra s'aconsegueix, no sense esforços anteriors, amb la Llei Uniforme redactada per la **III Conferència Internacional, reunida** a Ginebra l'any 1930.
- (a00068 S) Però el salt endavant es produí arran de la **Conferència** d'Estocolm de les NNUU sobre el medi humà, **reunida** del 5 al 16 de juny de 1972.
- (g00081 S) Paral·lelament, el **consell nacional** de la Unió de Joves, **reunit** a Balaguer, va aprovar un comunicat semblant a l'emès pel comitè de govern del partit on condemna les injustes crítiques fetes a UDC, informa Magda Gutiérrez.
- (g00060 S) La decisió de quins països adoptaran l'euro l'ha de prendre el **Consell, reunit** en sessió excepcional a nivell de caps d'Estat i de govern de la Unió Europea, a la vista del compliment d'uns determinats requisits.
- (g00060 S) Bucaram ja no és el president ni pot exercir el poder i així li ho ha notificat el **Consell** de Generals i Admiralls **reunit** de forma ininterrompuda des de dijous passat, va afirmar ahir Ràdio Quito.
- (g00022 S) D'una banda, el **Consell Europeu, reunit** a Dublín els passats dies 13 i 14 de desembre, va insistir en la importància de clausurar la conferència al juny i, a pesar de l'aparent grisor dels resultats, va aclarir la situació.
- (g00127 S) El **consell de ministres** de la Unió Europea Occidental (UEO) **reunit** ahir a Roma no va arribar a cap acord de preferència sobre els plans a seguir en el conflicte bosnià i es va limitar a reafirmar que no exclouen "cap opció, militar o d'altre tipus" per reforçar la pressió internacional sobre la República de Sèrbia i sobre els serbis bosnians amb l'objectiu d'obligar-los a acceptar el pla de pau dissenyat per Vance i Owen.
- (g00129 S) El **consell directiu** de la Penya, **reunit** amb caràcter urgent, es va negar a jugar dimarts i va exigir que el partit tingués lloc com estava marcat, diumenge a la una del migdia.
- (g00102 S) La **cúpula** popular, **reunida** a Madrid després de la presentació dels 52 caps

de llista de tot l'Estat, va estudiar ahir l'estratègia a seguir davant d'aquesta complicació.

- (g00050 S) Hashimoto ha convocat els líders parlamentaris del Partit Liberal Demòcrata (PLD, al govern) i de la resta de formacions amb representació a la Cambra perquè l'autoritzi a viatjar al Canadà malgrat que **la Dieta** (Parlament japonès) **està reunit** en sessió regular.
- (g00129 S) La **directiva** del club verd-i-negre, **reunida** ahir al migdia amb caràcter d'urgència, va exigir que el partit es jugués demà, tal com havia estat aprovat per l'assemblea de clubs.
- (g00102 S) **La direcció d'IC va estar reunida** durant tot el dia per aprovar la composició de la candidatura per a les eleccions legislatives amb l'expectativa d'obtenir entre quatre i cinc escons a la circumscripció de Barcelona.
- (g00133 S) El **gabinet de ministres estava reunit** a Ankara per aprovar una amnistia limitada per als rebels quan van arribar les primeres informacions sobre l'incident.
- (g00005 S) Malgrat **la gernació reunida** no hi va haver incidents remarcables, tret de les lipotímies normals després de suportar tres hores al sol.
- (g00121 S) Així mateix, la **junta de fiscals** de sala del Suprem, **reunida** ahir, va considerar que aquesta diligència no és "tan urgent i inajornable" com considera Marino Barbero.
- (g00101 S) Un dirigent del PSC, membre del consell nacional d'aquest partit, **òrgan** que a aquelles hores està **reunit** a la Ciutat Comtal, la fa petar amb un conegut seu.
- (g00104 S) **L'Organització de la Conferència Islàmica (OCI), reunida** a la ciutat pakistanesa de Karachi, ha demanat al Consell de Seguretat de l'ONU que autoritzi l'ús de la força per posar fi al "genocidi" perpetrat pels serbis de Bòsnia.
- (g00084 S) "Hem de ser realistes i acceptar que tots els enemics s'han aixecat contra nosaltres", va exclamar el psiquiatre Karadzic al **Parlament** de l'autoproclamada «República sèrbia» de Bòsnia **reunit** a Bileca.
- (g00104 S) La iniciativa de la comissió, que presenta alguns punts problemàtics, com per exemple en el cas del cotó, ha despertat reticències entre les organitzacions agrícoles, i la setmana passada va ser rebutjada pel **Parlament europeu, reunit** en sessió extraordinària a Estrasburg.
- (g00134 S) Delors va afirmar en un discurs pronunciat al **Parlament Europeu, reunit** en sessió plenària a Estrasburg, que "la segona fase de la UEM ha d'engegar-se imperativament el primer de gener del 1994 ", i que "no hi ha cap motiu per ajornar-la".
- (d00016 S) L'avantprojecte fou discutit per l'Assemblea de Parlamentaris a partir del 10 de novembre, a Barcelona, un cop conegut el text final del Projecte de constitució, i fou aprovat **pel Ple**, sempre **reunit** de manera no oficial, el 16 de desembre.
- (g00088 S) "Els Estats Units no podem resoldre el problema sols, i penso que tampoc ningú espera que ho fem", va dir Clinton davant la **premsa reunida** per a la conferència oferta pels presidents egipci i nord-americà.
- (g00101 S) La **sala segona del Tribunal Suprem, reunida** ahir en sessió plenària, va debatre la possibilitat de congelar «de facto» el «cas Filesa» i va sol·licitar al fiscal que opini sobre quina instància judicial ha d'instruir el sumari, segons van informar fonts jurídiques.

En canvi, només *bibliografia*, *casuística* i *col·lecció* segueixen el patró:

N[- plural; + CD] + *reunir*[+ participi; - plural]

- (g00048 S) Per cada església inclosa a Arcat se cita tota la **bibliografia reunida**, de la més rellevant a la més actual, en base a la qual es fa una descripció minuciosa de l'edifici i els seus continguts.
- (m00055 S) La llarga **casuística reunida** a la Clínica Infantil de la Seguretat Social, de Barcelona, que actualment arriba al miler de casos d'anomalies càrdio-hiatals en infants de menys de 7 anys, ens va permetre de confeccionar dos grans grups.
- (g00048 S) Aquesta és la quarta venda que la casa de subhastes fa de **la col·lecció reunida** per l'empresa ferroviària com a inversió econòmica des de 1974 a 1980.

f) L'indicador verbal *reunir* permet el reconeixement de NC inserits en un altre patró:

N[+ plural] + *reunir*[+ participi; + plural] + *en* N[- plural; ≠
locatiu]

És a dir, quan el participi en plural complementa un substantiu en plural — que és el seu subjecte lògic— i va seguit d'un sintagma preposicional format per *en* i un substantiu singular no coordinat —que no és cap locatiu—, aquest nom és candidat a NC. En el CT s'han pogut detectar les ocurrencies dels NC següents: *assemblea* (2), *congrés*, *consell*, *taula*.

- (g00120 S) **Reunits en una assemblea**, uns 300 flequers van reclamar que s'acabi la competència deslleial.
- (g00102 S) El dia 11 de març de 1976, els veï ns,**reunits en assemblea**, van demanar explicacions a Ricard Bofill sobre la caiguda de les rajoles.
- (g00110 S) Els científics **reunits en un congrés** sobre l'alga espíricula celebrat a Mònaco han explicat que la desnutrició es pot eliminar amb aquesta alga microscòpica que creix en climes càlids.
- (a00068 S) Per exemple no té un cap visible —President—, ni té formalment un "govern" propi, sinó el govern que determina la voluntat dels dotze estats membres **reunits en el "Consell Europeu"**.
- (g00057 S) Les entitats de transportistes de Catalunya **reunides dilluns en la taula sectorial** que presideix Enric Ticó, director general del Transport, no secundaran la vaga convocada per avui per Fedatrans en demanda que el govern primi el gasoil per al transport i de la jubilació als 55 anys.

g) I, finalment, un últim patró en què un substantiu singular no coordinat precedit de la preposició *en* —i sense ser locatiu— complementa l'indicador,

el qual té un substantiu plural que fa la funció d'acusatiu. Dos únics casos responen a aquest patró en el CT: *cimera*, *taula*.

reunir + N[+ plural; + CD] + *en* N[- plural]

- (g00082 S) Per acabar d'arrodonir-ho, Willyde Clercq vol **reunir en una gran cimera**⁵³, la primavera del 94, abans de les eleccions del Parlament Europeu, els comissaris de la CE, els caps d'Estat i/o de govern dels Dotze, els dels països de l'EFTA, els de l'Europa central i oriental i també representants de l'Europarlament.
- (a00024 S) Voldriem aplegar aquesta tarda un ventall d'opinions sobre el Pla d'Espais, i per això **reunim aquí, en aquesta taula**, diverses persones que puguin aportar el seu punt de vista i donar a conèixer bàsicament les tensions que el Pla d'Espais ha provocat en els agents i en les zones més directament implicades.

Avaluació del reconeixement: soroll i silenci

Pel que fa al soroll que provoca aquest indicador, si tenim en compte el nombre de veritables NC que detecta, es pot afirmar que és un percentatge petit en relació al total (només 44 ocurrències, que representen un 12.40 %) i que respon bàsicament a tres causes:

a) En primer lloc, presenta com a candidats a NC substantius singulars no coordinats que són el subjecte de l'indicador quan té com a CD un substantiu plural; però es tracta de falsos NC perquè el que aparentment haurien de ser els elements que el constitueixen són noms abstractes del tipus: *característica*, *circumstància*, *condició*, *condicionant*, *qualitat*, *requisit*, *variant*, fet que s'explica perquè el verb *reunir* en aquests casos vehicula un altre significat, equivalent a 'posseir', 'tenir'. De manera que presenta com a possibles NC unitats com *artèria esplènica*, *economista*, *quadre*, *quiniela*, *fill*, *escrit*, *testament*, etc. Vegem com les 26 ocurrències següents són d'aquest tipus, i es pot observar que *condició* i *requisit* són els noms més freqüents:

- (m00101 S) Habitualment, es tria el costat esquerre per la possibilitat d'utilitzar **l'artèria esplènica** (de la melsa), que acostuma a **reunir** millors condicions que les artèries renals pròpies.
- (e00101 S) **L'economista**, doncs, **ha de reunir** en ell mateix les millors qualitats de l'home de negocis junt amb les millors qualitats del físic teòric: capacitat d'observació i intuïció juntament amb capacitat de rigor lògic.
- (m00075 S) D'altra banda, **el quadre** mai no **reuní** els criteris per al diagnòstic de

---

⁵³En aquest cas, l'ordre del CD està invertit respecte al patró, ja que apareix darrere del candidat a NC, com ocorre també amb *taula*.

dependència de substància psicoactiva per al cas d'aquesta substància.

- (g00077 S) Al contrari, resulta estrany que una **quiniela**, per moltes variants que **reuneixi**, si no té un o més signes d'alta cotització, proporcioni premis multimilionaris.
- (d00039 S) Les empreses abonaran als seus treballadors que tinguin fills en una edat compresa entre 3 i 16 anys una gratificació de quatre mil cinc-cents pessetes per **cada fill que reuneixi** aquestes condicions i les que s'especifiquen a continuació.
- (e00094 S) Caldrà també fer referència a l'Empresa Mixta que si bé està considerada com una forma indirecta de gestió, **reuneix certes característiques** derivades de la pròpia presència d'un capital municipal i dels serveis que gestiona, que fa que en certs aspectes s'apropi al que és una Empresa Municipal.
- (d00083 S) Si mancava també aquesta elecció, quedarà instituit **el fill que reuneixi** les circumstàncies determinades en l'heretament pur.
- (m00022 S) Qualsevol **malalt que no reuneixi** els condicionants assenyalats per a establir una quimioteràpia curta constitueix una indicació formal i inexcusable per a instaurar una quimioteràpia de llarga durada, i s'han de distingir dos tipus de malalts.
- (a00027 S) Contra els microorganismes, els papirs que no s'han protegit especialment, mai resisteixen si **l'ambient reuneix les condicions climàtiques** que permeten el desenvolupament de l'organisme perjudicial.
- (d00024 S) Per part seva, el comitent s'obliga a acceptar el lliurament si **el vaixell reuneix** les condicions establertes, i a pagar-ne el preu.
- (d00072 S) L'aplicació de més d'un règim o més d'un tractament especial es pot compatibilitzar sempre que **el municipi reuneixi** les condicions i requisits legals exigits en cada cas.
- (m00046 S) La tècnica del cultiu consisteix a estendre la mostra obtinguda damunt d'**una substància nutritiva que reuneix** les condicions ideals perquè els gèrmens es reproduïxin ràpidament.
- (m00077 S) Així és com, en l'actualitat, existeixen organitzacions, com ara France Transplant, Scandinavian Transplant i Euro Transplant, de les quals són membres aquests països, i s'aconsegueix que cada ronyó de cadàver del qual es disposa sigui empeltat al **receptor que reuneix** les millors condicions.
- (g00124 S) Es tracta d'un referèndum sense cap mena de legitimitat, sense credibilitat, no perquè els serbis de Bòsnia no tinguin dret a expressar la seva opinió, que el tenen tot, sinó perquè **la consulta no reuneix** les mínimes condicions democràtiques.
- (d00096 S / d00011 S) I aquest criteri s'ha d'estimar vàlid pel dret vigent, segons disposen els articles 186 i 195.1 CS, que explícitament estableixen que en els fideïcomisos de substitució l'herència fideïcomissària es defereix novament en el temps o en el cas previstos pel testador, i, per tant, el **fideïcomissari haurà de reunir** els requisits de capacitat que estableix la llei quan es produeixi aquesta delació successiva de l'herència.
- (e00061 ITEM) En el cas que no hi hagi cònjuge, descendent o qualsevol altre parent del titular, podrà ser considerat col·laborador qualsevol altra **persona que reuneixi** els requisits de l'apartat anterior.
- (e00061 S) Per gaudir dels beneficis que la llei atorga no és suficient que **l'explotació reuneixi** els requisits esmentats, sinó que ha d'haver estat qualificada com d'explotació familiar agrària per l'autoritat administrativa competent.

- (d00007 S) En aquest darrer cas, quan l'**escrit** d'iniciació **no reuneixi** els requisits exigits, la Llei imposa a l'òrgan competent l'obligació de requerir el qui l'hagués signat perquè esmeni la falta en el termini de deu dies, la qual cosa no és sinó conseqüència del principi antiformalista que inspira el text legal.
- (d00096 S) El causant de la successió és sempre una **persona natural, que reuneixi** els requisits exigits per la llei perquè pugui ésser considerada jurídicament persona (cfr. art. 29 i 30 C.c.).
- (g00096 S) Aquestes empreses subcontractades, que no van cobrar els imports corresponents a les obres que havien realitzat, han denunciat que l'empresa municipal Aparcaments i Serveis de l'Hospitalet va adjudicar la construcció de les obres d'aparcament de la plaça Gernika a Blas Zaplana, **una empresa que**, segons van manifestar aquestes fonts, **no reunia** els requisits legals.
- (d00011 S / d00096 ITEM) b) El codicil que permet addicionar o reformar un testament sense necessitat que se n'hagi d'atorgar un altre (art. 122 CS) i l'establiment ope legis de la clàusula codicil·lar (art. 125.4 CS) o que el testament tancat nul per defecte de forma pugui valer com a **testament** hològraf si **reuneix** els requisits propis d'aquest (art. 125.2 hològraf).
- (m00071 S) **El lloc** on visqui el pacient afectat per la malaltia d'Alzheimer **ha de reunir** unes característiques que garanteixin la seva seguretat i que li permetin de moure-s'hi amb el màxim d'autonomia tant de temps com sigui possible.
- (a00057 S) Cal destacar la importància que té que **la nostra pròpia vivenda reuneixi** unes bones condicions ambientals, especialment en una època en què, com ja s'ha dit, cada vegada un major nombre d'activitats es realitzen de casa estant.
- (e00061 S) Si **el document-declaració no reuneix** tots aquests requisits, s'hi adjuntarà un escrit complementari que contingui les dades citades.

Semblantment a les ocurrències vistes, cal destacar uns quants casos —en un nombre força menor— de falsos NC que són substantius singulars no coordinats que fan de CD de l'indicador verbal (amb el significat de 'tenir'); es tracta altra vegada de noms abstractes del tipus *condició* (3), *coratge*, *idoneïtat*, *paper*, *valor*. El CT n'ha presentat els següents casos:

- (g00073 S) La promoció de Portabella a l'executiu es fa a partir de la consideració que Carod-Rovira **reuneix la doble condició**⁵⁴ de secretari general i portaveu parlamentari i que la nova tasca del seu adjunt s'ha de reflectir a la direcció del partit.
- (a00050 S) Els parcs zoològics **reuneixen la triple condició** d'espais lúdics, espais d'informació i espais d'experimentació amb animals.
- (g00105 S) No va ser fins al 1976 que Tina **va reunir prou coratge** per decidir posar fi a la relació amb Ike i emprendre una carrera en solitari que la duria a triomfar per mèrits propis dalt de l'escenari.
- (e00069 S) No solament seria fàcil de **reunir**, a l'escala individual, **el valor** de les modestes barques noliejades a les platges de Llevant per al comerç de llarg curs —armament i càrrega—, sinó que encara aquest només és reunit, de fet, pel sistema de les «parts», d'unes quantes desenes de lliures cada una.

⁵⁴En aquesta ocurrència i la següent la presència dels numerals *doble* i *triple* afavoreixen la noció de pluralitat, tot i que no es tracta de la noció de nom col·lectiu.

- (d00165 S) Una vegada notificada l'esmentada Resolució, vaig procedir a sol·licitar de la Direcció Provincial de l'INEM de l'abonament de les corresponents prestacions de desocupació, havent-se dictat Resolució per part d'aquest organisme amb data per la qual se'm denega la prestació de desocupació sol·licitada per considerar que el qui compareix **no reuneix la condició** de treballador per compte d'altri i que la protecció per desocupació no comprèn els alts càrrecs aliens i diferents als treballadors per compte d'altri.
- (d00018 S) El nomenament dels Administradors o dels Interventors fet pel Jutge recaurà en persones que **reuneixin una idoneïtat** acreditada en activitats empresarials.
- (a00027 S) És important definir les característiques que **ha de reunir un paper** per donar-li aquest qualificatiu.

b) Un altre petit grup de falsos NC detectats a partir de l'indicador *reunir* és quan el que ha de ser el candidat a NC —que és un substantiu singular no coordinat subjecte— es troba inserit en un patró en què el CD és plural però no denota els elements que constitueixen el suposat NC. De fet, són casos una mica complexos perquè normalment remetent a actes amb presència de públic o assistents (com per exemple, *acte* (2), *ballet*, *concert*, *fiesta* (3), *missa*, *miting*, *musical*, *programa*, *sopar*) o bé a productes que impliquen la participació de molta gent (p. e. *film*); però, tot i no poder-se considerar veritables NC, impliquen la noció de pluralitat (reforçada en alguns casos per elements contextuals, per exemple, "un acte multitudinari"). Vegem-ne els contextos sencers, que permeten de veure que es tracta de veritable soroll perquè el que haurien de ser-ne els elements que constitueixen el tot són referències bàsicament al públic assistent als diversos actes:

- (g00061 S) El concert serà l'actuació al voltant de la qual es desplegarà l'homenatge a Fuster, que pretén ser un **acte multitudinari** com ja ho va ser el **que** l'any passat **va reunir** George Moustaki, Lluís Llach, Maria del Mar Bonet i Marina Rossell per recordar Ovidi Montllor.
- (g00077 S) **L'acte, que va reunir** més de 200 personalitats, va ser presidit per Rafael Foguet, president de l'entitat, i pels consellers de la presidència de Sanitat i de Governació i el Síndic de Greuges, entre d'altres.
- (g00024 S) **El ballet** El cascanueces vist al Palau Sant Jordi els dies 19, 20 i 21 de desembre **va reunir** 21.500 espectadors.
- (g00103 S) **El «Concert per al Concert»** que ERC va celebrar ahir al Parc de la Ciutadella **va reunir** milers de persones, majoritàriament joves.
- (g00128 S) La ciutat d'Aquisgrà, el cor de l'Imperi Carolingi, viu per l'Ascensió **la festa** d'Europa per excel·lència, **que** aquest any **va reunir** desenes de personalitats de la vida espanyola que van acompanyar Felipe González.
- (g00022 S) **La festa, que va reunir** més de 200.000 persones, va substituir les

manifestacions diàries als carrers de Belgrad.

- (g00078 S) Tanmateix, el gran tour de force de Todos dicen I love you **reuneix** els principals protagonistes **en una festa** nadalenca a París on tots els convidats, inclòs el mateix Allen, llueixen els inconfusibles atributs de Groucho Marx: celles, ulleres, bigoti i cigar.
- (g00096 S) Després del banc de proves constituït per «Take me out to the ball game», **un film que reunia** Busby Berkeley com a realitzador, Donen i Kelly com a guionistes, Betty Comden i Adolph Green com a autors de les cançons i Gene Kelly, Frank Sinatra, Esther Williams, Betty Garret i Jules Munshin com a intèrprets sota la batuta d'Arthur Freed, pràcticament el mateix equip va ser el responsable d'«Un día en Nueva York».
- (g00092 S) A Khayelitsha, **una missa** en memòria de Hani **que va reunir** uns 6.000 ciutadans negres va acabar amb actes vandàlics.
- (g00091 S) El Partit Nacionalista Basc (PNB), seguint la tradició dels últims anys, **reuneix** els seus militants de Guipúscoa i Navarra **en un míting** que se celebrarà al matí a Sant Sebastià.
- (g00108 S) **El musical** "Flor de nit" **va reunir** prop de 170.000 espectadors al Teatre Victòria de Barcelona.
- (g00005 S) **El programa** "Confidencias en la noche", que condueix Susanna Sentís —a la foto, a la dreta— **va reunir** abans-d'ahir sis-centes persones a sopar en un acte organitzat a l'Hotel Calderón de Barcelona per celebrar l'audiència i la participació de què gaudeix aquest "magazine" nocturn i de diàleg amb els oients.
- (g00005 S) Susanna Sentís **reuneix** sis-centes persones **en un sopar** festiu.

c) Dos casos que presentem com a soroll, són substantius que vehiculen una relació meronímica del tipus [+ component : objecte integral]: *llibre* i *manual*.

- (g00043 S) Vaig **reunir** tots els relats **en un llibre**, però no ho vaig fer amb gaire entusiasme.
- (d00105 S) Entre les mesures establertes, destaca el compromís del Ministeri de Justícia, complert amb aquest Handbuch, de completar i reelaborar les recomanacions que ja existien sobre aspectes formals de projectes de disposicions normatives (Arbeitshilfen) i **reunir-les en un manual** d'aspectes formals de tècnica legislativa.

d) Finalment dos casos no sistematitzables en els apartats anteriors: *potencial*, que de fet és molt proper als substantius abstractes que hem descrit a (b), però amb la diferència que aquí l'indicador verbal sí que significa «aplegar»; i *escultura*, que no l'hem considerada a l'apartat anterior perquè l'accepció de l'indicador no és «aplegar, congregar», sinó «tornar a unir».

- (g00120 S) Molts dels professionals implicats en aquest tema hem cregut, en els darrers dos anys, que el revulsiu de les noves titulacions representava la gran oportunitat perquè

es creés a Barcelona un gran centre d'enginyeria química, que **reunís el potencial** dels diversos grups que actualment ja existeixen.

- (g00089 S) A la sala i els passadissos, vaig posar-hi **l'escultura** que ja havia començat a **reunir**.

Pel que fa al silenci, aquest indicador presenta 71 ocurrences silenciades (56 NC diferents), que responen a causes diverses:

a) Una primera causa de silenci és el fet que alguns dels NC que apareixen amb l'indicador tenen flexió de plural, cosa que els silencia forçosament. Així, cal destacar: *centenar de persones, centenar d'històries, col·lecció, gentada, grup de treball, miler d'estudiants, miler de famílies, miler d'habitants, miler de persones (2), promoció*.

- (g00083 S) **Centenars de persones es van reunir** ahir a Warrington en una manifestació en favor de la pau, amb motiu dels funerals de Tim Parry , de 12 anys, assassinat en un atemptat de l'IRA el dia 20 de març passat en aquesta localitat del centre d'Anglaterra.
- (m00055 S) Finalment, agrai'm als professors A. Ballabriga, director de la Clínica Infantil de la Seguretat Social, de Barcelona, i J. Boix-Ochoa, cap del Departament de Cirurgia Pediàtrica, les facilitats donades per a organitzar una secció de Cirurgia Digestiva pediàtrica, gràcies a la qual s'ha aconseguit de **reunir centenars d'històries** de nens vomitadors, que han constituï't la base d'aquesta monografia.
- (g00048 S) Els dos fons documentals es traslladaran ara a l'edifici de Santa Madrona, al capdavant de la Rambla, on s'està habilitant una antiga sala d'exposicions de la planta baixa per **reunir les dues col·leccions**.
- (a00069 S) El calcigament del sòl que es produeix allà on **es reuneixen grans gentades**, així com l'acumulació de residus deixats pels excursionistes poden ésser fatals per a certes espècies.
- (g00108 S) Dos dels tres **grups de treball** ja **es van reunir** dijous a la nit, el primer per definir els límits del concepte d'autonomia, que Israel vol atorgar als palestins dels territoris ocupats durant 5 anys, i el segon per qüestions lligades a la terra i la distribució de l'aigua.
- (g00101 S) A Girona la zona més transitada va ser la rambla de la Llibertat, i també al matí va ser on **s'hi van reunir milers d'estudiants** que anaven a comprar el llibre i la rosa.
- (g00107 HEAD) **Milers de famílies podran reunir-se** sense límits temporals en el permís de residència.
- (g00039 S) Grans files de nens i joves escoltes palestins formaven amb uniformes pulcres i nombrosos cartells, fent una entrada festiva al col·legi, on **milers d'habitants locals s'havien reunit** per celebrar el començament de la nova etapa.
- (g00103 HEAD) ERC **reuneix milers de persones** al Parc de la Ciutadella per reclamar el concert econòmic.
- (g00127 HEAD) CiU **reuneix milers de persones** al Sant Jordi.

- (g00030 S) Diverses **promoció d'antics astronautes s'han reunit** aquests dies a les instal·lacions de la NASA a cap Canaveral (Florida), per inaugurar una nova sala al museu aeronàutic nord-americà.

b) Una altra causa de NC silenciats és quan l'indicador va acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per *amb*, que d'acord amb els patrons establerts era un dels filtres inserits —filtre necessari per al reconeixement de NC, però que no permet de detectar-ne alguns casos en el si d'aquest règim preposicional—. Dues possibilitats de silenci, quantitativament molt desiguals segons les dades obtingudes: la primera, quan el NC és el subjecte (*comissió, comissió executiva, comitè, delegació (2), delegació d'estudiants, junta directiva, representació*):

- (g00034 S) Al matí **la comissió** que estudia l'obertura del partit a l'espai de centreesquerra mitjançant la creació de fòrums **es va reunir amb** el president del grup parlamentari, Joaquim Nadal.
- (g00077 S) Si més no, aquesta és la voluntat de **la comissió executiva** del Liceu, que ahir **es va reunir amb** Caminal.
- (m00079 S) I, d'altra banda, dues reunions més en què **el Comitè Pedagògic es reuniria amb** tots els secretaris, per aconseguir unes Jornades al més participatives possible.
- (g00094 S) **Una delegació** dels territoris ocupats va viatjar ahir mateix a Washington per **reunir-se amb** responsables nord-americans abans que es reprenguin les converses de pau.
- (g00121 S) El cap de l'equip, Haidar Abdul-Xafi, va limitar-se a informar que **la seva delegació estava reunida** des de primera hora **amb** funcionaris nord-americans.
- (g00027 S) Després de l'entrevista amb Perisic **la delegació d'estudiants es va reunir amb** el ministre de l'Interior serbi, Zoran Sokolovic.
- (g00045 S) **La junta directiva** de l'Agrupament de Botiguers i Comerciants de Catalunya (ABC), encapçalada pel seu president, Joan Parcerisa, **es va reunir** ahir **amb** el secretari d'Estat de Comerç, José Manuel Fernández Norriella, membres del seu departament, i el president del PP de Catalunya, Alberto Fernández-Díaz, per donar-los a conèixer les seves propostes sobre la regulació del sector.
- (g00076 S) De Mauricio va assenyalar que avui una **representació de CETM-Conetrans es reunirà** a Brussel·les **amb** el comissari espanyol Marcelino Oreja, encarregat d'Afers Institucionals, i amb parlamentaris espanyols de la comissió de transports dins dels contactes que mantenen amb la UE.

La segona, i força més freqüent, quan el NC és el nucli del sintagma preposicional. En la cerca de l'indicador en el CT han quedat silenciades per aquest motiu les ocurrencies següents: *colònia (2), comissió de dones, comissió de drogues, comissió de treball, comitè de parlamentaris, consell de*

seguretat, cúpula (2), delegació, direcció (3), directiva, equip jurídic^{*55}, espècie, família (3 /1*), grup de compatriotes, junta, junta directiva, majoria dels consellers, matrimoni (2), normació, plantilla, quadre, resta del grup, resta de grups, sanedrí.

- (g00134 HEAD) Jordi Pujol **es reuneix** a Estocolm **amb la colònia catalana** resident a Suècia.

---

⁵⁵La presència d'asterisc indica que el candidat s'ha documentat flexionat en plural.

- (g00134 S) El president de la Generalitat, Jordi Pujol, **es va reunir** ahir a Estocolm amb **la colònia catalana** resident a Suècia, amb motiu del viatge de dos dies que ahir a la tarda va iniciar a aquest país escandinau com a president de l'Assemblea de les Regions d'Europa (ARE).
- (g00078 S) Xavier Soy va admetre que **s'havia reunit amb una comissió de dones** de guàrdies civils que li havien expressat la preocupació per l'imminent traspàs de la competència de trànsit.
- (g00074 S) Gonzalo Robles, que ahir **es va reunir** amb **la comissió de drogues** del PP de Catalunya i amb responsables de diverses ONG relacionades amb la drogodependència, va alertar que el perfil dels consumidors de droga està canviant a l'Estat.
- (g00119 S) Amb la finalitat d'enterrar la vella Constitució de l'era soviètica i fer desaparèixer el recalcitrant Congrés dels Diputats del Poble («macroparlament»), Ieltsin **es va reunir** ahir al Kremlin amb **una comissió de treball** formada fonamentalment per representants locals, que haurà d'acabar d'elaborar el projecte de Constitució presidencial.
- (g00134 S) Pujol **es reunirà** avui **amb el comitè de parlamentaris** suecs que s'encarreguen de la regionalització del país.
- (g00108 S) Clinton, que s'ha tornat a **reunir amb el seu consell de seguretat**, pensa continuar pressionant i ha reiterat que totes les opcions continuen obertes, des de la creació de "zones de seguretat", fins a donar armes als musulmans, passant pels «raids» aeris contra l'artilleria sèrbia.
- (g00132 S) Posteriorment, Roca **es va reunir amb la cúpula** de la CEPYME (Confederació de la Petita i Mitjana Empresa), presidida per Manuel Otero Luna, a la qual va exposar el programa econòmic de CiU.
- (g00076 S) John Major **va reunir-se** ahir **amb la cúpula** organitzadora del Partit Conservador i amb alguns membres del govern per perfilar les grans línies del programa electoral.
- (g00136 S) El rei Joan Carles **es va reunir** ahir a Turquia amb dues **delegacions de jueus sefardites** d'aquell país, en el que es va qualificar de gest de cortesia envers els hereus dels jueus expulsats d'Espanya i acollits pels otomans el 1492.
- (g00135 S) Abans Serra **es va reunir amb la direcció** de la UGT.
- (g00061 S) Felipe González **es reuneix amb la direcció** de la UGT després de deu anys.
- (g00132 HEAD) El candidat d'Iniciativa **es reuneix amb la direcció** d'UGT.
- (g00127 S) Benvenuto **es reuneix** avui **amb la directiva** del PSI per decidir el futur polític de la formació i cercles polítics romans no descarten que el secretari general presenti la dimissió.
- (g00133 S) Josep Maria Morera va estar durant tota la tarda passada **reunit amb els equips jurídics** de la Generalitat i es va mostrar satisfet que la sala del contenciós administratiu "hagi desestimat de moment demolir la reforma".
- (a00050 S) I si algú, en general temporalment, decideix dur una existència primitiva i aïllada, ho podrà fer gràcies a que la resta de la societat no abdica de l'evolució aconseguida, i li ofereix els aliments, el vestuari, les medicines, les comunicacions que li calen i sobretot, quan abandoni el seu intent de renaturalització, quan torni a **reunir-se amb la seva espècie**, la societat l'acollirà i li reconeixerà la seva condició humana.
- (g00023 S) Passa la frontera i després d'una breu estada en un camp de refugiats **es**

reuneix amb la seva família a París, on imparteix un curs de lingüística catalana a l'École Pratique des Hauts Études, convidat per Mario Roques.

- (g00022 S) Qui sí que va arribar dimarts a Baqueira, procedent de Guatemala, on va assistir a l'esperada firma del tractat de pau entre el govern guatemalenc i la guerrilla, va ser el president del govern central, José María Aznar, per **reunir-se amb la seva família**.
- (g00023 S) L'entrenador blaugrana va menjar el raï m de Cap d'Any **reunit amb les famílies** dels directius Mussons i Pons Mayoral.
- (g00102 S) L'articulista explica la recent visita de Fabre a Barcelona, on **es va reunir amb un grup de compatriotes** i va analitzar el resultat de les darreres eleccions legislatives.
- (g00096 S) Després de **reunir-se amb la junta** de fiscals del Suprem per analitzar la qüestió, Hernández va opinar que la causa hauria de passar a la jurisdicció del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.
- (g00127 S) D'altra banda, Aznar **es va reunir** ahir amb **la junta directiva** de la Confederació Espanyola de la Petita i Mitjana Empresa (CEPYME) per explicar les propostes del seu partit, entre les quals destaca una llei de bases del comerç.
- (g00095 S) Aranzadi **es va reunir** ahir amb **la majoria dels consellers** d'Indústria de les comunitats autònomes per constituir formalment la Conferència Sectorial com a òrgan de cooperació entre les Administracions centrals i territorials.
- (g00107 S) Els reis d'Espanya **es van reunir** ahir amb **el matrimoni** Clinton a la Casa Blanca, en l'acte central de la visita de Joan Carles i Sofia als Estats Units.
- (g00107 S) Abans de **reunir-se amb el matrimoni** Clinton, els reis espanyols van oferir una recepció a l'ambaixada espanyola a Washington i es van reunir amb Irene Villa, la jove que va perdre les seves cames en un atemptat terrorista l'any 1991, i la seva mare.
- (d00007 S) Tot i que per la seva part es tracti d'un procediment diferent dels pròpiament administratius, és oportú de **reunir la seva normació** amb la general del procediment administratiu, sens perjudici de les particularitats que la seva naturalesa imposa.
- (g00092 HEAD) Jesús Gil **es va reunir** novament **amb la plantilla**.
- (g00025 S) Durant una visita a la comarca de la Terra Alta, divendres al vespre, per **reunir-se amb quadres** del partit, Alberto Fernández va fer un balanç positiu de la col·laboració entre PP i CiU perquè ha donat a Espanya l'estabilitat política, parlamentària i de govern que necessitava.
- (g00048 S) Un mes després del crim del joc de rol, el mes de maig del 1994, Javier i Félix **es van reunir amb la resta del grup** de jugadors a casa de Javier Hugo Hercilla.
- (g00036 S) Pel que fa a la possibilitat de paraitzar les obres que actualment estan en curs, Joan Vidal va assegurar que **es reunirà amb la resta de grups municipals**, però va assegurar que desconeixia si l'Ajuntament pot detenir les obres o si això depèn que la Generalitat recorri la sentència davant els jutges.
- (g00077 S) Duran, que es trobava a l'Hotel Plaza de Barcelona participant en una reunió de la cúpula de la Internacional Democristiana, de la qual és vicepresident, se'n va haver d'absentar per **reunir-se amb el seu sanedri** durant quatre hores.

c) Una tercera causa de silenci és la no-concordança del participi amb el

substantiu que l'acompanya, cosa que fa que el substantiu no es pugui reconèixer com a NC. És a dir, s'ha documentat el participi [+ plural] i el nom [— plural]: *miler de persones, recull de testimonis, seixantena de proses*; com es pot observar es tracta sempre de NC amb els elements no especificats.

- (g00135 S) Roca va fer aquestes manifestacions davant **un miler de persones reunides** en un hotel de la capital del Vallès Occidental, que va quedar petit per acollir tots els assistents.
- (g00021 S) D'aquell combat parla Constanza en **el recull de testimonis reunits** per Neus Català, també deportada a Ravensbruck.
- (g00036 S) Dos mesos abans de la seva mort tan prematura, Damià Huguet va tenir el goig de **veure reunides**, a Les fites netes, la **seixantena de proses** que, originàriament en forma d'articles, havien sortit a la revista Ressò, la publicació de Campos que l'escriptor impulsà amb el mateix entusiasme que, anys enrere, l'havia dut a empènyer tenaçment empreses culturals de present coratjós i de futur incert, entre les quals la col·lecció de poesia Guaret.

d) Un altre grup de NC han estat silenciats perquè apareixen en singular però coordinats amb altres substantius (col·lectius o no), tant en els patrons en què el candidat és CD com subjecte. Per al primer cas, per exemple: *executiu (2), seixantena d'actors*.

- (g00067 S) El primer ministre **ha reunit** aquesta setmana a la mateixa taula **el seu executiu** i **una seixantena d'actors** de la societat civil (organitzacions estudiantils i familiars, sindicats, administracions locals), mobilitzats per una sirena d'alarma: l'atur entre els menors de vint-i-cinc anys ha arribat a xifres rècords, més de 600.000.
- (g00084 S) Tampoc hi va haver fotografia de família, que sota els governs socialistes **reunia** Mitterrand i **tot l'executiu** als jardins de l'Elisi.

I per a les ocurrencies en què el NC silenciats és el subjecte de l'indicador, per exemple: *comitè d'empresa, comitè de govern, família, grup parlamentari, mesa, permanent*.

- (g00120 S) EPPIC i **el comitè d'empresa es van reunir** ahir per fixar les indemnitzacions als obrers.
- (g00077 S) Davant d'aquestes declaracions, **comitè de govern** i **mesa nacional** del consell nacional **es reunien** anit.
- (g00109 S) **La família** Tubau i tothom qui l'estimava **ens reunirem** demà, dilluns, dia 3 de maig de 1993 a les 8 del vespre, a la parròquia de Sant Medir (carrer Constitució núm. 17, la Bordeta) per celebrar una Eucaristia i pregar junts per l'etern descans de la seva ànima.
- (g00083 S) Després de **reunir-se el grup parlamentari** i **la permanent** d'Iniciativa, Ribó va anunciar que retirava la petició que Oranich abandonés el seu escó.

e) Altres NC no han estat detectats perquè coincideix el fet que l'indicador té el CD en singular no coordinat —per tant, un candidat a NC—, i el subjecte també és un NC, però no detectable perquè no compleix les condicions imposades pel patró. És el cas de les ocurrències *concurs*⁵⁶, *exposició*, *fira*, *mostra* (2) següents:

- (g00032 S) Aquest any **el concurs reuneix** un total de 240 participants de 42 països diferents, entre els quals s'haurà de decidir un jurat de què també forma part Victòria dels Àngels.
- (g00029 S) Vinçon l'ha projectat a Londres amb **l'exposició** The art Supermarket, que **va reunir** una cinquantena d'artistes.
- (g00037 S) **La fira reunirà** l'obra de més de mil dos-cents artistes, amb la presència d'uns dos-cents galeristes procedents d'una trentena de països.
- (g00110 S) **La mostra**, que estarà oberta fins al 19 de juliol, **reuneix** un conjunt de 160 peces entre pintures, escultures i dibuixos, procedents la majoria de col·leccions particulars repartides per tot el món.
- (g00073 S) **La mostra**, sota el títol Esperits i déus d'Àfrica, **reuneix** un conjunt de peces procedents de col·leccions particulars seleccionades per la historiadora de l'art i etnòloga Francine Ndiaye.

O bé tot i tenir el CD [+ plural], com que no compleix les condicions imposades pel patró de reconeixement (el complement hauria de remetre als elements que constitueixen el tot), el NC en funció de subjecte queda silenciats; en són exemples les ocurrències següents de *grup de professionals*, *personal*, *sèrie de papers*:

- (d00128 S) Sens perjudici del que es disposa en la secció 5 de la vigent Ordenança laboral de treball en premsa, en cas d'haver de cobrir una plaça de nova creació o una vacant originada per baixa, cal convocar concurs-oposició entre **el personal** de plantilla de l'empresa **que reuneixi** les condicions mínimes per accedir a aquest lloc de treball.

---

⁵⁶NC discutible com a tal, que s'assembla molt als exemples (b) presentats com a soroll.

- (m00112 S) Si el perit és aquella persona que té uns coneixements precisos, és experta en una matèria, brinda la seva opinió sobre uns fets a la judicatura, valora aquells fets des de l'òptica de la seva professionalitat i emet un informe sobre aquests fets, sembla aconsellable que, davant l'especialització de les activitats mèdiques, el dictamen sigui realitzat per **un grup de professionals que reuneixin** els coneixements especialitzats i interdisciplinaris, i actui n enquadrats i avalats per una institució de prestigi tècnic i cívic.
- (a00027 S) Actualment en el mercat es poden trobar **una sèrie de papers que reuneixen** aquestes característiques.

f) Altres casos motivats per raons diverses: una xifra en lloc d'un substantiu [+ plural] com a CD (*col·lectiu de treballadors*):

- (g00092 S) En temps com els que corren, quan és corrent apel·lar a l'individualisme per justificar el desinterès pel patiment i el drama aliens, emociona observar la resposta solidària d'**un col·lectiu de treballadors** i treballadores que aconsegueixen **reunir** 1.920.485 ptes., que han estat entregades a Intermón per a un projecte d'alimentació de 30.000 nens de menys de 5 anys i per desenvolupar bàsicament l'agricultura.

o bé l'elisió de l'indicador, per raons anafòriques (*junta de portaveus*):

- (g00034 S) La mesa, que **es reuneix** el dia 21, i **la junta de portaveus**, que ho farà el 28, han de fixar la data del debat.

o bé l'exemple *tesor de fraseologia*:

- (g00023 S) Coromines expressa la seva admiració pel **tesor de fraseologia** que **s'hi reuneix**, i exclama: Doll fresc, inexhaurible, de llengua puríssima en acció! És coherent, doncs, que a la 25a i darrera de les Festes Populars Pompeu Fabra, l'homenatjat fos Coromines.

No volem tancar l'apartat de silenci de l'indicador *reunir*, sense fer esment d'una ocurrència de *tothom*: no la considerem silenci perquè no es tracta d'un nom sinó d'un pronom, però volíem deixar-ne constància —de la mateixa manera que s'ha fet amb *hom* en analitzar l'indicador *unànimement*— per mostrar alguns petits exemples d'altres categories gramaticals que també vehiculen la noció de col·lectiu a banda dels noms comuns.

- (g00131 S) Aquesta festa, organitzada per La Roda d'Espectacles al Carrer, **va reunir tothom** que d'una manera o altra col·labora en els espectacles infantils que es fan als barris suburbials d'arreu de Catalunya.

Síntesi

Indicador: <i>reunir</i>
Patró 1a: N[- plural; + subjecte] + <i>reunir-se</i> + ≠ <i>amb</i>
Patró 1b: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>reunir-se</i> + ≠ <i>amb</i>
Patró 2a: <i>reunir</i> + (...) + N[- plural; + CD] + ≠ <i>amb</i>
Patró 2b: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ CD] + <i>reunir</i> + ≠ <i>amb</i>
Patró 3a: N[- plural; + subjecte] + <i>reunir</i> + N[+ plural; + CD]
Patró 3b: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>reunir</i>
Patró 4a: N[- plural; + subjecte] + <i>reunir</i> [+ participi; - plural]
Patró 4b: N[- plural; + CD] + <i>reunir</i> [+ participi; - plural]
Patró 5: N[+ plural; + subjecte] + <i>reunir-se</i> + <i>en</i> N[- plural; ≠ locatiu]
Patró 6: N[+ plural] + <i>reunir</i> [+ participi; + plural] + <i>en</i> N[- plural]
Patró 7: <i>reunir</i> + N[+ plural; + CD] + <i>en</i> N[- plural]
Total d'ocurrències: 355; total de NC: 311 (87.60 %); soroll: 44 (12.40 %); silenci: 71 casos.
NC detectats: <i>acadèmia, agrupació, agrupament, assemblea (9), assemblea general, assemblea ordinària, associació, bibliografia, cambra alta, capital, capital fix, casuística, cenacle d'artistes, centenar de radioaficionats, cimera (2), club, coalició, col·lecció (3), comissió (11), comissió de garants, comissió de parlamentaris, comissió electoral, comissió mixta (2), comissió parlamentària, comissió permanent (3), comitè (9), comitè central, comitè d'apel·lació, comitè de competició, comitè de disciplina, comitè d'enllaç, comitè d'experts, comitè de vigilància, comitè directiu, comitè executiu, comitè general, concentració, conferència (8), congrés (6), conjunt, conjunt de béns, conjunt de peces, consell (12), consell assessor, consell d'administració (6), consell de ministres (4), consell de seguretat (6), consell directiu (3), consell escolar, consell general (3), consell ordinari, consens, crème de la crème, cúpula (2), dieta₂, direcció (4), directiva, encontre, entitat, equip (2), equip transdisciplinar, estat major, executiu</i>

(2), *executiva, exmatrimoni, exposició (6), família (2), familiada, fira (3), fons d'obres, fòrum d'estudiosos (2), gabinet, gent (3), gernació, govern (3), grapat de periodistes, grup (4), grup d'estudiants, grup d'artistes (2), grup de palestins, grup de persones (2), grup de tècnics, grup de personatges, grup de treball, grup parlamentari (2), infinitat de mostres, informació (4), institució, junta de fiscals, junta de seguretat (3), jurat (2), legislació administrativa, llegat, macroparlament, majoria d'entitats, majoria de vots, majoria parlamentària, manifestació (3), material, mena de penyes, mesa (10), miler de persones, millor de la ciutat, multitud d'escriptors, nombre d'exemples, nombre de concerts, nombre de personalitats, obra (2), oferta, oficina, oposició, òrgan (2), organisme (3), organització (3), palmarès, parlament (16), part dels pronòstics, partit, patronal (2), penya (2), personal, plana major (3), plantilla (2), plataforma, ple (2), plenari, ponència (2), premsa, presidència (2), públic, quadre, quantitat², quantitat de factors, quantitat d'informacions, repertori, representació, reunió, sala contenciosa administrativa, sala segona, secció, secretariat (2), senat, sèrie, servei (2), simposi (2), soviet suprem (2), subcomissió, successió de referències, suma (2), taula (3), tot tipus de naus, trentena d'intel·lectuals, trobada d'humanistes, xifra (2).*

8.1.4.2 Indicador: *aplegar*

Patrons de reconeixement i aplicació

Un altre dels indicadors verbals que són pertinents per al reconeixement de la noció de nom col·lectiu és *aplegar*, verb que ell mateix ja denota la noció de pluralitat⁵⁷. L'anàlisi de totes les ocurrències detectades en el CT (278) permet establir una sèrie de patrons de reconeixement de característiques i productivitat diferent.

a) Quan un nom singular no coordinat és el complement directe d'aquest indicador, és un bon candidat a NC. Així ho demostren les 46 ocurrències que responen al patró:

aplegar + (...) ⁵⁸ + N[- plural; + CD]

i que permeten el reconeixement com a NC de: *biblioteca, centenar de fotos, centenar de sindicalistes, centreesquerre, conjunt d'escultures, conjunt de pintures, conjunt de productes, dotzena de narracions, espectre polític, família, florilegi poètic, gent, gruix de la poesia, grup d'alumnes, informació (3), majoria de productors, manifestació, material, mena de material, milió de persones, món del teatre, mostra de poesia, multitud (2), nombre d'autònoms, nombre de 300.000 manifestants, part del moviment, part dels diaris, part dels professionals, patrimoni, poesia, progressisme, públic (2), quantitat, quantitat de testimonis, recopilació de cites, recull d'estudis, total de 4.5000 cantants, trentena d'investigadors, unanimitat de la cambra, ventall d'empresaris i polítics, ventall d'opinions.*

Com es pot observar predominen els NC amb els elements no especificats. Vegeu una mostra de les ocurrencies a continuació i el total de contextos a l'annex 8:

- (g00077 S) La trobada d'ahir és resultat de l'entrevista que el 12 de desembre passat van mantenir Carod-Rovira i Ribó, i que va servir per començar a intercanviar punts de vista sobre la possibilitat de construir una alternativa política al govern de Jordi Pujol que **aplegui el centreesquerre català**, tal com proposa Iniciativa.
- (g00057 S) Si fa aproximadament un any, la Galeria Senda de Barcelona va presentar una exposició que **aplegava el conjunt de pintures** que Espaliú havia presentat l'any 1986 a la galeria La Máquina Española de Sevilla, ara és el MACBA el que, a partir d'una de les peces de la seva col·lecció, ha organitzat una mostra al voltant de tres dels temes més recurrents en el treball de l'artista: la màscara, el crani i la tortuga.
- (g00074 S) Iniciativa afronta el final de segle i les pròximes eleccions autonòmiques amb la proposta d'una alternativa nacional al govern de Convergència i Unió que **aplegui tot l'espectre polític** progressista.
- (g00071 S) Imaginem que, des de la seva creació, aquesta televisió generalista, capaç d'**aplegar la família** o els amics, la gent de parla catalana i la que parla castellà, al voltant d'un mateix programa, no hagués existit.
- (g00089 S) Quin greuge són per a la sardana aquests modestíssims aplecs que es fan a algunes ermites, que moltes vegades només **apleguen la gent** del poble on pertany l'ermita?
- (g00043 S) Un volum de quasi sis-centes pàgines que **aplega el gruix del** que el poeta i traductor ha qualificat, amb una rotunditat absolutament discutible, com **la poesia** en català d'aquest segle que quedarà.
- (m00100 S) O bé pot decidir per si mateix el que creu ésser una necessitat d'habitatge o

---

⁵⁷Segons el DIEC, «reunir, congregar».

⁵⁸Quan es planteja un reconeixement automàtic cal tenir present la possibilitat de complementació inserida entre el verb i el complement; per exemple, locatius.

bé pot **aplegar informació** sobre el grau de necessitat segons cada un dels apartats de la tipologia i deixar que el polític decideixi quina part del total considera com a "necessitat real".

- (a00047 S) La desigualtat energètica reflecteix així, amb l'excepció dels països de l'OPEP (que **aplega la gran majoria de productors** de petroli del món), la desigualtat econòmica gravíssima de la Terra.
- (g00049 S) Els carrers de Sofia **van aplegar** ahir **la manifestació** més massiva d'estudiants des de l'inici de la crisi per protestar contra el govern.
- (e00067 S) Com que en el moment de redactar el crèdit som molt lluny de poder preveure amb exactitud si aquest serà en realitat de dues parts de trenta hores, tal i com nosaltres el veiem, ni en quantes hores setmanals es distribueixen les esmentades trenta, no podem sinó deixar constància que "convé" fer coincidir el tema a l'aula i al carrer i que si es preveu que això no ha de passar el professor haurà d' **aplegar el material** en el moment adequat.
- (g00005 S) En el segon dia de visita apostòlica, el pontífex **aplega una multitud** a Sevilla i es desmenteixen els seus problemes de salut.
- (g00035 S) Poques hores després que la coalició opositora Zajedno (Junts) aconseguís **aplegar** a Belgrad **el nombre rècord de més de 300.000 manifestants** als carrers de Belgrad en una llarga celebració nocturna del Cap d'Any ortodox, la comissió electoral de la capital sèrbia va rectificar decisions anteriors i va admetre la derrota del governamental Partit Socialista (SPS) en els comicis municipals del 17 de novembre passat.
- (g00119 S) Aliança Democràtica, explica a l'AVUI Willer Bordon, promotor del partit, vol ser un grup polític que **aplegui el progressisme**, tota l'esquerra italiana.
- (e00044 S) El valor mitjà dels actius de les empreses de Fortune era de 2,71 milers de milions de dòlars, **quantitat impossible d'aplegar** amb la solució de l'empresari individual, ni tan sols amb la de l'empresari col·lectiu.
- (g00036 S) Junyent **aplega un recull d'estudis** sobre la influència de la colonització en les llengües i cultures africanes.
- (g00057 S) Sense les seves gestions agosarades, mai no hauríem pogut **aplegar aquell ampli ventall d'empresaris i polítics** que van acceptar deixar-se retratar junts, al voltant d'una taula del Ritz, per a Cambio 16, l'any 1974.

Una variant d'aquest patró és quan —de manera semblant al que s'ha vist amb l'indicador *reunir*— un substantiu singular no coordinat és l'antecedent d'un pronom relatiu que fa de complement directe de l'indicador. Respon a aquest patró una única ocurrència del NC *col·lecció de peces*:

- (g00067 S) Un museu bastit a la mida de **la col·lecció de peces que** el notari de la vila, Antoni Deu i Font, **ha aplegat** al llarg de la seva vida.

b) Un segon patró que inclou *aplegar* com a indicador és quan un substantiu singular no coordinat fa de subjecte del verb que, a la vegada, porta un substantiu plural com a CD; l'única restricció del subjecte és que no pot ser un individu animat. L'aplicació d'aquest patró en el CT

N[- plural; + subjecte] + *aplegar* + N[+ plural; +
CD]

ha proporcionat el reconeixement de 22 ocurrencies de NC: *assemblea*, *bloc* (3), *certamen*, *club*, *concentració*, *congrés*, *exposició* (2), *fira*, *grup*, *manifestació* (2), *mitja maratón*, *mostra*, *oposició* (2), *part dispositiva*, *reunió*, *sector del vending*, *taula rodona*.

- (g00124 HEAD) La I **Assemblea** Estatal de Municipis Rurals **va aplegar** ahir a Albesa uns quatre-cents batlles.
- (g00020 S) **El primer bloc aplega** els treballs d'Oriol Martorell sobre Catalunya.
- (g00020 S) **El segon bloc aplega** els treballs històrics d'Oriol Martorell.
- (g00020 S) Finalment, **el quart bloc aplega** notes diverses, com el pregó que va pronunciar a la festa major de Vilafranca, o un article titulat Barça i música.
- (g00120 HEAD) **El certamen aplegarà** les figures més importants del cinema i presentarà l'últim film d'Arnold Schwarzenegger.
- (g00125 S) Segons es va desprendre de les declaracions durant el judici, **el club** Alt Empordà 2000 **aplegava** executius i persones d'un elevat poder adquisitiu, ja que els serveis que s'oferien oscil·laven entre les 30.000 i les 100.000 pessetes.
- (g00096 S) **Aquesta concentració**, anomenada Mundial'93, **aplegarà** motoristes d'arreu del món en un edifici del segle XVII recentment restaurat i que reuneix tant característiques d'espai, 45.000 metres quadrats de superfície i un aparcament de 7.000 metres quadrats més, com de comoditat, ja que hi ha places per a 6.000 persones.
- (g00050 S) **Aquest congrés** va durar gairebé tres anys i **va aplegar** les reflexions de moltes persones i col·lectius interessats en l'educació, però molts diaris —i no parlem de la televisió— no en van dir ni publicar una ratlla.
- (g00118 S) **L'exposició aplega** diferents obres que dinou artistes han fet en homenatge a Joan Miró.
- (g00071 S) **L'exposició**, que ha provocat una gran expectació, **aplega** tant obra plàstica com obres cinematogràfiques, on sovint s'inclouen elements eròtics.
- (g00093 S) La **Fira** de Mostres de Perpinyà, que es va tancar ahir, va celebrar la seva desena edició i **va aplegar** durant 10 dies uns 400 expositors representatius dels més diversos sectors econòmics.
- (g00043 S) **El grup aplega dues generacions** diferents d'arquitectes.
- (g00102 S) La **manifestació**, que es durà a terme enmig d'una important onada nacionalista flamenca davant una comunitat valona amb qui no té gairebé res en comú però amb qui conviu en un Estat on el monarca juga un paper d'unitat decisiu, **aplegarà** participants amb interessos diferents.
- (g00109 S) La **manifestació**, que va transcórrer des de la plaça de Catalunya fins a la Catedral, **va aplegar** uns 50.000 treballadors, segons fonts sindicals, o unes 20.000,

segons les dades elaborades per la Guàrdia Urbana.

- (g00039 S) **La Mitja Marató de Granollers aplega** 3.000 atletes.
- (g00022 S) **La mostra** Antonin Artaud: works on paper **aplega** prop de setanta dibuixos datats entre 1937 i 1948, la majoria procedents dels fons del Centre Georges Pompidou de París i articulats en tres blocs diferents.
- (g00034 S) **L'oposició**⁵⁹ va intensificar ahir la pressió popular sobre el poder i **va aconseguir aplegar** 30.000 manifestants a la capital que exigien l'avançament de les eleccions llançant crits com Victòria ! i Mai més els comunistes!
- (g00034 S) **L'oposició** sèrbia extrema el seu pols amb Milosevic i **aplega** més de 300.000 persones.
- (d00105 S) b) **La part dispositiva aplega** tots els articles, numerats correlativament, i és el text que, juntament amb la part final, té força legal.
- (g00003 S) **La reunió** anual més important sobre la sida **ha aplegat** durant els últims cinc dies quinze mil congressistes a Berlín.
- (g00097 HEAD) **El sector del "vending" aplega** unes 600 empreses a tot l'Estat.
- (g00044 S) **La segona taula rodona aplegarà** Eliseu Climent, secretari general d'Acció Cultural del País Valencià; Antoni Mir, president d'Obra Cultural Balear; Frederic Monell, d'UGT de Catalunya; Rafael Recuenco, secretari general de la UGT del País Valencià; Narcís Serra, primer secretari del PSC; Jordi Carbonell, president d'Esquerra Republicana; Gerard López, secretari general del sindicat CFDT de la Catalunya Nord; Miquel Servera, d'UGT de les Balears i Ignasi Riera, diputat d'Iniciativa.

c) Com també hem vist per a l'indicador *reunir*, un patró que es pot considerar variant de l'anterior és quan el substantiu singular no coordinat és l'antecedent d'una frase de relatiu en què el pronom fa de subjecte del verb; en aquest cas, l'antecedent és candidat a NC.

<p>N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>aplegar</i></p>
--

En el CT s'han reconegut 24 ocurrències a partir d'aquest patró: *associació, campanya, comitè, comitè monetari (2), complex d'edificis, consell, entitat (2), exposició, federació, grup (3), manifestació, mesa, oferta, recopilació de les constitucions, recull de poemes, retrospectiva (2), sector.*

- (g00136 S) Esomar (l'**associació europea que aplega** els professionals europeus del sector) ha editat, conjuntament amb la Cambra de Comerç Internacional, un Codi d'Ètica que regula la professió.
- (g00104 S) **La campanya** «Estiu'93: fem-lo nostre», **que aplega** totes aquestes

⁵⁹Tot i que es tracta clarament d'un NC, en les dues ocurrències d'aquest substantiu seria discutible si el CD es refereix als elements que constitueixen el conjunt.

activitats, va ser presentada ahir.

- (g00067 S) Ahir es van reunir, per separat, el **Comitè** Nacional del Transport, **que aplega** organitzacions de transportistes i representants dels ministeris afectats.
- (g00020 S) **El Comitè Monetari** de la Unió Europea, **que aplega** els representants dels bancs centrals i del Tresor dels països participants a l'SME, va reunir-se a Brussel·les des de la una del migdia a iniciativa del govern de Roma.
- (g00130 S) Així ho contempla l'informe que **el comitè monetari, que aplega** els subgovernadors dels bancs centrals i els directors generals del tresor, ha elaborat sobre la reforma del Sistema Monetari Europeu (SME).
- (g00091 S) Salzburg serà la seu en el futur de la Casa de la Música, **un complex d'edificis que aplegarà** empreses d'activitats musicals, des d'estudis de so fins a fabricants d'instruments, passant per productores de vídeo i editores musicals i discogràfiques, segons va anunciar el director dels Festivals Musicals d'aquesta ciutat austríaca, Gérard Mortier.
- (g00003 S) El **Consell** de Cooperació de l'Atlàntic Nord (CCAN), **que aplega** els països de l'OTAN i els de l'antic Pacte de Varsòvia, va donar ahir llum verda a Atenes a un ambiciós programa que intensifica la cooperació recíproca en operacions de manteniment de la pau.
- (g00090 S) Durant sis anys he estat vice-president de la Confederació Europea de Comerç al Detall i fa pocs dies que he estat elegit vice-president de l'àmbit de petit i mitjà comerç europeu d'Eurocommerce, **entitat** nascuda de la fusió de les tres associacions que representen el comerç europeu i **que aplega** 20 milions de comerciants dels 18 països de l'Espai Econòmic Europeu.
- (g00048 S) A partir d'ara i durant els pròxims dos anys Ferran Martorell serà el president de l'Associació Catalana de Publicitat i Comunicació, **una entitat que aplega** 400 publicitaris de tot Catalunya.
- (g00036 S) El concepte de desplaçament, aplicat a les diferents possibilitats d'utilització de la fotografia en l'articulació dels discursos artístics contemporanis (...) és el feble fil argumental que ordena **l'exposició que**, coproduïda per Metrònom i Arteleku, **aplega** els treballs fotogràfics de quatre autors.
- (g00076 S) **La Federació** de Municipis de Catalunya (FMC), **que aplega** majoritàriament Ajuntaments del PSC i d'IC, considera que la reforma de la llei de la televisió local que vol fer el govern és un dels atemptats més greus al món local dels últims anys.
- (g00109 S) **El grup** Agrolimen, **que aplega** diverses empreses alimentàries i d'altres sectors, ha fet una entrada de cavall sicilià en el negoci de l'entrepà.
- (g00091 S) Així mateix **el grup que aplega** els bancs ha disminuït la seva cotització un 2,56 per cent a causa, entre d'altres factors, de la decisió d'alguns inversors de desfer-se de paper per preparar-se per a la pròxima privatització de la corporació pública Argentària.
- (g00080 S) A favor de la prudència es va mostrar també Rafael Espino, representant de Cartera GT, **grup que aplega** uns 427 accionistes, que es van mostrar partidaris de mantenir l'actual consell en nom de la pau social entre l'accionariat i contra els veritables càncers de la companyia.
- (g00021 S) Segons van informar fonts d'aquest departament, HB es portarà als tribunals per ser els responsables de **la manifestació que va aplegar** milers de persones i per alterar el contingut de la marxa que el departament basc havia autoritzat utilitzant lemes i consignes amenaçadores.

- (g00043 S) Aquesta és una de les conclusions principals de l'estudi que es va presentar ahir a Manresa durant la primera reunió de la recentment constituït **damesa del tèxtil** de Catalunya **que aplega** representants de l'Administració, dels sindicats i de la patronal.
- (g00084 S) El CERC (Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona) va presentar ahir el catàleg «Música i escena a l'abast», que recull l'**oferta** actualitzada d'art viu a Catalunya, i **que** aquest any **aplega** 800 espectacles de més de 500 companyies diferents.
- (d00105 S) De fet, l'últim codi català que es va publicar en el període de substitució va ser la Tercera **recopilació de les constitucions de Catalunya, que aplegava** principalment disposicions de dret civil.
- (g00135 S) També ha sortit **el recull de poemes** «Selva endins», **que aplega** els llibres de bibliòfil publicats per l'autor, sovint en col·laboració amb el pintor Ramon Herreros.
- (g00043 S) Mentre la primera d'elles presenta tres grans peces recents al costat de dibuixos i escultures dels anys seixanta i vuitanta, la segona ha estat concebuda com **una petita retrospectiva** del seu treball gràfic, **que aplega** aiguaforts de petites i grans dimensions que abasten el lapse de temps comprès entre els anys quaranta i noranta.
- (g00084 S) La Filmoteca farà **una àmplia retrospectiva** del cinema britànic contemporani, **que aplegarà** des de films de Peter Greenaway i Stephen Frears, ja considerats realitzadors consagrats, fins a peces del nou cinema avantguardista.
- (g00091 S) En canvi, **el sector que aplega** els títols de les empreses químiques ha aconseguit tancar la setmana amb un increment del 2,02 per cent.

d) Quan un substantiu singular no coordinat és el subjecte de l'indicador en la seva forma pronominal, el nom també és un bon candidat a NC. Així segueixen el patró

N[- plural; + subjecte] + *aplegar-se*

les 6 ocurrències següents: *estol de ciutadans, gent, multitud (2), munió de modernistes, total d'editors*, que remeten sempre a NC [+ humà].

- (g00024 S) A poc a poc **s'havia anat aplegant un petit estol de ciutadans del barri**.
- (g00124 S) **La gent s'hi aplega** al voltant.
- (g00129 S) Mentre els congressistes s'embranchaven en discussions i aprofitaven la transmissió en directe de la sessió, a fora **una multitud s'aplegava** als carrers pròxims al Congrés cridant consignes tant contra el president Pérez com contra el senador Lapage.
- (g00073 S) Vinguts a peu o en els més diversos mitjans de transport, **la multitud es va aplegar** abans que sortís el sol davant la casa on Deng va néixer el 22 d'agost de 1904.
- (g00074 S) El punt clau de confluència fou la llibreria de l'oncle Cosme —Josep Aladern—, on **s'aplegà una munió de modernistes** actius que, durant molt de temps, fou coneguda com la colla de l'Aladern.
- (g00088 S) **Un total de disset editors catalans** especialitzats en el llibre infantil **s'aplegaran** aquest any a la Fira del Llibre Infantil de Bolonya, que aquest any compleix el

seu 30è aniversari.

I la variant

N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] +
aplegar-se

que permet la detecció de *col·lectiu* i *reunió de persones*.

- (g00029 S) Cisca Lafell és el pseudònim d'un dinàmic **col·lectiu que s'aplega** a Calafell per realitzar tallers literaris i altres iniciatives auspiciades per Serafina Badenas amb el suport de l'Ajuntament.
- (g00078 S) El diccionari de la llengua diu, referint-se a les tertúlies, que són **la reunió de persones que s'apleguen** habitualment per conversar o dur a terme qualsevol altre passatemps, i que tertulià és la persona concurrent a una tertúlia per entretenir-se conversant, sobretot, per passatemps.

e) Un únic exemple ens mostra un altre patró —poc freqüent segons les nostres dades—: quan el subjecte del verb pronominal és plural i *aplegar-se* regeix un complement preposicional introduït per la preposició *en* seguida d'un substantiu singular no coordinat que no és locatiu, aquest nom és un candidat a NC.

N[+ plural; + subjecte] + *aplegar-se* + *en* N[- plural; ≠
locatiu]

Vegeu l'exemple de *coordinadora*:

- (g00070 S) La incompatibilitat d'aquesta planta amb el projecte turístic a la muntanya de sal que impulsa el municipi és la principal raó que ha portat 17 associacions a **aplegar-se en aquesta coordinadora** i plantar cara a l'abocador.

f) Semblantment a altres indicadors verbals, quan *aplegar* en la seva forma de participi singular complementa un substantiu singular no coordinat es tracta d'un NC. Responen a aquest patró

N[- plural] + *aplegar*[+ participi; - plural]

els NC: *cosmogonia*, *documentació*, *multitud*, *passament*, *sector*. Com pot observar-se, aquest substantiu a vegades és el subjecte lògic del participi (*multitud*, *sector majoritari*) —i aleshores remet a NC [+ humà]— i a vegades

n'és el CD (*documentació, cosmogonia, passament*).

- (g00080 S) I és que Villalonga va ser capaç de crear tota **una cosmogonia literària**, sovint **aplegada** en cicles narratius amb unitat pròpia.
- (e00064 S) Després d'una primera anàlisi de la **documentació aplegada**, es van obtenir els següents resultats.
- (g00108 S) Occhetto en persona es va encarregar d'explicar a **la multitud aplegada** a la plaça Navona de Roma la condició d'aquest recolzament: reforma electoral immediata i comicis anticipats.
- (g00067 S) Pilat, el seu manaia, tenia la paella pel mànec com qualsevol governador anglès d'altre temps a les colònies, no creia en els déus però s'esverava amb els malsons, no volia embolics que el fessin quedar malament davant de Roma, on esperava tornar amb honors i **un bon passament aplegat** sucant on podia.
- (g00052 S) **El sector majoritari aplegat** al voltant del secretari general del PSUC, Rafael Ribó, tem que els crítics que demanen la revitalització del partit provoquin una ruptura que fereixi de mort Iniciativa per Catalunya (IC).

g) I la variant

$N[+ \text{ plural}] + \textit{aplegar}[+ \text{ participi}; + \text{ plural}] + \textit{en} N[- \text{ plural}; \neq \text{ locatiu}]$
---

en què el candidat a NC és el nom del sintagma preposicional. Aquest patró reconeix com a col·lectius *associació* i *grup*.

- (g00095 S) Les emissores **aplegades en l'Associació** de Televisions Locals (ATEL) celebren des d'avui i fins al dia 17 el segon congrés de televisions locals amb l'objectiu de sol·licitar al govern central que es cobreixi el buit normatiu que pateixen.
- (g00096 S) Els països més industrialitzats del món, **aplegats en el Grup** dels Set (G-7), inquiets per la situació que es viu a Moscou, han reafirmat el seu suport polític als reformadors russos i al president Boris Ieltsin.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

Com s'ha vist en la descripció dels diversos patrons, el verb *aplegar* és un bon indicador per al reconeixement de NC perquè en detecta un nombre força important; però, a més, genera poc soroll. Del total d'ocurrències detectades com a candidats a NC només 26 han estat considerades com a soroll —que de fet es corresponen només a 10 unitats lèxiques diferents—. Com ja és una constant en el soroll que provoca el reconeixement de noms col·lectius, altra vegada es mostren les interferències amb altres relacions

meronímiques diferents a [+ element : conjunt]. Així, el gruix d'unitats considerades soroll són noms com *disc*, *llibre* (5), *obra*⁶⁰ (3), *volum* (9), que vehiculen la RM [+ component : objecte integral].

- (g00077 S) **El primer disc aplega** tres peces dels compositors Miquel Roger, Joan Guinjoan i Jordi Cervelló, mentre que el segon se centra en Albert Sardà i Josep Soler.
- (g00119 S) **El llibre aplega** diversos treballs d'investigació de coneguts escriptors cinematogràfics.
- (g00118 S) El volum, editat per Curial, va servir als setze intel·lectuals que han escrit els dos-cents articles que **aplega el llibre** per preguntar al president de la Generalitat, Jordi Pujol, diverses qüestions relacionades amb el present i el futur de la societat catalana.
- (g00100 HEAD) Teresa Pàmies **aplega en un llibre** les radiofòniques "Coses de la vida a ritme de bolero".
- (g00101 S) El **llibre aplega** frases d'autors que, des de tots els temps, han parlat de Barcelona en la seva obra o en els seus epistolaris.
- (g00095 HEAD) Un **llibre aplega** més de 400 cites i testimonis literaris i artístics sobre Barcelona.
- (g00057 S) Els tres actors compten amb un extens currículum en teatre, cinema i televisió, i ara interpreten junts sobre l'escenari aquesta **obra que**, asseguren, **aplega** 37 obres en 97 minuts.
- (g00057 S) **L'obra aplega** 37 peces en 97 minuts en un muntatge hilarant i de ritme trepidant.
- (g00057 S) **L'obra** porta el títol de Las obras completas de William Shakespeare (abreviadas), i **aplega** Gurruchaga, Guillermo Montesinos i Josu Ormaetxe en aquest muntatge esbojarrat.
- (g00080 S) El pròxim número de la Biblioteca Miquel dels Sants Oliver, editada per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, serà **un volum que aplegui** tots els assajos de Damià Ferrà-Ponç sobre Llorenç Villalonga.
- (g00069 S) L'escriptor i periodista Ignacio Vidal-Folch acaba de treure 'Amigos que no he vuelto a ver' (Anagrama), **un volum que aplega** dotze relats.
- (g00020 S) **El segon volum aplegarà** els estudis i escrits d'Oriol Martorell sobre el món coral i la pedagogia musical infantil.
- (g00039 S) **El volum** 'Papers d'un advocat' **aplega** les evocacions personals i professionals de l'advocat i home de talent Josep-Lluís Sagarra.
- (g00050 S) **El quart volum, que aplegarà** els segles XVII, XVIII i part del XIX, i el cinquè volum, fins al segle actual, encara no tenen data perquè s'han d'elaborar, però els autors no pensen en nous retards, ja que han previst que els donaran un cop de mà.
- (g00082 S) Ara, els escrits que aquella curta estada va inspirar a tots aquells autors **s'apleguen en un volum**.
- (g00070 S) **El volum aplega** poemes i pintures, tots al voltant de la població

---

⁶⁰No s'ha de confondre aquesta accepció d'*obra* (sinònima de *llibre*, *volum*, etc.) amb l'accepció veritablement col·lectiva, detectada amb altres indicadors i, fins i tot, amb aquest mateix.

empordanesa, i es donarà a conèixer demà al Palau Moja amb una presentació a càrrec de Miquel Roca i Junyent.

- (g00104 S) **El volum aplega** tots els textos que s'han pogut trobar de Fabià Puigserver, així com entrevistes i diàlegs del creador del Lliure, a més d'una completa biografia artística de totes les escenografies i direccions de Puigserver.
- (g00050 S) Doncs bé, de Joan Crexells se'ns posa ara al nostre abast (amb una edició d'Alfred Schrem que prologa Joaquim Molas i s'enriqueix amb l'homenot que li va dedicar Josep Pla) **el primer volum** de la seva Obra Completa, **que aplega** treballs de filosofia, política, història, art i literatura.

Un segon grup de falsos candidats a NC són substantius del tipus *acte* (3), *concert* (3), *eucaristia*, *fiesta*, *festival*, que no són pas NC però que impliquen —en els contextos documentats— pluralitat de participants o d'assistents que no són, però, els elements que constitueixen el tot.

- (g00109 S) **L'acte va aplegar** unes 8.000 persones, segons els organitzadors, i unes 3.500, segons la policia municipal.
- (g00133 S) El genetista italià Luigi Luca Cavalli-Sforza va rebre ahir el Premi Internacional Catalunya de mans del president de la Generalitat, Jordi Pujol, en un **acte oficial que va aplegar** nombroses personalitats de la ciència i la cultura.
- (g00020 S) El musicòleg i fundador de la Coral Sant Jordi Oriol Martorell, que va morir el 24 d'agost passat, serà homenatjat avui en **un gran acte que aplegarà** 150 corals catalanes, i un llibre que recull l'activitat del prolífic mestre.
- (g00020 S) **El concert d'homenatge aplegarà** les veus de totes aquestes corals, que, sota les ordres de diferents directors, interpretaran una sèrie de cançons populars d'autors catalans, com El rossinyol, Muntanyes del Canigó o El noi de la mare.
- (g00062 S) Creuza va actuar per primera i única vegada a la Ciutat Comtal l'estiu de 1987, dins de la programació del Festival Grec, en **un concert que va aplegar** 6.000 persones.
- (g00034 S) **El concert**⁶¹ que oferirà aquesta nit **aplega** peces de Gabriel Fauré, Richard Strauss, Maurice Ravel i Arnold Schönberg, acompanyada al piano per Laurana Mitchelmore.
- (g00005 S) El Papa va oficiar **una eucaristia que va aplegar** més de mig milió de persones —700.000 segons Protecció Civil— al Campo de la Feria de la capital andalusa.
- (g00120 S) La ciutat de la Costa Brava es prepara per viure amb la intensitat habitual aquesta gran **fiesta del cinema, que aplegarà** només entre periodistes, convidats i compradors i venedors del mercat àudio-visual paral·lel uns deu mil «festivaliers».
- (g00120 S) Aquesta nit quedarà inaugurada la 46 edició del **Festival** de Cinema de Cannes **que, com cada any, aplegarà** les figures més importants del món del cinema internacional.

Altres casos:

---

⁶¹De fet, aquesta ocurrència ens porta a una accepció de *concert* similar a les que hem vist per a les RM [+ component : objecte integral] anteriors.

- (g00036 S) L'edifici **aplega** també⁶² **una llibreria d'art** comuna i s'ha convidat algunes galeries d'art a formar part del conjunt, que ja s'hi han integrat, entre elles la galeria Hauser Wirth, que, amb una trajectòria d'alt nivell, exhibeix actualment una instal·lació de l'artista Louise Bourgeois.
- (g00068 S) **La ruta aplega** els monestirs cistercencs de Poblet (Conca de Barberà), Santes Creus (Alt Camp) i Vallbona de les Monges (Urgell).
- (a00038 S) Durant l'any 1990 **la indústria ambiental va aplegar** inversions de 200.000 milions de dòlars, dels quals 50.000 correspongueren a la CE.
- (g00024 S) I **aplegant la probabilitat** de xocar amb la terra de tots els asteroides de més d'un quilòmetre de diàmetre que hi ha pel sistema solar, d'un cop cada 10 milions d'anys (un xoc d'aquestes característiques podria provocar un cataclisme biològic i l'extinció de l'espècie humana).

Pel que fa al silenci, aquest indicador en genera uns pocs casos que es poden sistematitzar de la manera següent:

a) NC que no es poden reconèixer perquè, en tractar-se de NC amb els elements no especificats fan la concordança en plural amb el verb: per exemple, *conjunt de relats*, *munió de persones*:

- (g00029 S) L'altra novetat de Lessing és **el conjunt de divuit relats aplegats** sota el títol Històries de Londres.
- (g00089 S) El diccionari considera «aplec» com una "**munió de persones o coses aplegades**" (n'he consultat cinc) i encara que després amplia el concepte, mai no el limita ni qüestiona.

b) Naturalment tots els casos de NC plurals tampoc no es reconeixen mitjançant l'indicador proposat: *centenars de persones*, *colònies*, *milers de negres*, *milers de persones*, *milers de seguidors*.

- (g00070 S) **Centenars de persones es van aplegar** al temple i als voltants per acompanyar la família de Modesto Rico, que va morir a l'esclatar la bomba que els terroristes havien adherit sota el seient del seu cotxe particular.
- (a00019 S) En arribar l'hivern, els individus **s'agrupen en grans colònies** d'hivernada que poden aplegar milers d'exemplars.

---

⁶²La presència del *també* fa suposar una coordinació de substantius que hauria exclòs la possibilitat de detectar *llibreria* com a NC.

- (g00070 S) Get on the bus, el seu últim film presentat ahir a la Berlinade, redunda en el tema a través de l'anomenada Million Man March que, l'octubre del 1995, **va aplegar milers de negres** —les xifres oscil·len entre 400.000 i un milió i mig, segons les fonts— congregats a Washington per exigir la seva emancipació social.
- (g00084 S) Durant tot el dia d'ahir **milers de persones es van aplegar** als voltants del Palau Reial per visitar la capella ardent i donar l'últim adéu a Joan de Borbó.
- (g00043 S) En una intervenció davant de **milers de seguidors aplegats**, com cada dia, al centre de Belgrad, el líder opositor Vuk Draskovic va manifestar que és absurd que li demanin què faran si el poder decreta l'estat d'emergència, perquè, a parer seu, el país ja suporta tots els elements d'una situació d'excepció, amb cordons policials omnipresents.

c) No es reconeixen com a NC alguns substantius singulars no coordinats que fan de subjecte de l'indicador, però que tenen un CD que és NC —és a dir, també en singular no coordinat— i que és el substantiu que ha estat reconegut com a nom col·lectiu. En són exemples: *coalició*, *colònia de gavina corsa*, *exposició (3)*, *grup polític*.

- (g00035 S) Poques hores després que la **coalició** opositora Zajedno (Junts) aconseguís **aplegar** a Belgrad el nombre rècord de més de 300.000 manifestants als carrers de Belgrad en una llarga celebració nocturna del Cap d'Any ortodox, la comissió electoral de la capital sèrbia va rectificar decisions anteriors i va admetre la derrota del governamental Partit Socialista (SPS) en els comicis municipals del 17 de novembre passat.
- (a00103 S) Per posar un exemple, **la colònia de gavina corsa** instal·lada a la punta de la Banya **aplega** més del 60 % de la població mundial.
- (g00057 S) Si fa aproximadament un any, la Galeria Senda de Barcelona va presentar **una exposició que aplegava** el conjunt de pintures que Espaliú havia presentat l'any 1986 a la galeria La Máquina Española de Sevilla, ara és el MACBA el que, a partir d'una de les peces de la seva col·lecció, ha organitzat una mostra al voltant de tres dels temes més recurrents en el treball de l'artista: la màscara, el crani i la tortuga.
- (g00097 HEAD) **Una exposició aplega** un centenar de fotos de Jimi Hendrix.
- (g00068 S) **L'exposició**, sota el títol L'objecte, residu humà, **aplega** un conjunt d'escultures, instal·lacions i pintures.
- (g00119 S) Aliança Democràtica, explica a l'AVUI Willer Bordon, promotor del partit, vol ser **un grup polític que aplegui** el progressisme, tota l'esquerra italiana.

d) Finalment, com també ha passat amb l'indicador *entre*, queda silenciada un NC que, per raons anafòriques, ha estat omès en el context: *colònia*.

- (a00103 S) Excel·leix el grup dels ocells marins, i entre ells, la baldriga cendrosa, que **aplega** aquí **la [colònia]** més important de les colònies dels Països Catalans, avaluada en més de 2000 parelles.

Síntesi

Indicador: aplegar
Patró 1a: <i>aplegar</i> + (...) + N[- plural; + CD]
Patró 1b: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ CD] + <i>aplegar</i>
Patró 2a: N[- plural; + subjecte] + <i>aplegar</i> + N[+ plural; + CD]
Patró 2b: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>aplegar</i>
Patró 3a: N[- plural; + subjecte] + <i>aplegar-se</i>
Patró 3b: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>aplegar-se</i>
Patró 3c: N[+ plural; + subjecte] + <i>aplegar-se</i> + en N[- plural; ≠ locatiu]
Patró 4a: N[- plural; + CD] + <i>aplegan</i> [+ participi]
Patró 4b: N[- plural; + subjecte] + <i>aplegan</i> [+ participi]
Patró 5: N[+ plural] + <i>aplegan</i> [+ participi; + plural] + en N[- plural; ≠ locatiu]
Total d'ocurrències: 138; total de NC: 112 (81.15 %); soroll: 26 (18.85 %); NC diferents: 83; silenci: 15 casos.
NC detectats: <i>assemblea, associació (2), biblioteca, bloc₁ (3), campanya, centenar de fotos, centenar de sindicalistes, centreesquerre, certamen, club, col·lecció de peces, col·lectiu, comitè, comitè monetari (2), complex d'edificis, concentració, congrés, conjunt de pintures, conjunt de productes, conjunt d'escultures, consell, coordinadora, cosmogonia, documentació, dotzena de narracions, entitat (2), espectre polític, estol de ciutadans, exposició (3), família, federació, fira, florilegi poètic, gent (2), gruix de la poesia, grup (5), grup d'alumnes, informació (3), majoria de productors, manifestació (2), material, mena de material, mesa, milió de persones, mitja marató, món del teatre, mostra, mostra de poesia, multitud (5), munió de modernistes, nombre d'autònoms, nombre de 300.000 manifestants, oferta, oposició (2), part del moviment, part dels diaris, part dels professionals, part dispositiva, passament, patrimoni, poesia, progressisme, públic (2), quantitat₂, quantitat de testimonis, recopilació de cites, recopilació de les constitucions, recull d'estudis, recull de poemes, retrospectiva (2), reunió, reunió de persones, sector (2), sector del vending, taula rodona, total de 4.5000 cantants, total d'editors, trentena d'investigadors, unanimitat de la cambra, ventall d'empresaris i polítics, ventall d'opinions.</i>

8.1.4.3 Indicador: agrupar

Patrons de reconeixement i aplicació

L'anàlisi de totes les ocurrències de l'indicador *agrupar* en el CT (354) permet d'establir uns quants patrons de reconeixement de NC en els textos i concloure, com veurem, que es tracta també d'un bon indicador si es compleixen una sèrie de restriccions.

a) En primer lloc, i com s'esmentava en els antecedents: quan el substantiu no coordinat i en singular fa de complement directe del verb *agrupar*, i no va seguit de cap sintagma preposicional, aquest nom és un candidat a NC. Vegem-ne els 15 casos detectats que, a excepció de *normativa* i *plantilla*, són tots NC amb els elements no especificats: *classe de normes*, *conjunt d'empreses*, *conjunt de miopaties*, *multitud d'opcions*, *nombre de registres*, *normativa*, *part dels habitants*, *part dels ministres*, *plantilla*, *quantitat de vies metabòliques*, *quantitat d'organitzacions*, *sèrie d'escriptors*, *sèrie d'hàbitats*, *vintena d'entitats*, *volum d'informació*.

<i>agrupar</i> + N[- plural; + CD] + (...) + ≠ <i>amb</i>

- (d00105 S) El Consell d'Europa **agrupa** aquesta **classe de normes** sota l'epígraf Disposicions finals.
- (e00040 S) L'objectiu es **agrupar a un conjunt d'empreses** per a la creació d'un servei comú de vendes, conservant cadascuna la seva pròpia identitat.
- (m00051 S) **Agruparem** en aquest capítol el **conjunt de miopaties** que s'inicien sovint en la vida fetal i es demostren en néixer el pacient.
- (g00119 S) Un batibull de sigles i llistes electorals que mai arribaran a la popularitat i que **agrupen una multitud d'opcions** estrambòtiques i marginals.
- (m00066 S) En aquest sentit, el procés inline pot ésser contrastat amb el procés per tongades (batch processing), que és la tècnica d'**agrupar un nombre de registres** d'input semblants o relacionats per a processar-los consecutivament durant una sola cursa del computador.
- (a00068 S) La **normativa general** la podem **agrupar** bàsicament en tres grans grups.
- (a00103 S) Les parròquies, fundades al segle XVIII, foren un intent de cohesionar la població en nuclis urbans, i encara **agrupen una part minoritària dels habitants**.
- (g00103 S) El banc, creat el 1991 per afavorir la reconversió de les economies de l'Est d'Europa, presentarà el seu balaç davant el consell de governadors, que **agrupa la major part dels ministres** de Finances dels 54 estats membres.
- (g00028 S) Condis Supermercats **agrupa una plantilla** de 1.100 persones i disposa

de dues modernes plataformes de distribució, una de 23.000 metres quadrats a Montcada i Reixac (Vallès Occidental) i una altra de 2.500 metres quadrats a Mercabarna.

- (a00071 S) Aquest **agrupa** una gran **quantitat de vies metabòliques**.
- (a00064 S) La UICN i el WWF, que en conjunt **agrupen una quantitat significativa de les principals organitzacions no governamentals del món**, haurien de donar-ne les orientacions.
- (g00043 S) T.W. Dirty realism és un concepte creat per la premsa per **agrupar una sèrie d'escriptors** com Raymond Carver o Richard Ford o jo mateix.
- (a00035 S) El terme "zona humida" **agrupa una sèrie d'hàbitats** marins, costaners i interiors que tenen unes característiques comunes.
- (g00103 S) Aquesta federació, que **agrupa una vintena d'entitats**, va perfilar també les seves línies d'actuació de cara a la XXVII conferència general de la UNESCO.
- (e00047 S) Per tal com es tracta del recull estadístic a nivell internacional, que **ha agrupat un volum d'informació més ampli**, aquest treball serà la font bàsica d'informació per aquest capítol.

b) Un segon patró pertinent per al reconeixement de NC és quan el verb *agrupar* té com a subjecte un substantiu no coordinat i en singular, i el complement directe és un substantiu en plural; en aquest cas, l'agent de l'acció verbal és un candidat a NC. Aquest patró només té com a restricció que el subjecte no sigui un substantiu que denoti un individu animat. Així, podem representar el patró de la manera següent:

N[- plural; + subjecte] + *agrupar* + N[+ plural; + CD]

Com es veurà en el següent d'ocurrències documentades (36), la majoria dels NC detectats superficialment no presenten aquesta estructura, sinó que es materialitzen com l'antecedent de frases de relatiu en què el pronom relatiu és el subjecte; és a dir,

N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + *agrupar* + N[+ plural; + CD]

Del total de NC, 28 ocurrències responen a la variant de frase de relatiu i la resta (8 ocurrències) a l'altra. Vegem tots els NC obtinguts, a continuació: *associació* (3), *cercle*, *confederació*, *departament*, *divisió de muntanya*, *entitat* (3), *esquerra*, *federació* (5), *formació*, *fòrum* (2), *fundació*, *holding*, *línia de cims*, *lliga*, *mercat*, *mesoescala*, *opció*, *organisme*, *organització* (2),

patronal, personal, sector, segment, sèrie, societat d'economia mixta, societat de crèdit.

- (g00110 S) Només un 2 per cent de les indústries preveu incrementar el seu volum d'ocupació en el transcurs d'aquest any, segons una enquesta que ha estat elaborada per l'**Associació** Multisectorial d'Empreses (Amec), **que agrupa** les principals companyies amb activitat exportadora, moltes d'elles amb seu a Catalunya.
- (g00029 S) L'**Associació** de Grans Empreses de Distribució (ANGED), **que agrupa** les principals grans superfícies comercials implantades a Catalunya, havia proposat que l'obertura en dies festius s'ampliés de vuit a setze.
- (g00087 S) Anna Rius, directiva de l'àrea de desenvolupament d'Aecoc, una **associació que agrupa** 8.000 empreses fabricants i distribuïdores de productes de gran consum, assegura que el percentatge dels anomenats «robatoris interns» disminueix com més petita és la superfície de l'autoservei, "ja que als supermercats i superfícies intermèdies hi treballa menys personal que als hípers i és més fàcil controlar les seves accions".
- (g00003 S) Dirigents del **Cercle** d'Economia, **que agrupa** nombrosos empresaris catalans, van suggerir ahir que serien partidaris d'una coalició de govern entre el PSOE i els nacionalistes.
- (g00121 S) En una reunió amb la direcció de la **Confederació** d'Empresaris de Comerç al Detall d'Espanya, **que agrupa** 200.000 afiliats, aquests van demanar al secretari general de Convergència que assumeixi la seva defensa al Congrés.
- (g00083 S) Per això, l'emissora va crear un nou **departament que agrupa** professionals de la divisió de natura i dels serveis informàtics.
- (g00118 S) L'actual **divisió de muntanya** Urgell número 4, **que agrupa** totes les forces militars desplegades a la demarcació de Lleida, desapareixerà per convertir-se en una brigada a partir del 1996, quan entri en vigor el pla de reorganització de l'exèrcit previst pel ministeri de Defensa, per aconseguir més operativitat.
- (g00101 S) L'oferta internacional es distribueix en quatre trams: Estats Units, Gran Bretanya i Irlanda, Europa continental (tret d'Espanya) i la resta del món, amb un total d'11 milions d'accions, destinades bàsicament a inversors institucionals, segons fonts de la mateixa **entitat que agrupa** bancs i caixes públics.
- (g00020 S) Manuel Pardo, secretari general d'Astic, **entitat que agrupa** dues terceres parts dels afectats, va assegurar que l'entitat que ell dirigeix exigirà al govern francès el pagament d'indemnitzacions per compensar els perjudicis ocasionats per la protesta.
- (g00134 S) **Aquesta entitat agrupa** membres de les cinc religions que van oferir els serveis de culte a la «família olímpica» l'estiu passat.
- (g00138 S) L'**esquerra ha d'agrupar** els seus vots, perquè, si no, es beneficia la dreta.
- (g00036 S) La **Federació** de Municipis, **que agrupa** els Ajuntaments amb majoria socialista o d'Iniciativa, prepara per al mes de març el seu segon congrés.
- (g00138 S) Sense anar més lluny, a finals d'aquest mes de maig, a Ciutat de Palma, s'ha reunit la Conferència Europea d'Europmi, la **federació que agrupa** les associacions d'empreses mitjanes i petites de la Comunitat i de molts dels Estats de l'Est i centreuropeus.
- (g00064 S) Per la seva banda, la **Federació** Nacional d'Associacions de Transports (Fenadismer), **que agrupa** més de 35.000 empreses, la major part autònoms, va decidir sumar-se a la protesta.

- (g00106 S) **Aquesta federació agrupa** 79 entitats d'antics combatents i la seva principal activitat és la lluita per la pau i la llibertat.
- (g00069 S) D'altra banda, els taxistes de València es concentraran avui durant dues hores, entre les 12 i les dues del migdia, en diversos carrers del centre de la ciutat, en un acte que ha estat convocat per la **Federació del Taxi, que agrupa** uns 1.500 taxistes de la demarcació, i al qual s'han sumat les seccions d'UGT i USO, segons va informar el president de la federació, Fèlix Cañego.
- (g00127 S) El president del PP i candidat conservador a la presidència del govern, José M. Aznar, va ser elegit ahir vice-president del Partit Popular Europeu (PPE) pel consell polític d'aquesta **formació, que agrupa** els partits democristians europeus.
- (g00079 S) El **Fòrum** per la Democràcia, **que agrupa** el Partit Socialista (PS, excomunista) i sis formacions opositores més, havia demanat al consell del partit del president que no aprovés la seva candidatura a un segon mandat.
- (g00118 S) El **Fòrum Comarcal, que agrupa** 37 Consells Comarcals de l'Associació de Municipis, va manifestar ahir la seva preocupació per la insuficiència financera deguda a la impossibilitat legal de participar en els recursos de l'Estat tot i ser Administració local.
- (g00037 S) Una enquesta publicada recentment per una **fundació que agrupa** diverses associacions feministes dels Estats Units, revela que al llarg del 1996 el 29,5 per cent de les clíniques que practiquen avortaments han estat objecte d'actes de violència, amenaces de mort, persecució del personal, bloquejos als accessos dels edificis i fins i tot incendis.
- (e00044 S) De fet, formen un tercer **holding que agrupa** unes cinquanta Societats Anònimes d'activitats molt diverses.
- (a00103 S) A l'extrem sud, immediatament sobre la depressió interior de Barx, una **línia de cims agrupa** les altures màximes de la serra: la Penyalba (764 m), l'alt de la Font Nova (764 m) i l'esmentat pic del Montdúver (841 m).
- (g00003 S) La Unió Esportiva Figueres ha proposat a la Lliga de Futbol Professional (LFP) la creació d'una **Lliga que agrupi** els equips filials que militen a Segona Divisió i Segona Divisió B, segons va dir ahir Joaquim Romans, gerent del club empordanès.
- (a00068 S) Mentrestant el seu objectiu més immediat i conegut és l'assoliment del mercat interior, un **mercat que agrupi** 230 milions de "consumidors".
- (a00088 S) La **mesoescala agrupa** els moviments compresos entre la microescala i la macroescala, és a dir, l'escala sinòptica, on el període corresponent és de l'ordre d'unes hores fins a uns dies.
- (g00094 S) Cada **opció agrupa** les assignatures pròpies per accedir a la Universitat en l'àmbit corresponent.
- (g00122 S) Per tant, "el preu de l'article és només una conseqüència lògica derivada d'aquesta qualitat que garanteix la marca i exigeix el consumidor, però no és la característica bàsica per definir un producte considerat de luxe", explica un portaveu a Espanya del Comitè Colbert, que és un **organisme que agrupa** les principals firmes franceses del sector, creat l'any 1954 per potenciar l'exportació dels seus productes i promocionar les seves marques a escala mundial.
- (g00079 S) Aquest club, creat fa deu anys, pretén convertir-se en una **organització** a nivell mundial **que agrupi** els empresaris catalans i afavoreixi la projecció econòmica del Principat.
- (g00110 S) L'ocupació va ser protagonitzada per unes 1.500 persones d'una

organització popular que agrupa els desallotjats per la construcció de l'avinguda que uneix la ciutat amb l'aeroport internacional.

- (g00025 S) La **patronal** Seopan, **que agrupa** les empreses constructores més grans d'Espanya, ha trencat el clima de complaença amb què les patronals veuen el nou exercici econòmic.
- (e00048 S) El **personal** que participa en el projecte **agrupa** essencialment ensenyants dels cursos normals degudament sensibilitzats i preparats.
- (g00025 S) Aquest **sector agrupa** els reclusos etarres internats en les presons més llunyanes al País Basc, a Ceuta i Canàries.
- (e00041 S) Aquest **segment, que agrupa** normalment a sectors diferenciats de la població, com, per exemple, els joves emancipats, els separats i la tercera edat, en el nostre estudi es caracteritza per una clara majoria de persones solteres (92 %).
- (m00017 S) Al seu carrer es situen habitualment *Klebsiella spp* i *staphylococcus saprophiticus*, els quals assoleixen el segon lloc en alguna **sèrie que agrupa** només dones en època fèrtil.
- (g00097 S) Gestionat des del 1991 per **una societat d'economia mixta que agrupa** col·lectivitats locals i el Llemotges CSP Empreses (20 societats de la regió), el club espera ara una arribada massiva de patrocinadors.
- (e00093 S) En el 1868 Josep Campo proposà a la Societat Valenciana la creació d'una **societat de crèdit** a Madrid **que agrupés** totes les societats de crèdit d'Espanya.

c) Quan un substantiu en singular no coordinat és el subjecte de l'indicador en la seva forma pronominal (*agrupar-se*) i no hi ha cap sintagma preposicional posterior que en sigui argument intern, el nom que fa d'agent també és un bon candidat a NC. Així, el patró

$N[- \text{ plural}; + \text{ subjecte}] + \textit{agrupar-se}[- \text{ plural}] + \neq$ $\textit{amb}$
---

permet la detecció en el nostre corpus d'un únic cas (*front*):

- (e00042 S) En el marc de les lluites civils del Mèxic de mitjan segle passat, l'únic **front reaccionari que s'agrupava** entorn al conservadorisme, l'oligarquia i la jerarquia va pensar que l'única solució passava per la instauració d'una monarquia al país.

d) Quan un substantiu en singular no coordinat forma part d'un sintagma preposicional introduït per *en*, *dins*, règim preposicional de l'indicador, que té com a subjecte un substantiu plural, el primer nom pot ser un candidat a NC. Així ho demostra la cerca del patró

$N[+ \text{ plural}; + \text{ subjecte}] + \textit{agrupar-se} + \{ \textit{en}, \textit{dins} \} N[-$ $\textit{plural}]$
---

en el corpus, que a banda d'uns pocs casos de soroll, que veurem més endavant, presenta com a NC: *categoria, entitat, nombre de categories, xarxa*.

- (i00101 S) Genèricament, aquests tractaments de la informació podrien **agrupar-se en la categoria**: Extracció d'informació Transferència d'informació Càlcul (Operacions aritmètiques o d'altres) Modificació Combinació Accessibilitat.
- (g00092 S) L'hegemonisme sobre la resta dels pobles iugoslaus, el bel·licisme, les fòbies antimusulmanes forjades en la lluita secular contra els turcs, l'anhel de totes les poblacions sèrbies d'**agrupar-se en una única entitat política**, en una Gran Sèrbia, amb menyspreu absolut dels drets de les altres nacions.
- (a00048 S) Per donar una certa sistemàtica a la revisió, les tècniques **s'han agrupat en un cert nombre de categories**, encara que aquesta classificació, feta amb criteris amplis i de tipus pràctic, no pot evitar que algunes tècniques es podrien incloure en més d'una categoria.
- (a00064 S) Aquestes aliances s'haurien de fer a nivell nacional i s'haurien **d'agrupar** dins una **xarxa** internacional senzilla i barata mitjançant la qual cadascuna pugui aprendre dels avenços que realitzen les altres.

e) Dos últims patrons de reconeixement inclouen encara l'indicador *agrupar* en la seva forma de participi. En primer lloc, quan un substantiu en singular no coordinat va acompanyat d'un participi amb qui concorda en la flexió (és a dir, en singular) i del qual n'és l'argument extern o bé intern, aquest substantiu és candidat a NC:

N[- plural; + CD] + (...) + *agrupar* [+ participi; - plural]⁶³

Vegem-ne els casos detectats en el corpus (*documentació administrativa, informació, parella d'elements*):

- (i00006 S) Com que aquests sistemes no necessiten gestionar documentació científic-tècnica, sinó, més aviat, **documentació administrativa** (quasi sempre **agrupada** en sèries i no en documents individuals) no solen incorporar un sistema de gestió documental pròpiament dit, sinó que el seu motor de recuperació d'informació està basat en un sistema de tipus relacional.
- (i00070 S) Les llistes d'associació són una forma simple i còmoda de mantenir **agrupada la informació**.
- (i00100 S) Qualsevol **parella d'elements** que té una simetria sobre algun eix té tendència a ser **agrupada**.

---

⁶³L'ordre dels elements també pot ser "participi nom", tot i que predomina l'ordre "nom participi".

I d'acord amb el patró:

$N[-\text{plural}; +\text{ subjecte}] + (\dots) + \text{agrupar} [+ \text{participi}; - \text{plural}]$

L'ocurrència de *societat* n'és una mostra:

- (e00021 S) Món Publicitari, S.L., **societat agrupada** al Banc Agrícola, està dedicada al món de la imatge, comunicació i publicitat.

I, en segon lloc, quan un substantiu en plural o coordinat va acompanyat d'un participi —amb qui concorda en la flexió (és a dir, en plural) i del qual n'és l'argument extern— i d'un sintagma preposicionals introduït per *en*, *dins* seguit d'un substantiu en singular no coordinat, aquest substantiu últim és també candidat a NC:

$N[+\text{ plural}; +\text{ subjecte}] + (\dots) + \text{agrupar} [+ \text{participi}; + \text{plural}] + \{en, dins\} N[- \text{plural}]$
--

A continuació, recollim totes les ocurrències detectades en el CT (*associació, banc de dades, bloc, categoria, estructura, federació, paquet, sèrie de temes*):

- (g00075 S) Aquesta és, si més no, la intenció de 28 establiments **agrupats en l'associació** Costa Brava Centre Hotels, que han estructurat un paquet turístic que inclou dues nits d'hotel amb esmorzar; un esmorzar de forquilla típic del país i una ruta matinal guiada pels indrets més citats o viscuts pel reconegut prosista, a Palafrugell —el seu poble natal— o Pals.
- (g00075 S) Aquest servei compta amb tres bases de dades específiques **agrupades dins del banc de dades** COMCAT: una de bibliohemerogràfica (sobre els documents que, als Països Catalans, tracten la comunicació des de qualsevol mitjà o disciplina); una de tipus directori (un cens de tots els investigadors espanyols del ram); i un directori d'institucions estatals i internacionals de caràcter acadèmic, docent, professional, de recerca i documental relatives a comunicació.
- (g00073 S) El dirigent popular va subratllar la importància que la resposta que donin els partits **agrupats en el bloc democràtic** al problema de la violència al País Basc representi un missatge inequívoc i únic.
- (g00044 S) En efecte, només les cinc sales **agrupades en aquesta categoria** han experimentat un increment del 10 per cent en els seus espectadors.

- (i00086 S) Nombrosos processos de mercadotècnia i de fabricació de productes es basen àmpliament en tals micromites, més o menys **agrupats**, a la seva vegada, en una **estructura** més general (Moles, 1975: 478).
- (g00080 S) La intenció de Canal Satélite Digital és incrementar progressivament la quantitat de transmissions futbolístiques els caps de setmana que es juguin partits de Lliga amb la intenció d'arribar a donar cobertura a tots els matxs que no emetin en obert les televisions autonòmiques **agrupades en la Federació** d'Organismes de Ràdio i Televisió Autonòmics (FORTA) i Antena 3 TV.
- (i00002 S) Les activitats de demostració que utilitzen aquest tipus de recursos multimèdia es troben **agrupades en el paquet** SONS.PAC.
- (a00090 S) Aquests programes estan **agrupats en una sèrie de temes**, cadascun dels quals representa una dimensió important de l'estratègia general per a una transició global.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

Pel que fa al soroll⁶⁴, tot i que es tracta d'un indicador amb un grau de fiabilitat elevat per al reconeixement de NC, presenta 5 casos que no aconduïxen cap a NC. Vegem-los breument:

a) Com era d'esperar, aquest indicador permet la detecció de substantius que, sense ser NC, intervenen en relacions meronímiques del tipus [+ component : objecte integral]: *article, mapa*.

- (d00070 S) Però a l'**article 12 s'agrupen** els títols genèrics de polítiques sectorials (agricultura, indústria i comerç) juntament amb la política instrumental no reservada en exclusiva a l'Estat (crèdit corporatiu i Caixes d'Estalvis) i dues tècniques generals d'ordenació (planificació) i intervenció (sector públic).
- (a00220 S) Aquest **mapa agrupa** la informació geològica en quatre categories: roques ígnies i metamòrfiques, roques sedimentàries, materials paleozoics i materials mesozoics i cenozoics.

b) Una ocurrència que d'entrada cal analitzar com a soroll, en realitat sembla que ens aconduïxi cap a un possible substantiu omès (*?fira, mostra*) que probablement podria ser NC:

- (g00095 S) L'**edició del 1993 agruparà** 335 expositors al Palau Victòria Eugènia i Alfons

---

⁶⁴Hem desestimat sense tan sols considerar-les soroll un parell d'ocurrències que ens portaven cap a unitats no lèxiques, unitats codificades que vehiculen relacions meronímiques, però que deixem de banda perquè no es tracta de llenguatge natural, sinó artificial. Per exemple:

- (m00023 S) Però, si teniu en compte que no sempre la **CIM 9 MC agrupa** les neoplàsies per localització anatòmica d'origen, sinó que ho fa per característiques histològiques, és obligat consultar sempre l'índex alfabètic per terme histològic, abans de passar a la taula de neoplàsies.
- (m00023 S) Comentari: en aquest exemple no seria correcte utilitzar els codis 42.41 (esofagectomia parcial) + 43.99 (altres gastrectomies totals) + 42.54 (anastomosi d'esòfag a segment intestinal) perquè el **codi 43.99 agrupa** els tres procediments.

XIII de Montjuïc, un 16 per cent més que l'any passat.

c) Altres casos

- (a00049 S) Cal fer-ne **una gestió agrupada** i no individual, per garantir el màxim de seguretat i qualitat per a les instal·lacions arreu de Catalunya.
- (g00129 S) El **mecanisme d'aplicació de la llei d'Hondt agrupa** els vots obtinguts per cada candidatura en una circumscripció i els divideix per un, dos, tres i successivament fins a arribar al nombre d'escons que corresponguin.

Pel que fa al silenci, cal destacar 24 casos que han quedat silenciats per raons diverses, que intentem de sistematitzar a continuació i que s'haurien de tenir en compte quan es plantegi el reconeixement automàtic.

a) Casos de CD que, en lloc de ser substantius plurals com hem postulat en el patró de reconeixement, són una enumeració de noms en singular; per exemple: *confederació, consorci*.

- (g00038 S) Carles V va ser un bon rei per a Catalunya i també per als Països Baixos, que de fet eren una **confederació que agrupava** l'actual Holanda, Bèlgica i Luxemburg.
- (g00052 S) Guerau Ruiz Pena, assessor jurídic del **Consorti** del Gran Teatre del Liceu (**que agrupa** ministeri de Cultura, Generalitat de Catalunya, Ajuntament i Diputació de Barcelona), així ho va definir ahir, i va afegir que la sentència no tindrà repercussions en el procés de reconstrucció.

b) Casos en què l'indicador, en la seva forma de participi, i el NC no concorden en la flexió de nombre en singular perquè es tracta de NC amb elements no especificats i la concordança es fa en plural amb els elements que constitueixen el NC; raó per la qual han quedat silenciats noms com *conjunt de mitjans de comunicació, grup de noies, grup de 300 científics, relació de productes*.

- (e00101 S) També en aquest cas es tracta d'un **conjunt de mitjans de producció diferents, agrupats** sota un únic terme per fer més còmode el raonament.
- (g00054 S) Hi ha veritable talent musical o són simplement una estratègia empresarial, un **grup de noies** eixerides seleccionades en un càsting i **agrupades** sense l'atzar?
- (a00047 S) Ja fa alguns anys **un grup de 300 científics de 32 països, agrupats** entorn del SCOPE, va diagnosticar les catastròfiques conseqüències ambientals d'un conflicte nuclear.

- (m00054 S) Per això hem pensat més idoni oferir **una relació de productes agrupats** en: teratògens demostrats, possibles teratògens, relació dubtosa i manca de relació (vegeu taula 6-1).

c) La mateixa raó però afectant altres patrons de reconeixement és la causa de no haver detectat NC com els següents, en què l'indicador és en plural i el NC en singular però acompanyat dels elements que el constitueixen en plural (*pluralitat de persones, varietat de serveis*):

- (d00017 S) El substratum de les persones jurídiques de tipus associacional el formen **una pluralitat de persones** —físiques o jurídiques— **que s'agrupen** per tal d'assolir unes finalitats comunes.
- (g00090 S) Per una part hi ha l'àmplia **varietat de serveis que s'agrupen** en aquest tipus de sistema de previsió.

d) Un altre cas de silenci és quan el subjecte singular porta com a CD un substantiu singular no coordinat, que és per tant candidat a NC; en aquest cas, el NC subjecte queda silencià: és el cas de *federació* i *recull estadístic*, en les ocurrències següents:

- (g00103 S) Aquesta **federació, que agrupa** una vintena d'entitats, va perfilar també les seves línies d'actuació de cara a la XXVII conferència general de la UNESCO.
- (e00047 S) Per tal com es tracta del **recull estadístic** a nivell internacional, **que ha agrupat** un volum d'informació més ampli, aquest treball serà la font bàsica d'informació per aquest capítol.

e) També relacionat amb el nombre, un cas que no respon als patrons establerts perquè allà on esperaríem un substantiu plural CD de l'indicador, hi trobem l'expressió d'un percentatge (en singular, per tant) d'un substantiu que, a la vegada, també és NC:

- (g00062 S) El projecte dels directius del grup preveu la creació d'un **nucli dur que agrupi** entre el 10 i el 15 per cent del capital de l'entitat bancària.

f) Com en la majoria de casos de silenci que hem anat veient per a tots els indicadors, qualsevol dels NC en plural que apareguin juntament amb l'indicador no es detecten segons els filtres establerts en els patrons. Casos com *associació, clan, colla, confraria, cos, gremi, lot, taula de treball*, queden silenciats.

- (g00106 S) Diferents **entitats que agrupen associacions** de telespectadors de l'Estat espanyol han considerat molt positiva la firma del nou codi ètic, però igualment s'han mostrat escèptics pel que fa a la seva utilitat i desconfien dels interessos reals de les televisions.
- (g00125 S) Les hienes pigades **s'agrupen en clans** i la jerarquia de domini s'estableix a partir dels esglaons ocupats per diferents femelles.
- (g00027 S) Així que es fa de nit, els joves **agrupats en colles** i equipats amb roba d'abric —les tradicionals gorres de llana i botes de muntanya— surten a robar els naps en hortes del poble, tot i que els més previsors opten per anar dies abans a pobles veïns a fer la collita.
- (m00100 S) Durant el s. XIV els oficis de la ciutat **agrupats en gremis o confraries** formaren tres consideracions gremials.
- (d00052 S) Els funcionaris **s'agrupen per cossos** en raó del caràcter homogeni de les funcions a realitzar.
- (i00073 S) Així, els treballs **s'agrupaven per lots** en la mateixa cinta magnètica segons les seves característiques.
- (m00091 S) A continuació, els participants **es van agrupar en 7 taules de treball**, coordinades per un dels seus membres, on s'abordaren alguns aspectes específics del CI.

g) Finalment, presentem altres casos que no s'ajusten exactament a cap dels patrons descrits, però que també contenen l'indicador i la presència d'un NC: *consell (2), grup, informació, nombre de regions, sistema*.

- (a00068 S) Quan **agrupa** els Caps d'Estat o de Govern se li dóna el nom de **Consell Europeu** que, amb l'objectiu d'impulsar la Unió Europea, es reuneix almenys dos cops l'any.
- (g00103 S) El banc, creat el 1991 per afavorir la reconversió de les economies de l'Est d'Europa, presentarà el seu balanç davant el **consell de governadors**, que **agrupa** la major part dels ministres de Finances dels 54 estats membres.
- (m00054 S) Aquest primer **grup fou agrupat** amb el nom de nadons de risc elevat i comprenia: tots els nadons amb una història d'embaràs o part amb risc malformats (atrèsia de coartes, hèrnia diafragmàtica), ictèrics, nascuts de part múltiple, amb dificultat respiratòria, infectats, amb anèmia hemolítica, amb gran pèrdua de sang.
- (e00059 S) Malgrat que la **informació ve agrupada** en només quatre regions, registrem salts de renda molt importants entre elles.
- (e00059 S) Per a una determinada distribució de la renda, com més petit sigui el **nombre de regions** en les quals **s'agrupa**, més petit serà el grau de desigualtat registrat entre les rendes mitjanes.
- (e00101 S) Dit d'una altra manera, quan en una societat vigeix la divisió del treball, l'intercanvi entre els productes dels diversos sectors és en realitat un intercanvi que posa en contacte els treballadors dels diversos sectors: darrere l'intercanvi hi ha la relació entre tots aquells que treballen en els diferents sectors, **agrupant-los en un únic sistema econòmic**, en una única societat.

Síntesi

Indicador: <i>agrupar</i>
Patró 1a: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + <i>agrupar</i> + N[+ plural; + CD]
Patró 1b: N[- plural; + subjecte] + <i>agrupar</i> + N[+ plural; + CD]
Patró 2: <i>agrupar</i> + N[- plural; + CD] + ≠ <i>amb</i>
Patró 3a: N[- plural; + CD] + <i>agrupar</i> [+ participi; - plural]
Patró 3b: N[- plural; + subjecte] + <i>agrupar</i> [+ participi; - plural]
Patró 4: N[+ plural; + subjecte] + (...) + <i>agrupar</i> [+ participi; + plural] + { <i>en, dins</i> } N[- plural]
Patró 5: N[+ plural; + subjecte] + <i>agrupar-se</i> + { <i>en, dins</i> } N[- plural]
Patró 6: N[- plural; + subjecte] + (...) + <i>agrupar-se</i> [- plural] + ≠ <i>amb</i>
Total d'ocurrències: 73; total de NC: 68 (93.15 %); soroll: 5 (6.85 %); NC diferents: 54; silenci: 24 casos.
NC detectats: <i>associació (4), banc de dades, bloc², categoria (2), cercle, classe de normes, confederació, conjunt d'empreses, conjunt de miopaties, departament, divisió de muntanya, documentació administrativa, entitat (4), esquerra, estructura, federació (6), formació, fòrum (2), front, fundació, holding, informació, línia de cims, lliga, mercat, mesoescala, multitud d'opcions, nombre de categories, nombre de registres, normativa, opció, organisme, organització (2), paquet, parella d'elements, part dels habitants, part dels ministres, patronal, personal, plantilla, quantitat de vies metabòliques, quantitat d'organitzacions, sector, segment, sèrie, sèrie d'escriptors, sèrie d'hàbitats, sèrie de temes, societat, societat d'economia mixta, societat de crèdit, vintena d'entitats, volum d'informació, xarxa.</i>

8.1.4.4 Indicador: *congregar*⁶⁵

Patrons de reconeixement i aplicació

L'indicador *congregar*, a partir de totes les ocurrències documentades en el

⁶⁵Segons el DIEC: «Aplegar, reunir, en una assemblea. (...) || Pron. *Una gran multitud es*

CT (31), també sembla un bon indicador per al reconeixement de candidats a NC —tot i que en detecta un nombre reduït—; substantius que, si tenim en compte la definició que dóna el DIEC d'aquest verb, sembla que haurien de ser sempre [+ animat], especialment [+ humà]. L'anàlisi de les dades extretes del corpus ha permès d'establir tres patrons de reconeixement:

a) En primer lloc, un substantiu en singular no coordinat com a complement directe de l'indicador és un candidat a NC. Així l'aplicació del patró

congregar + N[- plural; + CD]

i la seva variant en forma de frase de relatiu

N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ CD] + *congregar*

en el corpus ha donat com a resultat les ocurrencies *nombre de ciutadans*, *nombre d'anarquistes i extremistes d'esquerra*, i les dues de *públic*; i no ha generat soroll.

- (g00110 S) El futbol, per més que sigui l'activitat pública que **congrega major nombre de ciutadans**, continua provocant entre aquells qui es tenen per refinats i intel·lectuals una innegable prevenció.
- (g00138 HEAD) Maria del Mar Bonet **congrega un públic** entusiasta de la seva mediterraneïtat.
- (g00039 S) Quim Monzó va ser l'estrella, donat el nombrós **públic** que **va congrega**.
- (g00134 S) L'acte de protesta havia estat organitzat per les forces ecologistes i associacions cristianes, però a l'hora de la veritat **va congrega un major nombre d'anarquistes i extremistes d'esquerra** i, curiosament, molt pocs estrangers.

b) En segon lloc, un nom en singular no coordinat com a subjecte de l'indicador en la seva forma pronominal, també és un bon indicatiu que el substantiu és un NC; així, s'han detectat *centenar de persones* i *públic*, a partir del patró següent:

N[- plural; + subjecte] + *congregar-se*

---

congregà davant les portes del palau. La gent es congregava per assistir a l'ofici.»

- (g00090 S) Prop d'un **centenar de persones es van congregar** en aquest punt, mentre els mateixos veïns netejaven les voreres i recollien els vidres que quedaven per terra.
- (e00088 S) Per això, al llarg de força decennis, la zona del Pla de les Comèdies o plaça del Teatre, com també se l'ha designada, va ser un punt neuràlgic, ja que, entre el **públic** que s'hi **congregava**⁶⁶ per admirar els còmics o els cantants i el que consumia unes hores al cafè, s'hi veia gent de pes de la Barcelona de l'època.

c) I finalment, un substantiu en singular no coordinat que és el subjecte del participi de l'indicador que l'acompanya, és un altre dels patrons que permet el reconeixement de NC dins dels textos⁶⁷, i altra vegada —com a mínim en les nostres dades— no ha generat soroll. Vegem les dues ocurrències de *gentada* i *públic*, detectades mitjançant el patró

N[- plural; + subjecte] + <i>congregar</i> [+ participi; - plural]
--

- (g00086 S) Ponç Pilat, emparant-se en el costum de concedir un indult per Pasqua, dóna a triar entre Barrabàs i Jesús i la **gentada congregada** davant del palau demana a crits que s'alliberi Barrabàs i que es crucifiqui Jesús.
- (g00137 S) La recitació, o lectura del text, és extraordinària, i el nombrós **públic congregat** al Prado va seguir-la amb respecte i atenció, malgrat que a la sortida s'endevinava una certa frustració per la dificultat de comprendre l'abast final dels textos en el mateix moment de ser escoltats en la seva llengua original.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

Com ja s'ha esmentat en descriure els diversos patrons, es tracta d'un indicador que no ha presentat cap tipus de soroll; però sí, en canvi, un cert grau de silenci. Del total d'ocurrències documentades en el corpus que contenen aquest indicador (31), la cerca manual permet trobar cinc casos que presenten NC però en plural —es correspon sobretot al segon patró— i que, per tant, queden silenciats en el reconeixement; són sempre NC amb els elements no especificats, NC quantificadors, siguin numerals (*miler*) o no (*grup*).

- (g00136 S) **Milers de persones congregades** a l'església i a les seves portes van aplaudir l'arribada de Rigoberta Menchú.

---

⁶⁶Altra vegada, com a variant, en una frase de relatiu.

⁶⁷En el fons, es correspon al mateix patró anterior però amb la diferència que l'indicador té forma flexiva personal (patró 2) o impersonal (patró 3).

- (g00108 S) **Milers de sud-africans** blancs i negres **es van congregar** ahir als voltants de la catedral de Santa Maria de Johannesburg per participar en un homenatge massiu i popular al president honorífic del Congrés Nacional Africà (CNA), Oliver Tambo, mort diumenge passat d'una aturada cardíaca.
- (g00139 S) **Milers de devots es van congregar** la matinada de diumenge a dilluns a la localitat d'Almonte, a Huelva, per veure sortir en processó la Verge del Rocío.
- (g00128 S) Al voltant de les nou de la nit, hora local, van començar a **congregar-se grups de joves** als carrers del barri de Noerrebro, els mateixos que la nit electoral danesa havien patit les destrosses de l'espiral de violència.
- (g00132 S) Els sobirans espanyols van iniciar la jornada amb una ofrena floral al monument al Soldat Desconegut, a la plaça d'Alexander Nevski, on **milers de pro-monàrquics búlgars s'havien congregat** des de primeres hores del matí per aclamar-los i reclamar el retorn del rei Simeó II a Bulgària.

Síntesi

Indicador: <i>congregar</i>
Patró 1a: <i>congregar</i> + N[- plural; + CD]
Patró 1b: N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ CD] + <i>congregar</i>
Patró 2: N[- plural; + subjecte] + <i>congregar-se</i>
Patró 3: N[- plural; + subjecte] + <i>congregar</i> [+ participi; - plural]
Total d'ocurrències: 8; total de NC: 8 (100 %); soroll: 0; NC diferents: 5 casos; silenci: 5 casos.
NC detectats: <i>centenar de persones, gentada, nombre de ciutadans, nombre d'anarquistes i extremistes d'esquerra, públic (4).</i>

8.1.4.5 Indicador: *ajuntar*⁶⁸

Patrons de reconeixement i aplicació

L'anàlisi de les diverses ocurrències d'aquest indicador en el CT (74) permet establir un parell de patrons que, malgrat els resultats desiguals, semblen rellevants per al reconeixement de NC.

⁶⁸Segons el DIEC: «Posar juntes (dues o més coses o persones), fer-les estar o anar juntes o plegades».

En primer lloc, la presència d'un substantiu singular no coordinat com a complement directe de l'indicador sembla un bon candidat a NC, sempre que no vagi acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per *a*, però sobretot per *amb*, règim preposicional del verb —com a l'exemple següent:

- (g00039 S) Des de la coreografia subtil que separa i **ajunta** amb la càmera **el rostre de Núria Espert amb el de Mercè Pons** en l'esmentat final del seu diàleg, fins a aquell immens, llarguíssim primer pla de la Sardà, amb la càmera girant subtilment sobre el seu rostre, en el moment més intens de la seva colpidora confessió a Mercè Pons, s'assaboreix la potència específica de la proximitat del rostre dels intèrprets per convertir un text d'origen teatral en la base d'una gratificació inequívocament cinematogràfica.

Sense aquesta restricció el soroll de l'aplicació del patró seria força elevat; en canvi, un cop establerta com a filtre aquesta condició la cerca del patró

ajuntar + N[- plural; + CD] + ≠ {*a*,
amb}

no ha donat cap ocurrència en el CT⁶⁹. En canvi, sí que presenta unes poques ocurrències (només tres) en un altre patró estructural: quan un substantiu singular no coordinat és el subjecte d'aquest indicador —en la seva forma pronominal— i no va seguit d'un sintagma preposicional com el descrit anteriorment, el nom és un candidat a NC. Vegem l'estructura del patró i les ocurrències documentades de *gent* (2) i *grup de lladres*:

N[- plural; + subjecte] + *ajuntar-se* + ≠ {*a*,
amb}

- (g00071 S) Ja ho té, això, la xarxa: la iniciativa i el poder estan passant dels grans grups —empresarials i polítics— a la **gent** del carrer, que **s'ajunta**⁷⁰ i diu: Què tal si féssim?, i ho fan.
- (g00003 S) Un **grup de lladres s'ajunta** per atracar una joieria.
- (g00073 S) M.C. Ja no **s'ajunta** tant, la **gent**.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

Pel que fa al soroll, només es documenta un únic cas d'un substantiu

⁶⁹Caldria veure quins resultats dona en un altre corpus.

⁷⁰El fet que l'indicador es trobi en una frase de relatiu en què l'antecedent és el substantiu

coordinat en què el segon se sobreentén i no apareix explícit —per tant, es tracta de soroll relatiu, perquè no compleix la primera condició del patró, és a dir, que no sigui un substantiu coordinat:

---

candidat a NC és una variació respecte al patró establert.

- (g00076 S) Notareu que el matí serà diferent de la tarda, perquè els aspectes estel·lars no seran els mateixos i llavors descobrireu que la Lluna en el signe de Balança és una de les llunes més harmòniques que hi ha, tot i que **ajuntar l'oscil·lació** de la Lluna i la de la Balança ja pot ser massa.

I en relació al silenci lligat a aquest indicador, cal destacar tres úniques ocurrències motivades, en primer lloc, per la presència d'un locatiu introduït per *a*, que no és pas un règim preposicional del verb, però que en una detecció automàtica faria que el col·lectiu *gent* quedés silenciats:

- (g00073 S) L.B. Jo venia d'un lloc on la **gent** només **s'ajuntava** a la plaça al matí per buscar feina, a les tavernes o per la festa major.

En segon lloc, alguns NC (*desena de persones, afició*) que apareixen com a subjectes plurals de l'indicador en la seva forma pronominal tampoc es detecten en l'aplicació del patró:

- (g00028 S) Com el brollador que no cessa o la deteriorada gota malaya, a les platges marroquines de l'estret de Gibraltar **s'ajunten desenes de persones** sota un únic objectiu.
- (g00108 S) L'acció policial s'estendrà al pre-partit i al postpartit per evitar que les **aficions radicals s'ajuntin** no només dins sinó també fora de l'estadi.

Síntesi

Indicador: <i>ajuntar</i>
Patró 1: N[- plural; + subjecte] + <i>ajuntar-se</i> + ≠ { <i>a, amb</i> }
Patró 2: <i>ajuntar</i> + N[- plural; + CD] + ≠ { <i>a, amb</i> }
Total d'ocurrències: 4; total de NC: 3 (75 %); soroll: 1 (25 %); NC diferents: 2; silenci: 3.
NC detectats: <i>gent</i> (2), <i>grup de lladres</i> .

8.1.4.6 Indicador: *amuntegar*

Patrons de reconeixement i aplicació

Un altre dels indicadors que hem explorat per al reconeixement de NC és el verb *amuntegar*⁷¹. No es tracta pas d'un dels elements que detecta un major nombre de candidats, perquè en el CT només n'hi ha 19 ocurrences, però ha permès establir un parell de patrons de reconeixement. Com ja es habitual amb tots aquest indicadors verbals, un substantiu singular no coordinat com a complement directe d'aquest verb permet la detecció del nom com a candidat a NC. De manera que el patró

amuntegar + N[- plural; + CD]

ha permès la detecció d'un únic NC: *mena d'andròmines*.

- (g00032 S) D'aquests, mestre Pito va raure al carrer per desfogar-s'hi **amuntegant** en un racó del Raval **tota mena d'andròmines** que arreplegava en les seves excavacions a les escombraries, des de llums de ganxo a una capsa de gomes rares, que, innocent, poc en sabia l'ús.

Un segon patró, no gaire productiu, també permet arribar a detectar NC. Quan un substantiu singular no coordinat és el subjecte del verb *amuntegar* en la seva forma pronominal, aquest nom és un bon candidat a NC. Així responen al patró

N[- plural; + subjecte] + *amuntegar-se*

els NC següents: *gent*, *grapat de clients*, *runa*.

- (e00088 S) El Royal només el freqüentaven l'alta burgesia i l'aristocràcia; van haver de col·locar-hi uns guardies que impedissin que **la gent s'hi amuntegués**, de tants tafaners ramblejadors que s'hi congregaven per admirar l'espectacle, insòlit per a ells, que hi hagués gent que sense estar malalta prengués te.
- (g00108 S) Tractem d'orientar-nos inútilment pels carrers del centre, en què **s'amuntega la runa** de les cases fetes malbé.
- (g00106 S) "Ja hem omplert tres autocars per anar a Trieste", diu amb satisfacció la dona de Branko des de l'altre costat del taulell, en el qual **s'amuntega un gratat de clients**.

⁷¹Segons el DIEC, «Disposar formant un munt.»

Avaluació del reconeixement: soroll i silenci

La cerca d'aquest indicador amb el segon patró descrit provoca —com semblava esperable— un parell de casos de soroll de noms de massa que no són NC. Per les característiques semàntiques de l'indicador és habitual que els substantius que li fan de complement directe siguin no comptables; per tant, al costat de NC [— comptable] com *gent*, *runa*, o bé de NC amb elements no especificats (en definitiva, noms quantificadors del tipus *grapat*), es detecta *gel* com a fals NC:

- (g00024 S) El **gel es va amuntegar** sobre les línies elèctriques i va aturar els trens de gran velocitat.

Pel que fa al silenci, només un parell de casos queden silenciats, d'una banda, perquè el NC apareix en plural i, per tant, no es pot detectar a partir del patró (*milions de marginats*)

- (a00215 S) Aquells **milions de marginats que s'amunteguen** a les barraques de Bombai, de Sao Paulo i d'Abiyán comparteixen probablement aquesta opinió i aquesta situació.

d'altra banda, perquè es tracta d'una estructura que s'allunya una mica dels patrons descrits (*mund de bicicletes i ciclistes*).

- (g00110 S) Un **mund de bicicletes i ciclistes van quedar amuntegats** sobre l'asfalt.

Síntesi

Indicador: <i>amuntegar</i>
Patró 1: N[- plural; + subjecte] + <i>amuntegar-se</i>
Patró 2: <i>amuntegar</i> + N[- plural; + CD]
Total d'ocurrències: 5; total de NC: 4 (80 %); soroll: 1 (20 %); NC diferents: 4; silenci: 2.
NC detectats: <i>gent, gratat de clients, mena d'andròmines, runa.</i>

8.1.4.7 Indicador: *aglutinar*

Patrons de reconeixement i aplicació

Un altre indicador que pensem que és vàlid per al reconeixement de NC dins dels textos és el verb *aglutinar*. L'anàlisi de les 62 ocurrències documentades en el CT permet d'establir un únic patró rellevant per al nostre objectiu: quan un substantiu singular no coordinat és el complement directe d'aquest verb, és un bon candidat per a ser un NC. Així doncs, compleixen el patró

aglutinar + N[- plural; + CD]

un total de 14 NC: *burgèsia, consens, força, grup social, nucli, oferta, part de la gent, part dels voluntaris, patrimoni, percentatge dels vots*⁷², *poder judicial, sector, seguit d'energies, total de 51 respostes*.

Curiosament el resultat dels NC obtinguts sorprèn una mica si es té en compte la definició que el DIEC dona d'aquest verb: «unir per adhesió, com mitjançant vesc o altres substàncies viscloses». Vegem-ne els contextos complets:

- (e00093 S) La Societat de Crèdit Valencià **aglutinarà la burgesia industrial i comercial liberal**, que és la predominant contra el capital financer, urbà i de comerç exterior, agrupats en la Societat Valenciana de Crèdit i Foment, i aliats amb l'aristocràcia terratinent al voltant de la sucursal del Banc d'Espanya i de la Societat del Ferrocarril.
- (g00024 S) La direcció d'ERC de Barcelona vol obrir un procés que permeti tenir dintre d'aquest any 1997 un candidat clar que **aglutini el consens** intern i permeti recuperar el terreny perdut amb l'escissió de Colom i Rahola, i els dos escons de la corporació barcelonina que s'han quedat en mans dels promotors del Partit per la Independència (PI).
- (g00122 S) Sindicats i organitzacions antiracistes han manifestat també el seu desacord, però no han aconseguit **aglutinar una força** prou representativa al carrer per pressionar l'Assemblea.
- (d00099 S) Les festes compleixen la funció d'**aglutinar cada grup social** a l'entorn d'unes celebracions que constitueixen elements de la seva tradició cultural i que, a través del temps, van configurant la seva pròpia identitat.
- (e00093 S) En definitiva, el que es tracta de posar en relleu és que hi ha un corrent de capitals molt important, el qual, mitjançant la banca, **aglutina el nucli** més dinàmic **de la burgesia** valenciana, i es canalitza cap a inversions locals no agràries.

---

⁷²Hem desestimat alguna ocurrència que presenta percentatges numèrics, com per exemple: «el 90 % d'integrants».

- (g00101 S) El Saló de l'Ensenyament **aglutinava** fins ara **tota l'oferta** educativa que hi ha a Catalunya i l'Estat espanyol.
- (g00029 S) **Ha aglutinat part de la gent** que a Catalunya va formar part del comitè de suport a HB a les eleccions europees, i membres o exmembres del MDT, Catalunya Lliure i l'Assemblea d'Unitat Popular (AUP) desencantats amb el recolzament que va donar l'AUP a la dissolució de Terra Lliure.
- (g00130 S) Aquesta associació **aglutina una part dels voluntaris** que van participar en els Jocs Olímpics i Paralímpics.
- (g00106 S) Guitart va fer aquestes declaracions en l'acte de constitució que es va fer a Girona del nou consell rector del Museu Arqueològic de Catalunya (MAC), entitat que **aglutinarà tot el patrimoni** arqueològic català.
- (g00103 S) Encara que el PP no dóna crèdit a l'enquesta filtrada ahir per la Diputació càntabra, que adjudicava dos escons a la UPCA i només un als populars, sí admet que Hormaechea pot **aglutinar un important percentatge dels vots** de la dreta càntabra.
- (d00071 S) El TSJ, amb Audiència territorial o sense, és un òrgan encimat de nou encuny que **aglutina tot el Poder judicial** en el territori català amb una funció pròpia que excedeix de la que compleixen les Audiències territorials.
- (g00061 S) Pérez va aconseguir 34 vots; la diputada Ángeles Maestro, que **aglutinava el sector** més dur, en va obtenir 20; i n'hi va haver quatre en blanc, dels afins a la plataforma que lidera Rubén Cruz.
- (g00005 S) Altres actuacions van resultar més discutibles, però en general la Crida va saber **aglutinar un seguit d'energies** —generalment joves— exponents d'una innegable vitalitat social.
- (m00100 S) Aquesta opció **aglutina un total de 51 respostes**.

Avaluació del reconeixement: soroll i silenci

Pel que fa al soroll que ha generat aquest indicador, cal dir que en el CT únicament dos casos esdevenen «sorollosos»: *sentiment*, *cinturó metropolità* però si ens fixem bé en els contextos veurem que, certament no permeten detectar NC, però sí que hi ha una certa noció de pluralitat al darrere dels textos. El nom *sentiment* no té res a veure amb la noció de nom col·lectiu, però en el context remet a «sentiment general de grup»; per tant la noció no hi està tan allunyada:

- (m00069 ITEM) **Aglutinar un sentiment** general de grup d'acció positiva.

En l'altre cas, de fet, hi ha una relació meronímica de tipus [+ àrea : zona]:

- (g00052 S) La rambla Catalunya de la Barcelona del segle XXI no és cap carrer del Cap i Casal sinó la cruïlla d'autopistes que **aglutina el cinturó metropolità** de la B-30.

En relació al silenci, aquest indicador no n'ha provocat.

Síntesi

Indicador: <i>aglutinar</i>
Patró 1: <i>aglutinar</i> + N[- plural; + CD]
Total d'ocurrències: 16; total de NC: 14 (87.5 %); soroll: 2 (12.5 %); NC diferents: 14; silenci: 0.
NC detectats: <i>burgesia, consens, força, grup social, nucli, oferta, part de la gent, part dels voluntaris, patrimoni, percentatge dels vots, poder judicial, sector, seguit d'energies, total de 51 respostes.</i>

8.1.4.8 Indicador: *dispersar*

Patrons de reconeixement i aplicació

De la mateixa manera que hem vist verbs «d'unió» que són bons indicadors per al reconeixement de noms col·lectius, partim del supòsit que verbs de «desunió» també ho poden ser. Vegem el cas de *dispersar*⁷³: es tracta d'un verb que exigeix com a complement directe substantius que denotin pluralitat. Així doncs, hem explorat el patró següent:

<i>dispersar</i> + N[- plural; + CD]

és a dir, quan un substantiu singular no coordinat és complement directe del verb, aquest nom és un bon candidat a NC. L'aplicació en el CT (que conté 77 ocurrències d'aquest indicador) ens porta cap als NC següents: *grup de manifestants, manifestació (2), matèria orgànica*.

- (g00057 S) La policia va utilitzar gasos lacrimògens per **dispersar un grup de manifestants** que es van congrega al voltant del Congrés i que amenaçava de desbordar el cordó policial.
- (g00135 S) L'exèrcit es va posicionar implícitament ahir per primer cop al costat del

⁷³Segons el DIEC, «Separar (persones o coses) fent-les anar en diverses direccions, dispersar.»

president Jorge Serrano, en defensa del seu autocop, i **va dispersar** amb violència **una manifestació** d'un miler de persones que demanaven davant la Cort Suprema de Justícia la dissolució d'aquest organisme.

- (g00061 S) A Quito una persona mor i sis són ferides en **dispersar** la policia **una manifestació** de partidaris d'Alarcón.
- (a00052 S) L'estabilització s'aconsegueix determinant el lligant idoni i la proporció òptima fang/llegant, i **dispersant la matèria orgànica** en la matriu del material.

Un segon patró amb aquest mateix indicador permet la detecció de més NC: quan un substantiu singular no coordinat és el subjecte de l'indicador en la seva forma pronominal, es tracta també d'un candidat a NC. Amb aquest patró

N[- plural; + subjecte] + <i>dispersar-se</i>
---

hem documentat en el CT *informació, matèria, part dels mascles*.

- (g00048 S) Cada any es publiquen més d'un centenar d'articles, llibres i ressenyes sobre Romànic català, **una informació** que, en la mesura de les nostres possibilitats, volem evitar que **es dispersi**, diu Teresa Matas, coordinadora de la base de dades.
- (a00065 S) Existeix una sèrie de forces internes que eviten que **la matèria es dispersi**, que lliguen entre si aquestes agrupacions mantenint a diferent nivell l'estabilitat gravitatòria, electromagnètica, nuclear dèbil i nuclear forta.
- (g00125 S) Els mascles permanents del clan (o els forans, perquè **una part dels mascles** propis és obligada a **dispersar-se** en arribar a la joventut i a buscar aixopluc provisional en d'altres clans) tenen sempre un paper subordinat.

Un altre patró —diferent superficialment, però en realitat similar al presentat en primer lloc— és quan el substantiu singular no coordinat és el subjecte pacient del verb, que en el CT permet detectar el NC *multitud d'albanesos*:

N[- plural; + subjecte pacient] +

<i>dispersar</i>

- (g00060 S) Desafiant la prohibició, **una multitud d'albanesos** van sortir ahir al carrer a Tirana i van intentar trencar el cordó d'antiavalots per accedir a la plaça Skanderberg, però **van ser dispersats** a cops de porra.

I finalment, un únic cas que respon al patró següent:

N[- plural] + <i>dispersar</i> _[+ participi; - plural]
---

i que ens aconduïx cap a *acumulació de capital-moneda*:

- (e00069 S) De tota manera, **dispersada** o no, en territori català ha tingut lloc **una acumulació de capital-moneda**, l'origen de la qual ha d'ésser buscat a fora, i que mereix, per tant, respecte a desenvolupaments futurs, el nom d'acumulació «primitiva», o millor «prèvia».

Avaluació del reconeixement: soroll i silenci

Aquest indicador verbal presenta uns quants casos de soroll; del total d'ocurrències, 6 remeten a noms de massa que poden descompondre's en elements més petits (visibles, com *sorra* (2), o imperceptibles com *diòxid de carboni*, *boirina*, *energia*, *contaminació*); en definitiva noms que vehiculen una relació meronímica [+ porció : massa].

- (g00021 S) Cinc monjos budistes **van dispersar** ahir **la sorra** del 'mandala' Kalachakra a les aigües del port de Barcelona, en una cerimònia per la pau que va cloure la mostra 'L'art sagrat del Tibet'.
- (g00021 S) Cinc monjos de la Universitat Monàstica de Namgyal (Índia) **van dispersar** ahir **la sorra** del mandala Kalachakra, un dibuix geomètric confeccionat amb arena de diversos colors.
- (e00038 S) El segon quadre ens ensenya una placa on la llum del sol de matinada va creixent i va **dispersant la boirina**.
- (a00064 S) Això podria significar que una part més gran de la capacitat que té la Terra de **dispersar el diòxid de carboni** i les altres emissions relacionades amb l'energia podria quedar lliure, cosa que facilitaria que les nacions en procés d'industrialització poguessin desenvolupar-se sense perill.
- (g00078 S) La ventilació urbana millorarà molt i la **contaminació es dispersarà**, l'índex de pol·lució baixarà una mica.
- (m00008 S) Les ones de xoc generades mitjançant la descàrrega elèctrica es podrien transmetre per tota l'aigua de la banyera i **l'energia es dispersaria** inútilment.

En relació al silenci, cal destacar només *mobiliari*, que no ha estat reconegut perquè —com ja hem vist amb d'altres indicadors—, el NC que funciona com a CD està coordinat amb un altre substantiu i, per tant, queda silenciàt:

- (g00049 S) Les pintures murals de Joaquim Mir i quasi tot el **mobiliari** van anar a parar a mans de familiars i antiquaris i, consegüentment, **s'han dispersat**.

Síntesi

Indicador: <i>dispersar</i>
Patró 1: <i>dispersar</i> + N[- plural; + CD]
Patró 2: N[- plural; + subjecte] + <i>dispersar-se</i>
Patró 3: N[- plural; + subjecte pacient] + <i>dispersar</i>
Patró 4: N[- plural] + <i>dispersar</i> [+ participi; - plural]
Total d'ocurrències: 15; total de NC: 9 (60 %); soroll: 6 (40 %); NC diferents: 8; silenci: 1.
NC detectats: <i>acumulació de capital-moneda, grup de manifestants, informació, manifestació (2), matèria, matèria orgànica, multitud d'albanesos, part dels mascles.</i>

8.1.4.9 Indicador: *dispers -a*

Semànticament relacionat amb l'indicador anterior, exposem a continuació un patró amb l'indicador *dispers -a* que, de fet, el CT ens ha proporcionat com a ocurrències del verb, tot i ser adjectiu —la forma de participi és *dispersat -ada*, com ja hem vist—. Així, quan un substantiu singular no coordinat va complementat per l'indicador *dispers -a*, ja sigui en el si d'un sintagma nominal, ja sigui com a atribut d'una frase atributiva, aquest substantiu també és un bon candidat a NC; és a dir, presenta similituds amb els indicadors adjectivals analitzats anteriorment. Vegem els 3 exemples detectats al CT en relació al patró —*obra, població*¹ (2):

$$N[- plural] + (...)^{74} + dispers -a$$

- (g00057 S) En només set anys ens va deixar una **obra** —plàstica i literària— **tan dispersa** com coherent.
- (a00049 S) Aquestes zones es caracteritzen per tenir **una gran part de la població rural dispersa** i de poca densitat.
- (a00047 S) En efecte, un acord sobre control d'armes afecta quasi exclusivament el Ministeri de Defensa del país, mentre que els acords sobre el canvi ambiental global

⁷⁴És possible la presència d'adverbis de quantitat, p. e. *molt*.

miren de controlar les activitats d'**una població molt dispersa** i de sectors industrials molt diversos.

I els 4 NC (*informació, població, resta de les accions, xarxa*) que segueixen el patró

N[- plural] + V copulatiu + <i>dispers</i> -a[+ atribut]

- (e00045 S) Precisament pel fet que la **informació està dispersa** i que cap agent no té un coneixement complet de la totalitat dels paràmetres que determinen l'entorn econòmic, els agents sempre tindran la possibilitat de transmetre informació incorrecta, tot comportant-se de manera diferent a la prescrita per un determinat mecanisme de coordinació.
- (a00006 S) S'estudiaran [...] les possibilitats d'establir transports col·lectius en algunes zones en què **la població es troba dispersa**.
- (e00044 S) Sovint, tal com s'ha exposat en un capítol anterior, un percentatge inferior a la meitat és suficient per a un control efectiu quan **la resta de les accions és molt dispersa** i poc concentrada.
- (e00073 S) La vall del Llobregat, al costat d'aquestes xifres, pot semblar pobra: 13 concessions a Sants, 7 a l'Hospitalet, 4 a Sant Boi de Llobregat, 2 a Sant Feliu, 2 a Sant Climent, 2 a Corbera, 4 a Sant Andreu de la Barca; però **la xarxa és aquí més dispersa** perquè es distribueix a la línia de fonts del peu de les muntanyes.

Avaluació del reconeixement: soroll i silenci

En relació al soroll, aquest indicador adjectival presenta 8 falsos NC: d'una banda, 6 ocurrències remeten a noms abstractes deverbals i deadjectivals, que també admeten la qualificació de l'indicador *dispers -a*, però en un sentit figurat (*actitud, distribució, existència, obra, organització, tasca*):

- (g00134 S) Dirigents i candidats del Partit Socialista van començar ahir a admetre el desconcert que els ha causat l'**actitud dispersa** i poc agressiva mostrada per Felipe González durant el cara a cara televisat que va celebrar dilluns passat amb José M. Aznar.
- (a00068 S) Tot i que per a qualsevol que vegi la necessitat de la intervenció pública en el medi el més important és que des de qualsevol sector, a l'hora d'elaborar un programa o preparar una intervenció, es tinguin en compte els criteris ambientals, no per això seria menys desitjable que **la distribució competencial** catalana fos menys **dispersa** i més racional temàticament.
- (d00015 S) En relació a la Llei que es deroga, el nou sistema donarà al Registre un caràcter més ampli en recollir el contingut dels Registres de Tuteles i el d'Absents, que no tenien raó suficient per a la seva **existència dispersa**, i en portar al seu si determinades representacions legals, ja que és d'interès general que hi hagi constància pública.

- (g00075 S) Hi ha bones idees en el muntatge de Pep Cruz [...] però massa línies interpretatives diferents, que dispersen una **obra** ja de per si **dispersa**, i una sensació general, present en l'escenografia i el vestuari de Quico Estivill i Antonio Belart, de no prendre's massa seriosament l'afer.
- (a00069 S) Però qualsevol solució ecològicament assenyada voldria substituir les grans aglomeracions urbanes per una **organització del territori més dispersa** i reticulada.
- (g00032 S) Mentre Pujol viatja, hi ha massa coses en joc perquè els seus viatges en puguin ser ben destriats, però la història podrà considerar amb més ponderació la transcendència d'**aquesta tasca** multiforme però unitària, **dispersa** però organitzada, on sempre el soroll i les nous es fan costat.

L'altre motiu de soroll és quan l'indicador va acompanyat del substantiu *manera* per formar una locució adverbial; se n'han detectat dos casos en el CT:

- (a00086 S) Hem constatat també en alguns casos la presència de crancs de riu, encara que de **manera dispersa** i no gaire abundant, preferentment en rius petits, d'aigües fresques i netes.
- (a00006 S) Aquest segon procés, de major interès des del punt de vista energètic, té l'inconvenient que els recursos es troben de **manera molt dispersa** i són costosos els sistemes de recollida i de transport.

En relació al silenci, aquest indicador no n'ha provocat.

Síntesi

Indicador: <i>dispers –a</i>
Patró 1: N _[- plural] + <i>dispers –a</i>
Patró 2: N _[- plural] + V copulatiu + <i>dispers -a</i> _[+ atribut]
Total d'ocurrències: 15; total de NC: 7 (46.66 %); soroll: 8 (53.34 %); NC diferents: 6; silenci: 0.
NC detectats: <i>informació, obra, part de la població, població (2), resta de les accions, xarxa.</i>

8.1.5 Indicadors meronímics: format -ada, constituït -i da, integrat -ada, compost -a

Antecedents

Tenint en compte que en la noció de nom col·lectiu, una de les relacions més rellevants entre el conjunt d'elements percebut com un tot i cadascun dels elements és la relació meronímica, una possible via d'exploració per al reconeixement de NC és trobar indicadors que vehiculin aquest tipus de relació. Alguns exemples extrets del CCC també ho apunten:

- "L'autèntic **bosc de la ribera és format per** *Populus alba* (àlber)..."
- "hi existeixen diversos tipus de **bosc mixt format per** nombroses espècies d'*Eucalyptus*."
- "Aquesta **comunitat està formada per** arbustos"
- "A l'estiu sembla, per les fulles, un **bosc dens, constituït per** un estrat arbori alt."
- "i el **montanyam està format per** calisses reverberadores i conglomerats i arenisques rutilants."
- "La **clientela** de la fonda era gairebé tota **formada per** viatjants"
- "una altra **clientela formada per gent** que cercava llibres bons"
- "poguérem veure els esforços desesperats d'un **conglomerat** monstruós **constituït per** monàrquics"
- "hi havia una **colònia formada per** milers i milers de llagostes."
- "cosa és deguda a què aquell **arxipèlag és constituït per** milers d'illes"
- "ha tingut lloc recentment el primer concert, a càrrec del **trio** Graz, **compost per**: David Albet (flauta)..."

Patrons de reconeixement i aplicació

Un substantiu en singular —nucli del seu sintagma nominal— acompanyat del participi singular de verbs del tipus *formar*, *integrar*, *constituir*, *compondre*, seguit de la preposició *per* i d'un substantiu que indiqui els elements que conformen el tot representat per aquell substantiu, pot ser un candidat a NC. Així doncs, podem establir el següent patró de reconeixement amb els indicadors esmentats —que presentem conjuntament.

$N[-\text{plural}] + \{ \text{format -ada, integrat -ada, constituït -i da, compost -a} \} + \text{per}^{75} N$

Després de l'indicador i la preposició hi ha d'haver un substantiu que ha de ser l'explicitació dels elements que constitueixen el conjunt. En un primer

---

⁷⁵Cal assegurar-se que la preposició sigui *per* i no *per a*, per tal de no generar soroll innecessari.

moment es va pensar que calia restringir-lo només a les formes de plural, però una primera prospecció pel corpus ens va fer adonar que no necessàriament els elements que constitueixen el NC havien de vehicular-se mitjançant un nom en plural, podia ser un altre NC en singular, o bé una enumeració de substantius en singular, per exemple. En conseqüència, la flexió d'aquest substantiu pensem que no és pertinent. En relació al substantiu inicial del patró establert —el candidat a NC— ha de ser el nucli del sintagma nominal en què es trobi. La cerca d'aquest patró en el CT ha permès la detecció de les 131 ocurrències de NC següents: *actiu* (2), *banda*, *barreja*, *batalló*, *brigada*, *clientela*, *col·lectivitat*, *combinat*, *comboi*, *comissió* (2), *comitè* (3), *complex*, *conjunt* (14), *consorci*, *delegació* (4), *duo*, *equip* (5), *erupció*, *escamot*, *estructura* (2), *faixa*, *família* (2), *formació*, *gramàtica*, *grup* (12), *institució*, *jurat* (3), *llista* (3), *macrobanda*, *massa*, *matrimoni* (10), *mercat*, *nucli*, *òrgan*, *organisme*, *organització* (2), *parella* (6), *participació*, *patronat* (2), *plantilla*, *ponència*, *porció*, *quintet*, *representació*, *sèrie*, *sistema* (8), *tàndem* (2), *tríade* (2), *triangle* (2), *tribunal* (2), *trio*, *triplet*, *tuple*, *univers*, *vegetació* (2), *xarxa* (2). A continuació se'n mostren uns quants exemples, però per a la totalitat de les ocurrències detectades, vegeu l'annex 9.

- (e00046 S) Quan una empresa té una part important del seu **actiu integrat per** terrenys, edificis i altres actius susceptibles d'incrementar el seu valor amb el pas del temps, el valor real d'una acció sol superar el seu valor comptable.
- (g00084 S) Pachuco Cadáver, la **banda formada per** Guillermo Piccolini, l'ex-Toreros Muertos, i el també argentí Ricardo Pettinato, presenta avui a la sala Garatge el seu primer elapé, «3 huevos bajo tierra».
- (m00001 S) La càries s'inicia amb la formació de la placa dentària, que és una **barreja composta per** restes d'aliments, saliva i bacteris.
- (g00084 S) Les restes mortals les escortarà un **batalló integrat per** efectius dels tres exèrcits.
- (g00139 S) A la tarda els treballadors van arribar a un acord per assegurar els serveis mínims, a través d'una **brigada formada per** un conductor i dos operaris.
- (e00040 S) Aquesta divisió té una **clientela formada per** 1.500 empreses, adquirents de tota mena de matèries primeres tèxtils, tant sintètiques com naturals.
- (e00065 S) Com que el teòric és molt lliure de fer les seves hipòtesis, suposaré, en conseqüència, que ens concerneix una **col·lectivitat formada per** individus d'identificat nivell de riquesa i de renda.
- (g00126 S) Aquest programa s'emetrà per TV3 i inclourà el partit de futbol de caire benèfic que jugarà l'equip del FC Barcelona contra un **combinat format per** les estrelles

dels altres equips de la Lliga professional de futbol.

- (g00136 S) Un **comboi format per** cinc ambulàncies civils que transportaven ferits croats, escortats per un contingent de «cascos blaus» espanyols, va ser tirotejat per francitadors musulmans sense que es produïssin ferits, segons va informar a l'agència Efe un portaveu de l'Agrupació Canàries.
- (g00039 S) La **comissió formada per** l'Ajuntament, Gas Natural i els pagesos per estudiar solucions al conflicte va manifestar dividends el malestar produït per la filtració als mitjans de comunicació del preacord aconseguit.
- (g00058 S) Un **consorci format pel** grup hotelier HUSA i les firmes Conectividad Informática, Sony i Telefónica Mòvil han desenvolupat de forma conjunta un punt de venda mòbil que alhora serveix de punt d'informació i reserves.
- (g00138 S) Ahir a la matinada, la **delegació formada pel** secretari general de l'OEA, Joao Baena Soares, i els ministres d'Afers Estrangers de Barbados, Uruguai i Nicaragua, va fer una visita al president Serrano.
- (m00017 S) Es tracta d'una **erupció formada per** màcules, pàpules o pústules localitzades a qualsevol part del cos que hagi estat submergit, sobretot a les zones de contacte amb el vestit de bany.
- (g00050 S) En els dos casos, **l'escamot format per** Michel Morganti, Alain Lambert, Alain Domange i Roger Roussey van fracassar en l'intent d'assassinat.
- (g00005 S) Claude Barate, que encapçalava una **llista formada per** l'antic equip de govern municipal, ha patit el desgast de l'etapa anterior i, amb un 32,6 per cent de vots, ha sumat nou regidors al Consell Municipal.
- (g00090 S) El 5 de maig, el **quintet format per** Dioni Chico (acordió), Eva Sedó («cello»), Imma Guardia (violí), Queralt Roca (clarinet) i Eulàlia Valls (piano).
- (g00035 S) El **tàndem format pel** president del Barça, Josep Lluís Núñez, i l'entrenador anglès, Bobby Robson, ha començat a esquarterar-se arran de la decebedora actuació de l'equip dilluns passat al Camp Nou culminada amb una increïble derrota davant l'Hèrcules.
- (m00068 S) Gilles de la Tourette, el 1885, va descriure clarament aquest trastorn que porta el seu nom, i va posar èmfasi en la **triade formada per** tics múltiples, coprolàlia (o emissió de paraules obscenes) i ecolàlia (o repetició de paraules dites per altres), encara que en els últims anys els criteris diagnòstics s'han ampliat.
- (i00006 S) La **xarxa formada per** aquest conjunt de registres pot estar unida per lligams (links), que pot establir l'autor de l'hipertext; o es poden crear de forma automàtica, per exemple vinculant tots els registres que tinguin determinades paraules clau o d'altra característica formal o de contingut.

Hi ha un segon patró —menys productiu des d'un punt de vista quantitatiu— que també permet de detectar candidats a NC: quan el substantiu que segueix l'indicador és un nom en singular no coordinat i expressa realment els elements que constitueixen l'altre substantiu —que també ha estat detectat com a NC—, és un candidat a NC. Així, es tracta únicament d'una variant del patró anterior en què —ara sí— cal especificar el

nombre del segon substantiu:

$N_{[-\text{plural}]} + \{ \text{format -ada, integrat -ada, constituït -i da, compost -a} \} + \text{per}$
 $N_{[-\text{plural}]}$

De manera que, dels contextos anteriors, en recuperem uns quants que ens porten cap a altres NC, com: *comissió, comunitat₂, conjunt de factors, conjunt de normes, conjunt de processos, conjunt de registres, ecosistema, equip de govern, grup de cèl·lules, grup d'elements, poble, xarxa d'ofertes.*

- (g00044 S) Colino va explicar que espera que a finals d'aquest any s'acabin els treballs de la ponència **constituït da per la Comissió** d'Indústria del Senat per elaborar el projecte de llei d'emplaçaments de residus d'alta activitat.
- (a00103 S) Darrere la faixa **constituït da per la comunitat** de fonoll marí i d'ensopegueres (*Limonetum caprariensis*), es troba tot un conjunt d'endemismes en forma de coixí espinós, els socarrells (*Launaea cervicornis*, *Dorycnium fulgurans*, *Femeniasia balearica*, *Anthyllis histrix*, *Astragalus balearicus*, etc.).
- (a00038 S) L'empresa és una unitat econòmica de producció **formada per un conjunt de factors** productius i dedicada a l'obtenció de béns i serveis per aconseguir un benefici mitjançant la venda d'aquests béns i serveis en el mercat.
- (d00024 S) A partir de la llei vigent, la suspensió de pagaments és una institució **integrada per un conjunt de normes** predominantment processals que, prèvia paralització de les execucions individuals, estan destinades a facilitar la concertació d'un conveni preventiu de la fallida entre l'empresari, provisionalment o definitivament insolvent, i els seus creditors.
- (a00038 S) De la mateixa manera, la societat es ressent de les condicions de la biosfera —sistema **format per un conjunt complex de processos naturals**, fluxos, cicles d'energia i matèria—, de la qual l'home és part integrant.
- (i00006 S) La xarxa **formada per aquest conjunt de registres** pot estar unida per lligams (links), que pot establir l'autor de l'hipertext; o es poden crear de forma automàtica, per exemple vinculant tots els registres que tinguin determinades paraules clau o d'altra característica formal o de contingut.
- (a00069 S) Si acceptem un raonament tan antropocèntric, es podria continuar afirmant que el sistema **format per un ecosistema** terrestre explotat més l'home, potser no s'hauria de considerar com la regressió d'un sistema primitiu, sinó com una superació vers un nou tipus de clima.
- (g00005 S) Claude Barate, que encapçalava una llista **formada per l'antic equip de govern** municipal, ha patit el desgast de l'etapa anterior i, amb un 32,6 per cent de vots, ha sumat nou regidors al Consell Municipal.
- (m00059 S) En general, un tumor és una massa **formada per un grup de cèl·lules** derivades dels teixits normals de l'organisme, en aquest cas dels que integren les mames.
- (i00086 S) Matemàticament, una xarxa és un graf orientat, és a dir, una estructura **formada per un grup d'elements interconnectats**.

- (e00056 S) El ciutadà és membre d'un comitè incapaç de funcionar, és a dir, del comitè **constituït per tot el poble**; per això dedica menys esforços disciplinats a dominar un problema polític que no pas una partida de bridge.
- (e00035 S) En una economia descentralitzada, els moviments de fons de capital per a finançar tenen lloc al si d'un mercat **format per una xarxa d'ofertes i demandes** de fons, resultat de les decisions que sobre prestar o manllevar prenen les unitats econòmiques.

Valoració del reconeixement: soroll i silenci

L'aplicació d'aquest patró en el corpus de l'IULA provoca uns quants casos de soroll, que responen a causes diverses, que intentarem de sistematitzar — partim del supòsit que el reconeixement automàtic que hem dut a terme no sap destriar aquests casos i que cal desestimar manualment les ocurrències que no porten cap a nom col·lectiu:

a) En primer lloc, hi ha un parell de casos provocats per la polisèmia del verb *compondre*, en aquest cas «compondre música». Per exemple:

- (g00024 S) Centenars d'infants, acompanyats pels seus pares, es van aplegar ahir a la tarda al Parc d'Atraccions del Tibidabo i van entonar la cançó Un cant per la pau, **tema compost** per a l'ocasió per Lluís Vidal.

b) En segon lloc, si el reconeixement es fa de forma automàtica, cal destriar aquells casos en què el substantiu que segueix la preposició *per* no fa referència als elements que constitueixen el NC, sinó al subjecte pacient de l'acció verbal expressada per l'indicador. Per exemple,

- (d00083 ITEM) El **dot o l'aixovar**⁷⁶ **constituït** pel causant o les altres donacions matrimonials fetes per ell.
- (g00073 S) El conveni permet que, amb l'adhesió de COMRàdio en règim de consorci, l'emissora pugui disposar com desitgi de la programació de la **cadena constituïda** per la Diputació de Barcelona, com poden fer les altres 70 emissores municipals catalanes consorciades a la cadena barcelonina.
- (g00050 S) Durant la Segona Guerra Mundial, el propietari d'un local nocturn de Casablanca ajuda a fugir una antiga amant de l'**amença constituïda** pels nazis.

---

⁷⁶El patró no es correspon amb l'establert per al reconeixement, però casualment es tracta d'un NC; per tant, és soroll respecte al patró, però a la vegada també silenci.

O bé la preposició forma part del sintagma preposicional que inclou el substantiu, que tampoc té res a veure amb els elements d'un possible candidat a NC; n'és un exemple:

- (d00024 S) La dissolució del vincle social respecte d'alguns dels socis pot provenir de la simple voluntat del soci, en el supòsit de **societat constituïda** per temps indefinit, o de la voluntat dels altres socis per via de sanció a la conducta irregular del soci culpable.

c) En tercer lloc, com hem dit en començar l'anàlisi d'aquests indicadors per al reconeixement de NC, la raó principal que ens permet dir que són bones peces lèxiques per detectar candidats a NC és que aquests presenten majoritàriament una relació meronímica entre el tot i els elements que constitueixen aquest tot. Però també hem vist en altres pàgines d'aquesta tesi que, de relacions meronímiques, n'hi ha de menes molt diverses. Tot i que hem demostrat que els NC poden aparèixer en més d'una —com a mínim a partir d'algunes unitats lèxiques considerades tradicionalment com a tals—, la relació meronímica per excel·lència on trobem els NC és la representada per [+ element: conjunt]. Què ocorre però quan s'aplica aquest patró a un corpus textual? Es tracta d'indicadors que són indicatiu de relacions meronímiques i no únicament de la relació [+ element : conjunt]. Així doncs trobem soroll que ens porta cap a d'altres relacions meronímiques, majoritàriament cap a [+ component : objecte integral] i de forma esporàdica —en la nostra aplicació—, cap a [+ fase : activitat]⁷⁷. Vegem, en primer lloc, uns quants exemples de la relació [+ component : objecte integral]: *angle*, *artefacte*, *element* (2), *enginy*, *ésser*, *expressió*, *flor*, *interfície*, *llenguatge* (3), *mur*, *paraula*, *pinta d'impressió*, *superfície* (4), *teixit*, *triangle* (3).

- (a00033 S) És l'**angle format** pel raig solar incident i la vertical.
- (g00070 S) Els etarres havien instal·lat al cotxe un **artefacte format** per bidons amb cables i líquid inflamable per tal de cremar-lo.
- (a00033 S) La utilitat d'aquest coeficient apareix quan la calor travessa un **element format** per diferents capes, aleshores la resistència del conjunt és la suma de les resistències parcials.
- (a00033 S) A la figura 1.5 es pot veure l'expressió gràfica que permet calcular l'evolució de la temperatura d'un **element format** per diferents capes.
- (m00061 S) Ben segur que no ho aconseguirem si tractem el nostre cos com una màquina obligatòriament defectuosa i que ens molesta, com un **enginy format** per peces separades, cada una de les quals (cap, esquena, peus, nervis) ha de portar-se a

⁷⁷D'acord amb la classificació establerta per Winston et al. (1987).

l'especialista corresponent, del qual acceptem cegament l'autoritat i el veredict.

- (m00032 S) Jo crec que els qui sostenen que l'home és un **ésser constituït** per un sol humor han fet aquest raonament: en el cas dels individus que prenen medicaments i que moren durant llurs superpurgacions, varen observar que, d'aquests individus, uns vomitaven bilis i d'altres pituita, i per això varen treure la conclusió que l'home és constituït per aquell humor que veien que evacuava en el moment de la mort.
- (i00067 S) En lògica, es diu que un predicat (que és una **expressió formada per** variables i operacions booleans; per exemple, cert, fals, xxx, xxx i xxx) és satisfactible si, per a alguna assignació de les seves variables, el predicat avalua cert.
- (a00070 S) El logo que podran portar els productes als quals es concedeixi l'etiqueta ecològica comunitària representa una **flor formada** per una «E» envoltada pels dotze estels comunitaris i amb un lluc verd.
- (i00073 S) En una **interfície formada** per un port d'entrada/sortida hi haurà un registre per a cada tipus d'informació: dades d'entrada, dades de sortida, control i estat.
- (i00096 S) Aleshores, definim el llenguatge que representa el problema P com: xxx és a dir, és el **llenguatge format** per les codificacions de totes aquelles instàncies per a les quals la resposta al problema és sí.
- (i00071 S) Considerem l'exemple següent (pres de Abramson, Dahl 89) que descriu el **llenguatge format** per seqüències de bits i extreu la seva llargària: xxx.
- (i00096 S) Donada una propietat S dels llenguatges recursivament enumerables, direm xxx al **llenguatge format** per totes les descripcions codificades de MT tals que els llenguatges acceptats per aquestes màquines tenen la propietat S.
- (a00033 S) Per determinar aquesta evolució en un **mur format** per diferents capes, s'ha d'utilitzar, per a cadascuna d'elles, l'expressió següent: xxx.
- (i00096 S) Quan escrivim xxx, on M és una MT normalitzada, ens referim sempre a la **paraula formada** per zeros i uns que ens descriu la màquina M.
- (i00073 S) Aquesta tècnica es pot combinar amb la tècnica de matriu de punts, utilitzant una **pinta d'impressió composta** per 132 agulles, col·locada en posició horitzontal i que oscil·la davant del paper.
- (i00088 S) Els 2 primers parteixen d'una **superfície composta** per 1 TBC, aproximada per 16 TBQ.
- (i00088 S) El tercer parteix d'una **superfície composta** per 4 TBC, aproximats per 64 TBQ i el quart parteix d'una superfície composta per 16 TBC, aproximats per 64 TBQ.
- (i00088 HEAD) Relació de veïnitat entre els trossos d'una **superfície composta** per TBQ.
- (i00088 S) Les funcions F i G poden ser les funcions de la base dels splines o dels B-splines quadràtics de forma que xxx és una **superfície composta** per TBQ que passa per tots els punts p o que està controlada per ells, respectivament.
- (m00042 S) Així, el **teixit format** per cèl·lules amb capacitat de contreure's és el teixit muscular.
- (a00069 ITEM) El pi de l'arbocer o de tapioles: en el **triangle format per** ca l'Arbocer, Turó Rodó i Santa Eulàlia de Tapioles (Vallgorguina, el Corredor, al Vallès Oriental).
- (g00079 S) El nou centre comercial estarà situat al **triangle format per** l'avinguda Diagonal i els carrers Taulat i Josep Pla.

- (g00038 S) En aquests atacs, que van tenir lloc entre dimecres i dijous en el **triangle format per** les localitats de Lubutu, Punia i Shabunda, hi van prendre part les forces avançades governamentals que porten a terme la contraofensiva general anunciada per les autoritats de Kinshasa a principis de gener.

Uns pocs exemples de la relació meronímica [+ fase : activitat], extrets de la mateixa font:

- (a00020 S) Per tant, s'haurà de fer una **restauració integrada** per fases a mesura que s'assoleixin les cotes finals de reompliment.
- (a00020 S) Es realitzarà una **restauració integrada** per fases durant l'explotació del dipòsit, a mesura que s'assoleixin les cotes finals de reompliment, amb cobriment final de terres i plantació de vegetació autòctona de la zona.
- (a00020 S) En conseqüència s'haurà de realitzar una **restauració integrada** per fases durant l'explotació del dipòsit.

Finalment, volem esmentar també com a soroll una ocurrència que ens ha aconduït ja no a una relació meronímica, sinó a una relació de causa:

- (m00012 S) Els éssers humans, com totes les altres criatures del regne animal, provenen d'una única cèl·lula, l'anomenada **cèl·lula ou o zigot formada** per la trobada d'un espermatozoide patern amb un òvul de la mare.

d) En quart lloc, i altra vegada provocat per la recerca automàtica dels candidats a NC mitjançant aquest patró, hi ha un nombre important d'ocurrències que són aparent soroll; és a dir, el resultat de l'aplicació presenta com a candidats a NC substantius que no són el nucli del sintagma nominal al qual pertanyen; per exemple:

- (e00056 S) I puix que les excepcions són degudes, principalment, a l'**obstacle tecnològic** contra la racionalitat **constituir** per la indivisibilitat o les desviacions dels fets respecte als plans, podem dir que l'esmentat principi no expressa pas malament la lògica d'aquests plans.

però en la majoria dels casos documentats, en realitat, aquest aparent soroll es converteix en silenci, perquè el nucli nominal és veritablement un NC, encara que no es trobi just davant l'indicador en la seqüència. En són exemples: *bus de sistema, cicle d'aprenentatge, cinc de gala, club, coalició, comissió, comissió d'estudi, comissió de formació, comitè, duo, equip, equip de govern, expedició, formació, grup de treball (4), inversió, mesa d'edat, patrimoni, perífrasi, plantilla, roda, unitat de producció, volum de diner.*

- (i00073 S) La comunicació entre cadascuna d'aquestes parts es fa a través d'un **bus de sistema format** per un bus d'adreces, un bus de dades i un bus de control.

- (g00048 S) La metodologia per fer-ho es basa en l'experimentació, sempre amb la guia d'un professor que marca un **cicle d'aprenentatge integrat** per tres parts: l'exploració dels objectes que es presenten, la invenció d'un concepte i l'aplicació del concepte a diferents situacions o problemes.
- (g00093 S) El **cinc de gala format** per Rafael Jofresa, Villacampa, Smith, Ferran i Thompson no va poder aconseguir l'objectiu de sentenciar el matx en els primers compassos per evitar patiments.
- (e00038 S) El seu interès per les Matemàtiques no exclou a que es presentés i guanyés un premi literari (amb un assaig sobre la Filosofia Política de Burke) que s'interessés pel sindicat d'estudiants, del qual va arribar a president l'any 1905, o que ingressés en «Els Apòstols», un **club** secret de discussió **constituït** per destacats professors i estudiants de tot Cambridge.
- (g00089 S) El vot de confiança de l'Assemblea no és obligatori i no suposarà cap amenaça per al nou govern, a causa de la majoria aclaparadora de què disposa la **coalició de centre-dreta formada** pel Reagrupament per la República (RPR) i la Unió Democràtica Francesa (UDF).
- (g00118 S) El número 2 del PP va formular aquestes acusacions en la presentació d'un extens dossier que inclou les conclusions d'una **comissió investigadora de l'afer constituït** pels conservadors.
- (d00072 ITEM) L'acord inicial del ple, en què s'ha de designar també una **comissió d'estudi integrada** per membres de l'ens local i personal tècnic.
- (d00037 S) Es crearà una **comissió de formació integrada** pel director gerent, el cap de personal o producció, el director tècnic i el delegat o representant sindical.
- (g00105 S) Un **comitè de crisi format** pels ministres de Seguretat, Presidència i Afers Estrangers va donar a conèixer que, a més de l'alliberament dels presoners, els segrestadors exigeixen 20 milions de dòlars i una avioneta per sortir del país.
- (g00105 S) El **duo** de flauta i guitarra **format** per Montserrat Gascon i Xavier Coll tocarà el 4 de maig.
- (g00131 S) Aquestes crítiques han fet que la junta rectora, d'acord amb Gemini, delegui en un **equip** d'implantació **format** per gent de la casa i personal de Gemini Consulting.
- (g00082 S) El consistori de l'Ajuntament de Perpinyà quedarà dissolt davant el bloqueig en què es troba l'**equip de govern integrat** per UDF i RPR, cosa que obligarà a convocar noves eleccions municipals.
- (g00124 S) Aquest ha estat el segon atac realitzat per l'**expedició Gas Natural integrada** per Lluís Belví, Josep Anton Pujante, Emili Civís, Ernest Bladé, Manuel de la Matta, Magda Nos, Lluís Rafols, Óscar Cadiach i Jaume Altadilla.
- (g00037 S) Les Violines, una **formació** de recent creació **integrada** per cinc violinistes, s'estrena aquesta nit en directe amb un repertori dedicat als mestres del Pirineu.
- (g00087 S) Mentre el **grup de treball format** per Aecoc i les empreses de distribució busquen una solució per acabar amb el furt extern, Jaume Pérez, director de vendes de l'empresa de seguretat Sensormàtic, especialitzada a oferir sistemes de protecció contra els robatoris, assegura que és més difícil aturar els furts interns, contra els quals únicament es poden oferir assessories i investigacions per determinar on es produeixen les sostraccions.
- (d00094 S) I considerada conforme la proposta, s'acorda constituir un **grup de treball integrat** pel Sr. Ramon Massaguer i Mir, les persones que designin la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis, i el Cap del Servei normatiu

d'organització territorial de la Direcció General d'Administració Local, perquè portin a terme la tasca abans indicada, el resultat de la qual se sotmetrà a coneixement d'aquesta Subcomissió.

- (a00038 S) La Cambra de Comerç Internacional (CCI) va crear ràpidament un **grup de treball integrat** per empreses representatives de tots els sectors amb l'objectiu d'elaborar el que més endavant seria la Carta de les empreses per a un desenvolupament sostenible.
- (a00072 S) Amb aquest motiu, hem avalat la formació d'un **grup de treball compost** per membres de la UNESCO, PNUE, PNUMA i educadora de tots els països per elaborar un programa d'educació ambiental i una campanya de divulgació.
- e00052 S Com a resultat de l'augment gradual de la proporció de **la inversió agregada de la comunitat constituïda pels** valors d'interès variable que posseeixen persones que no dirigeixen ni tenen un especial coneixement de les circumstàncies, reals o probables, dels negocis en qüestió, ha disminuït seriosament l'element de coneixement real que hi ha a l'avaluació de les inversions per part dels que les posseeixen o pretenen adquirir-les.
- (d00025 S) Un cop proclamats els resultats de les eleccions, i en un termini màxim de vuit dies, el primer Parlament de Catalunya es constituirà amb una **mesa d'edat integrada** per un President i dos Secretaris, i procedirà immediatament a elegir la Mesa provisional.
- (g00108 S) Una vegada més, m'ha impressionat i m'ha dolgut que tot el **patrimoni** d'intel·ligència, de capacitat mental creativa, de memòria i de saviesa **constituït** per una persona al llarg dels anys es perdi en el no res.
- (d00105 S) En català, la **perífrasi d'obligació formada** pel verb haver, el complementitzador de i l'infinitiu del verb que calgui.
- (d00136 S) El Cos de Mossos d'Esquadra es compon d'una **plantilla de personal formada** per les places que figuren dotades en el pressupost, classificades per les escales, les categories i els llocs que especifica l'article 18.
- (e00044 S) La solució oposada fóra que l'actuació de tots els individus estigués sotmesa a un sol pla, el qual garantiria la coordinació: d'aquesta manera sorgiria una **unitat de producció integrada** per diferents individus que han renunciat a parcel·les importants de la seva autonomia.
- (d00167 S) A continuació es procedeix a la formació de la **roda**, la qual queda **integrada** per l'inculpat i quatre persones més de circumstàncies exteriors semblants a les d'aquest, i l'ordre, d'esquerra a dreta, és la següent.
- (a00038 S) L'empresa és una **unitat econòmica de producció formada** per un conjunt de factors productius i dedicada a l'obtenció de béns i serveis per aconseguir un benefici mitjançant la venda d'aquests béns i serveis en el mercat.
- (e00052 S) L'anterior és força anàleg a la proposició que harmonitza la llibertat de què disposa tot individu per a alterar, sempre que ho desitgi, la quantitat de diner que té, amb la necessitat que el **volum total de diner format** per la suma dels saldos individuals sigui exactament igual a la quantitat d'efectiu que ha creat el sistema bancari.

Síntesi

Indicadors: *format -ada, constituït -i da, integrat -ada, compost -a*

Patró 1a: N[- plural] + {*format -ada, integrat -ada, constituït -i da, compost -*

a} + <i>per</i> N
Patró 1b: N _[- plural] + { <i>format -ada, integrat -ada, constituï t -i da, compost -a</i> } + <i>per</i> N _[- plural]
Total d'ocurrències: 172; total de NC: 139 ⁷⁸ (80.81 %); soroll: 33 (19.18 % ⁷⁹); NC diferents: 63; silenci: 27.
NC detectats: <i>actiu</i> (2), <i>banda</i> , <i>barreja</i> , <i>batalló</i> , <i>brigada</i> , <i>clientela</i> , <i>col·lectivitat</i> , <i>combinat</i> , <i>comboi</i> , <i>comissió</i> (3), <i>comitè</i> (3), <i>complex</i> , <i>comunitat</i> ₂ , <i>conjunt</i> (14), <i>conjunt de factors</i> , <i>conjunt de normes</i> , <i>conjunt de processos</i> , <i>conjunt de registres</i> , <i>consorci</i> , <i>delegació</i> (4), <i>duo</i> , <i>ecosistema</i> , <i>equip</i> (5), <i>equip de govern</i> , <i>erupció</i> , <i>escamot</i> , <i>estructura</i> (2), <i>faixa</i> , <i>família</i> (2), <i>formació</i> , <i>govern</i> , <i>gramàtica</i> , <i>grup</i> (12), <i>grup de cèl·lules</i> , <i>grup d'elements</i> , <i>institució</i> , <i>jurat</i> (3), <i>llista</i> (3), <i>macrobanda</i> , <i>massa</i> , <i>matrimoni</i> (10), <i>mercat</i> , <i>nucli</i> , <i>òrgan</i> , <i>organisme</i> , <i>organització</i> (2), <i>parella</i> (6), <i>participació</i> , <i>patronat</i> (2), <i>plantilla</i> , <i>poble</i> , <i>ponència</i> , <i>porció</i> , <i>quintet</i> , <i>representació</i> , <i>sèrie</i> , <i>sistema</i> (8), <i>tàndem</i> (2), <i>tríade</i> (2), <i>triangle</i> (2), <i>tribunal</i> (2), <i>trio</i> , <i>triplet</i> , <i>tuple</i> , <i>univers</i> , <i>vegetació</i> (2), <i>xarxa</i> (2), <i>xarxa d'ofertes</i> .

⁷⁸Tot i que hem presentat conjuntament els quatre indicadors perquè presenten un mateix patró de reconeixement de candidats a NC, no tots tenen la mateixa rellevància si ens atenim als resultats aconseguits: així, cal destacar clarament l'indicador *format -ada* (que detecta 101 NC), de la resta —*constituï t -i da* (15 NC), *integrat -ada* (13 NC) i *compost -a* (10 NC).

⁷⁹Sense comptar els casos reconvertits en silenci.

8.2 Criteris morfològics

Antecedents

Tal com hem vist al llarg d'aquest treball, en capítols precedents, hi ha un nombre important de NC que presenten una estructura morfològica complexa fruit de processos derivatius i que contenen alguns dels sufixos que tradicionalment s'ha considerat que vehiculen la noció de col·lectiu. D'altra banda, però, també s'ha pogut constatar que són pocs els sufixos que únicament vehiculen aquesta noció. Tenint en compte doncs aquests dos punts de partida, una altra estratègia per reconèixer els NC dins dels textos és utilitzar com a indicadors la presència de determinats sufixos o formants en els substantius —Bosque (1985) ja recull aquesta possibilitat per caracteritzar els NC—. Com que es tracta d'un criteri morfològic que afecta el lema de les unitats lèxiques, el resultat de l'aplicació en el CT ens aconduïx a candidats de NC en les seves ocurrències tant en singular com en plural (cosa que, per raons òbvies, no hem pogut fer amb molts altres indicadors). Recórrer a criteris morfològics per al reconeixement, a diferència dels criteris lexicosintàctics, és posar l'èmfasi ja no en la noció de nom col·lectiu, sinó en les característiques morfològiques de la seva representació nominal.

Abans de centrar-nos en la descripció dels diversos indicadors, cal esmentar que es tracta d'estratègies que presenten necessàriament força soroll si l'aplicació es fa en un corpus on —malgrat que hi hagi un etiquetatge morfològic— no es poden distingir el que són determinades seqüències gràfiques del lema amb el corresponent sufix. Només com a exemple: la cerca no fa la distinció entre *arbrada*, que conté el sufix *-ada* —pertinent com a indicador per al reconeixement de NC locatius vegetals—, i *moneda*, que tan sols acaba amb una seqüència idèntica, sense ser però sufix. I en el cas de sufixos polisèmics, tampoc no és possible distingir si es tracta d'un sufix que vehiculi la noció de col·lectiu o bé un altre significat, ja sigui proper (p. e. l'accepció locativa de *-teca*) o més allunyat (p. e. l'accepció 'acció pròpia de' del sufix *-ada*). Ateses les dificultats metodològiques que presenta el criteri morfològic, hem fet només una aplicació parcial en el CT; és a dir, de tots

els sufixos catalans tradicionalment lligats als NC (vegeu-ne la descripció feta en el capítol 3), només n'hem explorat uns quants: *-eda* (8.2.1), *-osa* (8.2.2) i *-ar* (8.2.3), que d'acord amb la tipologia semàntica establerta sembla que ens haurien d'aconduir exclusivament (o gairebé) a NC [+ element : conjunt], [+ locatiu]⁸⁰; *-am* (8.2.4) i *-alla* (8.2.5), perquè vehiculen exclusivament la noció de col·lectiu i es troben en noms col·lectius diferents als anteriors (vegeu el quadre 9); i *-teca* (8.2.6), perquè no és un sufix sinó un formant culte, perquè representa un altre tipus de NC ([+ element : conjunt] [+ classificador]), perquè és productiu actualment, i perquè tradicionalment no s'ha tingut en compte amb relació als NC.

Tota aquesta tria, doncs, deixa de banda múltiples possibilitats: sufixos com *-at*, *-ada*, *-al*, *-ari*, *-atge* i, lligat als numerals col·lectius, *-ena*; totes les formes prefixades que remetent a nombres; totes les formes sufixades que remetent a NC [+ inclusió de classe] i que afecten les taxonomies vegetals i animals, per exemple. Aquests aspectes han de ser punt de partida per a treballs posteriors, especialment l'últim perquè aborda la noció de nom col·lectiu en determinats llenguatges d'especialitat.

8.2.1 *Indicador*: sufix *-eda*

Patrons de reconeixement i aplicació

N[+ femení; + sufix <i>-eda</i>]

L'aplicació d'aquest patró en el CT dona un grau de fiabilitat molt alt, si exceptuem el soroll que provoca el fet de no poder distingir entre el sufix *-eda* i la terminació *-eda*; així, d'acord amb el patró establert, el corpus ens ofereix com a candidats a NC totes les ocurrencies dels substantius *moneda*, *seda*, *queda*, *veda*, per exemple, que cal destriar manualment⁸¹; també cal destriar alguns

---

⁸⁰Aquesta tria té, a més, una raó afegida: servirà per veure si hi ha diferències entre els NC documentats en els textos no especialitzats i en els textos d'especialitat (en aquest cas, de medi ambient).

⁸¹El CT ens ha proporcionat un total de 1055 ocurrencies, entre falsos NC i veritables NC, de les quals només n'eren pertinents 209.

noms propis (antropònims i topònims) tot i provenir de NC (p. e. *Pineda*). Per tal de neutralitzar una mica la dificultat de desbrossar el resultat d'aquestes cerques proposem per a aplicacions posteriors delimitar l'àmbit temàtic, ja que els NC que contenen aquest sufix estan marcats temàticament, pertanyen a l'àmbit de la botànica ⁸². Així, per exemple, en el cas del nostre corpus del total d'ocurrències, gairebé totes es localitzen en el subgrup de textos de medi ambient, i no pas en els d'economia, informàtica, dret (només una ocurrència d'*arbreda*), medicina (dues ocurrències de *fageda* i una de *pineda*) —fins i tot en els subcorpus de llengua general són poc rellevants (*arbreda*, *fageda*, tres ocurrències de *pineda*, *roureda*) i tenen característiques diferents, que en el capítol següent reprendrem perquè posen de manifest certes diferències en el comportament dels aparentment mateixos NC en llengua general i en determinats llenguatges d'especialitat.

Ara bé, aquests falsos NC no són pròpiament soroll de l'indicador, sinó dificultats metodològiques per aconseguir destriar les dades segons el patró proposat. Vegeu a l'annex 10 el total d'ocurrències de NC detectats amb l'indicador *-eda* —209— que són veritables NC, i que es corresponen a les unitats següents: *arbreda* (7), *arbreda de substitució* (2), *boixeda* (2), *boixeda amb llessamí groc*, *castanyeda* (2), *fageda* (36), *fageda de pi roig*, *fageda amb boix* (4), *fageda amb el·lèbor vera*⁸³ (3), *fageda amb joliu* (5), *freixeneda*, *jonceda* (2), *jonceda amb sàlvia*, *lloreda* (2), *omeda*, *pineda* (37), *pineda de pi blanc*⁸⁴ (5), *pineda de pi negre*, *pineda de pi pinyer*, *pineda de pi roig* (7), *pineda humida de pi roig amb boixerola* (2), *pineda de pinassa* (4), *pineda de pinastre* (2), *pineda mediterrània*, *pineda seca*, *pineda subalpina*, *pollancreda* (3), *roureda* (18), *roureda de roure martinenc* (2), *roureda de roure martinenc amb boix*, *roureda de roure pèrol*, *roureda humida de roure pèrol*, *roureda de roure reboll*, *roureda seca*, *roureda seca submediterrània*, *sureda* (15), *teixeda*, *telleda*, *timoneda* (5), *timoneda calcícola* (3), *timoneda nitròfila* (2), *timoneda plana*, *tremoleda*, *verneda* (2). Com es pot observar 17 NC de base generen diverses unitats polilexemàtiques que analitzarem amb més deteniment en el capítol següent.

⁸²Al DLC3 només es documenta el cas estrany de *fanaleda* (lloc plantat de fanals) com a únic exemple de NC no vegetal, al costat de 50 NC [+ locatiu] [+ vegetal]. Per a més detalls vegeu Solé (1996).

⁸³Una ocurrència amb *fageda amb l'el·lèbor vera*.

Pel que fa al possible silenci que genera aquest indicador majoritàriament no n'hi ha —ni n'hi pot haver— si el corpus està ben etiquetat morfològicament; l'única excepció a aquesta afirmació són els casos de NC polilexemàtics el nucli dels quals és pròpiament el NC i que formen part d'enumeracions. Sovint només la primera unitat és completa i pot ser reconeguda, mentre que l'altre (o altres) tenen aquest NC elidit i, per tant, es converteixen en silenci. Per exemple, vegem els 5 casos documentats en el CT: *pineda de pinassa*, *pineda de pi roig* (2), *pineda de pi blanc*, *pineda de pinastre*.

- (a00069 S) El paisatge vegetal natural hi és constituït sobretot per bosc d'arbres de fulla caduca, que es desprèn en acostar-se l'hivern (rouredes, fagedes, freixenedes, etc.), o també, a les contrades continentals relativament seques, per **pinedes** de pi roig (*Pinus silvestris*) o **de pinassa** (*P. niara*).
- (a00103 S) Els boscos més extensos estan constituïts per **pinedes de pinassa** i **pi roig**, encara que cal destacar l'interès fitogeogràfic de la fageda amb boix (*Buxo-Fagetum*), rica en espècies nemorals rares als Pre-pirineus centrals.
- (a00103 S) Els boscos de les obagues altes, formats per **pinedes** de pi negre (*Saxifrago-Pinetum uncinatae*), **de pi roig** (*Hollylocomio-Pinetum catalaunicae*) i avetoses (*Scillo-Fagetum abietetosum*), són prou notables en extensió i qualitat.
- (a00103 S) De fet, les **pinedes** de pi pinyer, **de pi blanc** i, sobretot, **de pinastre** ocupen la major part de les Gavarres.

8.2.2 Indicador: sufix -osa

Patrons de reconeixement i aplicació

N[+ femení; + sufix -osa]

Preveient que es tracta d'un sufix únicament rellevant en l'àmbit dels locatius vegetals i que, a més, té una productivitat força baixa (d'acord amb les dades que procedeixen de corpus lexicogràfics⁸⁵, per exemple), l'aplicació d'aquest patró només s'ha fet en el subcorpus corresponent a textos de medi ambient⁸⁶. Així es redueix una mica el soroll que provoquen les unitats lèxiques nominals el lema de les quals acaba amb la seqüència *-osa*, sense

⁸⁴Una ocurrència de *pineda esclarissada de pi blanc*.

⁸⁵Al DLC3 només s'hi documenten 10 casos (*arçosa*, *avellanosa*, *avetosa*, *baladosa*, *fajosa*, *grevolosa*, *joncosa*, *lledonosa*, *ortigosa*, *savinosa*) que sovint remetent a una altra forma del NC amb un altre dels sufixos col·lectius (*-er -era*, *-eda*, *-ar*); vegeu Solé (1996).

⁸⁶Per tal de comprovar si aquests NC detectats tenien presència en altres àmbits temàtics, se'n

que sigui però sufix (per exemple, *alosa*, *bavosa*, *cel·lulosa*, *resclosa*, *rosa*, *sosa* i, especialment, *cosa*, han estat algunes de les unitats que el corpus ha presentat com a candidats a NC) —tot i haver reduït la cerca a l'àmbit de medi ambient, el CT ha donat un total de 756 ocurrences per analitzar.

Com es pot observar a continuació, han estat només 3 els NC detectats, amb un total de 8 ocurrences: *avellanosa* (2), *avetosa* (5), *avetosa amb godiera*, i no s'ha donat cap cas de silenci.

- (a00103 S) Als fondals de les rieres, on la humitat del sol i de l'ambient és molt important, creix el bosc de ribera. És format per vernedes, **avellanoses** i petites tremoledes, on conviuen salzes, oms, sanguinyols, evònims, grèvols i altres arbres i arbustos d'indrets humits.
- (a00069 S) Les proporcions podrien canviar, però, en passar a contrades més marítimes (Alta Cerdanya, Conflent, Ripollès, etc.) on l'**avellanosa** o el bosc mixt de freixes, bedolls, avellaners, etc. s'estén, mentre la pineda es limita cada vegada més als costers secs.
- (a00103 S) Els boscos de les obagues altes, formats per pinedes de pi negre (*Saxifrago-Pinetum uncinatae*), de pi roig (*Hollylocomio-Pinetum catalaunicae*) i **avetoses** (*Scillo-Fagetum abietetosum*), són prou notables en extensió i qualitat.
- (a00069 S) Una extensió molt més petita que el paisatge de pineda subalpina és la que ocupen les **avetoses** (A.3.3) i els bosquets de bedoll pubescent (A.3.2).
- (a00069 S) Al vessant meridional dels Pirineus hi ha alguns claps d'**avetosa**, poc extensos a les obagues de les muntanyes pallareses, a Andorra, etc.; les **avetoses** més orientals es troben a l'obac del Canigó.
- (a00103 S) Entre els boscos altimontans i subalpins destaquen, per llur bellesa i extensió, les fagedes amb joliu (*Scillo-Fagetum*) i les **avetoses amb godiera** (*Goodyero- Abietetum*) de la zona propera a l'Hospital de Viella.
- (a00069 S) L'**avetosa** pràcticament només té importància quantitativa a la Vall d'Aran, on forma una banda gairebé contínua a l'obaga, entre 1.100 i 1.700 m aproximadament.

8.2.3 Indicador: sufix -ar

Patrons de reconeixement i aplicació

N[- femení; + -ar]

L'aplicació d'aquest patró en el CT ha generat els mateixos problemes que hem anat veient per a les cerques anteriors, ja que ha detectat com a candidats a NC substantius que cal desestimar perquè no contenen cap sufix

---

va fer la cerca corresponent a *posteriori* sense obtenir-ne cap ocurrencia.

-ar⁸⁷. Per exemple: *àgar*, *aixovar*⁸⁸, *almívar*, *atzar*, *autocar*, *avatar*, *bar*, *benestar*, *capil·lar*, *circular*, *collar*, *dòlar*, *escolar*, *menjar*, etc. Però n'ha provocat un altre d'addicional: com que es tracta de cerques fetes a un corpus de dades molt voluminós, la primera no ha presentat totes les ocurrències del patró sinó que només ens ha donat dades fins a *canyar*. Per aquesta raó —per tal de facilitar la feina—, hem dut a terme una segona cerca complementària de l'anterior, però només en el subgrup de textos de medi ambient (on tenen una aparició més freqüent els NC que contenen aquest sufix, a causa de les seves característiques [+ locatiu vegetal] majoritàriament). Vegeu a l'annex 11 totes les ocurrències dels NC detectats —un total de 370—, que es corresponen als següents: *alzinar* (36), *alzinar amb marfull*, *alzinar baleàric*, *alzinar litoral* (2), *alzinar muntanyenc*, *ametllerar*, *arrossar* (9), *baladrar* (3), *bedollar*, *bedollar amb megafòrbies*, *bestiar* (135), *bestiar boví* (3), *bestiar de carn*, *bestiar de granja*, *bestiar de sang*, *bestiar domèstic* (2), *bestiar estabulat* (2), *bestiar gros*, *bestiar porcí*, *bestiar porquí*, *bladar*, *bogar*, *campanar* (16), *canemar*, *canyar* (2), *canyissar* (12), *carrascar* (5), *carrascar amb boix* (3), *carrascar amb freixes de flor*, *centenar*⁸⁹ (66), *coscollar*, *espartar* (2), *fenassar*, *grapissar*, *herbassar* (4), *l·listonar*, *manglar* (3), *matollar* (4), *matollar de ginebró*, *matollar oromediterrani*, *olivar* (5), *olivar de secà*, *oliverar*, *penyalar* (4), *pinar* (3), *pinar amb boix*, *pinar de pi blanc*, *raiar*⁹⁰, *roquissar* (3), *salicornar*, *salicornar arbustiu*, *salicornar subarbustiu*, *salobrar* (4), *savinar litoral* (2), *secar*⁹¹ *pseudo-estèpic*, *sosar*⁹² (3), *tamarigar* (2), *turiferar*⁹³, *ullastrar* (3); un conjunt de 35 NC diferents⁹⁴ ja que alguns són la base d'unitats polilexemàtiques diferents.

En relació al silenci, altra vegada queden silenciats uns pocs casos de NC

⁸⁷Entre falsos i veritables NC ha detectat 1332 ocurrències, que ha calgut desbrossar.

⁸⁸Curiosament algunes de les unitats que cal descartar perquè no contenen el sufix *-ar* en la seva estructura, són veritables NC; per exemple, *aixovar* —que també ha aparegut com a soroll de l'indicador *constitui t per—* i *menjar*, que ha estat detectat com a NC amb l'indicador *abundant*.

⁸⁹Presentem únicament el numeral col·lectiu sense la diversa casuística que l'acompanya, majoritàriament altres numerals (*centenars de milers*, *centenars de milions*) i els substantius de mesura *anys*, *metres*, *quilòmetres*, *hectàrees*, *graus*.

⁹⁰Segons el DCVB, «cresta de puntes que tenen certes muntanyes (Pollença)».

⁹¹Segons el DCVB, derivat de *sec* que significa «extensió de terreny de secà (Mall.)».

⁹²No documentat ni al DLC3, ni al DIEC, ni al DCVB, però sí l'espècie vegetal *sosa*.

⁹³No documentat a les obres lexicogràfiques (DCVB, DLC3, DIEC) ni com a NC ni com una suposada base nominal vegetal.

⁹⁴Els NC amb *-ar* continguts en el DLC3 són un total de 196 (veg. Solé, 1996).

elidits perquè formen part d'una enumeració d'unitats plurilexemàtiques en què el nucli a partir de la segona unitat s'elideix i se sobreentén. Per exemple, *bestiar oví* i *bestiar cabrum* en l'ocurrència següent:

- (m00026 S) Així B. bovis, B. bigemina i B. divergens són paràsits del bestiar boví, B. equi i B. caballus dels èquids, B. canis del gos, B. microti de diversos rosegadors i B. ovis de l'oví i el cabrum.

8.2.4 Indicador: sufix -am⁹⁵

Patrons de reconeixement i aplicació

N[- femení; + sufix -am]

L'aplicació en el CT d'aquest patró ha generat, altra vegada, el soroll que implica destriar els substantius que contenen veritablement el sufix *-am* dels que contenen només aquesta seqüència gràfica —a banda d'alguns errors de marcatge estructural del corpus que tractaven formes verbals com a substantius—. S'han desestimat, per exemple, *gitam*, *foam*, *ram*, *eixam* —alguns dels quals, tot i no contenir el sufix, són noms col·lectius—. S'han obtingut 68 ocurrències⁹⁶ de veritables NC, corresponents als 9 NC següents: *budellam*⁹⁷, *clavegueram* (46), *cordam*, *einam*, *finestram*, *muntanyam*, *paperam*, *rocam* (11), *runam* (5) —vegeu a l'annex 12 les ocurrències documentades—. Pel que fa a aquest indicador no hem de destacar ni soroll, ni silenci perquè no forma unitats polilexemàtiques.

8.2.5 Indicador: sufix -alla

Patrons de reconeixement i aplicació

N[+ femení; + sufix -alla]

L'aplicació d'aquest indicador en el CT, un cop desestimades les unitats lèxiques que contenen la seqüència gràfica *-alla*⁹⁸, però sense ser sufix (p. e. *morralla*, *mortalla*, i alguns NC com *baralla*, *metralla* —detectat amb l'indicador *abundant*), ens ha donat un total de 41 ocurrències corresponents

---

⁹⁵En el DLC3 hi consten 91 NC diferents amb aquest sufix (veg. Solé, 1996).

⁹⁶Un cop destriades del total de 1266 que proporciona el CT.

⁹⁷Es tracta d'un ús figurat: «(g00045 S) Si li'n donen l'oportunitat i acaba de dominar la manera d'estar en el plató, servirà sòlidament de pont per al seguit de propostes lúdiques que conformen el **budellam** del programa.»

als 7 NC següents: *canalla* (8), *faramalla*⁹⁹ (3), *ferralla* (15), *jovenalla*, *menudalla*, *muralla* (12), *muralla de manifestants*. El fet que se n'hagin reconegut tan pocs és que es tracta d'un sufix que normalment forma NC de persones amb un cert valor pejoratiu, i no sembla que el tipus de corpus de què disposem sigui l'idoni per a aquestes característiques¹⁰⁰. (Vegeu-ne totes les ocurrences a l'annex 13.)

8.2.6 Indicador: forma sufixada -teca

Patrons de reconeixement i aplicació

N[+ femení; forma sufixada -teca]

Si fins ara els indicadors per a la detecció de NC han estat sufixos, presentem un indicador que és una forma sufixada: *-teca*. Malgrat que el nombre d'unitats lèxiques que presenten aquesta seqüència sense que sigui un formant és molt menor, comparat amb els sufixos vistos fins ara, és cert que també ha calgut destriar algunes ocurrences que no eren pertinents (per exemple, *teca* i l'abundant *hipoteca* en el CT). Però ja hem dit anteriorment que aquests problemes metodològics no els consideràrem soroll; però sí, en canvi, el fet d'haver de destriar les accepcions veritablement col·lectives de les locatives en una mateixa unitat lèxica amb el formant *-teca*. Això fa que s'hagin desestimat alguns possibles candidats a NC, perquè remeten al tret [+ locatiu] i no a [+ pluralitat]; per exemple: *filмотeca*, *iconoteca*, *mediateca*. D'altra banda, no és fàcil destriar en determinats contextos les ocurrences locatives de les col·lectives. Malgrat tot, algunes estratègies permeten d'avaluar la prioritització de la noció de nom col·lectiu per davant de la de locatiu.

(a) En primer lloc, la presència d'indicadors i patrons ja descrits anteriorment: *nombrós -osa*, *aplegar*, *en conjunt*.

⁹⁸El CT dona un total de 1656 ocurrences que remeten a unitats lèxiques acabades en *-alla*.

⁹⁹Segons el DCVB, es tracta d'un col·lectiu format a partir de *faram* o *feram*.

¹⁰⁰En el DLC3 hi trobem 41 NC i només 9 casos no remeten a col·lectius humans (p. e. *ferralla*, *peixalla*, *ramalla*); vegeu Solé (1996).

- (g00093 S) Es va convertir en una autèntica especialista, va *aplegar* una *nombrosa biblioteca* sobre el tema i va anar a París i a Londres per estar al dia de totes les novetats.
- (g00032 S) La *biblioteca en conjunt* té evidentment un gran valor històric però també una gran importància científica, ja que permet estudiar l'evolució dels coneixements tant en el camp de la botànica com de la medicina o la biologia i veure de quina manera moltes idees renovadores van entrar en el país.

(b) En segon lloc, possibles indicadors de la noció de nom col·lectiu, encara que no s'hagin explorat en aquest treball, com la presència dels adjectius *gran*, *petit*, *ampliable* en un sentit quantitatiu, del verb *constar* com a possible indicador de relacions meronímiques:

- (g00070 S) Ja la tenia quan va aguantar un any a l'escola de periodisme del CIC: el seu pare posseïa una cultura extrateatral immensa, i una *gran biblioteca* en què va endinsar el seu fill tan bon punt aquest va ser capaç de llegir.
- (i00087 S) En aquest sentit el programa admet la possibilitat de generar distribucions d'elèctrodes en base a dades de fitxer, per a la qual cosa disposa d'una *petita biblioteca de fitxers* que contenen diferents exemples de distribucions.
- (i00087 S) Naturalment aquesta *biblioteca* és *ampliable* amb nous casos o exemples que l'usuari pugui generar.
- (g00032 S) La *biblioteca consta de* 1.097 obres i un total de 1.351 volums datats del 1485 a principi del segle XIX.

(c) En tercer lloc, l'explicitació dels elements que constitueixen el NC; per exemple,

- (g00032 S) Va finir els seus dies al convent de Sant Francesc de València, al qual va deixar la seva considerable *biblioteca* de 780 volums.
- (i00087 S) En aquest sentit el programa admet la possibilitat de generar distribucions d'elèctrodes en base a dades de fitxer, per a la qual cosa disposa d'una *petita biblioteca de fitxers* que contenen diferents exemples de distribucions.

(d) En quart lloc, la presència d'elements contextuais que necessàriament remeten cap a l'accepció col·lectiva i no locativa¹⁰¹. Per exemple, la inclusió del candidat a NC en una enumeració de noms col·lectius:

---

¹⁰¹ per la mateixa raó el context següent es desestimaria perquè el verb *dipositar* remet a [+locatiu]: «(i00067 S) Per fer l'avaluador tant útil com sigui possible, es decideix parametritzar-lo pel tipus dels valors i pels operadors permesos; d'aquesta manera, es pot dipositar a la *biblioteca de components* i reusar-lo fàcilment en diferents contextos.»

- (g00032 S) El Gabinet d'Història Natural de la família Salvador inclou **biblioteca**, *herbari* i una *sèrie de recopilacions* naturalístiques fetes durant anys.
- (g00070 S) A més d'un arxiu d'objectes personals i gravacions, la compra contenia una **biblioteca** de 10.000 volums i un *epistolari* de 10.000 cartes.

O bé la qualificació del candidat a NC que fa referència als elements que constitueixen el conjunt, i no pas al lloc; per exemple:

- (g00024 S) La seva **biblioteca**, *especialitzada*, està proveïda de més de cent vint mil volums.
- (g00026 S) Es tracta de cinc volums, no els més importants però sí els més significatius, és a dir, una **biblioteca bàsica** per a qui no conegui l'obra d'una manera més profunda.
- (g00071 S) Els de Menorca es posaren a riure, i ell es tragué de la butxaca el *Il libro dei macheroni* di Felice Cunsolo, llibre que jo també havia comprat i tenia a la meua **biblioteca culinària**.

Com es pot observar el gruix de les ocurrencies ens porten cap a *biblioteca* —i algunes de les seves variants en el camp de la informàtica—, el NC amb la forma sufixada *-teca* més freqüent amb què compta el CT. Un cop destriats tots els contextos pertinents per a la noció de nom col·lectiu, el resultat han estat 57 ocurrencies corresponents als 15 NC¹⁰² següents (vegeu a l'annex 14 el conjunt de les ocurrencies): *biblioteca* (33), *biblioteca d'accions*, *biblioteca d'informació*, *biblioteca de components* (2), *biblioteca de fitxers*, *biblioteca de mòduls reusables*, *biblioteca de programes*, *biblioteca de rutines*, *biblioteca d'universos* (2), *cinemateca*, *discoteca* (2), *fototeca*, *hemeroteca* (6), *pinacoteca*, *videoteca* (3).

---

¹⁰²Considerem totes les variants de *biblioteca* com a NC diferents, seguint el criteri que hem establert al llarg de tota la tesi.

8.3 Criteris morfosintàctics

Plantejar-se quins poden ser alguns dels criteris morfosintàctics que permeten el reconeixement de NC dins dels textos, mostra un problema diferent respecte de tots els criteris establerts fins ara; els criteris morfosintàctics a diferència dels lexicosintàctics o morfològics no presenten cap indicador (lèxic o morfològic) que es pugui identificar ràpidament en els textos, sinó que només podem establir patrons de reconeixement que es corresponen a estructures sintàctiques que compleixen una sèrie de condicions, fet que en dificulta enormement la identificació en els textos —i la impossibilitat de fer-ho de forma automàtica i ni tan sols semiautomàtica en corpus que no tenen un marcatge sintàctic—. Així doncs, entenem que els criteris que proposem a continuació són complementaris als criteris lexicosintàctics i que, en molts dels casos, seran vàlids perquè alguns dels NC lligats als indicadors estudiats que han quedat silenciats perquè no complien els patrons establerts, es reconeguin com a candidats a NC si es tenen en compte aquests criteris morfosintàctics.

En analitzar, en pàgines anteriors, quin ha estat el tractament dels NC des de la sintaxi, hem vist com un dels aspectes recurrents i rellevants és la possibilitat de discordança en nombre del NC subjecte amb el verb. Partim d'aquest supòsit per postular alguns patrons de reconeixement manual de NC en els textos¹⁰³.

8.3.1 Discordança de nombre entre el subjecte i el verb

La presència de substantius que, estant en singular i no coordinats, fan la funció de subjecte i que van acompanyats d'un verb en plural pot indicar que aquest substantiu és un NC. Se n'han documentat alguns exemples extrets del CCC de l'IEC, en què el subjecte és únicament el NC:

---

¹⁰³Deixem de banda altres possibilitats explorades però que presenten massa soroll i, tenint en compte que aquesta recerca no pretén ser exhaustiva, queden pendents per a treballs posteriors; per exemple, analitzar què ocorre amb construccions com N[-plural; {sufix -at, sufix -ada}] de N[+ plural] —que hem desestimat per a aquest treball perquè la cerca presentava massa soroll, atès que la identificació com a sufix de -at i -ada del total d'ocurrències del CT en què el lema acaba amb aquesta grafia cal fer-la manualment.

- "Aquella *jovenalla* no *tenien* res de tot això."
- "Aquesta *gentussa saluden* la nostra goleta amb crits i rialles."

Altres exemples en què el NC va acompanyat de l'explicitació dels elements que el componen, expressat en una enumeració de substantius inserits entre el NC subjecte i el verb, també presenten discordança de nombre:

- "Aquella *gentussa*, drapaires, fematers, taverners, vagabunds, ni *s'han girat*"

O bé altres exemples que afecten frases de relatiu en què l'antecedent del pronom és un NC, i el pronom és subjecte del verb, també mostren discordança gramatical en relació al nombre :

- "Una gran quantitat de menjar (...) fou repartida després entre tota la *pobrissalla* de Santa Maria, que (...) *esperaven* a la porta llançant vïctors i fent-se'ls la boca aigua"
- "contemplar com el passatge de segona entretenia el seu avorriment llençant monedes a la *pobrissalla*, que se les *disputaven* a l'aranya-estira-cabells."

Patrons de reconeixement i aplicació

Tenint en compte les diverses possibilitats exposades, sembla que es poden establir diferents patrons de reconeixement manual de NC en què l'element clau és la discordança gramatical entre el substantiu singular no coordinat — subjecte— amb el verb corresponent.

Un exemple de NC singular no coordinat que presenta concordança *ad sensum* amb el verb, o el que és el mateix discordança gramatical, és la següent ocurrència de *canalla*, que respon al patró:

$N[-\text{plural}; +\text{ subjecte}] + (\dots) + V[+\text{plural}]$
--

- (g00036 S) Jo no estic gens interessat que la *canalla* de Ciudad Rodrigo *hagin d'aprendre* comanxe com a segona llengua, ni que la constitució espanyola (ni tampoc cap futura constitució catalana) sacralitzi el deure de conèixer el català.

Un patró similar a l'anterior, però amb l'única diferència que es tracta d'una frase de relatiu en què el candidat a NC és l'antecedent queda exemplificat en l'ocurrència de *jovenalla*, que segueix l'estructura següent:

N[- plural; + antecedent] + pronom relatiu[+ subjecte] + V[+ plural]

- (g00025 S) Però em sembla que té moltes coses a dir a la resta del món, i especialment a aquesta **jovenalla** —començant pels Estats Units—, que **es creuen** que la història no serveix per a res.

Però els patrons veritablement productius per al reconeixement manual de candidats a NC és quan el substantiu singular no coordinat que fa de subjecte d'un verb en plural va acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per *de* més un substantiu plural (o una enumeració de substantius, en singular o en plural), que especifica els elements de què està constituït el NC. És justament aquesta estructura i la seva variant en una frase de relatiu el que permet detectar com a NC alguns dels candidats que han quedat silenciats en el reconeixement a partir d'altres indicadors. Vegem-ne uns pocs exemples, que normalment es corresponen a NC amb elements no especificats. Responen al patró:

N[- plural; + subjecte] + *de* N[+ plural] + V[+ plural]

- (g00090 S) Prop d'un **centenar de persones es van congregar** en aquest punt, mentre els mateixos veïns netejaven les voreres i recollien els vidres que quedaven per terra.
- (g00128 S) L'any 1977, un **grup de franquistes** reciclats, amb Suárez al capdavant, **van ajuntar-se** amb demòcrates antics lluitadors per les llibertats per tirar endavant la reforma política, enmig de les demandes socials i de la crisi econòmica.
- (g00133 S) La **majoria de mitjans de comunicació van destacar** ahir que el candidat del PP, José María Aznar, havia superat el seu oponent, el secretari general del PSOE, Felipe González, en el debat organitzat dilluns per Antena 3, que en alguns moments va congregat onze milions de telespectadors.
- (g00077 S) La **immensíssima majoria dels equips són** unànimement castellanoparlants: l'entrenador fa servir el castellà, els jugadors es parlen entre ells en castellà i fins i tot s'enfronten al contrari —inclos el catalanoparlant— amb els típics exercicis d'esgrima verbal en castellà.
- (g00060 S) Desafiant la prohibició, **una multitud d'albanesos van sortir** ahir al carrer a Tirana i van intentar trencar el cordó d'antiavalots per accedir a la plaça Skanderberg, però van ser dispersats a cops de porra.
- (g00028 S) Un **total de 216 congressistes**, tots republicans, **van votar**¹⁰⁴ per Gingrich, i 205, tots demòcrates, ho van fer pel candidat del seu partit, Dick Gephardt, que, si no va guanyar per ser el representant de la minoria, almenys va tenir el suport unànim del

---

¹⁰⁴Concordança en plural afavorida pel sintagma inserit entre el subjecte i el verb.

seu partit.

I al patró:

$N[-\text{plural}; +\text{ antecedent}] + \textit{de} N[+\text{ plural}] + \textit{pronom relatiu}[+\text{ subjecte}] + V[+\text{ plural}]$

- (a00047 S) Això explicaria l'**escàs nombre de paï** **sos pobres** que han ratificat avui l'acord sobre biodiversitat, malgrat haver-lo signat formalment.
- (g00029 S) Si es considera que aquesta situació afecta un **escàs nombre de persones** molt grans, **que no poden exercir** cap pressió política ni social, s'explica per què ningú ha fet res per solucionar aquest problema.
- (d00017S) El substratum de les persones jurídiques de tipus associacional el formen una **pluralitat de persones** —físiques o jurídiques— **que s'agrupen** per tal d'assolir unes finalitats comunes.
- (g00090 S) Per una part hi ha l'àmplia **varietat de serveis** **que s'agrupen** en aquest tipus de sistema de previsió.

8.3.2 *Discordança de nombre entre un substantiu i el participi que l'acompanya*

Afegim als patrons anteriors alguns exemples de discordança entre un substantiu singular no coordinat acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per *de* més un substantiu en plural —que denota els elements que constitueixen el candidat a NC— i el participi verbal. Si observem les ocurrences podem separar, d'una banda, *miler de persones*, que es correspondria al subjecte lògic de la forma verbal:

- (g00135 S) Roca va fer aquestes manifestacions davant **un miler de persones reunides** en un hotel de la capital del Vallès Occidental, que va quedar petit per acollir tots els assistents.

I, d'altra banda, *seixantena de proses* i *recull de testimonis*, que es correspondrien al complement directe de la forma verbal:

- (g00036 S) Dos mesos abans de la seva mort tan prematura, Damià Huguet va tenir el goig de **veure reunides**, a Les fites netes, la **seixantena de proses** que, originàriament en forma d'articles, havien sortit a la revista Ressonància, la publicació de Campos que l'escriptor impulsà amb el mateix entusiasme que, anys enrere, l'havia dut a empènyer tenaçment empreses culturals de present coratjós i de futur incert, entre les quals la col·lecció de poesia Guaret.

- (g00021 S) D'aquell combat parla Constanza en **el recull de testimonis reunits** per Neus Català, també deportada a Ravensbruck.

De manera que podem proposar dos patrons de reconeixement per a la noció de NC representada nominalment¹⁰⁵:

N[- plural; + subjecte] <i>de</i> N[+ plural] + (...) + V[+ participi; + plural]
N[- plural; + CD] <i>de</i> N[+ plural] + (...) + V[+ participi; + plural]

8.3.3 Discordança de nombre entre un substantiu i el pronom feble coreferent

Un altre criteri de reconeixement de la noció de nom col·lectiu és quan un substantiu singular no coordinat té un pronom feble coreferent plural. Per exemple, el NC *gent* en el context:

- (e00042 S) És clar que el jove executiu oblidava un principi bàsic del search: nosaltres no busquem entre **la gent** en atur per donar-**los** treball, busquem **gent** molt ben situada per oferir-**los** llocs millors.

8.4 Conclusions

En aquest capítol hem fet una proposta d'alguns dels indicadors i els patrons corresponents, que permeten el reconeixement de NC dins dels textos, basant-nos sobretot en tres aspectes de la noció de col·lectiu representada nominalment: (a) que és un tipus de noció de *pluralitat*; (b) que es tracta d'una noció lligada majoritàriament —tot i que no exclusivament— a determinades relacions meronímiques; (c) que es pot manifestar formalment amb unes estructures morfològiques concretes i amb unes determinades estructures sintàctiques. I com a conseqüència, els criteris, indicadors i patrons de reconeixement proposats han tingut en compte aquests tres pilars.

¹⁰⁵ Cal preveure la possibilitat de canvi d'ordre dels elements, és a dir, en primer lloc la forma verbal i després el candidat a NC.

Però aquesta és només una proposta que permet una primera aproximació al tema; per tant, no s'ha esgotat l'exploració de tots els indicadors que condueixen cap al reconeixement de NC, cosa que, d'altra banda, els límits d'aquest treball no permeten. Algunes de les dades analitzades ja apunten possibilitats que no s'han tingut en compte però que caldrà explorar en treballs posteriors. Per exemple:

- Pel que fa als indicadors adverbials seria interessant explorar l'adverbi *conjuntament*, i les locucions adverbials *en la seva totalitat*¹⁰⁶, *en el conjunt de*¹⁰⁷, complementant un substantiu singular no coordinat.
- En relació als indicadors adjectivals, i seguint Bosque (1985) pot ser pertinent analitzar adjectius com *gran*, *petit -a* —i hi afegim *bo bona*— qualificant substantius singulars i remetent a nocions quantitatives i no pas de grandària ni de bonesa, respectivament; i l'adjectiu *nodrit -ida*, que hem comentat en pàgines anteriors¹⁰⁸.
- Pel que fa als possibles indicadors verbals —i com s'ha esmentat en alguna citació— són múltiples els verbs que demanen pluralitat en els seus arguments (interns o externs) o únicament dualitat (p. e. verbs que presenten el prefix *co-* en la seva estructura morfològica), i que poden ser bons indicis per al reconeixement, al costat dels que hem proposat.
- Finalment, i en relació a la detecció de relacions meronímiques i també taxonòmiques —aquestes últimes ni tan sols s'han tractat parcialment—, hi ha tot un món per explorar que de forma més directa o indirecta ha de permetre la detecció de la noció de nom col·lectiu; un únic exemple, «*X és el conjunt de Y*» on *X*, substantiu singular no coordinat, podria ser un

---

¹⁰⁶Dubois i Dubois-Charlier (1996, 127) també la recullen per als NC d'ésser vius del francès (*La commission dans sa totalité a suivi le président*) per indicar tots els membres, el que anomenen la dimensió numèrica, i no espacial ni temporal. També, per al català, se n'ha detectat algun exemple en el CCC: «accepten en sa totalitat l'*articulat* d'aquest Reglament», «l'*aristocràcia* gairebé en la seva totalitat».

¹⁰⁷Per exemple, «(m0001) La càries dental és, juntament amb el refredat, la malaltia més estesa en el conjunt de la humanitat.»

¹⁰⁸Tot i que quan es va fer la cerca d'aquest adjectiu en el CT el resultat va ser de 0 ocurrències, n'hem documentat casualment algun exemple en les dades aportades per altres indicadors; per exemple: «(a00027 S) Sé que el motiu pel qual s'ha convocat aquesta jornada ha estat la voluntat de reunir un *nodrit grup de tècnics* especialistes en el món del paper per tal de discutir a fons com els aspectes mediambientals influeixen en aquest producte.»

candidat a NC¹⁰⁹.

Primera conclusió que es desprèn, doncs, d'aquest capítol: han quedat silenciats forçosament molts dels NC que apareixen en els textos del CT, més enllà del silenci lligat a cada indicador perquè només s'han explorat i estudiat uns pocs indicadors. Cal afegir també que hem deixat de banda expressament qualsevol dels possibles indicadors nominals que, de ben segur, poden ajudar en la detecció de NC perquè ells mateixos són NC amb els elements no especificats (*conjunt, grup, etc.*), i per a aquesta tesi no s'ha volgut incloure cap element nominal d'aquest tipus per al reconeixement de la noció de col·lectiu representada nominalment; queda, doncs, per a treballs posteriors ja que pot ser una via molt interessant no només per als NC que intervenen en RM, sinó també per reconèixer NC que intervenen en relacions d'inclusió.

Però centrem-nos en les conclusions importants que cal extreure en relació als criteris que permeten el reconeixement en els textos dels noms col·lectius:

(1) S'han explorat les possibilitats de 22 indicadors, lligats a criteris lexicosintàctics, i 6 indicadors, lligats a criteris morfològics, a banda dels criteris morfosintàctics que no tenen cap indicador lèxic o morfològic, repartits de la manera següent:

- preposicionals: *entre*
- adverbials: *unànimement, en conjunt, en pes*
- adjectivals: *unànime; nombrós -osa, abundant, abundós -osa, escàs -assa; dispers -a*
- verbals: *reunir, aplegar, agrupar, congregar, ajuntar, amuntegar, aglutinar, dispersar*
- meronímics: *format -ada per, constituït -i da per, integrat -ada per, compost -a per*
- afixos: *-eda, -ar, -osa, -am, -alla, -teca*

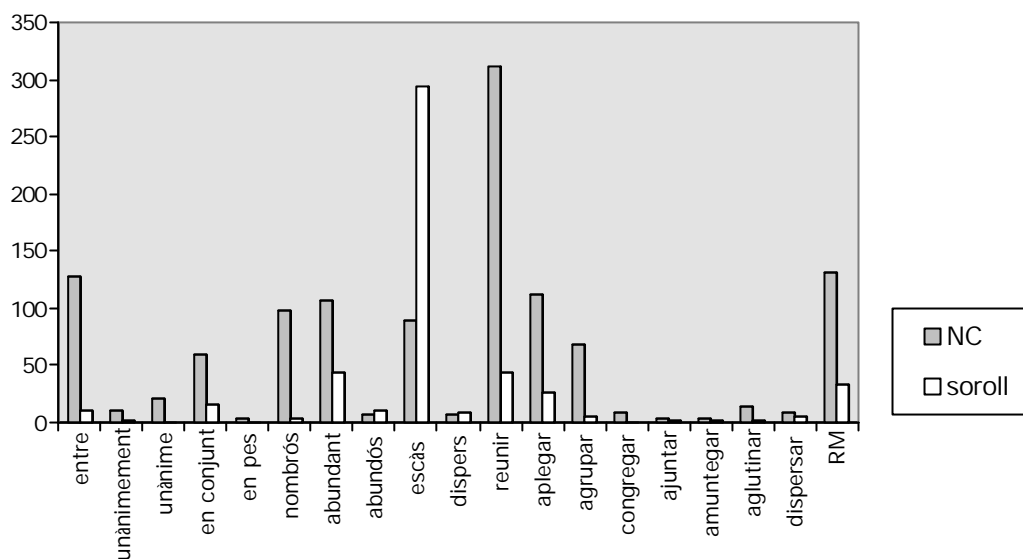
(2) Per tal d'avaluar la fiabilitat de tots els indicadors del que s'ha anomenat

---

¹⁰⁹Per exemple, «(m0001) La *dieta* és el conjunt d'aliments que ingereix una persona».

critèris lexicosintàctics, presentem la comparació per a cadascun dels indicadors dels veritables NC detectats en el CT en relació al soroll o falsos NC, en el gràfic següent:

Gràfic 1. Total de candidats detectats: NC vs. soroll

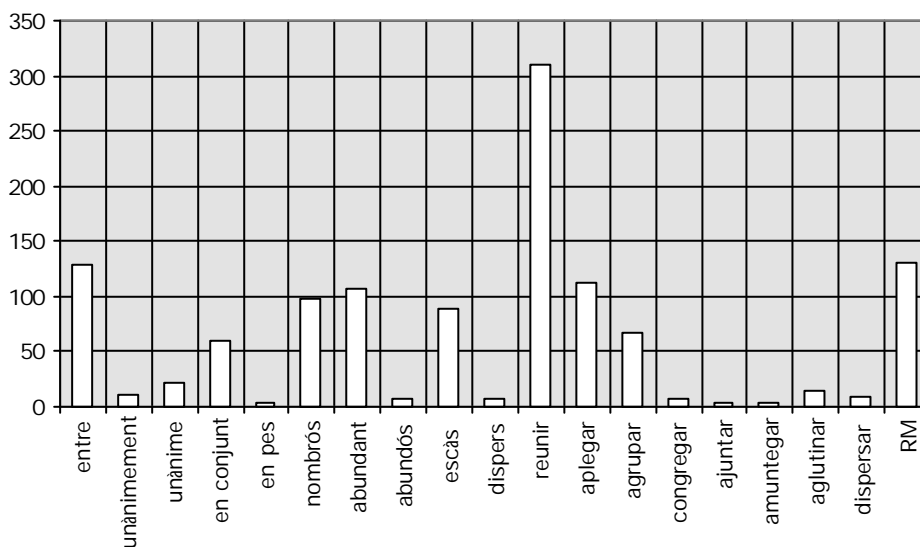

- L'indicador adverbial *en pes* (3 ocurrences) presenta un 100 % d'encerts en la detecció de NC, juntament amb l'indicador adjectival *unànime* (21) i el verbal *congregar* (8); de totes maneres és destacable el fet que no són excessivament prolífics —a excepció de l'adjectiu—, ja que no superen les 10 ocurrences. Per sota del 100 % i a la franja del 90 % d'encerts cal situar l'indicador adjectival *nombrós* (98), el verbal *agrupar* (68), el preposicional *entre* (128) i l'indicador adverbial *unànimement* (10), que són realment bons indicadors perquè presenten un índex de detecció alt i un nombre important d'ocurrences —excepte el cas de l'adverbial—. I a la franja del 80 %, sobresurt especialment l'indicador verbal *reunir* (313) —que supera de molt tots els indicadors en el nombre de NC reconeguts, i que es destaca també com a bon indicador—, seguit d'*aglutinar* (14), *aplegar* (112), els meronímics (139) —que també presenten un nombre d'encerts important—, *amuntegar* (4) —amb poquíssimes ocurrences— i l'indicador adverbial *en conjunt* (vorejant el 80 %, amb 59 ocurrences de NC); seguits de l'indicador verbal *ajuntar* (amb un 75 % i només 3 NC), l'adjectival *abundant* (amb un 70.86 %, i 107 ocurrences de NC) i en darrer lloc, *dispersar* (amb un 60 % i pocs NC detectats, només 9).
- Els indicadors adjectivals *abundós*, *escàs* i *dispers* presenten un nombre de soroll superior al de NC detectats, cosa que semblaria demostrar que no són pertinents per al reconeixement de noms col·lectius; i pensem que

això pot ser un bon argument per a *abundós* i *dispers*, ja que a banda de presentar més soroll que no pas NC, en detecten un nombre molt baix (només 7, respectivament). Però en canvi, en el cas de l'indicador *escàs* malgrat que el soroll és molt superior, detecta un gran nombre de NC (96) i, com veurem en el capítol següent en fer-ne l'anàlisi, reconeix unitats que no han detectat cap dels altres indicadors; raons per les quals no el desestimariem com a indicador vàlid per reconèixer NC.

- Deixant de banda la relació entre els NC detectats i el soroll generat per cadascun dels indicadors, i centrant-nos únicament en el nombre de NC detectats mitjançat cadascun, podem concloure que els indicadors més productius¹¹⁰ (vegeu el gràfic 2) són el verbal *reunir* (amb 311 ocurrències), els meronímics (amb 139), el preposicional *entre* (128), el verbal *aplegar* (112), els adjectivals *abundant* (107), *nombrós* (98), *escàs* (89), el verbal *agrupar* (68), l'adverbial *en conjunt* (59), l'adjectival *unànime* (21) i el verbal *aglutinar* (14); la resta no sobrepassen les 10

Gràfic 2. Total d'ocurrències dels NC detectats

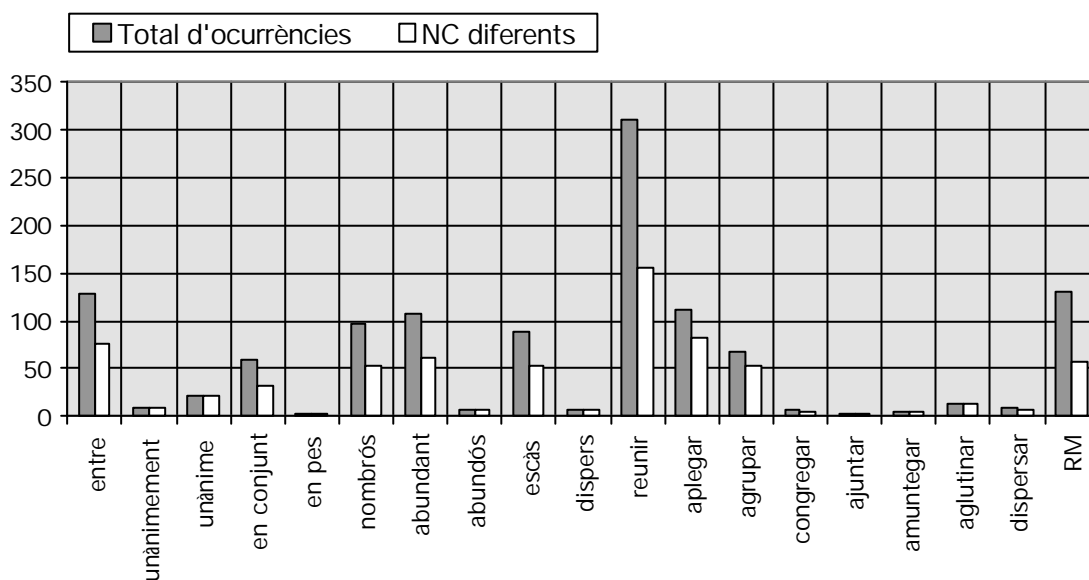
ocurrències.

- Però si es té en compte el nombre de NC diferents —i no totes les ocurrències—, aleshores els indicadors més interessants des d'aquest

¹¹⁰Entenent per *indicador productiu* el que detecta un nombre major d'ocurrències de NC.

punt de vista són *reunir*, amb 156 NC diferents —aproximadament la meitat del total d'ocurrències—; seguit d'*aplegar*, que detecta un total de 83 NC diferents per davant de l'indicador *entre* —que en reconeix un total de 77, malgrat tenir un major nombre d'ocurrències—; a continuació els indicadors meronímics, que —malgrat detectar un nombre molt elevat d'ocurrències de NC i ser el segon indicador més productiu— només reconeixen un total de 63 NC diferents, menys de la meitat¹¹¹, i *abundant*, que detecta 61 NC. Els segueixen amb la mateixa quantitat (54 NC) els indicadors *nombros*, *escàs*, *agrupar*; i ja amb uns percentatges menors, *en conjunt* (33), *unànime* (21), *aglutinar* (14) i la resta que no superen els 10 NC —i que, majoritàriament, quan presenten poques ocurrències acostumen a ser col·lectius diferents. Vegeu el gràfic següent, que il·lustra la relació entre el nombre total d'ocurrències de NC i els NC diferents detectats per a cadascun dels indicadors.

Gràfic 3. Total d'ocurrències vs. NC diferents

(3) Pel que fa al soroll provocat pels diferents indicadors i patrons, podem

¹¹¹La gran diferència entre el nombre d'ocurrències i el nombre total de NC diferents reconeguts amb els indicadors meronímics és explicable —parcialment— pel fet que hem tractat com a NC diferents tots els casos de NC [— elements especificats] que expliciten diferents elements i els indicadors meronímics que detecten NC d'aquest tipus no expliciten els elements de la mateixa manera, ja que s'expressen normalment després de l'indicador i no formant part del nom col·lectiu.

concloure que hi ha casos molt lligats a cadascun dels elements triats com a indicadors —i per tant, ja s'han comentat en els apartats corresponents—, però si observem les dades amb una mirada global es pot veure que hi ha falsos NC que responen a característiques recurrents.

- Alguns dels falsos candidats a NC són noms de massa, però que no vehiculen la noció de nom col·lectiu, i que responen, a més, a una relació meronímica del tipus [+ porció : massa]. En són alguns exemples: *gespa* (detectat per *entre*); *aigua*, *calci*, *nitrogen*, *oxigen*, *petroli*, *quil*, *sang* (per *abundant*); *diner* i *sang* (per *abundós*); *aigua* i *vent* (per *escàs*); *boirina*, *diòxid de carboni*, *energia* (per *dispersar*).
- Un nombre important de falsos candidats a NC remetent a relacions meronímiques altres a [+ element : conjunt], que és de totes les RM l'única que vehicula exclusivament la noció de nom col·lectiu. Destaquen, per exemple:
  - a) Falsos col·lectius que vehiculen una relació [+ component : objecte integral]: *mosaic*, *organisme*, *persona* (detectats a partir de l'indicador *en conjunt*); *llibre*, *manual* (a partir de *reunir*); *disc*, *llibre*, *obra*, *volum* (a partir de *aplegar*); *article*, *mapa* (a partir de *agrupar*); *angle*, *artefacte*, *element*, *enginy*, *ésser*, *expressió*, *flor*, *llenguatge*, *mur*, *paraula*, *pinta*, *teixit*, *triangle* (detectats a partir dels indicadors meronímics).
  - b) Alguns exemples que vehiculen la relació meronímica [+ àrea : zona], com *província*, *regió* (detectats a partir de l'indicador *en conjunt*), *cinturó metropolità* (a partir de *aglutinar*) i *superfície* (a partir dels indicadors meronímics).
  - c) Un únic cas de fals nom col·lectiu que remet a la relació meronímica [+ fase : activitat]: *restauració* (detectat a partir de l'indicador meronímic *integrat -ada per*).
- Un únic exemple il·lustra una relació de causa: l'indicador meronímic *formada per* presenta com a candidat a NC el substantiu *cèl·lula*, quan en el cas concret de l'ocurrència no vehicula una relació meronímica sinó

causal.

- Una altra de les característiques comunes en alguns dels falsos NC és que són singulars genèrics —vehiculen per tant la noció de gènere (una altra de les nocions possibles de pluralitat), però no la de nom col·lectiu—; per exemple: *papallona fosca* (detectat per *nombrós*), *corb* (per *abundant*), *isard* i *gat salvatge* (per *escàs*).
- Un nombre important de falsos NC —vinculats a indicadors adjectivals— remeten a noms abstractes, majoritàriament deverbals, que no vehiculen la noció de nom col·lectiu: *creixement*, *desenvolupament*, *eliminació*, *existència*, *ingesta*, *ingestió*, *ús*, *subministrament* (detectats a partir d'*abundant*); *infiltració*, *rentat* (a partir d'*abundós*); *circulació*, *coordinació*, *creixement*, *implantació*, *seguiment* (a partir d'*escàs*); *distribució* i *organització* (a partir de l'indicador *dispers*). Però també a noms abstractes que denoten qualitats, majoritàriament deadjectivals: per exemple, *virtut* (detectat per *abundant*); *densitat*, *dificultat*, *efectivitat*, *moralitat*, *operativitat*, *rendibilitat*, *velocitat*, *viabilitat* (per *escàs*).
- Finalment, hi ha un últim grup de falsos col·lectius que remeten a activitats humanes que normalment requereixen la presència de públic o la participació de molta gent, però que no responen a una relació meronímica de [+ element : conjunt]; és a dir, en les ocurrències documentades els possibles elements que constitueixen el tot no tenen res a veure amb aquesta necessitat de presència humana múltiple. En són alguns exemples: *acte*, *ballet*, *concert*, *festa*, *film*, *missa*, *míting*, *musical*, *programa*, *sopar* (detectats a partir de *reunir*) i *acte*, *concert*, *eucaristia*, *festa*, *festival* (a partir d'*aplegar*). Com es veurà en el capítol següent són substantius molt propers a alguns que sí que s'ha considerat que vehiculen la noció de nom col·lectiu¹¹².
- Sembla, doncs, que la majoria de causes que provoquen soroll en l'aplicació de determinats indicadors i patrons de reconeixement dels

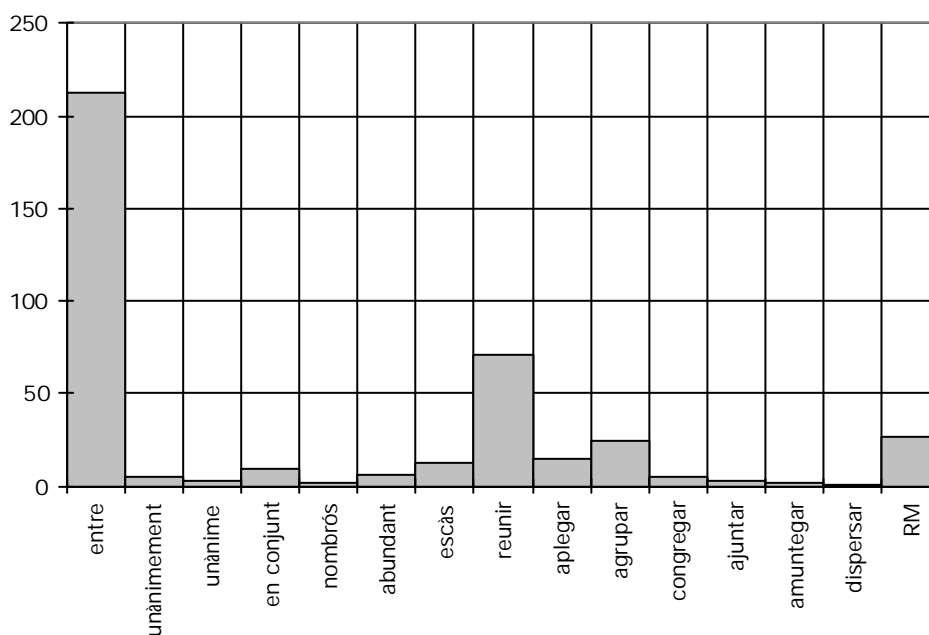
---

¹¹²Creiem que la justificació per la qual els uns han estat considerats soroll i d'altres veritables NC és adequada; malgrat tot, però, pel que fa als segons ja es veurà que són a la frontera de la noció de nom col·lectiu i difícils de catalogar.

noms col·lectius en els textos confirmen una vegada més, d'una banda, que la noció de *pluralitat* s'expressa mitjançant (o s'interrelaciona amb) nocions diverses: la noció de *nom col·lectiu*, la noció de *gènere* i la noció de *de nom de massa* —com ja s'ha observat des de les primeres pàgines d'aquesta tesi—. I, d'altra banda, que la noció de nom col·lectiu es vehicula mitjançant sobretot la relació meronímica [+ element : conjunt], però que, com a RM que és, té punts en contacte amb d'altres relacions també meronímiques —com també s'ha posat de manifest en pàgines anteriors.

(4) En relació al silenci generat pels diversos indicadors, podem observar en el gràfic següent que només ha deixat un nombre important d'unitats silenciades l'indicador *entre* (213 ocurrències que es corresponen, però, a 125 NC diferents), seguit de l'indicador verbal *reunir* (67 ocurrències, 54 NC diferents), dels meronímics (27 ocurrències, 23 NC diferents) i dels verbals *agrupar* (24), *aplegar* (15 ocurrències, 12 NC diferents); la resta de casos són poc rellevants quantitativament.

Gràfic 4. NC silenciats, en relació als indicadors

- Les causes majoritàries d'aquest silenci han estat:

- a) La flexió en plural dels candidats a NC, o bé la coordinació del NC amb altres substantius, fet que no permet la detecció a partir dels patrons establerts.

- b) Per raons discursives i anafòriques, en el context s'omet algun dels elements establerts en el patró, la qual cosa fa que no es puguin detectar a partir dels patrons proposats.
- c) La presència de puntuació forta o feble en alguns dels patrons fa de frontera perquè es puguin aplicar alguns dels patrons i reconèixer com a NC determinades unitats.
- d) I, sobretot en els indicadors verbals, una bona part dels NC silenciats que tenen els elements no especificats, no s'han pogut detectar perquè no es compleixen les condicions pel que fa al nombre del candidat a NC i l'indicador verbal. Curiosament alguns d'aquests casos de silenci, són detectables a partir dels criteris morfosintàctics (vegeu l'apartat 8.3).
- En l'annex 15 presentem una taula de tots els NC silenciats on es pot observar que només els ombrejats no han estat detectats per cap indicador; és a dir, han quedat realment silenciats en el conjunt de dades que s'ha obtingut. Una lectura atenta d'aquestes dades permet de concloure el següent:
    - a) En alguns casos, els NC silenciats haurien estat reconeguts per criteris morfològics. Per exemple, si haguéssim analitzat com a indicador el sufix *-at*, *clergat* hauria estat detectat; o bé el sufix *-ena*, que aleshores no hauria silenciat NC com *desena de persones*, *seixantena d'actors*, *seixantena de proses*, etc.
    - b) En la majoria dels casos, es tracta de NC polilexemàtics —que ara no analitzarem— en què la base del sintagma és majoritàriament un NC [+ elements especificats] que sí que forma part del conjunt d'unitats reconegudes; per exemple: *comissió de formació*, *comissió de treball*, en què *comissió* té una presència important en els resultats obtinguts; *comitè de crisi*, *comitè de govern*, en què el NC *comitè* també ha estat àmpliament detectat; o bé *comunitat científica*, en què *comunitat* també ha estat detectada; etc.
    - c) De manera semblant, alguns dels NC silenciats són derivats per prefixació (*sobreproducció*, *subsector*) de NC reconeguts.
    - d) I, finalment, un nombre rellevant de NC silenciats són noms col·lectius amb els elements no especificats que, naturalment, presenten una diversitat en la complementació que és molt difícil que coincideixi; això

fa que, en tractar-los com a NC diferents, no formin part del conjunt de NC detectats. Ara bé, tots ells pràcticament —sense tenir en compte la complementació— han estat reconeguts per algun indicador: és el cas de *conjunt, grup, majoria, miler, nombre, part, quantitat, recull, resta, sector, sistema, totalitat, varietat, volum*. Les úniques excepcions són *colla (colla de contradiccions)* i *fracció (fracció parlamentària)*.

(5) Pel que fa als criteris morfològics, cal destacar les dificultats metodològiques per destriar veritablement els indicadors de les seqüències ortogràfiques desestimables. Ara bé, des del punt de vista del reconeixement de NC dins dels textos es tracta de bons indicadors perquè no generen soroll (excepte si es tracta de sufixos i/o paraules polisèmiques —per exemple, els substantius que contenen el formant *-teca*) ni pràcticament silenci; però tot i ser molt rendibles com a identificadors de NC, pel fet de tractar-se de sufixos poc productius actualment, en alguns casos, els resultats quantitius que s'obtenen són poc importants. D'altra banda, són els únics indicadors que, com que no pretenen reconèixer els NC per la via de la noció de col·lectiu, sinó per la seva representació nominal, detecten NC en plural.

(6) Pel que fa als criteris sintàctics que hem vist en relació a la discordança del substantiu amb el verb no permeten de reconèixer amb facilitat els NC, ja que no se'n poden fer cerques automàtiques ni semiautomàtiques en els corpus. Per tant, els resultats mostrats volen posar només damunt la taula una possibilitat d'estudi futur, i no poden valorar-se ni avaluar-se perquè no són sistemàtics.

(7) Finalment, una última conclusió que es desprèn d'aquest capítol són les possibilitats de reconeixement automàtic dels noms col·lectius en els textos a partir dels criteris, indicadors i patrons establerts. La detecció de la noció de nom col·lectiu en els textos no és, ara per ara, un procés que es pugui automatitzar al 100 %, sinó que cal en tots els casos una validació dels resultats. En els patrons de reconeixement on s'insereixen els diversos indicadors postulats s'han inclòs filtres o condicionants de diferents menes alguns dels quals no poden detectar-se automàticament, ja que el marcatge del corpus no ho permet. Així, el reconeixement d'*unitats lèxiques*

(indicadors) en el corpus no presenta problemes; però en canvi, el reconeixement d'*afixos* ja hem vist que sí que en presenta en dos sentits: d'una banda, el corpus no té el marcatge morfològic per tal de distingir quan es tracta d'un afix o d'una seqüència ortogràfica; d'altra banda, tampoc no sap distingir, entre formants polisèmics, quina és l'accepció que vehicula la noció de col·lectiu.

Pel que fa a un altre tipus de *restriccions morfològiques* (les flexives), en el CT, no hi ha dificultats per destriar el nombre [+ plural] vs. [— plural], ni en el cas dels indicadors verbals formes flexives diverses, p. e. [+ participi]. Però sovint, aquests condicionants morfològics es combinen en els patrons de reconeixement amb *restriccions sintàctiques* que només poden destriar-se manualment: el CT no pot identificar que un substantiu sigui [+ subjecte], [+ CD], [+ subjecte pacient], etc.; s'hi pot aproximar per l'ordre que presenten els diversos constituents en la seqüència oracional, però en el moment que, per exemple, el que es considera l'ordre lògic de la frase s'altera, augmenta la possibilitat d'error en la detecció del patró corresponent i, en definitiva, de la noció de NC. I, finalment, no cal dir que les *restriccions semàntiques* que en alguns dels patrons són rellevants per no generar soroll en el reconeixement de la noció de col·lectiu, tampoc no es poden detectar automàticament.

Com a conseqüència de tot això hi ha indicadors que presenten uns patrons de reconeixement (independentment del soroll que generen) més simples —i en conseqüència més òptims— de cara a la detecció automàtica: per exemple, l'indicador preposicional *entre*, tots els indicadors adjetivals (sobretot en els patrons que afecten sintagmes nominals), els meronímics, la locució adverbial *en conjunt*. En canvi, els indicadors verbals presenten una dificultat important per a la detecció automàtica, perquè en els patrons s'hi especifiquen trets que l'etiquetatge del corpus no reconeix. En aquests casos cal una validació (més ben dit, una selecció) dels resultats obtinguts a partir de l'indicador per tal d'ajustar les dades obtingudes a les restriccions de cadascun dels patrons i poder destriar els veritables NC dels falsos.

9.0 Introducció

L'objectiu d'aquest capítol és, d'una banda, fer una anàlisi dels NC obtinguts a partir dels diversos indicadors i patrons de reconeixement en el CT, tenint en compte que en són només una mostra i no la totalitat —ja que són fruit únicament de l'exploració de determinats indicadors¹; i, d'altra banda, validar els criteris emprats en el reconeixement a partir dels resultats obtinguts. Per tal de poder fer una descripció global, però posant en relació els resultats amb els diferents tipus d'indicadors, plantejem el capítol de la manera següent: en primer lloc, l'anàlisi dels NC detectats a partir de l'indicador preposicional (9.1); seguit dels NC detectats a partir dels indicadors adverbials *unànimement*, *unànime* i *en pes*, d'una banda (9.2.1), i *en conjunt*, d'altra banda (9.2.2); a continuació els NC obtinguts a partir dels indicadors adjectivals *nombrós* (9.3.1), *abundant* i *abundós* (9.3.2) i *escàs* (9.3.3); després el conjunt d'indicadors verbals (9.4), seguits dels indicadors meronímics (9.5); per acabar, finalment, amb els diversos indicadors morfològics (9.6).

Els noms col·lectius identificats es poden descriure i analitzar des de punts de vista diversos, però considerem realment rellevants per a aquest treball alguns dels aspectes següents, que plantejem com a objectius específics d'aquest capítol:

- Tipologia semàntica: adscriure els NC a algun dels tipus semàntics proposats en capítols anteriors per tal de validar-ne aquella proposta i comprovar que s'ajusta a les unitats obtingudes; en cas que no sigui així, reflectir aquests desajustaments (per què s'han produït i com es poden superar).
- Distribució dels NC en els diferents subcorpus del CT: comprovar si realment el gruix dels NC pertany al subcorpus de textos generals, i com es distribueixen en els altres àmbits (dret, economia, medicina, medi ambient i informàtica)². I a la vegada apuntar si la percepció de la noció

---

¹Ja hem posat de relleu en el capítol anterior que altres indicadors no analitzats poden conduir cap a NC diferents. I més si es té present que un percentatge força elevat dels NC detectats no és coincident d'un indicador a un altre.

²Obviament només mostrem la tendència de les dades obtingudes sense que això vulgui dir que

de nom col·lectiu és diferent

segons si es tracta de textos d'especialitat o no, i en el cas que sigui així apuntar-ne l'explicació.

- Característiques morfològiques: descriure sintèticament les estructures morfològiques dels NC detectats i comprovar si la correlació establerta en pàgines anteriors de tipologia semàntica i afixos es confirma.
- Distinció entre usos col·lectius i NC: apuntar si les dades confirmen la distinció entre usos col·lectius esporàdics de substantius que no són NC, i veritables noms col·lectius.

Per facilitar la visió global de les dades, presentem en forma de taula (vegeu l'annex 16) el total dels NC detectats, indicant-ne el nombre d'ocurrències i a partir de quin indicador s'ha reconegut en el corpus. També en forma de taula (vegeu l'annex 17), mostrem l'assignació de tots els NC als diversos subcorpus del CT³.

9.1 Anàlisi dels NC detectats a partir de l'indicador *entre*

Si es posen en relació el conjunt de NC detectats a partir de l'indicador preposicional amb la classificació semàntica que s'ha establert en el capítol 7, es pot comprovar com la varietat de tipus que permet de detectar aquest element és molt àmplia, i inclou relacions semàntiques més enllà de les RM del tipus [+ element : conjunt], tot i que aquesta és la majoritària.

En primer lloc, volem destacar un seguit de NC que vehiculen la relació [+ inclusió de classe], ja sigui referits a col·lectius humans lligats a classes socials (*aristocràcia, noblesa feudal, classe política, classe treballadora*) o bé a col·lectius genèrics del tipus *espècie humana, peix de mar, fauna, fauna no*

---

tal NC només s'assigna de forma categòrica a un o altre subcorpus; per anar en aquesta línia caldria, com a mínim, fer una cerca sistemàtica de tots els NC obtinguts en el conjunt del corpus, objectiu que plantejem per a treballs posteriors.

³En aquest cas no hi consta la freqüència.

voladora, natura no orgànica, aviram —substantius aquests últims que acostumen a formar part del subcorpus de textos de medi ambient.

En segon lloc, volem esmentar els NC que, ja dins de la relació meronímica [+ element : conjunt], tenen els elements no especificats (*conjunt, cúmul, grup, llista, majoria, multiplicitat, munt, nombre, part, pluralitat, quantitat, resta, sector, tirallonga, total, ventall*); tots ells NC quantificadors que van acompanyats dels elements que els constitueixen —ja sigui amb una estructura de Sprep, majoritària, (p. e. *ventall de recursos*)⁴ o bé vehiculats mitjançant un adjectiu (*sector turístic*)— i quan no és així (vegeu *quantitat i resta*) és per raons anafòriques⁵.

Pel que fa als NC d'aquesta mateixa RM, amb elements especificats humans que comparteixen el tret [+ funció], són destacables: *mà d'obra, majoria parlamentària, plantilla, personal, personal sanitari, tripulació*. Però són quantitativament més importants els que tenen el tret [— funció], entre els quals: *accionariat, cens, comunitat internacional, electorat, esquerra, família, gent, gent gran, gentada, jovent, opinió pública, població, poble, professorat, públic, societat, turisme*; la majoria d'aquests NC comparteixen el tret [— espai], és a dir, els seus elements no han de ser coincidents en l'espai per tal de ser percebuts com a conjunt (n'és una excepció *gentada*)⁶.

L'indicador *entre* també mostra una bona representació de NC amb els elements especificats, amb els trets [— animat] i [— funció]: *bibliografia, doctrina, documentació, informació, jurisprudència, literatura processalista, material, menú de documents* (en informàtica) i *regulació*, que formen part majoritàriament de l'àmbit del dret. I, finalment, només un exemple de NC amb el tret [+ temps]

⁴L'únic cas d'aquest NC que malgrat l'aparença no va acompanyat dels elements és *grup de risc*, on se sobreentén «grup (de persones) de risc».

⁵Tot i pertànyer al mateix tipus de NC, mereix un comentari a banda *concentració de metalls*: a diferència dels altres, és deverbal i els elements que el constitueixen són l'argument intern del verb que té a la base, cosa que el fa no gens prototípic com a NC quantificador tradicional (a més encara afavoreix aquesta percepció el fet de no formar part del corpus de textos generals).

⁶Un esment particular per a un candidat a NC peculiar, que incloem en aquest tipus: *teranyina*; aquesta ocurrència apareix en un context en què es remet a «un conjunt de jugadors disposats de tal manera que semblen una teranyina que no permet deixar passar l'adversari», al qual s'arriba per un procés de metaforització a partir de l'accepció habitual de *teranyina*. Pensem que es tracta d'un bon exemple del que hem anomenat usos col·lectius (esporàdics) d'unitats que no són veritables NC.

—*període*—, que il·lustra un altre dels tipus semàntics establerts; i dins del grup de NC que tenen els elements especificats i presenten el tret [—autonomia], l'exemple únic de *musculatura* (en l'àmbit de la medicina).

Pel que fa a la distribució dels NC detectats en relació als diversos àmbits que comprèn el CT, queda demostrat que es concentren majoritàriament en els textos de premsa i són pocs els que es reconeixen només en els altres àmbits. Tot i això, alguns dels NC més freqüents són presents si no a tots els subcorpus, sí en més d'un: per exemple, *gent* (g, e, m), *personal* (d, e, a), *població* (g, e, m, a, i) i *públic* (d, e).

En relació als NC documentats a partir de l'indicador preposicional *entre* exclusivament en algun dels àmbits d'especialitat són rellevants per a l'àmbit del dret, *doctrina*, *jurisprudència*, *regulació*, *literatura processalista*⁷, *llista de les competències*; per a economia, *banca privada*, *classe treballadora*, *mà d'obra*, *noblesa feudal*; per a medi ambient, *fauna*, *natura no orgànica*, *concentració de metalls*; per a medicina, *musculatura*, *resta d'afectats*; i, finalment, per a informàtica, *conjunt de registres*⁸.

9.2 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors adverbials

9.2.1 NC detectats a partir d'unànimement, unànime i en pes

Les característiques dels NC detectats en el CT mitjançant els indicadors *unànimement*, *unànime* i la locució *en pes* són força similars, de manera que en fem la descripció conjunta. Si en relació a l'indicador *entre* hem vist una gran varietat de tipus i força ben representats, els resultats obtinguts a partir dels indicadors *d'unànimement*, *unànime* i *en pes* es concentren majoritàriament en dos dels tipus de la RM [+ element : conjunt] amb els elements especificats.

En primer lloc, NC [+ humà] [+ funció] com, per exemple, *consell*, *consell d'administració*, *comissió executiva*, *cúpula*, *executiu*, *executiva*, *govern*, *oposició*, *ple*; i en segon lloc, NC [+ humà] [— funció] on cal destacar *societat*, *món universitari*, *opinió general*, *premsa*, *crítica*, *afició*, *dreta*,

⁷És la complementació del NC, justament, el que aporta el valor especialitzat a la unitat.

⁸En el cas de NC [— elements especificats], són justament els elements especificats en el si del sintagma preposicional que acompanyen el NC quantificador els que aporten el significat especialitzat a la unitat.

públic, formació, partit, posteritat. Es tracta, de fet, de substantius esperables pel fet que, *unànimement* i *unànime* han de detectar necessàriament substantius amb capacitat de decisió, per tant, humans. I és justament aquest tret el que és rellevant també en alguns exemples de NC que no responen a la tipologia descrita⁹.

Únicament tres NC no presenten el tret [+ humà] i, en canvi, han estat detectats a partir d'aquests indicadors: *doctrina, doctrina processalista i terminologia*. Dues explicacions poden donar compte d'aquest fet: en primer lloc, hi pot haver una personificació del substantiu atribuïnt-li, sense que li pertoqui, característiques humanes; en segon lloc, pot considerar-se un ús inusual (o incorrecte, en termes prescriptius) de l'adjectiu *unànime*, cosa que fa que qualifiqui substantius no humans¹⁰.

Un comentari a part mereixen un parell de casos, aparentment [+ locatiu], que remeten de fet a NC [+ humà] —*camp de futbol* i *palau*—. Creiem que aquests dos casos il·lustren força bé el que en algunes parts d'aquesta tesi hem denominat com a usos col·lectius (per distingir-los dels veritables NC); ni *camp de futbol* ni *palau* són veritables NC, sinó que per processos metonímics (del continent al contingut) han passat per un procés de col·lectivització i designen «el conjunt de persones que omplen el camp o el palau». Segons quin sigui l'objectiu final del reconeixement de la noció de col·lectiu representada nominalment dins dels textos, són ocurrencies que es poden desestimar; però és interessant que, en buscar mecanismes de detecció de determinades nocions —com és ara la de NC—, aflorin unitats com aquestes.

Pel que fa a la distribució per les àrees temàtiques de què consta el CT, cal remarcar altra vegada que majoritàriament predominen NC en els textos generals i no en els d'especialitat; a més, els exemples que s'hi han documentat no són exclusius d'aquests àmbits (per exemple, *govern, societat, terminologia* a dret; *consell* a medi ambient; i *govern* a economia).

---

⁹Així, trobem un cas de NC [+ inclusió de classe], però que també manté el tret [+ humà] —*classe política*—; un altre cas de NC [+ element : conjunt] amb elements no especificats, en què el substantiu que els explicita també és humà (de fet, és un NC) —*majoria dels equips*.

¹⁰Ens decantem favorablement per la primera opció.

L'única excepció és el NC *doctrina*, detectat novament només al subcorpus de dret.

9.2.2 NC detectats a partir de la locució en conjunt

Els NC detectats a partir de l'indicador *en conjunt* presenten unes peculiaritats diferents respecte als altres indicadors adverbials, raó per la qual es descriuen separatament. La tipologia semàntica dels NC reconeguts és més àmplia que els indicadors anteriors, ja que inclou des de NC [+ inclusió de classe] —*ciència, classe capitalista, peix de platja*— fins a una gran varietat de NC [+ element : conjunt]. Com ja és habitual un dels tipus més freqüents és el de NC amb [— elements especificats] (*nombre, resta, sector, suma, total, tram, volum*) seguits d'un sintagma preposicional amb l'explicitació dels elements. Uns quants NC semblen desviar-se una mica d'aquesta descripció: *sistema econòmic, sistema financer, sistema universitari, xarxa vascular*. Es tracta també de NC [— elements especificats] però que, a diferència dels altres, expliciten els elements no mitjançant un sintagma preposicional, sinó amb la presència d'un adjectiu. Cal afegir, a més, que tots aquests casos incorporen el tret [+ ordenat espacialment], ja sigui en un sentit estrictament físic o figurat, és a dir, són conjunts estructurats d'elements.

Segueixen, per freqüència, els NC [+ elements especificats] que no remetent a humans ni tenen cap funció com a conjunt: *aportació global, demanda, indústria, material genètic, obra, periodisme*¹¹, *producció, sistema* (en l'ocurrència d'informàtica). En canvi, són menys els NC [+ humà] [— funció]: *companyia, comunitat*¹, *ocupació*¹², *societat*.

Són destacables els tres NC que presenten el tret [+ temps]: *dia, estació, hivern*, que es corresponen a diverses maneres de segmentar el temps, i que han quedat concentrats en aquest indicador¹³. I l'únic exemple de NC [+ classificador] dins la relació [+ element : conjunt], *biblioteca*.

En relació a la distribució temàtica és completament diferent del que s'ha observat fins ara. De manera clara sobresurt l'àmbit de l'economia com el més productiu (27 ocurrències) amb la presència de NC reconeguts per

---

¹¹En el sentit d'«obra periodística».

¹²En el sentit de «conjunt de persones ocupades».

aquest indicador, seguit de l'àmbit de la medicina (10 ocurrencies) i només amb 6 ocurrencies els textos d'àmbit general¹⁴. I tot i que alguns d'aquests NC comparteixen àmbits temàtics diferents al llarg de la tesi, alguns només s'han documentat a economia (*classe capitalista, demanda, indústria, ocupació, producció, sector, sistema econòmic, sistema financer*) o bé a medicina (*ciència, material genètic, xarxa vascular*).

9.3 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors adjectivals

9.3.1 NC detectats a partir de nombrós -osa

El resultat d'aplicar els diferents patrons de reconeixement d'aquest indicador és una mostra variada de diferents tipus de NC, tot i que quantitativament no estan representats amb els mateixos percentatges. En el grup de NC que vehiculen la relació semàntica [+ inclusió de classe], hi trobem: *classe obrera* i *fauna*. Pel que fa a la resta, tots responen a tipus diferents de la relació [+ element : conjunt]. Destaquem en primer lloc els NC amb [— elements especificats], com *grup, fornada*¹⁵, *part, relació, sector, sèrie*, els quals presenten l'explicitació dels elements mitjançant un sintagma preposicional —excepte *sector* i algunes ocurrencies de *grup* que, per raons anafòriques, apareixen sense els elements explícits.¹⁶

Pel que fa als NC que tenen els elements especificats, predominen els que remeten a conjunts d'humans [+ funció]; per exemple, *armada*¹⁷, *cambrà autonòmica, comitè, defensa, delegació, flota, personal, plantilla*. Tot i que també són destacables els NC [+ humà] [— funció] (p. e. *clientela, col·lectiu*¹⁸, *companyia de mestres, component, comunitat, concurrència, contingent, família, força, formació, manifestació, marxa, massacre, minoria,*

¹³I, com ja hem dit en pàgines anteriors, força discutibles com a NC.

¹⁴En el subcorpus d'informàtica només s'ha detectat *sistema*; en el de medi ambient, *peix de platja*; i en el de dret, cap ocurrencia.

¹⁵Ús figurat, ja que els elements són «jugadors de golf».

¹⁶Dins d'aquest conjunt hi afegim el cas d'*afluència d'esquiadors*, NC amb unes característiques diferents: morfològicament és verbal i els elements que el constitueixen són en realitat l'argument extern del verb. I el col·lectiu *colònia* que tant porta elements humans (*colònia guiri*) com elements animals [— humà] (*colònia de cria de gavià argentat, colònia de falcó de la reina*).

¹⁷Es tracta d'un ús metafòric, no té a veure amb l'exèrcit, sinó amb la selecció de futbol.

¹⁸D'origen un NC [— elements especificats], però en les ocurrencies documentades remet a NC [+ elements especificats] [+ humà] [— funció].

participació, població, públic) i els NC [— animat] [— funció] (p. e. *cos normatiu administratiu, documentació, música, obra, poesia*). Finalment, cal esmentar un últim tipus representat per *biblioteca*¹⁹: nom col·lectiu amb els elements especificats que té el tret [+ classificador].

L'anàlisi dels NC obtinguts a partir de l'indicador adjectival *nombrós -osa* ofereix una distribució temàtica clarament decantada cap al subcorpus de textos generals: la majoria de les ocurrències (64) s'han detectat en el corpus de premsa. Un nombre molt menor (19) ha estat reconegut en el subcorpus d'economia i només 9, en el de medi ambient; i són gairebé testimonials els NC que són veritables unitats de valor especialitzat (p. e. *colònia de cria de gavià argentat, colònia de falcó de la reina, fauna*). Finalment, els NC detectats mitjançant aquest indicador al subcorpus de dret (*família* i *cos normatiu administratiu*), economia (*grup, població, component*) i informàtica (*grup de proveï dors*) són gairebé inexistent.

9.3.2 NC detectats a partir d'abundant i abundós -osa

Si es comparen els NC obtinguts a partir de l'indicador *nombrós* amb els detectats amb els indicadors que ara ens ocupen, veiem que només són coincidents quatre casos: *documentació, fauna, obra* i *sector*. Però més enllà de les coincidències en les unitats concretes, el que varia és la tipologia semàntica dels diversos NC obtinguts. Continuen tenint representació els NC [+ inclusió de classe] amb *avifauna, fauna, matèria orgànica*. Però dins del gran grup de NC [+ element : conjunt], hi ha diferències remarcables.

El tipus de NC més rellevant obtingut amb aquest indicador és el de [— animat] [— funció], la majoria amb els elements homogenis i [+ comptable], encara que el conjunt sigui majoritàriament [— comptable] (p. e. *nuvolositat, nebulositat, bibliografia, cinematografia, metralla, munició, documentació, material, obra, correspondència*); i en els NC documentats exclusivament en el subcorpus de medicina sobresurten els que tenen els elements homogenis

---

¹⁹Curiosament, per al castellà, Bosque (1999, 45) destaca que "disuena para muchos hablantes ?numerosa biblioteca", a diferència del que s'ha observat per al català.

o heterogenis però que vehiculen la noció de [+ pluralitat_q] (p. e. *deposició*, *vòmit*, *rinorrea*, *leucorrea*, *epistaxi*, *menstruació*, *secreció*, *fluix*) —NC ben allunyats de la noció tradicional de nom col·lectiu i amb una estructura morfològica peculiar, on sobresurten els deverbals (sobretot amb el sufix *-ció*) i els compostos cultes amb la forma sufixada *-rrea*.

En relació a la resta de tipus de NC, el total de noms amb [— elements especificats] —que acostuma a ser considerable— queda reduït a *nombre*, *quantitat* i *sector*. Els conjunts d'elements especificats [+ humà] [+ funció] estan representats només per *mà d'obra*; en canvi, hi ha exemples de [— animat]

[+ vegetal] (*vegetació*, *cobertura arbustiva*, etc.) i alguns casos de [— animat] (*aliment*, *caça*, *roba*). Finalment, cal destacar un únic exemple de NC [— autonomia] —*citoplasma*—, que com a conjunt manté una relació de [+ component : objecte integral] vers el tot del qual forma part.

Pel que fa a la distribució dels NC documentats amb aquests indicadors, és força diferent que la de l'indicador anterior: el subcorpus on es detecten més NC és el de medicina (amb 25 NC diferents), seguit amb uns percentatges molt similars del subcorpus de premsa (14 NC), medi ambient (13 NC) i economia (12 NC); pel que fa a dret únicament es detecten tres ocurrències (*doctrina*, *legislació*, *normativa*) i un únic cas testimonial per al corpus d'informàtica (*informació*).

Cal destacar que a més de reconèixer un nombre important de NC per a medicina i medi ambient, aquestes unitats són també majoritàriament unitats amb valor especialitzat; per exemple: *deposició*, *vòmit*, *rinorrea* i *avifauna*, *cobertura arbustiva*, *fauna*, *matèria orgànica*, respectivament.

9.3.3 NC detectats a partir d'escàs -assa

La tipologia de NC obtinguts a partir d'aquest indicador hauria d'incloure

tant els NC habituals obtinguts a partir de *nombrós*²⁰ com els NC majoritaris obtinguts d'*abundant*, si és cert que l'indicador *escàs* tant pot fer referència a «pocs elements» o a «poca quantitat d'un element». Així trobem moltes semblances amb la descripció feta en l'apartat anterior —entre d'altres raons perquè molts dels NC són coincidents: *alimentació, avifauna, bibliografia, deposició, flux, informació, mà d'obra, nuvolositat, nebulositat, secreció, vòmit*. És destacable, però, l'increment important d'ocurrències de NC amb [— elements especificats]: *nombre, quantitat* i *varietat*, acompanyats sempre de l'explicitació dels elements mitjançant un sintagma preposicional²¹; *quantitat* en aquest cas prefereix noms de massa (*neu, orina*) i *nombre*, noms comptables (*bancs, fibres, persones, etc.*)²².

L'altra gran diferència respecte als NC d'*abundant* és que *escàs -assa* detecta un bon nombre de NC amb els elements especificats [+ humà] [— funció]; per exemple, *vigilància, concurrència, assistència, majoria, participació, població* i *públic*. Finalment, cal destacar un NC [+ temps] —*mig any*²³—, i un NC [+ animat] [— humà] —*població*²⁴.

En relació a la distribució temàtica, el subcorpus de premsa (27 NC diferents) i el de medicina (21 NC) s'emporten el gruix d'unitats detectades; en canvi, són pocs els NC reconeguts a partir d'aquest indicador en els textos de medi ambient (6) i economia (5) —a dret i informàtica no se n'han detectat.

9.4 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors verbals

Per evitar massa dispersió en l'anàlisi de les dades, s'ha optat per fer la

---

²⁰Hi ha algunes unitats coincidents entre els dos indicadors adjectivals; per exemple, *concurrència, obra, participació, població* i *públic*.

²¹Excepte dues ocurrències, una de *nombre* i una altra de *quantitat*, en què per raons anafòriques els elements no estan explicitats.

²²Dins encara d'aquest tipus de NC, cal esmentar *afluència* (de públic, sanguínia) i *dotació* (d'ertzaines): unitats amb els elements no especificats, però de naturalesa diferent als anteriors, deverbals (des d'un punt de vista sincrònic només el segon) en què els elements són l'argument extern per al primer NC, i l'argument intern per al segon.

²³Tan discutibles com els vistos amb l'indicador en conjunt (*dia, estació, hivern*).

²⁴Podem establir un NC *població*: [+ humà] general, i un altre NC *població*² [— humà] propi dels textos de medi ambient.

descripció conjunta de tots els NC obtinguts a partir dels diversos indicadors verbals; els patrons de reconeixement són similars i els resultats que se n'obtenen també²⁵.

La primera conclusió que es pot extreure de l'anàlisi d'aquests NC és que quan s'obtenen a partir dels patrons en què, d'una banda, l'indicador és en la seva forma pronominal i el substantiu singular no coordinat que n'és el subjecte és el candidat a NC; i, d'altra banda, l'indicador és en la seva forma de participi [— plural] i el substantiu singular que n'és el subjecte lògic és també el candidat a nom col·lectiu, en aquests dos casos els NC reconeguts comparteixen necessàriament el tret [+ humà]²⁶, ja que els indicadors seleccionats així ho exigeixen o si admeten un argument extern altre que no sigui humà no és l'ús més habitual. Una segona conclusió és que, quan el candidat a NC fa la funció de CD, té més possibilitats de variació pel que fa a la tipologia semàntica, ja que no té la restricció del tret [+ humà].

Només el substantiu *burgèsia* il·lustra el tipus de NC [+ inclusió de classe], ja que la resta es corresponen a diverses classes de NC tots ells vehiculant una relació meronímica del tipus [+ element : conjunt]. Començant altra vegada pels NC que tenen [— elements especificats], podem observar que aquests indicadors en detecten un bona mostra; per exemple, *acumulació*, *bloc*₁, *centenar*, *col·lecció*, *complex*, *conjunt*, *dotzena*, *estol*, *grapat*, *gruix*, *grup*, *infinitat*, *majoria*, *miler*, *milió*, *multitud*, *munió*, *nombre*, *part*²⁷, *percentatge*, *quantitat*₁, *recopilació*, *recull*, *resta*, *seguit*, *sèrie*, *total*, *trentena*, *ventall*, *vintena*, *volum*. Substantius de característiques diferents: alguns amb un nombre tancat i determinat d'elements (p. e. els casos de numerals col·lectius, *centenar*, *miler*, *milió*, *trentena*, *vintena*), d'altres [+ ordenat espacialment] (p. e. *seguit*, *sèrie*). Pel

²⁵Malgrat això hi ha petites diferències o tendències; per exemple, en els NC reconeguts a partir dels indicadors *aplegar* i *agrupar* predominen els casos de conjunts amb [— elements especificats].

²⁶Només en són excepció *successió de referències* (detectat a partir de l'indicador *reunir-se*), *runa* (detectat a partir de l'indicador *amuntegar-se*), i *informació* i *matèria* (a partir de l'indicador *dispersar-se*).

²⁷Aquest NC, única mostra dels pocs que són partitius juntament amb *resta*, acostuma a anar sempre acompanyat d'elements que matisen la quantitat d'elements que el constitueixen; per exemple: *la major part* (dels ministres, dels pronòstics, dels assistents), *una gran part* (de la població), *bona part* (dels professionals), *una part minoritària* (dels habitants) o bé un ordinal del tipus *primera / tercera part* (dels diaris / del moviment).

que fa a l'estructura morfològica, alguns de deverbals (*acumulació*, *recopilació*), en què els elements explicitats en són l'argument intern. I uns quants casos que vehiculen la noció de nom col·lectiu perquè van acompanyats del quantitatiu *tot tota*: és el cas de *tota mena de* (penyes, material, andròmines) i de *tot tipus de* (naus)²⁸.

Tots aquests NC responen majoritàriament a la mateixa estructura: van acompanyats d'un sintagma preposicional amb l'explicitació dels elements que constitueixen el conjunt (per exemple, *acumulació de capital-monedes*, *centenar de fotos*, *conjunt de pintures*, *dotzena de narracions*, *infinat de mostres*)

—majoritàriament [+ humà], però no sempre²⁹.

Els casos excepcionals, és a dir, NC que no presenten els elements explicitats sota l'estructura de sintagma preposicional, responen a quatre causes distintes:

- Si són NC obtinguts a partir de patrons en què l'indicador porta CD [+ plural] i el candidat n'és el subjecte, els elements queden explicitats pel complement. Per exemple, «la *sèrie* reuneix 21 casos»; «el primer *bloc* aplega els treballs històrics d'Oriol Martorell»; «el *grup* reuneix avui per a aquesta ocasió tots els membres que han format part de l'orquestra»; «el *grup* Agrolimen, que aplega diverses empreses...».
- Si és un NC detectat a partir dels patrons en què l'indicador en la seva forma de participi plural va seguit d'un sintagma preposicional introduït per *en* més el candidat, els elements queden explicitats per l'argument del participi. Per exemple, «els paísos més industrialitzats del món, aplegats en el *Grup* dels Set...»
- Altres estructures sintàctiques vehiculadores de la relació meronímica expliciten els elements que constitueixen el NC amb [— elements especificats]; per exemple, «el nou *grup*, integrat per col·laboradors aliens

---

²⁸De fet, *mena* i *tipus* són substantius que vehiculen la relació [+ inclusió de classe] (com *classe* a *classe de normes*), però que acompanyats de *tot* remetent a una relació de [+ element : conjunt].

²⁹Únicament un cas aparentment dins d'aquest tipus de nom col·lectiu en què el SPrep no explicita els elements (*grup de treball*), però que en realitat es correspon a un substantiu amb els

a la institució monàrquica, es va reunir...».

- Per raons anafòriques; per exemple, «no hauria estat possible reunir *aquest conjunt* sense les diverses institucions lisboetes que han col·laborat...».

Si algun tipus de NC és preminent, però, en el subconjunt d'unitats detectades pels indicadors verbals és el que es correspon a conjunts d'humans amb una funció específica, és a dir, els NC que remeten a les diverses formes d'organització social de les persones, sobretot. Així destaquen des de NC que poden considerar-se gairebé sinònims entre si i molt productius —que sovint formen part també de noms propis—, fins a NC molt singulars de determinats tipus d'organització bàsicament política (p. e. *dieta*², *soviet suprem*). En destaquem, entre d'altres, els més generals *acadèmia*, *agrupació*, *agrupament*, *associació*, *bloc*², *club*, *coalició*, *confederació*, *divisió de muntanya*, *entitat*, *equip*, *federació*, *força*, *formació*³⁰, *fòrum*, *fundació*, *gabinet*, *institució*, *òrgan*, *organisme*, *organització*, *partit*, *patronal*, *patronat*, *penya*, *plantilla*, *plataforma*, *ponència*, *quadre*, *trobada* (d'humanistes, en aquest cas); i els més específics, amb unes funcions més delimitades, *assemblea*, *cambra alta*, *congrés*, *coordinadora*, *cúpula*, *departament*, *direcció*, *directiva*, *estat major*, *executiu*, *executiva*, *govern*, *junta*, *mesa*, *oposició*, *parlament*, *plana major*, *ple*, *plenari*, *poder judicial*, *presidència*, *secretariat*, *taula rodona*, juntament amb els diferents tipus de *comissió*, *comitè*, *consell*. Un comentari a part mereixen, encara dins d'aquest tipus de NC, *sala contenciosa administrativa* i *sala segona*: es tracta d'aparents locatius que per un procés metonímic de continent a contingut, esdevenen en els contextos documentats col·lectius d'humans [+ funció].

Amb una presència no tan aclaparadora, però també ben representats podem destacar el subgrup de NC amb els elements especificats humans, però que com a conjunt no tenen una funció específica: per exemple, *cenacle*, *centreesquerre*, *concentració*, *espectre polític*, *esquerra*, *exmatrimoni*, *família*, *familiada*, *gent*, *gentada*, *gernació*, *manifestació*, *públic*, *premsa*,

---

elements especificats (*persones*) [+ humà] i [+ funció].

progressisme, representació. Com es pot observar, a diferència de la resta de col·lectius humans, en aquest tipus hi ha alguns exemples de conjunts amb el tret [+ espai]: *concentració, gentada, gernació, manifestació*.³¹

Un petit grup de NC format per *campanya, cimera, conferència, encontre* (com a sinònim de *simposi*), *fira, lliga, mitja maratón, mostra* no s'ajusta a la tipologia semàntica establerta per als NC en el capítol 7. Es tracta de substantius que denoten activitats humanes que demanen la intervenció de pluralitat d'individus reunits amb un objectiu determinat, i en què —en alguns casos— també hi intervenen multiplicitat d'altres elements (p. e. *fira* i *mostra* demana pluralitat d'expositors i d'objectes exposats). No es tracta estrictament d'una pluralitat d'individus, sinó d'una *activitat* en què intervenen necessàriament una pluralitat d'individus, sense els quals no és possible l'activitat;³² i això els fa qüestionables com a veritables NC. De fet, tot i que el focus és diferent tenen algun punt de contacte amb unitats lèxiques com *costellada, sardinada* —menjades col·lectives caracteritzades per la pluralitat d'agents que intervenen en l'acció i per la pluralitat d'objectes 'menjats'—, tradicionalment considerades NC per les gramàtiques, però que hem desestimat perquè no són "un conjunt de X elements percebut com una unitat".

Finalment, també cal esmentar uns quants exemples de conjunts d'elements inanimats, majoritàriament sense cap funció específica com a conjunt; per exemple: *bibliografia, capital, documentació, florilegi poètic* —en el sentit de «conjunt d'obra poètica»—, *holding, informació, legislació administrativa, llegat, material, normativa, obra, oferta, opció, palmarès, patrimoni, poesia, repertori, retrospectiva, runa, suma, quantitat₂, xifra*. I, finalment, només dos NC il·lustren el tipus de conjunt [+ classificador]: *biblioteca* i *banc de dades*³³.

---

³⁰Força i formació en els contextos documentats funcionen com a sinònims de *partit*.

³¹I encara dins dels col·lectius humans un cas interessant ja que no és exactament un substantiu sinó la substantivació d'un adjectiu mitjançant la presència d'un article neutre: *el millor de la ciutat*, però que recollim perquè vehicula realment la noció de nom col·lectiu.

³²I aquí rau la diferència amb alguns candidats considerats «sorollosos» en pàgines anteriors (p. e. *acte, ballet, concert, festa, film, missa, míting*), que impliquen pluralitat de participants o assistents a l'activitat però que no són els elements que constitueixen el tot.

³³El considerem dins d'aquest grup perquè es tracta realment d'una unitat gramaticalitzada, però

Si ens fixem en la distribució temàtica dels diversos NC obtinguts a partir d'aquests indicadors, de forma aclaparadora formen part del subcorpus de textos de premsa del CT (un total de 222 NC diferents); mentre que la resta de subcorpus no sobrepassen la trentena de col·lectius diferents: economia (29), medi ambient (25), dret (19), medicina (14) i informàtica (6). A més, la majoria dels NC detectats en aquests subcorpus també s'han detectat en l'àmbit general; tot i això, hi ha uns quants NC reconeguts només en algun d'aquests àmbits i amb un significat especialitzat. Per exemple, *acumulació de capital-moneda, capital, capital fix, holding, resta de les accions*, a economia; *classe de normes, conjunt de béns, part dispositiva, poder judicial*, a dret; *matèria orgànica, mesoescala, quantitat de vies metabòliques*, a medi ambient; *conjunt de miopaties*, a medicina; *estructura, paquet*, a informàtica. Com es pot observar en els exemples esmentats un aspecte recurrent és la presència de NC amb [— elements especificats] que van acompanyats d'un sintagma preposicional amb l'explicitació dels elements, i són justament aquests elements els que aporten el significat especialitzat al NC.

---

originàriament *banc* és un NC [— elements especificats].

9.5 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors meronímics

Per les característiques dels indicadors utilitzats (*format, constituït, compost, integrat*), el resultat obtingut presenta —en tots els casos— diferents tipus de NC, d'acord amb la tipologia semàntica establerta, però amb un aspecte comú: en totes les ocurrències, els candidats reconeguts com a NC expliciten els elements que els constitueixen, independentment que siguin [$\pm$ elements especificats].

Amb les dades de què disposem no s'ha obtingut cap ocurrència de NC que vehiculi la relació [+ inclusió de classe], i —tret de petites excepcions— la resta són exemples de relacions meronímiques del tipus [+ element : conjunt]. En aquest cas el subtipus més ben representat són els conjunts [+ elements especificats] humans que tenen una funció específica i que —com en els indicadors anteriors— remetent altra vegada a organitzacions socials, però no únicament; entre d'altres, *banda, batalló, brigada, comboi, comissió, comitè, consorci, delegació, equip, escamot, govern, institució, jurat, macrobanda, organisme, òrgan, organització, patronat, plantilla, ponència, tribunal*.

Els segueixen els que no tenen cap funció específica com a conjunt. Per exemple, *clientela, combinat, família, formació, participació, poble, representació, tàndem*; i un bon percentatge de NC amb un nombre exacte d'elements: *duo, matrimoni, parella, quintet, trio, triangle, trio, triplet, tríade*, numerals o no.

Són destacables també els casos de NC amb [— elements especificats] que, tret d'alguns exemples que responen al segon patró dels indicadors (*conjunt de factors, conjunt de normes, conjunt de processos, conjunt de registres, grup de cèl·lules, grup d'elements, xarxa d'ofertes*), són diverses ocurrències del noms *col·lectivitat, complex, conjunt, estructura, grup, llista, porció, sèrie, sistema, univers, xarxa*, sense la complementació amb el sintagma preposicional que els acostuma a acompanyar —i això és així perquè l'explicitació dels elements apareix després de l'indicador.

Pel que fa a la resta de NC reconeguts amb els patrons meronímics, cal destacar els [— animat], tinguin o no una funció específica (*actiu*, *comunitat*₂, *erupció*,

mercat, *tuple*, *vegetació*), vehiculant una relació [+ element : conjunt]; i només un exemple de NC [— autonomia] (*nucli*).³⁴

En relació a la distribució temàtica de les diverses ocurrencies detectades en el corpus, prevalen majoritàriament les extrems del corpus de premsa; malgrat tot hi ha una petita representació de NC detectats en l'àmbit de la medicina (12 ocurrencies), economia (10), dret i medi ambient (amb 8 ocurrencies cadascun) i informàtica (amb només 6 casos). Però com ja ha ocorregut en d'altres indicadors, es tracta de NC no exclusius majoritàriament d'aquest àmbit fora d'algunes excepcions: per exemple, *actiu* per a economia, *erupció* per a medicina, *comunitat*₂ per a medi ambient, *tuple* per a informàtica.

9.6 Anàlisi dels NC detectats a partir dels indicadors morfològics

9.6.1 Anàlisi dels NC detectats a partir d'-eda, -osa i -ar

Les dades obtingudes reforcen el que ja s'ha posat de manifest en capítols anteriors, quan s'han relacionat determinats sufixos amb determinats tipus semàntics de col·lectius. Així el més destacable dels NC que tenen en la seva estructura els sufixos *-eda*, *-osa* i *-ar*, és que es tracta de NC [+ locatius] [+ vegetal] —exclusivament en el cas dels dos primers, i majoritàriament en el cas d'*-ar*—; per exemple, *fageda*, *pineda*, *avetosa*, *pinar*, etc. Però els NC amb *-ar* cobreixen un espectre força més ampli, que descrivim a continuació. Dins dels NC [+ locatius] [+ vegetal], es combinen els exemples de conjunts amb un origen natural (p. e. *alzinar*, *baladrar*, *bedollar*, *matollar*, *pinar*, *ullastrar*, etc.) —tret característic dels locatius amb *-eda* i *-osa*— i exemples de NC [— origen natural], ja que es tracta de camps de conreu (p. e. *ametllerar*, *arrossar*, *bladar*, *fenassar*, etc.).

³⁴Finalment, altres casos que il·lustren relacions diferents a [+ element : conjunt]: d'una banda, *gramàtica* com a exemple de [+ component : objecte integral]; d'altra banda, *barreja* i *massa* com a

Encara dins del conjunt de noms col·lectius locatius, hi ha exemples que remeten a [+ origen natural] [— vegetal]; per exemple, *penyalar*, *roquissar*. O bé a [— origen natural] [— animat] [— vegetal] il·lustrat per *campanar* —que com a conjunt forma part d'un tot més ampli, és a dir, hi manté una relació [+ component : objecte integral], encara que aquest «objecte» pugui ser considerat com un lloc.

Finalment, *bestiar* i *bestiar estabulat* serien exemples de NC [+ element : conjunt], [+ animat] [— humà] [— funció]. I curiosament, en canvi, els altres NC que són tipus diferents de *bestiar* responen a la relació [+ inclusió de classe]; per exemple, *bestiar boví*, *bestiar de granja*, *bestiar de sang*, *bestiar gros*, *bestiar porcí*.

Abans d'analitzar els NC detectats amb els altres indicadors morfològics, volem destacar un aspecte interessant de les característiques dels NC [+ locatius] que tenen un origen natural i els elements especificats—aspecte que apunta possibles diferències dels NC utilitzats en textos no especialitzats i NC documentats en textos d'especialitat—. D'entrada sembla que una *pinada* ha de ser «un bosc de pins, un conjunt de pins», de tal manera que se suposa que els elements que la configuren són elements especificats i, a més, homogenis; la conseqüència d'això en l'estructura morfològica aconduïx a suposar que no són viables construccions del tipus *una pinada de...*, *una fageda de...* en què s'explicitin els elements o els elements puguin ser altres a un *pi* o un *faig*, respectivament. Les dades obtingudes mostren un tipus de noms col·lectius vegetals amb tres estructures morfològiques que porten cap a les següents característiques:

- Quan el NC [+ locatiu] [+ vegetal] va acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per *de*, el que es troba en el nucli d'aquest sintagma sovint no és l'explicitació dels elements homogenis que configuren el conjunt (és a dir, un N_[+ plural]), sinó un singular genèric que explicita el tipus d'element que configura el conjunt, ja que el conjunt forma part d'una taxonomia. Per exemple, *pinar de pi blanc*, *pinada de pi*

---

mostra de [+ ingredient : objecte manufacturat].

negre, pineda de pi roig, pineda de pinastre, pineda de pinassa, roureda de roure martinenc. Però no sempre es tracta de NC amb els elements homogenis, sinó que a voltes el singular genèric no és pas un hipònim de l'hiperònim que esperàriem —d'acord amb la base del col·lectiu—, sinó un cohipònim de l'hiperònim; n'és un exemple *fageda de pi roig*.

- Una segona estructura morfològica és quan el NC [+ locatiu] [+ vegetal] va acompanyat d'un sintagma preposicional introduït per *amb* seguit d'un element diferent respecte a la majoria d'elements que el constitueixen; per exemple, *alzinar amb marfull*, *avetosa amb godiera*, *bedollar amb megafòrbies*, *boixeda amb llessamí groc*, *carrascar amb boix*, *carrascar amb freixes de flor*, *fageda amb joliu*, *jonceda amb sàlvia*. Element que, a diferència dels casos anteriors, no manté una relació de cohiponímia amb els altres elements del conjunt, ja que els uns són arbres i els altres són arbustos, plantes arbustives o herbàcies.
- La tercera estructura morfològica documentada és quan el NC va acompanyat d'un adjectiu que no remet als elements, sinó que posa de relleu alguna característica del col·lectiu (origen o situació, o algun altre tret rellevant); per exemple, *alzinar baleàric*, *alzinar muntanyenc*, *pinada mediterrània*, *pinada seca*, *pinada subalpina*, *roureda seca*, *roureda seca mediterrània*, *salicornar arbustiu*, *timoneda calcícola*, *timoneda nitròfila*, *timoneda plana*. Altra vegada es tracta de diferents *tipus de*, és a dir, de NC que formen part d'una taxonomia botànica.

Aquesta breu descripció, a partir de la diversitat d'estructures morfològiques documentades, porta a replantejar-se el tipus semàntic assignat a aquests col·lectius. No sembla que el tret rellevant d'aquests noms col·lectius sigui [+ locatiu] —com hem vist per als pocs casos d'*alzinar*, *canemar*, *fageda*, *pinada*, *roureda* documentats en la resta del corpus—, sinó més aviat la idea de *comunitat vegetal*, com de fet ja els defineixen algunes obres lexicogràfiques, al costat de l'accepció «bosc de...» o «lloc poblat de...». En conseqüència, sembla que els NC vegetals d'origen natural poden percebre's com a [+ locatiu] [+ homogeneïtat] en els textos no especialitzats, i com a NC [± homogeneïtat] [+ vegetal] [+ origen natural] en els textos especialitzats de l'àmbit de la botànica. Un últim argument que reforça aquesta percepció és que, si s'observen els contextos de les ocurrences extretes del subcorpus de medi ambient, com a taxonomies que són tenen una denominació fixada en llatí, fet que els acostava als col·lectius animals [+ inclusió de classe].

9.6.2 Anàlisi dels NC detectats a partir d'-am, -alla i -teca

El resultat obtingut en el CT, un cop aplicats els diversos indicadors morfològics ha donat uns resultats molt similars als pronosticats en el capítol 7, en posar en relació la tipologia semàntica i els sufixos col·lectius. Cal entendre, doncs, els comentaris que segueixen com la confirmació de les relacions que s'estableixen entre tipus de NC i sufix; però, en canvi, l'absència de representació no s'ha de tenir en compte perquè està motivada simplement pel fet de no haver-se detectat les unitats en el corpus.

Així dins de la relació [+ element : conjunt], només el sufix *-am* presenta uns quants exemples de NC [— autonomia]: *budellam*, *clavegueram*, *finestram*, que formen part d'un tot més ampli. I semblants a aquests col·lectius, però mantenint una relació meronímica del tipus [+ component : objecte integral], cal esmentar el cas únic de *muralla*.

Pel que fa als conjunts homogenis [— animat] [— funció], són destacables *cordam*, *einam*, *paperam*, *runam*³⁵, d'una banda, i *faramalla* i *ferralla*, de l'altra; majoritàriament NC [— comptables] amb els elements també [— comptable]

—excepte *einam*, *faramalla*—, però separables. En canvi, els conjunts homogenis d'humans [— funció] queden representats només per uns quants exemples del sufix *-alla*: *canalla*, *jovenalla* i *menudalla*. Cal destacar també *muntanyam*, com a única mostra de NC [+ element : conjunt] [+ locatiu] [+ origen natural] [— vegetal], de característiques similars a *penyalar* i *roquissar*. I una ocurrència que converteix —per processos metafòrics— un NC [+ component : objecte integral] en un NC [+ element : conjunt] [— elements especificats]: *muralla de manifestants*³⁶.

I pel que fa als NC que contenen el formant culte *-teca*, es distribueixen tots en dos tipus dins de la relació [+ element : conjunt]; majoritàriament, són conjunts homogenis d'elements [— animat] que comparteixen el tret [+ classificador]: per exemple, *biblioteca*, *cinemateca*, *discoteca*, *fototeca*,

---

³⁵De tots quatre, aquest és l'únic que a més de ser [+ homogeni] és també [+ homeòmeric].

³⁶Altra vegada es tracta d'un exemple que podria considerar-se un ús col·lectiu més que no pas un veritable col·lectiu.

hemeroteca, pinacoteca, videoteca. Però alguns dels NC detectats en l'àmbit de la informàtica semblen suggerir una nova accepció de *biblioteca*, en què ja no és «un conjunt de llibres», sinó «una col·lecció d'elements no especificats»; de manera que proposem un NC [— elements especificats] per a *biblioteca d'accions, biblioteca de components, biblioteca de fitxers, biblioteca de mòduls reusables, biblioteca de programes, biblioteca de rutines, biblioteca d'universos* —que és molt probable que només sigui rellevant per a textos de l'àmbit de la informàtica.

Si ens centrem en la distribució temàtica de totes les unitats detectades a partir del criteri morfològic, destaquen clarament un parell de conclusions:

En primer lloc, tots els NC [+ locatius] —independentment de les variacions que hem descrit— són gairebé exclusius dels textos de medi ambient i, com s'ha vist, quan apareixen en els altres àmbits ho fan amb el NC monolexemàtic i amb una freqüència molt menor. També són molt freqüents en els textos de medi ambient, els NC *clavegueram*³⁷ i *bestiar*; aquest últim té un comportament similar al dels locatius, ja que la forma monolexemàtica és l'única que s'acostuma a trobar en els altres àmbits, i en medi ambient conviuen la forma monolexemàtica amb les polilexemàtiques que ens aconduïxen cap a NC [+ inclusió de classe].

En segon lloc, són destacables els NC de *biblioteca*, en què les ocurrencies de [— elements especificats] són principalment del subcorpus d'informàtica; mentre que la forma monolexemàtica —que remet a «conjunt de llibres»— s'ha detectat en més d'un àmbit (general, economia i informàtica), i també s'havia detectat mitjançant altres indicadors (*en conjunt, nombrós -osa, aplegar*).

Finalment, pel que fa a la resta de NC amb *-am, -alla* i *-teca* majoritàriament es documenten en els textos de premsa, però no exclusivament; per exemple, *einam* i *cordam*, curiosament, només s'han detectat al subcorpus d'economia.

---

³⁷La freqüència més alta correspon a aquest subcorpus, però també s'ha detectat als àmbits de general, dret i economia.

9.7 Conclusions

(a) Sempre d'acord amb els NC obtinguts de l'aplicació dels diversos patrons de reconeixement en el CT, es pot afirmar que el resultat a partir de criteris lexicosintàctics —que prioritzen la detecció de la noció de nom col·lectiu— no té gaires coincidències amb el resultat obtingut a partir de la cerca dels indicadors morfològics —que prioritzen la detecció d'una certa representació nominal de la noció de col·lectiu—; per tant, semblen igualment necessaris i rellevants ambdós criteris per al reconeixement de NC en corpus textuals.

(b) Els resultats avalen també una presència majoritària i important de NC, és a dir, de la noció de nom col·lectiu en els textos generals (de premsa en aquest cas), i una presència molt menor en textos d'especialitat³⁸. Hipòtesi que caldria reprendre per a estudis posteriors, i distingint sobretot diversos àmbits d'especialitat, ja que la productivitat i rellevància d'aquesta noció depèn dels àmbits (només amb alguns dels resultats obtinguts fins ara es pot hipotetitzar que en textos de botànica, zoologia, geologia, per exemple, la noció de NC pot ser molt productiva). I lligant amb aquest fet, també es pot concloure que determinats tipus de NC són més propis d'alguns dels àmbits d'especialitat: per exemple, els NC [+ locatiu] [+ vegetal] predominen en els textos de medi ambient; i els NC [+ inclusió de classe] també són més rellevants en l'àmbit de medi ambient —quan fan referència a [— humà]— i de dret —quan remeten a conjunts [+ humà].

(c) S'ha demostrat, també, que segons el tipus d'indicador utilitzat per a la detecció de la noció de nom col·lectiu, són més freqüents un tipus o altre de substantius. Però si analitzem les dades globalment, sembla confirmar-se que el gruix dels NC detectats es correspon sempre a substantius que vehiculen una noció [+ element : conjunt] —la més prototípica, d'altra banda—. I dins d'aquesta relació, d'una banda, NC que no tenen els elements especificats, on sobresurten els anomenats quantificadors tradicionals, però també altres unitats no tan prototípiques (*acumulació de capital-moneda, concentració de metalls, aflluència d'esquiadors, dotació d'ertzaines*). I, d'altra banda, dins dels NC [+ elements especificats] sobresurten clarament els conjunts

---

³⁸Cal recordar, però, que per als resultats de l'indicador *en conjunt* ha estat prioritari l'àmbit de l'economia, i per als de l'indicador adjectival *abundant* ha estat el de medicina. I que per als indicadors morfològics *-eda*, *-osa* i *-ar* ho ha estat medi ambient.

humans, sobretot els que tenen una funció determinada com a conjunt —ja que remeten a les diverses possibilitats d'organització social (política, cultural, esportiva, etc.)—, però també els que com a conjunt no tenen una funció específica, sinó que mantenen la funció que és pròpia dels elements. Curiosament, però, són pocs els NC [+ humà] que comparteixin el tret [+ espai] (només uns pocs exemples il·lustren aquest subtipus de nom, p. e. *gentada, gernació, manifestació, concurrència*).

En canvi, tenen molt poca representació els NC [— autonomia] —*budellam, clavegueram, finestram, musculatura, citoplasma, nucli*— o els NC [+ temps] —*període, dia, estació, hivern, mig any*—. I altres exemples que il·lustren RM distintes a les de [+ element : conjunt]: només *gramàtica, muralla* il·lustren la relació [+ component : objecte integral]; i *barreja* i *massa*, la relació [+ ingredient : objecte manufacturat].

Pel que fa al conjunt de NC que responen a la relació [+ inclusió de classe] són destacables, d'una banda, col·lectius humans que remeten bàsicament a classes socials *burgèsia, aristocràcia, noblesa feudal, classe capitalista, classe política, classe treballadora*; d'altra banda, col·lectius genèrics que remeten tant a individus [+ animat] com [— animat], sempre d'origen natural: *espècie humana, peix de mar, peix de platja, avifauna, fauna, fauna no voladora, matèria orgànica, natura no orgànica, aviram, bestiar boví, bestiar de granja, bestiar de sang, bestiar gros, bestiar porcí*.

(d) La comparació d'alguns NC detectats en textos generals i en textos d'especialitat permet apuntar, en alguns casos, diferències de percepció de la noció de nom col·lectiu segons si ens movem en la llengua general o en determinats llenguatges d'especialitat; p. e. els NC vegetals, el NC *biblioteca* (en informàtica).

(e) Malgrat que la tipologia semàntica proposada en capítols anteriors —a partir de dades obtingudes bàsicament de corpus lexicogràfics i d'obres de referència tradicionals, corroborades posteriorment pel CCC de l'IEC— semblava prou àmplia, alguns NC reconeguts com a tals han causat una certa

sorpresa —i no n'hem volgut prescindir perquè no eren hàpaxs, casos esporàdics, sinó que es repetien amb una certa sistematicitat³⁹:

---

³⁹Això no treu, però, que no puguin qüestionar-se com a veritables NC, especialment els del primer grup.

- D'una banda, NC que remeten a activitats en què intervenen multitud d'individus (p. e. *fira, mostra, etc.*) que difícilment poden considerar-se com a NC [+ acció múltiple], perquè no hi ha cap acció; però que tampoc són [+ pluralitat_p], tal com s'ha interpretat al llarg d'aquest treball: són activitats en què intervenen pluralitat d'individus, ja siguin només humans o bé [$\pm$ humà], i sense els quals l'activitat no seria possible. Es tracta, de fet, de noms qüestionables com a veritables NC.
- D'altra banda, NC que majoritàriament remeten a [+ pluralitat_q], sovint deverbals, circumscrits normalment a l'àmbit de la medicina, i que responen a «quantitat de X elements ($\pm$ homogenis) resultat d'una acció» (*deposició, vòmit, menstruació, secreció, erupció*⁴⁰). O sense ser deverbals (*rinorrea, leucorrea, epistaxi, flux*). NC, però, que tampoc no tenen les mateixes característiques d'altres casos de [+ pluralitat_q] tipus *runam*, per exemple.

(f) La cerca de candidats a NC mitjançant indicadors lexicosintàctics obre una distinció entre usos col·lectius de determinades unitats lèxiques (usos que poden ser esporàdics, ara sí veritables hàpaxs, fruit de figures retòriques, etc.⁴¹) i veritables NC, susceptibles per tant de ser incorporats en obres lexicogràfiques, de ser marcats com a tals en un diccionari màquina, etc. En relació als processos de col·lectivització per als quals passen determinades unitats, cal distingir entre l'exemple vist de *teranyina* i de *florilegi poètic* (sinònim d'*obra poètica*) i casos més sistematitzables com els de locatius que esdevenen col·lectius per un procés metonímic de continent a contingut (*camp de futbol, palau, sala contenciosa administrativa, etc.*), exemples tots ells que no són vehiculadors normalment de la noció de NC.

Però també s'han detectat altres tipus d'usos esporàdics: ocurrencies que presenten veritables NC però que de forma esporàdica —en termes de freqüència— mostren trets que aparentment no els pertocuen. Per exemple, *col·lectiu, quantitat*² i *suma* com a NC [+ elements especificats]; *muralla*

---

⁴⁰L'incloem amb els altres malgrat que no és de verbal, des d'un punt de vista sincrònic.

⁴¹Alguns casos potser, fins i tot, poden considerar-se errors; per exemple, l'ús col·lectiu de *pluviometria* quan potser volia referir-se a *pluviositat*, en el context següent: «La pluviometria a l'Amazònia és abundant, de 3000 mm. a 5000 mm.».

com a NC [+ element : conjunt]
[— elements especificats] a *muralla de manifestants*; l'exemple ja esmentat de *biblioteca* com a NC [— elements especificats] en determinats contextos del corpus d'informàtica; i altres casos que s'han anat veient al llarg d'aquest capítol.

10.1 Conclusions

En la primera part d'aquest treball s'han fet palesos els acords i desacords en la bibliografia sobre els NC de les llengües particulars, i en concret dels NC catalans, que posen l'èmfasi no tant en la noció de col·lectiu representada nominalment, sinó en les unitats lingüístiques que la materialitzen; és a dir, en la seva estructura morfològica i en la seva flexió, i, parcialment, en el seu comportament sintàctic (sobretot en relació a la concordança o discordança amb el verb). També s'ha pogut comprovar com la literatura consultada mostra graus de divergència importants quan tracta de considerar determinades unitats nominals com a NC o no. I, en canvi, les aportacions de la semàntica lèxica, que interrelaciona els NC amb els diversos tipus de relacions semàntiques entre les paraules —especialment les relacions meronímiques—, han obert la porta cap a l'estudi detallat de la noció de nom col·lectiu deixant una mica més de banda les unitats i centrant-se més en l'ontologia d'aquesta classe de substantius.

Vist aquest estat de la qüestió, es podia encarar la recerca a partir de dos plantejaments contraposats: l'estudi dels NC catalans a partir d'una noció restrictiva, circumscrita als punts on hi ha acord majoritari; o bé l'estudi dels NC catalans a partir d'una noció àmplia i inclusiva de tots els aspectes detectats, fossin majoritàriament compartits o no. L'opció triada ha estat la segona: la intenció que ha regit aquesta recerca ha estat poder explicar totes les divergències detectades en la descripció dels NC; és a dir, demostrar que hi ha darrere la noció de nom col·lectiu que fa que s'hi incloguin unitats tan diferents i opinions a vegades tan poc compartides.

Hem partit per tant d'una noció de nom col·lectiu molt àmplia, que pogués donar compte de tots els substantius que en un punt o altre han estat considerats com a NC, i, *a posteriori*, hem justificat perquè algunes (poques) d'aquestes unitats en podrien quedar al marge. Aquest plantejament inclusiu creiem que ha servit per desbrossar l'espai complex, desdibuixat i poc nítid en molts casos, corresponent a l'ontologia dels noms col·lectius; cosa que pensem que no s'hauria pogut aconseguir si, d'entrada, haguéssim delimitat la noció de nom col·lectiu només a l'espai compartit majoritàriament per

autors i bibliografia. I com a conseqüència d'això creiem que la nostra aportació va més enllà de la descripció dels noms col·lectius catalans — objectiu prioritari d'aquest treball—, ja que permet avançar en l'estudi de la noció de nom col·lectiu, des d'un punt de vista cognitiu, independentment de la llengua que la vehiculi.

De forma sintètica, les conclusions més rellevants d'aquest treball en relació a les hipòtesis postulades a la introducció poden resumir-se de la manera següent:

La noció de nom col·lectiu. La noció de nom col·lectiu va més enllà de ser només "un conjunt d'elements percebut com un tot". Hem demostrat que la noció de nom col·lectiu s'estableix sobre la base de la combinació de paràmetres i trets a l'entorn dels quatre eixos següents: la relació que s'estableix entre els elements que constitueixen el conjunt i aquest conjunt percebut com una unitat; la relació que s'estableix entre els elements; les característiques del conjunt; i les característiques dels elements. I aquesta disponibilitat de paràmetres i trets dóna compte de l'ontologia dels NC i permet explicar totes les dades (tant les que provenen de corpus metalingüístics com textuals de menes diverses).

Heterogeneïtat semàntica dels NC. La combinatòria d'aquests paràmetres i trets disponibles permet establir una tipologia semàntica dels NC que demostra i explica l'heterogeneïtat d'aquesta classe de substantius. Hem demostrat que de tots els paràmetres i trets que intervenen en la noció de NC, el paràmetre vertebrador que permet establir la tipologia semàntica dels NC és el de la relació que s'estableix entre el conjunt (NC) i els elements que el constitueixen. De manera que la classificació semàntica proposada és el resultat de la combinació del tipus de relació, d'una banda, i de la interrelació dels paràmetres i trets rellevants dins de cada relació, de l'altra.

Així, s'han posat de manifest quatre grans tipus de NC, si tenim en compte

la relació entre el conjunt i els elements: a) NC [+ inclusió de classe]; b) NC [+ element : conjunt]; c) NC [+ ingredient : objecte manufacturat]; d) NC [+ component : objecte integral]. I dins de la relació [+ element : conjunt], s'ha obert una gran diversitat semàntica de NC, segons quins siguin els trets més rellevants en la combinació de paràmetres i trets:

- conjunt d'elements especificats homogenis humans amb una funció determinada com a conjunt;
- conjunt d'elements especificats homogenis sense una funció determinada com a conjunt;
- conjunt d'elements especificats homogenis que presenta el tret [- autonomia];
- conjunt d'elements especificats homogenis que presenta el tret [+ classificador];
- conjunt d'elements especificats heterogenis;
- conjunt d'elements no especificats;
- conjunt d'elements especificats que presenta el tret [+ locatiu];
- conjunt d'elements especificats que presenta el tret [+ acció múltiple];
- conjunt d'elements que presenta el tret [+ temps].

De tots aquests subtipus n'hi ha de més prototípics que d'altres, n'hi ha de pròxims (o fins i tot coincidents) a altres nocions (noció de locatiu, noció de contenidor, noció de temps, etc.). Creiem, però, que tots responen a substantius que vehiculen la noció de nom col·lectiu —és a dir, a tots se'ls podria atribuir el tret [+ col·lectiu] si se'ls hagués de marcar semànticament—. L'únic subtipus qüestionable com a NC és el que presenta el tret [+ temps] i denota períodes temporals: un dels principals arguments per desestimar-lo com a NC és que és l'únic cas de NC que comporta un conjunt d'elements abstractes, ja que el temps i qualsevol de les seves possibles segmentacions no poden considerar-se un element concret.

I pel que fa als NC que presenten una relació semàntica de [+ ingredient : objecte manufacturat] o de [+ component : objecte integral], creiem que, en lloc de considerar-los gens prototípics com a NC, ofereixen arguments forts (avalats també pels gairebé nuls resultats obtinguts en el reconeixement dels NC dins dels textos) per considerar que són un exponent de substantius que

denoten un tot format per unes parts que tenen unes determinades característiques, però on la noció de NC no hi té cabuda. És a dir, la caracterització d'aquests dos tipus de substantius que expressen unes determinades relacions meronímiques ens ha permès de demostrar la proximitat que tenen cap a la noció de NC, però a la vegada que els n'allunya. Probablement, tant aquests dos subtipus de NC com els noms que presenten el tret [+ temps] dins la relació [+ element : conjunt], no s'haurien considerat dins d'una tipologia semàntica de NC si no fos per la interferència d'algunes unitats lingüístiques que responen a aquests tipus i que presenten en la seva estructura morfològica alguns dels sufixos considerats tradicionalment com a col·lectius.

Representació nominal de la noció de col·lectiu. La diversitat en la representació nominal d'aquesta noció ha quedat demostrada, d'una banda, en l'heterogeneïtat estructural manifestada en les dades, que ha permès d'explicar la generació i formació dels NC més enllà dels mecanismes de sufixació descrits tradicionalment a les gramàtiques catalanes. I, d'altra banda, en les característiques lingüístiques associades a les unitats nominals que vehiculen aquesta noció.

Heterogeneïtat estructural: formació de noms col·lectius. L'estudi tradicional dels NC catalans a les gramàtiques plantejava la formació d'aquesta classe de noms gairebé exclusivament mitjançant la sufixació; en canvi, els NC obtinguts a partir del buidatge d'obres lexicogràfiques, d'una banda, i del reconeixement dels noms col·lectius en corpus textuais, de l'altra, ha posat de manifest que en català els NC es creen mitjançant diversos recursos:

- Formals: sufixació (amb els sufixos tradicionalment considerats col·lectius, però també amb d'altres de deverbals que vehiculen la noció de col·lectivitat, p. e. -*díssa*) i composició culta (amb formes prefixades diverses que remetent a nombres i, sobretot, amb la forma sufixada -*teca*).
- Semàntics: processos metonímics que permeten passar de la noció de locatiu a la de col·lectiu, de la noció de continent a la de col·lectiu;

processos de concreció actancial i objectual; processos metafòrics; processos per analogia.

Així doncs, la confirmació i descripció de l'heterogeneïtat estructural dels noms col·lectius catalans —heterogeneïtat comparable i (força) compartida amb altres llengües tipològicament properes— ha permès constatar els diversos mecanismes de creació de paraules que permeten la materialització nominal de la noció de col·lectiu en català. I són justament els processos no descrits a la bibliografia, especialment els semàntics, els més productius actualment en la formació de NC, d'acord amb les dades obtingudes.

Heterogeneïtat semàntica i heterogeneïtat formal. Els resultats d'aquesta tesi no permeten d'arribar encara a afirmacions concloents sobre la correlació entre determinats mecanismes de formació, especialment pel que fa a les regles de sufixació i de composició amb *-teca*, i determinats tipus de NC. Però sí que s'ha pogut observar la tendència d'alguns dels tipus de NC que presenten una estructura morfològica molt lliure, al costat d'altres que mostren una preferència clara per determinats afixos (p. e. els NC que presenten el tret [– autonomia] tendeixen a utilitzar *-at*, *-ada*, *-am* i *-atge*), o fins i tot una restricció absoluta a determinats sufixos (p. e. els NC [+ contenidor] exigeixen *-at* o *-ada*). I, vist des de les restriccions que imposa el sufix, s'ha pogut observar com determinats afixos entren només en la formació d'un determinat tipus de NC (p. e. *-ari* i *-teca* en NC [+ classificador] i *-eda* en NC [+ locatiu]), i com n'hi ha d'altres que imposen molt poques restriccions tant pel que fa a les característiques de la base seleccionada com del NC resultant.

Una possible via de continuïtat d'aquest treball podria ser la descripció exhaustiva de les unitats lingüístiques morfològicament complexes que materialitzen cadascun dels subtipus per tal d'establir el conjunt de regles que permeten la formació de NC en català mitjançant la sufixació, i com es distribueixen en relació a la tipologia semàntica establerta. Aquesta anàlisi permetria donar compte de les aparents sèries sinonímiques de NC que comparteixen una mateixa base però s'adjunten a sufixos diferents. I parlem d'apparents sèries sinonímiques perquè pot donar-se el cas que pertanyin a

tipus de NC diferents (i aleshores serien falsos sinònims) o bé, tot i ser potencialment sinònims, responen a nivells de variació diferent (històrica, geogràfica, etc.) o bé tenen una freqüència d'ús o productivitat ben distinta.

Reconeixement dels NC en els textos. A la tercera part d'aquesta tesi s'ha demostrat que és possible el reconeixement dels NC en els textos, mitjançant indicadors i patrons lexicosintàctics i morfològics. També ha quedat palès, però, que els resultats de l'aplicació d'aquests indicadors i patrons són desiguals; la qual cosa demostra que alguns són molt efectius però que d'altres generen encara massa soroll i caldrà afinar-los en treballs posteriors. Tot i que només se n'ha presentat una primera mostra i que encara no estem en condicions de poder reconèixer tots els NC d'un text, considerem que és un primer pas en aquesta línia d'investigació.

L'exploració i la descripció d'indicadors i paràmetres també ha posat de manifest que el reconeixement de NC, ara per ara, no pot ser automàtic sinó assistit

—motivats per l'estat del marcatge dels corpus—; tot i així, hi ha indicadors que són més a prop del reconeixement automàtic de NC que d'altres (p. e. *entre, nombrós -osa*, etc.).

D'altra banda, el fet que majoritàriament ni el tipus de NC ni els NC concrets detectats amb els indicadors lexicosintàctics i els morfològics sigui gaire coincident ens permet de concloure el següent: vistos els resultats, sembla que si la noció de col·lectiu ja s'expressa formalment amb algun afix que —exclusivament o no— ja vehicula aquesta noció, la llengua no posa en marxa altres tipus d'indicadors; en canvi, quan l'estructura morfològica de la unitat lingüística no dóna pistes de la presència d'aquesta noció sembla que activa amb força freqüència (no sempre, però) altres mecanismes discursius de reconeixement de la noció de NC, afavorits en alguns casos per la tipologia semàntica dels NC.

Els NC detectats i la tipologia semàntica. El conjunt de NC detectats en el CT, a partir dels indicadors i patrons establerts, confirma la tipologia semàntica proposada en aquest treball, ja que han estat exemplificats tots els

tipus (alguns molt extensament, d'altres de forma gairebé anecdòtica, i d'altres qüestionables com a veritables NC —tal com hem argumentat). De tots els tipus possibles, sobresurten com a més freqüents (en nombre i en distribució entre els diversos indicadors) els NC [+ element : conjunt] que són un conjunt d'elements especificats (humans o no) que no té una funció específica; al costat del conjunt d'humans que té una funció com a tot; i del conjunt d'elements no especificats. I dins de la relació [+ inclusió de classe], malgrat tenir una productivitat molt diferent, gairebé per a tots els indicadors s'ha detectat algun NC d'aquest tipus, procedent normalment de textos especialitzats i no tant de textos de llengua general.

Els resultats del reconeixement han fet aflorar dos tipus de candidats a NC que no acaben de coincidir amb els proposats, i que no són gens prototípics: d'una banda, NC [+ pluralitat] del tipus *deposició, leucorrea, vòmit*, vinculats bàsicament a l'àmbit mèdic; pensem que caldria tenir-los en compte si s'estudien els NC i la noció de nom col·lectiu en medicina, perquè són característics d'aquest àmbit i presenten el tret indispensable per a qualsevol candidat a NC [+ pluralitat]. I, d'altra banda, NC relacionats amb activitats, propis de la llengua general, però que no presenten el tret [+ pluralitat].

Aquest segon tipus confirma una interferència que ja havíem detectat en els primers plantejaments d'aquest treball amb els noms de menjades col·lectives. Cal considerar la possibilitat que la noció de col·lectiu no només es representa nominalment a través dels NC, sinó a través d'altres noms que vehiculen un significat diferent (és a dir, no són un conjunt d'elements percebut com un tot), però comporten una certa noció de col·lectiu: p. e. "activitats dutes a terme per (o bé on participen) un conjunt de persones, o que impliquen un conjunt d'elements", *calçotada, costellada, festa, míting*.

Finalment, volem destacar el fet que tots els NC [+ locatiu] han estat detectats a partir dels indicadors morfològics (-*eda*, -*osa* i -*ar*), és a dir, aquells elements que es basen en l'estructura morfològica dels NC i no en la noció de NC. Això demostra que en els textos no es manifesten patrons que permeten identificar aquestes unitats a partir de la noció de nom col·lectiu. Si amb l'exploració de totes les ocurrències possibles dels NC [+ locatiu] es confirmés l'afirmació anterior, estariem en disposició de postular que, malgrat ser noms col·lectius, la noció que preval en l'ús és majoritàriament la de locatiu i així queda reflectit en els textos.

Els noms col·lectius en la llengua general i en els llenguatges d'especialitat. Els resultats obtinguts d'aplicar els indicadors i patrons de reconeixement en el CT ha permès confirmar la presència important dels NC, i per tant de la noció de nom col·lectiu, en els textos de premsa general, però també (tot i que en un grau molt menor) en els textos d'especialitat. Ara bé, com s'ha demostrat, es tracta d'una noció i d'una classe de substantius amb una presència molt desigual en els àmbits especialitzats estudiats: quantitativament, en els textos d'informàtica no sembla una noció gaire ben representada; i, en canvi, la presència augmenta una mica en dret, força en economia i medicina, i sobretot en els textos de medi ambient. Estudis futurs haurien de confirmar aquestes tendències i comprovar què ocorre en àmbits com la botànica, la zoologia, la geologia, p. e., en què sembla que ha de ser una noció rellevant.

Pel que fa a la distribució dels NC segons la tipologia semàntica, es pot concloure també que sembla haver-hi preferència en algun àmbit per a un

tipus concret (p. e. els NC [+ locatiu] per a medi ambient, i els NC [+ pluralitat₄] per a medicina); tot i així hi ha un grau de coincidència important entre els NC dels diferents àmbits d'especialitat i els textos de llengua general. Coincidència que en alguns casos és més aparent que real, ja que la percepció d'un mateix NC per a la llengua general i per a un determinat llenguatge d'especialitat pot ser diferent (p. e. *biblioteca* en informàtica; *pinada*, en medi ambient) i remetre a tipus semàntics distints.

Dinamisme de la noció de col·lectiu. El reconeixement de NC dins dels textos ha permès constatar el dinamisme d'aquesta noció. D'una banda, en la creació de nous NC a partir d'altres NC, mitjançant mecanismes semàntics que permeten l'alteració d'algun dels trets pertinents: per exemple, NC amb els elements especificats esdevenen NC amb [– elements especificats]; i a la inversa, NC que no tenen els elements especificats acaben convertits en NC [+ elements especificats]. I, d'altra banda, en la materialització de la noció de nom col·lectiu en unitats lèxiques nominals a les quals no sembla que se'ls pugui atribuir el tret [+ col·lectiu] més enllà de l'ús concret en què es documenta. Això ens porta a postular la distinció entre NC i usos col·lectius de substantius que no ho són (de manera semblant a la distinció que es pot fer entre substantius genèrics i usos genèrics dels substantius).

10.2 Vies obertes i aplicacions

La recerca d'un tema de gran complexitat com són els NC ens ha obligat a restringir-nos a l'anàlisi de determinats aspectes i a no poder abordar tots els punts de què hauríem volgut donar compte. Sobretot algunes preguntes formulades en establir l'estat de la qüestió no tenen encara resposta. Així, una via possible per explorar en treballs posteriors és l'expressió de la categoria gramatical nombre i els NC, tenint en compte si es tracta de NC comptables o NC no comptables, que només ha quedat apuntada en algun apartat del treball. O bé el comportament dels NC en relació a la concordança o discordança gramatical amb el verb; el comportament de determinats NC com a substantius quantificadors. En definitiva, posar

l'èmfasi en el comportament gramatical dels NC enlloc de posar-lo en els aspectes nociònals, que és el punt a què hem dedicat més atenció; però per tal de veure també si hi ha alguna correlació entre comportaments diferents i la tipologia semàntica i l'estructura morfològica.

Una segona via oberta a partir d'aquest treball pot ser aplicar de forma sistemàtica la tipologia semàntica a altres llengües per tal de validar el supòsit de què hem partit que la noció de nom col·lectiu respon a un universal de categorització humana, i constatar quins són els punts coincidents i divergents tant en el plantejament de la noció mateixa com en la seva materialització nominal, aprofitant que ja hi comença a haver treballs en llengües tipològicament properes (francès, portuguès, etc.)

I en tercer lloc, i com a continuació, dels resultats obtinguts a la tercera part d'aquesta tesi, seria interessant, d'una banda, explorar en altres corpus (i en altres àmbits d'especialitat) els indicadors i patrons de reconeixement identificats, per tal de validar-los amb més exactitud, sobretot quan es tracta d'establir diferències entre la noció de nom col·lectiu en la llengua general i en els llenguatges d'especialitat. I, d'altra banda, descriure i analitzar totes les ocurrències dels NC detectats mitjançant algun dels indicadors, la qual cosa permetria poder avançar en la cerca de nous patrons de reconeixement i, sobretot, d'indicadors no tinguts en compte en aquest treball, per anar refinant els mecanismes de detecció semiautomàtica dels NC en els textos.

Com a cloenda, no podem deixar d'esmentar algunes de les aplicacions més rellevants dels resultats obtinguts en aquest estudi —i més tenint en compte que aquesta és una tesi duta a terme en el marc d'un institut de lingüística aplicada:

Aplicació en la lexicografia. El reconeixement dels NC dins de corpus textuals permet la detecció i identificació d'accepcions col·lectives d'unitats lèxiques ja documentades en els diccionaris però amb altres significats o bé la identificació de NC neològics; de manera que aquests resultats poden ser una font per a l'actualització de diccionaris.

Però no només el reconeixement dels NC en un corpus textual té una aplicació clara en lexicografia; sinó que quan s'estudien els NC seleccionats a partir de corpus lexicogràfics, inserits dins de corpus textuels, es posen de manifest les diferències importants entre la descripció del lèxic en els diccionaris i la descripció de l'ús a partir de corpus textuels. Així, entre d'altres aspectes reutilitzables per a aplicacions lexicogràfiques destaca també la informació freqüencial sobre l'ús que el corpus lexicogràfic —en el nostre cas— no ofereix: d'una banda, alguns NC documentats a les obres lexicogràfiques no estan documentats en el corpus textual, o responen a restriccions pragmàtiques i de variació lingüística que el diccionari de llengua no recull; i d'altra banda, NC no documentats en el corpus lexicogràfic tenen presència (major o menor) en el corpus textual. Alguns d'aquests NC documentats només en el corpus textual tenen una freqüència important amb accepcions també col·lectives, que en canvi, els corpus lexicogràfics —elaborats i fruit d'una determinada tradició— no recullen (ni podien recollir amb la metodologia anterior a la lingüística de corpus). Així, per exemple, en el corpus textual es documenten NC que exemplifiquen el procés de gramaticalització que opera damunt de determinats NC que tenen els elements especificats, i que deriven cap a NC amb [— elements especificats]; pas que, excepte quan està molt consolidat, les obres lexicogràfiques catalanes no acostumen a recollir. Així doncs, es tracta de casos en què les aportacions de l'estudi dels NC en el corpus textual pot ser rellevant per a l'actualització de determinades entrades lexicogràfiques.

Aplicació en la gramàtica. El fet que la generació i formació de noms col·lectius catalans actualment és més productiva a partir de mecanismes semàntics que de mecanismes formals, aspectes no recollits en les gramàtiques catalanes, d'una banda; i la presència força productiva de nous formants i noves regles, d'altra banda, permetria contribuir a l'actualització de les propostes de les gramàtiques pel que fa a la descripció de la formació de NC.

Aplicació en la identificació de relacions conceptuals dins dels textos. Tenint en compte que la majoria de NC vehiculen una relació meronímica del tipus [+ element : conjunt], qualsevol recerca d'identificació i reconeixement en

els textos d'aquesta relació conceptual aporta elements (indicadors, patrons, etc.) per a la detecció de relacions meronímiques en general. Fins i tot, algunes de les restriccions que hem hagut d'incorporar en els nostres patrons perquè generaven soroll en la detecció de NC, ja que identificaven relacions meronímiques de diversos tipus en les quals no intervenien noms col·lectius, es podrien simplificar si l'objectiu és la detecció de relacions meronímiques en general i no només de la relació [+ element : conjunt]. D'altra banda, la majoria de NC [- elements especificats] poden esdevenir bons indicadors per a la identificació de relacions meronímiques, al marge de la detecció dels NC.

Aplicació en el marcatge semàntic dels textos. L'aportació d'aquest treball en el reconeixement automàtic o assistit dels noms col·lectius en els textos a partir d'indicadors lexicosintàctics pensem que és un primer pas en el camí que porta cap al marcatge semàntic dels NC en els textos. Es tracta encara d'un pas petit, que cal, d'una banda, afermar bé; i, d'altra banda, acompanyar d'altres passos, per avançar en el que pensem que ha de ser l'aplicació principal d'aquesta tesi. Cal continuar treballant en la descripció dels mecanismes que permeten la detecció d'aquesta classe semàntica de noms, perquè altres investigadors puguin automatitzar-la al màxim, per tal d'aconseguir el marcatge automàtic (i/o assistit) dels NC; és a dir, un etiquetador semàntic de NC.

BIBLIOGRAFIA

- ALCINA, J.; BLECUA, J. M. (1975) *Gramática española*. 6a ed. Barcelona: Ariel, 1988.
- ALCOVER, A. M.; MOLL, F. DE B. (1985) *Diccionari català-valencià-balear [DCVB]*. 10 vol. Palma de Mallorca: Ed. Moll.
- ALIQUOT-SUENGAS, S. (1996) *Référence collective / sens collectif. La notion de collectif à travers les noms suffixés du lexique du français*. Thèse de doctorat. Université de Lille III. 19 décembre 1996.
- . (1999) "De la *poiscaille* dans la *piscaille*. Evaluation et énonciation dans les noms dénominaux construits avec une forme suffixale *-ail(le)*". A: *Sillexicales*, 2, 1999, pàg. 5-17. CNRS (SILEX), Université de Lille III. [Forum de morphologie (2e rencontres) *La morphologie des dérivés évaluatifs*. Actes du colloque de Toulouse; Université de Toulouse, 29-30 d'avril de 1999.]
- ALLAN, K. (1976) "Collectivizing". A: *Archivum Linguisticum*, 7, pàg. 99-117.
- . (1986) *Linguistic meaning*. Vol. 1. London: Routledge & Kegan Paul.
- ALSINA, V.; SOL, L.; SOLER, J. (1994) "Una tipologia de la definició lexicogràfica aplicada al DGLC". A: *Caplletra*, 17 (tardor de 1994), pàg. 311-324.
- ÁLVAR EZQUERRA, M. (dir.). (1987) *Diccionario general ilustrado de la lengua española [DGILE]*. Barcelona: Biblograf.
- ALVAR, M.; POTTIER, B. (1983) *Morfología histórica del español*. Madrid: Gredos, 1987. (Biblioteca Románica Hispánica; III. Manuales, 57).
- ASHER, R. E. (ed.). (1994) *The Encyclopedia of language and linguistics*. Oxford: Pergamon.
- AURNAGUE, M.; PLÉNAT, M. (1997) "Manifestations morphologiques de la relation d'attachement habituel". A: CORBIN, D. et al. (ed.). *Sillexicales*, 1, 1997, pàg. 15-24. [Actes du colloque de morphologie (1ères rencontres) *Mots possibles et mots existants*. Université de Lille III, SILEX, 28-29 d'avril.]
- BADIA I MARGARIT, A. M. (1962) *Gramática catalana*. 2 vol. Madrid: Gredos.
- . (1981) *Gramàtica històrica catalana*. 2a ed. València: Tres i Quatre, 1984. (Biblioteca d'Estudis i Investigacions, 4).
- . (1991) "Els «nomina actionis» dins el *Diccionari General* de Pompeu Fabra: Situació i suggeriments". A: WHITW ALBRECHT, J. et al. (ed.). *Homenatge a Josep Roca-Pons. Estudis de llengua i literatura*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Indiana University, pàg. 22-42.
- . (1994) *Gramàtica de la llengua catalana: Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (Biblioteca Universitària, 22).
- BADIA, T. (1994) *Aspectes del sintagma nominal en català des de la perspectiva de la traducció automàtica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Biblioteca Milà i Fontanals, 17).
- BALDINGER, K. (1950) *Kollektivsuffixe und Kollektivbegriff. Ein Beitrag zur Bedeutungslehre im Französischen mit Berücksichtigung der Mundarten*. Berlin: Akademie Verlag. [Citat a M. R. Bastardas Rufat (1994) i S. Aliquot (1996).]
- BASTARDAS RUFAT, M. R. (1994) *La formació dels col·lectius botànics en la toponímia*

catalana. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.

BATTANER, M. P. (1994) "Relaciones léxico-semánticas de **parte** en el Diccionario de Uso del Español". A: PALLARES, B. et al. (ed.). *Sin fronteras, Homenaje a María Josefa Canellada*. Madrid: Ed. de la Universidad Complutense, pàg. 45-69.

BAYÀ, M. R.; BERNAL, E.; CABRÉ, M. T.; DECESARIS, J.; SOLÉ, X. (2000) "La sufixació nominal amb *-ada* en català". A: ENGLEBERT, A.; PIERRARD, M.; ROSIER, L.; VAN RAEMDONCK, D. (ed.). *Actes du XXIIe Congrès international de Linguistique et Philologie romanes. Bruxelles, 23-29 juillet 1998*. Vol. 4: *Des mots aux dictionnaires*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, pàg. 85-91.

BEARD, R. (1982) "The plural as a lexical derivation". A: *Glossa*, 16, pàg. 133-148. Citat a BRIGHT, W. (ed.). (1992).

BENNINGER, C. (1993) "Les substantifs quantificateurs en *-ée*". A: *Faits de langues*, 2, pàg. 79-84.

BERRENDONNER, A.; CLAVIER, V. (1997) "Examen d'une série morphologique dite 'improductive' en français: les noms denominaux en *-age*". A: CORBIN, D. et al. (ed.). *Sillexicales*, 1, 1997, pàg. 35-44. [Actes du colloque de morphologie (1ères rencontres) *Mots possibles et mots existants*. Université de Lille III, SILEX, 28-29 d'avril.]

BLAU, U. (1981) "Collective objects". A: *Theoretical Linguistics*, 8, pàg. 101-130.

BORDRON, J. F. (1991) "Les objets en parties (esquisse d'ontologie matérielle)". A: *Langages*, 103, pàg. 51-65.

BORILLO, A. (1996) "La relation partie-tout et la structure [N₁ à N₂] en français". A: *Faits de langues*, 7, pàg. 111-120.

BOSQUE, I. (1985) "Clases de nombres comunes". A: *Serta Philologica F. Lázaro Carreter*. T. 1. Madrid: Cátedra, pàg. 75-88.

———. (1999) "El nombre común". A: BOSQUE, I.; DEMONTE, V. (dir.). *Gramática descriptiva de la lengua española*. 1. *Sintaxis básica de las palabras*. Madrid: Espasa-Calpe, pàg. 3-75.

———. (2000) "Objetos que esconden acciones. Una reflexión sobre la sincategorematicidad". A: CABRÉ, M. T.; GELPÍ, C. (ed.). *Lèxic, corpus i diccionaris. Cicle de conferències 97-98*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, pàg. 15-30.

———; DEMONTE, V. (dir.). (1999) *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3 vol. Madrid: Espasa-Calpe.

BOURDELLÈS, H. LE (1996) "Noms abstraits latins et genre féminin". A: FLAUX, N. et al. (ed.). *Les noms abstraits: Histoire et théories*. Actes du Colloque de Dunkerque (15-18 septembre 1992). Paris: Presses Universitaires du Septentrion, pàg. 213-219.

BRIGHT, W. (ed.). (1992) *International encyclopedia of linguistics*. New York: Oxford University Press.

BRUGUERA, J. (1985) *Història del lèxic català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

BUVET, P. A. (1994) "Détermination: les noms". A: *Linguisticae Investigationes*, XVIII, 1, pàg. 121-150.

CABRÉ, M. T. (1994) *A l'entorn de la paraula*. 2 vol. València: Universitat de València.

——— (dir.). (1997) *Taula de formants cultes*. Barcelona: IULATERM, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

———; RIGAU, G. (1986) *Lexicologia i semàntica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

- ; SOLÉ, E. (2001) "De la noción de colectivo y la noción de locativo". A: VEIGA, A.; GONZÁLEZ PEREIRA, M.; SOUTO GONZÁLEZ, M. (ed.). *De lenguas y lenguajes*. A Coruña: Editorial Toxosoutos, pàg. 201-211.
- CALAFORRA, G. (1998) *Wilhelm Meyer-Lübke i Das Katalanische: Introducció i traducció*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- CARDONA, G. R. (1991) *Diccionario de lingüística*. Barcelona: Ariel.
- CARVALHO, P. DE (1993) "Aspects du nombre dans les langues anciennes et singulièrement en latin". A: *Faits de langues*, 2, pàg. 97-110.
- CERDA, R. (coord.). (1986) *Diccionario de lingüística*. Madrid: Anaya.
- CHAFFIN, R.; HERRMANN, D. J. (1988a) "The nature of semantic relations: a comparison of two approaches". A: EVENS, M. (ed.). *Relational models of the lexicon: Representing knowledge in semantic networks*. New York: Cambridge University Press, pàg. 289-334. (Studies in Natural Language Processing).
- CHAFFIN, R.; HERRMANN, D. J.; WINSTON, M. (1988b) "An Empirical Taxonomy of Part-Whole Relations: Effect of Part-Whole Relation Type on Relation Identification". A: *Language and Cognitive Processes*, 3(1), pàg. 17-48.
- CHAURAND, J.; MAZIÈRE, F. (ed.). (1990) *La définition*. Paris: Librairie Larousse. [Actes du Colloque La définition, organisé par le CELEX de l'Université Paris-Nord à Paris, les 18 et 19 novembre de 1988.]
- COMBETTES, B.; TOMASSONE, R. (1971) "La formation des collectifs de végétaux en langue d'oc d'après le nom de lieu. Essai d'analyse multidimensionnelle". A: *Cahiers de lexicologie*, 18, pàg. 109-128.
- CORBIN, D.; CORBIN, P. (1991) "Un traitement unifié du suffixe *-ier(e)*". A: *Lexique*, 10, pàg. 61-145.
- COROMINES, J. (1980-1991) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* [DECLC]. 9 vol. Barcelona: Ed. Curial.
- CORREIA, M. (1999a) "Para o estudo da denominação dos conjuntos em português: Aspectos morfo-semânticos dos nomes colectivos". A: *Filologia e Lingüística Portuguesa*, 3, pàg. 9-21.
- . (1999b) *A denominação das qualidades: contributos para a compreensão da estrutura do léxico português*. Tesi de doctorat. Facultat de Lletres, Universitat de Lisboa.
- COSERIU, E. (1962) "El plural en los nombres propios". A: *Teoría del lenguaje y lingüística general*. 3a ed. Madrid: Gredos, 1989, pàg. 261-281. (Biblioteca Románica Hispánica; II Estudios y Ensayos, 61).
- CRUSE, D. A. (1986) *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CRYSTAL, D. (1992a) *A Dictionary of linguistics and phonetics*. 3a ed. Oxford: Basil Blackwell.
- . (1992b) *An Encyclopedic dictionary of language and languages*. Oxford: Basil Blackwell.
- CUENCA, M. J. (1988) *L'oració composta: la coordinació*. València: Universitat de València. (Biblioteca Lingüística Catalana, 6).
- . (1996) *Sintaxi fonamental*. Barcelona: Empúries. (Biblioteca Universal, 84).

—; HILFERTY, J. (1999) *Introducción a la lingüística cognitiva*. Barcelona: Editorial Ariel. (Ariel Lingüística).

CUNHA, C.; QNTRA, L. F. (1984) *Nova gramática do português contemporâneo*. Lisboa: Edições João Sá da Costa. [Citat a M. Correia (1999a)]

DAL, G. (1991) "Hyponymie et prototypie: les noms en *-asse* et *-et(te)* du français". A: *Lexique*, 10, pàg. 211-239.

DAMOURETTE, J.; PICHON, E. (1970) *Des mots à la pensée. Essai de grammaire de la langue française*. Paris: Artrey. [Citat a S. Aliquot (1996, 21).]

DANON-BOILEAU, L. (1993) "Dénombrément, pluriel, singulier." A: *Faits de langues*, 2, pàg. 117-130.

DEAN, A. L.; CHABAUD, S.; BRIDGES, E. (1981) "Classes, collections and distinctive features: alternative strategies for solving inclusion problems". A: *Cognitive psychology*, 13, pàg. 84-112.

DEFRANCO, B.; WILLEMS, D. (1996) "De l'abstrait au concret: Une réflexion sur la polysémie des noms déverbaux". A: FLAUX, N. et al. (ed.). *Les noms abstraits: Histoire et théories*. Actes du Colloque de Dunkerque (15-18 septembre 1992). Paris: Presses Universitaires du Septentrion, pàg. 221-230.

DESCLÉS, J-P. (1996) "Appartenance / inclusion, localisation, ingrédience et possession". A: *Faits de langues*, 7, pàg. 91-100.

DIVERSOS. (1992) *Diccionari de lingüística*. Barcelona: Termcat, Institut d'Estudis Josep Trueta, Fundació Enciclopèdia Catalana.

DUBOIS, J. et al. (1992) *Diccionario de lingüística*. Madrid: Alianza.

DUBOIS, J.; DUBOIS-CHARLIER, F. (1996) "Collectifs d'êtres vivants". A: *Linx*, 34-35, pàg. 125-132.

ENCICLOPÈDIA CATALANA. (1998) *Gran diccionari de la llengua catalana* [GDLC]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, S.A.

—. (1993) *Diccionari de la llengua catalana* [DLC3]. 3a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, S.A.

—. (1993) *Hiperdiccionari català-castellà-anglès* [H]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, S.A.

EVENS, M. (ed.). (1988) *Relational models of the lexicon: Representing knowledge in semantic networks*. New York: Cambridge University Press. (Studies in Natural Language Processing).

FABRA, P. (1912) *Gramática de la lengua catalana*. Barcelona: Aqua, 1982.

—. (1918) *Gramàtica catalana*. 7a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1933.

—. (1932) *Diccionari general de la llengua catalana* [DGLC]. 16a ed. Barcelona: Edhasa, 1982.

—. (1956) *Gramàtica catalana*. 11a ed. Barcelona: Teide, 1984.

—. (1983) *Converses filològiques*. 2 vol. Edició crítica a cura de J. Rafel i Fontanals. Barcelona: Edhasa.

—. (1983). *Diccionari manual de la llengua catalana* [FM]. Barcelona: Edhasa.

- Faits de langues*, 2 (1993) "Le nombre". Paris: Presses Universitaires de France.
- Faits de langues*, 7 (1996) "La relation d'appartenance". Paris: Orphys.
- FÄLT, G. (1972) *Tres problemas de concordancia verbal en el español moderno*. Actas Universitarias Upsalienses. Uppsala. (Studia Romanica Upsaliensia, 9).
- FELIU, J. *Relacions conceptuals i variació funcional: elements per a un sistema de detecció automàtica*. Treball de recerca. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. Maig de 2000.
- ; SOLÉ, E.; TEBÉ, C. (en premsa) "Las relaciones meronímicas en terminología: análisis semántico-textual y aplicaciones". *Actas del VII Simposio Iberoamericano de Terminología*. Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian. 14-17 de novembre de 2000.
- FERNÁNDEZ RAMÍREZ, S. (1986a) *La derivación nominal*. Madrid: Real Academia Española. (Anejos del Boletín de la Real Academia Española, XL).
- . (1986b) *Gramática española: El nombre*. Vol. 3.1. Madrid: Arco/Libros.
- FLAUX, N. (1996a) "Question de terminologie". A: FLAUX, N. et al. (ed.). *Les noms abstraits: Histoire et théories*. Actes du Colloque de Dunkerque (15-18 septembre 1992). Paris: Presses Universitaires du Septentrion, pàg. 77-90.
- ; et al. (ed.). (1996b) *Les noms abstraits: Histoire et théories*. Actes du Colloque de Dunkerque (15-18 septembre 1992). Paris: Presses Universitaires du Septentrion.
- GARCIA, D. (1998) *Analyse automatique des textes pour l'organisation causale des actions. Réalisation du système informatique COATIS*. Université de Paris-Sorbonne (Paris IV), UFR Institut des Sciences Humaines Appliquées (ISHA). Thèse de doctorat.
- GODDARD, C.; WERZBICKA, A. (ed.) (1994) *Semantic and Lexical Universals: Theory and Empirical Findings*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- GRÀCIA, L.; CABRÉ, M. T.; VARELA, S.; AZKARATE, M. et al. (2000) *Configuración morfológica y estructura argumental: léxico y diccionario. Resultados del proyecto de investigación DGICYT, PB93-0546-C04*. Zarautz: Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco.

GRANDI, N.; SCALISE, S. (1999) "Les règles d'altération nominale en italien". A: *Silexicales*, 2, 1999, pàg. 83-93. CNRS (SILEX), Université de Lille III. [Forum de morphologie (2e rencontres) *La morphologie des dérivés évaluatifs*. Actes du colloque de Toulouse; Université de Toulouse, 29-30 d'avril de 1999.]

GROSS, M. (1977) *Grammaire transformationnelle du français: Syntaxe du nom*. Paris: Larousse.

GROSSMANN, M. (1998a) "Formazione dei nomi di agente, strumento e luogo in catalano". A: *Atti del XXI Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza. II Morfologia e sintassi delle lingue romanze*. Tübingen: Niemeyer, pàg. 383-392.

———. (1998b) "Més sobre la formació dels nomina agentis, instrumenti i loci en català". A: MASSOT I MUNTANER, J. (ed.). *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*. Vol. II. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 559-575.

GUILLET, A. (1978) "Remarques sur la notion de pluriel". A: *Cahiers de linguistique*, 8, pàg. 205-219.

GULSOY, J. (1995) "El sufix llatí *iŭLE* / *-iŭLIÁA* " en català". A: *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*. Vol. I. Barcelona: Departament de Filologia Catalana, Universitat de Barcelona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 331-347.

HERSLUND, M. (1996) "Partitivité et possession inaliénable". A: *Faits de langues*, 7, pàg. 33-42.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS [IEC]. (1995) *Diccionari de la llengua catalana* [DIEC]. Barcelona, Palma de Mallorca, València: Edicions 3 i 4, Edicions 62, Editorial Moll, Enciclopèdia Catalana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

IRIS, M.A.; LITOWITZ, B. E.; EVENS, M. (1988) "Problems of the part-whole relation". A: EVENS, M. (ed.). *Relational models of the lexicon: Representing knowledge in semantic networks*. New York: Cambridge University Press, pàg. 261-288. (Studies in Natural Language Processing).

JACKENDOFF, R. (1990) *Semantic structures*. 2a ed. Cambridge (Mass.); London: MIT Press, 1991. (Current studies in linguistics, 18).

JACKIEWICZ, A. (1996) "L'expression lexicale de la relation d'ingrédience (partie-tout)". A: *Faits de langues*, 7, pàg. 53-62.

JANÉ, A. (1973) *Aclariments lingüístics. Sintaxi*. Vol. II. Barcelona: Barcino.

JESPERSEN, O. (1924) *La filosofía del lenguaje*. Barcelona: Anagrama, 1975.

KAHANE, H.; KAHANE, R. (1948-1949) "The augmentative feminine in the romance languages". A: *Romance Philology*, II, pàg. 135-175.

KEMMER, S. (1993) "Marking oppositions in verbal and nominal collectives". A: *Faits de langues*, 2, pàg. 85-95.

KLEIBER, G. (ed.) (1987) *Rencontre(s) avec la généricité*. Recherches linguistique, XII. Paris: Centre d'Analyse Syntaxique de l'Université de Metz, Librairie Klincksieck.

———; LAZZARO, H. (1987) "Qu'est-ce qu'un syntagme nominal générique? ou *Les carottes qui poussent ici sont plus grosses que les autres*". A: KLEIBER, G. (ed.) *Rencontre(s) avec la généricité*. Recherches linguistique, XII. Paris: Centre d'Analyse Syntaxique de l'Université de Metz, Librairie Klincksieck, pàg. 73-111.

———. (1994) *Nominales: Essais de sémantique référentielle*. Paris: Armand Colin. (Linguistique).

- ; GALMICHE, M. (1996) "Sur les noms abstraits". A: FLAUX, N. et al. (ed.). *Les noms abstraits: Histoire et théories*. Actes du Colloque de Dunkerque (15-18 septembre 1992). Paris: Presses Universitaires du Septentrion, pàg. 23-40.
- LACREU, J. (1990) *Manual d'ús de l'estàndard oral*. 2a ed. València: Institut de Filologia Valenciana; Universitat de València, 1992.
- LANDABURU, J. (1993) "Quand le nombre est un genre: en Andoke et en quelques autres langues amérindiennes de Colombie". A: *Faits de langues*, 2, pàg. 145-159.
- LANG, F. M. (1992) *Formación de palabras en español: Morfología derivativa productiva en el léxico moderno*. Madrid: Cátedra.
- LÁZARO CARRETER, F. (1968) *Diccionario de términos filológicos*. 3a ed. Madrid: Gredos, 1990.
- LÁZARO, F. A. (1993) "Compatibilidad entre lexemas nominales y sufijos diminutivos". A: VARELA, S. *La formación de palabras*. Madrid: Taurus, pàg. 87-92.
- LEARD, J. M. (1987) "Quelques aspects morpho-syntaxiques des syntagmes et des phrases génériques". A: KLEIBER, G. (ed.) *Rencontre(s) avec la généricité*. Recherches linguistique, XII. Paris: Centre d'Analyse Syntaxique de l'Université de Metz, Librairie Klincksieck, pàg. 133-156.
- LECOLLE, M. (1998) "Noms collectifs et méronymie". A: *Cahiers de grammaire*. Université de Toulouse - Le Mirail. Núm. 23, décembre de 1998, pàg. 41-65.
- LECOMTE, E. (1997) "Tous les mots possibles en -ure existent-ils?". A: CORBIN, D. et al. (ed.). *Sillexicales*, 1, 1997, pàg. 191-200. [Actes du colloque de morphologie (1ères rencontres) *Mots possibles et mots existants*. Université de Lille III, SILEX, 28-29 d'avril.]
- LEECH, G. (1977) *Semántica*. Madrid: Alianza Editorial. (Alianza Universidad, 197).
- Lexique*, 10 (1991). CORBIN, D. (coord.). "La formation des mots: structures et interprétations". Lille: Presses Universitaires de Lille.
- LEWANDOWSKI, T. (1992) *Diccionario de lingüística*. 3a ed. Madrid: Cátedra.
- LIEBER, R. (1996) *Toward a Calculus of Lexical Semantic Representations*. [Seminari impartit a la Facultat de Filologia de la Universitat de Girona, 26 de juny de 1996.]
- LÓPEZ DEL CASTILLO, L. (1999) *Gramàtica del català actual: Sintaxi i morfologia*. Barcelona: Edicions 62. (El Cangur, 272).
- LORENTE, M. (1994) *Aspectes de lexicografia: representació i interpretació gramaticals*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1998. (Col·lecció Tesis Doctorals Microfitxades, 3194).
- LÜDTKE, J. (1983) "L'originalitat de la nominalització catalana". A: *Estudis de llengua i literatura catalanes. Miscel·lània Aramon i Serra, III*. Barcelona: Curial, pàg. 331-335.
- LYONS, J. (1977) *Semantics*. 2 vol. Cambridge: Cambridge University Press. [Trad. castellana R. Cerdà (trad.). (1989) *Semántica*. Barcelona: Teide.]
- MARCOS MARÍN, F. (1980) *Curso de gramática española*. Madrid: Cincel-Kapelusz.
- MARKMAN, E. M. (1979) "Classes and collections: conceptual organization and numerical abilities". A: *Cognitive psychology*, 11, pàg. 395-411.
- ; SEIBERT, J. (1976) "Classes and collections: internal organization and resulting holistic properties". A: *Cognitive psychology*, 8, pàg. 561-577.

- MARTIN, R. (1996) "Le fantôme du nom abstrait". A: FLAUX, N. et al. (ed.). *Les noms abstraits: Histoire et théories*. Actes du Colloque de Dunkerque (15-18 septembre 1992). Paris: Presses Universitaires du Septentrion, pàg. 41-50.
- MARVA, J. (1932) *Curs pràctic de gramàtica catalana*. 2a ed. Barcelona: Barcino, 1934.
- MASCARÓ, J. (1985) *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (Biblioteca Universitària, 5).
- MESTRES, J. M. et al. (1995) *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos*. Barcelona: Eumo Editorial, Universitat de Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, Associació de Mestres Rosa Sensat.
- MEYER-LÜBKE (1925) *Das Katalanische*. Citat per Calaforra (1998).
- MICHAUX, C. (1992) "The collectives in french: a linguistic investigation". A: *Linguisticae Investigationes*, XVI, 1, pàg. 99-124.
- MOLINER, M. (1966) *Diccionario de uso del español* [DUE]. Madrid: Gredos, 1990.
- MOLL, A. (1957) "Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco". A: *Revista de Filología Española*, XLI, pàg. 341-371.
- MOLL, F. DE B. (1952) *Gramàtica històrica catalana*. València: Universitat de València, 1991.
- . (1968) *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*. 12a ed. Palma de Mallorca: Ed. Moll, 1983. (Biblioteca Raixa, 72).
- MOLTMANN, F. (1997) *Parts and Wholes in Semantics*. New York: Oxford University Press.
- MONGE, F. (1996) "Aspectos de la sufijación en español". A: *Revista Española de Lingüística*, 26, 1, pàg. 43-56.
- MORENO CABRERA, J. C. (1991, 1994) *Curso universitario de lingüística general*. 2 vol. Madrid: Síntesis.
- . (1997) *Introducción a la lingüística: Enfoque tipológico y universalista*. Madrid: Síntesis. (Letras Universitarias).
- MORENO DE ALBA, J. G. (1986) *Morfología derivativa nominal en el español de México*. México: Universidad Nacional Autónoma de México.
- MOUNIN, G. (dir.). (1974) *Dictionnaire de la linguistique*. Paris: Presses Universitaires de France. [Citat per la versió castellana (1982). Barcelona: Labor.]
- OTMAN, G. (1996a) *Les représentations sémantiques en terminologie*. Paris: Masson. (Sciences cognitives).
- . (1996b) "Le traitement automatique de la relation partie-tout en terminologie". A: *Faits de langues*, 7, pàg. 43-52.
- PEETERS, B. (1994) "Semantic and Lexical Universals in French". A: GODDARD, C.; WIERZBICKA, A. (ed.). *Semantic and Lexical Universals: Theory and Empirical Findings*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pàg. 423- 442.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (1973) *Esbozo de una nueva Gramática de la lengua española*. 13a reimpr. Madrid: Espasa-Calpe, 1991.
- . (1992) *Diccionario de la lengua española* [RAE]. 21a ed. Madrid: Espasa-Calpe.
- REY-DEBOVE, J. (1999) *Typologie sémantique du pluriel des noms en français*. [Conferència

pronunciada a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), Universitat Pompeu Fabra, 14 de juny de 1999.]

——; REY, A. (dir.). (1994) *Le Nouveau Petit Robert: Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française* [NPR]. Paris: Dictionnaires Le Robert.

ROCA-PONS, J. (1960) *Introducción a la gramática*. 7a ed. Barcelona: Teide, 1986.

ROMERO, M. V. (1989) *El nombre: Sustantivo y adjetivo*. Madrid: Arco/Libros.

RUAIX, J. (1985) *El català/2: Morfologia i sintaxi*. 3a ed. Moià: Ed. J. RuaiX, 1987.

——. (1986) *El català/3: Lèxic i estilística*. Moià: Ed. J. RuaiX.

SANCHIS GUARNER, M. (1950) *Gramàtica valenciana*. València: Torre.

SANTIAGO, R; BUSTOS, E. (1999) "La derivación nominal". A: BOSQUE, I; DEMONTE, V. (dir.). *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. *Entre la oración y el discurso. Morfología*. Madrid: Espasa-Calpe, pàg. 4505-4594.

SARAGOSSA, A. (1991) "Notes sobre els sufixos -ER(A) i -AR". A: FERRANDO, A.; HAUF, A. G. (ed.). *Miscel·lània Joan Fuster: Estudis de Llengua i Literatura*. Vol. III. Barcelona: Departament de Filologia Catalana, Universitat de València; Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 397-433.

SAURÍ, R. (1998) *Alternances de sentit controlades per la comptabilitat en un lèxic computacional*. Treball de recerca. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

SECO, M. (1989) *Gramática esencial del español. Introducción al estudio de la lengua*. 2a ed. Madrid: Espasa-Calpe, 1991.

SERBAT, G. (1993) "Conjonction organique: collectif/duel. Gustave Guillaume et les système du nombre". A: *Faits de langues*, 2, pàg. 71-77.

SOLÀ, J. (1999) "Maniqueisme". A: *Avui*. 11 de març de 1999.

——; BONET, S. (1986) *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (Biblioteca Universitària, 6).

SOLÉ, E. (1996) *Morfologia lèxica: els noms col·lectius. Reconeixement en diccionaris de llengua general*. Treball de recerca. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. Novembre de 1996.

—. (2000) "Aproximació al tractament lexicogràfic dels noms col·lectius en l'obra de Pompeu Fabra". A: GINEBRA, J. et al. (ed.). *La lingüística de Pompeu Fabra*. Vol. II. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Universitat Rovira i Virgili, pàg. 395-410. (Symposia Philologica, 3).

—. (2001) "El concepto de colectivo representado nominalmente y su incidencia en textos de especialidad". A: CABRÉ, M. T.; FELIU, J. (ed.). *La terminología científico-técnica: Reconocimiento, análisis y extracción de información formal y semántica (DGES PB96-0293)*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, pàg. 155-163.

SOLER, J. (1992) *Jerarquies lèxiques i descripció lexicogràfica: anàlisi de DGLC*. Tesi de llicenciatura. Universitat de Barcelona.

SPARKES, I. G. (1985) *Dictionary of collective nouns and group terms being a compendium of more than 1800 collective nouns, groups terms, and phrases that from medieval to modern times have described*. Detroit: Gale Research cop.

TAMBA, I. (1988) *La sémantique*. 3a ed. Paris: Presses universitaires de France, 1994. (Que sais-je?)

—. (1991) "Organisation hiérarchique et relations de dépendance dans le lexique". A: *L'information grammaticale*, 50, pàg. 43-47.

—. (1994) "Un puzzle sémantique: le couplage des relations de tout à partie et de partie à tout". A: *Le gré des langues*, 7, pàg. 64-85.

TEMPLE, M. (1991) "Définir le sens d'un mot construit: application aux noms d'activité en -erie". A: *Lexique*, 10, pàg. 163-209.

TOMASSONE, R.; COMBETTES, B. (1970) "Remarques sur la formation des collectifs de noms d'arbres et de plantes". A: *Revue de linguistique romane*, 34, 133-134, pàg. 224-233.

TRASK, R. L. (1993) *A Dictionary of grammatical terms in linguistics*. London: Routledge.

TSOHATSIDIS, S. (ed.). (1990) *Meanings and prototypes: Studies in linguistic categorisation*. London: Routledge.

TVERSKY, B. (1990) "Where paronomies and taxonomies meet". A: TSOHATSIDIS, S. (ed.). *Meanings and prototypes: Studies in linguistic categorisation*. London: Routledge, pàg. 334-344.

VALOR, E. (1977) *Curs mitjà de gramàtica catalana: Referida especialment al País Valencià*. 5a ed. València: Papers Bàsics 314, 1988.

VAN CAMPENHOUDT, M. (1996) "Recherche d'équivalence et structuration des réseaux notionnels: Le cas de relations méronymiques". A: *Terminology*, 3(1), pàg. 53-83.

VANDELOISE, C. (1996) "La méronomie, l'inclusion topologique et la préposition *dans*". A: *Faits de langues*, 7, pàg. 81-90.

VARELA, S. (ed.). (1993) *La formación de palabras*. Madrid: Taurus. (Gramática del español, 5).

WERNER, A. (1981) *Diccionario de terminología lingüística actual*. Madrid: Gredos.

WIERZBICKA, A. (1985) *Lexicography and conceptual analysis*. Ann Arbor: Karoma Publishers, Inc.

—. (1988) *The Semantics of grammar*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. (Studies in Language Companion Series [SLCS], 18).

——. (1990) "'Prototypes save': on the uses and abuses of the notion of 'prototype' in linguistics and related fields". A: TSOHATSIDIS, S. (ed.). *Meanings and prototypes: Studies in linguistic categorisation*. London: Routledge, pàg. 347-367.

——. (1994) "Semantic primitives across languages: A Critical Review". A: GODDARD, C.; WIERZBICKA, A. (ed.). *Semantic and Lexical Universals: Theory and Empirical Findings*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pàg. 445-500.

——. (1996) *Semantics primes and universals*. Oxford: Oxford University Press.

WINSTON, M.; CHAFFIN, R.; HERRMANN, D. (1987) "A Taxonomy of Part-Whole Relations". A: *Cognitive Science*, 11, pàg. 417-444.